EK: B-21

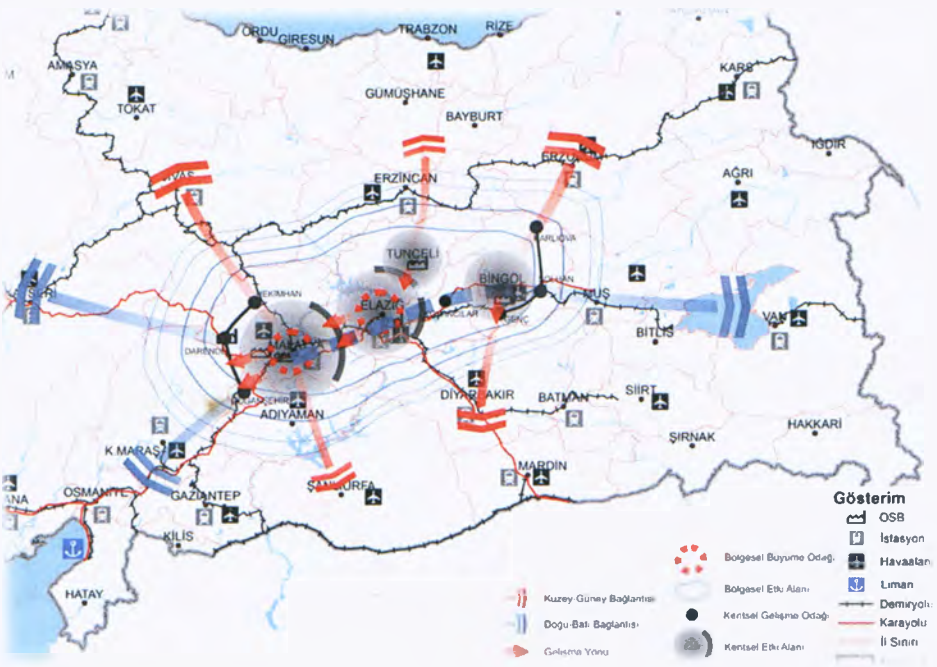
TRB1 BÖLGE PLANI

(Bingöl, Elazığ, Malatya, Tunceli)

(2014-2023)

FIRAT
KALKINMA AJANSI
DEVELOPMENT AGENCY

2014-2023 TRB1 BÖLGE PLANI

2014

T.C. KALKINMA BAKANLIĞI 1923

YÖNETİCİ ÖZETİ

Malatya, Elazığ, Bingöl ve Tunceli illerinden oluşan TRB1 Bölgesini 2023 yılına taşıyacak olan öncelik ve tedbirleri ortaya koyan 2014 – 2023 Bölge Planı Fırat Kalkınma Ajansı koordinasyonunda ilgili paydaşların katılımıyla hazırlanmıştır.

Sosyal doku, beşeri sermaye, öne çıkan sektörler, yer altı ve yer üstü kaynaklar, çevre ve erişilebilirlik gibi bölgenin sosyo-ekonomik kalkınma sürecinde rol oynayabilecek temel pek çok unsurun detaylı analizi ile başlayan planlama süreci il merkezleri ve ilçelerin mekânsal özelliklerinin saha araştırmaları ile tespiti ve her düzeyde paydaşın bilgi, görüş ve önerilerinin alınması ile şekillenmiştir. Yerleşimler ilçeler düzeyinde ele alınmış, nüfus yoğunlukları, idari, ticari ve üretime dayalı ilişkiler, diğer ilçe ve bölgelerle etki ve etkileşim alanları gibi pek çok kriter dikkate alınarak mekânsal kümelenme analizi yapılmış, bu çerçevede ilişki kümeleri tanımlanmış, yapılan elektronik anket sonuçlarına dayalı olarak da önem-performans analizi gerçekleştirilmiştir. Sektörel yoğunlaşmayı tespit etmek üzere işyeri çalışan sayılarından yola çıkılarak yoğunlaşma katsayıları hesaplanmış, bütün bu analiz çalışmaları neticesinde de bölge için vizyon, gelişme eksenleri, öncelikler ve tedbirler ile performans göstergeleri belirlenmiştir.

Plan hazırlık sürecinde ayrıca, ulusal ölçekte hazırlanan Onuncu Kalkınma Planı, Ulusal Kırsal Kalkınma Stratejisi, Türkiye Turizm Stratejisi, Ulusal Deprem Stratejisi ve Eylem Planı, AB Entegre Çevre Uyum Stratejisi, Türkiye Ulaşım ve İletişim Stratejisi "Hedef 2023" ve Bölgesel Gelişme Ulusal Stratejisi ile TRB1 Bölgesi düzeyinde hazırlanmış, alt ölçekli Malatya-Elazığ-Bingöl-Tunceli 1/100.000 ölçekli Çevre Düzeni Planı, temel alt ve üst ölçekli dokümanlar olarak ele alınmış ve karşılıklı uyum tesis edilmiştir.

TRB1 2014-2023 Bölge Planı'nda Bölge vizyonu "Eğitimli ve girişimci insan gücüyle üreten, yaşam kalitesi yüksek TRB1" şeklinde ifade edilmiş, vizyona götüren gelişme eksenleri "yaşam kalitesi" ve "sürdürülebilir ekonomi" olarak belirlenmiştir.

Ülkemizin sınır ve liman bölgelerinden uzak, iç kesimlerinde yer almanın dezavantajlarını yaşayan TRB1 Bölgesi, Malatya ve Elazığ cazibe merkezleri ile Bingöl ve Tunceli illerinden oluşmakta, hali hazırda ülkemiz Gayri Safi Katma Değeri (GSKD) içindeki %1,3'lük payı ile tarıma dayalı ekonomisini sanayi ve turizm yönünde evirmeyi hedeflemektedir. Malatya ve Elazığ merkezlerinin ulusal ve uluslararası düzeyde rekabetçi olduğu alanları güçlendirmek ve Bingöl ve Tunceli illeri ile Malatya ve Elazığ çeperinde yer alan ilçelerin yaşam kalitesini yükselterek ekonomik gelişmelerini hızlandıracak ortamı sağlama üzerine kurulu plan, bu ikili-heterojen mekânsal durumu, iki gelişme ekseni ile bir matris yapı olarak ele almaktadır.

2023 yılında toplamda 2 milyar USD ihracat, %8 işsizlik, %95 okuryazar kadın oranı ve 500.000 turist kabulü hedeflenen planda yaşam kalitesi gelişme ekseni altında "sosyal ve beşeri sermayenin gelişimi" ve "fiziki altyapının iyileştirilmesi" öncelikleri, sürdürülebilir ekonomi gelişme ekseni altında ise "tarımda üretimin ve verimliliğin artırılması", "alternatif turizm türlerinin geliştirilmesi", "endüstriyel üretimin güçlendirilmesi" ve "enerji ve maden varlığının etkin kullanımı" öncelikleri yer almaktadır.

6 öncelik için belirlenen tedbirler kapsamında her bir tedbirin öncelikli olarak uygulanacağı yerler, tedbirin uygulanması aşamasında yürütülebilecek proje ve faaliyet önerileri belirlenmiş, tedbir bazında uygulayıcı ve ilgili kurum ve kuruluşlar ile potansiyel finans kaynakları önerilmiştir. Öncelik ve tedbirler bölge haritaları üzerinde şematize edilmiş olup, bölgenin genel olarak mekânsal gelişim şeması da oluşturulmuştur.

İÇİNDEKİLER

YÖNETİCİ ÖZETİ 2
TABLOLAR LİSTESİ 5
ŞEKİLLER LİSTESİ 7
HARİTALAR LİSTESİ 8
1. GİRİŞ 9
1.1 Yöntem 9
2. BÖLGEYE GENEL BAKIŞ 12
2.1 Mevcut Durumun Tespiti 12
2.1.1 Sosyal Yapı 16
2.1.2 Ekonomik Durum, Sektörler ve Kaynak Analizi 35
2.1.3 Altyapı, Erişilebilirlik ve Çevresel Durum Analizi 81
2.2 Analiz Çalışmaları 96
2.2.1 Mekânsal Kümelenme Analizi 96
2.2.2 Yoğunlaşma-Yerelleşme Katsayısı Analizi (LQ) 108
2.2.3 Önem-Performans Analizi 110
3. BÖLGENİN VİZYONU 118
4. GELİŞME EKSENLERİ, ÖNCELİK VE TEDBİRLER 119
5. PERFORMANS GÖSTERGELERİ 184
6. UYGULAMA VE KOORDİNASYON 187
7. EKLER 194

TABLOLAR LİSTESİ

TABLO 2.1 TRB1 BÖLGESİ İLLERİ GELİŞMİŞLİK SIRALAMALARI 14
TABLO 2.2 TRB1 BÖLGESİ'NDE BAZI İLÇELERİN GELİŞMİŞLİK SIRALAMALARI 15
TABLO 2.3 TRB1 BÖLGESİ'NDE SAĞLIK PERSONELİ BAŞINA DÜŞEN KİŞİ SAYISI (2011) 23
TABLO 2.4 TRB1 BÖLGESİ'NDE ONBİN KİŞİYE DÜŞEN YATAK SAYILARI (2011) 23
TABLO 2.5 TRB1 BÖLGESİNDE MAHALLİ İDARELER 25
TABLO 2.6 TRB1 BÖLGESİNDE DERNEKLER 27
TABLO 2.7 TÜRKİYE'DE KADININ DURUMU 28
TABLO 2.8 KADINLARIN İŞGÜCÜNE KATIL(A)MAMA NEDENLERİ 29
TABLO 2.9 TRB1 VE TÜRKİYE'DE İŞGÜCÜNE KATILIM ORANLARI DAĞILIMI (2010-2012) 30
TABLO 2.10 TRB1 VE TÜRKİYE'DE İSTİHDAMIN SEKTÖRLERE GÖRE DAĞILIMI (2010-2012) 30
TABLO 2.11 EĞİTİM DURUMUNA GÖRE İSTİHDAMIN DAĞILIMI (2012) 31
TABLO 2.12 İLLERE, BÖLGEYE VE ÜLKEYE GÖRE İŞSİZLİK ORANLARI (2008 – 2010) 31
TABLO 2.13. GELİR DAĞILIMI, 2003 32
TABLO 2.14 EKONOMİK FAALİYET KISIMLARINA GÖRE YEREL BİRİM SAYISI (NACE REV.2) 2009 33
TABLO 2.15. EKONOMİK FAALİYET KISIMLARINA GÖRE ÇALIŞANLAR SAYISI (NACE REV.2) 2009 34
TABLO 2.16. BGSKD (BÖLGESEL GAYRİ SAFİ KATMA DEĞER) 2004-2008 35
TABLO 2.17 KİŞİ BAŞI BGSKD, 2004-2008 36
TABLO 2.18 TRB1 BÖLGESİNDE BGSKD İÇİNDE SEKTÖRLERİN PAYLARI (%), 2004-2008 37
TABLO 2.19. GENEL BÜTÇE VERGİ GELİRLERİ (2011-2012, BRÜT, TL) 41
TABLO 2.20 TRB1 BÖLGESİ SINAİ MÜLKİYET BAŞVURU VE TESCİL SAYILARI, 2008-2012 43
TABLO 2.21. KÜRESEL REKABET ENDEKS DEĞERLERİ VE SIRALAMA (2010-2011) 45
TABLO 2.22. TRB1 İLLERİ KÜRESEL REKABET ENDEKSİ DEĞERLERİ (2010-2011) 46
TABLO 2.23 TRB1 BÖLGESİ ARAZİ KABİLİYETLERİ SINIFLARI DAĞILIMI(HA), 2007 47
TABLO 2.24. TRB1 BÖLGESİNDE TARIM ALANLARI VE KULLANILMA BİÇİMİ, 2010 (HEKTAR) 48
TABLO 2.25. TRB1 BÖLGESİNDE SEÇİLMİŞ MEYVE ÜRETİM MİKTARLARI(TON), 2012 49
TABLO 2.26. YILLARA GÖRE ALABALIK YETİŞTİRİCİLİĞİ MİKTARI (TON) 53
TABLO 2.27. TRB1 FİRMA SAYILARI VE İSTİHDAM (2012) 56
TABLO 2.28. TRB1 SANAYİSİNİN SEKTÖREL DAĞILIMI 56
TABLO 2.29. TRB1 BÖLGESİNDE OSB'LER 57
TABLO 2.30. SS'LERİN DURUMU 57
TABLO 2.31 KURU KAYISIDA REKOLTE, İHRACAT MİKTARLARI, FİYAT HAREKETLERİ 58
TABLO 2.32. ELAZIĞ'DA ÜZÜM ÜRETİMİ (2012) 58
TABLO 2.33. ELEKTRİK ÜRETİMİ LİSANSLARININ KAYNAK TÜRLERİNE GÖRE DAĞILIMI (2011) 62
TABLO 2.34. TRB1 BÖLGESİ VE BAZI İLLERDE KURULABİLECEK RÜZGÂR ENERJİ SANTRALI GÜÇ KAPASİTELERİ 63
TABLO 2.35. TRB1 BÖLGESİ HES PROJELERİ (2013) 65
TABLO 2.36. TRB1 BÖLGESİ ÖNEMLİ TURİZM DEĞERLERİ 70
TABLO 2.37. TURİST VARIŞLARI VE TRB1 BÖLGESİNİN GENEL DURUMU, 2012 73
TABLO 2.38. BELGELERİNE GÖRE TESİS, ODA, YATAK SAYILARI (2011) 73
TABLO 2.39. TURİZM İŞLETME BELGELİ TESİSLERE GELİŞ SAYISI, GECELEME VE ORTALAMA KALIŞ SÜRESİ (2011) 74
TABLO 2.40. TURİZM İŞLETME BELGELİ TESİSLERE GELİŞ SAYISI, GECELEME VE ORTALAMA KALIŞ SÜRESİ (2011) 74
TABLO 2.41. TESİS, ODA VE YATAK SAYILARININ TÜRKİYE İÇİNDEKİ PAYI (2010) 75
TABLO 2.42. 2009 YILI İNŞAAT SEKTÖRÜNDE YILLIK CİROSU VE ÇALIŞAN SAYISI 76

TABLO 2.43 2011 YILI KİŞİ BAŞINA İHRACAT VE İTHALAT (ABD DOLARI) 77
TABLO 2.44. İLLERE GÖRE İTHALAT VE İHRACAT YAPILAN İLK 5 ÜLKE VE DEĞERLERİ 78
TABLO 2.45. BANKA VE ŞUBE SAYILARI, 2011 80
TABLO 2.46 TRB1 BÖLGESİ HAVALİMANLARI YOLCU SAYILARI VE UÇAK TRAFİĞİ (2010, 2012) 83
TABLO 2.57. TRB1 BÖLGESİNDEKİ BELEDİYELERİN ALTYAPI DURUMU 86
TABLO 2.2.48. TRB1 BÖLGESİ BELEDİYELERİNİN KATI ATIK TESİSİ DURUMU (2013) 88
TABLO 2.2.49.TRB1 BÖLGESİ BELEDİYELERİNİN ATIK SU ARITMA TESİSİ DURUMU (2013) 90
TABLO 2.50. ALANLARINA GÖRE ELEKTRİK TÜKETİM MİKTARLARI 91
TABLO 2.51 İLÇE - FONKSİYON MATRİSİ 98
TABLO 2.52 İLİŞKİ KÜMELERİ 104
TABLO 2.53 İLİŞKİ KÜMELERİ – POTANSİYEL /ORTAK FONKSİYON MATRİSİ 107
TABLO 2.54 ÖNEM - PERFORMANS ALANLARI 111
TABLO 2.55 ANKETE KATILANLARIN İLLER BAZINDA DAĞILIMI 111
TABLO 2.56 2023 BÖLGE VİZYONU İÇİN KELİME ÖNERİLERİ 117
TABLO 5.1 PERFORMANS GÖSTERGELERİ 184
TABLO 6.1 ÖNCELİK VE TEDBİR BAZINDA KURUM/KURULUŞLAR 187
TABLO 6.2 ÖNCELİK BAZINDA FİNANS KAYNAKLARI 192

ŞEKİLLER LİSTESİ

ŞEKİL 1.1 PLAN SÜRECİ VE YÖNTEM 11
ŞEKİL 2.1 KAMU YATIRIMLARININ İLLERE VE BÖLGEYE GÖRE DAĞILIMI (BİN TL) (2003 – 2012) 39
ŞEKİL 2.2 KAMU YATIRIMLARINDA TRB1 / TÜRKİYE ORANI (%) (2003-2012) 39
ŞEKİL 2.3 TRB 1 BÖLGESİ TEŞVİK BELGELİ SABİT YATIRIM TUTARLARI TOPLAMININ YILLARA GÖRE DAĞILIMI (2003-2012) 40
ŞEKİL 2.4 TEŞVİK BELGELİ YATIRIMLARIN SEKTÖRLERE GÖRE DAĞILIMI (2008-2012) 40
ŞEKİL 2.5 ALABALIK ÜRETİMİNDE TRB1 BÖLGESİNİN YERİ 54
ŞEKİL 2.6 TRB1 BÖLGESİ NACE.REV.2 SINIFLAMASINA GÖRE YOĞUNLAŞMIŞ SEKTÖRLER (LQ), 2012 109
ŞEKİL 2.7 ÖNEM-PERFORMANS MATRİSİ 110
ŞEKİL 2.8 MALATYA İLİ ÖNEM-PERFORMANS MATRİSİ 112
ŞEKİL 2.9 ELAZIĞ İLİ ÖNEM-PERFORMANS MATRİSİ 113
ŞEKİL 2.10 BİNGÖL İLİ ÖNEM-PERFORMANS MATRİSİ 114
ŞEKİL 2.11 TUNCELİ İLİ ÖNEM-PERFORMANS MATRİSİ 115
ŞEKİL 4.1 VİZYON, EKSEN VE ÖNCELİKLER 120
ŞEKİL 4.2 VİZYON, EKSEN, ÖNCELİKLER VE TEDBİRLER 123

HARİTALAR LİSTESİ

HARİTA 2.1 TÜRKİYE İSTATİSTİKİ BÖLGE BİRİMLERİ SINIFLANDIRMASI-2. DÜZEY 13
HARİTA 2.2. İLÇELERİN SOSYO-EKONOMİK GELİŞMİŞLİK SIRALAMASI, 2004 15
HARİTA 2.3 NÜFUS ARTIŞ HIZI 18
HARİTA 2.4 OKURYAZARLIK ORANI 20
HARİTA 2.5. TRB1 BÖLGESİ ÖNEMLİ TURİZM ALANLARI VE DEĞERLERİ 72
HARİTA 2.6 DIŞ TİCARET İLİŞKİLERİ-ŞEMATİK GÖSTERİM 79
HARİTA 2.7 TRB1 BÖLGESİ KARAYOLLARI HARİTASI 82
HARİTA 2.8 TRB1 BÖLGESİ DİRİ FAYLAR 94
HARİTA 2.9 BÖLGE İLLERİ DEPREM HARİTALARI 95
HARİTA 2.10 NÜFUS YOĞUNLUĞU 96
HARİTA 2.11 NÜFUS KADEMELENMESİ 97
HARİTA 2.12 ETKİ ALANLARI 99
HARİTA 2.13 GÜNLÜK, TİCARİ VE İDARİ İLİŞKİLER 100
HARİTA 2.14 İLİŞKİ KÜMELERİ 101
HARİTA 2.15 NÜFUS KADEMELENMESİ, ÖNCÜ SEKTÖRLER 102
HARİTA 2.16 NÜFUS KADEMELENMESİ, ÖNCÜ SEKTÖRLER VE İLİŞKİ KÜMELERİ 103
HARİTA 4.1 TRB1 BÖLGESİ MEKÂNSAL GELİŞİM ŞEMASI 124
HARİTA 4.2 FİZİKİ ALTYAPI ÖNCELİĞİ - ŞEMATİK GÖSTERİM 147
HARİTA 4.3 TARIMDA ÜRETİMİN VE VERİMLİLİĞİN ARTIRILMASI ÖNCELİĞİ - ŞEMATİK GÖSTERİM 161
HARİTA 4.4 ALTERNATİF TURİZM TÜRLERİNİN GELİŞTİRİLMESİ ÖNCELİĞİ - ŞEMATİK GÖSTERİM 167
HARİTA 4.5 ENDÜSTRİYEL ÜRETİMİN GÜÇLENDİRİLMESİ ÖNCELİĞİ - ŞEMATİK GÖSTERİM 175
HARİTA 4.6 ENERJİ VE MADEN VARLIĞININ ETKİN KULLANIMI ÖNCELİĞİ - ŞEMATİK GÖSTERİM 183

1. GİRİŞ

1.1 Yöntem

Malatya, Elazığ, Bingöl ve Tunceli illerinden oluşan TRB1 Bölgesine ait 2014-2023 Bölge Planı, bölgenin vizyonunu, sosyo-ekonomik kalkınmasına yönelik öncelikli alanları ve her bir alanda uygulanması öngörülen tedbirleri belirlemeyi ve bu tedbirlerin ilgili kurum ve kuruluşlar tarafından koordinasyon içinde uygulanmasına yönelik çerçeveyi oluşturmayı amaçlamaktadır. Bu amaç doğrultusunda bölgenin içinde bulunduğu mevcut durum, sosyal, ekonomik, çevresel ve teknik altyapıya yönelik veriler ile ortaya konulmuş, her bir konuyla ilgili paydaşların görüş ve önerileri alınmak suretiyle katılımcı bir süreç içinde gelişme eksenleri, öncelik ve tedbirler belirlenmiş ve 2023 yılında gerçekleştirilmesi amaçlanan bölgesel hedefler önerilmiştir.

TRB1 Bölgesi 2010-2013 Bölge Planının yürürlüğe girmesini müteakip, bölgeyi daha iyi anlamak ve derinlemesine analiz edebilmek amacıyla yürütülen çalışmalardan bir çoğu 2014-2023 Bölge Planı için bir ön hazırlık niteliği taşımıştır. Bu kapsamda sektörel araştırmalar şeklinde yürütülen çalışmalarda bitkisel üretim, sürdürülebilir turizm, kayısı, arıcılık, mermer, kanatlı hayvan yetiştiriciliği, süt ve süt ürünleri, sağlık, imalat sanayi, krom madenciliği, ekonomik değeri olan bitkiler gibi konular ayrı ayrı ele alınmış, bölgede yükseköğrenim, lisanslı depoculuk, girişimcilik, iş geliştirme merkezleri, OSB'ler, bilişim, jeotermal kaynaklar, seracılık, sınai mülkiyet haklarının kullanımı, arazi toplulaştırma çalışmaları gibi tematik konular ise özel olarak incelenmiş ve raporlanmıştır.

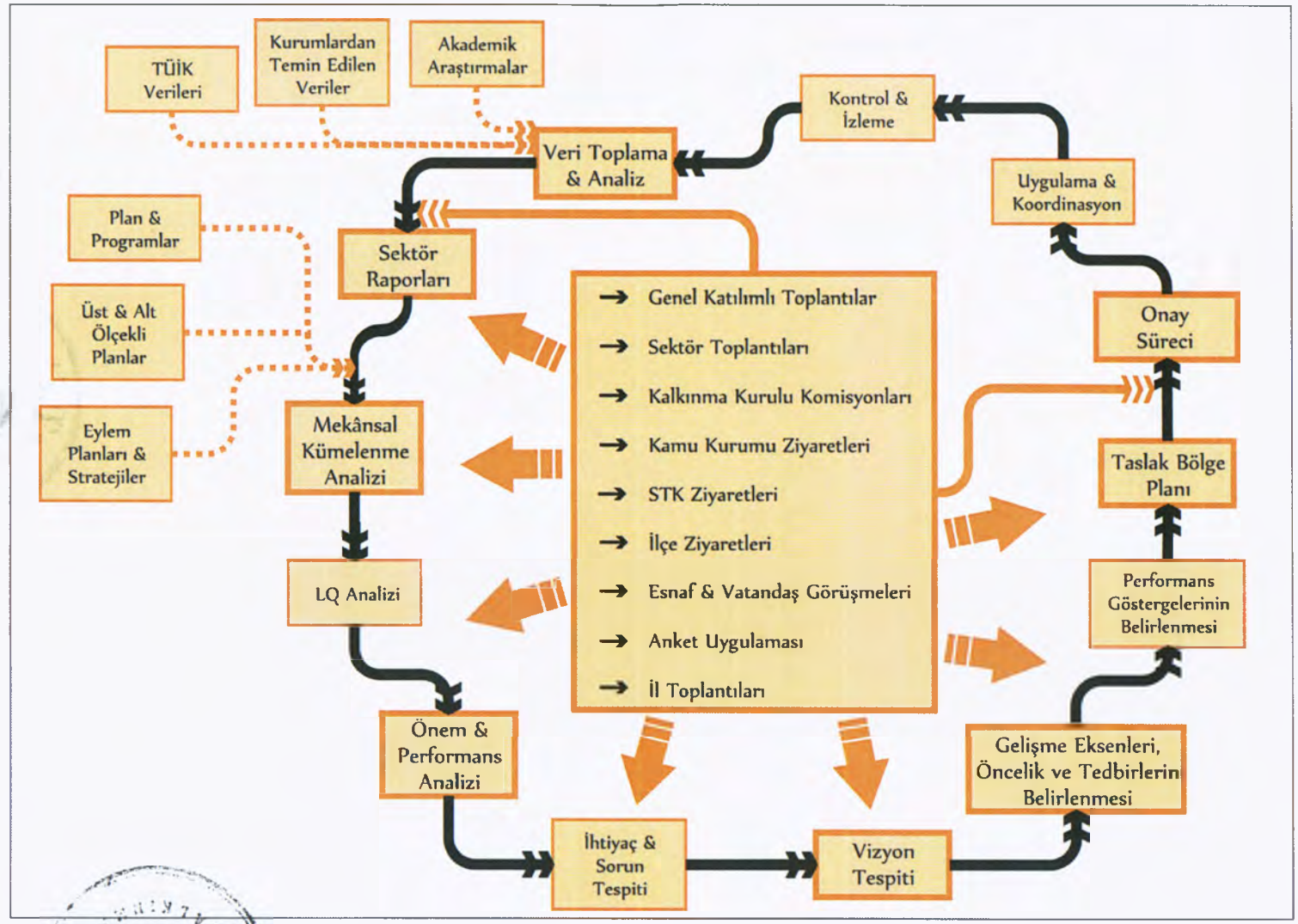
2014-2023 dönemi planlama çalışmalarına doğrudan girdi teşkil edecek çalışmalara ise Temmuz 2012'de başlanmıştır. Planda sağlıklı ve gerçekçi analizler yapabilmek amacıyla ihtiyaç duyulan bölgenin mevcut durumunu gösterir bilgi ve veriler, TÜİK başta olmak üzere öncelikli olarak kurum ve kuruluşların veri tabanlarından derlenmiş, yürütülen saha çalışmalarında çeşitli düzeylerde mülakatlar ve gözlemler yapılarak birincil verilere ulaşılmaya çalışılmıştır.

Yerel paydaşların Bölge Planı hazırlığına katılımını sağlamak, ortak sorunlara hep birlikte çözüm aramak, paydaşlar tarafından planın sahiplenilmesini sağlamak ve bölgeye ilişkin ortak hedefleri belirlemek üzere katılımcı bir şekilde hazırlanan plan için hazırlık aşamasında bir paydaş analizi çalışması yürütülmüş, kamu kurumları, yerel yönetimler, özel sektör, üniversite ve sivil toplum kuruluşları temsilcilerinin görüş ve önerileri bir plan çerçevesinde alınmıştır. Bu kapsamda bölgedeki tüm ilçeler 1-2 günlük programlar dâhilinde ziyaret edilmiş, paydaşlarla toplantılar ve yarı yapılandırılmış derinlemesine mülakatlar düzenlenmiştir. Ayrıca il merkezlerinde tarım, turizm, madencilik, sanayi, su ürünleri, mermercilik, orman varlığı, sosyal yapı ve sivil toplum, kadın, girişimcilik ve yenilik temalı toplantılar gerçekleştirilmiş, sektördeki paydaşların sorun ve potansiyellere ilişkin görüş ve önerileri alınmıştır.

Bölge, il merkezleri ve ilçeler bazında mekânsal olarak da analiz edilmiş, 41 ilçe öne çıkan sektörleri, sorunları, potansiyelleri, birbirlerine coğrafi olarak yakınlıkları, idari ve ticari ilişkileri ve karşılıklı bağımlılıkları gibi pek çok açıdan değerlendirilmek suretiyle 16 ilişki kümesi şeklinde ele alınmıştır. Bazı öncelik ve tedbirler ilişki kümeleri düzeyinde önerilmiş olup, ilişki kümesi dâhilinde kalan yerleşimler birbirlerini tamamlayıcı ve ölçek ekonomisi yaratacak şekilde birbirlerini destekleyici birimler olarak tanımlanmıştır. Bölgedeki işletmeler istihdam sayılarına göre de analiz edilmiş olup, yoğunlaşma katsayıları belirlenmiştir.

Bölge Planı hazırlık sürecinde ayrıca, hem katılımcılığı artırmak hem de bölge için önemli ve başarılı alanları tespit etmek üzere internet üzerinden bir elektronik anket uygulaması da yapılmıştır. Bir aydan uzun bir süre bölge içinden ve bölge dışından katılımcıların erişimine açık olan anket uygulaması ile katılımcılara bölge vizyonuna, bölgede öne çıkan sektörlere, bu sektörlerin bölge için önem düzeylerine, yaşanan sorunlara ve çözüm önerilerine ilişkin sorular yöneltilmiş, toplam 583 katılım sağlanan uygulama neticesinde önem-başarım analizi yapılmıştır.

Şekil 1.1 Plan Süreci ve Yöntem

Plan hazırlık sürecinde üst ölçekli planlar incelenmiş olup, alt ölçekte hazırlanan Çevre Düzeni Planı başta olmak üzere illerin ve kurumların stratejik planları, çeşitli kurum, dernek veya platformlar tarafından yakın geçmişte hazırlanan stratejik planlar ya da gelecek vizyonu çalışmaları da taranmıştır. Plan hazırlık sürecinde diğer kurum ve kuruluşlar tarafından yapılan benzer nitelikli planlama çalışmalarının sonuçları da alınmak suretiyle çalışmaya yansıtılmıştır.

Bütün bu çalışmalar neticesinde tanımlanan gelişme eksenleri, öncelikler, tedbirler ve performans göstergeleri illerde düzenlenen genişletilmiş kalkınma kurulu toplantılarında tartışılmış ve planın nihai hali oluşturularak paydaş görüşlerine açılmıştır.

2. BÖLGEYE GENEL BAKIŞ

2.1 Mevcut Durumun Tespiti

TRB1 Bölgesini oluşturan Malatya, Elazığ, Bingöl ve Tunceli illeri Doğu Anadolu Bölgesinin en batı ucunda, Yukarı Fırat havzasını kapsamaktadır. Van, Hakkâri, Bitlis ve Muş illerinden oluşan TRB2 bölgesi ile birlikte Orta Doğu Anadolu Düzey 1 bölgesini paylaşan bölge illeri, görece batıda olmaları, yükseltilerin görece daha az olması, İskenderun Körfezi doğrultusunda uzanan koridor ucunda yer almaları ve Fırat Nehri, kolları ve üzerinde yer alan baraj göllerinin olumlu etkileriyle iklim koşulları açısından daha elverişli, tarım arazileri açısından daha zengin ve gelişmişlik açısından da daha ön sıralarda yer almaktadır.

Harita 2.1 Türkiye İstatistiki Bölge Birimleri Sınıflandırması-2. Düzey

TRB1 Bölgesi 1.673.852 nüfusu, tarıma uygun arazi ve iklim koşulları, özellikle gıda ve tekstil kollarında gelişmekte olan sanayisi, mermer, krom, demir ve bakır başta olmak üzere yer altı kaynakları, tarihi ve turistik değerleri ve su-enerji varlıkları ile 2008 yılı verilerine göre Türkiye'nin tüm ulusal katma değerinin %1,3'ünü üretmekte ve ülkemiz katma değeri içindeki payına göre 26 Düzey 2 bölgesi arasında 20. sırada yer almaktadır.

Bölgenin lokomotifi konumundaki Malatya 762.366 olan nüfusu ile büyükşehir statüsü kazanacak iller arasına girmiş olup, başta 250 milyon USD dolayındaki kayısı ve türevleri ve 90 milyon USD dolayındaki tekstil ürünleri ihracatı ile bir tarım ve sanayi şehridir. 562.703 nüfuslu Elazığ ise enerji, madencilik ve tarım alanlarındaki kamu ve özel sektör yatırımlarının yanı sıra, eğitim ve kültür alanlarında temayüz etmiş bir cazibe merkezidir. Ayrıca her iki ilin sağlık hizmetlerinde bölgede önemli bir potansiyeli bulunmaktadır. Önemli Doğu-Batı ve Kuzey-Güney bağlantıları üzerinde yer alan

Bingöl'de, bitkisel üretim, hayvancılık ve madencilik, zengin kültürel yapısını turizm fırsatına dönüştürme potansiyeli barındıran Tunceli'de ise, dağ doğa ve inanç turizmi ve hayvancılık temelli bir ekonomi hakimdir. Limanlardan ve sınır bölgelerinden uzak, iç kesimlerde olmanın dezavantajını yaşayan TRB1 Bölgesi illerinin değişik çalışmalarla ortaya konmuş sosyo-ekonomik gelişmişlik düzeyleri Tablo 2.1'de verilmiştir.

TRB1 Bölgesi kendi içerisinde gerek gelişmişlik düzeyi, gerekse öne çıkan sektör ve potansiyeller bakımından oldukça heterojen bir yapıya sahiptir. 2011 yılı Sosyo-ekonomik Gelişmişlik Endeksi sıralamasına göre bölge illerinden Bingöl 72, Elazığ 39, Malatya 42 ve Tunceli 58 şeklinde konumlanmaktadır. 2003 yılında yapılan benzer çalışmaya göre Elazığ, Malatya ve Tunceli illeri gerilerken; Bingöl 4 sıra yükselebilmiştir. Bu durum diğer benzer çalışmalarla da teyit edilmektedir.

Tablo 2.1 TRB1 Bölgesi İlleri Gelişmişlik Sıralamaları

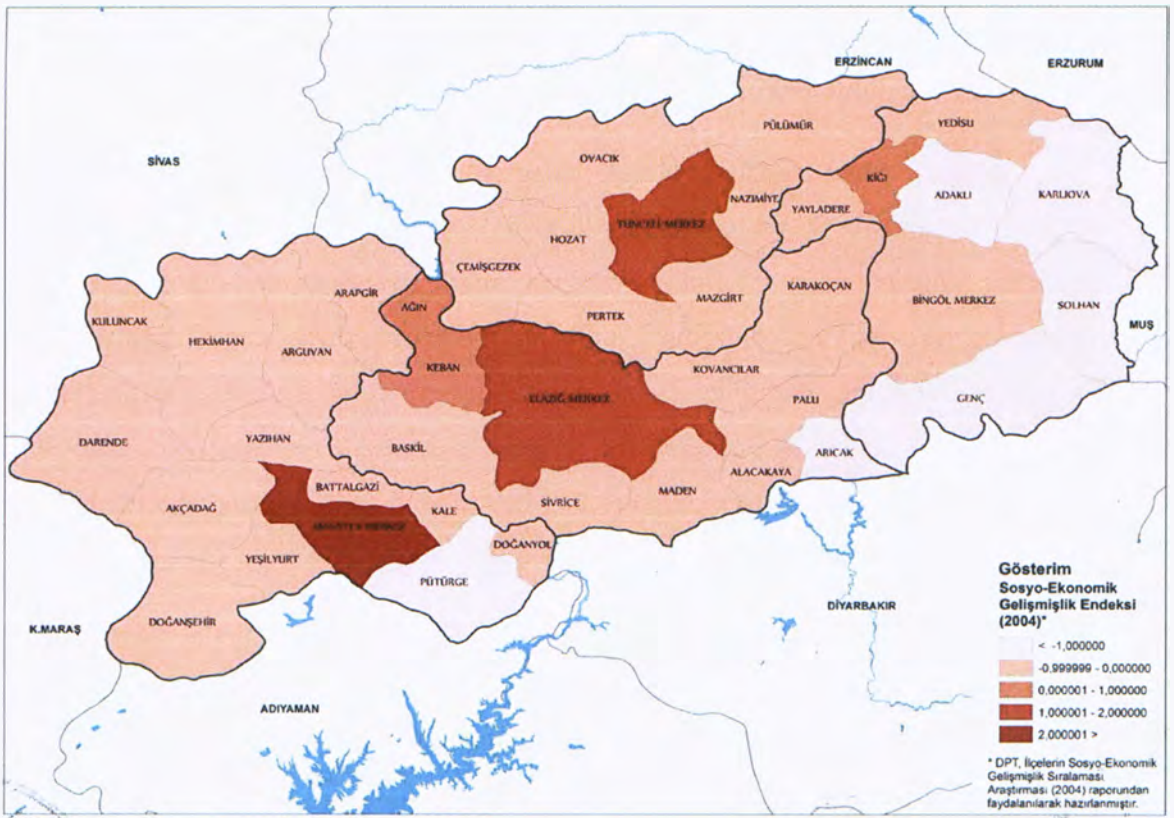
	Sosyo-ekonomik Gelişmişlik Endeksi (2003)	Sosyo-ekonomik Gelişmişlik Endeksi (2011)	Sosyo-ekonomik Gelişmişlik Endeksi (2010, KTÜ)	Rekabetçilik Endeksi (URAK, 2009-2010)	İllerin ve Bölgelerin Rekabet Gücü Analizi (2010, İTÜ)
Bingöl	76	72	75	71	5. Grup (gelişime dirençli)
Elazığ	36	39	46	27	4.Grup (gelişime dirençli)
Malatya	41	42	47	28	4.Grup (gelişime dirençli)
Tunceli	52	58	63	74	5. Grup (gelişime dirençli)

Bölge içindeki gelişmişlik farkları sadece iller düzeyinde değil, ilçeler düzeyinde de bariz bir şekilde gözlenmektedir. İlçelerin sosyo-ekonomik gelişmişlik endeksi çalışmasına göre, 872 ilçe içinde, Elazığ, Malatya ve Tunceli merkez ilçeleri ilk 100 ilçe arasında yer alırken; Malatya'ya sadece 14 km.

uzaklıktaki ve gelişmişlikte en yakın ilçesi Yeşilyurt 353. sırada, Bingöl-Adaklı ise 841. sırada konumlanmaktadır.

Tablo 2.2 TRB1 Bölgesi'nde Bazı İlçelerin Gelişmişlik Sıralamaları

Bazı İlçeler	Sosyo-Ekonomik Gelişmişlik Endeksi (2003)
Malatya Merkez	37
Elazığ Merkez	71
Tunceli Merkez	97
Bingöl Merkez	344
Yeşilyurt	353
Ağın	233
Kiğı	276
Pütürge	823
Adaklı	841

Harita 2.2. İlçelerin Sosyo-Ekonomik Gelişmişlik Sıralaması, 2004

2.1.1 Sosyal Yapı

Demografik göstergeler

Bölgenin toplam nüfusu 1965 yılında 1.080.047 iken, 2012 yılında 1.673.852 kişiye ulaşmıştır ve Türkiye nüfusunun %2,2'sini oluşturmaktadır. Bölge illerinde toplam nüfusu en fazla olan 5 ilçe sırasıyla; Malatya Merkez, Elazığ Merkez, Bingöl Merkez, Doğanşehir (Malatya), Yeşilyurt (Malatya)'dır. Tunceli Merkez ilçe nüfus büyüklüğü bakımından Kovancılar'dan sonra ilçeler arasında 7. sıradadır.

Kentsel nüfus oranı en yüksek olan il Elazığ (%74,5), Türkiye (%77,3) ile yakın değerlere sahiptir. 1980'de, Bingöl nüfusunun yaklaşık 3/4'ü kırda yaşarken, 2012 yılında bu oran %43'e düşmüştür. 2007-2008 döneminde bölgenin net göç hızı incelendiğinde, Tunceli dışındaki illerin; 2010-2011 döneminde ise Malatya dışındaki illerin net göç hızlarının negatif değer aldığı görülmektedir.

Ekonomik yansımaları olabilecek diğer nüfus olguları ise yüksek doğurganlık hızı ve Türkiye ortalamasının bir miktar üstünde seyreden hanehalkı sayılarıdır. Bu iki ortalama özellikle kırsalda yaşayan ve sabit geliri olmayan yüksek sayıda bireye sahip haneler için yoksulluk riskinin arttığını göstermektedir.

Bölge nüfusu ağırlıklı olarak çalışma çağında (15-64 yaş aralığında) olup, bölgenin bağımlılık oranının tüm illerde azalması genç nüfusun çoğalmakta olduğunun başka bir göstergesidir. İleride yaşanması muhtemel ekonomik ve sosyal sorunların önlenmesi ve çalışma çağındaki nüfusun bölgenin önemli bir üstünlüğü olarak sürdürülebilmesi için özellikle işgücü eğitimi programlarına ağırlık verilmelidir. Diğer yandan, bölge içerisinde erişilebilirlik yönünden avantajlı olan bazı ilçelerde de nüfus sanayiye bağımlı olarak artmaktadır. Bu ilçelerde özellikle genç işgücü için hizmet sektörlerinde işgücü eğitimi programları önemlidir.

Bölgede genel olarak kentsel nüfus yoğunluğunun fazla olması özellikle büyükşehir ve merkez ilçe belediyelerinin gelecekte sağlayacakları hizmet alanları ve kapsamını belirlemeleri gerektiğine işaret etmektedir. Büyüyen bir nüfus için su, atık hizmetleri ve ulaşım gibi temel ve önemli işlevlerin çok dikkatli ve ekolojiye zarar vermeyecek bir şekilde planlanması, bölge kentlerinin yaşanılabilirliğini artıracak ve dolayısıyla nitelikli işgücünün tercih ettiği yerler haline gelmesine yardımcı olacaktır.

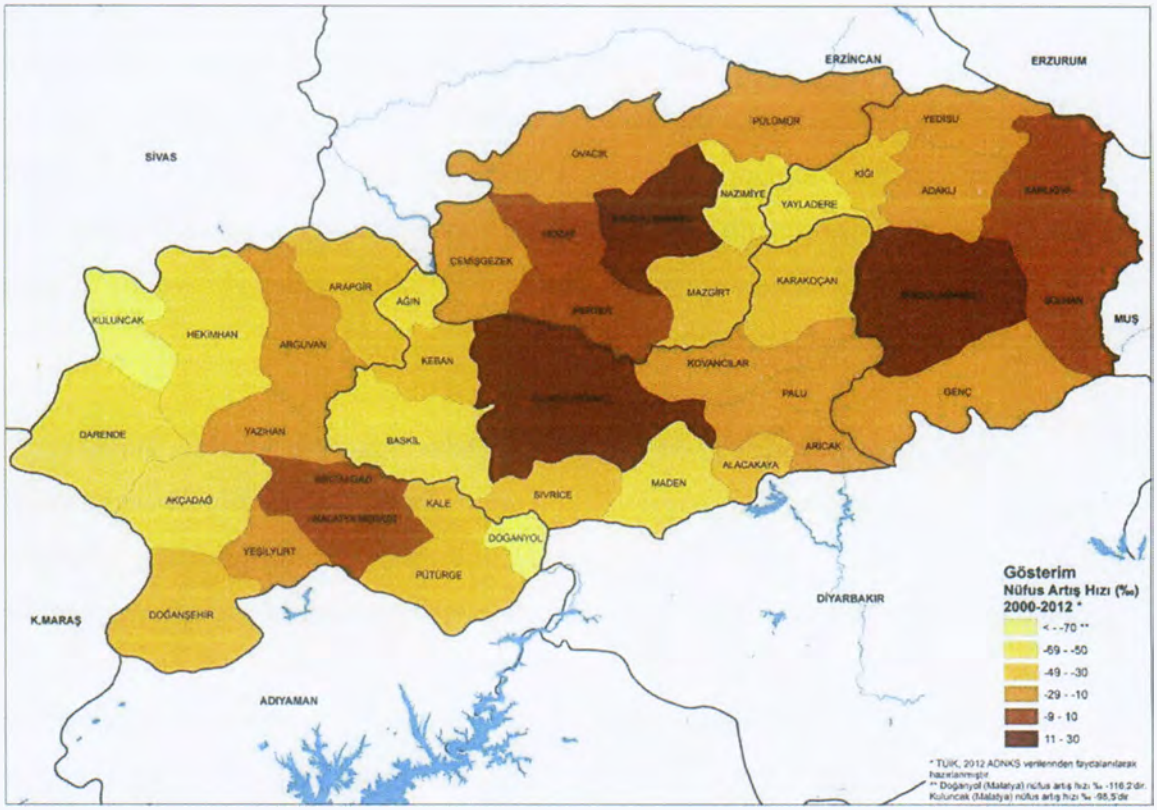
Göç

TRB1 Bölgesi 2000-2012 nüfus verilerine bakıldığında, bölgenin yıllık nüfus artış hızının Bingöl ili dışında negatif olduğu görülmektedir. Göçün bölge içindeki açılımına bakıldığında köy nüfuslarının düşmekte ve kent nüfuslarının artmakta oluşu, özellikle köy nüfusunun işgücü sağladığı tarım sektöründe bölgenin geleneksel avantajının kaybedilmemesi için stratejiler geliştirilmesi gerektiğine işaret etmektedir. İllerin bireysel net göç hızları dönemselliğe (tayin dönemleri, mevsimlik işçiler vb.) ve dışsal koşullara (iklim, terör, işsizlik vb.) değişmektedir.

Bölge içerisinde genç göçü için odak merkezi olan il Malatya'dır. Büyükşehir olan Malatya'da bu genç göçünün sosyal ve ekonomik sorunlara neden olmaması için özellikle sanayi ve hizmetler sektöründe genç işgücünü massedecek stratejiler geliştirilmesi gerekmekte olup, benzer durum bölgenin diğer cazibe merkezi Elazığ için de geçerlidir.

Malatya en çok İstanbul, Elazığ, Adıyaman, Ankara ve Mersin'den göç almakta ve yine aynı illere göç vermektedir. Yukarıda da değinildiği gibi mevsimlik işçiler çoğunlukla Adıyaman'dan gelmektedir. Mersin'den mevsimlik işçi akışı olduğu gibi, Malatya'dan birçok emeklinin yerleşim için Mersin'i tercih etmeleri de iki il arasındaki göçü açıklayıcı bir başka faktör olabilir. Elazığ bölgesel bir göç geçiş merkezi görüntüsündedir. Elazığ TRB1 bölgesindeki bütün illerden ve Diyarbakır'dan göç almakta, üç büyük şehir ve Malatya ve Diyarbakır'a göç vermektedir. Özellikle Tunceli ve Bingöl için Elazığ önemli bir merkez konumundadır. Malatya ve Elazığ'ın bölge içindeki çekim gücünü açıklayan diğer faktörler çıkış noktası olan memlekete yakınlık ve gelişmekte olan ekonomilerinin gerektirdiği işgücü olabilir. Elazığ'ın Bingöl, Tunceli ve Diyarbakır'dan aldığı göçte akrabalık ilişkileri ikincil derecede etkili bir faktör olarak görülebilir. Bingöl'ün göç aldığı iller üç büyük şehir, Elazığ ve Diyarbakır'dır. Bingöl bölgeden Malatya ve Elazığ'a, komşusu Diyarbakır'a ve İstanbul ve Ankara'ya göç vermektedir. Tunceli de Bingöl gibi üç büyük şehir, Elazığ ve Diyarbakır'dan göç almakta, ancak üç büyük il, Elazığ ve Erzincan'a göç vermektedir. Bölgeden göçün ana yönü genellikle batıya doğrudur. Özet olarak, bölgenin kendi doğusuna ve kuzeyine olan göç akımları zayıftır. Buralardan görece çok az göç alınıp verilmektedir. Bölge batıdan ve

güney ve güneydoğusundan (özellikle istihdam amaçlı) mevsimlik ve kalıcı göç almakta, batısına ve güneyine göç vermektedir.

Harita 2.3 Nüfus Artış Hızı

Eğitim

İlköğretim okullaşma oranları incelendiğinde Malatya ve Elazığ illerinin Türkiye ortalamasına yakın, Bingöl ve Tunceli illerinde ise Türkiye ortalamasının altında oranlara sahip olduğu görülmektedir. Malatya, Elazığ ve Tunceli illerinde Ortaöğretim okullaşma oranları, Türkiye ortalamasının üzerindeyken, Bingöl ilinde Türkiye ortalamasının altındadır. Cinsiyetlere göre okullaşma oranları dikkate alındığında tüm bölge illerinde erkeklerdeki okullaşma oranı ile kadınlardaki okullaşma oranı arasındaki farkın Türkiye genelinden daha fazla olduğu göze çarpmaktadır.

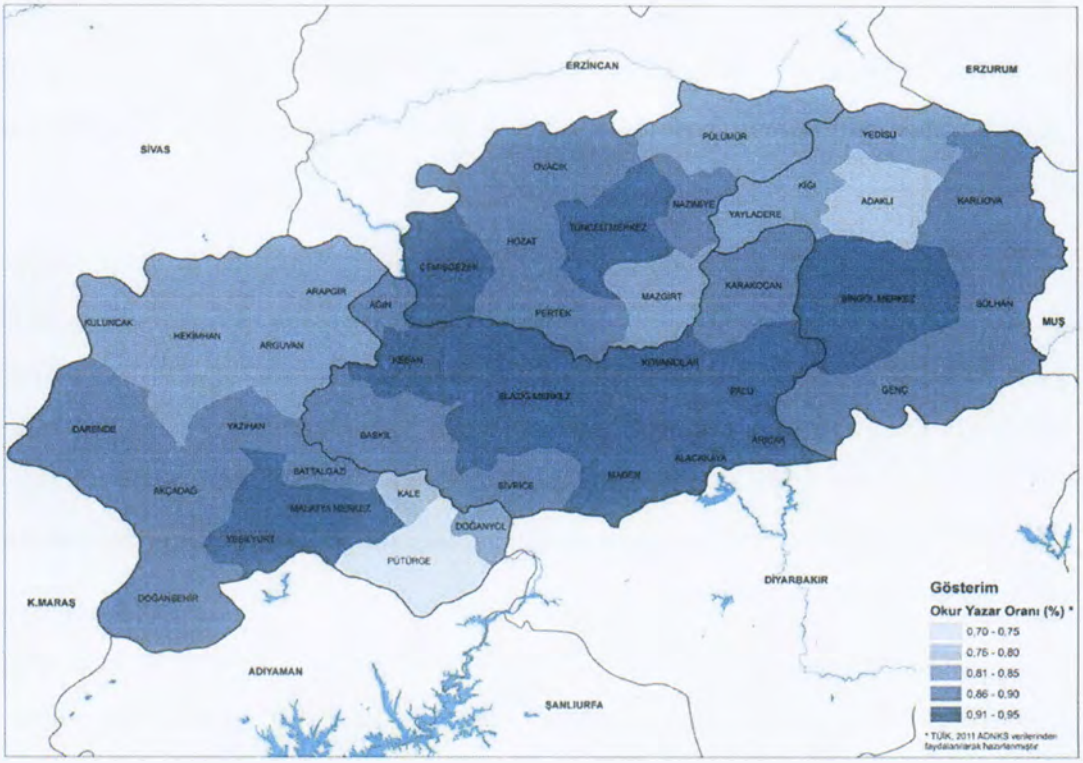
Bölge genelinde eğitim olanaklarının özellikle kentsel alanlar ve buraların hinterlantlarında yeterli olduğu söylenilebilir. Bununla birlikte, yapılan ilçe ziyaretlerinde eğitimde temel sorunların altyapıya dayalı bir karakteri olduğu da öne çıkmıştır. Az öğrencisi olan ve coğrafi uzaklık dezavantajına sahip köylerden ilçelere veya ilköğretim

okullarının olduğu köylere öğrenci taşınması hem aileler hem de uygulama açısından çeşitli zorluklar ortaya çıkarmaktadır. Birçok öğrencinin belirli yerleşimlerdeki okullarda yoğunlaşması öğretmen başına öğrenci sayısını artırmakta ve eğitimin kalitesini düşürmektedir.

Bölgede hayat boyu öğrenmeye yönelik altyapıların ve projelerinde gelişmesi gerekmektedir. Önceki bölümde değinilen genç nüfusun beceri ve yeteneklerinin gelişmesi, bu nüfusun istihdam edilebilirliğini kolaylaştıracaktır. Hayat boyu öğrenme alanında belirli alanlarda sadece özel sektörün sağlayabileceği hizmetler bulunmakla birlikte, üniversitelerde hâlihazırda kurulu bulunan veya kurulacak sürekli eğitim merkezlerinin de bölgenin ihtiyaçlarına göre farklılaşan eğitim programları sunması etkin bir strateji olabilir.

Bölgede bulunan dört üniversite hem bölge içinden, hem de komşu bölgelerden öğrencilerin tercih ettiği üniversitelerdir. Yüksek genç nüfus ve yükseköğretime verilen önemin artması ve yükseköğretimin istihdam edilebilirliği kolaylaştırması nedeniyle gelecekte yükseköğretime olan talebin artması beklenmektedir. Üniversitelerin bulundukları illerin ekonomisine ve sosyal hayatına yaptığı katkılar aşikârdır. Ancak, üniversitelerin beklenen kalkınma etkilerini yaratabilmeleri uzun sürebilmektedir. Dolayısıyla, bölgedeki dört üniversitenin de gelecekteki stratejilerini artan öğrenci sayılarına hizmet edebilecek yurt, derslik, vb. fiziki altyapılar ve eğitimin kalitesini yükseltebilecek insan kaynağı, teknoloji vb. yumuşak altyapıların gelişimiyle birlikte değerlendirmeleri gerekmektedir.

Harita 2.4 Okuryazarlık Oranı

Kültür ve Spor

Türkiye'de yer alan, Kültür ve Turizm Bakanlığı'na bağlı 189 müzeden yalnızca 3'ü TRB1 bölgesinde bulunmakta, Bingöl ve Tunceli illerinde ise müze bulunmamaktadır. Bakanlığa bağlı devlet müzelerinin dışında ülkemizde bulunan 174 özel müzenin 3'ü bölgemizde Malatya ilinde yer almaktadır. Bunlar İnönü Üniversitesi tarafından kurulan İsmet İnönü ve Turgut Özal Müzeleri ile Es-Seyyid Osman Hulusi Efendi Vakfı tarafından kurulan Somuncu Baba ve Darende Tanıtım Merkezi'dir.

Nüfusa oranlandığında TRB1 bölgesinde bulunan kütüphane sayısının Türkiye ortalamasının üzerinde olduğu görülmektedir. Sahip olunan kütüphane ve kitap sayısı bakımından Malatya bölgede ilk sırada yer almaktadır. Kütüphanelerden yararlanma açısından Elazığ bölgede ilk sıradadır.

Tiyatro verileri incelendiğinde TRB1 Bölgesinin nüfusa oranla sahip olduğu tiyatro salonu ve koltuk sayısının Türkiye ortalamasının üzerinde olduğu görülmektedir. Ancak sinema verileri incelendiğinde, bölgedeki sinema salonu ve koltuk sayısının nüfusa oranla Türkiye ortalamasının çok altında kalmaktadır. Bölge illerinden yalnızca Malatya

ülke ortalamasına yakın bir sinema altyapısına sahipken Tunceli'de 1 adet aktif sinema salonu bulunmaktadır.

TRB1 Bölgesi ve çevresi genel olarak korunan alanlar bakımından zengin bir yapıya sahiptir. Taşınmaz kültür varlığı açısından bölgede en çok sivil mimarlık örnekleri ile dinsel ve kültürel yapılar bulunmaktadır. Tescilli bu yapıların sırasıyla Malatya ve Elazığ illerinde yoğunlaştığı görülmektedir. Aynı durum bölgede bulunan sit alanları için de geçerlidir.

TRB1 bölgesi doğası ve kültürel çeşitliliği ile kendine has bir yapıya sahiptir. Bölgenin bu özgün yapısı, alternatif rotalar arayan turistler için önemli bir değer olarak sunulabilir. Bu amaçla bölgenin kendine has doğal, tarihi ve kültürel değerleri ile mutfağının iyi bir tanıtım stratejisiyle öne çıkarılması ve turizm ürünü olarak sunulması gerekmektedir. Bu strateji bölgedeki ekonomik tabanın çeşitlenmesine ve gelir getirici faaliyetlerin çoğalmasına yol açabilir. Başta Tunceli olmak üzere, Malatya Merkez, Battalgazi, Darende, Elazığ Merkez (Harput), Sivrice ve Solhan'da turizm ve tanıtım stratejileri, hizmet kalitesini artıracak diğer tedbirlerle birlikte ele alınmalıdır. Bunlara ek olarak, bölge kültürünü yansıtabilecek geleneksel ve yerel ürünlerin pazarlanması için stratejiler geliştirilmesi de gerekmektedir.

Göz ardı edilmemesi gereken bir başka nokta ise bölgenin kentsel alanlarında sinema, tiyatro vb. kültürel ve sportif tesislerin sayısının artması gerektiğidir. Yaşanabilirliği kolaylaştıran bu gibi altyapılar yatırımcılar ve işgücü açısından bölgenin olumsuz imajını yıkacak ve cazibesini artıracaktır.

Sosyal hayata katılımın ve sosyal sermayenin göstergesi olarak da ele alınabilen spor kulüplerinin sayısı bölgede artmaktadır. Bölgede spor kulüpleri faaliyetlerinin artması için yeni ve spor faaliyeti olarak çeşitlilik gösteren tesislerin açılması gerekmektedir. Sporda altyapının zayıf oluşu bölgedeki sportif faaliyetler için önemli bir dezavantajdır. Tesis sayısı artışıyla birlikte bölgede özellikle "tek saha-tek salon" çevresinde sürdürülen ve artan kulüp ve sporcu sayısına gerekli antrenman zamanı sağlamayan dezavantajlı durum ortadan kalkacaktır. Hâlihazırda Malatya'da üst düzey bir stadyum inşaatı devam etmektedir. Stadyum, atletizm pistleri ve salonları gibi kamusal yatırımlar muhtemel uluslararası nitelikteki organizasyonların gerçekleştirilebilmesi için de elzemdir.

Bölgenin doğası alternatif spor ve spor ve turizmi birleştiren faaliyetler için fırsatlar sunmaktadır. Su kaynakları bölgenin en önemli zenginliğidir. Bölgedeki mevcut doğal (Hazar Gölü) ve suni (Keban Baraj Gölü) göller üzerinde çeşitli su sporları yapılabilir. Bu faaliyetler için Elazığ, Pertek, Kale, Battalgazi ve yeni kurulacak olan Kiğı Barajı önemli fırsatlar sunabilir. Bu bölgelerde kurulabilecek "Su Sporları Eğitim Merkezleri" bölgedeki yerleşimlerin su ile ilişkilerini de artırabilecek önemli tesisler olabilirler. Elazığ ve Bingöl'de gelişmeye elverişli kayak alanları bulunmaktadır. Ovacık (Tunceli) kar yağışı ve doğal eğim potansiyeli ile kayak için el değmemiş bir zenginlik sunmaktadır. Bu potansiyelin kamu ve özel sektör yatırımları ile değerlendirilmesi turizm geliri de sağlayabilir. Bunlara ek olarak bölgenin doğal yapısı triatlon (Malatya, Elazığ), trekking (Tunceli, Bingöl), yamaç paraşütü (Yayladere) gibi çeşitli alternatif spor dallarında önemli fırsatlar sunmaktadır. Son yıllarda özellikle bölgede öne çıkan çim hokeyi, buz sporları ve badminton gibi gelişen sporcu dallarında da sporcu eğitimine ağırlık verilmelidir.

Sağlık

Türkiye'de hekim başına düşen nüfus son 15 yılda yarı yarıya azalmıştır. 2000 yılında Malatya ve TRB1 bölgesinde Türkiye'de hekim başına düşen nüfusun (876 kişi) %62'si kadar daha fazla nüfusa bir hekim düşerken (1.313 kişi) 2010 yılında durum değişmiş ve Malatya hekim sayısı yönünden Türkiye ortalamasının üstüne çıkmıştır. Aynı iyileşme TRB1 bölgesi genelinde de görülmektedir. On bin kişiye düşen yatak sayısı yönünden karşılaştırıldığında, 1990 yılında yatak sayısı yönünden Türkiye ortalamasından daha düşük değere sahipken, 2011 yılında hem Malatya ve Elazığ hem de TRB1 bölgesi Türkiye ortalamasını geçmiştir. Bölge ortalamasını yükselten Elazığ ilidir. Bölgede 2003 yılındaki fiili yatakların %40'ı, 2011 yılında ise %48'i Elazığ ilinde bulunmaktadır.

Tablo 2.3 TRB1 Bölgesi'nde Sağlık Personeli Başına Düşen Kişi Sayısı (2011)

	Hekim	Diş Hekimi	Hemşire	Sağlık Memuru	Ebe	Eczacı
MALATYA	532	4.650	423	454	915	3.509
ELAZIĞ	477	5.078	443	467	982	3.345
BİNGÖL	904	10.928	575	527	1.107	5.828
TUNCELİ	746	5.004	525	411	519	6.076
TRB1	555	5.299	453	466	925	3.764
TÜRKİYE	593	3.542	598	674	1.440	2.864
ALMANYA*	275	1.276	89**	-	-	1.644
İNGİLTERE*	496	1.952	99**	-	-	1.551

** Dünya Sağlık Örgütü (2009)/ Küresel Sağlık Veri Deposu ve Avrupa Komisyonu (2009)/ Avrupa Birliği İstatistikleri verilerinden derlenmiştir. (http://apps.who.int/gho/data/?vid=92000 ve http://epp.eurostat.ec.europa.eu/tgm/table.do?tab=table&language=en&pcode=tps00001&tableSelection=1&footnotes=yes&labeling=labels&plugin=1)*

** * Ebe, Hemşire toplamıdır.*

***Kaynak:** TÜİK, 2011*

Tablo 2.4 TRB1 Bölgesi'nde Onbin kişiye düşen Yatak Sayıları (2011)

	Onbin kişiye düşen yatak sayısı
MALATYA	29,7
ELAZIĞ	50,9
BİNGÖL	24,2
TUNCELİ	21,4
TRB1	35,5
TÜRKİYE	25,2

***Kaynak:** TÜİK, 2011 verilerinden derlenmiştir.*

Sağlık ekonomisi dünyada giderek önem kazanmaktadır. Zira sağlığa yapılan harcamalarda önemli bir artış söz konusudur. Sağlık harcamaları ABD'de GSMH'nin %16'sına, İngiltere'de GSMH'nin %8,3'üne, Fransa'da GSMH'nin %11'ine ulaşmıştır. Türkiye'de 2005 yılı itibariyle sağlık harcamaları GSMH'nin %7,6'sıdır. Genel itibariyle son yıllarda çoğu gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde sağlık harcamalarındaki artış, milli gelir artışının üstündedir (FKA Malatya Sağlık Araştırması Raporu).

TRB1 Bölgesinin sağlık hizmetleri Malatya ve Elazığ'da yoğunlaşmıştır. İnönü Üniversitesi Turgut Özal Tıp Merkezi ve Fırat Üniversitesi Fırat Tıp Merkezi, Doğu Anadolu bölgesine hizmet veren büyük ölçekli sağlık merkezleridir. Turgut Özal Tıp

Merkezi karaciğer naklinde Avrupa ve Dünya sıralamasında; girişimsel anjiografi ve kanser tedavisinde ise Türkiye'de en önlerde yer almaktadır.

Yapılan ilçe ziyaretlerinde yapılan bir başka gözlem ise bazı ilçelerde sağlık hizmetleri altyapısının yeterince gelişmediği gözlemlenmiştir. Coğrafi uzaklık ve yeterli barınma koşullarının olmayışı da bu ilçelerde nitelikli sağlık personelinin uzun süreli ve verimli bir şekilde sürdürülebilir hizmet sağlamasını da etkilemektedir.

Bölgede yapılan saha araştırmalarında Tıp Fakültelerinin varlığına rağmen ülke genelinde olduğu gibi Malatya ve Elazığ'da da hemşire ve ebe bulmakta zorluk çekildiği belirtilmiştir. Ayrıca hasta bakıcı, hasta hostesi, asistanlık faaliyetleri gibi ara hizmetlerin de yetersiz olduğu, bu alanda meslek edindirmeye yönelik birim/bölüm ihtiyacı olduğu belirtilmiştir (FKA Saha Araştırmaları, 2012).

Kurumlar

Bir bölgenin kurumsal altyapısı kamu, özel sektör veya üçüncü sektörden (sivil toplum) gelen kurum ve kuruluşlarca oluşturulmaktadır. Kurumsal altyapının örgüsü ve birbirleri ile iyi bir etkileşim içinde olmaları kalkınmada kurumları araştıran yazarlarca önemli bir içsel kaynak olarak ele alınmaktadır.

Bölgede 4 il Valiliği ve 37 ilçe Kaymakamlığı altında yapılanan yönetim birimlerinin yanı sıra, ildeki sektörlere veya sosyo-ekonomik ihtiyaçlara göre özel hizmetler sağlayan, bölge düzeyinde hizmet veren veya belirli bir faaliyet alanında özelleşmiş kurumlar da bulunmaktadır. Tüm bölgeye hizmet eden veya bölgede tek olan bu gibi kurum ve kuruluşların Elazığ ve Malatya'da yoğunlaştığı görülmektedir (Tablo 2.5). Bu durum belirli kamu kurumlarının belirli yerlerde konuşlandırılarak kamu hizmetleri aracılığıyla ekonomik canlılık yaratılması stratejisinin bir yansıması olarak görülebilir. Bununla birlikte, bazı kamu hizmetlerinin erişilebilirlik, ulaşılabilirlik veya stratejik ihtiyaçlar (güvenlik, yakınlık, belirli bir eylem veya sektörün o ilde yoğunlaşması, vb.) gibi maliyet azaltıcı kıstaslara göre belirli bölgesel merkezlerde toplandığı da göz ardı edilmemelidir.

Kamu kesiminin bir diğer ayağını ise mahalli idareler oluşturmaktadır. İl Özel İdareleri 5302 sayılı Kanunla kurulmuş olup, TRB1 bölgesinde 4 ilde İl Özel İdaresi ve 37 ilçede İlçe Özel İdaresi şeklinde yapılanmışlardır. 5393 sayılı Kanuna göre kurulan

belediyeler TRB1 bölgesinde il, ilçe ve belde düzeylerinde mevcuttur. Bununla birlikte, 5355 sayılı Mahalli İdare Birlikleri Kanununa dayanarak kurulan başta Köylere Hizmet Götürme Birlikleri olmak üzere çeşitli birlikler ve 6172 sayılı Kanuna göre kurulmuş sulama birlikleri bulunmaktadır (Tablo 2.6).

Tablo 2.5 TRB1 Bölgesinde Mahalli İdareler

	İller				
Kurum	**Malatya**	**Elazığ**	**Bingöl**	**Tunceli**	**TRB1**
İl Özel İdaresi	4 İl Özel İdaresi ve 37 İlçe Özel İdaresi				
İl Belediyesi*	1	1	1	1	4
İlçe Belediyesi	13	10	7	7	37
Belde Belediyesi	39	15	5	2	61
Birlikler	30	16	6	11	63

*: *Yürürlüğe giren Büyükşehir Yasası ile büyükşehir belediyesi statüsü alan Malatya'nın durumu tabloya yansıtılmamıştır.*
Kaynak: *T.C. Devlet Personel Başkanlığı Devlet Teşkilat Veri Tabanı (DTVT), Şubat 2013.*

Kamu yapılanmasının üçüncü ayağını ise "Kamu Kurumu Niteliğindeki Meslek Kuruluşları ve Kanunla Kurulmuş Diğer Kuruluşlar" oluşturmaktadır. Diğer kuruluşlardan Basın İlan Kurumu sadece Malatya'da "şube" düzeyinde, Kızılay ise her 4 ilde "şube" düzeyinde yapılanmıştır. Türkiye İhracatçılar Meclisi ve İhracatçılar Birliği altında sadece Güneydoğu Anadolu İhracatçılar Birliği'nin Malatya'da bir irtibat bürosu bulunmaktadır. Tarım Kredi Kooperatifleri ise Malatya Bölge Birliği altında TRB1 il ve ilçelerinde yapılanmıştır.

Meslek kuruluşlarının en önemlileri Türkiye Barolar Birliği altında yapılanan il baroları, Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği altında yapılanan Ticaret ve Sanayi Odaları, Türkiye Esnaf ve Küçük Sanatkârlar Konfederasyonu altında yapılanan Esnaf ve Sanatkâr Odalarıdır. Bunun dışında çeşitli Ziraat Odaları, Mimar ve Mühendis Odaları gibi meslek odalarının şube veya temsilcilikleri bölge illerinde bulunmaktadır.

TRB1 Bölgesinde 6762 sayılı Türk Ticaret Kanununa dayanarak kurulan irili ufaklı birçok işletme mevcuttur. Özel sektör ayrıca kendi içerisinde çeşitli dernekler ve mesleki kuruluşlar (örneğin, İş Adamları Dernekleri, Genç İş Adamları Dernekleri, İş Kadınları Dernekleri, vb.) şeklinde de yapılanmaktadır. 2011 yılında TRB1 Bölgesinde bulunan girişim sayıları Tablo 2.7'de verilmiştir.

Tüm Türkiye'de olduğu gibi esnaflık TRB1 bölgesinde de ekonomik tabanın önemli bir kısmını oluşturmaktadır. Aralık 2011 tarihli toplam özel işletme sayılarıyla oranlandığında TRB1 bölgesindeki özel işletmelerin yaklaşık dörtte biri esnaflara ait olduğu görülmektedir. Toplumdaki her kesime hane bütçelerine uygun mal ve hizmetler sağlamaları açısından esnaflar, özellikle düşük gelirli bölgelerde geleneksel ekonominin önemli bir parçasıdır. Bölgede özellikle Malatya ve Elazığ'da toplu tüketim merkezlerinin açılması esnaflar için önemli bir risk teşkil etmektedir. Bu anlamda esnafların sağladığı hizmetlerin kalitesinin artırılması önemli bir rekabet aracı olabilir. Diğer yandan, mikro işletmelerin bir sonraki adımı atarak büyümeleri yerel kalkınma için önemlidir.

Kalkınmada alabileceği destekleyici ve kolaylaştırıcı rollerinin anlaşılmasıyla birlikte "Üçüncü Sektör" olarak da adlandırılmaya başlanan sivil toplum, TRB1 Bölgesinde başta dernekler ve vakıflar olmak üzere yapılanmışlardır. Bunlara ek olarak, kar amacına yönelik toplumsal girişimler olarak kooperatifler ve birlikler de "üçüncü sektör" tanımlamasına dâhil olup, bölgede çeşitli alanlarda aktiftirler.

Güven ve ortaklık üzerine kurulu toplumsal hareketin bir göstergesi olan derneklerin TRB1 bölgesindeki durumları Tablo 2.8 de verilmiştir. Bir önceki planlama dönemine göre TRB1 Bölgesinde dernekleşme artmış ve Türkiye dernekleşme oranına yaklaşılmıştır. Diğer yandan, bölgede dernek üyesi olan nüfus oranının artışta olduğu da görülmektedir. Buna göre, TRB1 Bölgesinde sivil toplum kültürünün gelişmekte olduğu ve gelecekte daha güçlü ortaklaşa faaliyetlerin görülebileceği söylenebilir.

Dernekler hakkında söylenebilecek önemli bir diğer nokta ise gerek bölge içinde, gerek bölge dışında hemşeri derneklerinin çokluğudur. Bölge dışına göç etmiş olan hemşerilerin kurdukları bu oluşumlardan bazıları göç ettikleri il ve ilçelere yönelik aktif çalışmalar yürütmektedir.

Tablo 2.6 TRB1 Bölgesinde Dernekler

	Faal Dernek Sayısı		Üye Sayısı		Nüfus		Üye Sayısı Oranı (%)*		Dernekleşme Oranı**	
	2010	2013	2010	2013	2010***	2013****	2010	2013	2010	2013
MALATYA	651	863	34.561	41.170+	736.884	762.366	4,69	5,40	0.088	0,113
ELAZIĞ	437	577	27.503	39.533	550.667	562.703	4,99	7,03	0,079	0,103
BİNGÖL	167	238	7.571	9.548	255.745	262.507	2,96	3,64	0,065	0,091
TUNCELİ	113	109	3.590	3.819	83.061	86.276	4,32	4,43	0,136	0,126
TRB1	1.368	1.787	73.225	94.070	1.626.357	1.673.852	4,50	5,62	0,084	0,106
TÜRKİYE	86.324	94.124	7.396.591	8.852.907	72.561.312	75.627.384	10,19	11,71	0,119	0,125

Kaynak: *T.C. İçişleri Bakanlığı Dernekler Dairesi, TRB1 Bölgesi 2010-2013 Bölgesel Planı, İl Dernekler Müdürlükleri ile yapılan yazışmalar (Haziran 2013) ve TÜİK verilerinden hazırlanmıştır.*

*: *Üye Sayısı/ Nüfus oranını ifade etmektedir.*

**: *Dernek Sayısı/ Toplam Nüfus oranını ifade etmektedir. Kendi başına toplumdaki dernekleşme oranını ifade ettiği gibi, örneğin, Malatya ilinde 2010 yılında yaklaşık 1132 kişiye 1 dernek düştüğü şeklinde de yorumlanabilir.*

***: *2009 yılı nüfus verileri esas alınmıştır.*

****: *2012 yılı nüfus verileri esas alınmıştır.*

+: *Nisan 2012 sonu verisidir.*

Kooperatifler tarımsal kalkınma, sulama, kredi-kefalet, yapı vb. birçok alanda kurulabilmektedir. TRB1 Bölgesinde de çeşitli alanlarda kurulmuş kooperatifler bulunmaktadır. Bölgede bu gibi ortak harekete ve işbirliğine dayalı ekonomik yapılanmaların çoğalması ve güçlenmesi gerekmektedir.

Sonuç olarak, TRB1 bölgesinde kurumların niceliksel olarak güçlü olduğu, ancak niteliksel anlamda ortak çalışma ve koordinasyonda eksiklikler yaşandığı söylenebilir. Bu durumun iyileştirilmesi için öncelikle tüm kurumların kapasitelerinin geliştirilmesi ve özellikle kurumlar arası (kamu-kamu, kamu-özel, özel- sivil, kamu-sivil, kamu-özel sektör-sivil) ortaklıklara dayalı projelerin teşvik edilmesi gerekmektedir.

Kadının Durumu

Dünyada gelişmeye başlayan toplumsal cinsiyet alanındaki farkındalık arttırma çalışmalarına bağlı olarak kadının durumunda iyileşmeler olmuştur. Bununla birlikte; ülkemiz mevzuat anlamında gerekli düzenlemeleri yapmış olmasına rağmen dünya genelinde yapılan çalışmalarda alt sıralarda yer almaktadır.

Tablo 2.7 Türkiye'de Kadının Durumu

	Eğitim	Ekonomik Faaliyet	Yetkilendirme	Toplumsal Cinsiyet Eşitliği	Sıra(168 ülke)
TÜRKİYE	83 puan	34 puan	19 puan	45 puan	130

Kaynak: *Social Watch, 2012.*

Social Watch'un, belli endekslerde puanlar vererek, 2012 yılında yaptığı araştırmaya göre Türkiye 168 ülke arasında 130. sırada olup Avrupa Birliği çapında yapılan değerlendirmede son sırada yer almaktadır. Bu çerçevede TRB1 bölgesinin, ülkemiz ortalamasının altında verilere sahip olduğu görülmektedir.

Kadının eğitim durumuna baktığımızda, okuma yazma bilmeyen kadın oranının TRB1 bölgesinin bütün illerinde ülke oranından yüksek olduğu göze çarpmakta olup kadının eğitim durumu ile ilgili diğer göstergelerde de TRB1 bölgesinin ülke ortalamasından daha düşük olduğu görülmektedir. TRB1 bölgesindeki kadınların büyük çoğunluğu tarım sektöründe çalışmaktadır. Buna bağlı olarak da tarım dışı işsizlik oranı Türkiye oranlarından daha fazladır.

Kadınların işgücüne katıl(a)mama nedenleri; iş bulma ümidinin olmaması ve çalışmaya hazır olduğu halde iş aramayanların oranları Türkiye oranlarına göre dikkat çekmektedir. Dolayısıyla kadınlara yönelik girişimcilik fırsatlarının artırılması ve kadın istihdamının desteklenmesi gerekmektedir (Tablo 2.10).

Tablo 2.8 Kadınların İşgücüne Katıl(a)mama Nedenleri

	İş bulma ümidi yok	İş aramayıp çalışmaya hazır olan	Mevsimlik çalışan	Ev işleri	Öğrenci	Emekli	Özürlü yaşlı veya hasta	Ailevi ve kişisel nedenler	Diğer
TRB1	3,25%	10,63%	0,22%	59,87%	11,93%	0,87%	11,06%	1,52%	0,43%
TR	1,40%	4,23%	0,26%	61,15%	10,52%	3,98%	11,20%	6,60%	0,66%

Kaynak: TÜİK, 2011.

Engellilerin Durumu

TÜİK Nüfus ve Konut verilerine göre engelli bireyler Türkiye nüfusunun yaklaşık yüzde 6,5'ini oluşturmaktadır. TRB1 Bölgesi bölge nüfusunun yaklaşık yüzde 8,5'i engelli durumunda olup, engelli bireylerin oranı ülke ortalamasının üzerindedir. Bu bireylerin kentsel alanlarda hizmetlere erişimi için kentsel altyapı faaliyetlerinde engelli dostu yapılaşmalara dikkat edilmelidir. Erişim kolaylığının yanı sıra, engelli bireylerin üretken ve sosyal bireyler olması için özel merkezler kurulması, girişimcilik ve mesleki eğitim programları uygulanmalıdır. Başta Bingöl ve Tunceli olmak üzere, TRB1 Bölgesi kentsel merkezlerinde engelli dostu bir yaklaşıma ihtiyaç vardır.

İstihdam

Son 3 yılın işgücüne katılma verileri incelendiğinde hem ülke hem de bölge bazında işgücüne katılımın arttığı görülmektedir (Tablo 2.11). TRB1 bölgesi işgücüne katılım oranı Türkiye oranını 2012 yılında yakalamıştır. Kadınların işgücüne katılım oranlarının artış eğiliminde olması bölge ekonomisinin geleceği için umut vericidir. Bu eğilimin kuvvetlenerek devam etmesi için kadın girişimciliğinin desteklenmesi ve kadın istihdamının yoğunlaştığı kırsal alanlarda özel programlar üretilmesi öncelikli olmalıdır.

Tablo 2.9 TRB1 ve Türkiye'de İşgücüne Katılım Oranları Dağılımı (2010-2012)

	2010		2011		2012	
	TÜRKİYE	TRB1	TR	TRB1	TR	TRB1
Toplam	48,8	47,4	49,9	48,1	50,0	50,0
Toplam / Erkek	70,8	70,5	71,7	72,1	71,0	69,6
Toplam / Kadın	27,6	26,3	28,8	25,4	29,5	31,4

Kaynak: *TÜİK 2013a*

Son 3 yıl içerisindeki istihdamın sektörel dağılım verileri incelendiğinde (Tablo 2.12), bölgede sektörel istihdamın Türkiye geneline paralel olarak değiştiği söylenebilir. Bununla birlikte, istihdam bölgede tarım ve hizmetler sektörlerinde yoğunlaşmaktadır. Bölge sanayi son yıllarda belirli düzeyde gelişmekle birlikte, sanayi sektörü istihdamının son iki yılda %20'ler düzeylerinde seyretmektedir. Özellikle imalat alanında bölgenin eğitimli işgücü ve ara eleman ihtiyacı vardır. Gelişmenin doğal seyrine uygun olarak, gelecekte tarım sektöründe verim artırıcı tekniklerin kullanımının ve eğitimli insan sayısının artmasıyla, tarım sektörünün istihdam payının azalacağı, sanayi sektörü istihdam payının bir miktar artacağı ve hizmetler sektörü istihdam payının Türkiye düzeyine yükseleceği beklenmektedir. Bu gelişime ayak uydurabilmek için işgücü eğitimi önem taşımaktadır. Gelecekteki işgücünün, sanayi ve hizmetlerin talep ettiği güncel yetenek ve donanımlara sahip olması gerekmektedir.

Tablo 2.10 TRB1 ve Türkiye'de İstihdamın Sektörlere Göre Dağılımı (2010-2012)

	2010	2010	2011	2011	2012	2012
	Türkiye	TRB1	Türkiye	TRB1	Türkiye	TRB1
Tarım (%)	25,2	42,9	25,5	37,2	24,6	39,2
Sanayi* (%)	26,2	15,7	26,5	19,7	26,0	18,1
Hizmetler (%)	48,6	41,4	48,1	43,4	49,4	42,7

**: İnşaat sektörü, sanayi sektörü içinde değerlendirilmiştir.*
Kaynak: *TÜİK 2013a*

Bölgede tarımda istihdam edilen kadınların oranı tüm kadın istihdamının yaklaşık üçte ikisidir. Dikkat çeken başka bir olgu 15-24 yaş arası işsizlik oranlarının, hem kadınlar hem de erkeler için bu yaş gruplarının toplam işgücünün yaklaşık %30'u olmasıdır. Bu anlamda bölgede genç istihdamı ve kadın istihdamı için yeni alanların oluşturulması ve bu grupların istihdama yönelik becerilerinin artırılması önemlidir.

Yükseköğretim, Ortaöğretim ve İlköğretim eğitim seviyelerinin hepsinde bölgenin istihdam dağılımının Türkiye ortalamasının altında olduğu görülmektedir. Okuryazar olmayanların istihdamında ise Bölge oranı Türkiye ortalamasının 2 katının da üzerindedir. Bu durum bölgede eğitimli işgücüne ihtiyaç olduğuna işaret etmektedir. Bununla birlikte, çeşitli becerilerin gelişimi için hâlihazırda istihdam edilmiş olanlara hizmet içi eğitim verilebilir.

Tablo 2.11 Eğitim Durumuna Göre İstihdamın Dağılımı (2012)

	Okuryazar olmayan	Lise altı eğitimliler	Lise ve dengi meslek mezunu	Yükseköğretim mezunu	Toplam
Türkiye	%4,5	%57,5	%19,8	%18,1	%100,0
TRB1	%11,6	%55,7	%19,5	%13,1	%100,0

Kaynak: *TÜİK 2013a*

Bölge genelinde işsizlik oranının bir düşüş eğiliminde olduğu görülmektedir. Ancak, iller bazında ele alındığında Malatya dışındaki illerde işsizliğin Türkiye ortalamasının üstünde seyrettiği görülmektedir. Bu illerde istihdam yaratan, üretime yönelik yatırımların artması gerekmektedir. İllerdeki iktisadi faaliyetlerin özelliklerine göre Malatya'da sanayi, Elazığ'da sanayi ve hizmetler (özellikle turizm), Bingöl'de sanayi ve hizmetler, Tunceli'de hizmetler (turizm) sektörlerinde eğitimli işgücüne talebin artacağı öngörülmektedir.

Tablo 2.12 İllere, Bölgeye ve Ülkeye Göre İşsizlik Oranları (2008 – 2010)

	İşsizlik oranı (%) 2008	İşsizlik oranı (%) 2009	İşsizlik oranı (%) 2010
MALATYA	11,5	14,6	9,5
ELAZIĞ	15,5	18,1	12,6
BİNGÖL	14,8	17,8	12,5
TUNCELİ	17,9	18,6	11,5
TRB1	14,5	16,8	11,9
TÜRKİYE	11,0	14,0	11,9

Kaynak: *TÜİK 2013a*

Gelir Dağılımı ve Yoksulluk

Bölgeler arasında gelir dağılımındaki eşitsizlik Türkiye'nin en önemli sorunlarından biri olagelmiştir. TRB1 bölgesi bu anlamda Türkiye'nin dezavantajlı

bölgeleri arasında yer almaktadır. Ülke ortalamalarının altında kalan gelir düzeyinin yanı sıra, bölge illerinin gelir dağılımları arasında da önemli farklılıklar bulunmaktadır. Elde bulunan en güncel verilere göre TRB1 bölgesindeki gelir dağılımı Tablo 2.15' de verilmiştir.

Tablo 2.13. Gelir Dağılımı, 2003

		TÜRKİYE		TRB1	
		Milyon TL	%	Milyon TL	%
Eşdeğer Kullanılabilir Gelir		**180 304 703 754**	**100**	**3 295 605 220**	**100**
Gelire Göre Sıralı %20'lik Gruplar	**1. nci %20**	10 809 491 775	6,0	247 714 150	7,5
	2. nci %20	18 542 882 046	10,3	405 468 913	12,3
	3.üncü %20	26 093 318 941	14,5	544 443 087	16,5
	4.üncü %20	37 741 799 501	20,9	769 914 532	23,4
	5.inci %20	87 117 211 491	48,3	1 328 064 539	40,3

Kaynak: *TÜİK, Bölgesel Göstergeler TRB1 Malatya, Elazığ, Bingöl, Tunceli, 2010.*

Bu verilere göre TRB1 bölgesinde gelir dağılımındaki eşitsizlik Türkiye ortalamasının altındadır. Türkiye ortalamasında ilk %20'lik fert grubu (en düşük gelirli grup) son %20'lik fert grubundan yaklaşık 8 kat daha düşük gelir elde ederken, TRB1 Bölgesinde bu oran yaklaşık 5,5 olarak gerçekleşmiştir. Bu anlamda TRB1 Bölgesinde gelir dağılımının daha eşitlikçi ve yoksulluğun daha az yoğunlukta görüldüğü söylenebilir.

Gelir eşitsizliğini belirtmede kullanılan genel bir gösterge olan Gini Katsayısı TÜİK tarafından İBBS 1 düzeyinde hesaplanmıştır. Buna göre, TRB1 İBBS Düzey 2 Bölgesinin dâhil olduğu TRB bölgesinde son yıllarda gelir eşitsizliğinin arttığı söylenebilir. TRB1 Düzey 2 bölgesinin de içinde bulunduğu TRB Düzey 1 Bölgesi Türkiye'de gelirin dağılımının en eşitsiz olduğu bölgedir. Diğer yandan, Düzey 2 bölgelerine ilişkin benzeri bir veri olmadığından (verilere TRB2 Bölgesi de dâhil olduğundan), bu veriler ihtiyatla değerlendirilmelidir. Bununla birlikte, özellikle son yıllarda bölge içi göçlerin artması ve tarım sektöründeki istihdamın diğer sektörlere kayma eğiliminin devam etmesi, gelecekte özellikle kentsel alanlarda yoksulluğun potansiyel olarak artabileceğine işaret etmektedir. Diğer yandan, son yıllarda tarımsal ürünlerin değer kaybı eğiliminde olması kırsal alanda gelirlerin düşmesine neden olmuştur. Sonuç olarak, İBBS Düzey 1 verilerinin TRB1 Bölgesindeki gelir dağılımı için bir fikir verdiğini, ancak gelir dağılımındaki eşitsizliğin TRB1 Bölgesi için Tablo 2.16'da verilen verilerden daha az şiddetli gerçekleşebileceği ihtimali öngörülebilir.

Çalışma Hayatı ve Sosyal Güvenlik Hizmetleri

Bölgede ekonomik faaliyet kısımlarına göre birim sayılarının dağılımı incelendiğinde, TRB1 bölgesi oranlarının Türkiye geneli oranlara yakın düzeyde seyrettiği görülmektedir. İmalat ve inşaat kollarında faaliyet gösteren yerel birim sayısı Türkiye Geneli dağılım oranının biraz üzerinde iken; Mesleki, Bilimsel ve Teknik Faaliyetler ile konaklama ve yiyecek hizmeti faaliyetleri kollarında faaliyet gösteren yerel birim sayısının Türkiye Geneli dağılım oranının biraz altında olduğu görülmektedir (Tablo 2.17).

Tablo 2.14 Ekonomik Faaliyet Kısımlarına Göre Yerel Birim Sayısı (NACE Rev.2) 2009

	Oran	
	Türkiye	TRB1
Toplam	100,0%	100,0%
Tarım, avcılık ve ormancılık	0,0%	0,0%
Madencilik ve taş ocakçılığı	0,1%	0,3%
İmalat	13,1%	16,0%
Elektrik, gaz, buhar ve iklimlendirme üretimi ve dağıtımı	0,0%	0,0%
Su temini; kanalizasyon, atık yönetimi ve iyileştirme faaliyetleri	0,1%	0,3%
İnşaat	4,5%	6,2%
Toptan ve perakende ticaret; motorlu kara taşıtlarının ve motosikletlerin onarımı	42,9%	40,3%
Ulaştırma ve depolama	15,9%	15,5%
Konaklama ve yiyecek hizmeti faaliyetleri	8,2%	6,8%
Bilgi ve iletişim	1,1%	1,3%
Gayrimenkul faaliyetleri	0,8%	0,6%
Mesleki, bilimsel ve teknik faaliyetler	5,0%	3,4%
İdari ve destek hizmet faaliyetleri	1,0%	1,0%
Eğitim	0,4%	0,4%
İnsan sağlığı ve sosyal hizmet faaliyetleri	1,3%	0,9%
Kültür, sanat, eğlence, dinlence ve spor	0,6%	0,2%
Diğer hizmet faaliyetleri	5,1%	6,8%

Kaynak: *TÜİK 2013a*

Tablo 2.15. Ekonomik Faaliyet Kısımlarına Göre Çalışanlar Sayısı (NACE Rev.2) 2009

	Oran	
	Türkiye	TRB 1
Toplam	100,0%	100,0%
Tarım, avcılık ve ormancılık	0,0%	0,0%
Madencilik ve taş ocakçılığı	1,1%	1,8%
İmalat	27,1%	22,5%
Elektrik, gaz, buhar ve iklimlendirme üretimi ve dağıtımı	0,6%	1,4%
Su temini; kanalizasyon, atık yönetimi ve iyileştirme faaliyetleri	0,7%	0,4%
İnşaat	7,2%	10,4%
Toptan ve perakende ticaret; motorlu kara taşıtlarının ve motosikletlerin onarımı	29,2%	28,1%
Ulaştırma ve depolama	9,7%	13,3%
Konaklama ve yiyecek hizmeti faaliyetleri	6,5%	5,2%
Bilgi ve iletişim	1,5%	1,3%
Gayrimenkul faaliyetleri	0,4%	0,2%
Mesleki, bilimsel ve teknik faaliyetler	3,7%	1,9%
İdari ve destek hizmet faaliyetleri	5,9%	6,6%
Eğitim	1,8%	2,0%
İnsan sağlığı ve sosyal hizmet faaliyetleri	2,0%	2,3%
Kültür, sanat, eğlence, dinlence ve spor	0,4%	0,2%
Diğer hizmet faaliyetleri	2,1%	2,4%

** Gizlenmiş sektör verileri, sektörüne ait üç veya ikili düzey sektör kodlarının toplamları ile, il ve Türkiye toplamlarında gösterilmiştir.*
Kaynak: *TÜİK 2013a*

Bölgede ekonomik faaliyet kısımlarına göre çalışan sayılarının dağılımı incelendiğinde, TRB1 bölgesi oranlarının Türkiye geneli oranlara yakın düzeyde seyrettiği görülmektedir. Ulaştırma ve depolama ile inşaat kollarında çalışanların sayısının bölgedeki oranı Türkiye Geneli dağılım oranının bir miktar üzerinde iken; Mesleki, Bilimsel ve Teknik Faaliyetler ile imalat kollarında çalışanların sayısının Türkiye Geneli dağılım oranının bir miktar altında olduğu görülmektedir (Tablo 2.18).

2.1.2 Ekonomik Durum, Sektörler ve Kaynak Analizi

Genel Ekonomik Yapı

TÜİK tarafından 2004-2008 yılları arasında hesaplanan BGSKD rakamları Tablo 2.19'da görülmektedir. TRB1 Bölgesi tüm ulusal katma değerin %1,3'ünü üretmekte ve Türkiye'nin katma değeri içindeki payına göre 26 İBBS Düzey 2 bölgesi arasında 2008 yılında 20'nci sırada yer almaktadır.

Tablo 2.16. BGSKD (Bölgesel Gayri Safi Katma Değer) 2004-2008

	İBBS2		2004	2005	2006	2007	2008
Sıra	**TR**	**Türkiye**	**100**	**100**	**100**	**100**	**100**
1	TR10	İstanbul	27,8	27,4	27,5	27,9	27,7
2	TR51	Ankara	8,4	8,3	8,5	8,5	8,5
3	TR41	Bursa, Eskişehir, Bilecik	6,3	6,5	6,6	6,7	6,6
4	TR31	İzmir	6,8	6,7	6,6	6,6	6,5
5	TR42	Kocaeli, Sakarya, Düzce, Bolu, Yalova	5,8	5,9	6,1	6	6,2
6	TR62	Adana, Mersin	4,1	4,1	4,1	4,1	4
7	TR61	Antalya, Isparta, Burdur	3,9	4	4	4	3,9
8	TR32	Aydın, Denizli, Muğla	3,8	3,7	3,8	3,6	3,6
9	TR33	Manisa, Afyon, Kütahya, Uşak	3,5	3,5	3,6	3,5	3,6
10	TR83	Samsun, Tokat, Çorum, Amasya	2,8	2,8	2,8	2,7	2,8
11	TR21	Tekirdağ, Edirne, Kırklareli	2,5	2,6	2,6	2,6	2,7
12	TR63	Hatay, Kahramanmaraş, Osmaniye	2,4	2,4	2,3	2,4	2,6
13	TR90	Trabzon, Ordu, Giresun, Rize, Artvin, Gümüşhane	2,5	2,7	2,6	2,6	2,6
14	TR52	Konya, Karaman	2,4	2,4	2,3	2,3	2,4
15	TR72	Kayseri, Sivas, Yozgat	2,4	2,3	2,3	2,4	2,3
16	TR22	Balıkesir, Çanakkale	2,1	2,1	2	2	2,2
17	TRC2	Şanlıurfa, Diyarbakır	1,9	1,8	1,8	1,7	1,7
18	TRC1	Gaziantep, Adıyaman, Kilis	1,6	1,7	1,7	1,6	1,6
19	TR71	Kırıkkale, Aksaray, Niğde, Nevşehir, Kırşehir	1,5	1,5	1,5	1,5	1,5
20	**TRB1**	**Malatya, Elazığ, Bingöl, Tunceli**	**1,4**	**1,4**	**1,3**	**1,3**	**1,3**
21	TR81	Zonguldak, Karabük, Bartın	1,5	1,6	1,6	1,4	1,3
22	TRC3	Mardin, Batman, Şırnak, Siirt	1	1,1	1,2	1,1	1,1
23	TRB2	Van, Muş, Bitlis, Hakkâri	1	1	1	1	1
24	TRA1	Erzurum, Erzincan, Bayburt	1	0,9	0,9	0,9	0,9
25	TR82	Kastamonu, Çankırı, Sinop	0,9	0,8	0,8	0,8	0,7
26	TRA2	Ağrı, Kars, Iğdır, Ardahan	0,7	0,7	0,7	0,6	0,6

Kaynak: *TÜİK Bölgesel Hesaplar Veri Tabanı [Erişim Tarihi: 06.03.2013].*

BGSKD'nin kişi başına dağılımına bakılacak olursa (Tablo 2.20), 2004'ten bu yana TRB1 Bölgesinde kişi başına gayri safi katma değerin artmakta olduğu görülebilir. Ancak, kişi başı BGSKD 2004-2008 döneminde Türkiye ortalamasının yaklaşık %60'ına denk gelmektedir. Bu durum, bölgede katma değer üretiminin yetersiz kaldığı gibi, kişi başına katma değer üretmede bölgenin daha az etkin olduğu şeklinde de yorumlanabilir.

Tablo 2.17 Kişi Başı BGSKD, 2004-2008

İBBS2		Kişi başına GSKD ($)									
		2004	Sıra	2005	Sıra	2006	Sıra	2007	Sıra	2008	Sıra
TR	**Türkiye**	**5.103**		**6.187**		**6.686**		**8.267**		**9.384**	
TR10	İstanbul	7.943	1	9.511	1	10.314	1	12.925	1	14.591	1
TR21	Tekirdağ, Edirne, Kırklareli	6.300	6	7.878	5	8.625	5	10.567	5	12.243	5
TR22	Balıkesir, Çanakkale	4.515	10	5.526	10	5.724	10	7.404	10	9.000	9
TR31	İzmir	6.598	5	7.859	6	8.425	6	10.298	6	11.568	6
TR32	Aydın, Denizli, Muğla	5.320	8	6.283	9	6.858	9	8.076	9	9.076	8
TR33	Manisa, Afyon, Kütahya, Uşak	4.042	13	5.079	11	5.617	11	6.986	11	8.256	11
TR41	Bursa, Eskişehir, Bilecik	6.930	4	8.564	3	9.409	3	11.719	2	12.983	3
TR42	Kocaeli, Sakarya, Düzce, Bolu, Yalova	7.183	2	8.725	2	9.612	2	11.563	3	13.265	2
TR51	Ankara	6.978	3	8.284	4	9.082	4	11.134	4	12.598	4
TR52	Konya, Karaman	3.887	14	4.706	13	4.968	13	6.251	13	7.213	13
TR61	Antalya, Isparta, Burdur	6.048	7	7.337	7	7.785	7	9.503	7	10.334	7
TR62	Adana, Mersin	4.065	12	4.965	12	5.327	12	6.593	12	7.363	12
TR63	Hatay, Kahramanmaraş, Osmaniye	3.155	19	3.814	19	3.907	19	4.999	19	5.937	19
TR71	Kırıkkale, Aksaray, Niğde, Nevşehir, Kırşehir	3.674	15	4.458	16	4.676	17	5.941	17	6.789	17
TR72	Kayseri, Sivas, Yozgat	3.635	16	4.353	17	4.659	18	6.002	15	6.813	16
TR81	Zonguldak, Karabük, Bartın	5.209	9	6.577	8	7.108	8	8.097	8	8.734	10
TR82	Kastamonu, Çankırı, Sinop	4.178	11	4.679	14	4.825	15	5.968	16	6.676	18
TR83	Samsun, Tokat, Çorum, Amasya	3.549	17	4.343	18	4.736	16	5.781	18	6.914	15
TR90	Trabzon, Ordu, Giresun, Rize, Artvin, Gümüşhane	3.545	18	4.577	15	4.882	14	6.063	14	7.059	14
TRA1	Erzurum, Erzincan, Bayburt	2.975	21	3.428	21	3.768	21	4.722	21	5.520	20
TRA2	Ağrı, Kars, Iğdır, Ardahan	2.048	24	2.507	24	2.661	25	3.174	25	3.601	25

TRB1	**Malatya, Elazığ, Bingöl, Tunceli**	**3.017**	**20**	**3.752**	**20**	**3.857**	**20**	**4.845**	**20**	**5.517**	**21**
TRB2	Van, Muş, Bitlis, Hakkâri	1.877	25	2.319	26	2.341	26	2.934	26	3.419	26
TRC1	Gaziantep, Adıyaman, Kilis	2.678	22	3.342	22	3.530	22	4.157	22	4.597	22
TRC2	Şanlıurfa, Diyarbakır	2.377	23	2.772	23	2.896	23	3.417	23	3.724	24
TRC3	Mardin, Batman, Şırnak, Siirt	1.853	26	2.484	25	2.865	24	3.405	24	3.812	23

Kaynak: *TÜİK Bölgesel Hesaplar Veri Tabanı [Erişim Tarihi: 06.03.2013].Sıralamalar ilgili yılın yıl ortası ADNKS nüfus tahminlerine göre yapılmıştır.*

Tablo 2.21'de TRB1 Bölgesinde üretilen değerin sektörel dağılımındaki değişmeler görülmektedir. 2005 yılı dışında, BGSKD içinde tarım ve sanayi sektörünün payının giderek düşme, hizmetler sektörünün payının ise giderek artma eğiliminde olduğu söylenebilir.

Tablo 2.18 TRB1 Bölgesinde BGSKD içinde Sektörlerin Payları (%), 2004-2008

	SEKTÖRLER		
YIL	**Tarım**	**Sanayi**	**Hizmetler**
2004	15,4	21,3	63,2
2005	18,9	20,6	60,5
2006	14,9	20,9	64,1
2007	14,3	19,9	65,8
2008	13,7	19,5	66,8

Kaynak: *TÜİK Bölgesel Hesaplar Veri Tabanı, 2013.*

Tarım ve sanayi sektörlerindeki bu düşüşün bölgedeki refah seviyesi ve toplumsal sorunlar açısından da önemli sonuçları olabilir. Tarım ve sanayideki katma değerden pay alamayan işgücü, daha çok kentsel alanlarda yoğunlaşmış hizmetler sektörüne yönelmektedir. Bu durum bölgenin cazibe merkezleri olan Malatya ve Elazığ'ı önemli bölgesel göç merkezleri haline getirmiştir. Belirli bir massetme kapasitesi bulunan bölgesel hizmetler sektöründe iş bulamayan işgücü başta işsizlik olmak üzere, göç, kentsel alanlarda suç artışı, sosyal yardımlara artan talep gibi birçok soruna neden olabilmektedir. Ayrıca, hizmetler sektöründe istihdam edilen işgücünün mesleki eğitiminin yetersiz veya eksik kalması, sunulan hizmetlerin niteliğini düşürebilmekte ve katma değeri daha da azaltabilmektedir.

Sanayi sektörünün katma değerinin artırılması, bölgesel gelişme açısından önem taşımaktadır. Öncelikle, ithal ikamesi yerine, güncel ihracata dayalı bölgesel kalkınma yaklaşımının bir gereği olarak bölgesel ekonominin sadece ham veya az işlenmiş ihraç malları değil, katma değeri yüksek mallar ihraç edebilir konumda olması gerekmektedir. İkinci olarak, bölgede nüfus hareketleri sonucu kentsel alanlarda açıkta kalan işgücünü massetmesi ve gelirin eşitlikçi dağılımı açısından da sanayi sektörünün rolü büyüktür. Üçüncü olarak, sanayi sektörünün gelişimi bu sektörle ilişkili bazı hizmetlerin de (örn. finansal hizmetler, Ar-Ge hizmetleri, pazarlama hizmetleri, vb.) gelişimini tetikleyecek ve dönemsellik ve tercihlerden çok etkilenebilen turizm, konaklama, vb. hizmetlerde meydana gelebilecek düşüşleri de dengeleyebilecektir.

Dolayısıyla, öncelikli olarak tarım sektöründe verimliliği, daha sonra sanayi sektörünün ürettiği katma değeri artıracak stratejilere ihtiyaç vardır.

Bu nedenle, TRB1 bölgesinde;

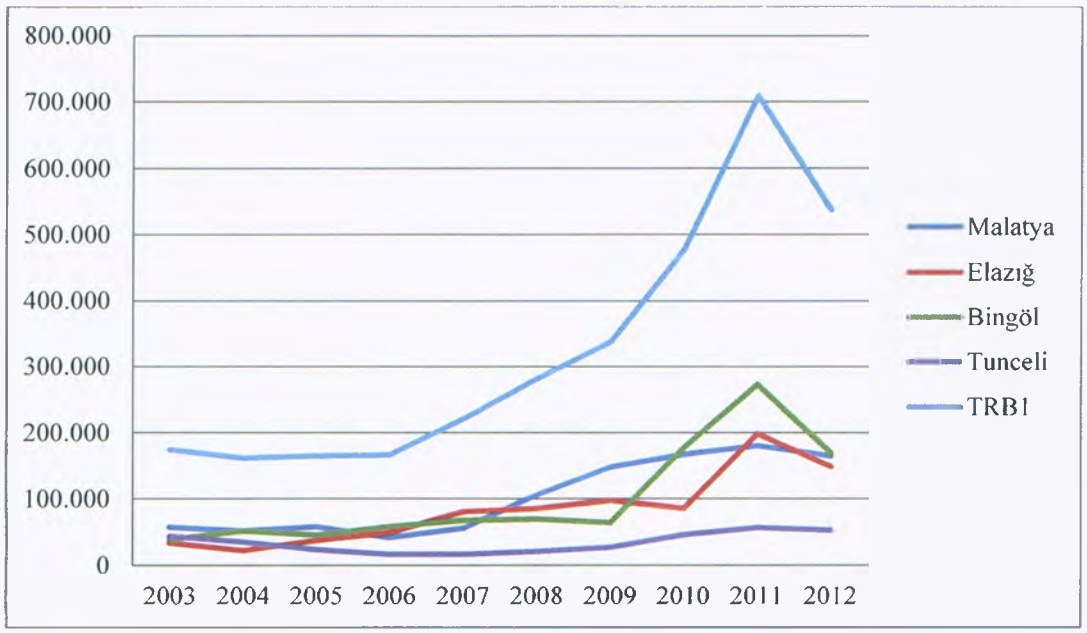
1) Tarımsal üretimin katma değerini artıracak ve piyasa mekânizması içinde rekabetçi hale getirecek verimlilik artışına yönelik (mekanizasyon, teknoloji kullanımı, tarımsal işletme mantığının kazandırılması, vb.) tedbirlerin alınması,
2) Özellikle dış pazarı olabilecek tarımsal ürünlerin işlenmesine yönelik ikincil üretimin gelişmesinin teşvik edilmesi,
3) Mevcut karşılaştırmalı üstünlüklerin değerlendirilebilmesi için kapsamlı dış pazar araştırmalarının gerçekleştirilmesi ve tanıtıma yönelik çalışmaların artırılması
4) Sanayi sektöründe katma değer artışı yaratabilecek bilgi-yoğun ve/veya teknoloji-yoğun üretimin desteklenmesi,
5) Özellikle teknoloji içeren yenilikçi mal ve hizmet üretiminin teşvik edilmesi

gerekmektedir. Aksi takdirde bölgenin mevcut üretim/gelir yapısının sürmesi, bölgenin olduğu yerde sayması ve hatta gerilemesi ile sonuçlanabilir.

Kamu Yatırımları ve Teşvikler

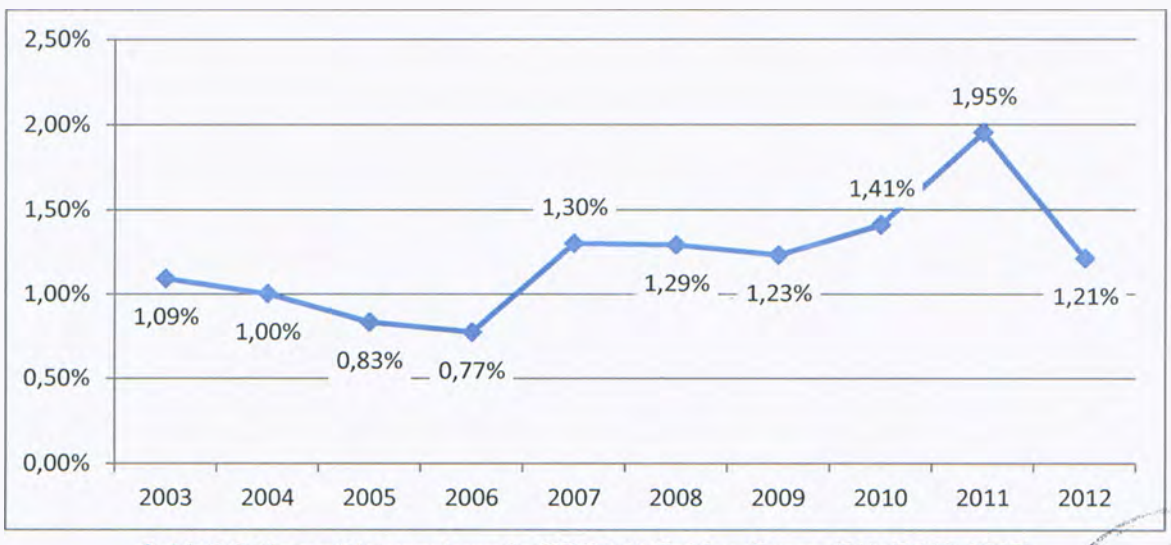
Kamu yatırımlarının illere ve bölgeye göre dağılımının son 10 yıllık verileri incelendiğinde yatırımların tutarı bakımından genel bir artış eğilimi göze çarpmaktadır. Özellikle 2007-2011 yılları arasında bölgeye yapılan kamu yatırımlarının toplam tutarı neredeyse 4 katına yükselmiştir. İller bazında dağılım incelendiğinde, Tunceli'nin kamu

yatırımlarından aldığı payın ve bu paydaki artışın diğer illere nazaran daha az olduğu, Bingöl'de ise son dönemde diğer üç ilden daha fazla kamu yatırımı yapıldığı görülmektedir. 2011-2012 döneminde ise bölge genelinde kamu yatırımları tutarının 10 yıldan beri ilk kez azalma eğilimine girmesi dikkati çekmektedir.

Şekil 2.1 Kamu Yatırımlarının İllere ve Bölgeye Göre Dağılımı (Bin TL) (2003 – 2012)

Kaynak: *Kalkınma Bakanlığı 2013*

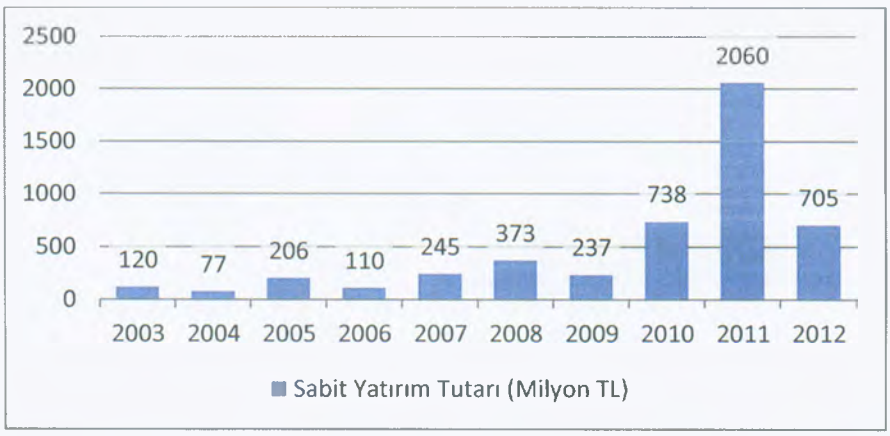

Şekil 2.2 Kamu Yatırımlarında TRB1 / Türkiye Oranı (%) (2003-2012)

Kaynak: *Kalkınma Bakanlığı 2013*

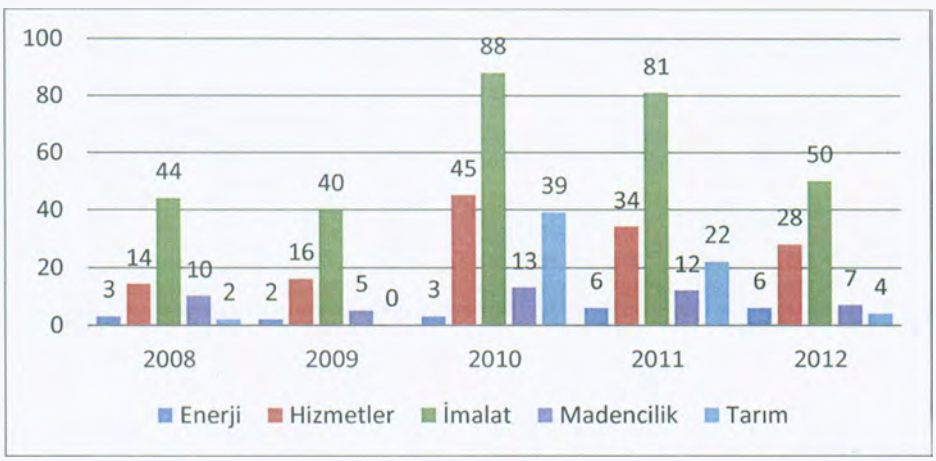
Kamu yatırımlarında TRB1 bölgesinin aldığı payın, Türkiye geneline oranının son on yıla dağılımı incelendiğinde 2003-2006 döneminde sürekli bir azalma, 2006'dan 2011'e kadar ise artış eğilimi göze çarpmaktadır. 2011'de TRB1 bölgesinin payı, 2003'e kıyasla neredeyse 2 katına çıkmıştır. 2011-2012 arasında ise belirgin bir azalış söz konusudur.

TRB1 Bölgesi Teşvik Belgeli Sabit Yatırım tutarlarına bakıldığında,2003-2009 yıları arasında yatırım tutarları toplamında 500 milyon TL'yi aşmazken, 2010'da 738 milyona ulaşmış ve 2011'de 2 milyar TL üzerine çıkmıştır. 2011 yılında gerçekleşen bu büyük sıçramanın nedeni bölgede inşa edilecek yüksek yatırım tutarına sahip teşvik belgeli hidroelektrik santrallerdir. 2012'de sabit yatırım tutarı ise 705 milyon TL'dir.

Şekil 2.3 TRB 1 Bölgesi Teşvik Belgeli Sabit Yatırım Tutarları Toplamının Yıllara Göre Dağılımı (2003-2012)

Kaynak: *Ekonomi Bakanlığı 2013*

Şekil 2.4 Teşvik Belgeli Yatırımların Sektörlere Göre Dağılımı (2008-2012)

Kaynak: *Ekonomi Bakanlığı, 2013*

TRB1 Bölgesi Teşvik Belgeli Yatırımların Sektörlere Göre Dağılımı Verileri incelendiğinde, en fazla teşvik belgeli yatırım sayısının tüm yıllarda imalat sektöründe olduğu görülmektedir. Hizmetler sektörü, imalat sektöründen sonra ikinci sırada yer almaktadır. 2011 yılı dışında tüm yıllarda Tarım Sektörü en az sayıda teşvik belgeli yatırıma sahip sektör olmuştur.

Tablo 2.19. Genel Bütçe Vergi Gelirleri (2011-2012, Brüt, TL)

	2011			2012		
	Tahakkuk	Tahsilat	Tahsilat (%)	Tahakkuk	Tahsilat	Tahsilat (%)
Malatya	709.613.471	561.799.973	79,17%	794.402.190	626.936.623	78,92%
Elazığ	600.121.710	482.685.929	80,43%	685.810.277	570.762.637	83,22
Bingöl	123.321.363	103.770.402	84,15%	142.368.323	120.769.784	84,83%
Tunceli	60.626.177	54.386.342	89,71%	67.611.890	61.214.536	90,54%
TRB1	1.493.682.721	1.202.642.646	80,52%	1.690.192.680	1.379.683.580	81,63%
TRB1(%)	0,45%	0,42%		0,46%	0,43%	
Türkiye	332.491.880.965	284.490.144.672	85,56%	366.963.794.689	317.218.618.705	86,44%

Kaynak: *Gelir İdaresi Başkanlığı Vergi İstatistikleri,*
http://www.gib.gov.tr/fileadmin/user_upload/VI/CVI/Tablo_61.xls.htm

TRB1 bölgesinde 2011 ve 2012 yıllarında tahakkuk ettirilen ve tahsilatı yapılan vergi geliri miktarları Tablo 2.22'de görülmektedir. Bölgede tahsil edilen vergi gelirlerinde artış vardır. Bu bölgede ekonomik aktivitenin yoğunlaşmakta ve genel anlamda gelirin artmakta olduğuna işaret etmektedir. Bölgenin tahsilat oranı Malatya ili dışında yükselmekle birlikte, Türkiye ortalamasının altındadır. Bu durum bölgede kayıtdışılık riskinin arttığına işaret etmektedir. Bununla birlikte, yüksek tahsilat oranları bölgede yurttaşlık bilincinin yüksek olduğu şeklinde de yorumlanabilir.

Bölgenin Teknoloji ve Yenilik Kapasitesi

Yenilikçiliğin somut bir ölçütü ve bir bölgedeki yenilikçilik kapasitesi hakkında fikir vermesi açısından sınai mülkiyet verileri önemli göstergelerdir. TRB1 Bölgesinde 2008-2012 arasındaki 5 yıllık dönemde patent, faydalı model, marka ve endüstriyel tasarım başvuru ve tescil sayıları Tablo 2.22'de verilmiş olup, bu bilgiler ışığında TRB1 Bölgesinin yenilikçilik açısından iyi bir durumda olduğu söylenemez.

TRB1 Bölgesinde sınai mülkiyet başvuruları genellikle bölgenin cazibe merkezleri olan Malatya ve Elazığ'da yoğunlaşmış bulunmaktadır. Sanayileşme açısından görece

daha geri olan Bingöl ve Tunceli illerinden çok az sayıda sınai mülkiyet başvurusu yapılmaktadır. Son yıllarda özellikle marka başvuruları olmak üzere artış eğilimi gözlense de, ihracata dayalı kalkınma amacında olan bir bölge için bu başvurular çok az sayıdadır. Kısacası, yenilikçiliğin de sanayileşmeye bir akım teşkil ettiğini unutmadan özellikle teknolojiye dayalı, farklılaşmış mal ve hizmetlerin üretilmesi için TRB1 Bölgesinde yenilikçilik kültürünün yer etmesi gerekmektedir.

Bir bölgedeki Ar-Ge harcamaları, Ar-Ge için mevcut yapılanmalar ve Ar-Ge için mevcut insan kaynaklarının sayısı, yenilikçiliğin ölçülmesi için daha niceliksel eşikler sağlayan göstergelerdir. Verilere göre 2011 yılında TRB1 Bölgesinin dâhil olduğu TRB Ortadoğu Anadolu Bölgesinde kişi başına Ar-Ge harcaması Türkiye ortalamasının yarısından azdır. Buradan hareketle, TRB1 Bölgesinde ortalama Ar-Ge harcamaları Türkiye ortalamasının altında kalmakta olduğu söylenebilir. Bu bakımdan, Ar-Ge ve yeniliğin sadece üniversitelerle sınırlı kalmaması, özel sektörün de bu çalışmalara katkıda bulunması gerekliliği ortaya çıkmaktadır.

Bölgesel yenilik kapasitesini gösteren bir diğer gösterge, bölgesel akademik altyapıdır. TRB1 Bölgesi Üniversitelerinde özellikle mühendislik ve fen bilimleri alanlarında lisans ve lisansüstü programları ve üniversiteler bünyesinde araştırma ve uygulama merkezleri mevcuttur. Veriler yenilik ve Ar-Ge için akademik altyapının olduğuna ancak bu altyapıdan yeterince istifade edilemediğine işaret etmektedir. Dolayısıyla, üniversiteler ve özel sektör arasındaki bağlantıyı sağlayacak ve geliştirecek önlem ve stratejiler TRB1 Bölgesi için önemlidir. Bilginin pratik olarak mal ve hizmetlere dönüşümünü sağlayacak bu iletişim kanalları bölgenin rekabet gücünü artıracaktır.

Tablo 2.20 TRB1 Bölgesi Sınai Mülkiyet Başvuru ve Tescil Sayıları, 2008-2012

		Malatya		Elazığ		Bingöl		Tunceli		Türkiye		TRB1		TRB1%	
		Başvuru	Tescil	Başvuru	Tescil	Başvuru	Tescil	Başvuru	Tescil	Başvuru	Tescil	Başvuru	Tescil	Başvuru	Tescil
Patent	**2008**	8	0	4	0	0	0	0	0	2.268	337	12	0	0,53%	0,00%
	2009	10	0	6	1	1	0	0	0	2.588	456	17	1	0,66%	0,22%
	2010	6	1	7	1	0	0	0	0	3.250	642	13	2	0,40%	0,31%
	2011	11	4	11	1	1	0	0	0	4.087	847	23	5	0,56%	0,59%
	2012	14	3	8	1	4	0	0	0	4.543	1.025	26	4	0,57%	0,39%
Faydalı Model	**2008**	7	3	5	4	0	0	0	0	2.942	1.833	12	7	0,65%	0,38%
	2009	4	1	1	3	0	0	1	0	2.842	2.151	6	4	0,28%	0,19%
	2010	3	3	3	0	0	0	0	1	2.994	2.022	6	4	0,30%	0,20%
	2011	11	4	4	3	0	0	0	0	3.175	1.948	15	7	0,77%	0,36%
	2012	8	4	1	2	0	0	0	0	3.725	2.245	9	6	0,40%	0,27%
Marka	**2008**	264	117	180	83	12	14	2	3	60.597	35.543	458	217	0,76%	0,61%
	2009	215	153	205	119	17	9	8	1	59.838	41.414	445	282	0,74%	0,68%
	2010	274	106	351	72	28	8	4	6	73.142	32.397	657	192	0,90%	0,59%
	2011	404	113	337	142	27	13	15	2	103.747	35.858	783	270	0,75%	0,75%
	2012	334	194	258	205	31	14	11	4	97.311	52.386	634	417	0,65%	0,80%
Tasarım	**2008**	2	2	1	1	0	0	0	0	6.093	5.783	3	3	0,05%	0,05%
	2009	2	0	3	2	0	0	0	0	5.927	5.378	5	2	0,08%	0,04%
	2010	7	7	2	1	0	0	0	0	6.567	6.360	9	8	0,14%	0,13%
	2011	4	4	2	3	0	0	0	0	7.525	6.915	6	7	0,08%	0,10%
	2012	10	7	4	2	0	0	0	0	7.864	7.274	14	9	0,18%	0,12%

Kaynak: *Türk Patent Enstitüsü istatistiklerinden faydalanılarak hazırlanmıştır. http://www.tpe.gov.tr/portal/default2.jsp?sayfa=640 [Erişim Tarihi:11.03.2013].*

Yenilikçilik konusunda yapılmış kapsamlı çalışmalardan biri olan İstanbul Üniversitesi tarafından gerçekleştirilen "İstanbul'da Bilgi Odaklı Küresel Rekabet Projesi" kapsamında 81 ilin ve 26 Düzey 2 bölgesinin çeşitli istatistikleri değerlendirilerek küresel rekabet güçlerine etki eden faktörler ortaya koyulmuş ve ülke-bölge-il düzeyinde küresel rekabet endeksi hesaplaması yapılmıştır. İnovasyon Endeksi, İnovasyon, Girişimcilik, Yüksek Öğretim ve Teknoloji Kullanımı alt endeksleri kullanılarak hesaplanmıştır. Bu endekslerde TRB1 Bölgesi ve illerinin sıralaması Tablo 2.24'de görülmektedir. Bölgede yenilikçilik ve teknoloji kullanımı hakkında fikir vermesi açısından hesaplanan endeksler önemlidir.

Tablo 2.21. Küresel Rekabet Endeks Değerleri ve Sıralama (2010-2011)

		KR	Sıra	İnovasyon	Sıra	Girişimcilik	Sıra	YÖ	Sıra	TA	Sıra
TR10	İstanbul	73,39	1	70,34	1	78,29	1	63,18	2	99,90	1
TR21	Tekirdağ, Edirne, Kırklareli	33,31	10	15,69	10	16,62	23	22,64	22	65,46	9
TR22	Balıkesir, Çanakkale	32,89	12	9,33	18	19,10	18	27,97	13	63,11	11
TR31	İzmir	45,62	3	27,52	5	30,35	3	46,13	3	92,29	3
TR32	Aydın, Denizli, Muğla	37,39	7	15,34	11	21,86	10	28,72	12	64,15	10
TR33	Manisa, Afyon, Kütahya, Uşak	32,37	13	20,82	6	22,00	8	25,00	19	51,88	17
TR41	Bursa, Eskişehir, Bilecik	43,86	5	32,81	4	28,13	5	37,72	4	87,35	5
TR42	Kocaeli, Sakarya, Düzce, Bolu, Yalova	44,55	4	39,56	3	28,28	4	31,55	9	87,76	4
TR51	Ankara	52,11	2	45,21	2	35,32	2	80,37	1	97,29	2
TR52	Konya, Karaman	29,82	17	13,99	15	17,58	21	32,33	8	52,26	16
TR61	Antalya, Isparta, Burdur	41,35	6	14,30	14	19,87	16	34,02	6	84,58	6
TR62	Adana, Mersin	35,65	8	14,83	13	21,19	12	29,71	10	71,67	7
TR63	Hatay, Kahramanmaraş, Osmaniye	29,46	19	8,85	19	21,73	11	24,58	20	22,69	23
TR71	Kırıkkale, Aksaray, Niğde, Nevşehir, Kırşehir	30,20	16	16,84	9	20,03	15	23,16	21	51,14	18
TR72	Kayseri, Sivas, Yozgat	32,03	14	15,24	12	20,53	13	28,96	11	51,10	19
TR81	Zonguldak, Karabük, Bartın	30,40	15	7,51	24	19,47	17	25,19	18	61,57	12
TR82	Kastamonu, Çankırı, Sinop	28,33	21	7,98	23	13,66	24	17,72	25	55,17	14
TR83	Samsun, Tokat, Çorum, Amasya	34,77	9	17,38	7	24,75	7	27,60	15	71,41	8
TR90	Trabzon, Ordu, Giresun, Rize, Artvin, Gümüşhane	33,23	11	17,13	8	26,51	6	27,25	16	55,66	13
TRA1	Erzurum, Erzincan, Bayburt	28,73	20	8,17	22	17,10	22	36,02	5	43,75	21
TRA2	Ağrı, Kars, Iğdır, Ardahan	22,29	24	6,65	25	17,69	20	22,14	23	15,65	24
TRB1	**Malatya, Elazığ, Bingöl, Tunceli**	**29,65**	**18**	**12,07**	**17**	**20,51**	**14**	**33,08**	**7**	**45,20**	**20**
TRB2	Van, Muş, Bitlis, Hakkâri	20,93	26	6,12	26	9,51	26	18,25	24	0,00	26
TRC1	Gaziantep, Adıyaman, Kilis	27,63	22	13,29	16	21,97	9	27,70	14	53,73	15
TRC2	Şanlıurfa, Diyarbakır	22,31	23	8,39	21	18,79	19	25,40	17	39,19	22
TRC3	Mardin, Batman, Şırnak, Siirt	21,13	25	8,85	20	12,58	25	15,65	26	9,56	25

Kaynak: *http://www.kureselrekabet.com/harita/duzey2/harita.aspx'den faydalanılarak hazırlanmıştır [Erişim Tarihi: 11.03.2013].*

***KR:** Küresel Rekabet Endeks Değeri, **YÖ:** Yüksek Öğretim Endeks Değeri, **TA:** Teknolojik Altyapı Endeks Değeri.*

TRB1 Bölgesi Küresel Rekabet Endeksi Değeri sıralamasında 26 Düzey 2 Bölgesi arasında 18 inci sırada yer almaktadır. 29,65 endeks değeri Türkiye ortalamasının ve ortanca değerin altında yer almaktadır. Bu bağlamda TRB1 Bölgesinin küresel ölçekte rekabet gücünün ortalamanın altında olduğu söylenebilir. TRB1 Bölgesi İnovasyon Endeks Değeri sıralamasında da 17 nci sırada yer almaktadır. İnovasyon Endeks Değeri de ortalama ve ortanca değerlerin altındadır. Dolayısıyla, bölgenin ülkedeki diğer bölgelerin çoğu gibi yenilik üretmede ortalamanın altında kaldığı söylenebilir. İnovasyon Endeksine akım sağlayan bir diğer endeks olan girişimcilik alt endeksi değeri sıralamasında TRB1 bölgesi 26 Düzey 2 Bölgesi arasında 14 üncü sırada yer almaktadır, ancak girişimcilik endeksi değeri de Türkiye ortalamasının altındadır. En dikkat çekici sonuçlar Yüksek Öğretim ve Teknolojik Altyapı Alt Endekslerinde görülmektedir. TRB1 Yüksek Öğretim Alt Endeksi Değeri açısından tüm bölgeler arasında 7 nci sıradadır. Buna rağmen inovasyon ve girişimcilik alanlarında ortalamanın altında kalması, hem üniversite - sanayi işbirliği kanallarındaki muhtemel sorunlara, hem de bölgedeki akademik ortamda oluşturulan fikir ve çalışmaların kazanç getiren girişimlere dönüştürülemediğinin bir göstergesi olarak değerlendirilebilir. Diğer yandan, Teknolojik Altyapı Alt Endeksi Değerlerinin Türkiye ortalamasının altında olması da bölgede teknolojik altyapıların daha da geliştirilmesi gerektiği[1] şeklinde yorumlanabilir.

Çalışmada TRB1 Bölgesinin 4 ilinin endeks sıralamaları ise aşağıdaki gibidir.

Tablo 2.22. TRB1 İlleri Küresel Rekabet Endeksi Değerleri (2010-2011)

		KR	Sıra	İnovasyon	Sıra	Girişimcilik	Sıra	YÖ	Sıra	TA	Sıra
TR100	**İstanbul**	72,50	**1**	80,45	**1**	87,37	**1**	60,93	**2**	98,80	**1**
TR721	**Kayseri**	32,60	**16**	21,49	**10**	18,63	**11**	31,86	**10**	63,15	**28**
TRC11	**Gaziantep**	31,95	**18**	19,00	**14**	21,99	**6**	23,11	**33**	68,09	**15**
TR833	**Çorum**	26,67	**51**	18,55	**16**	17,36	**20**	15,02	**69**	53,99	**53**
TR632	**K.Maraş**	25,15	**62**	11,25	**46**	16,32	**27**	21,64	**43**	41,17	**67**
TRA11	**Erzurum**	29,58	**31**	11,68	**42**	15,03	**43**	39,83	**5**	48, 67	**61**
TRB11	**Malatya**	28,28	**39**	12,61	**34**	15,14	**41**	29,07	**16**	51,79	**57**
TRB12	**Elazığ**	28,03	**43**	11,68	**41**	16,62	**23**	36,37	**7**	55,36	**50**
TRB13	**Bingöl**	23,22	**67**	5,26	**79**	16,25	**29**	15,11	**68**	36,96	**69**
TRB14	**Tunceli**	21,13	**76**	7,88	**69**	11,81	**74**	21,93	**41**	58,23	**41**

Kaynak: *http://www.kureselrekabet.com/harita/turkiye/harita.aspx 'den faydalanılarak hazırlanmıştır [Erişim Tarihi: 11.03.2013].*
***KR:** Küresel Rekabet Endeks Değeri*
***YÖ:** Yüksek Öğretim Endeks Değeri*

[1] Teknolojik Altyapı Endeksi mobil ve sabit telefon aboneliği, internet aboneliği (xDSL ve fiber) ve ADSL Penetrasyon Oranları kullanılarak hesaplanmıştır. Dolayısıyla teknolojik altyapı sadece iletişim ve bilişime yönelik olarak ele alınmıştır.

TA: Teknolojik Altyapı Endeks Değeri

Bölge illerinin kendi içlerindeki eşitsizlikler bu tabloda da görülebilmektedir. İl bazındaki verilere göre, bölge illeri küresel rekabet gücü açısından ortalamanın altındadır. Malatya ve Elazığ illeri daha rekabetçi durumdadır. Bununla birlikte, girişimciliğin görece iyi olduğu Bingöl ilinin yenilikçilik açısından Türkiye'de son sıralarda olması dikkat çekicidir. Bingöl'de özellikle üniversite-sanayi işbirliğinin başlaması ve teknolojik altyapının geliştirilmesi, Tunceli'de ise girişimciliği destekleyici stratejilerin izlenmesi öncelikli olmalıdır.

Bölge illerinden Malatya ve Elazığ, cazibe merkezleri olmaları nedeniyle yenilikçilik ve teknoloji alanında daha ileri bir düzeydedirler. Bu illerde daha çok ileri teknolojilerin gelişmesine yardımcı olacak girişimcilik ve altyapı (fiziksel ve insan gücü) yatırım ve projeleri öncelik sahibi olmalıdır. Bölgenin diğer illeri Bingöl ve Tunceli, cazibe merkezlerini destekleyen "çevre" alanlar konumundadırlar. Bingöl için öncelikle orta-düşük düzey teknolojilere dayalı üretimin artırılması ve verim alınması, daha sonra buradan oluşacak sermaye birikiminin adım adım ileri teknolojilere yatırımı stratejisi izlenmelidir.

Bitkisel Üretim

Bölgenin arazi kullanım biçimleri değerlendirildiğinde, orman varlığı açısından ülkede düşük bir paya sahip olduğu (%3,9), çayır mera alanı olarak ise nispeten daha iyi bir durumda (%12,2) olduğu görülmektedir. Bölgenin arazi kullanımlarının %47,6'sını çayır mera alanları oluşturmakta, bu payın büyük kısmı ise Malatya ilinde bulunmaktadır.

Tablo 2.23 TRB1 Bölgesi Arazi Kabiliyetleri Sınıfları Dağılımı(ha), 2007

İller	İşlemeli Tarıma Elverişli(1)				İşlemeli Tarıma Olmayan(2)		Elverişli	Tarım Dışı Arazi (3)	GENEL TOPLAM (1+2+3)
	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	
MALATYA	70.177	81.399	126.517	124.076	0	149.854	647.086	42.091	**1.241.200**
ELAZIĞ	40.525	58.921	86.697	69.101	655	91.022	557.736	10.478	**915.135**
BİNGÖL	10.557	27.791	33.363	79.461	1.843	123.820	527.519	20.946	**825.300**
TUNCELİ	2.238	9.257	32.674	54.269	0	71.772	527.785	79.445	**777.440**
TOPLAM	**123.497**	**177.368**	**279.251**	**326.907**	**2.498**	**436.468**	**2.260.126**	**152.960**	**3.759.075**

Kaynak: *TRB1 Bölgesi Bitkisel Üretim Sektörü Stratejisi ve Eylem Planı - FKA, 2012*

Türkiye İstatistik Kurumu Bölgesel İstatistik verilerine göre, bölgede tarım alanı en fazla Malatya, en az ise Bingöl ilindedir (Tablo 2.26). Türkiye ortalamasında nadas alanlarının toplam işlenen alana oranı %17,4 olup, aynı oran TRB1 Bölgesi için %25,9'a yükselmektedir. Bölgede sebze tarımı yaygın değildir (Tablo 2.27). Türkiye ortalamasında sebze yetiştirme alanlarının toplam işlenen alana oranı %3,3 olup, aynı oran TRB1 Bölgesi için %2'ye düşmektedir. Öte yandan TRB1 Bölgesinin toplam işlenen alan payı Türkiye toplamının %2,3'ü kadardır.

Tablo 2.24. TRB1 Bölgesinde Tarım Alanları ve Kullanılma Biçimi, 2010 (hektar)

İller	Toplam İşlenen Tarım Alanı ve Uzun Ömürlü Bitkiler Alanı	Toplam İşlenen Tarım Alanı	İşlenen Tarım Alanı / Ekilen	İşlenen Tarım Alanı / Nadas	İşlenen Tarım Alanı / Sebze	Toplam Uzun Ömürlü Bitkilerin Alanı	Uzun Ömürlü Bitkiler / Meyveler, İçecek ve Baharat Bitkileri Alanı	Uzun Ömürlü Bitkiler / Bağ Alanı	Yem Bit[illegible]
MALATYA	318.937	237.257	132.373	99.984	4.900	81.681	75.494	6.187	5.312
ELAZIĞ	161.925	137.460	105.611	26.952	4.897	24.466	13.019	11.447	8.120
BİNGÖL	35.566	32.691	23.666	7.515	1.509	2.875	2.614	261	5.352
TUNCELİ	52.737	50.799	36.731	13.729	339	1.938	1.675	263	10.442
TRB1	569.165	458.206	298.381	148.179	11.645	110.960	92.802	18.157	29.225
TÜRKİYE	24.435.985	21.383.237	16.332.646	4.249.026	801.566	3.052.748	1.748.763	477.786	1.461.454

Kaynak: *TRB1 Bölgesi Bitkisel Üretim Sektörü Stratejisi ve Eylem Planı - FKA, 2012*

Tarım işletmelerinin %70,3'ü 50 dekardan daha az arazi miktarına sahiptir. Buna karşılık bu işletmelerin işledikleri toplam arazi miktarı oranı %29,2'dir. Bölgedeki tarım işletmelerinin çok parçalı ve küçük olması üretim yapmayı ve rekabet etmeyi zorlaştırmaktadır. Ayrıca tarım işletmelerinin büyük kısmı aile işletmesi olduğundan işgücü kendi yakın çevrelerinden ve bölge dışından temin edilmektedir.

TRB1 Bölgesinde yer alan barajların tamamına yakını Malatya ve Elazığ illeri ve çevresinde kurulmuştur. Türkiye geneli ile karşılaştırıldığında, özellikle Elazığ'ın su kaynakları potansiyeli bakımından oldukça avantajlı olduğu görülmektedir. Son 20-25 yıl içinde gerçekleştirilmiş büyük baraj projeleri (Keban ve Karakaya) ile il topraklarının önemli bir bölümü su yüzeyi durumuna dönüşmüş, il adeta bir yarımada haline gelmiştir. Mevcut ve yapımı başlamamış/devam eden barajların sulamada etkin şekilde kullanılabilmesi bitkisel üretimi oldukça iyi bir konuma taşıyacaktır.

TRB1 Bölgesinin sahip olduğu iklim ve topografik koşullar bölgede illere göre değişmekle birlikte belirli ürünlerin yetiştirilmesine olanak sağlayabilmektedir. En fazla yetiştiriciliği yapılan ürünler arasında tahıl grubu ön sırada gelmektedir. Tahıllar içinde de buğday %63,3 ile ilk sırada gelmektedir. Bölgede meyvecilik de önemli bir bitkisel üretim faaliyet alanıdır. 110.960 hektarlık alanda meyvecilik yapılmaktadır (FKA TRB1 Bölgesi Bitkisel Üretim Sektörü Stratejisi ve Eylem Planı, 2012).

TRB1 Bölgesi meyvecilik açısından önemli ürünlere sahiptir. Bölgede yaygın bir biçimde kayısı, üzüm ve elma yetiştiriciliği vardır. Bundan dolayı TRB1 Bölgesinin bitkisel üretim katma değerinin artırılmasında meyvecilik lokomotif bir alt sektör görevi üstlenebilecektir. Nitekim ülkemiz kayısı üretiminin yaklaşık %70'ini tek başına Malatya ili gerçekleştirmektedir.

Tablo 2.25. TRB1 Bölgesinde Seçilmiş Meyve Üretim Miktarları(Ton), 2012

	Elma	Kayısı	Kiraz	Şeftali	Ceviz	Üzüm
MALATYA	23.805	510.000	1.449	1.287	3.223	14.032
ELAZIĞ	13.348	38.578	4.892	2.968	3.189	89.971
BİNGÖL	14.111	423	639	96	2.435	1.167
TUNCELİ	1.791	196	153	31	1.799	2.741
TRB1	53.055	549.197	7.133	4.382	10.646	107.911
TÜRKİYE	2.888.985	760.000	470.887	611.165	203.212	4.185.126

Kaynak: *TÜİK , 2012*

TRB1 Bölgesinde örtü altı yetiştiriciliği yaygın değildir. Malatya, Tunceli, Elazığ ve Bingöl İl Gıda Tarım ve Hayvancılık Müdürlükleri 2011 yılı verilerine göre Malatya ve Bingöl illerinde örtü altı tarımı yapılmamaktadır. Elazığ ilinde ise 52 adet işletme 88 da alanda örtü altı tarımı yapmaktadır. Örtü altı tarımda domates, hıyar ve biber ön plana çıkmaktadır. Bunların dışında karnabahar, kırmızı lahana, marul, maydanoz ve taze soğan da yetiştirilmektedir. Tunceli ilinde 23 adet işletme, 13,8 da alanda domates, hıyar, biber ve taze soğan üretimini örtü altında yapmaktadır.

Malatya'da 3 ayrı bölgede arazi toplulaştırma projeleri yürütülmektedir. Yazıhan ovasını kapsayan arazi toplulaştırma çalışmaları 19.500 hektarlık alanda 5.290 ailenin yararlanacağı bir çalışmayı kapsamaktadır. Darende ve Doğanyol İlçelerinde yürütülen toplulaştırma çalışmalarında ise 19.000 hektarlık bir alanda 3.290 çiftçinin arazilerinin parçalılık durumundan toplu hale getirilmesi amaçlanmaktadır. Merkez, Kale ve Battalgazi

ilçelerinde yürütülen çalışma 35.385 ha alanda, 10.486 çiftçi ailesini kapsamaktadır. Çalışma arazilerin imar durumlarını daha elverişli hale getirirken; aynı zamanda kullanılan yakıt ve iş gücü kaybının azalması beklenmektedir.

Elazığ ili arazi toplulaştırması 2 etap şeklinde uygulanmakta, bunlardan 1.300 ha araziyi kapsayan 1. Etap (Dambüyük Köyü) tamamlanmıştır. 2. Etap (Dallıca, Fatmalı, Muratçık, Korum ve Pirinççi köyleri) 3.615 ha alan için projelendirilmiştir ve uygulaması devam etmektedir. Elazığ ilinde yürütülen arazi toplulaştırması tamamlandığında, sulama projesi uygulamaya geçtiğinde bölge çiftçisi için önem arz eden sulu tarıma geçiş sağlanmış olacak ve I. ve II. Etapta olmak üzere 1300+3615=4915 ha tarım arazisi sulamaya açılacaktır.

Elazığ İli Merkez ilçe Uluova sınırları içerisinde toplam 28 köyde 38.000 hektar (380.000 dekar) alan uygulama alanı olarak ilan edilmiştir. Bu alanın 26.500 hektar (265.000 dekar) kısmında arazi toplulaştırma faaliyetleri yapılacaktır. Elazığ İli Kovancılar ilçesi sınırları içerisinde bulunan 7 köy ile Karakoçan ilçesi sınırları içerisinde bulunan 19 köy ile birlikte Kanatlı toplulaştırma bölgesinde toplam 24,150 hektar (241.500 dekar) alan uygulama alanı olarak ilan edilmiştir. 14.250 hektar (142.500 dekar) kısmında arazi toplulaştırma faaliyetleri yapılacaktır. Böylece toplam 54 köyde 62.150 hektar (621.500 dekar) alan uygulama alanı olarak ilan edilmiş olup; 40.750 hektar (407.500 dekar) alanda, arazi toplulaştırması yapılacaktır.

Bingöl Merkez İlçede 17 köyde arazi toplulaştırma çalışması yürütülmektedir. Tunceli'de ise herhangi bir arazi toplulaştırma çalışması mevcut değildir.

Hayvancılık

TRB1 Bölgesi tüm Türkiye'deki sığır varlığının yaklaşık %3'ünü, koyun varlığının yaklaşık %5'ini, keçi varlığının yaklaşık %3,5 'ini ve kümes hayvanları varlığının yaklaşık %2'sini barındırmaktadır.

Büyükbaş üreticiliği her bir mikro tarımsal işletmede kendi ihtiyaçları için sahip olduğu birkaç baş hayvan ile yürütüldüğü gibi, son yıllarda sektördeki karlılığın artması ve uygulanan destekler, büyükbaş üreticiliğinin daha geniş ölçeklerde yapılması için teşvik edici olmuştur. Bununla beraber, sektörün genel sıkıntısı olan ucuz girdi temin (yem, vb.) edilememesi bölgede bu sektörün önünü tıkamaktadır. Bölgenin coğrafi yapısı göz önüne alındığında, büyükbaş üreticiliğinde verimliliği artırıcı modern teknik ve uygulamaların

artırılması, model işletmelerin çoğaltılması, üretici maliyetlerinin azaltılması için yem bitkileri ekimine ve etkin mera kullanımına önem verilmesi, süt ve et verimi yüksek ırkların üretiminin teşvik edilmesi ve katma değeri artırmak için canlı ağırlık yerine karkas ve/veya işlenmiş et ürünlerinin ticaretinin desteklenmesi gerekmektedir.

Küçükbaş hayvancılık, yüksek yaylalar ve meralar gibi uygun ortamların uygulamayı kolaylaştırdığı bölgenin geleneksel üstünlüğü olagelmiştir. Halen coğrafi olarak daha yüksek ve dağlık bölgelerde küçükbaş hayvancılık yapılmakta, diğer illerden gelen göçer sürüler de bölgenin kendine özgü coğrafi şartlarının sunduğu olanaklardan yararlanmaktadırlar. Küçükbaş üreticiliği bölgedeki her ilde mevcut olmakla birlikte özellikle Bingöl, Tunceli ve Elazığ'ın doğusundaki ilçelerde yoğun olarak yapılmaktadır. Bölgenin bu potansiyelinin yeterince ve etkin olarak değerlendirilmesi için rekabet gücünü artırıcı önlemlerin alınması gerekmektedir.

Bölgenin potansiyel üstünlüğü olabilecek bir diğer faaliyet arıcılıktır. Coğrafi şartların uygunluğu ve zengin bir floranın varlığı, arıcılık ve apikültür ürünleri üretimini bölgede olağan kılmaktadır. Arıcılıkta en büyük avantaj bölgenin görece bakir bir doğaya ve floraya sahip olmasıdır. Bununla birlikte markalaşma ve ölçek üretimine geçilememesi, bölgede üretilen arıcılık ürünlerinin kayıt dışılığını artırmakta ve faaliyetin pazarlama kanalını sadece "birkaç bilen kişi" ve bölge dışında yaşayan aile ve dostlar ile sınırlamaktadır. Arıcılık sektöründeki potansiyeli değerlendirebilmek için, üretimi artırmaktan ziyade, kaliteli üretimi devam ettirmek, ortak üretim, pazarlama gücünü artırmak ve pazarlama kanallarını çoğaltmak gerekmektedir.

Kümes hayvanları üreticiliği son yıllarda bölgede önemli atılım yapan bir sektördür. Bu potansiyelin değerlendirilebilmesi için tesis modernizasyonu, hijyen ve standardizasyon, pazarlama stratejilerinin oluşturulması ve model işletme sayılarının artırılması gerekmektedir.

Bölge hayvancılığına genel olarak bakıldığında ortaya çıkan başlıca sorunlar;

- Verim
- Pazarlama
- Katma Değer Düşüklüğü
- Büyükbaş ve Küçükbaş ve Kanatlı Hayvancılıkta Girdi (Kaba Yem) Fiyatlarının Yüksekliği

olarak görünmektedir.

Bu alanlardaki sorunları çözmek için sürekli eğitim ve yayım önemli bir araçtır. Pazarlama alanında uygulanabilecek ortak tedbirlerin en önemlisi, bölge üreticisinin pazarlama gücünün artırılması için birlikleşmeye/kooperatifleşmeye önem verilmesidir. Tasarlanacak pazarlama stratejilerinde markalaşmanın vurgulanması önemlidir. Buna ek olarak, mevcut yayla ve otlakların ulaşım altyapısının iyileştirilmesi de hayvancılık ürünlerinin pazara ulaşması açısından önemlidir. Yayla ve otlak yollarının iyileştirilmesi, ürünlerin pazara ulaştırılmasında zaman ve gıda güvenliği açısından faydalı olacaktır.

Süt üretiminde en büyük sorun bölgedeki işletmelere hammadde (çiğ süt) akışının sorunsuz ve kesintisiz olması sağlanmasıdır (FKA Süt ve Süt Ürünleri Sektör Raporu, 2013). Büyükbaş hayvancılıkta et ve süt veriminin artırılması için bölgede eğitim ve yayım çalışmalarıyla hayvan sağlığı ve hastalıkları ve hayvan refahı konularında bilinçlendirme sağlanmalıdır. Verimin artırılmasında bir diğer önemli unsur ırk ıslahıdır. Bölge üreticisinin et ve süt verimi bol olan ırklara yönelmesi hayvancılık gelirlerini artıracaktır. Küçükbaş sütünün işlenmesi bölgeye özgün ürünlerin piyasasının ulusal anlamda oluşması için önem arz etmektedir. Elazığ ve Tunceli illerinde başta olmak üzere bölgede yoğun olarak koyun yetiştiriciliği yapılmaktadır. Üretilen koyun sütlerinin tamamına yakını tulum peyniri üretiminde kullanılmaktadır. Sadece Elazığ ilinde toplam 27 adet tulum peyniri işletmesi bulunmaktadır. Bu işletmelerin 5996 sayılı" Veteriner Hizmetleri, Bitki Sağlığı, Gıda ve Yem Kanunu" kapsamında "Onay Belgesi" alabilmeleri için işletmelerini modernize etmeleri gerekmektedir. Bu kapsamda; işletmelerin soğuk hava depoları kurmaları, daha sağlıklı ve daha verimli üretim yapmaları için desteklenmeleri gerekmektedir.

Bölge hayvancılığında bilinçlenmenin sağlanabilmesi için, model olabilecek büyük entegre tesislerin açılması da önemlidir. Sürü büyüklüğünün nasıl artırılacağını ve sürü yönetiminin nasıl olacağını göstermek için, bölgede model işletmelerin kurulması önem arz etmektedir.

Arıcılıkta en önemli noktalar üretim yöntemlerinde değişikliğe gidilmemesi ve bölgenin özgün florasının korunmasıdır. TRB1 Bölgesi bal üreticilerinin en önemli avantajı organik ya da iyi tarım uygulaması sayılabilecek yöntemlerle üretimi sürdüregelmiş olmalarıdır. Bu anlamda sertifikalı organik üretim için arıcılık bölgede önemli bir potansiyel

arz etmektedir. Bölgede üretilen balın kalitesinde etkili olan diğer faktör ise floradır. Bu floranın korunması ve sürdürülmesi için bal ormanları oluşturulması önemli bir araç olabilir.

Kanatlı hayvan yetiştiriciliği gelişmekte olan bölgede en önemli fırsat, doğru ve hijyenik üretim için model işletmelerin sayısını çoğaltmaktır. Bölgede kanatlı hayvan yetiştiriciliğinin en büyük sorunları yeterli yem üretiminin olmaması ve damızlık bulmada yaşanan sorunlardır. Bölgeden kanatlı hayvan ürünleri Irak ve Türki cumhuriyetlere ihraç edilmektedir, ancak yine de yeterince geniş pazarlara açılamama sorunu devam etmektedir. Bunun yanı sıra bölge üreticilerinin ortak hareket edememesi de önemli bir sorundur (FKA Kanatlı Hayvancılık Sektörü Araştırma Raporu, 2013).Ulusal firmalar ile gerek yetiştiricilik gerekse ürün değerlendirme anlamında ciddi bir rekabet yaşanmaktadır.

Özellikle son yıllarda kanatlı hayvan yetiştiriciliği için çok önemli bir **ihracat** kapısı olan Kuzey Irak'taki potansiyelin buraya yakın olan ve altyapısı ihracat için müsait olan bu bölge illerinden yapılması çok büyük önem arz etmektedir. Bölgeye TRB1 illerinden yapılacak ihracatın artırılması için de kanatlı eti işleme ve değerlendirme tesislerinin özendirilmesi gerekmektedir.

Su Ürünleri

Bölgede ekonomik yetiştiriciliği yapılan temel su ürünü alabalıktır. TÜİK verilerine göre 2009'da Türkiye'nin toplam alabalık üretiminin %10,7'sini yetiştiren TRB1 bölgesi; 2010'da %14,2'sini, 2011'de ise %19,3'ünü yetiştirerek sektörde öncü bölgelerden biri haline gelmiştir. Son dönemde Elazığ, Malatya ve Tunceli illerinde alabalık yetiştiriciliği, ürün işleme ve ihracata yönelik pazarlama kanalları ile birlikte hızlı bir gelişme göstermektedir (FKA TRB1 Bölgesi Su Ürünleri Sektörü Bilgi Notu, 2012). Bölgede sektörün üretimi 2003'ten bu yana 30 kat artmıştır.

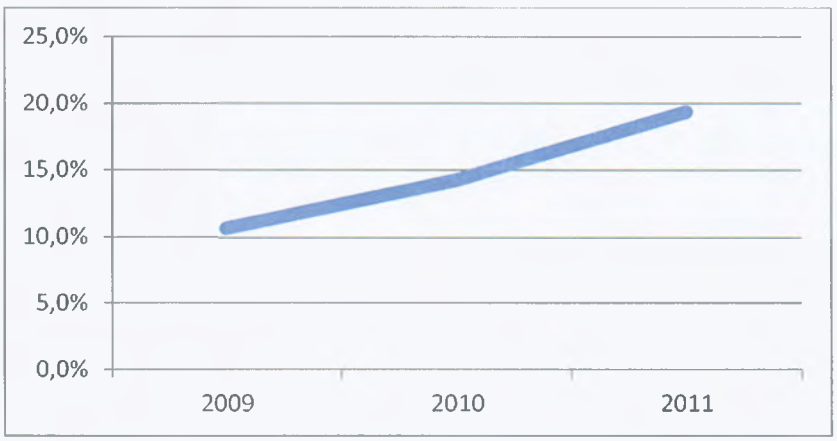
Tablo 2.26. Yıllara Göre Alabalık Yetiştiriciliği Miktarı (Ton)

	2009	2010	2011
MALATYA	1.985	2.312	2.972
ELAZIĞ	5.500	8.010	14.868
BİNGÖL	4	3	3
TUNCELİ	591	805	1.538
TRB1	8.080	11.130	19.381

TR	75.657	78.165	100.239

Kaynak: *TÜİK, http://tuikapp.tuik.gov.tr/balikcilikdagitimapp/balikcilik.zul*

Yavru alabalık yetiştiriciliğinde 50 milyon adet yıllık kapasitesi olan Malatya'da Sürgü ve Darende, Elazığ'da ise sertifikalı yavru ve yumurta üretim tesisleri ile Keban önemli kuluçka merkezleridir (FKA TRB1 Bölgesi Su Ürünleri Sektörü Bilgi Notu, 2012).

Şekil 2.5 Alabalık Üretiminde TRB1 Bölgesinin Yeri

Kaynak: *TÜİK, http://tuikapp.tuik.gov.tr/balikcilikdagitimapp/balikcilik.zul*

Yetiştiricilik, akarsular üzerine kurulu tesislerin yanında, baraj ve göllerde kafes balıkçılığı tekniği ile yapılmakta olup, saha araştırmalarına göre sektörün en önemli sorunu maliyeti değişkenlik gösteren yemin bölge dışından temin edilmesidir. Bununla birlikte yavru fiyatları yüksek olup, kaliteli yavru ve yumurta yetiştiriciliğinin teşvik edilmesi gerekmektedir.

Organik Tarım ve İyi Tarım Uygulamaları

TRB1 Bölgesi organik tarım açısından potansiyel göstermesine karşın, yaygın bir üretim alanı yoktur. Bölge genelinde 684 çiftçi organik bitkisel ürün üretmektedir. Tabloda da görüleceği üzere bölgede organik bitkisel üretimde üretim alanı olarak Malatya ili öne çıkmakta olup (%80) yoğun olarak organik kayısı üretimi yapılmaktadır. İşletme sayısı olarak Malatya ili bölgenin %52'sini, Tunceli ili ise %39'una sahiptir. Tunceli ilindeki işletme sayısı fazla olmasına rağmen alansal olarak %7'lik oran, işletmelerin küçük parçalı araziler üzerinde üretim yaptığını göstermektedir. Alansal olarak bölge içinde %1'lik paya sahip Elazığ'daki organik tarım işletme sayısı ihmal edilebilir seviyede kabul edilmiştir (FKA TRB1 Bölgesi

Bitkisel Üretim Sektörü Stratejisi ve Eylem Planı, 2012). Bölge koşulları özellikle Tunceli ve Bingöl kırsalında organik üretime uygun olup, alternatif bir gelir kaynağı olarak organik tarım ve iyi tarım uygulamaları değerlendirilmelidir.

Coğrafi İşaretler

Sulamaya kavuşturulan yeni tarım arazileri ile birlikte tarımsal üretimde ciddi artışlar meydana gelecek, sulu tarımla alternatif tarımsal üretimin geliştirilmesi sağlanacak, yerinde istihdamın önündeki engellerin aşılması ile köyler tarıma dayalı üretimin merkezleri olabilecektir. TRB1 bölgesinde değişik düzeylerde ekonomik olabilecek *niche* ürünler mevcuttur, ancak hâlihazırda bu ürünlerin sadece üç tanesi coğrafi işaret tescili almıştır. Bölgede özellikle kırsal kesimde gelir kaynaklarının çeşitlendirilmesi için *niche* ürünlerin üretiminin ve pazarlanmasının desteklenmesi için entegre stratejiler geliştirilmesi gerekmektedir. Coğrafi işaret tescili bu bağlamda önemli bir adımdır.

TRB1 bölgesinde hâlihazırda tescil edilmiş üç adet coğrafi işaret bulunmaktadır. Bunlar, Malatya Kayısısı, Elazığ Öküzgözü Üzümü ve Arapgir Köhnü Üzümü'dür (TPE). Halen TRB1 bölgesinden TPE'de başvuru tescil sürecinde bulunan dört adet ürün bulunmaktadır. Bunlar; Munzur Sarımsağı, Malatya Analı Kızlı Tiritli Köfte Yemeği, Bingöl Balı ve Tunceli Sarımsağı'dır.

Bunlara ek olarak düşük ve yüksek tescil potansiyeli olduğu değerlendirilen birçok yerel ürün bulunmaktadır. Bunların coğrafi işaret tescili destekli tanıtım ve pazarlama stratejileriyle ticarileşmesi bölgede alternatif gelir kaynaklarının gelişmesi adına önemlidir.

Sanayi

TRB1 Bölgesinde sanayi yerel hammadde kaynakları çerçevesinde gelişim göstermekte olup, Malatya ve Elazığ illeri sanayi alanında ön plana çıkmaktadır. Planlı sanayileşmede ve sanayinin gelişmesinde büyük rol oynayan organize sanayi bölgeleri bu illerimizin itici gücünü oluşturmuştur. Bingöl ve Tunceli illerinde ise görece küçük çaplı, atölye tipi sanayi faaliyetleri hâkim olup, OSB'ler henüz canlanmaktadır.

TRB1 bölgesini de içinde barındıran Doğu Anadolu Bölgesindeki sanayi işletmelerinin Türkiye tamamına oranı %2'dir. Bölgedeki Firma Sayıları ve istihdam

aşağıdaki tabloda sunulmuş olup, ilgili tabloda da görüldüğü gibi Malatya ve Elazığ illeri bölgenin gelişme merkezleridir.

Tablo 2.27. TRB1 Firma Sayıları ve İstihdam (2012)

	Bingöl	Elazığ	Malatya	Tunceli	TRB1
Sanayi Siciline Kayıtlı İşletme Sayısı	47	263	417	11	738
Kayıtlı İşletmelerde Çalışan Personel Sayısı	1526	6635	15362	387	23910
Ar-Ge Birimi Sayısı	5	10	33	0	48
Kalite Kontrol Birimi Sayısı	0	34	89	7	130

Kaynak: *BSTB 81 İl Durum Raporu, Mayıs 2012*

Gıda Ürünleri İmalatı bölge illeri genelinde öne çıkmaktadır (Tablo 2.23). Bölgedeki yabancı yatırımları 2012 verileri ile incelediğimizde oldukça düşük olduğu görülmektedir. Sosyo-ekonomik gelişmişlik sıralaması oluşturulurken de kullanılan on bin kişiye düşen yabancı sermayeli şirket sayısı Türkiye'de 0,49 iken, TRB1 bölgesinde 0,04'tür.

Tablo 2.28. TRB1 Sanayisinin Sektörel Dağılımı

Bingöl (%)		**Elazığ (%)**	
Gıda Ürünleri İmalatı	36	Diğer Madencilik Taşocakçılığı Sektörleri	24
Diğer Madencilik Taşocakçılığı Sektörleri	17	Gıda Ürünleri İmalatı	20
Diğer Metalik Olmayan Mineral Ürünlerin İmalatı	15	Diğer Metalik Olmayan Mineral Ürünlerin İmalatı	9
Ana Metal Sanayi	9	Başka Yerde Sınıflandırılmamış Mak ve Ekip.	9
Giyim Eşyası İmalatı; Kürkün İşlenmesi ve Boyanması	4	Fabrikasyon Metal Ürünleri İmalatı	5
Malatya (%)		**Tunceli (%)**	
Gıda Ürünleri İmalatı	30	Gıda Ürünleri İmalatı	44
Tekstil Ürünleri İmalatı	11	Diğer Madencilik Taşocakçılığı Sektörleri	22
Diğer Madencilik Taşocakçılığı Sektörleri	9	Metalik Olmayan Mineral Ürünlerin İmalatı	22
Başka Yerde Sınıflandırılmamış Mak ve Ekip	8	İçecek İmalatı	6
Diğer Metalik Olmayan Mineral Ürünlerin İmalatı	6	Elektrik, Gaz, Buhar ve Havalandırma Sistemi	6

Kaynak : *BSTB 81 İl Durum Raporu, Mayıs 2012*

Tablo 2.29. TRB1 Bölgesinde OSB'ler

	Alan (ha)	Tahsis edilen Parsel	Tahsis Edilmeyen Parsel	Yaklaşık İstihdam	Ağırlıklı Sektör Grubu
Malatya 1.OSB	300	158	4	10.000	Dokuma-Giyim, Gıda ve Plastik Sanayi
Malatya 2.OSB	350	154	0	4.250	Gıda, Dokuma – Giyim ve Elektrikli Makine Sanayi
Elazığ OSB 1.Etap	288	100	5	1.310	Orman Ürünleri, Elektrikli Makine ve Plastik Sanayi
Elazığ OSB 2.Etap	155	40	0	800	Gıda, Elektrikli Makineler ve Plastik Sanayi
Elazığ Hayvancılık OSB	18	7	0	70	Gıda Sanayi
Bingöl OSB	72	44	0	70	Gıda, Demir – Çelik, Plastik ve Mobilya Doğrama
Tunceli OSB	100	36	0	-	-

Kaynak: *BSTB 81 İl Durum Raporu, Mayıs 2012*

Bu sanayi bölgelerinin dışında; Malatya OSB'nin 1.180 ha, Elazığ OSB'nin de 235 ha genişleme alanı orta vadede söz konusu olup, Darende'de 48 hektar büyüklüğünde bir OSB, Akçadağ'da da Mermer İhtisas Organize Sanayi Bölgesi kurulacaktır.

Tablo 2.30. SS'lerin Durumu

	SS Sayısı	İşyeri Sayısı	Dolu İşyeri Sayısı	Boş İşyeri Sayısı	Doluluk Oranı
MALATYA	5	1.437	1.110	327	77,2%
ELAZIĞ	5	1.251	1.237	14	98,9%
BİNGÖL	3	331	304	27	91,8%
TUNCELİ	1	44	44	0	100,0%
TRB1	14	3.063	2.695	368	88,0%

Kaynak: *BSTB 81 İl Durum Raporu, Mayıs 2012*

TRB1 bölgesinde toplamda 14 Sanayi Sitesi (SS) bulunmaktadır. Bu SS'lerde 3.063 İşyeri bulunmakta olup, SS'lerin doluluk oranı yüzde 88'dir.

TRB1 bölgesinin bütün illerinde öncü sektörlerinden birisi olan gıda sektörünün önümüzdeki süreçte de bölgedeki gelişimde önemli rol oynaması beklenmektedir. İllerin sahip olduğu tarım ürünlere bağlı olarak şekillenen gıda sektörünün geliştirilmesi ve desteklenmesi gerekmektedir.

Bölgenin marka ürünü olan ve özellikle Malatya ili ile Elazığ ilinin Baskil ilçesinde yetiştirilen kayısı, en önemli geçim kaynaklarından birisi olup işlenerek çok sayıda ülkeye ihraç edilmektedir.

Tablo 2.31 Kuru Kayısıda Rekolte, İhracat Miktarları, Fiyat Hareketleri

Yıllar	Tahmini Rekolte (kg)	İhracat Miktarı (kg)	Fiyat (USD /Ton)	İhraç Tutarı (USD)
1980	7.000.000	8.264.722	2.851	23.567.678
1990	35.000.000	32.409.237	2.219	71.929.071
2000	120.000.000	77.276.000	1.800	139.096.800
2010	54.500.000	89.511.000	4.070	347.582.887
2011	136.917.000	89.751.000	4.200	364.938.201

Kaynak: *http://malatyatb.tobb.org.tr/kayisi/kayisi-fiyat-miktar-hareketleri/*

Tablodan da görüldüğü gibi, kuru kayısının ihracat miktarı istikrarlı bir biçimde sürekli artmış olup, bunun paralelinde 350 milyon doları aşan bir getiri elde edilmiştir. Bununla birlikte, rekoltede ve buna bağlı olarak fiyatta belirgin değişiklikler yaşanmaktadır. 100 milyon dolardan 15 yıl içinde 300 milyon dolar seviyesine ulaşan kayısı ihracat değerinin, güçlü bir ihracatçı birliğinin oluşturulması, ürün ve paket çeşitliliğinin sağlanması, soğuk zincir yatırımlarıyla taze kayısı ihracatına da ağırlık verilmesi ve ihracatçılar arasındaki rekabetin düzenlenmesi neticesinde orta vadede en az 1 milyar dolarlık değere ulaşabileceği öngörülmektedir (FKA Kayısı Raporu, 2010).

Gerçekleştirilen saha çalışmaları kapsamında gıda sanayinde bölge için alternatif ürünlerin katma değer yaratabileceği gözlemlenmiştir. Bu bağlamda, Elazığ ilindeki bağcılık ve özellikle öküzgözü üzümüne bağlı olarak şarapçılığın geliştirilmesi mümkündür (Tablo 2.37). Bununla birlikte hâlihazırda bölgedeki şarap fabrikalarının hammaddeyi bölge dışından temin etmeleri sektörü zaman zaman çıkmaza sokmaktadır.

Tablo 2.32. Elazığ'da Üzüm Üretimi (2012)

	Alan (da)	Üretim (Ton)	Ortalama Verim (kg/da)
Üzüm (Sofralık)	59.179	51.616	872
Üzüm (Şaraplık)	43.578	38.355	880
Üzüm (Toplam)	102.757	89.971	875

Kaynak: *http://www.elazigtarim.gov.tr/?Git=VeriOku&id=173*

Tunceli ve Bingöl'de bal üretimi ve paketlemesi de son yıllarda yaygınlaşmış olmakla birlikte henüz küçük aile işletmesi şeklinde organizasyon yapılarına sahip olup, girişim ve sermaye yetersizliğinden ötürü katma değer arz edebilecek satışlar yapılamamaktadır. Kamu eliyle kurulan paketleme tesisleri etkin bir yönetim modelinin geliştirilememesine bağlı olarak atıl konuma geçmiştir.

Tekstil ve hazır giyim sektörü birlikte değerlendirildiğinde; ilgili sektörler ülkemiz GSYİH'nın %10'undan fazlasını, ihracatın %18,5'ini sağlamaktadır (T.C. Sanayi Bakanlığı Tekstil Sektörü Raporu). Yeni Teşvik yasası kapsamında sektörde avantajlı konuma geçen Bingöl'de Tekstil İşletme Geliştirme Merkezi kurmaya yönelik girişimler başlamış olup, önümüzdeki süreçte tekstil sektörünün bölge için özellikle istihdam alanında öncü rol oynaması beklenmektedir.

Bölgede baskın olan gıda ve tarıma dayalı sanayi ve tekstil sektörlerine ilave olarak küçük ölçeklerde de olsa makine-teçhizat üretimi, metal işleme sanayi ve yapı malzemeleri imalatı sektörleri gelişme eğilimi göstermektedir. Katma değeri artırmaya yönelik bu sektörlerin çeşitlenmesi ve gelişmesi bölge ekonomisi için son derece elzem görülmektedir.

Madencilik

Bingöl'deki başlıca endüstriyel hammadde ve metalik maden yatakları demir, kurşun-çinko, fosfat ve disten olarak sayılabilir. Bingöl ilindeki maden yatakları çoğunlukla Genç ilçesinde bulunmaktadır. Demir yatak ve zuhurları Genç ilçesinde yer almakta olup, genellikle beraberinde apatit de içermektedir. Endüstriyel hammaddeler bakımından Genç-Halveliyan sahasında düşük-orta sıcaklık refrakter ve seramik hammaddesi olarak kullanılmaya elverişli ve 140.000 ton disten rezervi belirlenmiştir. İlde bilinen temel enerji kaynağı Karlıova ilçesindeki alt ısıl değerleri 1458 ve 1663 kcal/kg olan ve toplam 83.662.000 ton görünür rezerve sahip linyit sahasıdır (MTA, 2013a).

Elazığ ili ve çevresi, özellikle metalik maden yatakları açısından Türkiye'nin en önemli bölgelerinden bir tanesidir. Bölgedeki başlıca endüstriyel hammadde ve metalik maden yatakları başta krom ve mermer olmak üzere, bakır, kurşun, çinko, demir, manganez, şelit, florit ve kireçtaşıdır. 26 milyon ton olan (%20 Cr2O3 ve üzeri) Türkiye krom

potansiyelinin %45'lik bölümü Guleman bölgesinde bulunmaktadır. Türkiye'de bulunan iki ferrokrom tesisinden biri Guleman'da yer almaktadır. Bölgedeki en önemli kurşun-çinko yataklarından biri Keban-Simli Kurşun-Çinko yatağıdır. Bu yatakta, 86.800 ton görünür, 48.000 ton muhtemel ve 1.000.000 ton mümkün rezerv belirlenmiştir. Metal içeriği olarak ise 77.119 ton Pb ve 90.277 ton Zn tespit edilmiştir. İldeki önemli demir zuhurları Keban ve Baskil ilçelerinde bulunmaktadır. Baskil-Karakaş demir zuhurunda 126.270 ton görünür rezerv, Keban Aşvan demir zuhurunda ise 23.798 ton görünür demir rezervi tespit edilmiştir.

Bölge endüstriyel hammadde açısından da başta mermer olmak üzere önemli oluşumlara sahiptir. Elazığ, endüstriyel hammadde açısından da başta Alacakaya ilçesindeki Elazığ vişnesi olarak adlandırılan mermer olmak üzere önemli oluşumlara sahiptir. Yöredeki mermer yatakları kişiler ve özel kuruluşlarca işletilmektedir. Mermer dışında ildeki diğer endüstriyel hammaddeler florit ve kireçtaşıdır. Keban-Karamadara sahasında 604 ton görünür rezerve sahip florit ile Sivrice-Örençay'daki 36.250.000 ton muhtemel rezerve sahip kireçtaşlarıdır. (MTA, 2013a).

Türkiye'nin tek, dünyanın da sayılı profillit yataklarından biri Malatya Pütürge'de bulunmaktadır. Metalik maden açısından, bu yöre demir ve bakır yönüyle zengindir. Ayrıca ilde dolomit, florit, vermikülit, tras, mermer ve çimento hammaddeleri bulunmaktadır. Türkiye'nin en önemli demir yataklarından biri olan Hekimhan-Hasançelebi demir yatakları, Malatya'dadır. Bu yataklarda 865 milyon ton görünür ve muhtemel rezerv, Hekimhan-Deveci'de, 40 milyon ton, Hekimhan-Karakuz'da 14,5 milyon ton rezerv bulunmaktadır. Türkiye'deki Demir yataklarının toplam potansiyelinin yarısından fazlasını oluşturan Hasançelebi Demir Yatağı yüksek titan içeriği nedeniyle işletilememiştir (MTA, 2013a). Yakın gelecekte bu rezervler üretime açılabilecektir.

Tunceli ili gerek metalik gerek endüstriyel hammaddeler bakımından çok zengin potansiyele sahip değildir. Bakır-kurşun-çinko ile ilgili yapılan çalışmalarda Ovacık-Kakbil zuhurunda küçük boyutlu bir cevherleşme bulunmaktadır. Kromla ilgili yapılan çalışmalarda Pülümür-Bağderesi sahasında 16.000 ton muhtemel rezerv tespit edilmiştir. Yatak geçmiş yıllarda işletilmiştir.

Madencilik alanında yaşanan sorunlar genel itibariyle; kısıtlı işletme sermayesi nedeniyle düşük verimlilik, nitelikli eleman bulamama, ara iş gücü sıkıntısı, ileri teknolojiye

sahip makineleri kullanacak vasıflı iş gücü eksikliği, enerji ve limanların uzaklığı sebebiyle ulaşım maliyetlerinin yüksek olmasıdır (FKA Saha Çalışmaları, 2012).

Enerji Sektörü ve Yenilenebilir Enerji

Türkiye'de enerji gereksinimi gün geçtikçe artmakta ve petrol ve doğalgaz başta olmak üzere enerji ihtiyacını dışarıdan karşılamaktadır. Mevcut durumda Türkiye Avrupa'nın altıncı büyük elektrik piyasası konumundadır. 2010'da ithal enerji bağımlılığı % 71,5 olan Türkiye'nin yıllık enerji talep artışı (1990'dan itibaren) % 4,6 olarak gerçekleşmiştir. 2010 yılı Türkiye toplam birincil enerji tüketiminin % 89,3'lük kısmını fosil yakıtlar oluşturmaktadır. Yenilenebilir enerjinin payı ise % 2,4'lük kısmını oluşturmaktadır. Dolayısıyla, yenilenebilir enerji kaynakları kullanımının artması ülkemizin kalkınması açısından önem arz etmektedir.

Bölgede hidroelektrik santralleri dışında yenilenebilir kaynaklardan yararlanılmamaktadır. Ancak bölge yenilenebilir enerji kaynakları bakımından incelendiğinde özellikle güneş enerjisi potansiyelinin yüksek olduğu görülmektedir.

Tablo 2.33. Elektrik Üretimi Lisanslarının Kaynak Türlerine Göre Dağılımı (2011)

	Rüzgar Kurulu Güç (MW)	Hidrolik Kurulu Güç (MW)	Jeotermal Kurulu Güç (MW)	Diğer Yenilenebilir Kurulu Güç (MW)	Termik Kurulu Güç (MW)	Toplam Kurulu Güç (MW)	Türkiye Kurulu Güç Payı
MALATYA	0,00	43,00	0,00	0,00	0,00	43,00	0,08%
ELAZIĞ	0,00	1.437,00	0,00	0,00	0,00	1.437,00	2,73%
BİNGÖL	0,00	170,00	0,00	0,00	0,00	170,00	0,32%
TUNCELİ	0,00	107,00	0,00	0,00	0,00	107,00	0,20%
TRB1	0,00	1.757,00	0,00	0,00	0,00	1.757,00	3,33%
TÜRKİYE	7.479,25	19.483,33	401,05	158,79	35.641,65	63.164,07	100%

Kaynak: *EPDK-Elektrik Piyasası Sektör Raporu ve ETKB verilerinden derlenmiştir.*

Güneş enerjisi güç santrali için uygunluk şartları incelendiğinde yılda en az 2000 saat güneşlenme süresi, metrekare başına yıllık 1500 kWh'lık bir güneş enerjisi değeri olması ve 4 saatlik güneşlenme süresine sahip gün sayısının 150 den az olmaması gerekmektedir. Bu değerlere göre, TRB1 bölgesi güneş enerjisi bakımından yüksek potansiyele sahip bölgelerden biridir.

Bölgenin rüzgâr enerjisi potansiyeli incelendiğinde, Balıkesir, Çanakkale gibi yüksek

potansiyele sahip illerle kıyaslanırsa kurulabilecek rüzgâr enerji santralı güç kapasitelerinin oldukça düşük değerlerde olduğu görülmektedir. Bunun yanı sıra, Malatya Arapgir ilçesinde uygulanmak üzere 2011 yılında 10 MW'lık rüzgâr enerjisi üretim lisansı alınması bölgenin HES harici yenilenebilir enerji kaynaklarının keşfedilmesi açısından umut vericidir. Kurulacak tesisin ortalama yıllık 27.000.000 kWh üretim yapması öngörülmektedir. Ancak son 2 yılda bölgede lisans alan diğer firmaların yatırımlarının büyük oranda HES alanında olması, güneş enerjisi yatırımlarının henüz bölgede ilerleme kaydetmediğini göstermektedir.

Tablo 2.34. TRB1 Bölgesi ve bazı illerde Kurulabilecek Rüzgâr Enerji Santralı Güç Kapasiteleri

	Güç Kapasitesi (MW)
MALATYA	1395,04
ELAZIĞ	1028,4
BİNGÖL	61,44
TUNCELİ	13,12
ÇANAKKALE	13012,56
BALIKESİR	13827,36

Kaynak: *(Yenilenebilir Enerji Genel Müdürlüğü, 2012)*

TRB1 Bölgesi HES projeleri incelendiğinde ise 2013 yılı itibariyle bölgede 94 adet proje hazırlanmış, bunların 35'i inşa ve işletme aşamasındadır (Tablo 3.5.16). İnşa aşamasında olan santrallerin tamamının özel işletme statüsünde olduğu ve halihazırda işletilen santrallerin sadece 2 adedinin devlet tarafından işletildiği görülmektedir. Bunun yanı sıra hazırlanan projelerin büyük çoğunluğu (94 projenin 61 adedi) özel işletme statüsünde nehir tipi projeler olmasına rağmen, yıllık üretimi projeler toplamının %16'sını kadardır. Üretim lisansı verilen HES'lerin yatırım maliyetini 3-7 yılda amorti ettiği göz önüne alındığında, sermaye yatırımlarının kısa sürede kâr elde etme amacıyla gerekli yükümlülükleri yerine getirmediği durumları ortaya çıkarmaktadır. Bu durum santrallerden nehirlere can suyunun bırakılıp bırakılmadığına ilişkin kontrol sisteminin ve işletmelerin denetimlerinin düzenli yapılması gereğini ortaya koymaktadır.

Saha araştırmalarında ayrıca doğal ve tarihi güzellikler, insan yaşamı ve kültürel yapı için olumsuz etkiler barındıran projelerin kamu tepkisiyle karşılaştığı tespit edilmiştir. Buna dayanarak hidrolik enerji potansiyelinin tespitinde ekolojik ve kültürel değerlerin dikkate alınması gerektiği ortaya çıkmıştır.

Hidrolik potansiyelin elektrik üretimi için kullanılacağı bölgelerde, kurulu güce göre inşa edilecek HES'lerin havza bazında, iletim ve/veya dağıtım sistemi bağlantı hatları ve üretim tüketim dengesiyle birlikte çevresel etkilerin de göz önüne alındığı bütüncül bir anlayışla değerlendirilmesi gerekmektedir.

Tablo 2.35. TRB1 Bölgesi HES Projeleri (2013)

	Baraj Adı	Proje Yeri (İl-İlçe)	Su Kaynağı	Proje Seviyesi (İşletmede, İnşa Halinde, Fizibilite, Master Plan, vd.)	İşletme Durumu (Devlet, Özel)	Kurulu Güç (MW)	Yıllık Üretim (GWh)
1	Kaynarca Regülatörü ve HES	Bingöl	Kaynarca D.	Fizibilite raporu hazırlanmış	Özel	12,7	29,7
2	Aşağı Kaleköy Barajı ve HES	Bingöl - Beyhan-Gökdere-Genç	Murat	Fizibilite raporu hazırlanmış	Özel	450,0	1038,0
3	Gözeler Reg. ve HES	Bingöl - Beyhan-Gökdere-Genç	Murat	Fizibilite raporu hazırlanmış	Özel	60,0	265,0
4	Vahkin Regülatörü ve HES	Bingöl - Genç	Vahkin D.	Fizibilite raporu hazırlanmış	Özel	1,8	5,2
5	Birsu I-II-III HES	Bingöl - Genç	Sarum Ç.	Fizibilite raporu hazırlanmış	Özel	94,9	230,7
6	Bingöl-2 Regülatörü ve HES	Bingöl - Ilıcalar	Göynük	Fizibilite raporu hazırlanmış	Özel	17,4	46,6
7	Saf Regülatörü ve HES 2	Bingöl - Karlıova	Göynük	Fizibilite raporu hazırlanmış	Özel	29,7	68,1
8	Saf Regülatörü ve HES 3	Bingöl - Karlıova	Göynük	Fizibilite raporu hazırlanmış	Özel	23,6	55,7
9	Uludere Regülatörü ve HES	Bingöl - Karlıova	Uludere Ç.	Fizibilite raporu hazırlanmış	Özel	6,8	28,1
10	Kazan Barajı ve HES	Bingöl - Karlıova	Peri Çayı	Fizibilite raporu hazırlanmış	Özel	20,0	75,2
11	Ankira Barajı ve HES	Bingöl - Karlıova	Büyüksu Ç.	Fizibilite raporu hazırlanmış	Özel	12,0	24,3
12	Karataş Regülatörü 1 ve HES	Bingöl - Karlıova-Yedisu	Peri Çayı	Fizibilite raporu hazırlanmış	Özel	34,1	127,0
13	Karataş Regülatörü 2 ve HES	Bingöl - Karlıova-Yedisu	Peri Çayı	Fizibilite raporu hazırlanmış	Özel	8,8	24,7
14	Ilıca Regülatörü ve HES	Bingöl - Kığı	Küçük Ç.	Fizibilite raporu hazırlanmış	Özel	15,5	43,2
15	Gökçe Regülatörü ve HES	Bingöl - Merkez	Gökçe D.	Fizibilite raporu hazırlanmış	Özel	26,7	45,6
16	Çapakçur Regülatörü ve HES	Bingöl - Merkez	Göynük	Fizibilite raporu hazırlanmış	Özel	1,7	8,2
17	Bayram Regülatörü ve HES	Bingöl - Merkez	Gayt Ç	Fizibilite raporu hazırlanmış	Özel	1,2	9,0
18	Doğu Regülatörü ve HES	Bingöl - Solhan	Giloran D.	Fizibilite raporu hazırlanmış	Özel	6,0	13,5
19	Solhan Regülatörü ve HES	Bingöl - Solhan	Giloran D.	Fizibilite raporu hazırlanmış	Özel	2,0	6,8
20	Duru Barajı ve Regülatörü ve HES	Bingöl - Yedisu	Peri Suyu	Fizibilite raporu hazırlanmış	Özel	66,7	178,2
21	Abdalan Reg. I - II ve HES	Bingöl - Yedisu	Şampaşa D.	Fizibilite raporu hazırlanmış	Özel	7,1	14,9
22	Küçüksu Regülatörü ve HES	Elazığ - Alacakaya	Han Çayı	Fizibilite raporu hazırlanmış	Özel	2,0	6,6
23	Hisar Regülatörü ve HES	Elazığ - Arıcak	Kummek deresi	Fizibilite raporu hazırlanmış	Özel	5,3	12,0
24	Beyhanı II Barajı ve HES	Elazığ - Palu	Murat nehri	Fizibilite raporu hazırlanmış	Özel	225,0	550,7
25	Demir Regülatörü ve HES	Erzincan - Kemaliye	Miran çayı	Fizibilite raporu hazırlanmış	Özel	4,0	8,1
26	Burak Ömer Regülatörü ve HES	Erzincan - Kemaliye	Kocaçimen deresi	Fizibilite raporu hazırlanmış	Özel	6,0	29,9

27	Ziyaret Regülatörü ve HES	Erzincan - Kemaliye	Barasor çayı	Fizibilite raporu hazırlanmış	Özel	3,8	8,4
28	Kayısı Regülatörü ve HES	Malatya - Akçadağ	Sultansuyu brj.k.	Fizibilite raporu hazırlanmış	Özel	6,2	15,4
29	Sadıklı Regülatörü ve HES	Malatya - Akçadağ	Tohma suyu	Fizibilite raporu hazırlanmış	Özel	7,0	35,2
30	Yoncalı Regülatörü ve HES	Malatya - Arapgir	Kozluk çayı	Fizibilite raporu hazırlanmış	Özel	5,2	14,2
31	Kozluk Regülatörü ve HES	Malatya - Arapgir	Kozluk çayı	Fizibilite raporu hazırlanmış	Özel	7,1	28,1
32	Kınık Regülatörü ve HES	Malatya - Arguvan	Cevizli çayı	Fizibilite raporu hazırlanmış	Özel	0,9	1,9
33	İlmer Regülatörü ve HES	Malatya - Darende	Tohma suyu	Fizibilite raporu hazırlanmış	Özel	5,4	35,1
34	Çukurkaya Regülatörü ve HES	Malatya - Darende	Tohma suyu	Fizibilite raporu hazırlanmış	Özel	3,3	15,8
35	Çatalbahçe Barajı ve HES	Malatya - Darende	Tohma suyu	Fizibilite raporu hazırlanmış	Özel	28,3	104,3
36	Kuşkonmaz Regülatörü ve HES	Malatya - Darende	Tohma suyu	Fizibilite raporu hazırlanmış	Özel	5,3	27,0
37	Kaynarca Barajı ve HES	Malatya - Darende	Ayvalı Tohma s.	Fizibilite raporu hazırlanmış	Özel	55,0	150,0
38	Gemköprü Regülatörü 1-2 ve HES	Malatya - Doğanşehir	Karanlık dere	Fizibilite raporu hazırlanmış	Özel	2,0	12,0
39	Kayalı Regülatörü ve HES	Malatya - Doğanşehir	Sürgü çayı	Fizibilite raporu hazırlanmış	Özel	3,8	17,3
40	Karanlıkdere Regülatörü ve HES	Malatya - Doğanşehir	Karanlık dere	Fizibilite raporu hazırlanmış	Özel	3,5	19,4
41	Kayabaşı Regülatörü ve HES	Malatya - Doğanşehir	Karanlık dere	Fizibilite raporu hazırlanmış	Özel	1,8	11,7
42	Mengel Regülatörü ve HES	Malatya - Pütürge	Fındık çayı	Fizibilite raporu hazırlanmış	Özel	5,7	20,4
43	Kartaltaşı Regülatörü 1 ve HES	Malatya - Pütürge	Kaman çayı	Fizibilite raporu hazırlanmış	Özel	2,9	8,2
44	Kartaltaşı Regülatörü 2 ve HES	Malatya - Pütürge	Kaman çayı	Fizibilite raporu hazırlanmış	Özel	11,1	27,2
45	Kırım Regülatörü ve HES	Malatya - Pütürge	Gelipolan - Gelisayyan D.	Fizibilite raporu hazırlanmış	Özel	10,5	30,6
46	Tagar Regülatörü ve HES	Tunceli - Çemişgezek	Tagar çayı	Fizibilite raporu hazırlanmış	Özel	12,2	31,4
47	İnköy Regülatörü ve HES	Tunceli - Hozat	Hozat çayı	Fizibilite raporu hazırlanmış	Özel	13,2	29,7
48	Pülümür Barajı ve HES	Tunceli - Merkez	Pülümür çayı	Fizibilite raporu hazırlanmış	Özel	37,4	112,4
49	Akyayık Barajı ve HES	Tunceli - Ovacık	Mercan çayı	Fizibilite raporu hazırlanmış	Özel	5,0	30,2
50	Bozkaya Barajı ve HES	Tunceli - Ovacık	Munzur suyu	Fizibilite raporu hazırlanmış	Özel	30,2	103,2
51	Kaletepe Barajı ve HES	Tunceli - Ovacık	Munzur suyu	Fizibilite raporu hazırlanmış	Özel	60,0	205,0
52	Konaktepe Barajı ve HES I - II	Tunceli - Ovacık	Munzur suyu	Fizibilite raporu hazırlanmış	Özel	207,0	582,9
53	Çobanyurdu Regülatörü 1 HES	Tunceli - Pertek	Singeç çayı	Fizibilite raporu hazırlanmış	Özel	3,0	11,4
54	Çobanyurdu Regülatörü 2 HES	Tunceli - Pertek	Singeç çayı	Fizibilite raporu hazırlanmış	Özel	8,1	30,5
55	Pülümür Dokuzkaya Regülatörü ve HES	Tunceli - Pülümür	Pülümür çayı	Fizibilite raporu hazırlanmış	Özel	29,0	109,9
56	Pülümür I - II Reg.ve HES	Tunceli - Pülümür	Pülümür çayı	Fizibilite raporu hazırlanmış	Özel	21,3	60,3

57	Haskar I - II Regülatörü ve HES	Tunceli - Pülümür	Pülümür çayı	Fizibilite raporu hazırlanmış	Özel	13,8	35.8
58	Hakis Reg.ve HES	Tunceli - Pülümür	Hakis Ç.	Fizibilite raporu hazırlanmış	Özel	5.5	23.5
59	Yuk.Kaleköy Brj.ve HES	Bingöl - Beyhan-Gökdere-Genç	Murat	İnşa halinde	Özel	600,0	1415.0
60	Bingöl-I Regülatörü ve HES	Bingöl - Karlıova	Göynük	İnşa halinde	Özel	8.1	17.1
61	Kiğı Barajı ve HES	Bingöl - Kiğı	Peri çayı	İnşa halinde	Özel	140.0	450.0
62	Bilaloğlu Regülatörü ve HES	Bingöl - Merkez	Gayt	İnşa halinde	Özel	11.1	39.1
63	Pembelik Barajı ve HES	Elazığ - Karakoçan	Peri suyu	İnşa halinde	Özel	130,3	405.0
64	Tatar Barajı ve HES	Elazığ - Karakoçan	Peri suyu	İnşa halinde	Özel	131.2	429.5
65	Beyhanı I Barajı ve HES	Elazığ - Palu	Murat nehri	İnşa halinde	Özel	582.0	1294.4
66	Çardaklı Regülatörü ve HES	Elazığ - Sivrice	Uluçay	İnşa halinde	Özel	15.5	30.3
67	Gökçeköy Regülatörü ve HES	Erzincan - Kemaliye	Barasor çayı	İnşa halinde	Özel	6.2	31.1
68	Suçatı Regülatörü ve HES	Malatya - Akçadağ	Suçatı sul.kanalı	İnşa halinde	Özel	3.0	18.0
69	Merkez Regülatörü ve HES	Malatya - Darende	Tohma çayı	İnşa halinde	Özel	6.2	36.1
70	Sofular Regülatörü ve HES	Malatya - Kuluncak	Tohma çayı	İnşa halinde	Özel	4.0	15.9
71	Aksu Regülatörü ve HES	Malatya - Pütürge	Hışhışı deresi	İnşa halinde	Özel	5.8	21.3
72	Tepehan Regülatörü ve HES	Malatya - Pütürge	Şiro çayı	İnşa halinde	Özel	16.6	54.7
73	Saf I Reg. ve HES	Bingöl - Karlıova	Göynük	İşletmede	Özel	19,3	42.2
74	Özlüce Barajı ve HES	Bingöl - Kığı	Peri Suyu	İşletmede	Devlet	170.0	413.0
75	Yedisu HES	Bingöl - Kığı	Peri Suyu	İşletmede	Özel	22.7	72.0
76	Seyrantepe Barajı ve HES	Elazığ - Karakoçan	Peri suyu	İşletmede	Özel	58.8	161.4
77	Keban Barajı ve HES	Elazığ - Keban	Murat Nehri	İşletmede	Devlet	1330.0	6000.0
78	Keban deresi HES	Elazığ - Keban	Keban deresi	İşletmede	Özel	5.0	31.7
79	Hazar-1 HES	Elazığ - Merkez	Hazar gölü	İşletmede	Özel	19.8	50.0
80	Hazar-2 HES	Elazığ - Merkez	Hazar 1 HES	İşletmede	Özel	10.0	10.0
81	Tohma HES	Malatya - Akçadağ	Medik Brj.(Tohma Ç.)	İşletmede	Özel	12.5	59.0
82	Hacılar HES	Malatya - Darende	Gökpınar kaynağı	İşletmede	Özel	13.3	88.0
83	Güdül-1 Regülatörü ve HES	Malatya - Darende	Tohma çayı	İşletmede	Özel	2.4	13,7
84	Güdül-2 Regülatörü ve HES	Malatya - Darende	Tohma çayı	İşletmede	Özel	4.8	28.2
85	Sancar Regülatörü ve HES	Malatya - Doğanşehir	Sancar deresi	İşletmede	Özel	0.7	4.1
86	Erkenek HES	Malatya - Erkenek	Gemköprü D.	İşletmede	Özel	0.3	1.6
87	Kernek HES	Malatya - Yeşilyurt	Çat barajı	İşletmede	Özel	0,8	2.2

88	Derme HES	Malatya - Yeşilyurt	Çat barajı	İşletmede	Özel	4,5	2,0
89	Keklicek HES	Malatya - Yeşilyurt	Çat barajı	İşletmede	Özel	9,3	25,0
90	Çemişgezek HES	Tunceli - Çemişgezek	Tagar çayı	İşletmede	Özel	0,1	0,8
91	Uzunçayır Barajı ve HES	Tunceli - Merkez	Munzur	İşletmede	Özel	84,0	322,0
92	Dinar Regülatörü ve HES	Tunceli - Merkez	Munzur	İşletmede	Özel	4,4	15,4
93	Mercan Regülatörü ve HES	Tunceli - Ovacık	Munzur	İşletmede	Özel	19,2	78,0
94	Palu Barajı ve HES	Elazığ - Palu	Murat Nehri	Ön İncelemesi tamamlanmış	Özel	53,0	133,0

Kaynak: *DSİ IX. Bölge Müdürlüğü, 2013*

Turizm

Türkiye Turizm Stratejisi 2023'de TRB1 bölgesine fazla atıfta bulunulmamakla birlikte son yıllarda TRB1 bölgesinin kalkınma sürecinde turizm sektörü önem kazanmıştır. Bu çerçevede FKA tarafından hazırlanan TRB1 Bölgesi Sürdürülebilir Turizm Stratejisi ve Eylem Planına göre tarih, kültür, doğa, sağlık, termal, inanç ve kış turizmi türlerinin geliştirilebilir olduğu gözlemlenmiştir.

Gerçekleştirilen saha çalışmaları neticesinde TRB1 bölgesi için 61 önemli turizm değeri belirlenmiş olup, önemli turizm değerleri değerlendirildiğinde doğal ve kültürel varlıklar bakımından bazı alanlarda yoğunlaşmaların olduğu görülmektedir. 6 adet Önemli Turizm Alanı tanımlanmıştır (Harita 2.3) (FKA, 2012). Bunlar, Tohma Çayı, Karakaya Baraj Gölü, Keban Baraj Gölü, Munzur-Pülümür Vadileri, Peri Suyu Vadisi ve Murat Nehri'dir.

Dicle ve Fırat Nehirleri, binlerce yıl önceki zengin bitki örtüsü, sulak alanları ve farklı yüksekliklerde yer alan verimli topraklarıyla, özellikle yerleşik hayata geçilmesini izleyen dönemlerde öncelikle tercih edilecek bir alan sunmakta idi. Malatya ili Orduzu bölgesinde bulunan Arslantepe Höyüğü, Bölgenin M.Ö 5000 yılına kadar uzanan bir yerleşim alanı olduğunu göstermiştir. (Fırat Kalkınma Ajansı, 2012). Arslantepe kazılarındaki buluntular Malatya Müzesi'nde sergilenmektedir. Ayrıca Geç Uruk Dönemine ait Saray Kompleksi Açık Hava Müzesi haline getirilmiştir. (T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Malatya Kültür ve Turizm Müdürlüğü, 2012)

M.Ö. 9.yy'dan beri kalesiyle müstahkem mevkii olarak bilinen Harput, en az 4000 yıllık bir maziye sahip bulunmaktadır. Harput, bugünkü Elazığ il merkezinin 5 km kuzeyinde, 1280 m rakımda bulunan Elazığ Belediyesi sınırları içinde bir mahalledir. Son yıllardaki gelişmelerle Elazığ'ın, dolayısıyla Harput'un erişilebilirlik açısından problemi olmayan bir şehirdir. Ancak Elazığ ilinde ve Harput'ta konaklama imkânları incelendiğinde, şu anda yeterli olmayan bir durum söz konusudur (FKA Harput Raporu, 2013)

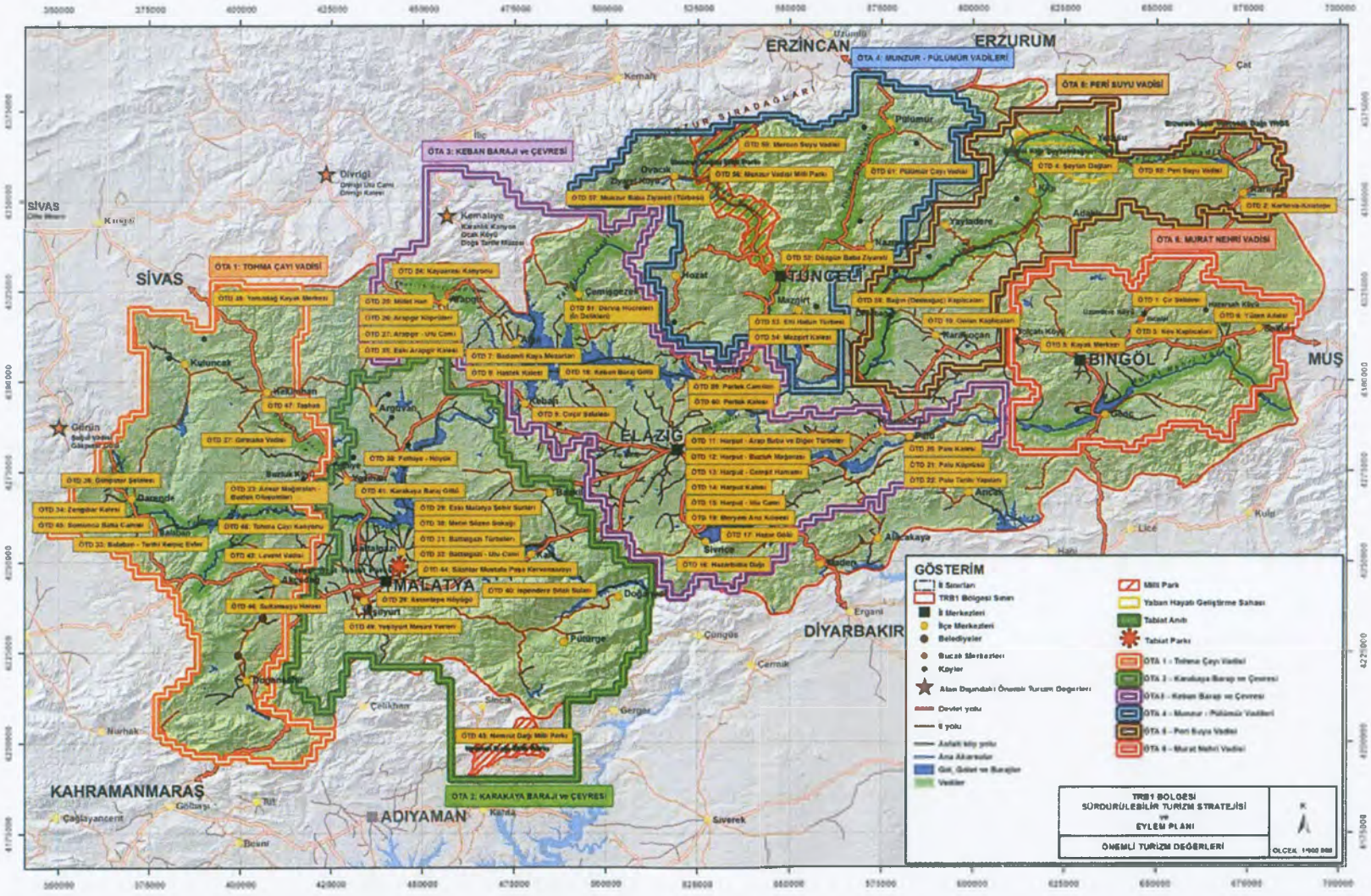
Tablo 2.36. TRB1 Bölgesi Önemli Turizm Değerleri

	Önemli Turizm Değerleri	Sağlık & Termal Turizmi	Doğa Turizmi	Kış Turizmi	İnanç Turizmi	Tarih&Kültür Turizmi
Bingöl	Çır Şelalesi		+			
	Karlıova – Kalatepe (Güneşin Doğuşu)		+			
	Kös Kaplıcaları	+	+			
	Şeytan Dağları		+			
	Yolçatı Mevkii – Kayak Merkezi		+	+		
	Yüzen Adalar		+			
Elazığ	Ağın Bademli Kaya Mezarları		+			+
	Ağın (Hastek) Kalesi		+			+
	Çırçır Şelalesi		+			
	Golan Kaplıcaları	+	+			
	Harput – Arap Baba ve Diğer Türbeler				+	
	Harput – Buzluk Mağarası		+			
	Harput – Cemşit Hamamı					+
	Harput Kalesi					+
	Harput – Ulu Cami				+	+
	Hazar Baba Dağı		+	+		
	Hazar Gölü		+			+
	Keban Baraj Gölü		+			
	Meryem Ana Kilisesi				+	+
	Palu Kalesi		+			+
	Palu Köprüsü					+
	Palu Tarihi Yapılar				+	+
Malatya	Ansur Mağaraları		+			+
	Arapgir – Kayaarası Kanyonu		+			
	Arapgir – Millet Han					+
	Arapgir Köprüleri		+			+
	Arapgir – Ulu Cami				+	+
	Aslantepe Höyüğü					+
	Battalgazi – Eski Malatya Şehir Surları					+
	Battalgazi – Metin Sözen Sokağı					+
	Battalgazi Türbeleri				+	+
	Battalgazi – Ulu cami				+	+
	Darende – Balaban Tarihi Kerpiç Evler					+
	Darende – Zengibar Kalesi					+
	Eski Arapgir Kalesi					+

	Fethiye Höyük					+
	Girmana Vadisi		+			
	Günpınar Şelalesi		+			
	Hekimhan - Yamadağ		+	+		
	İspendere Kaplıcaları	+				
	Karakaya Baraj Gölü		+			
	Levent Vadisi		+			
	Nemrut Dağı Milli Parkı		+			+
	Silahtar Mustafa Paşa Kervansarayı					+
	Somuncu Baba Camisi				+	+
	Sultansuyu Harası		+			
	Taşhan					+
	Tohma Çayı Kanyonu		+			
	Yeşilyurt Mesire Yeri		+			
Tunceli	Bağın (Dedeağaç) Kaplıcaları	+	+			
	Çemişgezek Derviş Hücreleri (İn Delikleri)		+			+
	Düzgün Baba Ziyareti				+	
	Mazgirt Elti Hatun Türbesi				+	+
	Mazgirt Kalesi					+
	Mercan Vadisi		+			
	Munzur Vadisi		+	+		
	Munzur Baba Ziyareti				+	+
	Peri Suyu Vadisi		+			
	Pertek Camileri				+	+
	Pertek Kalesi					+
	Pülümür Çayı Vadisi		+			

Kaynak: (FKA, 2012)

Harita 2.5. TRB1 Bölgesi Önemli Turizm Alanları ve Değerleri

Kaynak: *TRB1 Bölgesi Sürdürülebilir Turizm Stratejisi ve Eylem Planı*

Turizm, küresel ekonominin en dinamik sektörlerinden birisidir. Birleşmiş Milletler Dünya Turizm Örgütü'nün dünya turizminin gelişimi konusundaki uzun vadeli değerlendirmesinde; 2020 yılına kadar uluslararası seyahatin yaklaşık %4,1'lik bir hızla büyüyeceğini ve tüm dünyada uluslararası turist varışlarının 1,6 milyara ulaşacağı ifade edilmektedir (FKA, 2012). Türkiye'nin ve bölgenin bu sektörden pay alabilmesi önemlidir.

Tablo 2.37. Turist Varışları ve TRB1 Bölgesinin Genel Durumu, 2012

	Ziyaretçi Sayısı
Malatya	134.849
Elazığ	95.961
Bingöl	30.326
Tunceli	18.634
TRB1	279.770
TR	31.782.832

Kaynak: *İl Kültür Turizm Müdürlükleri (2013)*

TRB1 bölgesi ise Turist varışlarında, ülke geneline göre oldukça düşük durumdadır. TRB1 bölgesine toplam varış sayısı Türkiye genelinin yüzde 1'inden daha az olup bölgede en fazla turisti Malatya ve Elazığ çekmektedir.

Kültür ve Turizm Bakanlığı, 2011 yılı verilerine göre TRB1 bölgesi, turizm işletme belgeli ve belediye belgeli toplam 59 tesis, 2.124 oda ve 4.163 yataklık kapasiteye sahip olup, turizm altyapısı bölgenin cazibe merkezleri olan Malatya ve Elazığ'da yoğunlaşmıştır. Bununla birlikte, Malatya'da 1, Elazığ'da 2, Tunceli'de 1 adet 4 yıldızlı otel, Malatya'da 2 tane 5 yıldızlı otel bulunmaktadır (İl Kültür ve Turizm Müdürlükleri, 2013).

Tablo 2.38. Belgelerine göre Tesis, Oda, Yatak Sayıları (2011)

	Turizm Yatırım Belgeli			Turizm İşletme Belgeli			Belediye Belgeli		
	Tesis Sayısı	Oda Sayısı	Yatak Sayısı	Tesis Sayısı	Oda Sayısı	Yatak Sayısı	Tesis Sayısı	Oda Sayısı	Yatak Sayısı
MALATYA	5	524	966	12	739	1.426	15	362	715
ELAZIĞ	4	390	1.043	6	321	631	15	417	820
BİNGÖL	2	107	224	1	32	56	3	77	163
TUNCELİ	2	131	262	3	103	206	4	73	145
TRB1	13	1.152	2.495	22	1.195	2.319	37	929	1.843
TR	922	22.364	267.900	2.783	119.319	668.829	8.893	123.025	504.877

Kaynak: *http://www.ktbyatirimisletmeler.gov.tr/TR,9859/tesis-istatistikleri.html*

Bölgedeki Turizm İşletme Belgeli tesislerde, tesise geliş sayısı, geceleme ve ortalama kalış sürelerine bakıldığında bölgenin ülke genelinde çok az bir paya sahip olduğu anlaşılmakta olup, bölge içerisinden Malatya ve Elazığ, Bingöl ve Tunceli'ye oranla nispeten iyi durumdadır. Belediye belgeli tesislerdeki göstergeler de benzer bir sonuca işaret etmektedir.

Tablo 2.39. Turizm İşletme Belgeli Tesislere Geliş Sayısı, Geceleme ve Ortalama Kalış Süresi (2011)

	Tesise Geliş Sayısı			Geceleme			Ortalama Kalış Sayısı		
	Yabancı	Yerli	Toplam	Yabancı	Yerli	Toplam	Yabancı	Yerli	Toplam
Malatya	3.228	113.085	116.313	6.340	165.837	172.177	1,96	1,47	1,48
Elazığ	2.092	59.342	61.434	4.906	90.485	95.391	2,35	1,52	1,55
Bingöl	84	5.265	5.349	107	6.557	6.664	1,27	1,25	1,25
Tunceli	325	11.823	12.148	668	17.323	17.991	2,06	1,47	1,48
TRB1	5.729	189.515	195.244	12.021	280.202	292.223	2,10	1,48	1,50
TR	19.264.058	14.350.129	33.614.187	78.888.865	27.616.616	106.505.481	4,10	1,92	3,17

Kaynak: *http://www.ktbyatirimisletmeler.gov.tr/TR,9858/belediye-belgeli-tesisler.html*

Tablo 2.40. Turizm İşletme Belgeli Tesislere Geliş Sayısı, Geceleme ve Ortalama Kalış Süresi (2011)

	Tesise Geliş Sayısı			Geceleme			Ortalama Kalış Sayısı		
	Yabancı	Yerli	Toplam	Yabancı	Yerli	Toplam	Yabancı	Yerli	Toplam
Malatya	3.378	83.077	86.455	7.750	112.810	120.560	2,29	1,36	1,39
Elazığ	361	87.810	88.171	515	108.845	109.360	1,43	1,24	1,24
Bingöl	62	22.357	22.419	99	23.297	23.396	1,60	1,04	1,04
Tunceli	57	6.770	6.827	107	13.182	13.289	1,88	1,95	1,95
TRB1	3.858	200.014	203.872	8.471	258.134	266.605	2,20	1,29	1,31
TR	6.846.474	15.565.115	22.411.589	22.662.247	27.066.987	49.729.234	3,31	1,74	2,22

Kaynak: *http://www.ktbyatirimisletmeler.gov.tr/TR,9858/belediye-belgeli-tesisler.html*

Turizm altyapısı açısından TRB1 bölgesinin rekabet durumuna baktığımızda; 26 Düzey 2 bölgesi arasında tesis sayısında 25., oda ve yatak sayılarında ise 26. sırada bulunmakta olup, toplam tesis, oda ve yatak sayılarının Türkiye genelinde çok az bir pay oluşturduğu aşağıdaki tabloda da görülmektedir.

Tablo 2.41. Tesis, Oda ve Yatak Sayılarının Türkiye İçindeki Payı (2010)

	TRB1 / TR (%)	Sıra
Tesis Sayısı Oranı	0,53	25
Oda Sayısı Oranı	0,47	26
Yatak Sayısı Oranı	0,44	26

Kaynak: *http://www.kureselrekabet.com/harita/duzey2/harita.aspx*

Son dönemde TRB1 bölgesinin turizm altyapısını güçlendirerek ve turizm değerlerini koruyarak geliştirmeye yönelik olumlu gelişmeler yaşanmaktadır. 05.06.2011 tarih ve 27955 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan 26.04.2011 tarihli Bakanlar Kurulu Kararı ile Fırat Havzası Kültür Turizm Koruma ve Gelişim Bölgesi ilan edilmiştir. Bölgemizden Ağın, Arapgir, Çemişgezek, Keban, Kovancılar, Palu, Pertek, Sivrice ilçelerinin ve böge dışından Kemaliye ilçesinin yer aldığı Havza, Bakanlık tarafından ilan edilen en geniş kültür turizm koruma gelişim bölgesidir. Bununla birlikte, 20.01.2013'te yayımlanan Resmi Gazete ile Malatya Hekimhan Yamadağı ile Karakaya Baraj Gölü Kültür Turizm Koruma ve Gelişim Bölgesi ilan edilmiştir. Bu ilanların önümüzdeki süreçte bölge turizmine önemli katkılar yapacağı aşikârdır.

İnşaat

İnşaat sektörü özellikle düşük nitelikli veya niteliksiz işgücüne istihdam olanağı sağlaması nedeniyle TRB1 bölgesi gibi gelişmekte olan bölgeler için ayrı bir önem arz etmektedir. Aşağıdaki tablodan da anlaşılacağı üzere, bölgede inşaat sektöründe çalışanların sayısı ülkede çalışanların %2'si kadardır. Ancak, sektörün cirosuna bakıldığında Türkiye'nin %1,3'ü kadar pay aldığı görünen bölgenin ülke ortalamasının altında olduğu anlaşılmaktadır (Tablo 2.48).

Tablo 2.42. 2009 Yılı İnşaat Sektöründe Yıllık Cirosu ve Çalışan Sayısı

BÖLGE	ÇALIŞAN SAYISI	CİRO (Bin TL)
TR	682.327	98.827.413
TRB1	13.521	1.249.840

Kaynak: *http://tuikapp.tuik.gov.tr/Bolgesel/tabloOlustur.do*

İnşaat sektörü bina inşaatı ve baraj, ulaşım yolları, altyapı-haberleşme ağlarını kapsayan bina dışı inşaat faaliyetlerinden oluşmaktadır. Bina dışı inşaatlar daha çok kamu tarafından gerçekleştirilmektedir. Çoğunlukla özel sektör tarafından yapılan bina inşaatlarına bakıldığında ise bölgede Türkiye ile paralel olarak en çok ikamet amaçlı binaların yapıldığını, bunu ticaret binalarının izlediği görülmektedir. Bölgenin inşaat hareketliliği en fazla olan ili Elazığ, en az olan ili ise Bingöl'dür. Tunceli ilindeki imar problemlerinin çözümü ve eş zamanlı olarak gerçekleşen üniversite kampüsü gibi büyük kamu yatırımları ile sektörde son bir yıl içinde büyük bir hareketlenme yaşanmıştır.

Ticaret

İthalat ve ihracat rakamları değerlendirildiğinde TRB1 bölgesi dış ticaret hacmi açısından ülke geneline kıyasla düşük hacimli kapasiteye sahip olduğu söylenebilir. Bölge, Türkiye'deki 26 Düzey-2 bölge arasında kişi başına ihracat sıralamasında Samsun, Tokat, Çorum, Amasya illerini kapsayan Orta Karadeniz Bölgesi'nden sonra 21. sırada yer almaktadır. Yine aynı veriden hareketle Türkiye'nin kişi başına ihracatının 1.805 USD, TRB1 Bölgesi'nin ise 197 USD olduğu dikkate alındığında bölge dış ticaretinin ülke ortalamasının oldukça altında kaldığı görülmektedir (Tablo 2. 49).

Tablo 2.43 2011 yılı kişi başına ihracat ve ithalat (ABD doları)

BÖLGE ADI	KİŞİ BAŞINA İHRACAT	KİŞİ BAŞINA İTHALAT
TÜRKİYE	1805	3223
TRB1	197	99
MALATYA	370	140
ELAZIĞ	77	103
BİNGÖL	19	4
TUNCELİ	-	-

Kaynak: *TÜİK, 2013*

Son 3 yılda bölge ihracatının Türkiye ihracatı içindeki payına bakıldığında 2010 yılında % 0,28, 2011'de % 0,24, 2012'de ise % 0,23 oranıyla bölgenin gerileme seyrinde olduğu görülmektedir. İhracat değerinin artmasına rağmen oranlardaki bu düşüş, ülke ihracatında katma değeri yüksek olan teknoloji yoğun sektörlerin payının artması, bölgenin ise bu alanlarda gelişmemiş olması nedeniyle Türkiye toplam ihracatındaki artış ivmesini yakalayamaması ile açıklanabilir.

Bölgede ihracat gelirleri açısından sıralama Malatya, Elazığ ve Bingöl şeklinde olup, Tunceli Türkiye'nin ihracat yapmayan tek ilidir. Dış ticarette bölgenin lokomotif iki ili Malatya ve Elazığ'ın öncelikli ihraç alanlarının birbirinden farklılık arz ettiği görülmektedir. Malatya ağırlıklı olarak tarım, gıda ve tekstil sanayinde ihracat yaparken, Elazığ'ın öncelikli ihraç alanı madenciliktir. İhracat-ithalat dengesi açısından bakıldığında ise Malatya bölgeye sağladığı en yüksek döviz girdisi ile dış ticaret fazlası vermektedir. Elazığ ise 2012 yılına kadar dış ticaret açığı vermekle birlikte bu durum 2012 yılında değişmiştir. Elazığ ilinde maden ve metal ürünleri ihracat rakamları 2012 yılının aynı dönemine göre 6 kat dolayında artarak 2013 yılının ilk 5 ayı için 98 milyon USD olarak gerçekleşmiştir. Toplam ihracat ise 2012 yılında 55 milyon, 2013 yılının ilk 5 ayında 105 milyon USD olarak gerçekleşmiştir. Bu artışın temelinde Elazığ'da yerleşik olduğu halde ihracat kayıtları başka iller üzerinde görünen işletmelerin kayıtlarını Elazığ'a alması yatmaktadır.

Bölgenin ithalatının Türkiye ithalatı içindeki payına bakıldığında ise 2012 yılı verilerine göre oranın %0,06 olduğunu ve son 3 yıl bazında ihracat payına benzer şekilde gerileme olduğu görülmektedir. İhracatın ithalatı karşılama oranı %237 olan TRB1 Bölgesi %64,5'luk oranla dış ticaret açığı veren ülkemizin aksine dış ticaret fazlası vermektedir.

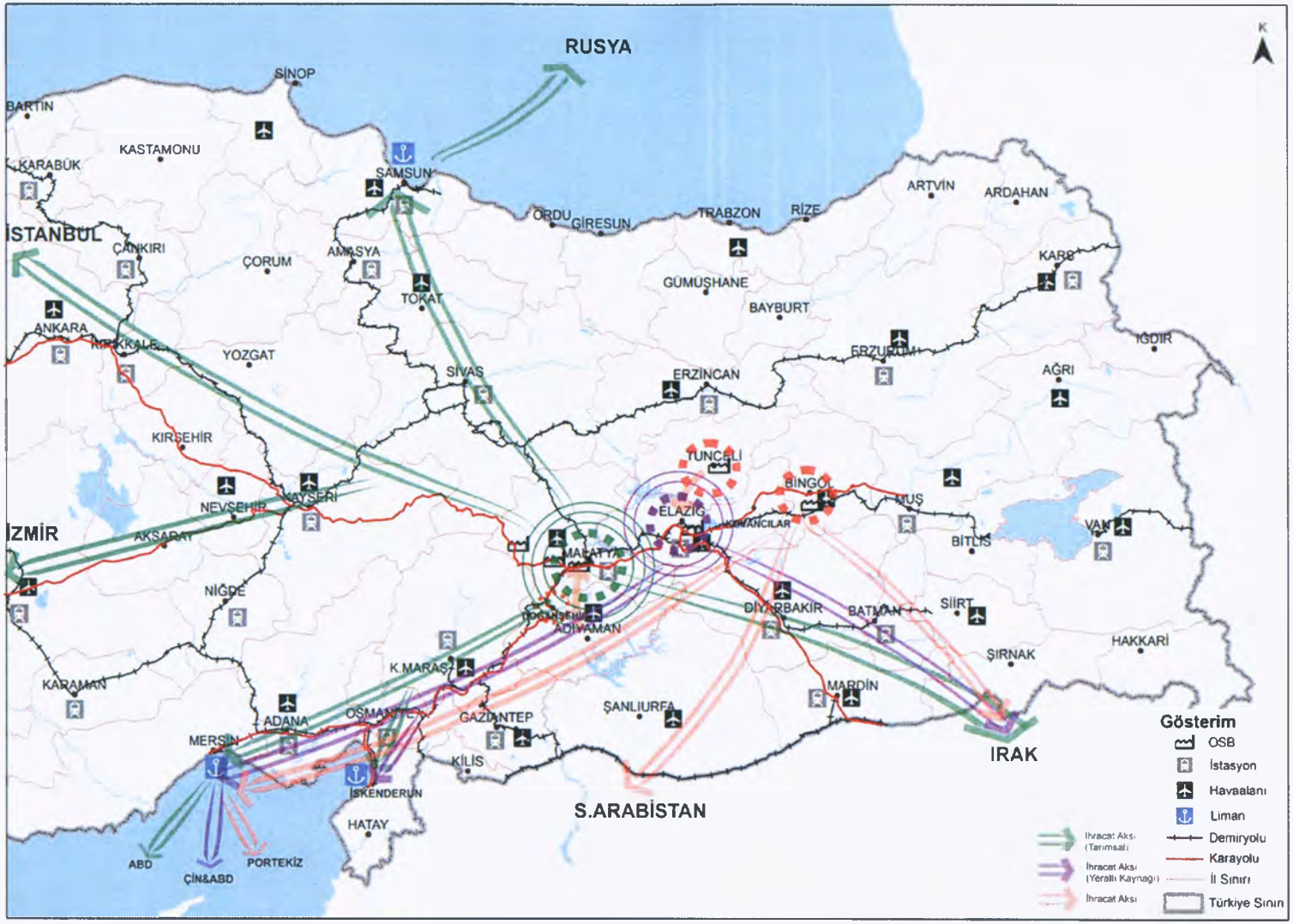
Ekonomik faaliyetlere bakıldığında TRB1 Bölgesi'nin en fazla gıda ürünleri, tarım, tekstil ürünleri ve madencilik alanında ihracat yaptığı; ithalat alanlarının ise tarım, rafine edilmiş petrol ürünleri, kimyasal madde ile makine ve teçhizat olduğu görülmektedir. Bölge ihracatının %57'sine yakınının yalnızca Malatya gıda sanayi tarafından karşılanması, başta kuru kayısı olmak üzere kayısı mamullerinin halen bölgenin en önemli ihraç ürünü olduğunun göstergesidir. En yüksek ithalat kalemleri arasında rafine edilmiş petrol ürünlerinin yer alması ise ülke genelinde olduğu gibi, bölgenin enerji ithalatı yaptığı ve bu alanda dışa bağımlı olduğunun bir göstergesidir.

Bölgenin en fazla ihracat yaptığı ülkeler arasında ilk sırayı yaklaşık 62 milyon USD ile Irak almaktadır. Irak'ı sırasıyla Rusya, A.B.D., Çin ve Almanya takip etmektedir. İthalatın yapıldığı ülkelerin başında ise yaklaşık 16 milyon USD ile Tacikistan yer almaktadır. Tacikistan'ı sırasıyla Almanya ve A.B.D. izlemektedir (Tablo 2.52).

Tablo 2.44. İllere göre İthalat ve İhracat Yapılan İlk 5 Ülke ve Değerleri

İL	SIRA	İHRACAT-ÜLKE	İHRACAT (USD)	İTHALAT-ÜLKE	İTHALAT (USD)
MALATYA	1	Irak	50.183.056	Tacikistan	16.369.328
	2	Rusya Federasyonu	33.379.426	A.B.D.	11.359.886
	3	A.B.D.	30.298.580	Almanya	7.489.664
	4	Almanya	23.592.199	Çin	7.186.187
	5	Fransa	13.032.260	Rusya Federasyonu	4.532.656
ELAZIĞ	1	Çin	26.822.240	İtalya	8.791.180
	2	Irak	9.786.413	Hindistan	8.061.719
	3	A.B.D.	1.689.590	Ukrayna	5.744.905
	4	Suudi Arabistan	1.313.696	Almanya	5.716.127
	5	Almanya	1.290.217	İspanya	3.848.813
BİNGÖL	1	Suudi Arabistan	3.670.432	Avusturya	683,384
	2	Irak	1.818.503	Japonya	332,931
	3	Portekiz	1.014.345	Çin	183,282
	4	Almanya	424,645	İtalya	70,237
	5	Rusya Federasyonu	123,252	Irak	56,175
TUNCELİ	1	-	-	Almanya	9,358
	2	-	-	Estonya	8,374

Kaynak:http://tuikapp.tuik.gov.tr/disticaretapp/disticaret.zul?param1=9&param2=4&sitcrev=0&isicrev=0&sayac=5811

Harita 2.6 Dış Ticaret İlişkileri-Şematik Gösterim

Mali Yapı

Türkiye'de 2011 yılı itibariyle 45 banka 9760 şubesiyle faaliyet göstermektedir. Aynı yıl verilerine göre bölge illeri değerlendirildiğinde Malatya'nın şube ve çalışan sayısı olarak diğer illerden önde geldiği görülmektedir. Bölgenin nüfus olarak ülkenin %2,2'sine, bölgedeki 112 banka şubesinin ise Türkiye'deki 9760 şubenin yaklaşık %1,2'sine denk geldiği dikkate alındığında, bölgenin mali altyapısının ülke geneline kıyasla zayıf olduğu görülmektedir (Tablo 2.53).

Tablo 2.45. Banka ve Şube Sayıları, 2011

İl/ Bölge	Banka Sayısı	Şube Sayısı	Çalışan Sayısı
Malatya	14	48	674
Elazığ	14	38	625
Bingöl	7	12	121
Tunceli	7	14	118
Türkiye	45	9.760	181.418

Kaynak: *Türkiye Bankalar Birliği, (http://www.tbb.org.tr/tr/banka-ve-sektor-bilgileri/veri-sorgulama-sistemi/illere-ve-bolgelere-gore-bilgiler/73 Erişim: Nisan 2013)*

TRB1 Bölgesi mevduat durumu da banka şube sayılarıyla paralellik göstermekte ve bölgedeki mevduatın %45,7'si Malatya'da, %35,5'i Elazığ'da, %11,8'i Tunceli'de ve %7'si Bingöl'de bulunmaktadır. Bölge toplam mevduatının Türkiye'ye oranı son 2007-2011 yılları arasında %0,60 ile %0,64 aralığında değişmiş olup, bu durum bölgenin finansal durumunun zayıflığını göstermektedir.

Bölgede oluşan kredi hacmine bakıldığında en yüksek kredinin ihtisas dışı alanlarda kullanıldığı görülmektedir. Ancak Türkiye'ye oranlandığında %2,1 ile en yüksek payın bölge ekonomisinin tarım ağırlıklı oluşundan dolayı tarım ihtisas kredilerinde olduğu anlaşılmaktadır.

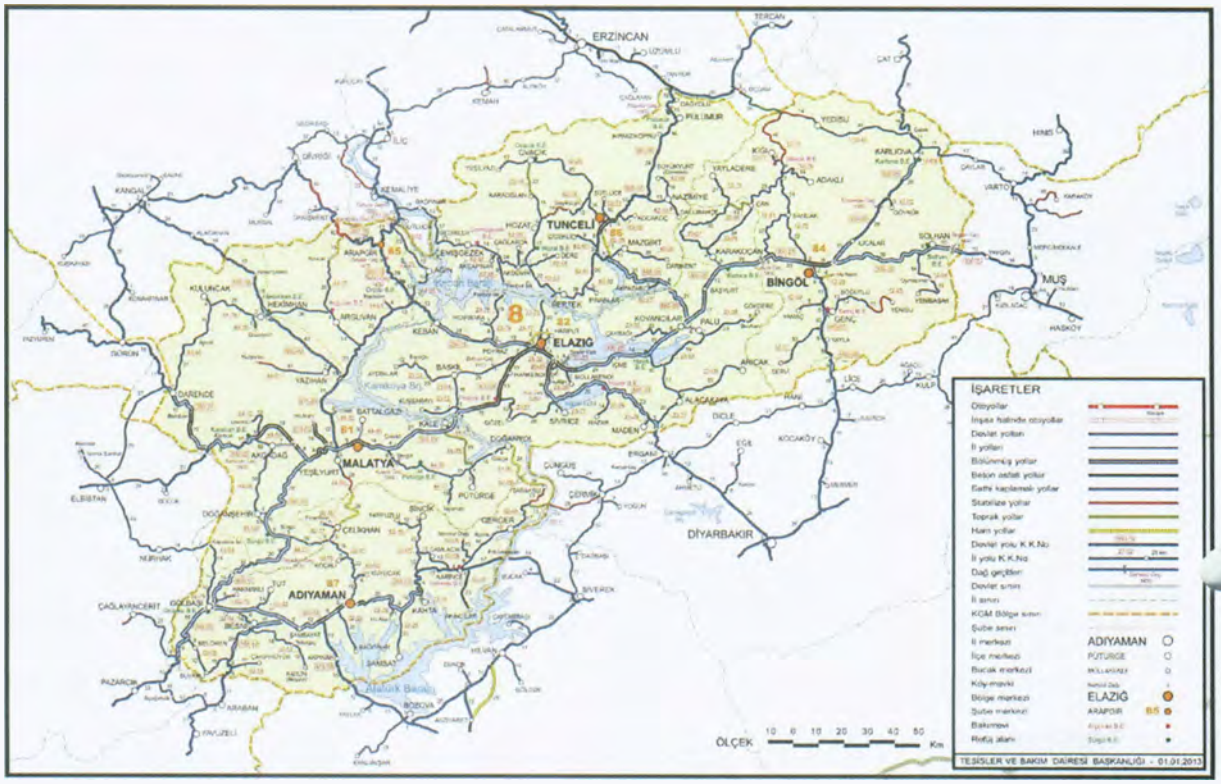
Toplam kredi hacminin Türkiye'deki payı %0,7 civarında olup bölge için oldukça düşüktür. Toplam mevduatın Türkiye'ye oranının da %0,7 civarında olduğu düşünülürse kullandırılan kredi hacmiyle bir paralellik olduğu görülmektedir. İller bazında ise bölgede kullanılan kredinin %50'sini alan Malatya en fazla, %5 ile Tunceli ise en az kredi kullanan il olmuştur.

2.1.3 Altyapı, Erişilebilirlik ve Çevresel Durum Analizi

Ulaştırma

TRB1 Bölgesi, Türkiye'nin önemli kuzey-güney ve doğu-batı bağlantılarını içeren önemli bir kavşak konumundadır. Bölge başta D-300 olmak üzere önemli doğu-batı ve kuzey-güney karayolu bağlantıları üzerinde yer almaktadır. Cumhuriyet tarihinin başlarından itibaren önemli demiryolu kavşaklarından biri olan bölge, aynı zamanda havayolu bağlantısı ve iç sularda feribot ulaşımı ile erişilebilirlik açısından iyi bir durumdadır. Yeni yapılacak veya gelecek için planlanmış yol bağlantıları ile bölgenin hem erişilebilirliği daha da artacak, hem de bağlantı noktalarının önemli bir odak noktası olmaya devam edecektir. Bununla birlikte, bölge içinde bazı ilçeler özellikle karayolu erişiminin kötü olması nedeniyle pazarlara ve hizmetlere erişimde sorunlar yaşamaktadır. Bu gibi sorunların giderilmesi için bu ilçelere erişimin acilen iyileştirilmesi gerekmektedir. İl içi yolların tür ve kalitesi özellikle tarım ve turizm sektörleri için oldukça önemlidir.

2011 yılı istatistiklerine göre bölgenin karayollarından tüm Türkiye'de seyahat eden taşıtların, taşınan yolcu ve yükün yaklaşık %1,5'i geçmektedir. Bölge karayolları doğu-batı istikametinde çalışan birçok otobüs firması tarafından geçiş için tercih edilmektedir. Bunun yanı sıra, bölgedeki karayolları özellikle Mersin ve İskenderun'u tercih eden doğu ve güneydoğu Anadolu ihracatçıları ve taşımacıları tarafından da tercih edilmekte, Tunceli-Elazığ güzergâhı başta İran'dan gelen kamyonlar olmak üzere kuzey-güney hattında alternatif bir güzergâh oluşturmaktadır.

Kaynak: Karayolları Genel Müdürlüğü Web Sitesi (2013)
http://www.kgm.gov.tr/SiteCollectionImages/KGMimages/Haritalar/b8.jpg

Harita 2.7 TRB1 Bölgesi Karayolları Haritası

TRB1 Bölgesi demiryollarının bulunduğu TCDD 5. Bölge yaklaşık olarak tüm Türkiye'de taşınan hamton-km kapasitesinin %15'ine sahiptir. Artış eğiliminde olan demiryolu ile yük taşımacılığının bölgede daha faydalı olması için yeni yükleme-boşaltma istasyonları gerekmektedir. TRB1 Bölgesi, Güneydoğu ve Doğu Anadolu'dan gelen hatlar üzerinde yolcu ve mal taşımasında önemli bir demiryolu kavşağı durumundadır. Ekonomik olarak, bölgede ve komşu bölgelerde çıkarılan maden cevherlerinin İskenderun ve Mersin limanlarına ulaştırılmasında bölge demiryolu ağının önemi büyüktür. Bu nedenle bölge demiryollarının iyileştirilmesi ve diğer bölgelerle olan mevcut bağlantıların geliştirilmesi gerekmektedir. Yolcu ulaşımı için 2023 yılında bitirilmesi planlanan Çetinkaya-Malatya-Yolçatı-Elazığ-Diyarbakır Yüksek Hızlı Tren hattı (TCDD, 2007-2011), bölgenin demiryolu ulaşım yoğunluğunu daha da artıracak ve artan nüfusa alternatif bir ulaşım imkânı sağlayacaktır.

TRB1 Bölgesinde havayolu ulaşımı Malatya ve Elazığ havalimanlarından sağlanmaktadır. Bingöl Havaalanı ise 2013 yılı içerisinde hizmete açılmıştır. Elazığ'da dış hat uçuş trafiğinin artışı dikkat çekicidir. Merkezi konumu nedeniyle Elazığ Havalimanı Tunceli, Bingöl ve Malatya başta olmak üzere yakın çevredeki diğer illere de hizmet sağlamaktadır. Bu nedenle başta Tunceli ve Bingöl olmak üzere çevre illerin Elazığ ile karayolu bağlantılarının da sorunsuz işlemesi önemlidir.

Tablo 2.46 TRB1 Bölgesi Havalimanları Yolcu Sayıları ve Uçak Trafiği (2010, 2012)

		2010			2012		
		İç Hat	Dış Hat	Toplam	İç Hat	Dış Hat	Toplam
MALATYA	Yolcu	503.774	16.683	520.457	572.599	16.864	589.463
	Uçak	5.805	156	5.961	6.842	167	7.009
ELAZIĞ	Yolcu	444.391	25.658	470.049	642.819	38.598	681.417
	Uçak	4.020	240	4.260	5.578	291	5.869
TRB1	Yolcu	948.165	42.341	990.506	1.215.418	55.462	1.270.880
	Uçak	47.114	396	52.074	12.420	458	12.878
TRB1%	Yolcu	%1,87	%0,08	%0,96	%1,87	%0,08	%0,97
	Uçak	%9,4	%0,09	%5,66	%2,06	%0,09	%1,17
TÜRKİYE	Yolcu	50.575.426	52.224.966	102.800.392	64.721.316	65.630.304	130.351.620
	Uçak	497.862	421.549	919.411	600.818	492.229	1.093.047

Kaynak: *DHMİ İstatistikleri, http://www.dhmi.gov.tr/istatistik.aspx, [Erişim Tarihi: 01.06.2013]*

Bölgede özellikle yaz aylarında yurtdışı giriş çıkışlar yoğunlaşmaktadır. Bölgenin her ilinde önemli derecede gurbetçi vatandaş bulunmaktadır. Özellikle Elazığ'ın doğusu ve güneyi, Tunceli ve Bingöl'de Avrupa'nın çeşitli ülke ve şehirlerinden gurbetçi akışı olmaktadır. Bu vatandaşlar için Elazığ Havalimanı önemli bir erişim noktasıdır ve aynı zamanda bölgenin en çok uluslararası uçuşa sahne olan havalimanıdır. Bu havalimanından ileride Almanya, Fransa, Hollanda ve İngiltere'nin değişik şehirlerine gelecekte uçuş talepleri olması muhtemeldir. Bunun yanı sıra, Kuzey Irak ile gelişen ticari bağlar gelecekte bu bölgeye uçuş talebi doğurabilecektir. Büyükşehir statüsü alan ve giderek dış ticareti gelişmekte olan Malatya'dan da gelecekte doğrudan Avrupa uçuşları için talep olabilir.

TRB1 Bölgesinin en büyük zenginliği olan iç sular üzerinde kurulan baraj göllerinin kıyısında kalan ilçeler bulunmaktadır. Bu ilçelerden bazıları, baraj kıyısından dolanan karayolu güzergâhlarının zaman olarak daha uzun ve virajlı olmasından dolayı merkez ilçeler,

diğer komşu il ve ilçeler ve ana arterlere erişimini feribotlar yoluyla daha kolay sağlamaktadır. Başlıca feribot hatları Elazığ-Ağın, Elazığ-Pertek, Elazığ-Çemişgezek ve Battalgazi-Baskil hatlarıdır. Hâlihazırda mevcut feribot seferleri erişilebilirliğe önemli düzeyde olumlu etki etmekle birlikte, erişilebilirliğin daha da iyileşmesi ve ilçe ekonomilerinin canlanması için Elazığ-Ağın ve Elazığ-Pertek köprü bağlantılarının açılması önem arz etmektedir. Diğer yandan, iç sularda yolcu ve araç taşımasının sağlıklı ve güvenli bir şekilde devam etmesi için başta Battalgazi-Baskil hattı olmak üzere taşıyıcı gemilerin devamlı kontrolleri ve bakımları aksatılmaması, eski ve güvensiz araçların yenileriyle değiştirilmesi gerekmektedir.

TRB1 Bölgesinde alternatif Kuzey-Güney bağlantılarının Tunceli-Elazığ-Pertek ve İliç-Ovacık-Tunceli üzerinden iyileştirilmesi bölge kalkınmasına olumlu etki yapabilir. Bununla birlikte, bazı ilçelerin bağlantılarını sağlayan il yolları düzeyinde önemli iyileştirme gerekmektedir. Bazı ilçelerin karayolu bağlantılarının istenilen düzeyde ve kalitede olmaması bu ilçelerin izolasyonuna neden olmaktadır. Bu gibi ilçelerde ticaret ve hizmetler gelişmemekte, belirli ürünler açısından dışarıya bağımlılık olmakta ve üretilen ürünlerin pazarlanmasında sorunlar yaşanmaktadır. Bu durum işsizlik ve ekonomik nedenlere dayalı göçü hızlandırmaktadır. Erişilebilirliği sınırlı kalan bu gibi ilçelerin gelişimi için karayolu bağlantılarının iyileştirilmesi ve ilçeler arası yeni bağlantılar açılması gerekmektedir..

Kentsel Altyapı

TRB1 Bölgesi'nin temiz su ihtiyacı kaynak ve kuyu sularından karşılanmaktadır. Malatya ilinin içme suyu ildeki farklı kaynaklardan, Elazığ ilinin temiz su kaynakları Altınova, Kesikköprü ve Sürsürü bölgelerinde bulunan derin kuyulardan, Bingöl ilinin temiz su ihtiyacının tamamına yakınını Kürük Suyu'ndan, Tunceli ilinin su ihtiyacı ise Hagü kaynağı, Büyükyurt (Hakis) kaynağı, Zagge kaynağı ve sondaj kuyuları olmak üzere 4 adet su kaynağından karşılanmaktadır.

Temiz su şebekesiyle hizmet verilen nüfusun belediye nüfusu içindeki oranı Malatya ve Elazığ illerinde %99, Bingöl ilinde %95, Tunceli ilinde ise %100'dür. TRB1 Bölgesi'ndeki oran %98 olup Türkiye'nin %99'luk oranının altında kaldığı görülmektedir (TÜİK Bölgesel İstatistikler, 2010).

Kanalizasyon şebekesi ile hizmet verilen belediye nüfusunun toplam belediye nüfusuna oranı Malatya ve Bingöl illerinde %93, Tunceli ilinde %92, Elazığ ilinde %88'dir (TÜİK Bölgesel İstatistikler 2011). Bu oran Türkiye geneli için %88 olup, TRB1 Bölgesi %91'lik oranla bunun üzerindedir. Ancak kırsal alanda bu oranın belirgin olarak düştüğü ve kanalizasyon altyapısında eksiklikler olduğunu söylemek mümkündür. Bölgedeki belediyelerin yarısına yakınında mevcut altyapının yetersiz oluşu göze çarpmaktadır.

Tablo 2.47. TRB1 Bölgesindeki Belediyelerin Altyapı Durumu

		Temiz Su Şebekesi			Kanalizasyon Şebekesi		
		Var Yeterli	Var Yetersiz	Yok	Var Yeterli	Var Yetersiz	Yok
MALATYA	Merkez		x*		x		
	Akçadağ		x		proje devam ediyor		
	Arapgir	x			x		
	Arguvan		x		proje devam ediyor		
	Darande	proje devam ediyor			x		
	Doğanşehir		x			x	
	Doğanyol		x		x		
	Hekimhan	proje devam ediyor			x		
	Kale	x					x
	Kuluncak	proje devam ediyor			proje devam ediyor		
	Pütürge	x				x	
	Yazıhan		x			x	
	Yeşilyurt		x			x	
ELAZIĞ	Merkez	x			x		
	Ağın	x			proje devam ediyor		
	Alacakaya*		x			x	
	Arıcak*		x		proje devam ediyor		
	Baskil		x		x		
	Karakoçan	2013'te tamamlanacak			2013'te tamamlanacak		
	Keban	x				x	
	Kovancılar		x		2014'te tamamlanacak		
	Maden	x			şebeke yok, coğrafi yapı nedeniyle yapılamıyor		
	Palu	x			x		
	Sivrice			x	x		
BİNGÖL	Merkez	proje devam ediyor			proje devam ediyor		
	Adaklı		x			x	
	Genç	x			2014 te tamamlanacak		
	Karlıova	proje devam ediyor			2014 te tamamlanacak		
	Kığı	x				x	

	Solhan	x	x	
	Yayladere	x	x	
	Yedisu	x	proje devam ediyor	
TUNCELİ	**Merkez**	x	x	
	Çemişgezek	x		x
	Hozat	x		x
	Mazgirt		x	x
	Nazımiye		x	x
	Ovacık	x		x
	Pertek	x		x
	Pülümür		x	x

Kaynak: *İller Bankası Elazığ Bölge Müdürlüğü ve ilgili belediyelerin verilerinden derlenmiştir, 2013*

Çevre Kirliliği ve Yönetimi

Bölgede Malatya ve Elazığ merkez ilçeler dışında tüm ilçelerde katı atıklar belediyeler tarafından düzensiz depolanmaktadır. Bingöl merkez ilçe için katı atık düzenli depolama alanı tespit çalışmaları tamamlanmış olup, Malatya ilinde ise katı atık bertaraf tesisi hizmete girmiştir.

Tablo 2.2.48. TRB1 Bölgesi Belediyelerinin Katı Atık Tesisi durumu (2013)

		Katı Atık Depolama		
		Vahşi	Düzenli	Bertaraf
MALATYA	Merkez			x
	Akçadağ	x		
	Arapgir	x		
	Arguvan	x		
	Darende	x		
	Doğanşehir	x		
	Doğanyol	x		
	Hekimhan	x		
	Kale		Malatya Belediyesi alanına dökülüyor	
	Kuluncak	x		
	Pütürge	x		
	Yazıhan	x		
	Yeşilyurt		Malatya Belediyesi alanına dökülüyor	
ELAZIĞ	Merkez		x	
	Ağın	x		
	Alacakaya*	x		
	Arıcak*	x		
	Baskil	x		
	Karakoçan	x		
	Keban	x		
	Kovancılar	x		
	Maden	x		
	Palu	x		
	Sivrice	x		
BİNGÖL	Merkez		x	
	Adaklı	x		
	Genç	x		
	Karlıova	x		
	Kığı	x		
	Solhan	x	2014'te Bingöl Beediyesi alanı ortak kullanılacak	
	Yayladere	x	2014'te Bingöl Beediyesi alanı ortak kullanılacak	
	Yedisu	x		
TUNCELİ	Merkez	x		
	Çemişgezek	x		
	Hozat	x		
	Mazgirt	x		
	Nazımiye	x		
	Ovacık	x		
	Pertek	x		
	Pülümür	x		

Kaynak: *İller Bankası Elazığ Bölge Müdürlüğü ve ilgili belediyelerin verilerinden derlenmiştir, 2013*

Özellikle kent merkezlerinde katı atık bertaraf tesislerinin kurulması, ilçe merkezlerinde ise katı atık depolama alanlarının belirlenmesi ve ilgili yönetmeliklere uygun şekilde depolama/bertaraf işlemlerinin sağlanması gerekmektedir.

Saha ziyaretleri sonucunda bölgedeki yerleşmelerin, atık suyu Fırat nehrinin kollarına, Keban ve Karakaya baraj göllerine ve Hazar gölüne bıraktığı gözlemlenmiştir. Bölgede atık su tesisi olmayan yerleşimlere yeni atık su arıtma tesisleri yapılması gerekmektedir. Bu tesisler projelendirilirken enerji maliyetleri göz önünde bulundurulmalı, yenilenebilir yöntemlerle uygulanması teşvik edilmelidir. Ayrıca, mevcut tesislerin enerji giderlerinin karşılanması için de yenilenebilir enerji projeleri geliştirilmelidir.

Tablo 2.2.49.TRB1 Bölgesi Belediyelerinin Atık Su Arıtma Tesisi Durumu (2013)

		Atık Su Arıtma	
		Var	Yok
MALATYA	Merkez	x	
	Akçadağ		x
	Arapgir	proje sunulmuş	
	Arguvan	proje sunulmuş	
	Darande	proje aşamasında	
	Doğanşehir		x
	Doğanyol		x
	Hekimhan		x
	Kale		x
	Kuluncak		x
	Pütürge		x
	Yazıhan	proje sunulmuş	
	Yeşilyurt		x
ELAZIĞ	Merkez	x	
	Ağın	proje sunulmuş	
	Alacakaya		x
	Arıcak		x
	Baskil		x
	Karakoçan	yer tahsisi aşamasında	
	Keban		x
	Kovancılar	AB projesi uygulanırsa Palu ile ortak uygulanacak.	
	Maden		x
	Palu	AB projesi uygulanırsa Kovancılar ile ortak uygulanacak.	
	Sivrice	2014'te proje tamamlanacak, ancak enerji ihtiyacını karşılayamayacağından dolayı işletilemeyecek	
BİNGÖL	Merkez	x	
	Adaklı	proje sunulmuş	
	Genç	2014 te tamamlanacak	
	Karlıova	Tesis var ancak enerji ihtiyacını karşılayamadığından işletilemiyor	
	Kığı		x
	Solhan		x
	Yayladere		x
	Yedisu		x
TUNCELİ	Merkez	x	
	Çemişgezek		x
	Hozat		x
	Mazgirt		x
	Nazımiye		x
	Ovacık		x
	Pertek		x
	Pülümür		x

Kaynak: *İller Bankası Elazığ Bölge Müdürlüğü ve ilgili belediyelerin verilerinden derlenmiştir, 2013*

Bölgelerin gelişmişlik seviyesini belirleyen önemli kriterlerden birinin de fert başına elektrik tüketimi olduğu kabul edilmektedir. TRB1 Bölgesi'ndeki kişi başına elektrik tüketimi ile Türkiye geneli kıyaslandığında ise % 62'lik bir oranla bölgenin, ülke genelinin çok altında kaldığı görülmektedir. Bu oran meskenlerdeki tüketimde ülke ortalamasına biraz daha yaklaşırken, sanayideki tüketimde Türkiye genelinin neredeyse yarısına tekabül etmektedir. Tüketim alanlarına bakıldığında ise bölgenin miktar olarak en fazla tüketiminin sanayide olmasının yanı sıra, ülke tüketimlerine oranla en fazla tüketimin tarımsal sulama alanında olduğu görülmektedir (Tablo 2.146).

Tablo 2.50. Alanlarına Göre Elektrik Tüketim Miktarları

	Toplam Tüketim	Resmi Daire	Sanayi İşletmesi	Ticarethane	Mesken	Tarımsal Sulama	Sokak Aydınlatma	Diğer
TÜRKİYE	186.099.551	7.272.436	87.980.191	30.525.233	44.271.092	3.813.908	3.986.130	8.250.560
TRB1	2.583.265	150.588	1.102.290	303.281	673.778	118.459	91.674	143.194
MALATYA	1.185.758	80.909	456.795	156.852	327.226	86.977	35.112	41.886
ELAZIĞ	1.153.641	23.526	621.301	112.064	235.092	31.007	43.091	87.560
BİNGÖL	154.553	21.634	15.740	22.470	78.752	229	5.792	9.936
TUNCELİ	89.311	24.519	8.454	11.895	32.709	246	7.678	3.811

Kaynak: *TÜİK Bölgesel İstatistikler (http://tuikapp.tuik.gov.tr/Bolgesel/tabloYilSutunGetir.do?durum=yillariGetir&menuNo=215&altMenuGoster=0&tabloNo=41)*

Doğalgaz dağıtımı bölgenin görece gelişmiş illerinde bulunmaktadır. Malatya'da doğalgaz için altyapı çalışmaları 2006 yılında başlamış olup, 2013 yılı itibari ile abone sayısı 97.207'e ulaşmıştır (Malatyagaz A.Ş., 2013). Boru hattının döşenmesi ile ilgili olarak 2007 yılında çalışmalara başlanan Elazığ'da ise abone sayısı 63.511'dir (Elazığgaz A.Ş., 2013). Bingöl ve Tunceli'de hâlihazırda doğalgaz bulunmamaktadır ancak orta vadede bu illerde dağıtım başlayacaktır.

Günümüz bilgi toplumunda bir bölgenin gelişmişliğini belirleyen en önemli noktalardan birisi iletişim-haberleşme ağıdır. Bu bağlamda en çok kullanılan iletişim araçlarının başında gelen mobil telefon kullanılabilirliğinin nüfusa orana bağlı olarak alt yapısı incelendiğinde, TRB1 bölgesi ve bölge illeri genel itibariyle ülke ortalamasının altında kalmaktadır. Bunula birlikte, bölge nüfusu Türkiye nüfusunun yüzde 2,21'ini oluştururken bölgedeki baz istasyonları sayısı Türkiye'deki toplam sayının %1,62'sini oluşturmaktadır.

Bilginin zaman ve mekân içerisinde hızla dolaşımını sağlayan ADSL penetrasyonuna bir başka ifadeyle internet erişimine bakıldığında, TRB1 bölgesi illerinden Tunceli ve Elazığ yüzde 20'nin üzerindeyken, Malatya ve Bingöl yüzde 20'nin altında kalmaktadır (Harita 2.4).

Yerel basın açısından bölgede belli bir kültürün oluştuğunu söylemek mümkündür. İnternet üzerinden yayım yapan birçok haber kanalı bulunmakla birlikte, yerel basına dair diğer bilgiler aşağıdaki tabloda verilmiştir (Tablo 2.64). Malatya'da yayın yapan kanallardan ikisi, Elazığ'da yayın yapan kanallardan bir tanesi uydu üzerinden seyredilebilmektedir. Kamuoyu oluşturma, bilinçlenme ve kamuoyunu bilgilendirme açısından önem arz eden basının geliştirilmesinin olumlu etkiler sağlayacağı aşikârdır.

Biyolojik Çeşitlilik

TRB1 bölgesi de flora ve fauna açısından oldukça zengin olmakla birlikte, bu alandaki araştırmaların arttırılması gerekmektedir.

Endemik bitki sayısı fazla olan Malatya'da, özellikle de hoş kokulu adaçaylarından 7 endemik tür bulunmaktadır. Ayrıca, Malatya da 668 takson bulunmaktadır. Bu taksonlardan 30 familyaya ait 87 cins içerisinde 201 tür ve 203 takson endemik özellik göstermektedir.

Elazığ'ın floristik özellikleri ile ilgili yapılan çalışma sayılarında son yıllarda bir artış görülmektedir. Yapılan çalışmalar sonucunda 59 familyaya ait 533 türün Elazığ il sınırları içinde bulunduğu belirlenmiştir. Bunların arasından 24 familyaya ait 139 tür endemiktir. TRB1 Bölgesinin diğer illerinde de özellikle yüksek kesimlerde görülen ve ağlayan gelin olarak da bilinen ters lale, ilin en önemli bitkileri arasında yer almaktadır.

Bingöl florasında 169 takson bulunmaktadır. Bu taksonlar arasında 14 familyaya ait 24 cins içinde 30 tür endemik olarak tespit edilmiştir.

Tunceli bitki örtüsü bakımından oldukça zengin olup, Munzur Vadisi Milli Parkı florasında 1.518 çeşitli bitki kaydı bulunmaktadır. Bunlardan 43 çeşidi Munzur Dağlarına 277 çeşidi Türkiye'ye endemik türlerden oluşmaktadır. Tunceli bitki çeşitliği ve sahip olduğu endemik türlere bakımından Avrupa'nın birçok ülkesinden daha zengin bir floraya sahiptir. İlin toplam yüzölçümünün 4/3'ünü oluşturan yüksek dağlarda ve derin vadilerde yılın belli dönemlerinde çiçek açan ve meyvelerini veren bitkiler, ülkenin ve ilin ekonomisi için keşfedilmeyi beklemektedir. Tunceli sahip olduğu coğrafya nedeniyle tarıma elverişli

alanlarının az olması ve sanayi kollarının istenilen düzeyde gelişmemesi, ilde bulunan bitki türlerinin ekonomik değerlerini ortaya çıkartmayı ilin gelişmesinde öncelikli duruma getirmektedir. İlde bulunan 1518 bitki türünün ekonomik değeri olabilecek türlerin envanteri çıkarılıp, bilimsel özelikleri saptandıktan sonra bitki türlerinin kullanılabileceği sektörler belirlenmelidir. Bu amaçla yapılacak çalışmalar, ihracat girdisi yok denecek kadar az olan ile ihracat yapma olanağı sağlayacak ve belki de Tunceli'yi bir bitki kentine dönüştürebilecektir.

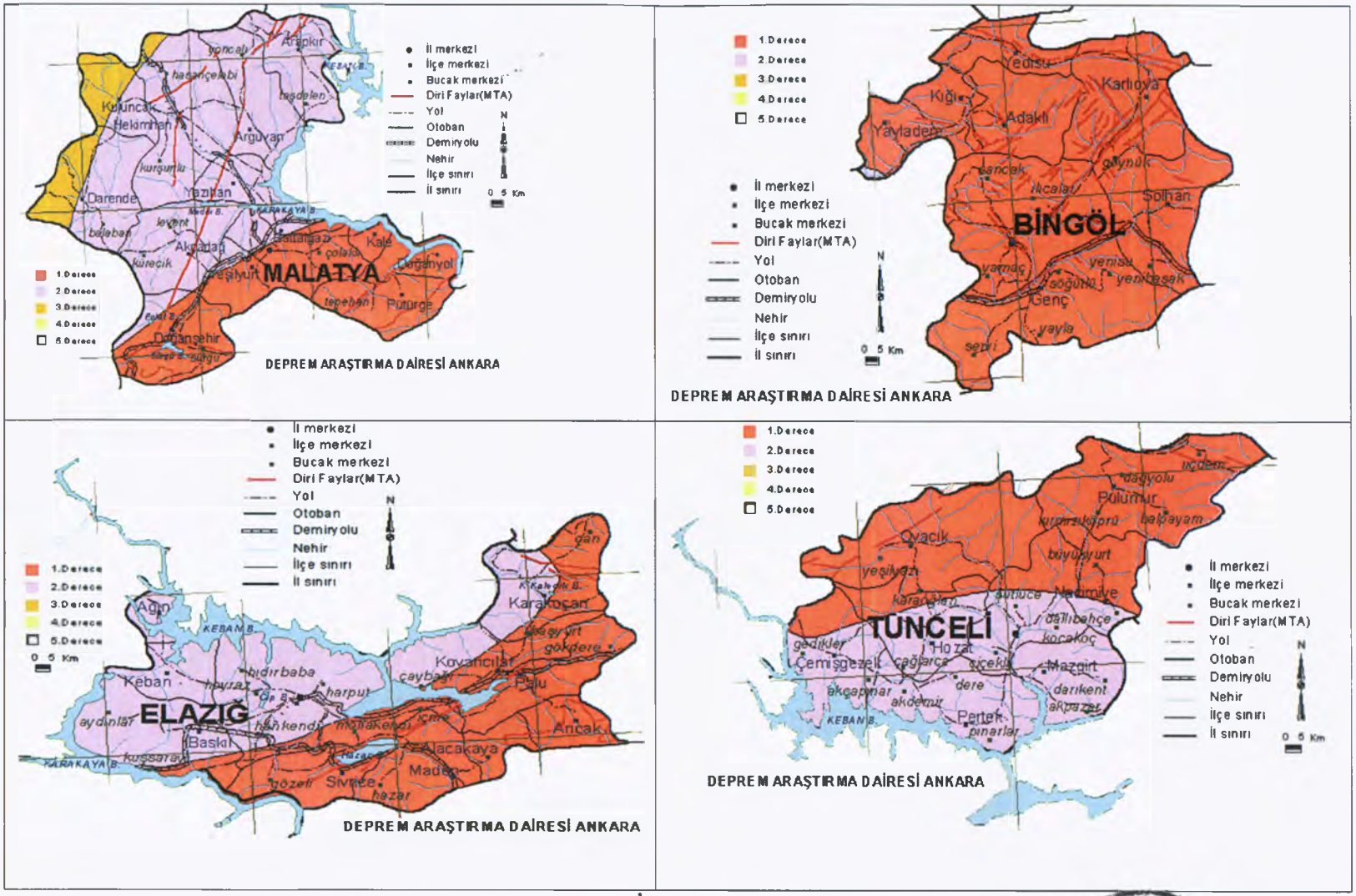
Afet Riski

Harita 2.3'de görüldüğü gibi Kuzey Anadolu fay zonu ve Doğu Anadolu fay zonu Bingöl ve Muş dolaylarında birleşmektedir. Bu fay hatları TRB1 Bölgesini, özellikle Bingöl'ün tamamını etkilemektedir. Bingöl ili tamamen 1. Derecede deprem bölgesinde bulunmaktadır. Malatya ili 1. ve 2. derecede tehlikeli deprem bölgesinde, Doğu Anadolu Fay Sistemine bağlı fayların etki alanında yer almaktadır.

Harita 2.8 TRB1 Bölgesi Diri Faylar

Kaynak: *(Ö. Emre, 2013)*

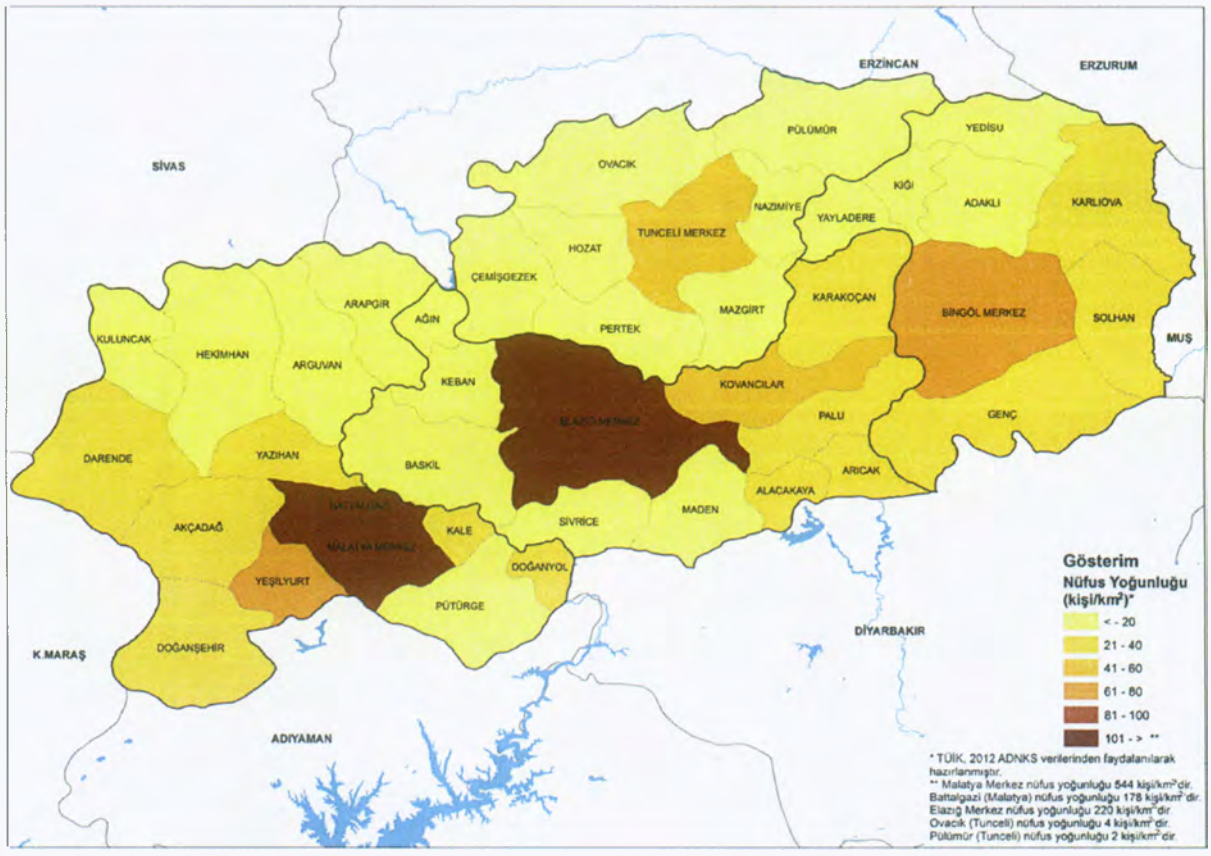
Harita 2.9 Bölge İlleri Deprem Haritaları

Kaynak: *(AFAD Deprem Dairesi Başkanlığı, 1986)*

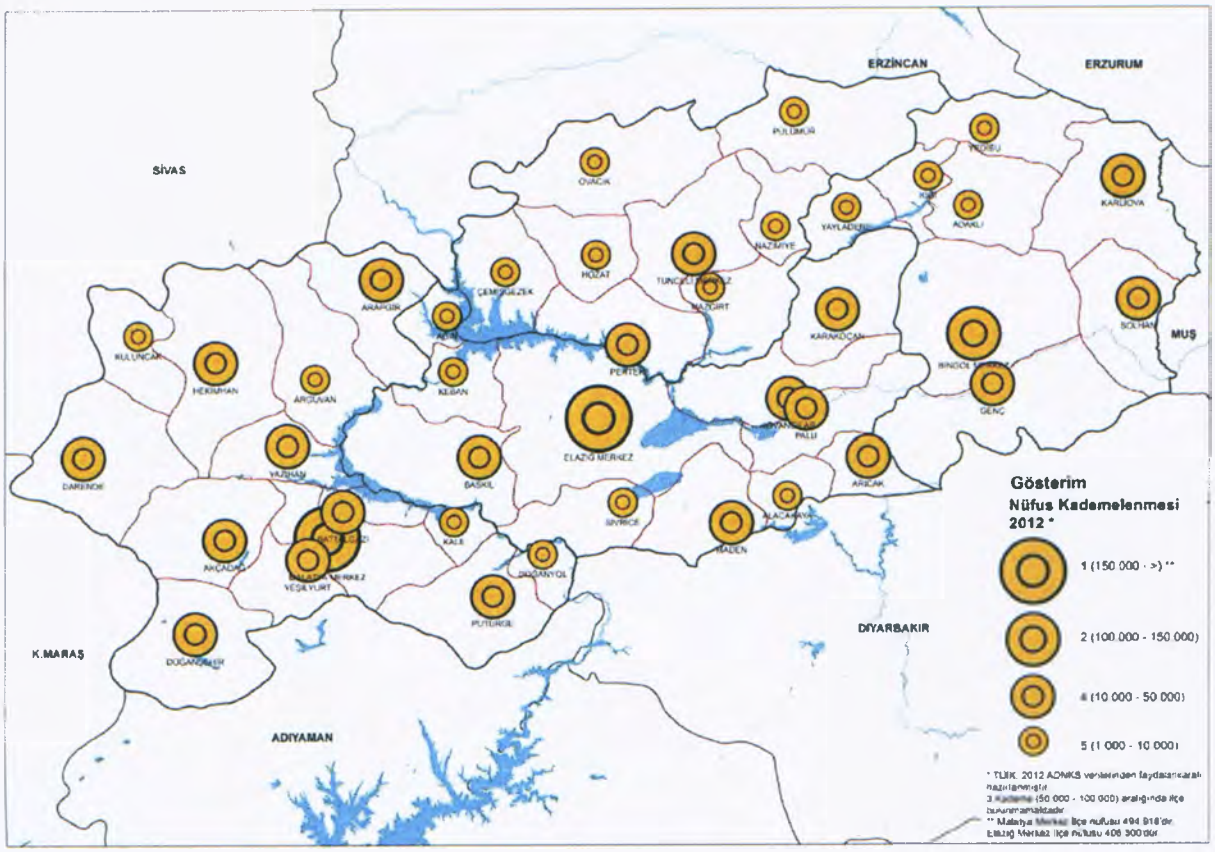
2.2 Analiz Çalışmaları

2.2.1 Mekânsal Kümelenme Analizi

TRB1 Bölgesi ilçelerinde nüfus ağırlıklı olarak Bölgenin güneyinde yoğunlaşmakta, görece daha sarp coğrafi yapıya sahip olan ve akarsular-göllerle erişilebilirliği kısıtlanmış olan kuzey kesimlerde daha az nüfus bulunmaktadır. Özellikle Malatya Merkez ve Elazığ Merkez ilçelerinde nüfus bölgedeki diğer yerleşimlere kıyasla aşırı derecede yoğunlaşmıştır. Malatya'nın büyükşehir statüsü kazanmasıyla birlikte, Battalgazi ve Yeşilyurt ilçelerinde yoğunlaşmanın daha da artması öngörülmektedir.

Harita 2.10 Nüfus Yoğunluğu

Harita 2.11 Nüfus Kademelenmesi

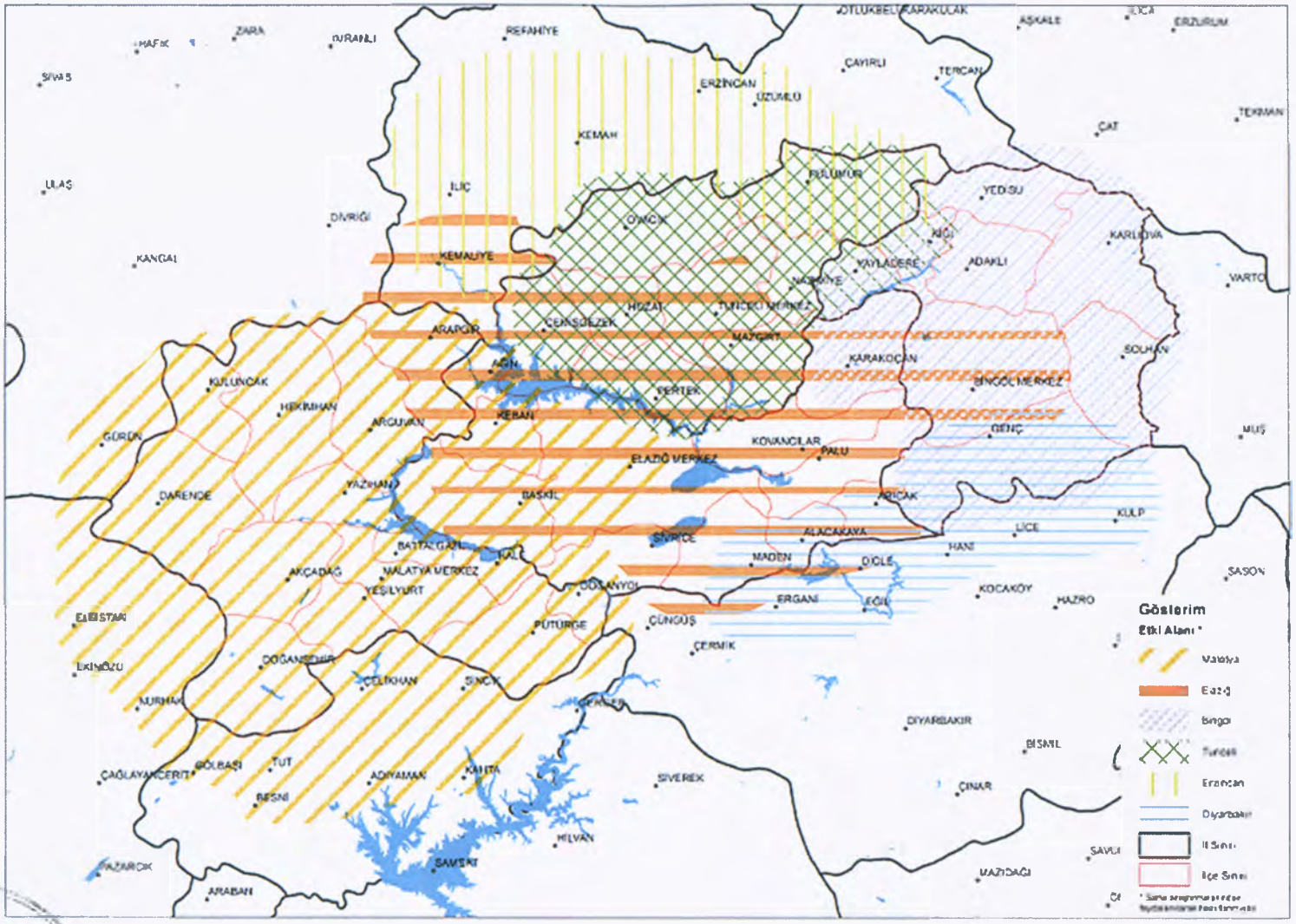
2014 – 2023 TRB1 Bölge Planı hazırlığı esnasında yürütülen saha çalışmalarında Bölge ilçeleri önceden tanımlanan fonksiyonlar bazında değerlendirilmiş ve her bir ilçe için fonksiyon atamaları gerçekleştirilmiştir. Aşağıda listesi verilen 22 fonksiyon TRB1 Bölgesi için önemli görülen, ilçelerin gelişiminde rol üstlenebilecek, potansiyel barındıran ya da ilçeler için önemli bir eksikliği/sorunu tanımlayan alanlar arasından seçilmiştir.

41 ilçe söz konusu 22 fonksiyon bazında incelenmiş, her bir ilçenin gelişimine önemli ölçüde yön verebilecek fonksiyonlar aşağıdaki tabloda işaretlenmiştir. Ayrıca ilçeler arası günlük ilişkiler, idari ilişkiler, ticari ilişkiler, ilişki kümeleri, etkileşim alanları, öncü fonksiyonlar ilgili haritalarda şematize edilmiştir.

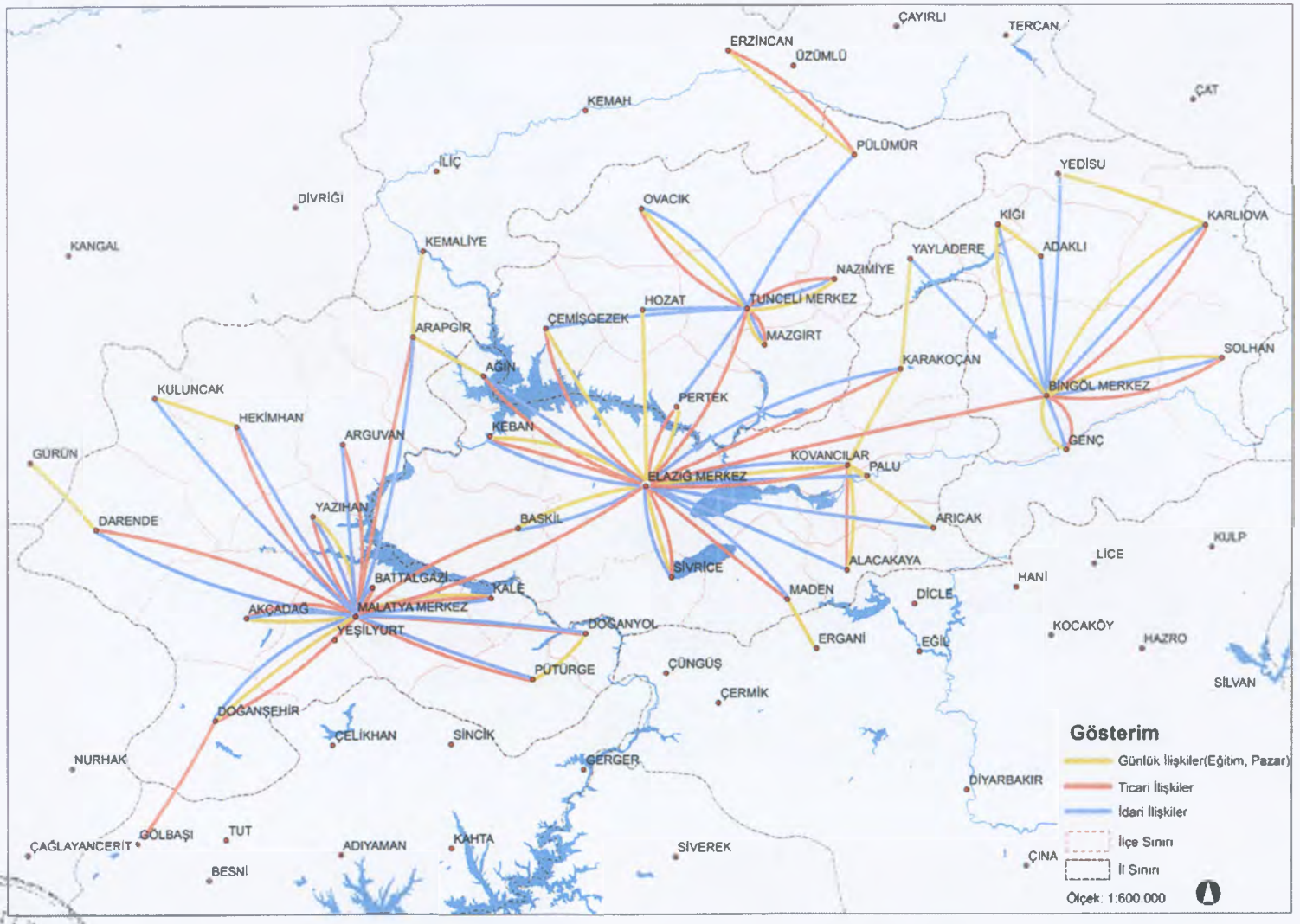
Tablo 2.51 İlçe - Fonksiyon Matrisi

İlçeler	Bitkisel Üretim			Hayvancılık				Su Ürünleri	Fiziki Altyapı	Turizm					Eğitim	Sağlık	Ulaşım ve Lojistik	Ticaret	Sanayi			Madencilik
	Kayısı	Üzüm	Diğer ürünler	B.baş Hayvancılık	K.baş Hayvancılık	Arıcılık	Kanatlı Yetiştiriciliği			Doğa Turizmi	Kültür Turizmi	İnanç Turizmi	Sağlık-Termal Turizm	Diğer					Gıda Sanayi	Tekstil	Diğer	
	F1	F2	F3	F4	F5	F6	F7	F8	F9	F10	F11	F12	F13	F14	F15	F16	F17	F18	F19	F20	F21	F22
Adaklı			x	x	x																	
Ağın		x	x					x		x									x	x		
Akçadağ	x			x						x							x				x	
Alacakaya					x																	x
Arıcak		x			x	x																
Arguvan			x	x	x		x	x			x											x
Arapgir		x	x		x	x		x		x	x						x					x
Baskil	x		x	x														x			x	
Battalgazi	x		x	x				x		x	x	x			x			x	x		x	
Çemişgezek		x	x		x	x		x		x	x											
Darende	x									x		x			X		x	x			x	
Doğanşehir	x		x					x		x					x		x	x				
Doğanyol	x		x			x		x														
Genç			x		x	x											x	x		x		x
Hekimhan	x		x							x					x				x			x
Hozat			x		x	x					x	x						x				x
Kale	x		x					x		x					x		x				x	
Karakoçan			x	x	x								x					x				
Karlıova			x	x	x	x		x		x							x		x	x		x
Kiğı						x		x		x	x											
Keban								x		x					x				x			x
Kovancılar			x	x											x		x	x			x	
Kuluncak			x																			x
Maden																	x					x
Mazgirt			x		x						x		x								x	
Nazımiye			x			x						x	x									x
Palu				x							x											
Pertek		x	x		x	x		x		x	x		x		X			x	x			
Pülümür			x		x	x							x						x			x
Pütürge	x		x		x	x				x	x							x	x		x	
Ovacık			x	x	x	x		x		x									x			
Sivrice										x												
Solhan			x	x	x	x				x					X		x	x	x			
Yazıhan	x		x				x	x			x						x					x
Yayladere				x		x																
Yedisu			x	x	x	x																
Yeşilyurt	x	x	x	x		x	x			x					x	x	x	x	x	x	x	
Malatya Merkez	x			x			x			x	x		x		x	x	x	x	x	x	x	
Elazığ Merkez		x		x			x	x		x	x	x	x		x	x	x	x	x		x	
Bingöl Merkez			x	x	x	x				x			x		x	x	x	x	x	x	x	
Tunceli Merkez					x	x		x		x	x	x			x	x		x	x		x	

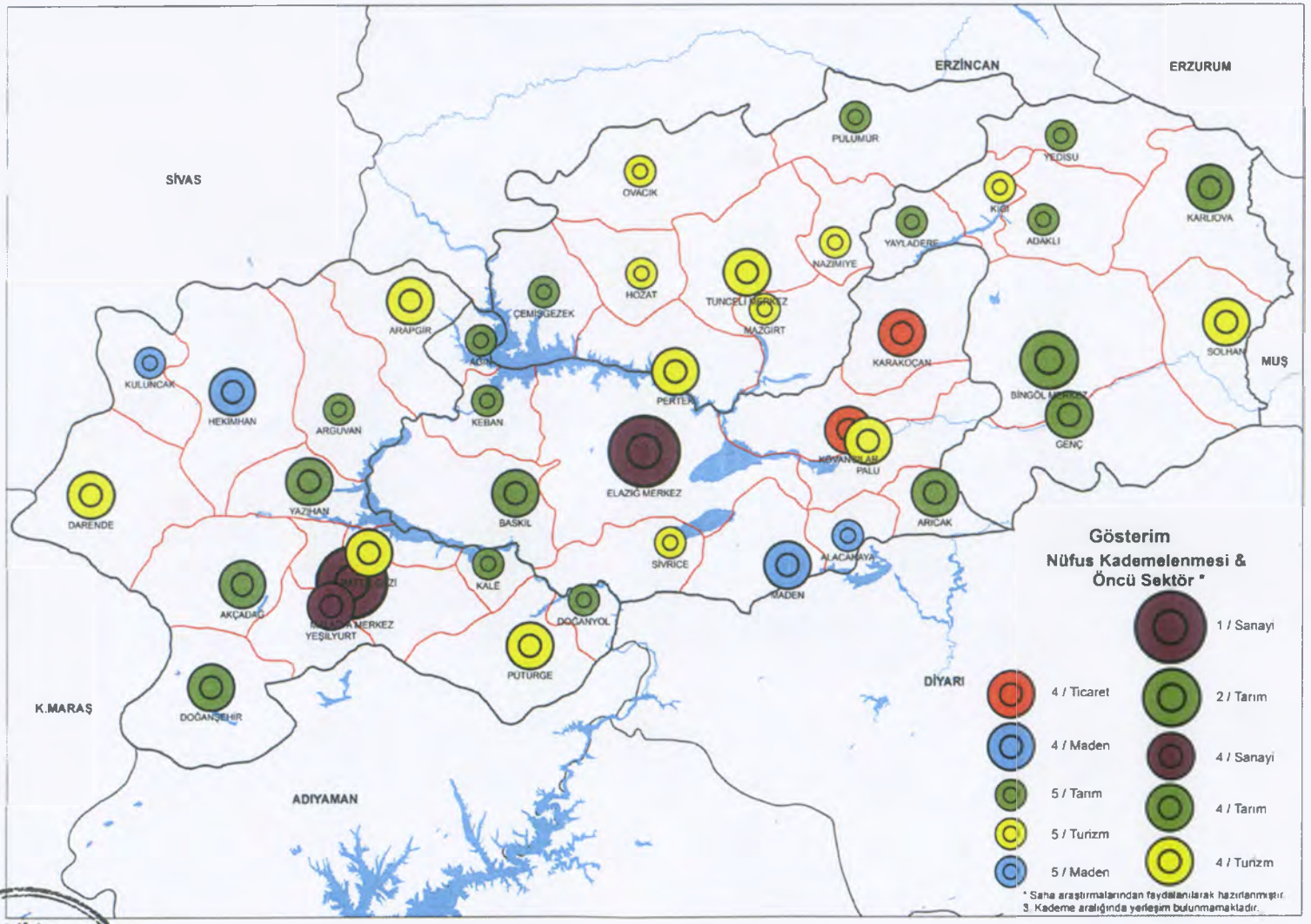
Harita 2.12 Etki Alanları

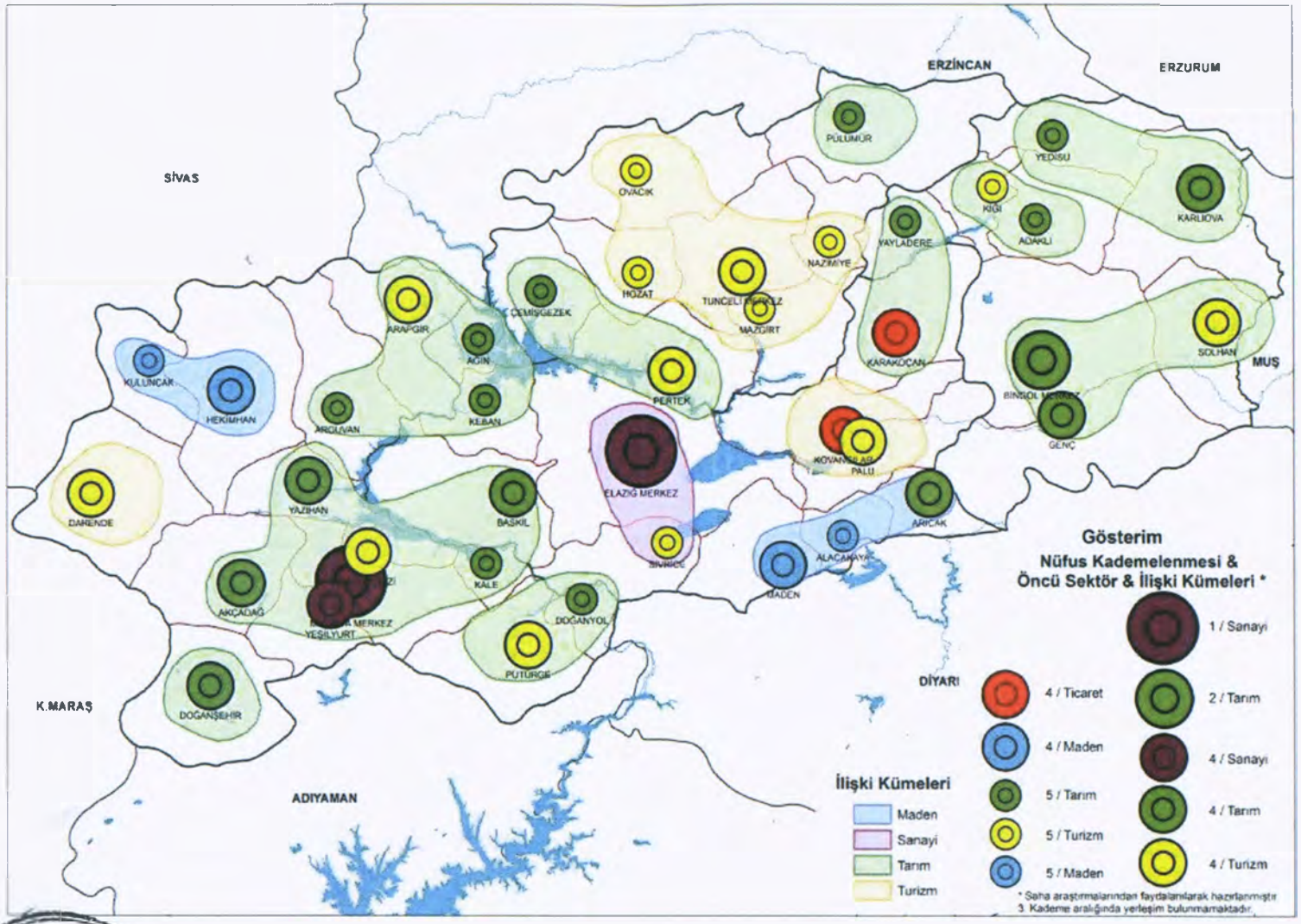
Harita 2.13 Günlük, Ticari ve İdari İlişkiler

Harita 2.14 İlişki Kümeleri

Harita 2.15 Nüfus Kademelenmesi, Öncü Sektörler

Harita 2.16 Nüfus Kademelenmesi, Öncü Sektörler ve İlişki Kümeleri

İkinci aşamada il merkezleri de dâhil olmak üzere TRB1 Bölgesinde bulunan 41 ilçe coğrafi yakınlık-benzerlik, üretim ilişkilerinin benzerliği/tamamlayıcılığı, ticari ilişkilerin yoğunluğu, ulaşım kolaylığı, eğitim, sağlık gibi kamu hizmetlerine erişim noktasında karşılıklı bağımlılık, etki ve etkileşim alanlarının yoğunluğu gibi kriterler dikkate alınmak suretiyle sınıflandırılmıştır. Sınıflandırma neticesinde 41 ilçe, 16 ilişki kümesi biçiminde tanımlanmıştır. Sınıflandırma ve tanımlanan ilişki kümeleri Tablo 2.69 ve Tablo 2.70'te verilmiştir.

Tablo 2.52 İlişki Kümeleri

B1	HEKİMHAN, KULUNCAK	B9	KOVANCILAR, PALU
B2	DARENDE	B10	TUNCELİ MERKEZ, HOZAT, OVACIK, MAZGİRT, NAZIMİYE
B3	DOĞANŞEHİR	B11	KARAKOÇAN, YAYLADERE
B4	ARAPGİR, ARGUVAN, AĞIN, KEBAN	B12	PÜLÜMÜR
B5	MALATYA MERKEZ, AKÇADAĞ, YAZIHAN, YEŞİLYURT, BATTALGAZİ, KALE, BASKİL	B13	BİNGÖL MERKEZ, GENÇ, SOLHAN
B6	PÜTÜRGE, DOĞANYOL	B14	KİĞI, ADAKLI
B7	ELAZIĞ MERKEZ, SİVRİCE	B15	KARLIOVA, YEDİSU
B8	MADEN, ARICAK, ALACAKAYA	B16	PERTEK, ÇEMİZGEZEK

Bölge içi ve civarı ile zengin etkileşim Harita 2.9'da gösterilmektedir. Bölgede genellikle gelişen cazibe merkezlerinin etki alanlarının geniş olduğu görülmektedir. Malatya'nın etki alanı komşu bölgelerden ilçeleri ve komşu il Elazığ'ı da içerecek şekilde genişken, Elazığ etki alanı Tunceli'nin Çemişgezek, Pertek ve Hozat ilçelerini (özellikle Keban Baraj Gölü'ne kıyısı olan yerleşimleri – Kemaliye (Erzincan) dâhil olmak üzere-) ve Bingöl merkez ilçeyi içermektedir. Bu etki erişim kolaylığının yanı sıra sosyo-kültürel bağlantılara, tarihi bağlamda Harput yöresine kadar dayanmaktadır. Baskil, Keban, Ağın ve Arapgir ilçeleri Malatya ve Elazığ'ın ortak etki alanındadır. Bununla birlikte, diğer bölgelerle komşu olan bazı ilçeler, bağlı bulundukları illerden ziyade, daha çok komşu bölgelerin etkisi altındadır. Örneğin; Pülümür hem Tunceli'nin hem de Erzincan'ın ortak etki alanı içindeyken, Maden ve Arıcak, Elazığ'ın yanı sıra Diyarbakır ve ilçeleri ile ticari ilişki halindedir. Genç, Diyarbakır ve Bingöl ile ortak etki alanı içindedir.

Hekimhan, Kuluncak ilişki kümesi demir madenleri ve günlük ilişkilerinin yoğunluğu göz önünde bulundurularak ilişkilendirilmiştir. Darende ve Doğanşehir ilçeleri kendi

Bingöl Merkez, Genç, Solhan hayvancılık ve arıcılık faaliyetlerinin yoğunlaştığı, eğitim, sağlık gibi hizmetlere erişim noktasında karşılıklı bağımlılık gösteren ilçelerdir.

Kiğı, Adaklı ilçelerinde coğrafi benzerlik ve yakınlığın yanı sıra, hayvancılık ve arıcılık faaliyetleri yoğun olarak yapılmaktadır.

Karlıova ilçesi Yedisu ilçesine erişim noktasında bulunduğundan bu ilçeler hizmetlere erişim açısından birbirine bağımlı ilçelerdir. Bunun yanı sıra hayvancılık ve arıcılık ortak üretim alanlarıdır.

Pertek, Çemişgezek ilçeleri coğrafi olarak yakınlık ve benzerlik göstermekle birlikte, hayvancılık faaliyetleri, üzüm ve dut üretimi gibi konularda tamamlayıcı özellik göstermektedir.

İlişki kümeleri, ortak fonksiyonlar, üretim, eğitim sağlık ilişkileri, coğrafi yakınlık bağlamında değerlendirilerek, potansiyel alanlarda ortak tedbirler uygulanması öngörülmüştür.

Öncelik ve tedbirler uygun düştüğü ölçüde ilişki kümeleri bazında önerilmiş olup, bu yaklaşımla bölge ilçeleri için üretim alanında yeni dinamiklerin ve ölçek ekonomilerinin oluşturulması, eğitim-sağlık gibi temel hizmetlerin alımı konusunda il merkezleri üzerindeki baskının azaltılarak ihtiyacın diğer merkezlerden sağlanması, il merkezlerine ve bölge dışına verilen göçün azaltılması yönünde tedbirler sunulması önceliklidir.

dinamikleriyle ihtiyaçlarını karşılamakta, ana arterler üzerinde olduklarından görece hızlı gelişim potansiyeli göstermektedir.

Ağın, Arapgir, Arguvan, Keban ilçeleri günlük ilişkiler bağlamında incelendiğinde eğitim, pazar alışverişi açılarından birbirlerine bağımlılık göstermektedir. Malatya Merkez, Akçadağ, Yazıhan, Yeşilyurt, Battalgazi, Kale, Baskil ilişki kümesinde, kayısı üretiminin yoğun olduğu, buna bağlı ticari ilişkilerin tamamlayıcı özellik gösterdiği gözlenmiştir. Elazığ'daki en önemli kayısı üretimi yapılan ve ürünleri Malatya'da pazarlanan Baskil ilçesi de, bahse konu ticari ilişkiler nedeniyle beraber değerlendirilmiştir. Coğrafi yakınlık ve günlük ilişkileri göz önüne alınarak Pütürge ve Doğanyol ilçeleri aynı ilişki kümesinde değerlendirilmiştir.

Sivrice ilçesinin Elazığ Merkez'in etki alanında olmasının yanı sıra, coğrafi yakınlık da birlikte değerlendirilmelerini gerekli kılmıştır. Maden, Arıcak, Alacakaya ilçeleri erişilebilirlik güçlüklerine rağmen maden üretimi, lojistiği ve üretim ilişkisi tamamlayıcılığı açılarından birbirlerine bağımlılık göstermektedir.

Kovancılar ilçesi doğu-batı yönünde ulaşımda ana arter konumunda olduğundan, hızlı bir gelişme göstererek yakın tarihte ilçe olmuş, ticaretin yoğun olarak yapıldığı bir alt merkez konumuna gelmiştir. Özellikle Palu ilçesinden yoğun göç almış olup, bu ilçeler coğrafi olarak çok yakın olmanın yanı sıra, sosyo-kültürel ilişkiler açısından da önemli bir birliktelik içindedirler.

Tunceli Merkez, Hozat, Ovacık, Mazgirt, Nazımiye ilçeleri coğrafi koşulların zorluğu yönünden benzerlik göstermekle birlikte, sosyo-kültürel açıdan da bölgedeki diğer yerleşimlerden farklı özelliklere sahiptir. Altyapı ve hizmetlere erişim bağlamında çok yoğun olarak etkileşim halindedir.

Karakoçan, Yayladere'ye erişim noktasında bulunmakla beraber, eğitim, sağlık hizmetleri açısından karşılıklı bağımlılık göstermektedir.

Pülümür ilçesi, coğrafi yakınlık ve ulaşım kolaylığı nedeniyle Erzincan ile yakın ilişki halindedir. İdari olarak Tunceli'ye bağlı olmakla beraber her türlü ticari ilişkisini Erzincan ile yürütmektedir.

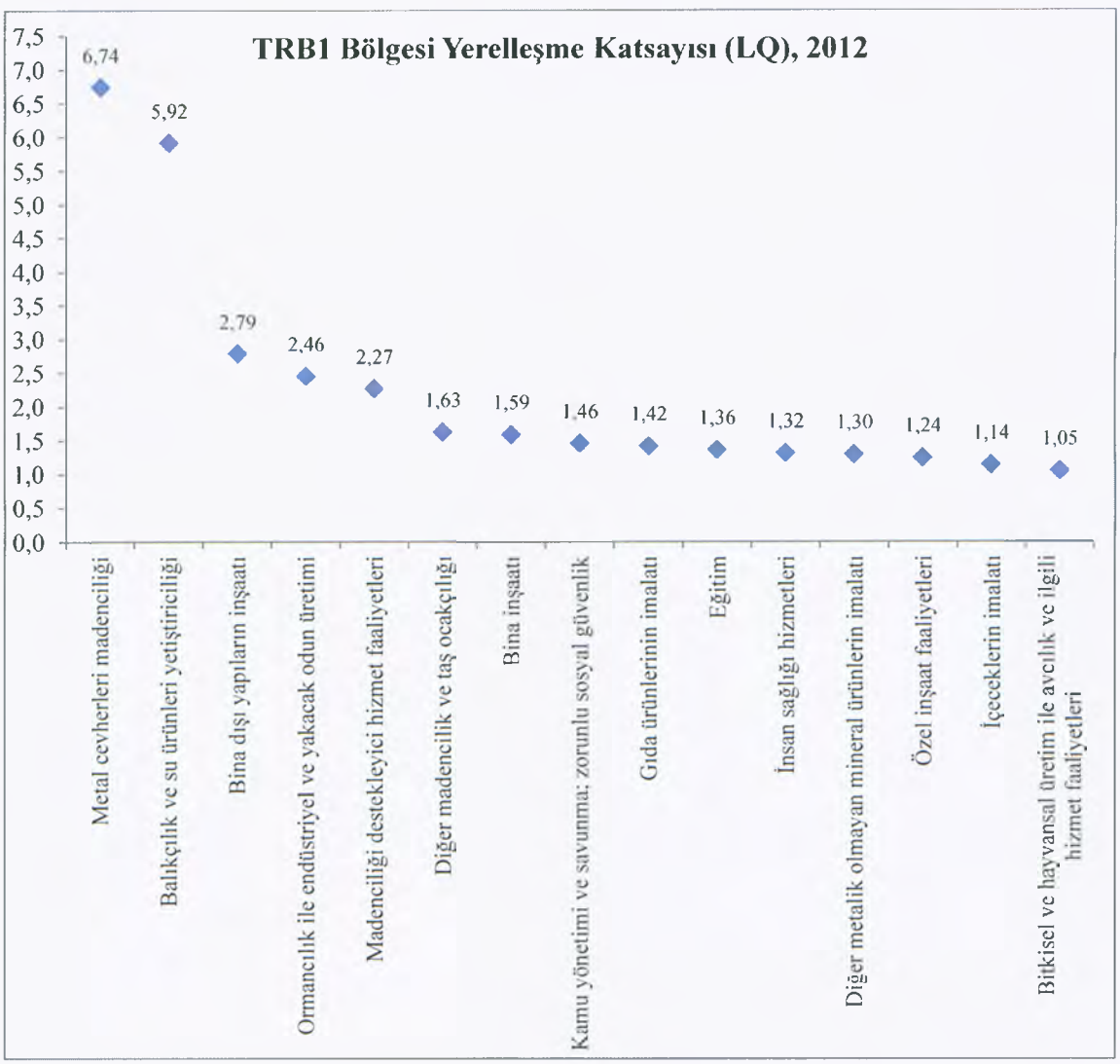
Tablo 2.53 İlişki Kümeleri – Potansiyel /Ortak Fonksiyon Matrisi

İlişki Kümeleri		Potansiyel / Ortak Fonksiyonlar																				
		Bitkisel Üretim			Hayvancılık					Turizm									Sanayi			Madencilik
		Kayısı	Üzüm	Diğer ürünler	B.baş-Hayvancılık	K.baş Hayvancılık	Arıcılık	Kanatlı Yetiştiriciliği	Su Ürünleri	Doğa Turizmi	Kültür Turizmi	İnanç Turizmi	Sağlık-Termal Turizm	Diğer	Eğitim	Sağlık	Ulaşım ve Lojistik	Ticaret	Gıda Sanayi	Tekstil	Diğer	
		F1	F2	F3	F4	F5	F6	F7	F8	F10	F11	F12	F13	F14	F15	F16	F17	F18	F19	F20	F21	F22
B1	Hekimhan, Kuluncak	x															x					x
B2	Darende	x								x		x			x		x	x			x	
B3	Doğanşehir	x		x			x		x	x							x		x			
B4	Arapgir, Arguvan, Ağın, Keban	x	x	x		x	x		x	x	x						x					x
B5	Malatya Merkez, Akçadağ, Yazıhan, Yeşilyurt, Battalgazi, Kale, Baskil	x		x	x			x	x	x	x				x	x	x	x	x	x	x	
B6	Pütürge, Doğanyol	x					x			x	x											
B7	Elazığ Merkez, Sivrice		x	x				x	x	x	x				x	x	x	x	x		x	
B8	Maden, Arıcak, Alacakaya					x	x															x
B9	Kovancılar, Palu			x		x					x						x	x				x
B10	Tunceli Merkez, Hozat, Ovacık, Mazgirt, Nazımiye			x		x		x	x	x	x	x	x									x
B11	Karakoçan, Yayladere				x	x	x															
B12	Pülümür						x										x					x
B13	Bingöl Merkez, Genç, Solhan		x	x	x	x	x			x							x					x
B14	Kiğı, Adaklı				x	x	x															
B15	Karlıova, Yedisu				x	x	x										x					
B16	Pertek, Çemizgezek		x	x	x	x	x		x	x	x		x									

TRB1 Bölgesinde balıkçılık ve su ürünleri yetiştiriciliği sektörü yoğunlaşma-yerelleşme katsayısı 5,9 olarak hesaplanmıştır. Bu durum Bingöl hariç, diğer illerde yoğun üretimi yapılan ve bölgenin ihracatına büyük katkısı olan alabalık tesislerinin etkisi ile açıklanabilir.

Ancak diğer yandan yoğunlaşma-yerelleşme katsayısı 1'den büyük çıkan her sektörün bölgede rekabetçi olduğu sonucuna ulaştırmadığını unutmamak gerekmektedir.

Kaynak: SGK, 2012 verilerinden faydalanılarak hesaplanmıştır.

Şekil 2.6 TRB1 Bölgesi Nace.Rev.2 Sınıflamasına göre Yoğunlaşmış Sektörler (LQ), 2012

2.2.2 Yoğunlaşma-Yerelleşme Katsayısı Analizi (LQ)

TRB1 bölgesinin Yoğunlaşma-Yerelleşme Katsayısı Analizi incelemesinde SGK İstihdam verilerinden yararlanılmıştır. Söz konusu veri seti, Nace.Rev.2 sınıflamasına göre 2012 yılı çalışan sayılarının ilçelere dağılımını içermektedir. Bu analizde, Nace.Rev.2-ikili düzeyde tarım, madencilik, imalat, inşaat, ticaret, ulaştırma, konaklama, eğitim ve sağlık faaliyet kollarına göre TRB1 Bölgesi Yoğunlaşma-Yerelleşme Katsayıları hesaplanmıştır. Buna göre TRB1 bölgesi metal cevherleri madenciliği, balıkçılık ve su ürünleri, bina dışı yapıların inşaatı, ormancılık sektörlerinde ulusal ölçekte yoğunlaşmış olduğu görülmektedir (Tablo 2.81, Şekil 2.18).

Bu değerlere göre bölgede bitkisel ve hayvansal üretim faaliyetlerinde istihdam ulusal ölçeğe kıyasla düşük görülmektedir. Bu durum Türkiye genelinde olduğu gibi TRB1 Bölgesi'nde de tarımsal istihdamın kayıt dışı olduğunu göstermekte; ayrıca saha araştırmalarından alınan veriler de tarımda aile işçiliğinin yaygın olduğunu doğrulamaktadır. Bu nedenle bölgenin en önemli ticaret kaynağı bitkisel ve hayvansal üretim faaliyetleri olmasına rağmen yoğunlaşma-yerelleşme katsayısı düşük çıkmaktadır.

Buna karşın inşaat, bina yapımı vb. sektörlerde yoğunlaşma-yerelleşme katsayısının yüksek olması, bölgede kentleşme, yapılaşma, baraj vs. yapımının ivme kazandığı sonucunu doğrulamaktadır.

Bölgede yoğunlaşma-yerelleşme katsayısı metal cevherleri madenciliği sektöründe 6,7 olarak hesaplanmıştır. Bu değerin TRB1 bölgesinde bu derece yüksek çıkmasında Elazığ'daki yoğun krom çıkarma ve işleme faaliyetlerinin etkisi vardır. Zira Elazığ ilinin yoğunlaşma-yerelleşme katsayısı incelendiğinde metal cevherleri madenciliği 17,6;'lik değerle ilk sırada iken; Malatya ve Bingöl illerinde bu sektörler 1'den küçük değerlere sahiptir. Bu durum daha özelde Elazığ'ın bahse konu sektörlerde ulusal ölçekte rekabetçi olduğunu göstermektedir. Bunun yanı sıra, Malatya ilinde madenciliği destekleyici hizmet faaliyetleri 4,5'lik değerle ilk sıradadır. Bu faaliyet kolu maden arama yöntemleri, sondaj faaliyetlerini içerdiğinden, Hekimhan ve Kuluncak'ta demir cevherine yönelik hız kazanan çalışmaların varlığını desteklemektedir. Bu durum önümüzdeki dönemde Malatya ilinin de metal cevheri madenciliği sektöründe yoğunlaşacağını göstermektedir.

Tablo 2.54 Önem - Performans Alanları

İlin Önem-Performans Alanları	Eğitim Hizmetleri (İlköğretim, Ortaöğretim, Yüksek Öğrenim)
	Yetişmiş İnsan Kaynağı
	Sağlık Hizmetleri
	İş İmkânları ve Gelir Dağılımı
	Göçün Etkilerinin Yönetimi
	Dezavantajlı Gruplara (kadın, engelli, yaşlı..vb.) Yönelik Hizmetler
	Ticari Girişimcilik
	Dış ticaret (İthalat ve İhracat)
	Araştırma-Geliştirme (Ürün Çeşitlendirilmesi, Verimliliğin Arttırılması, Teknolojinin Kullanımı vb.)
	Bilişim – İletişim – Yazılım
	Madencilik (Mermer, Demir, Bakır, Krom vb.)
	Yenilenebilir Enerji (Rüzgâr, Güneş vs.)
	Kültür ve Doğa Turizmi
	Bitkisel Üretim
	Büyükbaş ve Küçükbaş Hayvancılık
	Su Ürünleri (Alabalık, vs.)
	Arıcılık
	Kanatlı Hayvan Yetiştiriciliği
	Afet Yönetimi (Deprem, sel vb.)
	Altyapı ve Belediye Hizmetleri (su, kanalizasyon, arıtma, kent içi ulaşım vb.)
	Ulaştırma (karayolu, havayolu, göl-nehir taşımacılığı, demiryolu, yük ve yolcu taşımacılığı vb.)
	Çevrenin Korunması
	Sanayileşme ve Sanayi Altyapıları (OSB, SS, İŞGEM)

29.04.2013-31.05.2013 tarihleri arasında ajans web sayfasından yayınlanan ankete toplam 583 kişi katılmıştır. Katılımcıların genel profili aşağıdaki tablolarda verilmiştir.

Tablo 2.55 Ankete Katılanların İller Bazında Dağılımı

Değerlendirilen İl	Frekans	Yüzde (%)
Malatya	154	26,4
Elazığ	328	56,3
Bingöl	62	10,6
Tunceli	39	6,7
Toplam	*583*	*100*

2.2.3 Önem-Performans Analizi

Bölge insanının perspektifinden illerin sorun ve potansiyelinin belirlenmesi ve katılımcılığın arttırılması amacıyla plan sürecinde istatistiksel bir analiz tekniği olarak Önem-Performans Analizi (ÖPA) kullanılmıştır. Bu analiz yönteminde amaç, iller için belirlenen alanların önem derecelerinin ve bu alanlarda gösterilen başarının katılımcı bakış açısıyla değerlendirilmesidir. Her bir özellik için hesaplanan önem ve performans ortalamaları, x-ekseninde performansın ve y-ekseninde önemin yer aldığı bir matris üzerinde gösterilmektedir.

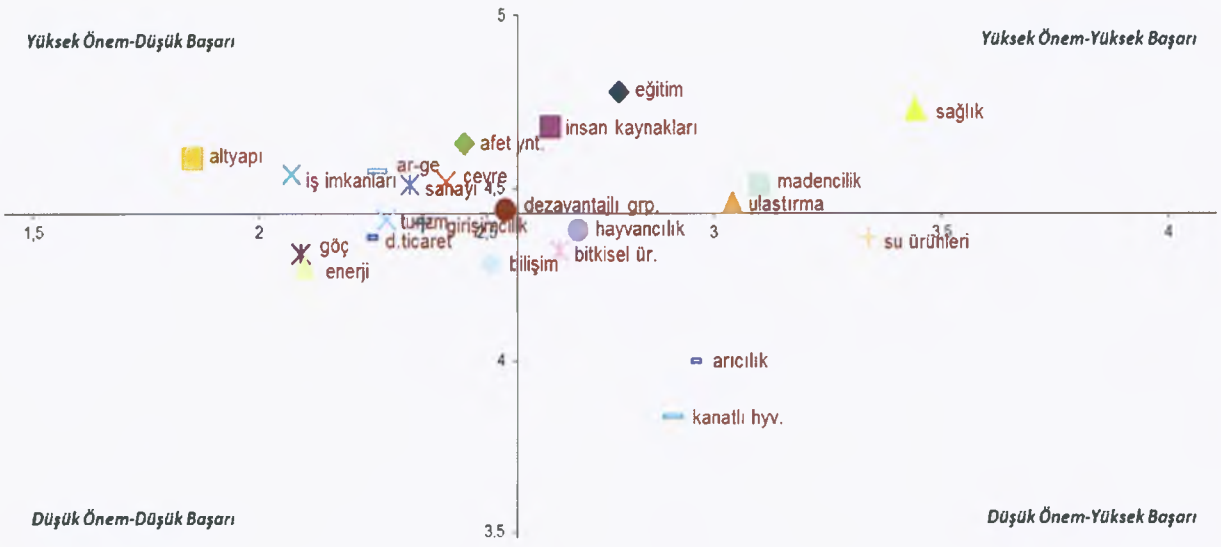

Şekil 2.7 Önem-Performans Matrisi

ÖPA için geliştirilen elektronik anket çalışması 3 bölümü içermektedir. İlk bölümde katılımcıların demografik özelliklerinin belirlenmesi için yaş, cinsiyet, eğitim durumları ile ilgili sorular yöneltilmiştir. İkinci bölümde mevcut durum analizi ile saha ziyaretlerinde sorun ve potansiyel olarak karşılaşılan alanlar belirlenerek ÖPA yöntemiyle değerlendirilecek 23 madde oluşturulmuştur. Bu alanlarda ilin önem/öncelik düzeylerinin belirlenebilmesi için katılımcılardan "1-çok önemsiz, 5-çok önemli"; yine aynı maddeler için yaşadıkları ili ne derece yeterli bulduklarını belirlemek için ise "1-çok başarısız, 5-çok başarılı" aralığında puan vermeleri istenmiştir. Anketin 3. aşamasında ise katılımcılara 20 kelime sunularak 2023'de tasavvur ettikleri bölgeyi tanımlayan en fazla 7 kelime seçmeleri istenmiş, bu kelimeler oluşturulan vizyon ifadesinin anahtar kelimeleri olmuştur.

- *Korunması Gerekenler:* Sağlık Hizmetleri, Eğitim Hizmetleri, Bitkisel Üretim, Ulaştırma, Sanayileşme ve Sanayi Altyapısı, Dezavantajlı Gruplara Yönelik Hizmetler
- *Yoğunlaşılması Gerekenler:* Altyapı ve Belediye Hizmetleri, Yetişmiş İnsan Kaynağı, Dış Ticaret, Afet Yönetimi, Çevrenin Korunması, Araştırma-Geliştirme, İş İmkânları ve Gelir Dağılımı
- *Düşük Öncelikliler*: Kültür ve Doğa Turizmi, Madencilik, Bilişim-İletişim-Yazılım, Yenilenebilir Enerji, Göç Etkilerinin Yönetimi
- *Olası Aşırılıklar*: Ticari Girişimcilik, Büyükbaş-Küçükbaş Hayvancılık, Su Ürünleri, Kanatlı Hayvan Yetiştiriciliği, Arıcılık

Elazığ ilini değerlendirmek üzere ankete katılan 328 kişi Elazığ için en önemli 3 alanı Eğitim Hizmetleri (ort: 4,78), Sağlık Hizmetleri (ort: 4,73), Yetişmiş İnsan Kaynağı (ort: 4,68) olarak değerlendirmiş; önem düzeyi en düşük alanları ise Kanatlı Hayvan Yetiştiriciliği (ort: 3,84), Arıcılık (ort: 4,00), Yenilenebilir Enerji (ort: 4,27) olarak belirlemiştir. T-testi sonucunda önem ortalamaları ile başarı ortalamaları arasındaki farklılık tüm alanlar için istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur.

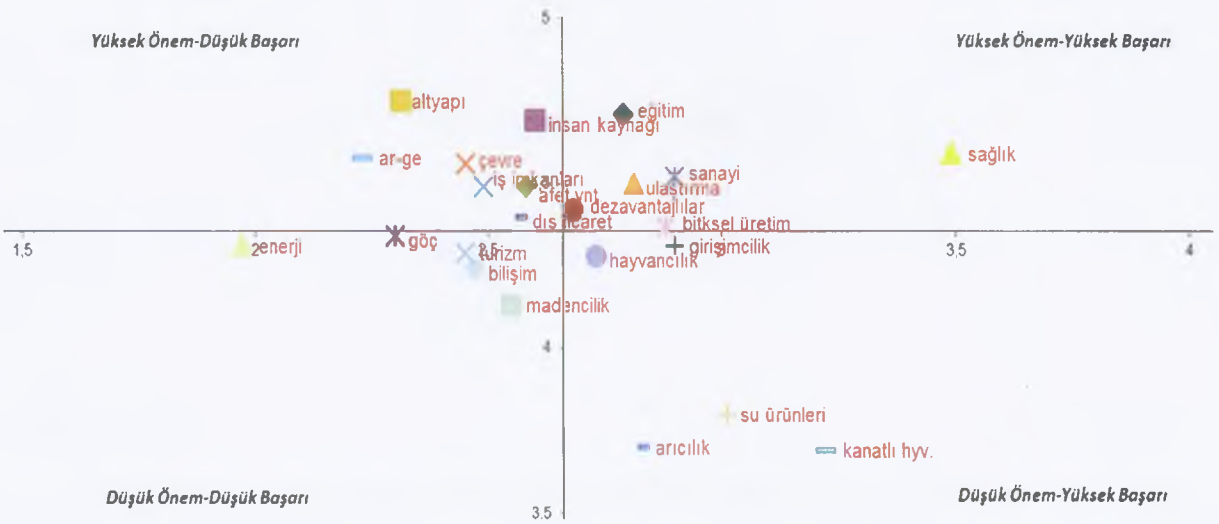
Şekil 2.9 Elazığ İli Önem-Performans Matrisi

ÖPA matrisine göre Elazığ ili için;

Ankete en yoğun katılımın olduğu il Elazığ'dır. Elazığ'ı sırasıyla Malatya ve Bingöl izlemiş, Tunceli ise 39 kişi ile oldukça düşük bir katılım göstermiştir. Ankete katılanların 20-74 yaş aralığında olduğu görülmüş, %70'lik bir oranın 25-44 yaş aralığında yoğunlaştığı belirlenmiştir. Ayrıca katılımcıların %88 gibi oldukça yüksek bir oranının lisans ve yüksek lisans düzeyinde eğitimli olduğu ve katılımcıların yalnızca 4'te 1'inin kadın olduğu anket sonuçlarında görülmüştür.

Önem-Performans Analizi bölümünde katılımcıların il bazlı değerlendirmede bulunmaları istenmiştir. Sosyal, ekonomi ve fiziki (kentsel) yapı alanlarında derlenen 23 maddenin her biri için katılımcılardan "il için ne kadar önemli" ve "iliniz ne kadar başarılı" soruları yöneltilerek ilin önceliklerini ve başarı düzeylerini 1-5 aralığında puanlamaları istenmiştir.

Bu bağlamda, Malatya ilini değerlendirmek üzere ankete katılan 154 kişi önem düzeyi en yüksek 3 alanı Altyapı-Belediye Hizmetleri (ort: 4,75), Eğitim Hizmetleri (ort: 4,71), Yetişmiş İnsan Kaynağı (ort: 4,69) olarak belirlemiş; il için önem düzeyi en düşük alanları ise Kanatlı Hayvan Yetiştiriciliği (ort: 3,69), Arıcılık (ort: 3,70) ve Su Ürünleri (ort: 3,80) olarak görmüştür. T-testi sonucunda önem ortalamaları ile başarı ortalamaları arasındaki farklılık tüm alanlar için istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur.

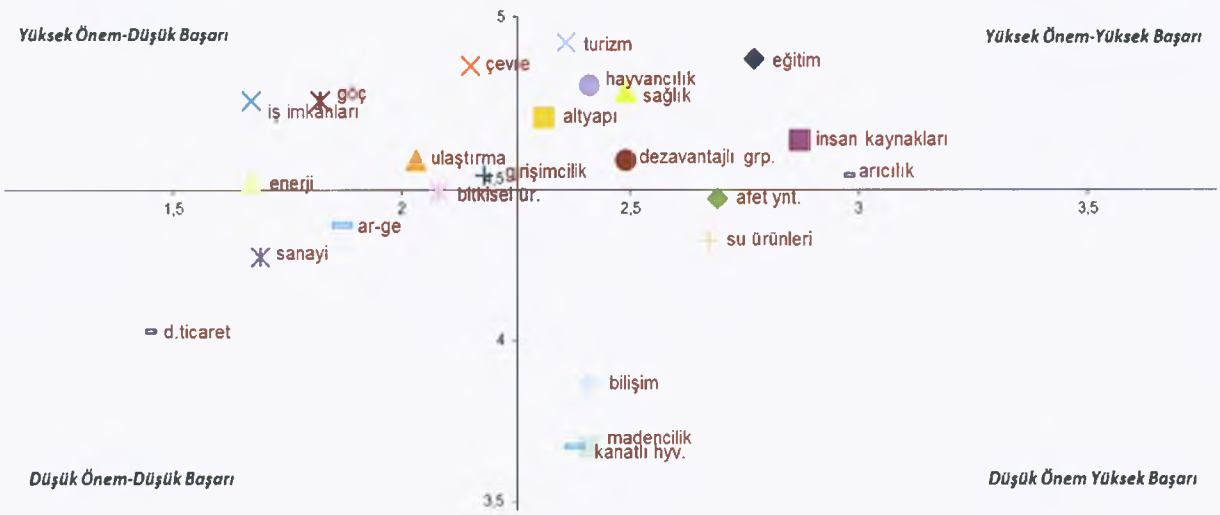

Şekil 2.8 Malatya İli Önem-Performans Matrisi

Yukarıda yer alan ÖPA matrisine göre Malatya ili için;

- *Korunması Gerekenler:* Sağlık Hizmetleri, Eğitim Hizmetleri, Arıcılık, Büyükbaş-Küçükbaş Hayvancılık, Çevrenin Korunması, Ticari Girişimcilik, Afet Yönetimi, Yetişmiş İnsan Kaynağı
- *Yoğunlaşılması Gerekenler:* Altyapı ve Belediye Hizmetleri, Kültür ve Doğa Turizmi, Ulaştırma, İş İmkânları ve Gelir Dağılımı
- *Düşük Öncelikliler*: Sanayileşme ve Sanayi Altyapısı, Madencilik, Araştırma-Geliştirme, Bilişim-İletişim-Yazılım, Yenilenebilir Enerji, Dış Ticaret, Su Ürünleri
- *Olası Aşırılıklar*: Bitkisel Üretim, Kanatlı Hayvan Yetiştiriciliği, Dezavantajlı Gruplara Yönelik Hizmetler, Göç Etkilerinin Yönetimi

39 kişiyle en düşük katılımın olduğu il Tunceli'de ise öncelikli ve önemli görülen 3 alan Turizm (ort: 4,92), Eğitim Hizmetleri (ort: 4,87) ve Çevrenin Korunması (ort: 4,85) olarak değerlendirilmiş; Kanatlı Hayvan Yetiştiriciliği (ort: 3,67), Madencilik (ort: 3,67) ve Bilişim-İletişim-Yazılım (ort: 3,87) ise Tunceli için öncelikli bulunmamıştır. T-testi sonucunda önem ortalamaları ile başarı ortalamaları arasındaki farklılık tüm alanlar için istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur.

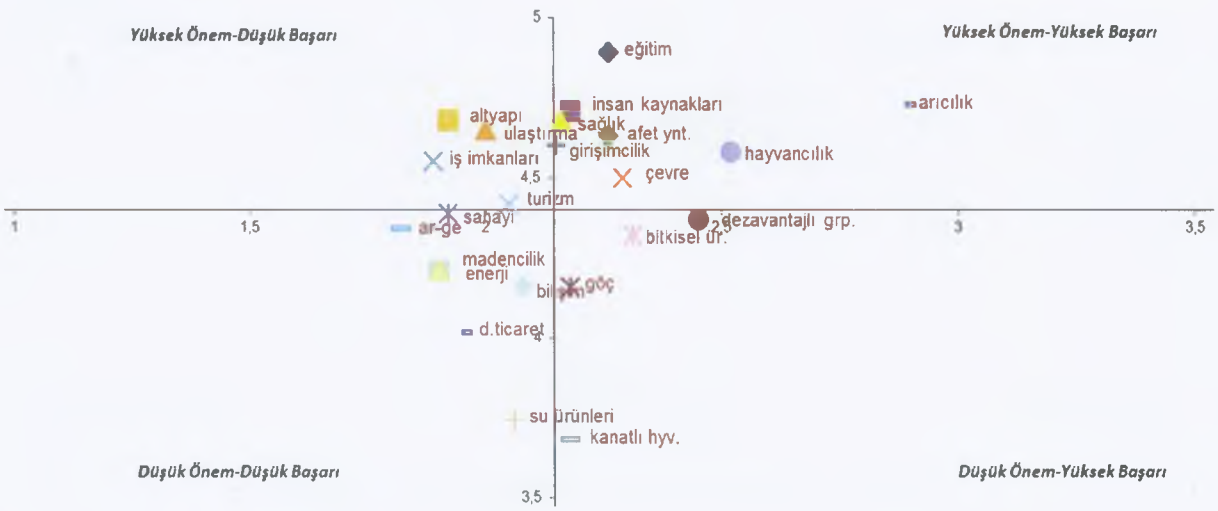
Şekil 2.11 Tunceli İli Önem-Performans Matrisi

ÖPA matrisine göre Tunceli ili için;

- *Korunması Gerekenler:* Sağlık Hizmetleri, Eğitim Hizmetleri, Arıcılık, Büyükbaş-Küçükbaş Hayvancılık, Yetişmiş İnsan Kaynağı, Dezavantajlı Gruplara Yönelik Hizmetler, Kültür ve Doğa Turizmi, Altyapı ve Belediye Hizmetleri,

- *Korunması Gerekenler:* Sağlık Hizmetleri, Madencilik, Eğitim Hizmetleri, Ulaştırma, Yetişmiş İnsan Kaynağı
- *Yoğunlaşılması Gerekenler:* Altyapı ve Belediye Hizmetleri, Sanayileşme ve Sanayi Altyapısı, Dezavantajlı Gruplara Yönelik Hizmetler, Afet Yönetimi, Çevrenin Korunması, Araştırma-Geliştirme, İş İmkânları ve Gelir Dağılımı
- *Düşük Öncelikliler*: Kültür ve Doğa Turizmi, Bilişim-İletişim-Yazılım, Yenilenebilir Enerji, Göç Etkilerinin Yönetimi, Dış Ticaret, Ticari Girişimcilik
- *Olası Aşırılıklar*: Bitkisel Üretim, Büyükbaş-Küçükbaş Hayvancılık, Su Ürünleri, Kanatlı Hayvan Yetiştiriciliği, Arıcılık

ÖPA'da Bingöl'ü değerlendiren 62 katılımcı il için önemli buldukları 3 alanı Eğitim Hizmetleri (ort: 4,89), Arıcılık (ort: 4,73), Yetişmiş İnsan Kaynağı (ort: 4,71) olarak görmüş; Kanatlı Hayvan Yetiştiriciliğini (ort: 3,68), Su Ürünlerini (ort: 3,74) ve Dış Ticareti (ort: 4,02) ise il için öncelikli olmayan alanlar olarak belirlemişlerdir. T-testi sonucunda önem ortalamaları ile başarı ortalamaları arasındaki farklılık tüm alanlar için istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur.

Şekil 2.10 Bingöl İli Önem-Performans Matrisi

ÖPA matrisine göre Bingöl ili için;

Tablo 2.56 2023 Bölge Vizyonu için Kelime Önerileri

No	Vizyon Kelimeleri	Frekans	Yüzde (%)
1	Üreten	202	9,91
2	Yaşanılabilir	185	9,07
3	Eğitimli	176	8,63
4	Refah Düzeyi Yüksek	168	8,24
5	Girişimci	160	7,85
6	Güvenli	151	7,41
7	Bilgi Toplumu	141	6,92
8	Doğal Kaynakları Korunan	139	6,82
9	Cazibe Merkezi	137	6,72
10	Sanayileşen	111	5,44
11	Yenilikçi	87	4,27
12	Verimli	71	3,48
13	Sosyalleşen	69	3,38
14	Kentleşen	68	3,33
15	Kültürel Çeşitliliği Benimseyen	57	2,80
16	İşbirliği Kültürüne Sahip	38	1,86
17	Öncü	38	1,86
18	Katılımcı	23	1,13
19	Rekabetçi	15	0,74
20	Erişilebilir	3	0,15

Buna göre, bölge vizyonu için en çok tercih edilen ilk 5 kelime *"Üreten"*, *"Yaşanılabilir"*, *"Eğitimli"*, *"Refah Düzeyi Yüksek"* ve *"Girişimci"* olarak belirlenmiştir.

- *Yoğunlaşılması Gerekenler:* Çevrenin Korunması, Ticari Girişimcilik, Ulaştırma, Göç Etkilerinin Yönetimi, İş İmkânları ve Gelir Dağılımı, Yenilenebilir Enerji,
- *Düşük Öncelikliler*: Sanayileşme ve Sanayi Altyapısı, Bitkisel Üretim, Araştırma-Geliştirme, Dış Ticaret
- *Olası Aşırılıklar*: Kanatlı Hayvan Yetiştiriciliği, Madencilik, Bilişim-İletişim-Yazılım, Su Ürünleri, Afet Yönetimi

ÖPA sonuçlarına göre 4 il bazında bazı ortak çıkarımlara ulaşılabilir. Sağlık ve Eğitim Hizmetleri 4 il için de önem ve başarı düzeyi yüksek kabul edilerek *"korunması gerekenler"* arasında değerlendirilmiştir. Ulaştırma ise Malatya ve Elazığ illeri için *"korunması gerekenler"* arasında iken, Bingöl ve Tunceli illeri için yeterli başarı düzeyinde olmadığı düşünülerek *"yoğunlaşılması gerekenler"* arasında yer almıştır. Altyapı ve Belediye Hizmetleri Tunceli hariç 3 ilde, Çevrenin Korunması ise Bingöl haricindeki 3 ilde *"yoğunlaşılması gerekenler"* arasında görülmüş; 4 il için de yüksek öneme sahip olmasına rağmen yeterli performansın sergilenemediği *"yoğunlaşılması gereken"* ortak alan İş İmkânları ve Gelir Dağılımı olmuştur. Malatya ve Elazığ illeri, Tunceli ve Bingöl illerinin aksine Sanayileşme ve Sanayi Altyapısı'nı önemli bulurken buna bağlı olarak Araştırma-Geliştirme'yi de *"yoğunlaşılması gerekenler"* arasında görmüştür. Benzer şekilde Tunceli ve Bingöl illeri, Malatya ve Elazığ illerinden farklı olarak Büyükbaş-Küçükbaş Hayvancılık ve Arıcılık alanlarının öncelikli olduğunu düşünürken, 4 ilimiz de Su Ürünleri ve Kanatlı Hayvan Yetiştiriciliği'ni öncelikli/önemli bulmamıştır. Bitkisel Üretim yalnız Malatya'da, Madencilik yalnız Elazığ'da, Kültür ve Doğa Turizmi ise yalnız Tunceli ilinde yüksek önem ve başarı düzeyinde görülerek *"korunması gerekenler"* arasında yer almıştır.

Anketin son bölümünde ise katılımcılara 20 kelime sunularak 2023'de yaşamak istedikleri bölgeyi tanımlayan en fazla 7 kelime seçmeleri istenmiştir. Kelimeler ve seçilme oranları aşağıdaki tabloda yer almaktadır.

4. GELİŞME EKSENLERİ, ÖNCELİK VE TEDBİRLER

TRB1 Bölgesinin sosyal ve ekonomik açılardan mevcut durumunu ortaya koyan istatistiki veriler, yapılan saha çalışmaları ve yakın geçmişte yürütülen pek çok sektörel ve mekânsal araştırmanın hemen hepsinde bölgenin çift yönlü bir heterojen yapı arz ettiği gözlemlenmektedir. Özellikle Malatya ve Elazığ il merkezleri ve yakın çevresinde yoğunlaşmış olan ekonomik canlılık ve zengin sosyo-kültürel hareketlilik bölgenin ulusal ve uluslararası düzeyde rekabet edebilecek boyutlarını oluştururken Bingöl, Tunceli ve çeperde yer alan ilçeler ve kırsal bölgeler, yaşam kalitesi, fiziki altyapı ve ekonomik hareketlilik açılarından görece daha az gelişmiş bir yapı sergilemektedir.

Ülkemizin liman ve sınırlarına uzak, iç ve doğu kesimlerinde yer alan TRB1 Bölgesi, bu konumunun dezavantajını benzer hat üzerinde bulunan Kayseri, Sivas, Kahramanmaraş, Diyarbakır gibi illerle birlikte paylaşmaktadır. Coğrafi koşulların da bir sonucu olarak nüfus ağırlıklı olarak bölgenin güney kesimlerine yoğunlaşmış olup, dağlık coğrafya ve baraj gölleri-akarsular nedeniyle bölgenin kuzey kesimindeki yerleşim yerleri nüfus ve erişilebilirlik açısından dezavantajlı bir konum üstlenmiştir.

TRB1 Bölgesi 2014-2023 Bölge Planı kapsamında, bölgenin diğer bölgelerle ve kendi içindeki gelişmişlik farklılıklarını azaltmaya ve mevcutta çeşitli alanlarda sahip olduğu ulusal ve uluslararası düzeydeki potansiyelini ve rekabet gücünü artırmaya yönelik öncelik alanları ve her bir alan için tedbirler belirlenmiştir. "Yaşam Kalitesi" ve "Sürdürülebilir Ekonomi" eksenleri altında değerlendirilen bu öncelik ve tedbirler aşağıda gerekçeleri, ağırlıklı ve öncelikli olarak uygulanacakları yerler ve proje/faaliyet önerileri ile birlikte açıklanmıştır.

Yaşam Kalitesi gelişme ekseni altında "Sosyal ve Beşeri Sermayenin Gelişimi" ve "Fiziki Altyapının İyileştirilmesi" öncelikleri, Sürdürülebilir Ekonomi gelişme ekseni altında ise "Tarımsal Üretimin ve Verimliliğin Artırılması", "Alternatif Turizm Türlerinin Geliştirilmesi", Endüstriyel Üretimin Güçlendirilmesi" ve "Enerji ve Maden Varlığının Etkin Kullanımı" öncelikleri yer almıştır.

3. BÖLGENİN VİZYONU

Bölgenin vizyonu yürütülen elektronik anket çalışmasının sonuçları, paydaş toplantıları ve görüşleri neticesinde "**Eğitimli ve girişimci insan gücüyle üreten, yaşam kalitesi yüksek TRB1**" şeklinde ifade bulmuştur.

Ulusal ve bölgesel kalkınmanın en önemli ayaklarından biri olan beşeri sermayenin eğitimle güçlendirilmesi, gerek ekonomik anlamda, gerekse sosyal açıdan girişimci bireyler yetiştirilmesi ve insan odaklı bu gücün üretime dönüşmesi yaklaşımı vizyon ifadesinin başlangıç kısmını oluşturmuştur.

Bölgemizdeki hayat standartlarının yükseltilmesi, fiziki ve sosyal imkanları ile tercih edilen bir bölge olması için yaşam kalitesinin yüksekliği ise vizyon ifadesinde hedeflenen bir diğer unsurdur.

Vizyon ifadesi bu yönleriyle "yaşam kalitesi" ve "sürdürülebilir ekonomi" şeklinde belirlenen iki gelişme ekseni ile de örtüşmektedir.

Eğitimli ve girişimci insan gücüyle üreten, yaşam kalitesi yüksek TRB1		
EKSEN 1: YAŞAM KALİTESİ		
	ÖNCELİK 1.1. SOSYAL VE BEŞERİ SERMAYENİN GELİŞİMİ	
		Tedbir 1.1.1. Sivil Toplum Kuruluşlarının etkinliğinin arttırılması
		Tedbir 1.1.2. Ekonomik alanda işbirliklerinin geliştirilmesi
		Tedbir 1.1.3. Girişimcilik kültürünün güçlendirilmesi
		Tedbir 1.1.4. Kurumların kapasitelerinin ve kurumlar arası koordinasyonun güçlendirilmesi
		Tedbir 1.1.5. Mesleki eğitimin sektörel ihtiyaçlara göre geliştirilmesi
		Tedbir 1.1.6. Üniversitelerin araştırma, uygulama ve öğretim olanaklarının geliştirilmesi
		Tedbir 1.1.7. Kadınların sosyal, ekonomik hayata ve karar süreçlerine katılımının artırılması
		Tedbir 1.1.8. Göç yönetimi
	ÖNCELİK 1.2. FİZİKİ ALTYAPININ İYİLEŞTİRİLMESİ	
		Tedbir 1.2.1. Kent içi ulaşım sistemlerinin verimlilik ve erişilebilirlik odaklı iyileştirilmesi
		Tedbir 1.2.2. Bölgenin ulaşım altyapısının güçlendirilmesi
		Tedbir 1.2.3. Orman ve yeşil alan varlığının artırılması
		Tedbir 1.2.4. Bölgedeki yerleşimlerin afetlere hazırlıklı hale getirilmesi
		Tedbir 1.2.5. Bölge kentlerinde yapılaşmanın iyileştirilmesi
		Tedbir 1.2.6. Sağlık hizmetleri altyapısının iyileştirilmesi
		Tedbir 1.2.7. Kırsal kesimin sağlık hizmetlerine erişiminin arttırılması
		Tedbir 1.2.8. Kadın, engelli ve yaşlılara yönelik sosyal hizmet ve ulaşım altyapısının iyileştirilmesi
		Tedbir 1.2.9. Su, kanalizasyon ve enerji altyapılarının iyileştirilmesi
		Tedbir 1.2.10. Etkin katı atık yönetiminin sağlanması
		Tedbir 1.2.11. Atık su arıtma tesislerinin kurulması ve mevcutların geliştirilmesi
		Tedbir 1.2.12. Kültür ve spor tesislerinin geliştirilmesi

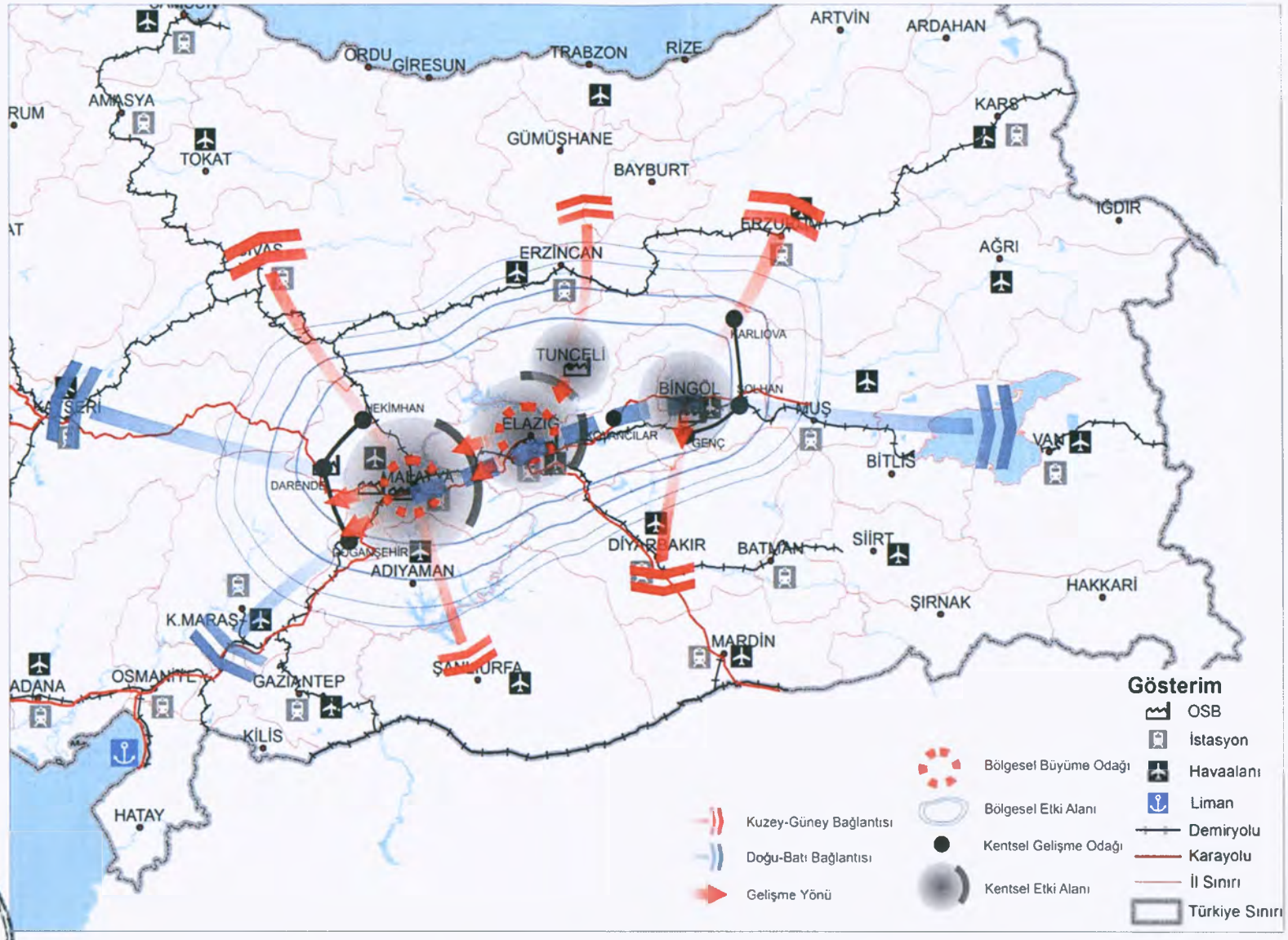
Şekil 4.1 Vizyon, Eksen ve Öncelikler

Bölgenin mekânsal gelişim şeması Harita 4.1'de verilmiş olup, Malatya ve Elazığ il merkezleri batı yönlü büyüyen, bölgesel büyüme odakları olarak isimlendirilmiştir. Bingöl ve Tunceli illeri ise kentsel gelişme odakları olarak tanımlanmıştır. Hali hazırda ağırlıklı olarak Adana-Mersin-Gaziantep, Kayseri ve Van doğu-batı aksları üzerinde şekillenen bölgenin Sivas, Erzincan, Erzurum, Diyarbakır ve Adıyaman yönlü kuzey-güney aksları etrafında güçlenmesi hedeflenmekte, bu akslar üzerinde yer alan Kovancılar, Doğanşehir, Darende, Hekimhan, Genç, Solhan ve Karlıova merkezlerinin kentsel olarak gelişimi öngörülmektedir.

EKSEN 2: SÜRDÜRÜLEBİLİR EKONOMİ	
ÖNCELİK 2.1. TARIMSAL ÜRETİM VE VERİMLİLİĞİN ARTIRILMASI	
	Tedbir 2.1.1. Sulanan tarım arazisi varlığının arttırılması ve modern sulama sistemlerinin yaygınlaştırılması
	Tedbir 2.1.2. Arazi toplulaştırmaları
	Tedbir 2.1.3. Modern hayvancılık uygulamalarının yaygınlaştırılması
	Tedbir 2.1.4. Su ürünleri üretiminin ve katma değerinin artırılması
	Tedbir 2.1.5. Arıcılığın gelişimi ve kaliteli bal üretiminin sağlanması
	Tedbir 2.1.6. Tarımsal girdi temininde bağımlılığın azaltılması
	Tedbir 2.1.7. Seracılığın Yaygınlaştırılması
	Tedbir 2.1.8. Tarımsal ürünlerin toplanması ve depolanması için gerekli altyapının sağlanması
	Tedbir 2.1.9. Tarımsal üretimde pazarlama altyapısının geliştirilmesi
	Tedbir 2.1.10. İyi tarım ve organik tarım uygulamalarının yaygınlaştırılması
	Tedbir 2.1.11. Tıbbi ve aromatik bitkilerin ekonomiye kazandırılması
	Tedbir 2.1.12. Tarımda verimliliği arttırmaya yönelik tekniklerin ve eğitimlerin yaygınlaştırılması
	Tedbir 2.1.13. Meyveciliğin çeşitlendirilmesi
ÖNCELİK 2.2. ALTERNATİF TURİZM TÜRLERİNİN GELİŞTİRİLMESİ	
	Tedbir 2.2.1. Turistik tesis sayısının ve hizmet kalitesinin arttırılması
	Tedbir 2.2.2. Turizm değerlerinin tanıtılması ve pazarlanması
	Tedbir 2.2.3. Turizm değerlerine erişilebilirliğin iyileştirilmesi
ÖNCELİK 2.3. ENDÜSTRİYEL ÜRETİMİN GÜÇLENDİRİLMESİ	
	Tedbir 2.3.1. Bölgenin sanayi alanlarında altyapı hizmetlerinin arttırılması
	Tedbir 2.3.2. Gıda sanayinde ürün çeşitlendirmesine gidilmesi
	Tedbir 2.3.3. Yöresel ürünlerin üretiminin artırılması, işlenmesi ve markalaştırılması
	Tedbir 2.3.4. Tekstil sanayinde yenilikçi teknolojilerin kullanılması ve kümelenme stratejilerinin geliştirilmesi
	Tedbir 2.3.5. Yapı malzemeleri sanayinde yatırımların arttırılması
	Tedbir 2.3.6. Makine ve teçhizat sanayinde işletmelerin geliştirilmesi
	Tedbir 2.3.7. Metal ürünleri sanayinde yatırımların özendirilmesi

	Tedbir 2.3.8. Medikal ürün ve malzeme sanayinde yatırımların arttırılması
ÖNCELİK 2.4. ENERJİ VE MADEN VARLIĞININ ETKİN KULLANIMI	
	Tedbir 2.4.1. Potansiyel maden rezervlerinin işletmeye açılması
	Tedbir 2.4.2. Krom ve Demir cevherinin katma değeri yüksek ürünlerin üretiminde kullanılması
	Tedbir 2.4.3. Mermer sektöründe işbirliği ve Ar-Ge faaliyetlerinin artırılması
	Tedbir 2.4.4. Maden artıklarının yeniden kazanılmasına yönelik çalışmaların yapılması
	Tedbir 2.4.5. Yenilenebilir enerji yatırımlarının özendirilmesi
	Tedbir 2.4.6. Hidroelektrik santrallerin kamu hassasiyetleri ve doğal hayatın korunması önceliğiyle kurulması
	Tedbir 2.4.7. Sanayi ve tarım işletmelerinde enerji verimliliğinin özendirilmesi

Şekil 4.2 Vizyon, Eksen, Öncelikler ve Tedbirler

Harita 4.1 TRB1 Bölgesi Mekânsal Gelişim Şeması

1. EKSEN: YAŞAM KALİTESİ

1.1. SOSYAL VE BEŞERİ SERMAYENİN GELİŞİMİ

Eğitimli ve girişimci insan gücüyle üreten, yaşam kalitesi yüksek TRB1	
EKSEN 1: YAŞAM KALİTESİ	
ÖNCELİK 1.1. SOSYAL VE BEŞERİ SERMAYENİN GELİŞİMİ	
	Tedbir 1.1.1. Sivil Toplum Kuruluşlarının etkinliğinin arttırılması
	Tedbir 1.1.2. Ekonomik alanda işbirliklerinin geliştirilmesi
	Tedbir 1.1.3. Girişimcilik kültürünün güçlendirilmesi
	Tedbir 1.1.4. Kurumların kapasitelerinin ve kurumlar arası koordinasyonun güçlendirilmesi
	Tedbir 1.1.5. Mesleki eğitimin sektörel ihtiyaçlara göre geliştirilmesi
	Tedbir 1.1.6. Üniversitelerin araştırma, uygulama ve öğretim olanaklarının geliştirilmesi
	Tedbir 1.1.7. Kadınların sosyal, ekonomik hayata ve karar süreçlerine katılımının artırılması
	Tedbir 1.1.8. Göç yönetimi

1.1.1. Sivil Toplum Kuruluşlarının etkinliğinin arttırılması

TRB1 bölgesinde sivil toplum hareketliliği son yıllarda artmaktadır. Sayıca tüm Türkiye'de olduğu gibi bölgede de özellikle din, spor ve hemşehrilik çatıları altında şekillenen derneklerin hareketliliğinin bir göstergesi olarak dernekleşme son yıllarda ülkemiz ortalamasına yaklaşmaya başlamışsa da, halen sivil toplum hareketliliği Türkiye ortalamasının altındadır. Dernek faaliyetlerinin eğitim, kültür, girişimcilik, beşeri sermayenin gelişimi, ekonomi, kalkınma, gibi alanlarda çoğaldığı da gözlenmektedir.

Yapılan saha ziyaretleri ve paydaş görüşmelerinde, sivil toplum kuruluşlarının, kendi başlarına proje uygulayıp üretemedikleri, üretenlerin ise belirli bir tecrübeye sahip olana kadar deneme-yanılma yoluyla önemli ölçüde zaman ve kaynak kaybettikleri gözlenmiştir.

Demokratikleşme ve aktif vatandaşlık bilincinin oluşması gibi ulusal düzeyde ve zaman içinde gelişmekte olan sivil toplum ortamının, Bölge özelinde, Türkiye ortalamasına

erişimi için, sivil toplum oluşumlarını destekleyici ortamların geliştirilmesi, mevcutların kapasitelerinin ve etkinliklerinin artırılması, hali hazırda kamu kurumları tarafından yürütülmekte olan bazı faaliyetlerin tedrici olarak sivil toplum kuruluşlarına devredilmesinin özendirilmesi yönünde girişimlerde bulunulacaktır.

Tedbir Uygulama Yeri	Tüm TRB1 Bölgesi
Proje ve Faaliyetler	-Sivil toplum kuruluşlarının kurulması ve sürdürülebilirliğinin sağlanması için mevzuat ve STK yönetim eğitimlerinin verilmesi. -STK'ların kurumsal kapasitesini artırmaya yönelik mali ve teknik destek programları uygulanması -STK'lar tarafından düzenlenecek etkinliklerin finansmanı için mali destek programları
İlişkili Öncelik ve Tedbirler	1.1.2
Performans göstergeleri	-Dernekleşme oranı, -STK'lar tarafından geliştirilen/yürütülen proje sayısı, -STK'ların destek programlarından yararlanma yüzdeleri

1.1.2. Ekonomik alanda işbirliklerinin geliştirilmesi

Bölgede yürütülen sektörel ve mekânsal araştırma çalışmalarının hemen tümünde üzerinde sıklıkla durulan önemli bir sorun ortak iş yapmama/yapamama ve rekabet öncesi, karşılıklı kazanmaya dayalı konularda işbirliğine gidememe sorunudur. Bölgedeki sınırlı sayıdaki birlik ve kooperatif oluşumları, üyeleri için girdi maliyetlerini düşürücü ve pazarlık gücünü artırıcı olumlu etkiler doğurmakla birlikte yeterince etkin değillerdir. Hem toplumsal güvenin gelişmesi, hem de ekonominin canlanması açısından önemli olan bu oluşumların yanı sıra herhangi bir kurumsal hüviyeti olmayan platform ve birliktelikler ile özel sektör işletmelerin etrafında şekillenen sözleşmeye dayalı üretim anlayışı geliştirilmeli, kamu, özel sektör ve özellikle de sivil toplum arasında ekonomik ve sosyal alanlarda işbirliğinin sağlanması gerekmektedir.

İşbirliği yapılması gereken ekonomik alanların başında tarım gelmektedir. Üretimi düşük hacimlerde yapıldığı için ticari değer oluşturamayan bal, Ağın leblebisi, Hekimhan cevizi gibi yöresel ürünler, yüksek hacimlerde üretildiği halde ticareti esnasında yeterli ölçek büyüklüğüne ulaşamayan kayısı, elma, üzüm gibi ürünler ve doğası gereği bozulabilecek, bir arada işlem görmesi gereken süt ve süt ürünleri gibi ürünler için üretim ölçeğinin artırılması, Ar-Ge, pazarlama, tedarik, sulama, depolama, nakliye, ihracat gibi konularda, üreticiler arasında tesis edilecek ekonomik işbirliği ve örgütlenmeler son derece elzemdir. Bununla birlikte, etkin bir şekilde üretim yapabilen kooperatif ve birliklerin ürünlerini doğrudan tüketicilere ulaştırabileceği çıkış noktalarının oluşması da gerekmektedir.

Benzer şekilde bölge ekonomisinde önemli bir yer tutan maden ürünleri alanında da rekabet edebilmek için üretim ölçeğinin artırılması, Ar-Ge, pazarlama, nakliye, ihracat gibi alanlarda ekonomik işbirlikleri zaruri hale gelmiştir.

Ekonomik alandaki işbirliği kültürünün ve faaliyetlerinin aynı sektördeki ortak ihtiyaçların yanı sıra farklı sektörler için de Ar-Ge, üniversite-sanayi işbirliği, ihracat, finansman, pazarlama gibi yatay alanlarda da geliştirilmesi son derece elzemdir.

Tedbir Uygulama Yeri	Tüm TRB1 Bölgesi
Proje ve Faaliyetler	-Kayısı için borsa ve lisanslı depo kurulması -Kayısı, üzüm, elma vb. büyük ölçekte üretilen meyveler alanında birlik-kooperatiflerin güçlendirilmesi (soğuk hava depoları ve işleme tesisleri) -Et, Süt ve süt ürünleri, Bal, Meyve vb. alanlarındaki örgütlerin güçlendirilmesi (Toplama, nakliye ve işleme tesisleri) -Maden ve mermercilik alanında sektörel işbirliklerinin özendirilmesi -Mevcut kooperatif-birlik yönetimleri için iyi yönetim ve yönetişim, muhasebe ve bilgisayar uygulamaları, iş planı hazırlama ve pazarlama başlıklarında eğitimler verilmesi. -Bölge dışındaki hemşeri derneklerinin bölge içinden STK ve/veya kamu/özel kurumlarla ortak yatırımlar gerçekleştirmesi
İlişkili Öncelik ve Tedbirler	2.1. ve 2.4.
Performans göstergeleri	-Birlik-Kooperatif sayısı -Üye sayısı

1.1.3. Girişimcilik kültürünün güçlendirilmesi

Bölge illeri gerek tarihsel kültürün bir uzantısı, gerekse Cumhuriyet tarihi içindeki kamu yatırımları ve kamu yardımlarının etkisi ile girişimci kimliğini geliştirmekte zorlanmıştır. Çeşitli vesilelerle yurt dışına veya büyük şehirlere göç eden bölge insanının ekonomik ve sosyal girişimcilik alanında gösterdikleri başarının yerelde gözlemlenememesi derinlemesine sosyo-kültürel araştırmalar gerektirmekte olup, söz konusu kültürün bölgede geliştirilmesi ve yaygınlaştırılması için ulusal politikalara ilave, bölge özelinde tedbirler geliştirilmelidir.

Tedbir Uygulama Yeri	Tüm TRB1 Bölgesi
Proje ve Faaliyetler	-Okul öncesi düzeyden başlamak üzere girişimci bireyler yetiştirilmesine yönelik eğitim uygulamalarının geliştirilmesi (Ulusal düzeydeki politikalarla paralel şekilde) -Nitelikli ve ileri teknoloji içeren girişimcilik faaliyetleri için bölge üniversitelerinde özelleşmiş, eğitim ve uygulama programları düzenlenmesi -Toplumdaki girişimcilik algısını değiştirmeye yönelik kampanyalar düzenlenmesi -Girişimciliği özendirici ve teşvik edici altyapıların kurulması, kapasitelerinin artırılması; -Malatya ve Elazığ'da kurulu Teknoparkların geliştirilmesi, -Malatya ve Elazığ'da kurulu İŞGEM'lerin geliştirilmesi, -Kurulma aşamasındaki Malatya, Elazığ ve Bingöl İŞGEM'lerinin tamamlanması -Tunceli'de İŞGEM kurulması
Performans göstergeleri	-Açılan/kapanan işletme sayıları

1.1.4. Kurumların kapasitelerinin ve kurumlar arası koordinasyonun güçlendirilmesi

Bölgedeki kamu kurumlarının özellikle insan kaynağı noktasında çeşitli eksiklikleri olduğu saha ziyaretlerinde öne çıkan önemli noktalardan biridir. Özellikle bölgedeki yerel yönetimlerin yetersiz eleman ve araç sayıları nedeniyle görev ve hizmet alanlarının yeterince kapsanamadığı, ulusal ve uluslararası kaynakların yeterince etkin kullanılamadığı, proje üretilemediği ve projelerde kaynakların etkin kullanılamadığı gözlenmektedir. Benzer şekilde zayıf düzeydeki kurumlar arasındaki koordinasyon nedeniyle bazı faaliyetlerin hiç uygulanamadığı ya da yarım veya eksik kaldığı bilinmektedir. Bununla birlikte, STK'lar ve yerel yönetimler arasındaki koordinasyonun gelişmesi faaliyetlerde maliyetlerin azaltılması için imkânlar sunabilecektir.

Yerel yönetimler ve kamu kurum ve kuruluşlarının hizmet alanlarındaki kapasitelerini ve koordinasyonu güçlendirebilmeleri için gerekli olan coğrafi bilgi sistemi gibi yazılım ve araçları temin etmeleri, gerekli alet, teçhizat, ekipman ve donanımı temin etmeleri sağlanmalıdır.

Tedbir Uygulama Yeri	İl merkezleri ve ilçeler
Proje ve Faaliyetler	-Kamu kurumları ve yerel yönetimlerin çalışanları ve STK üyelerine yönelik teknik destek programlarının artırılması -Özellikle küçük yerel yönetimlerde (ilçe ve belde düzeyinde) kişisel gelişim ve proje hazırlama eğitimleri düzenlenmesi -Özellikle komşu ilçe ve illerdeki kurum temsilcilerinin etkileşimini artırmaya yönelik ağ ve bilgilendirme toplantıları düzenlenmesi -STK'ların kamu kurumları ve yerel yönetimler ile işbirliklerini sağlayacak proje hazırlama eğitimleri vb. düzenlenmesi

1.1.5. Mesleki eğitimin sektörel ihtiyaçlara göre geliştirilmesi

Bölge genelinde tarımsal istihdam azalmasına rağmen hala toplam istihdamın en büyük bölümünü oluşturmaktadır. Sanayi istihdamı yavaş da olsa artmakta iken hizmetler sektöründeki istihdam hızlı bir artış göstermektedir. Bölgenin istihdam ihtiyacının bölge içinden karşılanabilir durumda olması sürdürülebilir bir ekonomi için olduğu kadar, işsizlikten kaynaklanan sorunların azaltılması için de gereklidir. Özellikle Malatya ve Elazığ gibi büyük kentsel merkezlerde genç ve kadın işsizliği de artmaktadır. Bu nedenle, tarımsal alanda sadece verimliliği artırıcı yönde işgücü eğitimleri, kentsel alanlarda sanayi sektörünün açığı bulunan işlere yönelik eğitimler, hizmet sektöründe ise var olan işgücünün niteliklerini artıran ve/veya hizmet sektörünün gerektirdiği niteliklere sahip işgücü yetiştirme programları gerekmektedir.

Tedbir Uygulama Yeri	İl merkezleri ve ilçeler
Proje ve Faaliyetler	-Elazığ ve Malatya Organize Sanayi Bölgelerinde Meslek Liseleri kurulması -Meslek Yüksek Okullarının görece altyapısı gelişmiş ilçelere yaygınlaştırılması -Meslek edindirme kurslarının özel sektör ile işbirliği halinde uygulanması/yaygınlaştırılması
Performans Göstergeleri	Bölgede mesleki eğitim alan kişi sayısı, Bölge içinde istihdam edilenler için mesleki eğitimlilerin oranı

1.1.6. Üniversitelerin araştırma, uygulama ve öğretim olanaklarının geliştirilmesi

Ürettikleri bilgi ve nitelikli insan kaynağı ile kalkınmaya olan katkılarının yanı sıra bölgesel gelişme için de önemli bir unsur teşkil eden Bingöl, Fırat, İnönü ve Tunceli Üniversitelerinin araştırma, uygulama ve öğretim altyapı ve imkânlarının geliştirilmesi gerek bölgedeki beşeri sermayenin gelişimine gerekse ekonomik alandaki rekabet gücüne önemli katkılar sağlayacaktır.

Fırat ve İnönü Üniversiteleri mühendislik, sağlık ve sosyal alanlarda önemli bir seviyeye ulaşmış olup, uluslararası düzeyde rekabet edebilecek konumdadır. Bu üniversitelerin özellikle bilginin teknolojiye ve sosyal faydaya dönüşümü bazında altyapılarını geliştirmeleri ve bulundukları illerde ikinci üniversitenin temellerini oluşturmaları öngörülmektedir. Görece daha yeni olan Bingöl ve Tunceli Üniversiteleri ise temel altyapı ve kurumsallaşma süreçlerini yakın zamanda tamamlayacak ve gerek bölgesel gelişmeye gerekse insan kaynağı yetiştirilmesine yönelik tercih edilen üniversiteler arasına girecektir. Bölge üniversitelerinde ve meslek yüksekokullarında yurt ihtiyacının giderilmesi başta olmak üzere kampüs altyapılarının geliştirilmesi önem arz etmektedir.

Öte yandan, üniversite sanayi işbirliğini geliştirmeye ve doğal bir ihtiyaç noktasına taşımaya yönelik olarak geliştirilecek olan, akademik yükselmede sanayi ilişkileri ve işbirliklerinin öneminin artırılması, yapılacak mali düzenlemelerle fikri ve sınai hakların araştırmacılar lehine korunması gibi ulusal politikaların bölgede en iyi şekilde değerlendirilmesi gerekmektedir.

Tedbir Uygulama Yeri	Malatya, Elazığ, Bingöl, Tunceli il ve ilçe merkezleri
Proje ve Faaliyetler	-Bingöl ve Tunceli Üniversitelerinin araştırmacı personel ve araştırma altyapılarının güçlendirilmesi. -Elazığ ve Malatya'da yeni üniversitelerin kurulması -Fırat ve İnönü Üniversitelerinin sanayi ile olan ilişkilerinde ara yüz görevi gören teknokent, teknoloji transfer ofisi vb. yapılanmalarını tamamlaması ve geliştirmesi
İlgili Diğer Tedbirler:	1.1.3, 1.1.4, 1.1.5
Performans göstergeleri	-Teknokent işletme sayıları, -Yayın sayıları, -Patent sayıları, -Öğretim elemanı ve öğrenci sayıları

1.1.7. Kadınların sosyal, ekonomik hayata ve karar süreçlerine katılımının artırılması

Bölge genelinde kadınların işgücüne, sosyal hayata ve karar süreçlerine katılımının az olması, hem bölge üretimini hem de kadınların sosyal ve ekonomik durumunu olumsuz etkilemektedir. TRB1 Bölgesini bu konuda Türkiye ortalamasının altında tutan ana etken çalışmaya hazır olduğu halde iş aramayan kesimin yüksekliğidir. Bu nedenle kadınların gerek ekonomik anlamda, gerekse sosyal girişimcilik boyutlarıyla özendirilmesi gerekmektedir.

Tedbir Uygulama Yeri	Tüm TRB1 Bölgesi
Proje ve Faaliyetler	-Kadın girişimciliğinin artırılması için il ve ilçe merkezlerinde farkındalık eğitimleri düzenlenmesi -Kamu kurumları, özel sektör ve sivil toplum kuruluşlarına yönelik destek programlarında kadını önceleyen tedbirlerin artırılması -"Kadın Dostu Kent - Malatya" projesi çıktılarının tüm bölge illerine yaygınlaştırılması -İşyerlerinin yoğunlaştığı kent merkezi, OSB vb. yerlerde kreş ve anaokullarının yaygınlaştırılması
Performans Göstergeleri	Kadın işgücüne katılım oranı, kadın şirket sahibi oranı, karar meclislerinde görev alan kadın oranı

1.1.8. Göç yönetimi

Bölge illerinin net göç hızı uzun yıllar negatif şekilde seyretmiş olup sadece 2012 yılında Malatya'nın büyükşehir olma durumundan dolayı pozitif yönlü bir eğilim gerçekleşmiş, bölge bazında ise binde -0,9 şeklinde ölçümlenmiştir. Gerek bölge illerinin

büyükşehirlere verdiği göçün, gerek bölge içinde gerçekleşen köyden kente göçün azaltılması bölge illerinde gelişen istihdam imkânları ve artan yaşam kalitesi ile mümkün olacaktır. Öte yandan TRB1 bölgesi özellikle doğu ve güney doğusundaki diğer bölgelerden göç de almaktadır. Bu yönüyle ulusal ölçekte müdahaleler gerektiren bu sorun esasen bölge planının da temel vizyonunu şekillendirmektedir.

Verilen ve alınan göçün etkin yönetimi için köye dönüş programları geliştirilmeli, nitelikli beyin göçünün önlenmesi için bölge üniversitelerin eğitim ve araştırma olanakları güçlendirilmeli, bu yönde özendirici ve özel destek programları uygulanmalıdır. Benzer şekilde özellikle Avrupa'da yerleşik gurbetçilerin de sermayeleriyle birlikte dönüşünü kolaylaştırmak ve özendirmek amacıyla, bölgedeki istihdam ve yatırım fırsatlarına yönelik tanıtım programları ve mali destek/teşvik uygulamaları gerçekleştirilmelidir.

1.2. FİZİKİ ALTYAPININ İYİLEŞTİRİLMESİ

Eğitimli ve girişimci insan gücüyle üreten, yaşam kalitesi yüksek TRB1	
EKSEN 1: YAŞAM KALİTESİ	
ÖNCELİK 1.2. FİZİKİ ALTYAPININ İYİLEŞTİRİLMESİ	
	Tedbir 1.2.1. Kent içi ulaşım sistemlerinin verimlilik ve erişilebilirlik odaklı iyileştirilmesi
	Tedbir 1.2.2. Bölgenin ulaşım altyapısının güçlendirilmesi
	Tedbir 1.2.3. Orman ve yeşil alan varlığının artırılması
	Tedbir 1.2.4. Bölgedeki yerleşimlerin afetlere hazırlıklı hale getirilmesi
	Tedbir 1.2.5. Bölge kentlerinde yapılaşmanın iyileştirilmesi
	Tedbir 1.2.6. Sağlık hizmetleri altyapısının iyileştirilmesi
	Tedbir 1.2.7. Kırsal kesimin sağlık hizmetlerine erişiminin arttırılması
	Tedbir 1.2.8. Kadın, engelli ve yaşlılara yönelik sosyal hizmet ve ulaşım altyapısının iyileştirilmesi
	Tedbir 1.2.9. Su, kanalizasyon ve enerji altyapılarının iyileştirilmesi
	Tedbir 1.2.10. Etkin katı atık yönetiminin sağlanması
	Tedbir 1.2.11. Atık su arıtma tesislerinin kurulması ve mevcutların geliştirilmesi

	Tedbir 1.2.12. Kültür ve spor tesislerinin geliştirilmesi

1.2.1. Kent içi ulaşım sistemlerinin verimlilik ve erişilebilirlik odaklı iyileştirilmesi

TRB1 bölgesindeki araç sayısı son 5 yılda %50 oranında artış göstermiş ve buna bağlı olarak kent içi ulaşım ağları ve otopark alanlarında eksiklik söz konusudur. Toplu taşımanın teşvik edilmesi, yeni otopark alanlarının oluşturulması ve kent içi ana ulaşım arterlerinin trafik yoğunluğu göz önünde bulundurularak geliştirilmesi gerekmektedir. Ayrıca yine TRB1 bölgesi kent içi yollarında, yol kalitesinin de geliştirilmesi gerekmektedir.

Tedbir Öncelikli Uygulama Yeri	Malatya, Elazığ, Bingöl ve Tunceli merkez ilçeleri ve Nazimiye, Palu, Kiğı, Arapgir, Hozat, Alacakaya, Arıcak, Ovacık, Maden, Baskil, Pütürge.
Proje ve Faaliyetler	-Malatya ve Elazığ kent içi trafik yükünün yenilikçi ulaşım sistemleri ile azaltılması -Malatya, Elazığ, Bingöl, Tunceli il merkezlerinde otopark alanlarının artırılması -İl merkezlerinde bisiklet yollarının kent içi ulaşıma entegrasyonu -İlçe içi yolların kalitesinin artırılarak erişimin iyileştirilmesi

1.2.2. Bölgenin ulaşım altyapısının güçlendirilmesi

Türkiye 2023 Ulaşım Strateji Belgesi'nde de belirtildiği üzere ekonomik ve sosyal girdileriyle toplumu sürekli etkileyen bir yapıya sahip olan ulaştırma sektörü, üretim sürecinin önemli bir parçasını oluşturması ve önemli yatırımların ekonomide yarattığı etkileri açısından, ülkelerin ekonomik yapıları içinde ağırlıklı bir yere sahiptir. TRB1 bölgesi de gerek ülkemizin limanlara ve sınırlara uzak iç kesimlerinde yer alması, gerekse de kendi içindeki dağlık yapısı ve göl-akarsu gibi engellerin bulunması nedeniyle ulaşım olanakları kısıtlıdır.

Bölgenin diğer bölgelerle ulaşım altyapısı yeterince gelişmeden, erişilebilirliği artırılmadan rekabet şansı olamayacaktır. Bu cihetle bölgenin doğu-batı yönlerindeki karayolu ulaşım imkânları iyileştirilmeli ve çeşitlendirilmeli, görece çok daha problemli olan kuzey-güney yönündeki karayolu bağlantıları ise geliştirilmelidir.

Bölgede havayolu ulaşımının hacmi ve önemi son yıllarda önemli derecede artmaktadır. Elazığ ve Malatya havalimanları uluslararası uçuşlara açık, modern imkânlara sahip olup, 2013 yılı içinde tamamlanan Bingöl havalimanı ile de bölgenin havayolu ulaşımı çok daha yaygın ve kolay bir boyut kazanacaktır. Erzincan, Muş, Diyarbakır ve Adıyaman havaalanları da TRB1 bölgesi için alternatif teşkil etmektedir.

Hâlihazırda iç su taşımacılığı Elazığ-Ağın, Elazığ-Pertek, Elazığ-Çemişgezek ve Malatya-Baskil arasında söz konusu olup, Ağın köprüsü yakın zamanda tamamlanacaktır. Pertek ve Çemişgezek ilçelerinin Elazığ bağlantısı için Pertek Köprüsü, Karadeniz-Güneydoğu Anadolu Bölgesi arasında önemli bir alternatif sağlayacaktır.

Bölgedeki iç sular, gelişen teknoloji ve düşen maliyetlerle birlikte küçük çaplı havayolu taşımacılığı alanında, özellikle de Tunceli için bir fırsat niteliğindedir.

Demiryolları bölgede çıkarılan çeşitli maden cevherlerinin ve ürünlerinin İskenderun ve Mersin limanlarına ulaştırılması ve ekonomik yolcu ulaşımı olanakları sağlaması açısından önemlidir. Bölgede demiryolu taşımacılığı hacmi her geçen yıl artmaktadır. Bu durumun ileriki yıllarda hatların ve taşıyıcı araçların yenilenmesi ihtiyacını doğurması kuvvetle muhtemeldir. Yolcu ulaşımı için 2023 yılında bitirilmesi planlanan Çetinkaya-Malatya-Yolçatı-Elazığ-Diyarbakır Yüksek Hızlı Tren hattı (TCDD, 2007-2011), bölgenin demiryolu ulaşım yoğunluğunu daha da artıracak ve artan nüfusa alternatif bir ulaşım imkânı sağlayacaktır.

Kırdan kente göçü tetikleyen temel faktörler arasında yer alan kırsal alandaki ulaşım altyapısının yetersizliği de giderilmeli, ilçeleri ile ve köylere/beldelere bağlayan yollar geliştirilmelidir. Benzer şekilde kentlerin gelişimi için de önem arz eden çevre yolları ve bağlantıları da yapılmalıdır.

Tedbir Uygulama Yeri	Tüm TRB1 Bölgesi
Proje ve Faaliyetler	-İstanbul ve Ankara bağlantılarını sağlayan Kayseri-Darende-Malatya-Elazığ-Bingöl-Solhan-Muş hattının iyileştirilmesi (Tünel, köprü ve bölünmüş yol çalışmalarının tamamlanması) -Mersin, Adana ve Gaziantep bağlantısını sağlayan Erkenek-Doğanşehir-Malatya hattının iyileştirilmesi (Tünel ve bölünmüş yol çalışmalarının tamamlanması) -İstanbul ve Ankara bağlantıları için alternatif teşkil edecek Malatya-Hekimhan-Sivas ve Elazığ-Keban-Arapgir-Sivas hatlarının geliştirilmesi -Erzurum-Bingöl-Diyarbakır bağlantısının geliştirilmesi -Kiğı-Erzincan, Ovacık-İliç bağlantılarının oluşturulması -Malatya-Nemrut Dağı-Adıyaman ve Elazığ-Diyarbakır bağlantılarının geliştirilmesi -Elazığ-Pertek-Tunceli-Erzincan bağlantısının geliştirilmesi (Pertek köprüsü ile) -Yüksek Hızlı Tren bağlantısının Elazığ'a kadar ulaşması -Sivas-Malatya-Elazığ-Bingöl-Tatvan demiryolu hattının iyileştirilmesi/yenilenmesi -Bölge illerinin lojistik merkez potansiyelinin araştırılması ve uygun mekanlarda lojistik altyapılarının

	güçlendirilmesi -Malatya, Tunceli ve Bingöl illeri çevre yollarının yapımı -Battalgazi-Kale-Doğanyol (ve Pütürge) güzergâhında suyolu taşımacılığı alternatifinin geliştirilmesi (özellikle kış ayları için) -Keban ve Karakaya Baraj Göllerinde iç su taşımacılığı geliştirmeye yönelik iskelelerin artırılması -İlçe bağlantılarının geliştirilmesi (Bingöl-Yedisu, Bingöl-Yayladere, Bingöl-Adaklı, Bingöl-Kiğı, Malatya-Pütürge, Malatya-Doğanyol, Malatya-Arapgir, Tunceli-Ovacık, Tunceli-Çemişgezek, Tunceli-Hozat, Tunceli-Nazımiye, Tunceli-Pülümür, Tunceli-Mazgirt, Elazığ-Ağın, Elazığ-Arıcak ve Elazığ-Alacakaya karayolu bağlantılarının iyileştirilmesi, Nazımiye-Yayladere-Kiğı-Adaklı-Yedisu, Hekimhan-Kuluncak, Kuluncak-Darende, Yedisu-Erzincan, Pütürge-Sincik bağlantılarının geliştirilmesi)
Performans göstergeleri	Asfalt yol oranı, yol/yüzölçümü oranı, taşıt sayısı, yenileştirilen/iyileştirilen yol uzunlukları (km)

1.2.3. Orman ve yeşil alan varlığının artırılması

Doğal güzellikler açısından zengin, orman varlığı açısından fakir olan ülkemizde, hem kent yakınlarında bulunan ve kentsel baskılar nedeniyle yok olma tehlikesi altında bulunan canlı varlığımızı korumak, hem de kent içi arazileri kullanarak kentlerin dinlenme fonksiyonlarını yerine getirecek yeterli alanların yeşil kuşaklar ve kent ormanları şeklinde geliştirilmesine duyulan ihtiyaç artmıştır. Bu sebeple yeşil kuşak ve kent ormanlarının kurulabileceği alanların tespit edilerek buralardaki hazine arazilerinin belirlenmesi ve muhafazası ile bu alanlarda ihtiyaç duyulacak özel mülkiyetteki arazilerin imkânlar dâhilinde kamulaştırılarak ağaçlandırılması gerekmektedir. İl ve bazı ilçe merkezlerinde park, rekreasyon alanları, bisiklet yolları ve mesire yerleri tesis edilmesi önem arz etmektedir.

Özel ağaçlandırma uygulamaları ile orman vasfını kısmen ya da tamamen kaybetmiş araziler de badem, ceviz, alıç, böğürtlen vb. başta olmak üzere orman meyveleri ile özel müteşebbisler eliyle ağaçlandırılmalı, doğaya ve ekonomiye kazandırılmalıdır.

Kaliteli ve sürekli bal elde etmeye yönelik olarak, belirlenecek uygun alanlarda bal ormanları oluşturulması gerekmektedir.

Ayrıca kadastro işlemleri tamamlanmamış orman alanlarının kadastro işlemleri tamamlanmalı, söz konusu alanların verimli kullanımı için mülkiyet sorunları çözümlenmelidir.

Tedbir Uygulama Yeri	İl merkezleri, Bingöl ve Tunceli ilçeleri, Pütürge, Doğanyol, Hekimhan, Doğanşehir, Arguvan, Arapgir, Sivrice, Baskil, Karakoçan, Ağın
Proje ve Faaliyetler	-Ceviz, badem ve alıç eylem planları kapsamında özel ağaçlandırma uygulamalarının yaygınlaştırılması -Bal ormanlarının yaygınlaştırılması (Bingöl merkez ilçe ve ilçeleri, Tunceli merkez ilçe ve ilçeleri, Doğanşehir, Arguvan, Pütürge, Doğanyol, Arapgir, Sivrice, Baskil, Karakoçan) -Başta Malatya ve Elazığ olmak üzere il merkezlerinde yeşil alan varlığının artırılması
Performans göstergeleri	Özel ağaçlandırma proje alanı büyüklüğü, bal ormanı alan büyüklüğü, kent içi yeşil alan büyüklüğü

1.2.4. Bölgedeki yerleşimlerin afetlere hazırlıklı hale getirilmesi

Etkin bir mekânsal organizasyonun sağlanabilmesi için kentlerin ve kentleşmenin güçlenmesi gerekmektedir. Bölgenin jeolojik yapısı, sürdürülebilir kentleşmenin sağlanması için doğal afet risklerinin dikkate alınmasını ve bölgede yapılacak fiziki ve toplumsal düzenlemelerin, bölgenin birinci derecede deprem kuşağında olduğu bilgisi doğrultusunda gerekli kılmaktadır. Bölgede, depremselliğe ve afetlere karşı hazırlıklı bir gelişmenin planlanması stratejik önemdedir.

Saha araştırmalarında kırsal alanda yer alan depreme karşı dayanıksız kerpiç yapıların yapı stoğu içinde önemli bir yer tuttuğu gözlenmiş olup, bu yapıların dönüştürülmesi yönünde özendirici ve teşvik edici uygulamalar hayata geçirilmelidir. Bunlara ek olarak, geçmişte meydana gelen depremlerden sonra kırsal alanda inşa edilen "afet konutları" tipi yapı topluluklarının kontrolü ve yenilenmesi de gerekmektedir.

Kentsel dönüşüm uygulamaları gerek kentlerdeki güvensiz bina stoğunun ortadan kaldırılması, gerekse etkin bir şehir planlaması için il merkezlerinde gerçekleştirilmelidir.

Malatya, Elazığ, Bingöl ve Tunceli kent merkezlerinde olası sellere karşı drenaj altyapıları güçlendirilmeli, bölge ilçe ve beldelerinde taşkın riski bulunan alanlarda dere ıslahları ve taşkın önleme setleri yapılmalıdır.

Tedbir Uygulama Yeri	Tüm TRB1 Bölgesi
Proje ve Faaliyetler	-Afet riski yüksek yerlerde rezerv alanların tespit edilmesi -Kamu yapılarının depreme karşı güçlendirme/yenileme çalışmalarının yapılması

1.2.5. Bölge kentlerinde yapılaşmanın iyileştirilmesi

TRB1 bölgesi kentleri Türkiye geneline kıyasla hızlı olmayan bir kentleşme süreci yaşamasına karşın, kentler plansız gelişmiş ve yapılı alanın büyük bir kısmı yakın dönemde şekillenmiştir. Kentleşmenin 2023 yılında %90 oranında gerçekleşeceği öngörülmekte olup, bölgede kentleşmenin ve yapılaşmanın ulusal strateji belgelerinde de yer aldığı üzere acil olarak iyileştirilmesi gerekmektedir.

Toplu konut uygulamalarının yörenin geleneksel konut dokusu göz önünde bulundurularak hayata geçirilmesi gerekmektedir.

Tedbirin Öncelikli Uygulama Yeri	Bölge il merkezleri, Doğanşehir, Darende, Yeşilyurt, Battalgazi, Kovancılar, Karakoçan, Pertek, Hekimhan, Karlıova, Genç, Solhan.

1.2.6. Sağlık hizmetleri altyapısının iyileştirilmesi

TRB1 Bölgesinde sağlık hizmetlerinin Malatya ve Elazığ'da yoğunlaştığı görülmektedir. Bu illerde doktor başına hasta sayısı ve yüzbin kişi başına hastane yatak sayısı Türkiye ortalamasından daha iyi bir değerde iken, Bingöl ve Tunceli illerinde ise Türkiye ortalamasının altında kalmaktadır. Bingöl ve Tunceli illerinde sağlık hizmetlerine erişim imkânlarının artırılması açısından gerekli altyapının geliştirilmesi gerekmektedir. Bölge il ve ilçelerinde yatak kapasitesinin artırılmasına yönelik, yeni inşa edilecek hastanelere ilave olarak doktor ve diğer sağlık görevlilerinin sayıca artırılması gerekmektedir.

İnönü Üniversitesi Turgut Özal Tıp Merkezi ve Fırat Üniversitesi Fırat Tıp Merkezi, Doğu Anadolu Bölgesi başta olmak üzere çeşitli branşlarda uluslararası düzeyde hizmet veren

büyük ölçekli sağlık merkezleridir. Turgut Özal Tıp Merkezi karaciğer naklinde Avrupa ve Dünya sıralamasında; girişimsel anjiyografi ve kanser tedavisinde ise Türkiye'de en önlerde yer almaktadır. Söz konusu merkezlerin bu konumlarını koruyabilmesi, geliştirebilmesi ve bölgesinde bir sağlık turizmi yaratabilmesi amacıyla insan kaynağı, donanım ve ihtisaslaşma bakımından güçlendirilmesi gerekmektedir.

Tedbir Uygulama Yeri	Tüm TRB1 Bölgesi
Proje ve Faaliyetler	-Fırat ve İnönü Üniversite Hastanelerinin insan kaynağı ve donanım açısından güçlendirilmesi -Bingöl ve Tunceli kent merkezlerindeki hastanelerin insan kaynağı ve kapasite açısından güçlendirilmesi -Malatya ve Elazığ merkez ilçelerinde hasta ve hasta yakınlarına yönelik konaklama altyapılarının güçlendirilmesi
Performans Göstergeleri	Sağlık personeli sayısı, yatak sayısı

1.2.7. Kırsal kesimin sağlık hizmetlerine erişiminin arttırılması

Mevcut durum analizi ve saha ziyaretleri sonucunda bölge kırsal alanında nüfus yoğunluğunun giderek azalmakta olduğu, bu durumun kırsal alanda kalıcı sağlık altyapısı yatırımlarının verimsiz olması sonucunu doğurduğu tespit edilmiştir. Kırsal kesimin sağlık hizmetlerine kolay ve verimli bir şekilde erişimi için belli büyüklükteki yerleşimlerde sağlık ocağı ve hastanelerin geliştirilmesi, lojman vb. donatılarının inşası ve mobil sağlık hizmetleri sunacak araç ve donanımların temini gerekmektedir.

Tedbir Uygulama Yeri	TRB1 Bölgesi ilçeler ve kırsal alanlar
Proje ve Faaliyetler	-Kırsal yerleşmelerdeki nüfusa hizmet götürmek üzere ihtiyaç duyulan araç, gereç ve donanım temin edilerek mobil tedavi hizmetleri sunulması -Sağlık personeli sayısının artırılması ve sağlık ocağı/hastane altyapılarının genişletilmesi (Özellikle Yedisu, Yayladere, Kiğı, Adaklı, Hozat, Ovacık, Pülümür, Nazımiye, Mazgirt, Arıcak, Maden, Alacakaya, Doğanyol, Kuluncak)
Performans Göstergeleri	Sağlık birimi sayısı, sağlık personeli sayısı, yatak sayısı

1.2.8. Kadın, engelli ve yaşlılara yönelik sosyal hizmet ve ulaşım altyapısının iyileştirilmesi

Bölgede engelli bireylerin oranı Türkiye ortalamasının üzerindedir. Kentsel mekânlarda engellilerin rahat dolaşımını sağlayacak biçimde, mekânların erişilebilir ve kullanışlı olarak düzenlenmesi bu kişilerin yaşam kalitesi ile doğrudan ilgilidir. Bu nedenle toplumsal ve fiziksel çevrenin düzenlenmesi, planlama ve tasarım aşamasından itibaren, tüm engelliler dâhil, bütün insanların kullanım ve erişilebilirlik gereksinimlerini karşılayacak biçimde, erişilebilir ve kullanışlı olarak düzenlenmelidir. Engelli vatandaşların, sosyal, kültürel ve ekonomik yaşama entegrasyonunun sağlanması amacıyla, yetkili kurumların yenilikçi yaklaşımlar doğrultusunda çalışmalarda bulunması gerekmektedir.

Engellilerin eğitim öğretimlerini rahat bir şekilde sürdürebilmeleri amacıyla özel eğitim ve rehabilitasyon merkezlerinin sayı ve niteliği artırılması gerekmektedir. Benzer şekilde hasta ve yaşlı bakım evleri ile huzur evi ve gündüz bakım evleri oluşturulmalıdır.

Orta Doğu Anadolu (TRB) Bölgesinde 10 kadından 5'inin yaşamının her hangi bir döneminde şiddete maruz kaldığı saptanmış, kadın dostu kentler projesi ve saha araştırmalarında mevcut sığınma evlerinin yetersizliği gözlenmiş olup, Bölgenin tüm il merkezlerinde sığınma evlerinin sayılarının artırılması gerekmektedir.

Tedbir Uygulama Yeri	TRB1 Bölgesi İl Merkezleri
Proje ve Faaliyetler	-Bingöl ve Tunceli'de engelli çocuklara yönelik özel eğitim ve rehabilitasyon merkezlerinin kurulması, -Malatya, Elazığ, Bingöl ve Tunceli'de yaşlı vatandaşlara yönelik bakım ve sosyal rehabilitasyon merkezlerinin yapılması -İl ve ilçe merkezlerinde kent içi yolların ve kamu binalarının engellilerin erişimine uyumlu hale getirilmesi -İl merkezlerinde sığınma evleri sayısının artırılması
Performans Göstergeleri	Engelli çocuklara yönelik eğitim ve rehabilitasyon merkezi sayısı, Yaşlı vatandaşlara yönelik bakım ve sosyal rehabilitasyon merkezi sayısı

1.2.9. Su, kanalizasyon ve enerji altyapılarının iyileştirilmesi

Birleşmiş Milletler, 2002 yılında sağlıklı suya erişimi bir insan hakkı olarak kabul etmiş ve 2005 yılında "yaşam için su" konulu 2005 - 2015 yıllarını içine alan on yıllık bir program dönemini başlatmıştır. Programın hedefi, güvenilir içme suyuna ve kullanılan suyun uzaklaştırıldığı basit bir sisteme ulaşamayan nüfusun sayısını yarıya indirmektir.

Su ve kanalizasyon altyapısı bölgemizde de büyük öneme sahiptir. Bölge kentlerinde içme suyu temini büyük ölçüde sağlanmış ancak bazı ilçe merkezlerinde yenileme çalışmalarına ihtiyaç vardır. Ayrıca bölgede birçok ilçede kanalizasyon altyapısı hizmetleri yetersizdir. Kanalizasyon hizmeti sunumu yetersiz olan Ağın, Alacakaya, Arıcak, Keban, Pertek, Sivrice, Ağın, Baskil, Maden, Arguvan, Akçadağ, Battalgazi, Kale, Pütürge, Kuluncak, Hekimhan, Yazıhan, Darende, Doğanşehir, Adaklı, Karlıova, Kiğı, Solhan, Yayladere, Yedisu, Çemişgezek, Hozat, Nazımiye, Pertek, Mazgirt ilçelerinde kanalizasyon altyapısının ivedilikle iyileştirilmesi önem arz etmektedir.

İçme suyu temininde ise Arapgir, Darende, Doğanşehir, Hekimhan, Kale, Arıcak, Karakoçan, Kovancılar, Palu, Sivrice, Adaklı, Kiğı, Pertek ilçelerinde altyapı yetersiz durumda olduğu tespit edilmiştir. Bahse konu yerleşmelerde temiz su sisteminin ihtiyaca cevap verecek şekilde yeniden yapılandırılması gerekmektedir.

Enerji, sanayileşmenin alt yapısı ve günlük hayatın vazgeçilmez bir unsuru olduğu için özellikle kent merkezlerinde doğal gaz ve elektrik enerjisine erişim büyük önem arz etmektedir. Bingöl ve Tunceli illerinde doğalgaz erişiminin sağlanması gerekmektedir. Elektrik enerjisinde de kayıp kaçakların azaltılması yönlü çalışmalar yapılmalıdır.

Tedbir Uygulama Yeri	Tüm TRB1 Bölgesi
Proje ve Faaliyetler	-Keban, Pertek, Sivrice, Ağın, Baskil, Alacakaya, Arguvan, Battalgazi, Kale, Pütürge, Kuluncak, Hekimhan, Yazıhan, Karlıova, Kiğı, Solhan, Yayladere, Çemişgezek, Mazgirt ilçelerinde kanalizasyon altyapısının iyileştirilmesi -Arapgir, Darende, Doğanşehir, Hekimhan, Kale, Arıcak, Karakoçan, Kovancılar, Palu, Sivrice, Adaklı, Kiğı, Pertek ilçelerinde içme suyu altyapısının iyileştirilmesi -Malatya ve Elazığ merkez ilçelerinde nüfus artışı göz önünde bulundurularak içme suyu ve kanalizasyon altyapısının geliştirilmesi, kapasite artırımı yapılması -Bingöl ve Tunceli merkez ilçelerinde temiz su iletim hattının iyileştirilmesi -Tunceli merkez ilçesinde tüm mahallelerin kanalizasyon sistemine erişimin sağlanması -Bingöl ve Tunceli merkez ilçelerinde doğalgaza erişim imkânı sunulması
Performans Göstergeleri	Kanalizasyon altyapısı yenilenen ilçe sayısı, İçme suyu altyapısı yenilenen ilçe sayısı, doğalgaz abonesi sayısı

1.2.10. Etkin katı atık yönetiminin sağlanması

Günümüzde yoğun nüfus artışı, hızlı gelişen teknoloji ve karmaşık kentleşme süreci ve buna ilişkin olarak yaşam standartlarının değişmesi tüketim eğiliminin artması ile birlikte, uzaklaştırılması gereken katı atık miktarı da fazlalaşmaktadır. Katı atıkların neden olduğu toplum ve çevre sağlığı tehlikesi de önemli boyutlara ulaşmaktadır. Bunların sonucunda da katı atıkların çevreye zarar vermeden ve ekonomik bir biçimde bertaraf edilmesi sorunu önemli boyutlara ulaşmaktadır. Ekonominin ve teknolojinin gereği olarak bu atıkların bir bölümünün tekrar kullanıma sunulması veya enerji üretimi mümkün olmakla birlikte, tekrar kullanıma sunulmayan atıkların çeşitli yöntemlerle bertaraf edilmesi çevre ve insan sağlığı açısından büyük önem taşımaktadır.

Bunun yanı sıra, Malatya ve Elazığ illerinde bölgeye ve çevre illere sunulan yoğun sağlık hizmeti neticesinde ortaya çıkan "tıbbi atık"lara ilişkin önlemler alınması önem arz etmektedir. Elazığ ve Malatya'da tıbbi atıkların bertaraf işlemi yapılmaktadır. Ancak bölge genelindeki tüm sağlık kuruluşlarının tıbbi atık bertarafı konusunda bilinçlendirilmesi gerekmektedir.

Özellikle kent merkezlerinde katı atık bertaraf tesislerinin kurulması, ilçe merkezlerinde ise katı atık depolama alanlarının belirlenmesi ve ilgili yönetmeliklere uygun şekilde depolama/bertaraf işlemlerinin yürütülmesinin sağlanması gerekmektedir.

Tedbir Uygulama Yeri	Malatya, Elazığ, Bingöl ve Tunceli merkez ve ilçeleri
Proje ve Faaliyetler	-İlçelerde düzenli katı atık depolama alanlarının belirlenmesi -Bölge illerindeki tüm sağlık kuruluşlarında, tıbbi atık konusunda bilinçlendirme çalışmaları yapılması -Evsel atıkların meskenlerde ayrıştırılması için bilinçlendirme eğitimleri düzenlenmesi
Performans Göstergeleri	Katı atık bertaraf tesisi sayısı, Bölgedeki toplam düzenli katı atık depolama alanı sayısı

1.2.11. Atık su arıtma tesislerinin kurulması ve mevcutların geliştirilmesi

Atık suların arıtılarak tekrar kullanılması hem çevrenin korunması, hem su kaynaklarının verimli kullanılması açısından tüm dünyada olduğu gibi bölgemizde de önem arz etmektedir. Bölge yerleşimlerinde, saha ziyaretleri sonucunda bölgedeki yerleşmelerin, atık suyu Fırat nehrinin kollarına, Keban ve Karakaya baraj göllerine ve Hazar gölüne bıraktığı bilinmektedir. Elazığ il merkezinde, Battalgazi (Malatya merkez ilçeye de hizmet veren) ve Sivrice ilçesinde atık su arıtma tesisi bulunmakta, bölgenin diğer ilçelerinde ise atık su arıtma sistemi bulunmamaktadır. Ancak Battalgazi'deki tesisin enerji giderlerinden dolayı düzenli bir şekilde çalışmadığı bilinmektedir. Sivrice ilçesinde projesi tamamlanan atık su arıtma tesisi de enerji ihtiyacını karşılayamadığından işletilememektedir. Tunceli ve Bingöl merkez ilçelerde ise yakın dönemde hizmete girmiştir.

Bölgede atık su tesisi olmayan yerleşmelere yeni atık su arıtma tesisleri yapılması gerekmektedir. Bu tesisler projelendirilirken enerji maliyetleri göz önünde bulundurulmalı, yenilenebilir yöntemlerle uygulanması teşvik edilmelidir. Ayrıca, mevcut tesislerin enerji giderlerinin karşılanması için de yenilenebilir enerji projeleri geliştirilmelidir.

Tedbir Uygulama Yeri	Arapgir, Arguvan, Darende, Akçadağ, Doğanşehir, Doğanyol, Hekimhan, Yazıhan, Pütürge, Kale, Yeşilyurt, Keban, Ağın, Karakoçan, Alacakaya, Arıcak, Baskil, Maden, Pertek, Çemişgezek, Mazgirt, Ovacık, Palu, Kovancılar, Genç, Solhan, Kiğı, Karlıova.
Proje ve Faaliyetler	-Atık su arıtma tesisleri kurulması (Arapgir, Arguvan, Darende, Akçadağ, Doğanşehir, Doğanyol, Hekimhan, Yazıhan, Pütürge, Kale, Yeşilyurt, Keban, Ağın, Karakoçan, Alacakaya, Arıcak, Baskil, Maden, Pertek, Çemişgezek, Mazgirt, Ovacık, Palu, Kovancılar, Genç, Solhan, Kiğı, Karlıova.)
Performans Göstergeleri	Atık su arıtma tesisi sayısı.

1.2.12. Kültür ve spor tesislerinin geliştirilmesi

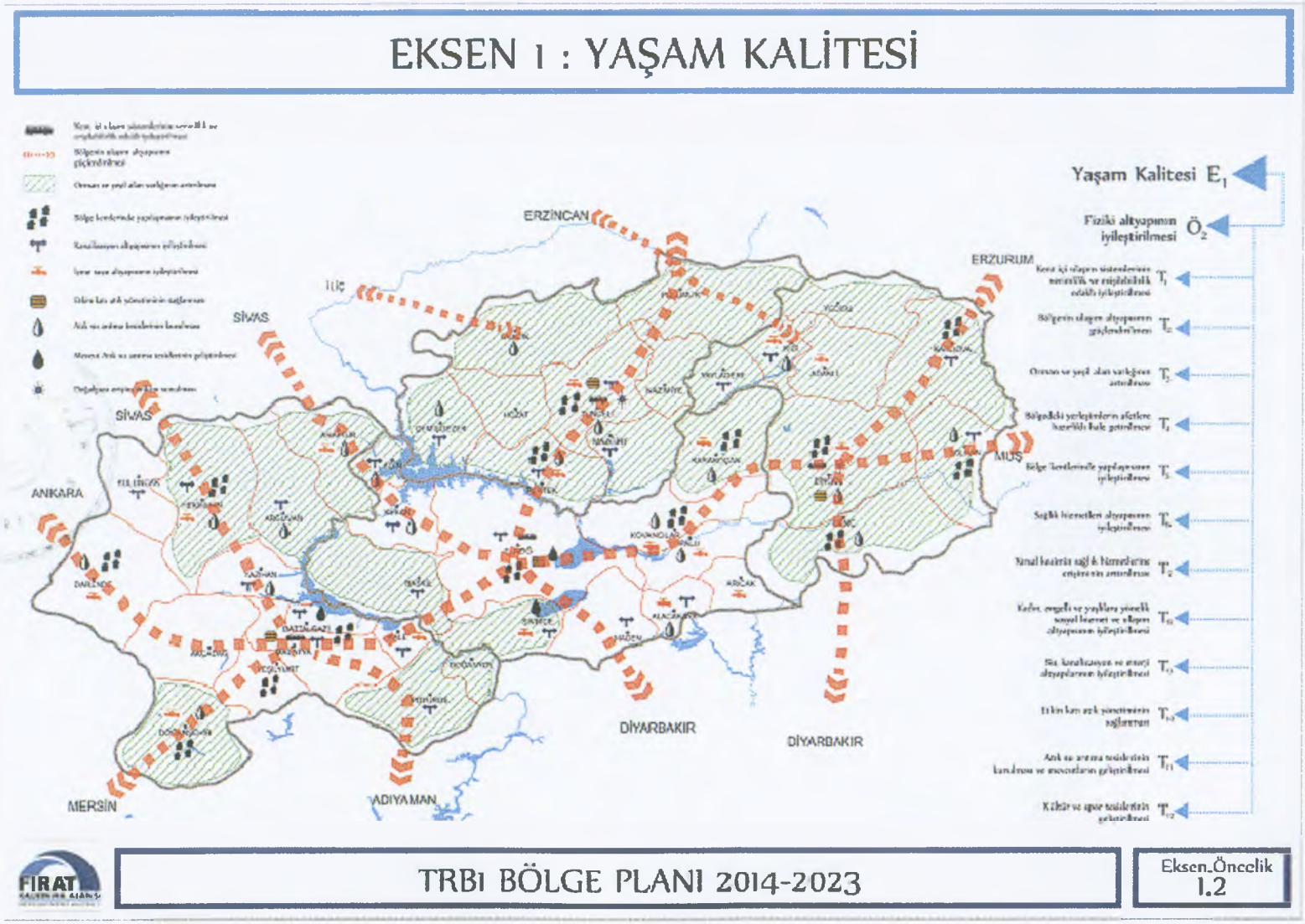
Özellikle Bingöl ve Tunceli il merkezlerinde kütüphane, tiyatro-sinema salonları ve müze gibi kültür tesislerine ihtiyaç bulunmaktadır. Kamu kurumları, yerel yönetimler ve özel sektör işbirlikleri ile de kurulabilecek ve geliştirilebilecek olan bu tarz tesisler özellikle gençlerin sağlıklı yetişmesine katkı sağlayacağı gibi bu illerdeki yaşam kalitesinin geliştirilmesine de büyük etki yapacaktır.

Malatya ve Elazığ illerinde de gerek mevcut tesislerin niteliğinin yükseltilmesi, gerekse de yeni ve tematik müzelerin kurulması turizm sektörünün gelişmesi açısından önemlidir.

İl merkezlerinde gençlerin eğitimlerine katkı sağlamak ve bilimsel konulardaki ilgi ve meraklarını geliştirmek amacıyla bilim merkezleri tesis edilecektir.

Elazığ ve Malatya illeri futbol takımları iddialı takımlar olup, son dönemde ulusal düzeyde varlık göstermektedirler. Gerek bölgede gelişen spor turizmi sektörü, gerekse de illerin tanıtımı cihetiyle önemli bir değer olan bu takımların varlıklarını sürdürebilmesi ve gelişimi için stadyum başta olmak üzere gerekli spor altyapılarının kurulması ve geliştirilmesi sağlanmalıdır.

Tedbirin Öncelikli Uygulama Yeri	Malatya, Elazığ, Bingöl ve Tunceli il merkezleri
Proje ve Faaliyetler	-Malatya'da kent tarihi ve uygarlıklar müzesi yapılması -Bingöl ve Tunceli'de sinema ve tiyatro salonu sayısının artırılması -İl merkezlerinde bilim merkezi kurulması -Bingöl ve Tunceli'de Etnografya Müzeleri kurulması -Spor alanlarına erişimin kolaylaştırılması
Performans Göstergeleri	Bölgedeki sinema, müze, bilim merkezi, spor tesisi sayısı.

Harita 4.2 Fiziki Altyapı Önceliği - Şematik Gösterim

2. EKSEN: SÜRDÜRÜLEBİLİR EKONOMİ

2.1. TARIMSAL ÜRETİMİN VE VERİMLİLİĞİN ARTIRILMASI

Eğitimli ve girişimci insan gücüyle üreten, yaşam kalitesi yüksek TRB1	
EKSEN 2: SÜRDÜRÜLEBİLİR EKONOMİ	
ÖNCELİK 2.1. TARIMSAL ÜRETİM VE VERİMLİLİĞİN ARTIRILMASI	
	Tedbir 2.1.1. Sulanan tarım arazisi varlığının arttırılması ve modern sulama sistemlerinin yaygınlaştırılması
	Tedbir 2.1.2. Arazi toplulaştırmaları
	Tedbir 2.1.3. Modern hayvancılık uygulamalarının yaygınlaştırılması
	Tedbir 2.1.4. Su ürünleri üretiminin ve katma değerinin artırılması
	Tedbir 2.1.5. Arıcılığın gelişimi ve kaliteli bal üretiminin sağlanması
	Tedbir 2.1.6. Tarımsal girdi temininde bağımlılığın azaltılması
	Tedbir 2.1.7. Seracılığın Yaygınlaştırılması
	Tedbir 2.1.8. Tarımsal ürünlerin toplanması ve depolanması için gerekli altyapının sağlanması
	Tedbir 2.1.9. Tarımsal üretimde pazarlama altyapısının geliştirilmesi
	Tedbir 2.1.10. İyi tarım ve organik tarım uygulamalarının yaygınlaştırılması
	Tedbir 2.1.11. Tıbbi ve aromatik bitkilerin ekonomiye kazandırılması
	Tedbir 2.1.12. Tarımda verimliliği arttırmaya yönelik tekniklerin ve eğitimlerin yaygınlaştırılması
	Tedbir 2.1.13. Meyveciliğin çeşitlendirilmesi

2.1.1.Sulanan tarım arazisi varlığının arttırılması ve modern sulama sistemlerinin yaygınlaştırılması

TRB1 Bölgesi sahip olduğu yer altı ve yer üstü su kaynakları ile oldukça zengin bir yapı arz etmesine rağmen bu kaynaklar yeterince değerlendirilememektedir. Gerek bitkisel üretim, gerekse de yem bitkileri boyutuyla hayvancılık için son derece önemli olan su, arazi varlığının yüksek kesimlerde veya su kaynaklarına görece uzak olması nedeniyle etkin şekilde

kullanılamamaktadır. Bölgede kurulu sulama altyapıları belli bölgelerde sorunsuz şekilde kullanılsa da bazı yörelerde yüksek enerji maliyetleri nedeniyle atıl hale geçmiş ya da bilinçsiz sulama nedeniyle toprağı verimsizleştirmiştir.

Mevcut sulama sistemlerinin kapalı devre şeklinde modernizasyonu sağlanacaktır. Sulama sistemlerinde güneş enerjisi kullanımı yaygınlaştırılacak, bu alanda gerekli Ar-Ge ve teknoloji yatırımları özendirilecektir.

Bölgede yeni kurulmuş ancak henüz sulama sistemi tamamlanmamış barajlar ve yeni kurulmakta olan barajlar ile kazanılacak olan sulanan arazi varlığı uygun ürün deseni tasarımı ve sulama altyapıları kurulması suretiyle tarımsal üretime kazandırılacaktır.

<table>
<tr><td>Tedbirin Öncelikli Uygulama Yeri</td><td>B16 İlişki kümesi (Çemişgezek, Pertek), B4 ilişki kümesi (Arapgir, Arguvan, Ağın, Keban), B5 ilişki kümesi (Malatya Merkez, Akçadağ, Yazıhan, Yeşilyurt, Battalgazi, Kale, Baskil), B7 ilişki kümesi (Elazığ Merkez, Sivrice), B9 ilişki kümesi (Kovancılar, Palu), B3 ilişki kümesi (Doğanşehir) B15 ilişki kümesi (Karlıova, Yedisu), B13 ilişki kümesi (Bingöl Merkez, Genç, Solhan), B1 ilişki kümesi (Hekimhan, Kuluncak), Hozat, Ovacık, Mazgirt, Karakoçan, Kiğı,Adaklı</td></tr>
<tr><td>Proje ve Faaliyetler</td><td>-Sulama birliklerinde yönetim kapasitesini geliştirmek ve kurumsal sürdürülebilirliği sağlamak üzere teknik destek programları düzenlenmesi
-Kapalı sistem, modern sulama sistemlerinin yaygınlaştırılması
-Sulama sistemlerinde güneş enerjisi kullanımının yaygınlaştırılması
-Yeni sulama projelerinin gerçekleştirilmesi, bölgenin sulanabilir tarım arazisi varlığının artırılması. (Aşağıda 1000 ha üzerindeki projeler sıralanmıştır.)
<table>
<tr><th>ADI</th><th>İLİ</th><th>İLÇESİ</th><th>NET SULANACAK ALAN (ha)</th></tr>
<tr><td>Yoncalı Sulaması</td><td>Malatya</td><td>Arguvan</td><td>12045</td></tr>
<tr><td>Yazıhan Sulaması</td><td>Malatya</td><td>Yazıhan</td><td>11560</td></tr>
<tr><td>Çerkez Yazısı</td><td>Malatya</td><td>Merkez</td><td>9177</td></tr>
<tr><td>Yarımcahan Pompaj Sulaması</td><td>Malatya</td><td>Merkez</td><td>7524</td></tr>
<tr><td>Çemişgezek Barajı Ve Sulaması</td><td>Tunceli</td><td>Çemişgezek</td><td>5224</td></tr>
<tr><td>Elazığ Kanatlı Sulaması</td><td>Elazığ</td><td>Palu</td><td>4911</td></tr>
<tr><td>Kuzova Pompaj Sulaması I.Kısım</td><td>Elazığ</td><td>Merkez</td><td>4783</td></tr>
</table></td></tr>
</table>

	Baltaşı Sulaması	Elazığ	Palu	4367
	Derme İlave Sulaması	Malatya	Merkez	3870
	Kale Sulaması	Malatya	Kale	3662
	Hatunköy Sulaması	Elazığ	Sivrice	3554
	Akpazar Sulaması	Tunceli	Akpazar	3106
	Gülçatı Sulaması	Elazığ	Kovancılar	2505
	Gayt Sağ Sahil Üst Kotları Sulması	Bingöl	Merkez	2270
	Serince Sulaması	Elazığ	Serince	1406
	Harabe Ovası Sulaması	Bingöl	Merkez	1372
	Genç Sulaması	Bingöl	Genç	1170
	Ağın Sulaması	Elazığ	Ağın	1129
	Uzundal Sulaması	Tunceli	Hozat	1043
	Kale Sulaması	Bingöl	Karlıova	1042
Performans Göstergeleri	Sulanabilen tarım arazisi varlığı			

2.1.2. Arazi toplulaştırmaları

Ülkemizin genelinde olduğu gibi TRB1 Bölgesinde de gerek coğrafi koşullar gerekse miras yoluyla intikaller nedeniyle tarım arazileri küçülmüş ve parçalı bir yapı halini almıştır. Tarımsal üretim miktarı ve tarımsal girdilerin tedariki noktasında son derece önemli olan ölçek ekonomisi koşullarının sağlanabilmesi, arazilerin daha verimli değerlendirilebilmesi ve tarımsal üretimin sürdürülebilirliğinin ve karlılığının sağlanabilmesi için arazi toplulaştırma çalışmaları yürütülmelidir.

Arazi toplulaştırma çalışmalarına paralel olarak, TRB1 Bölgesi topraklarının kalitesi ve özellikleri, dağılımları ve davranışlarını analiz eden çalışmaların gerçekleştirilmesi de önem arz etmektedir. Arazi toplulaştırması ile birlikte tarımsal verimde artışın sürdürülebilir olması için sağlam temellere oturtulmalıdır. Dolayısıyla, bölgedeki toprakların önemli karakteristikleri ortaya çıkarılmalı, belirli toprak serileri ve diğer sınıflandırma üniteleri içerisinde sınıflandırılmalı, toprak çeşitleri arasındaki sınırlar bulunmalı ve harita üzerinde gösterilmeli ve bölge toprak varlığının uygun kullanım alanları belirlenmelidir.

Tedbirin Öncelikli Uygulama Yeri	B7 ilişki kümesi (Elazığ Merkez, Sivrice), B9 ilişki kümesi (Kovancılar, Palu), B5 ilişki kümesi (Malatya Merkez, Akçadağ, Yazıhan, Yeşilyurt, Battalgazi, Kale, Baskil), *B16 İlişki kümesi (*Çemişgezek, Pertek), B13 ilişki kümesi (Bingöl Merkez, Genç, Solhan), B4 ilişki kümesi (Arapgir, Arguvan, Ağın, Keban), B3 ilişki kümesi (Doğanşehir) B15 ilişki kümesi (Karlıova, Yedisu), B1 ilişki kümesi (Hekimhan, Kuluncak), Hozat, Ovacık, Mazgirt, Karakoçan, Darende, Doğanyol, Adaklı
Proje ve Faaliyetler	Arazi toplulaştırma faaliyetlerine paralel şekilde toprak analizleri ve bitkisel üretim deseni planlamalarının yapılması
İlgili Tedbirler	2.1.1
Performans Göstergeleri	Arazi toplulaştırması uygulanan arazi büyüklüğü

2.1.3. Modern hayvancılık uygulamalarının yaygınlaştırılması

TRB1 Bölgesi tüm Türkiye'deki sığır varlığının %3'ünü, koyun varlığının %5'ini, keçi varlığının %3,5'ini ve kümes hayvanları varlığının %2'sini barındırmaktadır. Görece oldukça düşük değerlerde olan hayvan varlığının artırılması, hayvancılık faaliyetlerinin yaygınlaştırılması ve modernizasyonu gereklidir. Coğrafi koşulların hayvancılık faaliyetleri için uygunluğunun yanı sıra gelişmekte olan yeni pazarlara olan yakınlığı ile TRB1 Bölgesi hayvansal ürünlerin üretimi için önemli bir merkez haline gelecek potansiyeli barındırmaktadır.

Hali hazırda dağınık halde bulunan ve kentsel alanları da tehdit eden üretim alanlarının hastalık riskine karşı asgari mesafeleri sağlayacak şekilde belirli alanlarda toplanmasına yönelik çalışmalar yürütülecektir. Bu anlamda, bölge illerinde modern hayvan pazarları ve hayvan toplanma alanları oluşturulması için çalışmalar yapılması önem arz etmektedir.

Kültür ırkı hayvan sayısının artırılması ve suni tohumlamanın yaygınlaştırılması özendirilecek, hali hazırda Türkiye ortalamasının altında olan hayvan başına süt ve et verimi yükseltilecektir.

Süt sağım üniteleri, yavru bakım üniteleri, yem hazırlama üniteleri vb. donanımları ile modern hayvancılık yapılan alan ve tesisler özendirilecek, ölçek ekonomisi avantajları

yaratmaya yönelik ortak kullanım amaçlı girdi sağlama ve ürün toplama altyapıları geliştirilecektir.

Kırsal kesimde küçük ölçeklerde yapılan hayvancılık faaliyetlerinin de sürdürülebilmesi ve gelişebilmesi için mera alanlarının ıslahı, hayvan içme suyu göletlerinin tesisi, köye dönüş projeleri kapsamında hayvan varlığının artırılmasına yönelik destek programları gibi uygulamalar gerçekleştirilmelidir.

Tedbirin Öncelikli Uygulama Yeri	B4 ilişki kümesi (Arapgir, Arguvan, Ağın, Keban), B6 ilişki kümesi (Pütürge, Doğanyol), B9 ilişki kümesi (Kovancılar, Palu), *B16 İlişki kümesi (*Çemişgezek, Pertek), B13 ilişki kümesi (Bingöl Merkez, Genç, Solhan), B10 ilişki kümesi (Tunceli Merkez, Hozat, Ovacık, Mazgirt, Nazımiye), B14 ilişki kümesi (Kiğı, Adaklı), B15 ilişki kümesi (Karlıova, Yedisu), B12 ilişki kümesi (Pülümür), B11 ilişki kümesi (Karakoçan, Yayladere), Arıcak, Akçadağ, Battalgazi, Yeşilyurt, Elazığ Merkez, Yazıhan
Proje ve Faaliyetler	-Bölge illerinde organize hayvancılık bölgeleri oluşturulması -Bölge illerinde modern hayvan pazarları ve hayvan toplama alanları oluşturulması -Modern tesislerin kurulmasına yönelik mali ve teknik destek programları uygulanması -Hayvan hastalıklarına yönelik araştırma ve önleme faaliyetlerinin yürütülmesi -Bölge Üniversitelerinin veterinerlik araştırma ve uygulama altyapılarının güçlendirilmesi -Bölge illerinde suni tohumlamanın yaygınlaştırılması
Performans Göstergeleri	Modern hayvancılık işletmesi sayıları ve kapasitesi, canlı hayvan değeri, et ve süt üretim miktarları

2.1.4. Su ürünleri üretiminin ve katma değerinin artırılması

TRB1 Bölgesinde özellikle Elazığ ve Malatya illeri, son yıllarda Keban ve Karakaya Baraj Gölleri başta olmak üzere su varlığını alabalık üretimi noktasında oldukça etkin değerlendirmiş ve Türkiye toplam üretiminde ilk sıralara yerleşmiştir. Sektörde elde edilen bu avantaj kurulan alabalık işleme tesisleri ile ihracat şansı da yakalamıştır. Hızlı bir şekilde yükselen bu potansiyelin korunması ve katma değeri yükseltecek şekilde geliştirilebilmesi için başta yerli tüketimin artırılması olmak üzere yeni pazarlara erişim olanakları artırılmalıdır.

Bölgenin ihtiyacı olan kaliteli yumurta ve yavru üretiminin bölgedeki su kaynaklarından elde edilebilmesi için mevcut kaynak sular etkin değerlendirilmeli, komşu bölgelerin de ihtiyaçları değerlendirilerek bölgede yem üretimine yönelik tesis kurulmalıdır.

Katma değeri yüksek, kerevit, sülük, akvaryum balığı vb. alternatif su ürünleri yetiştiriciliği özendirilecektir.

Bölgedeki baraj göllerinde su ürünleri üretimi kaynaklı çevresel kirliliğin tespitine yönelik araştırma çalışmaları yürütülerek göllerin üretim kapasite ve alanları güncellenecek ve işletmelere yönelik denetimler artırılacaktır.

Tedbirin Uygulama Yeri	B4 ilişki kümesi (Arapgir, Arguvan, Ağın, Keban), *B16 İlişki kümesi (*Çemişgezek, Pertek), Elazığ Merkez, Tunceli Merkez, Ovacık, Doğanyol, Kale, Battalgazi, Doğanşehir, Bingöl Merkez, Genç, Kiğı, Solhan, Yayladere
Proje ve Faaliyetler	-Baraj göllerinde su ürünleri üretimi kaynaklı çevresel kirlilik araştırmaları yürütülmesi -Baraj göllerinde, turizm faaliyetlerinden uzak yeni alanların su ürünleri üretimine açılması, uygun baraj göllerinde kafes balıkçılığının geliştirilmesi -Alabalık yavru ve yumurta üretim tesislerinin geliştirilmesi -Bölge ve çevre illerin potansiyeli doğrultusunda balık yemi üretim tesisi kurulması -Alternatif su ürünleri üretilmesi için araştırmalar ve yayım yapılması ve alternatif su ürünleri üretiminin teşvik edilmesi -Modern ve ihracata yönelik su ürünleri işleme ve değerlendirme tesislerinin kurulması
Performans Göstergeleri	Su ürünleri ürün değeri, su ürünleri işletme sayısı ve kapasitesi, baraj gölleri su analiz raporları

2.1.5. Arıcılığın gelişimi ve kaliteli bal üretiminin sağlanması

Bölge genelinde arıcılık yaygın olarak yapılmakta olup, verimlilik bakımından Elazığ ve Malatya illeri Türkiye ortalamasının oldukça altında, Bingöl ve Tunceli illeri ise üstünde seyretmektedir. Verimliliğin artırılması ve üretilen balın katma değeri yüksek şekilde

pazarlanabilmesi için bilinçlendirme, markalaşma ve pazarlama faaliyetlerinin yanı sıra Ar-Ge çalışmalarının ve kaliteli üretim alanlarının artırılması gerekmektedir.

Tedbirin Öncelikli Uygulama Yeri	Bingöl ve Tunceli merkez ve ilçeleri, Pütürge, Doğanyol, Arapgir, Doğanşehir, Arguvan, Sivrice, Baskil, Ağın, Karakoçan.
Proje ve Faaliyetler	-Bal ormanları kurulması (Pütürge, Doğanyol, Arapgir, Arguvan, Sivrice, Baskil, Doğanşehir, Arguvan, Ağın, Karakoçan, Bingöl ve Tunceli merkez ve ilçeleri) -Arıcılık eğitim ve araştırma olanaklarının güçlendirilmesi (Bingöl Üniversitesi) -Bölgenin arıcılık konaklama kapasitesinin belirlenmesi ve flora haritalarının oluşturulması -Ana arı yetiştiriciliğinin geliştirilmesi -Organik bal üretiminin özendirilmesi -Coğrafi işaret uygulamaları gerçekleştirilmesi (Pütürge, Ovacık, Pülümür, Bingöl) -Polen, propolis, arı sütü, bal mumu gibi ürünlerin üretim miktarının artırılması
Performans Göstergeleri	Bal üretim miktarı, organik bal üretim miktarı

2.1.6. Tarımsal girdi temininde bağımlılığın azaltılması

Hayvansal üretimde en önemli girdiyi oluşturan kaliteli kaba yemin en ucuz ve en kolay temin edildiği kaynaklar, en önemli doğal kaynaklarımızı oluşturan çayır ve mera alanları olup, tarımsal işletmelerde bitkisel ve hayvansal üretim birlikte planlanmalıdır. Kaliteli kaba yem ihtiyacının yaklaşık % 25-30'u çayır ve mera alanlarından karşılanmaktadır.

Dünyadaki tohumculuk gelişmelerinin gerisinde kalan Türkiye'de sebze üretiminde kullanılan tohumun %70'i dışarıdan ithal edilmektedir. Benzer şekilde TRB1 Bölgesinde de tohumluk tedariki sebze üretiminde genelde piyasadan bayiler aracılığı ile bölge dışından temin edilmekte olup, üreticilerin örgütlü bir biçimde girdi tedarikinde bulunmaları yaygın değildir. Tahıllarda tohum temini üreticilerin kendi ürünlerinden ya da Tarım Kredi Kooperatiflerinden (TKK), TMO'ndan ve piyasadan yapılmaktadır. Bölgede büyük potansiyel taşıyan organik ürünlerde fide ve tohum üretiminin yaygınlaştırılması ve desteklenmesi önem arz etmektedir. Bölge üniversiteleri bünyesinde araştırma enstitüleri kurulması ve tohumculuk faaliyetlerinin geliştirilmesi, tescil ve sertifikasyon desteklerinin sağlanması gerekmektedir.

TRB1 Bölgesinde sulu tarım alanlarında kimyasal gübre kullanımı daha yaygındır. Buna karşın özellikle Bingöl ve Tunceli ilinde gübre kullanımı göreceli olarak daha azdır, bu durum Bingöl ve Tunceli illerinin hali hazırda organik tarıma yatkın olduğunu göstermektedir. Hayvansal üretimin yoğun olduğu bu bölgelerde organik gübre kullanımının özendirilmesi girdi ihtiyacını azaltarak, organik tarımın gelişmesine de katkı sağlayacaktır.

Son yıllarda verimin yükseltilmesi için bio-teknik yöntemlerle geliştirilen hastalık ve zararlılara karşı dayanıklı ürün çeşitleri de bitki koruma sorunlarını tam anlamıyla çözememiştir. Bu nedenle tarımsal verimin artırılmasına destek olacak mücadele yöntemlerinin desteklenmesi ve geliştirilmesi gereği ülkemizde olduğu gibi bölgemizde de kaçınılmazdır. Kimyasal mücadele (ilaçla mücadele), zirai mücadelede en kolay uygulanan ve en ekonomik yöntem olduğundan TRB1 Bölgesi'nde de (özellikle Malatya ve Elazığ) kullanılmakta ve geçmiş yıllara göre ithal tüketim giderek artmaktadır. Ancak tarım işletmelerinin, tarım ilaçları kullanımında bilinçli olmaması, bölgede özellikle kayısı ve üzüm üretiminde kalite ve verim kayıplarına yol açmaktadır. Bunun sonucu meyvedeki ilaç kalıntıları, uluslararası standartların üzerinde kalarak ihracatı ve yurt içi tüketimini olumsuz yönde etkilemektedir. Öncelikle ülkemizde ve bölgede bio-teknik mücadele yöntemleri üzerine araştırmalar yoğunlaştırılmalı ve teşvik edilmelidir. Bunun yanı sıra kimyasal mücadelede uluslararası standartlara uyum ve bilinçli tüketimin denetlenmesiyle zirai mücadeleye işlerlik kazandırılması gerekmektedir.

Ayrıca bölgedeki tarım işletmelerinin enerji ihtiyacının yenilenebilir yöntemlerle karşılanması yönünde uygulamalar geliştirilmesi önem arz etmektedir. Özellikle hayvan varlığının yoğun olduğu bölgemizde biyogaz uygulamalarına yönelik çalışmaların desteklenmesi ve seracılık faaliyetlerinde jeotermal, biyogaz, güneş enerjisi vd. yöntemlerin entegrasyonunun teşvik edilmesi gerekmektedir.

Tedbirin Uygulama Yeri	Tüm TRB1 Bölgesi
Proje ve Faaliyetler	-Mera alanlarının ıslah edilmesi -Bölgede öne çıkan meyve ve sebzeler için tohum, fide ve fidan (sertifikalı) üretim tesislerinin artırılması -Yem bitkileri üretiminin özendirilmesi -Organik gübre üretim ve tüketiminin özendirilmesi -Bio-teknik mücadele yöntemlerine ilişkin araştırmaların teşvik edilmesi
Performans Göstergeleri	Mera alanlarının büyüklüğü, ilaç ve gübre kullanım miktarları

2.1.7. Seracılığın Yaygınlaştırılması

Bölgenin görece düşük yükseltiye sahip ve göllere yakın alanlarından iklim ılıman bir durum sergilemekte olup, bitkisel üretimin sezonun erken ve geç dönemlerinde yapılabilmesine imkân tanımaktadır. Özellikle Doğu Anadolu Bölgesi pazarı için sebzecilikte önemli bir fırsat yaratan bu durumun biyogaz, jeotermal gibi ucuz ve yenilenebilir enerji kaynakları ile desteklenebilmesi karlılığı çok daha artıracaktır.

Tedbirin Uygulama Yeri	B7 ilişki kümesi (Elazığ Merkez, Sivrice), B16 İlişki kümesi (Çemişgezek, Pertek), Battalgazi, Kale, Kovancılar, Ağın, Yazıhan, Bingöl Merkez, Genç, Mazgirt.
Proje ve Faaliyetler	-Yenilenebilir enerji (biyogaz, jeotermal, güneş, vb.) destekli seraların yaygınlaştırılması -Topraksız tarım uygulamalarının yaygınlaştırılması -Örtü altı tarım uygulamalarının özendirilmesi
Performans Göstergeleri	Sera işletme sayısı ve büyüklüğü

2.1.8. Tarımsal ürünlerin toplanması ve depolanması için gerekli altyapının sağlanması

Bölgede görece yüksek hacimlerde üretilen ve kısa sürede bozulabileceği için belli koşullar altında depolanması ve taşınması gereken ürünler için uygun taşıma, toplama ve depolama altyapı ve araçları kullanılmalıdır.

En yüksek bitkisel üretim kalemini oluşturan kayısı için ilgili yönetmelik çerçevesinde lisanslı depo kurulması, elma, armut, vb. meyveleri de kapsayacak şekilde çeşitli alanlarda soğuk hava depolarının kurulması gerekmektedir. Bu tesislerin sürdürülebilirliğini temin

etmek amacıyla uygun kurumsal yapılar oluşturulmalı, yüksek enerji maliyetlerini bertaraf etmek amacıyla yenilenebilir enerji kullanımı özendirilmelidir.

Bölgede çeşitli noktalarda süt toplama merkezleri oluşturmak suretiyle gerek küçük üreticinin ürünün değerlendirilmesi, gerekse özel sektör eliyle kurulan süt işleme tesislerinin süt temininin kolaylaştırılması sağlanacaktır.

Tedbirin Uygulama Yeri	B1 ilişki kümesi (Hekimhan, Kuluncak), B3 ilişki kümesi (Doğanşehir), B2 ilişki kümesi (Darende) B4 ilişki kümesi (Arapgir, Arguvan, Ağın, Keban), B5 ilişki kümesi (Malatya Merkez, Akçadağ, Yazıhan, Yeşilyurt, Battalgazi, Kale, Baskil), B7 ilişki kümesi (Elazığ Merkez, Sivrice), B9 ilişki kümesi (Kovancılar, Palu), B16 İlişki kümesi (Çemişgezek, Pertek), B15 ilişki kümesi (Karlıova, Yedisu), B13 ilişki kümesi (Bingöl Merkez, Genç, Solhan), Karakoçan, Adaklı, Ovacık
Proje ve Faaliyetler	-Kayısı lisanslı deposu kurulması (Malatya) -Süt toplama merkezleri oluşturulması -Soğuk hava depolarının artırılması -Yaylalarda ana/ara ürünleri yerinde işleyecek tesisler için yol-enerji-atık hizmetleri altyapısının oluşturulması
Performans Göstergeleri	Süt toplama merkezi sayısı ve kapasitesi, soğuk hava deposu sayısı, kapasitesi ve kullanım oranı

2.1.9. Tarımsal üretimde pazarlama altyapısının geliştirilmesi

Bölgenin rekabetçi olduğu kayısı, üzüm, alabalık gibi tarımsal ürünlerde yeni pazarların araştırılması ve var olan pazarlara ihracatın artırılması için araştırma ve bağlantı yapabilecek ara yüzlerin oluşturulması gerekmektedir. Üreticinin kazancını önceleyen ve artıran tedarik zinciri yapılarının kurulması son derece önemli olup, üretici birlikleri ile pazarlama kanalları arasındaki entegrasyon tesis edilmelidir.

Tedbirin Uygulama Yeri	Tüm TRB1 Bölgesi.
Proje ve Faaliyetler	-İç ve dış pazarda ürün tanıtımlarına ve tüketici alışkanlıklarını yönlendirmeye yönelik kayısı tanıtım grubu kurulması -İşletmelerde e-ticaret uygulamalarının geliştirilmesi -Dış ticarete konu ürünler başta olmak üzere markalaşmanın özendirilmesi -Yöresel ürünler için coğrafi işaret tescillerinin yaygınlaştırılması
Performans Göstergeleri	Tarımsal ürün değeri, tarımsal ürün marka ve coğrafi işaret sayısı, tarımsal ürün ihracat değeri, tarımsal ürün ihracatçı firma sayısı

2.1.10. İyi tarım ve organik tarım uygulamalarının yaygınlaştırılması

Son yıllarda oldukça önem kazanan gıda güvenliği, tarımsal üretim boyutu için de en önemli konulardan biri haline gelmiş, tüketiciler ürünlerin üretim koşullarını ve muhteviyatlarını sorgulama noktasında bilinçlenmiş, bu konuda daha yüksek maliyetler ödemeyi kabullenmişlerdir. Konvansiyonel tarımda ürünün kalitesinin tam olarak dikkate alınmaması ekonomik üretim yapmak için mekanizasyonun artırılması ve bilinçsiz uygulamalar, toprağa büyük zararlar verdiği gibi ürün kalitesini de olumsuz etkilemektedir. Bütün bu olumsuzluklar dünyada olduğu gibi ülkemizde ve bölgede de iyi tarım ve organik tarımı gündemin ilk sıralarına oturtmuştur.

TRB1 Bölgesi organik tarım açısından potansiyel göstermesine karşın, bölge genelinde 684 çiftçi organik bitkisel ürün üretiminde bulunmakta, toplamda 5.014,99 hektar alan işlenmektedir. Bölgede yer alan el değmemiş ve uzun yıllar tarım yapılmamış arazi varlığı iyi tarım ve organik tarım uygulamalarına kazandırılmalı, artan üretimin yanı sıra pazarlama ve markalaşma çalışmaları ile ürün katma değeri artırılmalıdır.

Tedbirin Öncelikli Uygulama Yeri	Bingöl ve Tunceli illeri, Battalgazi, Darende, Doğanşehir, Kale, Arapgir, Yeşilyurt, Elazığ Merkez, Baskil, Karakoçan.
Proje ve Faaliyetler	-Organik tarım bölgeleri oluşturulması -İyi tarım ve organik tarımı yaygınlaştırmaya yönelik eğitim ve destek programları
Performans Göstergeleri	Organik tarım sertifikalı işletmesi sayısı, iyi tarım yapan işletme sayısı, organik tarım ürün miktarı ve değeri

2.1.11. Tıbbi ve aromatik bitkilerin ekonomiye kazandırılması

Bölge illerine ait endemik bitkiler ve tıbbi/aromatik bitkilerin üretimine uygun iklim ve toprak yapısı bu alanda ekonomik bir potansiyel arz etmektedir. Gerek doğal ortamında yetişen çeşitli türlerin kontrollü şekilde toplanması ve ticareti ile gerekse de lavanta, oğul otu, ada çayı, kekik, tıbbi nane, enginar, Meryem Ana dikeni, ekinezya ve kantaron bitkisi gibi türlerin yetiştiriciliği ile oluşan bu ekonomik hacim, yapılacak olan çiftçi bilgilendirme faaliyetleri, bu alandaki araştırma ve uygulama olanaklarının geliştirilmesi ve girişimciler eliyle kurulacak olan ürün işleme tesisleri ile artırılmalıdır.

Tedbirin Öncelikli Uygulama Yeri	Bingöl ve Tunceli illeri, Arapgir, Arguvan, Pütürge, Doğanyol, Elazığ Merkez, Baskil, Karakoçan.
Proje ve Faaliyetler	-Tıbbi ve aromatik bitkiler araştırma ve uygulama merkezi kurulması -Tıbbi ve aromatik bitkilerin işlenmesine yönelik tesislerin özendirilmesi -Çiftçi bilgilendirme faaliyetleri yürütülerek üretimin artırılması
Performans Göstergeleri	Üretimi yapılan tıbbi ve aromatik bitki sayısı, Tıbbi ve aromatik bitki temelli ürün miktarı ve değeri, Tıbbi ve aromatik bitkilerin işlenmesine yönelik verilen eğitim sayısı.

2.1.12. Tarımda verimliliği arttırmaya yönelik tekniklerin ve eğitimlerin yaygınlaştırılması

Tarımda verimliliği artıran makine kullanımı bölgemizde görece düşük seviyede olup, özellikle parçalı arazi yapısı nedeniyle mevcut makine imkânları da verimli değildir. Mekanizasyon ve mekanik imkânların ortak kullanımı teşvik edilmelidir.

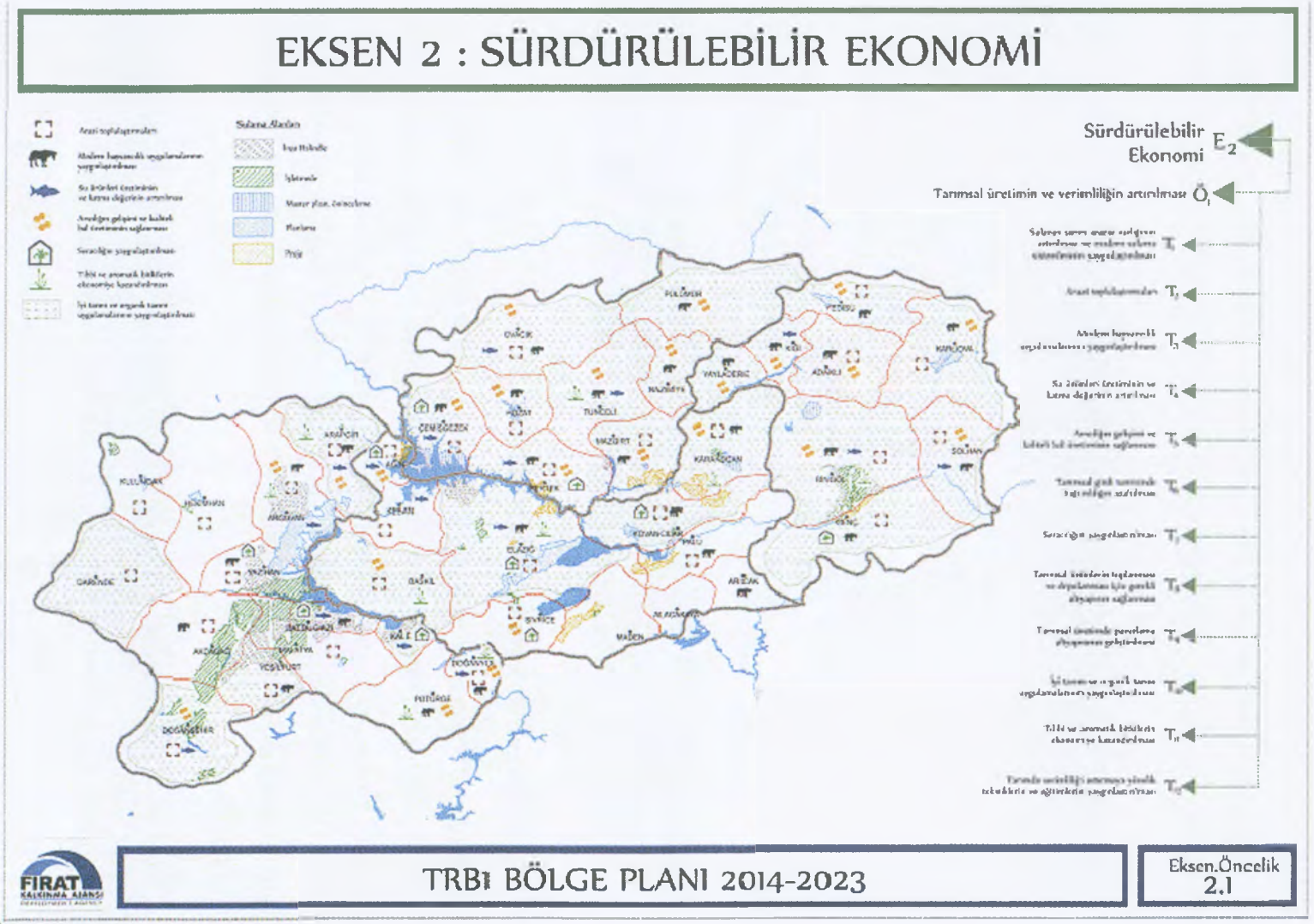
Bitkisel üretim ve hayvancılık alanında yapılan mevcut durum analizlerinde, sorunun nicelikten çok verimliliğin düşük olmasından kaynaklandığı gözlemlenmiştir. İlçelere yapılan saha ziyaretlerinde çiftçi davranışını değiştirmenin bölge genelinde zor olduğu, bu nedenle önemli verimlilik kayıpları yaşandığı sıklıkla dile getirilmiştir. Bu nedenle, tarımda verimliliği artırmaya yönelik uygulamalı eğitimlerin yoğunlaştırılması önem arz etmektedir.

Tedbirin Uygulama Yeri	Tüm TRB1 Bölgesi
Proje ve Faaliyetler	-Tarımsal üretimin fazla olduğu Battalgazi, Akçadağ, Arguvan, Doğanşehir, Arapgir, Yeşilyurt, Elazığ Merkez, Baskil, Kovancılar, Pertek, Çemişgezek, Ovacık, Bingöl Merkez, Solhan, Karlıova ve Genç'te yeni tür ve yöntemlerin tanıtıldığı demonstrasyon bahçeleri/tarlaları, model işletmeler, seralar ve/veya çiftlikler oluşturulması. -Modern hayvancılık uygulamalarının yayımı için eğitimlere verilmesi ve model işletmeler oluşturulması -Tarımda Mekanizasyonu artırmaya yönelik destek programları geliştirilmesi
Performans Göstergeleri	Çiftçilere verilen uygulamalı eğitim sayısı, demonstrasyon amaçlı kurulan tesis sayısı, Kurulan model işletme/sera ve/veya çiftlik sayısı

2.1.13. Meyveciliğin çeşitlendirilmesi

Meyvecilik bölgenin önemli olabilecek potansiyellerinden biridir. Bölge illerinin iklim özellikleri ve sulama imkânları başta ceviz, üzüm, elma, badem, alıç, çilek, armut, kiraz olmak üzere birçok meyvenin yetiştiriciliğine uygundur. Kırsal alanda alternatif gelir kaynaklarının artırılması ve katma değeri yüksek meyve suyu, reçel vb. ürünlerin üretimi için hammadde sağlaması açısından bölgede meyveciliğin geliştirilmesi ve yaygınlaştırılması önem arz etmektedir.

Tedbirin Uygulama Yeri	Tüm TRB1 Bölgesi
Proje ve Faaliyetler	-Kapama meyve bahçelerinin yaygınlaştırılması -Modern meyvecilik tekniklerinin yaygınlaştırılması -Sertifikalı fidan kullanımının yaygınlaşması
Performans Göstergeleri	Kapama meyve bahçesi sayısı, toplam meyve üretim miktarı

Harita 4.3 Tarımda Üretimin ve Verimliliğin Artırılması Önceliği - Şematik Gösterim

2.2. ALTERNATİF TURİZM TÜRLERİNİN GELİŞTİRİLMESİ

Eğitimli ve girişimci insan gücüyle üreten, yaşam kalitesi yüksek TRB1	
EKSEN 2: SÜRDÜRÜLEBİLİR EKONOMİ	
ÖNCELİK 2.2. ALTERNATİF TURİZM TÜRLERİNİN GELİŞTİRİLMESİ	
	Tedbir 2.2.1. Turistik tesis sayısının ve hizmet kalitesinin arttırılması
	Tedbir 2.2.2. Turizm değerlerinin tanıtılması ve pazarlanması
	Tedbir 2.2.3. Turizm değerlerine erişilebilirliğin iyileştirilmesi

2.2.1. Turistik tesis sayısının ve hizmet kalitesinin arttırılması

Turizm sektörünün gelişiminde önemli arz kaynaklarından biri olan turistik tesis sayısı ve kapasitesi açısından bakıldığında TRB1 Bölgesi 26 bölge arasında tesis sayısında 25., oda ve yatak sayısında 26. sıradadır. Ajansımızca yürütülen TRB1 Bölgesi Sürdürülebilir Turizm Stratejisi ve Eylem Planı çalışmasında bölge turizminin gelişimi için "bölgede nitelikli turizm tesis sayısı ve kapasitesinin arttırılması" ve "turizm tesislerinde hizmet sunum kalitesinin yükseltilmesi" hedef olarak belirtilmiştir.

Bölgede tesis sayısının artmasının bir başka etkisi de yaratılacak rekabet ortamından dolayı hizmet kalitesinin yükselmesidir. Saha ziyaretlerinde yapılan görüşmeler ve edinilen izlenimlerde, bölgede turistik tesislerin sayı ve kapasite olarak düşük olmasının yanı sıra sunulan hizmetin kalitesi açısından da bölgenin ülke geneline kıyasla oldukça geri seviyede olduğu gözlemlenmektedir. Bu nedenle tesis sayısının ve kapasitesinin arttırılarak rekabet ortamının sağlanması, hizmet kalitesinin yükselmesine yönelik personel eğitimlerinin yapılması ve başarılı işletmelerin teşviki için yarışmalar düzenlenmesi bölge turizminin gelişmesi için uygulanması gerekli tedbirlerdir. Eğitim faaliyetleri turistik tesislerin yanı sıra, şehir içi ve şehirlerarası ulaşım hizmetlerinde görevli personel, esnaf ve özellikle de yeme-içme hizmeti sunan işletmeleri de kapsayacaktır.

Tedbirin Uygulama Yeri	-Görece daha az kapasiteye sahip **Elazığ, Bingöl ve Tunceli** illerinde bakanlık belgeli otel yatırımlarının artırılması; -Turizm öncelikli **Darende, Arapgir, Ağın, Battalgazi, Pütürge, Pertek, Ovacık, Sivrice** ilçelerinde ev pansiyonculuğun veya alternatif konaklama imkânlarının yaygınlaştırılması; -Başta **Malatya ve Elazığ** olmak üzere bölgenin tüm il merkezleri ile turizm öncelikli ilçe merkezlerinde bakanlık belgeli yeme-içme işletmelerinin kurulması.
Proje ve Faaliyetler	-Darende, Arapgir, Ağın, Battalgazi, Pütürge, Pertek, Ovacık, Sivrice ilçelerinde ev pansiyonculuğuna yönelik eğitimlerin verilmesi -İl merkezlerinde Bakanlık belgeli konaklama, yeme-içme tesislerinin yapımı için yatırımcıların ve girişimcilere yönelik mali destek programlarının hazırlanması -Turizm tesislerinde istihdam edilen/edilecek personel için Kültür ve Turizm Bakanlığı yaygın eğitim faaliyetlerinin bölgede düzenlenmesi -Bölgede turist rehberlerinin artırılmasına yönelik eğitim faaliyetleri -Bölge çapında hizmet kalitesinin arttırılması ve başarılı işletmelerin ödüllendirilmesi için yarışma düzenlenmesi -Özel sektöre yönelik mali ve teknik destek programları uygulanması
Performans Göstergeleri	Belgeli tesis sayısı, rehber sayısı, sektörde çalışan personele yönelik eğitim programı sayısı

2.2.2. Turizm değerlerinin tanıtılması ve pazarlanması

Bölgenin var olan turizm potansiyelinin çok küçük bir bölümünün ülke çapında tanındığı, bölgenin UNESCO Dünya Miras Listesi'ndeki iki kültür varlığına komşu olmasına rağmen bir turizm bölgesi olarak anılmayışı ve turizm gelirlerinin çok az oluşu gerek sektör temsilcileriyle yapılan görüşmelerde, gerekse istatistiki veri ve saha çalışmalarında gözlenmektedir.

Turizm sektörünün gelişimi için fiziki ve beşeri altyapı hazırlıklarından sonra hayata geçirilmesi gereken en önemli tedbir, turizm pazarlamasının temeli olan bölge değerlerinin tanıtımıdır. Yazılı ve görsel tanıtım materyallerin hazırlanması, sektör temsilcilerine yönelik bilgi turları (info-turlar) düzenlenmesi, festivallerin etkinliğinin arttırılması, yöreye özgü

ürünlerin ve hediyelik eşyaların pazara sunulması bölge için uygulanabilecek öncelikli faaliyetlerdir.

Bölgenin kültürel ve tarihi dokusunun yaşatılması ve tanıtılması ve bölgenin tarihi ve kültürü hakkında araştırmalar gerçekleştirilmesi için bölge illerinde "hafıza merkezleri" kurulmalıdır. Bölgenin su kaynağı zenginliğinin öne çıkartılması için iç sularla ilgili olarak tanıtım, eğitim ve turizm hizmetleri verebilecek ara yüzler de tanıtım için önemli fırsatlar sağlayabilir.

Proje ve Faaliyetler	-Bölgedeki turizm rotalarını gösteren haritaların ve turizm değerlerini tanıtan görsel ve yazılı materyallerin hazırlanarak bölgedeki turistik tesislere ve bölgeiçi/bölgedışı seyahat acentalarına dağıtılması -Bölgedeki turizm güzergâhlarının ulusal seyahat acentalarına tanıtımı ve turizm işletmeleri ile iş bağlantılarının kurulması amacıyla info turlar düzenlenmesi -Ülke genelindeki önde gelen turizm fuarlarına bölgenin turizm işletmelerinin katılımının teşvik edilmesi -Bölgede düzenlenen az katılımlı festivallerin, daha geniş katılımlı festivallerin etkinliğini ve sürekliliğini arttırmak amacıyla bütünleşmiş organizasyonlar olarak gerçekleştirilmesi -Bölgede coğrafi işaret tescili alınmış ve hediyelik ambalajlarda sunulan yöresel ürünlerin, magnet, anahtarlık, kartpostal gibi hediyelik eşyaların pazara sunulması -İl merkezlerinde turizm enformasyon bürolarının; havaalanı, otobüs terminalleri, tren garlarında tanıtım kiosklarının kurulması
Performans Göstergeleri	Katılım sağlanan fuar sayısı, düzenlenen festival ve katılımcı sayısı, bölgeye düzenlenen tur sayısı, tanıtım amaçlı oluşturulan materyal sayısı

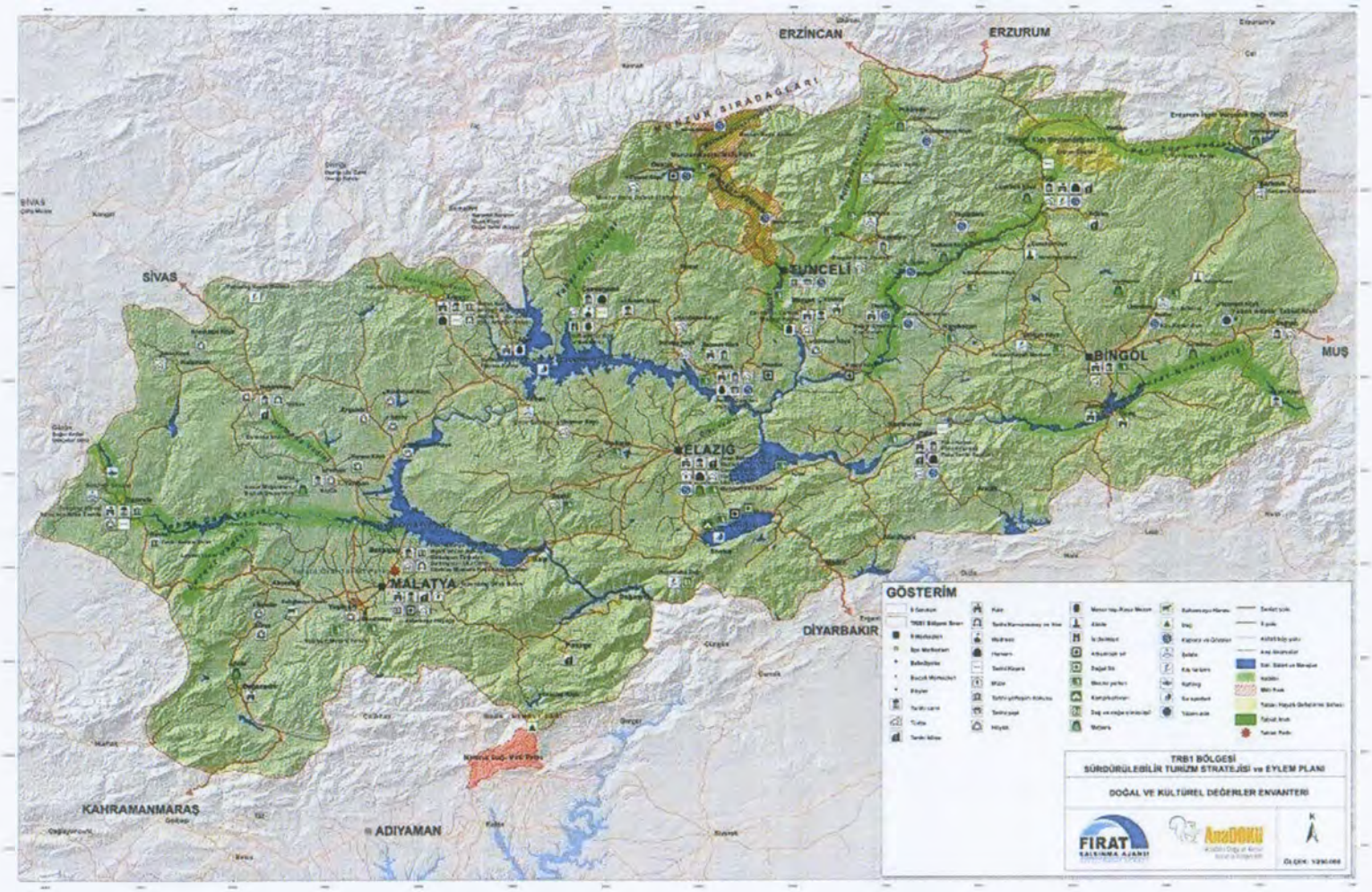
2.2.3. Turizm değerlerine erişilebilirliğin iyileştirilmesi

Bölgedeki doğal ve kültürel değerlerin turizme kazandırılabilmesinde en önemli bileşen ulaşılabilirliktir. Yapılan ilçe ziyaretlerinden edinilen tecrübeyle, gerek bölgenin engebeli coğrafi yapısından gerekse turizm kaynaklarının bu coğrafyaya yayılmış olmasından dolayı söz konusu değerlere erişimin güçlükle sağlandığı söylenebilir.

Turizm sektörünün gelişimi için öngörülen fiziki altyapının hazır hale getirilmesinde, bölgenin öncelikli turizm değerlerinin belirlenerek erişim güçlüğü olanlarının yollarının iyileştirilmesi ve baraj gölleri üzerinden suyolu taşımacılığının etkin kullanılması bölge için hayata geçirilmesi gereken tedbirlerdir.

Tedbirin Uygulama Yeri	-Pütürge (Nemrut Dağı Milli Parkı ve Süryani Kilisesi) -Nazımiye (Düzgün Baba Ziyareti) -Arapgir (Eskişehir Vadisi, Serge ve Onar Kaya Mezarları) -Sivrice (Hazarbaba Kayak Merkezi) -Hekimhan (Yamadağ Kayak Merkezi) -Ovacık (Munzur Vadisi Milli Parkı ve Ovacık Kayak Merkezi) -Palu (Palu tarihi eserleri) -Kiğı (Ermeni Çarşısı, Taş Mektep, Pilten Bey Cami) -Karakoçan (Golan Kaplıcaları) -Solhan (Yüzen Adalar) -Mazgirt (Kale ve Bağin Kaplıcaları) -Pertek (Sağman Kalesi ve Cami) -Karakaya ve Keban Baraj Gölleri (suyolu) -Malatya (Arslantepe)
Proje ve Faaliyetler	-Nemrut Dağı Milli Parkı'nda Malatya ve Adıyaman'ı birleştirecek yolun yapılması -Arslantepe Höyüğü'ne şehir merkezinden yönlendirici levhalar konularak erişiminin kolaylaştırılması -Elazığ Merkezde bulunan Buzluk Mağarası yolunun asfaltlanarak yol kalitesinin ve erişilebilirliğin artırılması -Palu ilçesinde Palu Kalesi, Palu Köprüsü ve diğer tarihi yapılara erişim sağlayan kent içi yolların asfaltlanarak ulaşım kalitesinin arttırılması -Düzgün Baba başta olmak üzere ziyaret ve inanç merkezlerine giden yolların iyileştirilmesi -Bingöl-Kiğı karayolunun iyileştirilerek Pilten Bey Cami, Taş Mektep ve Ermeni Çarşısı'nın turizme kazandırılması -Tunceli-Ovacık yolunun iyileştirilerek Munzur Vadisi Milli Parkı ve Ovacık Kayak Merkezine erişimin kolaylaştırılması -Arapgir'de Onar Köyü Kaya Mezarları ve Eskişehir Vadisi içerisindeki patika yolların karayolu erişimine imkân sağlayacak şekilde yeniden düzenlenmesi -Arapgir–Kemaliye ve Arapgir–Divriği yollarının genişletilmesi ve yol kalitesinin iyileştirilmesi -Pertek ve Çemişgezek ilçelerinin Elazığ ile bağlantısına yönelik feribot seferlerinin arttırılması, Çemişgezek feribotlarının kapasitelerinin arttırılması -Bingöl-Solhan karayolu ile Yüzen Adalar bağlantısının

	iyileştirilmesi -Bağin ve Golan Kaplıcalarına erişimin sağlandığı yolların asfaltlanarak yol kalitesinin arttırılması -Pertek-Sağman köyündeki Sağman Kalesi ve Sağman Cami'ye giden köy yolunun asfaltlanarak turizm pazarlamasında Sağman Kalesi-Pertek Kalesi-Harput Kalesinin birlikte kullanılması -Yamadağ Kayak Merkezi'ne giden yolun asfaltlanarak yol kalitesinin arttırılması -Hazarbaba Kayak Merkezi'ne giden yolun asfaltlanarak yol kalitesinin attırılması -Bingöl Haserek Dağı Kayak Merkezi yol kalitesinin artırılması -Karakaya ve Keban Baraj Gölleri üzerinde göl kıyısındaki ilçelere erişimin sağlanacağı suyolu projesinin yapılması
Performans Göstergeleri	Asfalt yol oranı

Harita 4.4 Alternatif Turizm Türlerinin Geliştirilmesi Önceliği - Şematik Gösterim

2.3. ENDÜSTRİYEL ÜRETİMİN GÜÇLENDİRİLMESİ

Eğitimli ve girişimci insan gücüyle üreten, yaşam kalitesi yüksek TRB1	
EKSEN 2: SÜRDÜRÜLEBİLİR EKONOMİ	
	ÖNCELİK 2.3. ENDÜSTRİYEL ÜRETİMİN GÜÇLENDİRİLMESİ
	Tedbir 2.3.1. Bölgenin sanayi alanlarında altyapı hizmetlerinin arttırılması
	Tedbir 2.3.2. Gıda sanayinde ürün çeşitlendirmesine gidilmesi
	Tedbir 2.3.3. Yöresel ürünlerin üretiminin artırılması, işlenmesi ve markalaştırılması
	Tedbir 2.3.4. Tekstil sanayinde yenilikçi teknolojilerin kullanılması ve kümelenme stratejilerinin geliştirilmesi
	Tedbir 2.3.5. Yapı malzemeleri sanayinde yatırımların arttırılması
	Tedbir 2.3.6. Makine ve teçhizat sanayinde işletmelerin geliştirilmesi
	Tedbir 2.3.7. Metal ürünleri sanayinde yatırımların özendirilmesi
	Tedbir 2.3.8. Medikal ürün ve malzeme sanayinde yatırımların arttırılması

2.3.1. Bölgenin sanayi alanlarında altyapı hizmetlerinin arttırılması

Bölge illerinin tümünde Organize Sanayi Bölgeleri (OSB) bulunmaktadır. Malatya ve Elazığ OSB'leri görece daha eski ve gelişkin olup, genişleme aşamasındadır. Tunceli OSB altyapısını tamamlamış ve yatırımcı kabul aşamasında olup, Bingöl OSB ise parsellerinin büyük kısmını henüz doldurmuştur. Bunların dışında Malatya - Darende'de altyapısı büyük ölçüde tamamlanmış bir OSB mevcut olup, Akçadağ'da Mermer İhtisas Organize Sanayi Bölgesi kurulma aşamasındadır. Büyük sanayinin gelişmesine ön ayak olan Sanayi Sitelerinin (SS) ise TRB1 Bölgesinde doluluk oranı %88'dir.

Malatya ve Elazığ OSB'leri özelinde genişleme alanlarına ilişkin altyapı yatırımlarının tamamlanması ve ortak kullanım imkânları olan enerji, lojistik, arıtma gibi verimliliği arttırmaya yönelik yatırımlar yapılmalıdır. Bingöl ve Tunceli OSB'lerinin altyapı sorunları giderilmeli, orta vadede genişlemelerine yönelik çalışmalar yürütülmelidir.

Girişimciliği geliştirmek ve sanayi işletmeleri için başlangıç ortamı oluşturmak amacıyla İş Geliştirme Merkezleri (İŞGEM) yaygınlaştırılmalı, özellikle üniversite

öğrencileri, yeni mezunlar, akademisyenler ve Ar-Ge kültürüne sahip işletmelerin yeni ürün geliştirme projeleri için uygun ortamı tesis etmek adına kurulan Teknoloji Geliştirme Bölgeleri, teknoloji transfer ofisleri, üniversite-sanayi işbirliği ara yüzleri gibi imkânlarla güçlendirilmelidir.

Tedbirin Uygulama Yeri	Elazığ Merkez, Malatya Merkez, Yeşilyurt, Akçadağ, Darende, Bingöl Merkez, Tunceli Merkez – (OSB'ler, SS'ler, İŞGEM ve Teknokentler)
Proje ve Faaliyetler	-Elazığ ve Malatya 2. İŞGEM'lerin tamamlanması -Bingöl İŞGEM'in tamamlanması -Tunceli'de İŞGEM kurulması -OSB altyapı eksikliklerinin giderilmesi -OSB ve SS'lerde yenilenebilir enerji altyapılarının kurulması -Elazığ, Malatya ve Akçadağ OSB'lerin Demiryolu ile entegrasyonunun tamamlanması/sağlanması -İnönü Teknoloji Geliştirme Bölgesinin tamamlanması -Fırat Teknoloji Geliştirme Bölgesi ilave altyapı yatırımlarının tamamlanması
Performans Göstergeleri	OSB parsel sayısı ve doluluk oranı, SS işyeri sayısı, İŞGEM ve Teknokent işlik sayısı

2.3.2. Gıda sanayinde ürün çeşitlendirmesine gidilmesi

TRB1 Bölgesi sanayisinde sektörel dağılım incelendiğinde gıda sanayinin tüm illerde öncü sanayi kolu olduğu görülmektedir. Bölgenin ulusal ve uluslararası düzeyde rekabetçi olduğu, üretim kapasitesi ve kalitesi ile belli çıtaların üzerine çıkılabilmiş olan kayısı, üzüm ve alabalık gibi tarımsal ürünlerin işlenerek gıda sanayinde değerlendirilmesi ve ürün çeşitlendirmesine gidilmesi ülkemizin ve bölgemizin 2023 yılı ihracat hedeflerine erişilebilmesi için kaçınılmazdır.

Bu bağlamda başta kayısı olmak üzere gıda sanayinde öne çıkan ürünlerin endüstriyel anlamda işlenmesi, türevlerinin geliştirilmesi ve uç ürün çeşitlerinin artırılması sağlanarak katma değeri arttırılmalıdır. Konsantre meyve suları, dondurulmuş meyve ürünleri gibi ürünlerin bölgede üretimi için gerekli Ar-Ge ve yatırım çalışmaları, meyveciliğin çeşitlendirilmesi ve üretimin artırılması çalışmaları ile eşgüdüm içinde sağlanmalıdır.

Benzer şekilde süt ve süt ürünlerinin üretimine yönelik yatırımların, beyaz ve kırmızı et ve ürünlerinin üretimine yönelik yatırımların, bal ve yan ürünlerinin üretimine yönelik yatırımların bölgede özel sektör eliyle yapılabilmesi için destek ve teşvik uygulamaları devam

ettirilmeli, tarımsal üretim ile eşgüdümü sağlamak entegre ve/veya sözleşmeli tarım vb. modelleri yaygınlaştırılmalıdır.

Proje ve Faaliyetler	-Gıda standartlarının ve güvenliğinin sağlanmasına yönelik altyapıların oluşturulması -Ar-Ge ve ürün çeşitlendirmeye yönelik destek programları geliştirilmesi -İşletmelerin dış pazarlara açılmalarına yönelik mali ve teknik destek programları oluşturulması -Ürün çeşitlendirmesi öncesinde pazar taleplerinin araştırılmasına yönelik mali ve teknik destek sağlanması
İlgili Öncelik	2.1.
Performans Göstergeleri	Üretim miktarı ve değeri, ihracat miktarı ve değeri

2.3.3. Yöresel ürünlerin üretiminin artırılması, işlenmesi ve markalaştırılması

İlçelerde markalaşma kapasitesi bulunan ürünler olmakla birlikte yeterli miktarda üretilememektedir. Bu ürünlerin üretiminin arttırılmasına ve coğrafi işaret tescili yapılmak suretiyle markalaştırılması teşvik edilerek ulusal ölçekte rekabet edebilecek ürünler haline getirilmesi gerekmektedir.

Proje ve Faaliyetler	-Yöresel ölçekteki ürünler için Ortak Üretim ve Pazarlama Ağları Oluşturulması (Öne çıkan bazı ilçeler ve ürünler):
İlgili Öncelik	2.1.
Performans Göstergeleri	Üretim miktarı ve değeri, ihracat miktarı ve değeri

İlçe	*Yöresel Ürün*	*İlçe*	*Yöresel Ürün*
Ağın	Ağın leblebisi	Hekimhan	Ceviz
Doğanşehir	Elma	Maden	Çilek (Gezin)
Arguvan	Kavun	Ovacık	Alabalık (kırmızı benekli), Fasulye, Sarımsak (Munzur)
Arapgir	Üzüm	Yeşilyurt	Kiraz
Pülümür	Bal	Pertek	Dut (Ulukale)
Çemişgezek	Dut (Ulukale)		

2.3.4. Tekstil sanayinde yenilikçi teknolojilerin kullanılması ve kümelenme stratejilerinin geliştirilmesi

Tekstil sektöründe önemli bir yere sahip olan Malatya'nın, rekabetçi yapısını koruması için işletme kapasitelerinin ve ürün gamının gelişen teknolojiler bağlamında yenilenmesi gerekmektedir.

Birleşmiş Milletler ve İTKİB paydaşlarıyla oluşturulan "Türkiye'nin Tekstil Sektöründe KOBİ'ler İçin Sürdürülebilir Ağlar ve İlişkiler Zinciri Oluşturulması Ortak Programı"'nın tekstil konusunda önemli kümelenme potansiyeline sahip Adıyaman, Gaziantep, Kahramanmaraş ve Malatya illerinde uygulanması öngörülmüştür. Tekstil sanayinde Malatya'nın geçmişten gelen önemli bir yeri bulunmakta olup sektörde önde gelen birçok firmaya fason üretim yapılmaktadır. Dolayısıyla rekabet gücünün korunmasında işletmeler arası işbirliği ve kümelenme stratejileri de son derece önemlidir.

Ayrıca 2012 yılında yürürlüğe giren teşvik yasası ile emek yoğun sektörler için avantajlı konuma geçen Bingöl'de konfeksiyon sektörünü geliştirmeye yönelik çalışmalar hız kazanmış olup özellikle istihdamın artırılması amacıyla sektörün il merkezinde desteklenmesi gerekmektedir.

Tedbir Uygulama Yeri	Malatya Merkez, Yeşilyurt, Bingöl Merkez
Proje ve Faaliyetler	- Bingöl Tekstil İş Geliştirme Merkezi Kurulması ve tekstil yatırımcıları için yatırım alanı olanaklarının artırılması -İşletmelerin Ar-Ge ve ürün geliştirme destek programlarından yararlanma düzeyinin yükseltilmesi -İşletmelerin dış pazarlara açılmalarına yönelik mali ve teknik destek programları oluşturulması
İlgili Öncelik ve Tedbir	2.3.1
Performans Göstergeleri	Üretim miktarı ve değeri, ihracat miktarı ve değeri

2.3.5. Yapı malzemeleri sanayinde yatırımların arttırılması

TRB1 Bölgesi ve yakın çevresinde bulunan Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgelerindeki inşaat yatırımları ve Orta Doğu ülkelerindeki yeniden yapılanma süreci bölgenin hali hazırda gelişmekte olduğu yapı malzemeleri sektörü için önemli fırsatlar barındırmaktadır.

Çimento, cam, gazbeton, taşyünü, seramik, yapı kimyasalları, granit ve mermer bölgede gerek hammaddeye, gerekse pazara yakınlık avantajları nedeniyle yatırım yapılabilecek yapı malzemeleri olup yatırımcıların bu yönde teşvik edilmesi ve desteklenmesi gerekmektedir.

Önemli yapı malzemeleri hammaddeleri ve bulundukları bazı ilçeler aşağıda sıralanmıştır;

- Mazgirt: Tuğla-kiremit, Kum-çakıl
- Bingöl Merkez: Kaolen, Doğaltaş, Profilit, kum, çakıl
- Genç: Profilit, Çimento hammaddesi
- Elazığ merkez: Kireçtaşı, mermer
- Baskil: Mermer, kireçtaşı, kuvars
- Pütürge: Profilit, mermer, kum-çakıl
- Yazıhan: Kum-çakıl, kireçtaşı
- Doğanşehir: Kum-çakıl, Kireçtaşı, mermer
- Akçadağ: Mermer, kum-çakıl, kireçtaşı
- Darende: vermikülit, çimento hammaddesi, mermer, kum-çakıl
- Kuluncak: vermikülit, maden artığı
- Pülümür: alçıtaşı
- Hekimhan: maden artığı
- Kovancılar: maden artığı
- Maden: maden artığı

Benzer şekilde boru, profil, mobilya, boya, yapı kimyasalları, tesisat malzemeleri, bina makine aksamları (kazan, asansör vb.) gibi ikincil yapı malzemeleri için de bölge imkânları elverişli olup, gelişmekte olan dış pazarlara yakın olmanın avantajı değerlendirilmelidir.

Proje ve Faaliyetler	-Özel sektöre yönelik teşvik uygulamalarının geliştirilmesi -İşletmelerin Ar-Ge ve ürün geliştirme destek programlarından yararlanma düzeyinin yükseltilmesi -İşletmelerin dış pazarlara açılmalarına yönelik mali ve teknik destek programları oluşturulması
İlgili Öncelik ve Tedbir	2.3.1, 2.4
Performans Göstergeleri	Üretim miktarı ve değeri, ihracat miktarı ve değeri

2.3.6. Makine ve teçhizat sanayinde işletmelerin geliştirilmesi

Bölgede sanayinin gelişmesinin en önemli ayaklarından biri de sanayi için gerekli olan imalat teknolojilerinin bölgede geliştirilmesi ve üretilmesidir. Özellikle Malatya ve Elazığ illerinde bölgenin ihtiyaçlarına uygun maden, inşaat, gıda ve iş makinelerinin yanı sıra soğutma, ısıtma teknolojileri, döküm gibi yatay sektörlerde önemli düzeylerde üretim yapan, Ar-Ge altyapısı ve potansiyeli bulunan, ulusal ve uluslararası pazarda varlık gösteren firmalar mevcuttur.

Bu firmaların üretim ve Ar-Ge/yenilik kapasitelerinin geliştirilmesi ve sayılarının artırılması bölgede sanayinin gelişimi açısından son derece önemli olup, Doğu ve Güneydoğu illeri ile Orta Doğu pazarı bu sektörler için de potansiyel taşımaktadır. Makine/ekipman anlamında Orta Doğu için önemli bir üretim merkezi konumuna kavuşulması için gerekli insan kaynağı ve altyapı koşulları bölgede mevcuttur.

Tedbirin Öncelikli Uygulama Yeri	Malatya Merkez, Yeşilyurt, Elazığ Merkez
Proje ve Faaliyetler	-İşletmelerin Ar-Ge ve ürün geliştirme destek programlarından yararlanma düzeyinin yükseltilmesi -İşletmelerin dış pazarlara açılmalarına yönelik mali ve teknik destek programları oluşturulması -İşletmelerin pazarlama yeteneklerinin geliştirilmesine yönelik programlar oluşturulması -Ürün kalitesini artırmaya yönelik laboratuvar altyapılarının güçlendirilmesi
İlgili Öncelik ve Tedbir	2.3.1

2.3.7. Metal ürünleri sanayinde yatırımların özendirilmesi

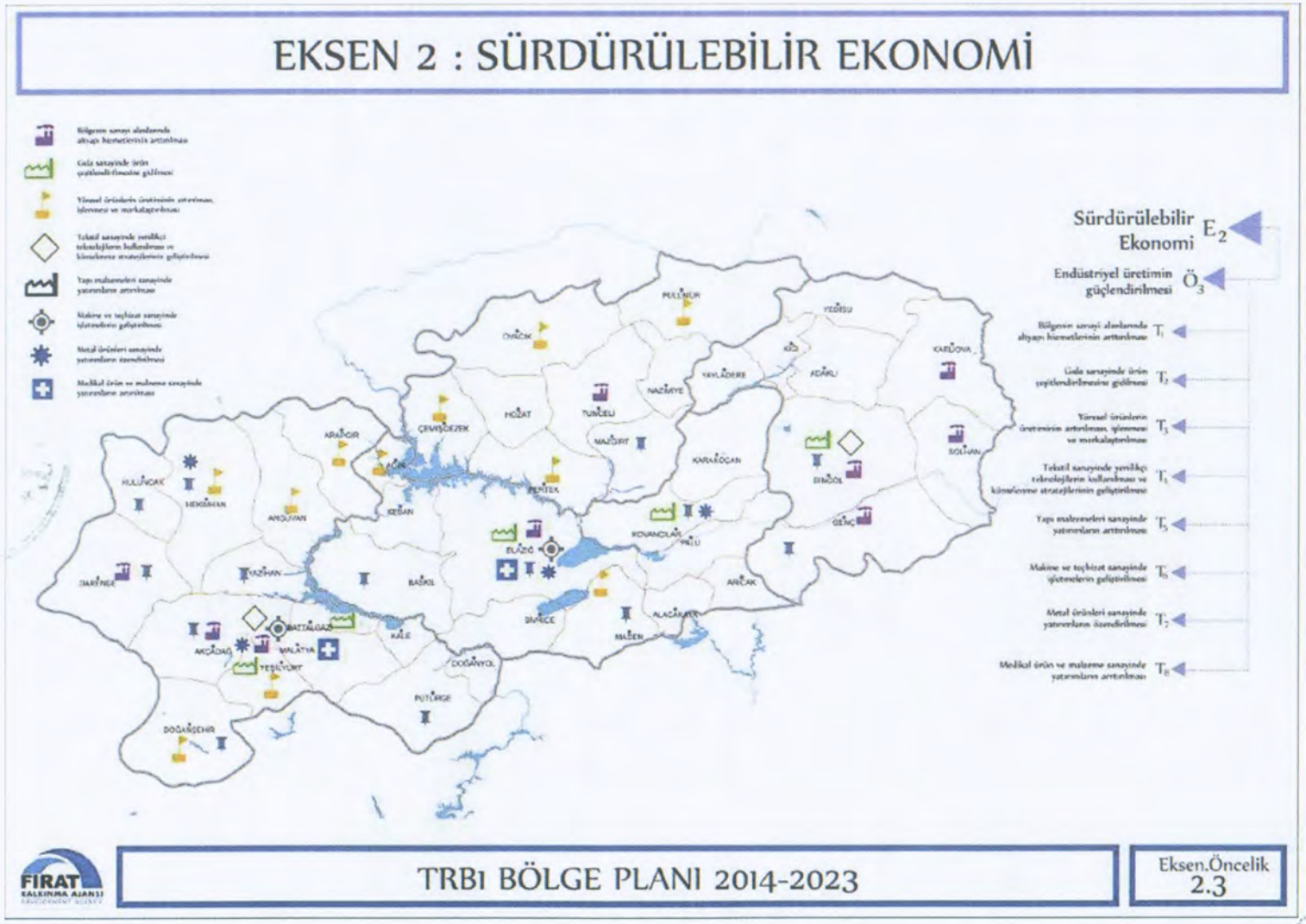
TRB1 Bölgesi demir, krom ve bakır başta olmak üzere metalik madenler açısından son derece zengin bir bölge olduğu halde söz konusu metallerin işlenmesine yönelik altyapılar bulunmadığından bu ürünler katma değeri düşük şekilde satılmaktadır. Özellikle demir ve krom madenlerinin uç ürünler üretilmek üzere değerlendirilebilmesi için gerekli teknoloji ve altyapı yatırımları özendirilmeli, özel sektöre bu yönde teşvik programları geliştirilmelidir.

Tedbirin Öncelikli Uygulama Yeri	Malatya Merkez, Elazığ Merkez, Kovancılar, Hekimhan
Proje ve Faaliyetler	-İşletmelerin Ar-Ge ve ürün geliştirme destek programlarından yararlanma düzeyinin yükseltilmesi -İşletmelerin pazarlama yeteneklerinin geliştirilmesine yönelik programlar oluşturulması -Ar-Ge ve ürün kalitesini artırmaya yönelik laboratuvar altyapılarının güçlendirilmesi
İlgili Tedbir	2.4.2

2.3.8. Medikal ürün ve malzeme sanayinde yatırımların arttırılması

Malatya ve Elazığ il merkezleri sağlık sektöründe oldukça iyi bir konuma erişmiş olup, gerek kamu gerekse özel sektör eliyle gelişen sektörün ihtiyacı olan medikal ürün, malzeme ve cihazların bölge içinde imalatı gelişme sağlanabilecek niş bir alan olarak görülmektedir. Tıbbi tekstil, elektronik, metal işleme, biyokimya gibi geniş ve disiplinler arası konularda uzmanlık gerektiren bu sektörde faaliyet gösteren az sayıdaki işletmenin gelişimi ve özellikle bölgede kurulan Teknoloji Geliştirme Bölgeleri ile desteklenmesi kısa vadede yapılabilecek bir sıçrama için önemli görülmektedir.

Tedbirin Öncelikli Uygulama Yeri	Malatya Merkez, Elazığ Merkez
Proje ve Faaliyetler	-İşletmelerin Ar-Ge ve ürün geliştirme destek programlarından yararlanma düzeyinin yükseltilmesi -İşletmelerin pazarlama yeteneklerinin geliştirilmesine yönelik programlar oluşturulması -Ar-Ge ve ürün kalitesini artırmaya yönelik laboratuvar altyapılarının güçlendirilmesi -İşletmelerin dış pazarlara açılmalarına yönelik mali ve teknik destek programları oluşturulması

Harita 4.5 Endüstriyel Üretimin Güçlendirilmesi Önceliği - Şematik Gösterim

2.4. ENERJİ VE MADEN VARLIĞININ ETKİN KULLANIMI

Eğitimli ve girişimci insan gücüyle üreten, yaşam kalitesi yüksek TRB1	
EKSEN 2: SÜRDÜRÜLEBİLİR EKONOMİ	
ÖNCELİK 2.4. ENERJİ VE MADEN VARLIĞININ ETKİN KULLANIMI	
	Tedbir 2.4.1. Potansiyel maden rezervlerinin işletmeye açılması
	Tedbir 2.4.2. Krom ve Demir cevherinin katma değeri yüksek ürünlerin üretiminde kullanılması
	Tedbir 2.4.3. Mermer sektöründe işbirliği ve Ar-Ge faaliyetlerinin artırılması
	Tedbir 2.4.4. Maden artıklarının yeniden kazanılmasına yönelik çalışmaların yapılması
	Tedbir 2.4.5. Yenilenebilir enerji yatırımlarının özendirilmesi
	Tedbir 2.4.6. Hidroelektrik santrallerin kamu hassasiyetleri ve doğal hayatın korunması önceliğiyle kurulması
	Tedbir 2.4.7. Sanayi ve tarım işletmelerinde enerji verimliliğinin özendirilmesi

2.4.1. Potansiyel maden rezervlerinin işletmeye açılması

Türkiye'de entegre demir-çelik fabrikalarında kullanılabilecek özellikteki demir cevheri rezervleri Sivas-Erzincan, Kayseri, Adana, Malatya, Kırşehir-Ankara ve Balıkesir bölgelerinde yer almaktadır. Uzun yıllardır önemli bir yeni rezerv tespitinin yapılamadığı demir madenciliği alanında, özellikle artan demir cevheri fiyatları nedeniyle, düşük tenörlü yatakların üretime açılmasına yönelik projeler önem kazanmaktadır.

TRB1 Bölgesindeki en önemli demir yataklarından Hekimhan-Hasançelebi, Deveci, Karakuz demir yataklarındaki rezerv, bölgedeki sorunlu demir yataklarının toplam potansiyelinin yarısından fazlasını oluşturmakta ve yüksek titan içeriği nedeniyle işletilememektedir. Bunların yanı sıra Arapgir, Hekimhan-Şırzı, Kuluncak ve Doğanşehir'de işletilmeyen demir yatakları bulunmaktadır. Elazığ Merkez ve Baskil ilçelerindeki önemli demir yataklarından Merkez-Aşvan ve Baskil-Karakaş yatağı geçmiş yıllarda bir miktar işletilmiştir. Her iki demir yatağının bir kısmı baraj gölü altında kalmış olup kısmen işletilmiştir. Bingöl'ün Genç ilçesindeki demir yatak ve zuhurlarından Avnik sahasındaki rezerv, demir-çelik işletmelerinin istemiş olduğu limitlerin üzerinde (apatit) içerdiğinden

yatak işletilmemektedir. Genç ilçesinde ayrıca fosfat yatak ve zuhurları da yer almakta olup, bölgedeki fosfat yatakları demir ile birlikte işletildiğinde ve zenginleştirme çalışmalarının olumlu olması halinde ekonomik olabilecektir.

Bunun yanı sıra, taşımacılığın karayoluyla yapılması maliyetleri artırmaktadır. Demiryolu ile cevher taşıma tarifelerinin, yurt dışı firmalarla rekabet gücünü olumsuz etkilemeyecek şekilde düzenlenmesi, istasyon ve limanlarda yükleme ve boşaltma tesislerinin ilgili kuruluşlarca modernizasyonu ve kapasitelerinin arttırılması gerekmektedir.

Yeşilyurt, Arguvan, Keban, Sivrice, Palu, Baskil, Ovacık ve Genç ilçelerinde bakır, kurşun ve çinko yatakları, Keban'da gümüş ve altın rezervleri, Hekimhan, Ovacık, Pülümür ve Mazgirt'te krom cevheri mevcut olup rezervlerin işletmeye açılması gerekmektedir. Ayrıca Karlıova ve Arguvan'da linyit yatakları mevcuttur.

Tedbirin Uygulama Yeri	Hekimhan, Kuluncak, Arapgir, Baskil, Genç, Keban, Pütürge, Doğanşehir, Ovacık, Mazgirt, Palu, Sivrice, Yeşilyurt, Arguvan, Karlıova
Proje ve Faaliyetler	-Hekimhan – Kuluncak ilişki kümesi için etkin ve entegre bir planlama çalışması yürütülmesi -Bölge üniversiteleriyle birlikte zenginleştirmeye yönelik Ar-Ge çalışmalarının yapılması -Maden yataklarına özel sektör erişiminin artırılması için altyapı (yol, vb.) hizmetlerinin götürülmesi -Demiryolu lojistik imkânlarının geliştirilmesi ve yük taşımacılığı kapasitesinin artırımı
İlgili Öncelik ve Tedbir	1.2.2, 2.3.5, 2.3.7

2.4.2. Krom ve Demir cevherinin katma değeri yüksek ürünlerin üretiminde kullanılması

Halen 26 milyon ton olan Türkiye krom potansiyelinin %45'lik bölümü Elazığ – Alacakaya bölgesinde bulunmaktadır. Krom cevherinin en önemli kullanım alanı paslanmaz çelik yapımında kullanılan ferrokrom üretimi olup, paslanmaz çelik metal ve silah sanayinin çok önemli bir girdisidir. Savunma sanayinin dışında; gıda sanayi, otomotiv, gemi, denizaltı ve uçak sanayi gibi birçok sektörde krom alaşımlı çelikler yaygın olarak kullanılmaktadır.

Ferrokrom, krom cevherinden 8 kat daha yüksek fiyatla alıcı bulmakta olup, Türkiye'de bulunan iki ferrokrom tesisinden biri Elazığ'da yer almaktadır. Ferrokrom tesislerinin yanı sıra paslanmaz çelik ve diğer sanayilerini de geliştirerek bizzat hammaddeye yakın bölgelere yönlendirilmesi teşvik edilmelidir. Böylece bölge gelirinin daha da artması sağlanabilecektir.

Bölgede özellikle Genç ve Hekimhan yöresindeki demir rezervlerinin işletilmesi ile birlikte katma değeri yüksek ürünler şeklinde üretimi yönünde Ar-Ge çalışmaları özendirilmeli, özel sektör yatırımları artırılmalıdır.

Tedbirin Uygulama Yeri	Malatya Merkez, Elazığ Merkez, Kovancılar, Hekimhan, Genç

2.4.3. Mermer sektöründe işbirliği ve Ar-Ge faaliyetlerinin artırılması

Dünya'nın en büyük mermer üretici ülkeleri sıralamasında Türkiye 2 milyon ton'luk değerle 7. Sıradadır (Çin 11 milyon ton ile 1. sıradadır). Türkiye ham mermer ve traverten ihracat değerlerinde yaklaşık %40'lık oranla 1. sırada; işlenmiş mermer ve traverten ihracatı değerlerinde ise 3. sırada yer almaktadır. İşlenmiş mermer ve traverten ihracatında miktar olarak %30'luk payla ilk sıradayken, değer olarak ($/ton) 3. sıradadır. Bu durum sektörün dünya piyasasında değerini bulamadığını göstermektedir.

Türkiye'de üretilen ve uluslararası piyasada en tanınmış mermer çeşitlerinden biri "Elazığ vişne"sidir. Bunun dışında Sarı Traverten, Elazığ Sunta ve Onyx çeşitleri de ekonomik potansiyele sahip mermerlerdir. Türkiye'de olduğu gibi mermerin Elazığ'da da çoğunlukla katma değerli ürünlere dönüştürülmeden ihraç edildiği, dolayısıyla sektörün dünya piyasasında değerini bulamadığı bilinmektedir. Saha araştırmalarından edinilen bilgilere göre firmaların fiyatlandırma politikalarındaki dengesizlikler ve yurtdışı pazarlarda rekabet için aşırı fiyat kırmaları sektörün ihracatını olumsuz etkilemektedir. Dünya pazarıyla rekabet edebilmek için mermer sektöründe örgütlenme ve işbirliğinin artırılması gerekmektedir. Ayrıca ihracatın katma değeri yüksek ürün olarak yapılması için mermer işleme teknolojileri üzerine Ar-Ge çalışmalarının yürütülmesi önem taşımaktadır.

İşletmelerin nakliye, fiyatlandırma, pazarlama ve Ar-Ge aşamalarında işbirliği içinde hareket etmeleri gerekmekte, uygun işbirliği ortamlarının tesis edilmesi önem taşımaktadır.

Tedbirin Uygulama Yeri	Elazığ Merkez, Akçadağ (Mermer İhtisas OSB)
Proje ve Faaliyetler	-Üniversitelerle işbirliği içinde Ar-Ge çalışmaları yapılması -Sektör temsilcilerine ve STK'larına danışmanlık ve yönetim desteği sağlanması -Demiryolları istasyonları ve limanlarda yükleme ve boşaltma tesisleri ilgili kuruluşların modernleştirilmesi ve kapasitelerinin arttırılması
İlişkili Tedbir	1.1.2, 2.3.5

2.4.4. Maden artıklarının yeniden kazanılmasına yönelik çalışmaların yapılması

Maden sektörüyle öne çıkan ilçelerde yapılan saha görüşmelerinde maden cevherlerinin işlenmesinden çıkan atıkların çevreye zarar verdiği, bu atıkların bertarafının bir an önce yapılması gerektiği belirtilmiştir. Ferrokrom üretimi sonucunda ortaya çıkan cürufun inşaat sektöründe, yol yapımında, tuğla, çimento, briket yapımında kullanılabilecek özelliklere sahip olduğu bilinmektedir. Ayrıca yapılan araştırmalarda ferrokrom cürufunun, betonun gerek basınç dayanımında gerekse çarpma enerjisinde iyi bir iyileştirme sağladığı tespit edilmiştir. Buna dayanarak Ferrokrom inşaat sanayinde (çimento, tuğla, seramik, briket vd.), yol yapım çalışmalarında değerlendirilmesi için gerekli yasal düzenlemelerin sağlanması gerekmektedir.

Bakır atığının olduğu haliyle bertarafı oldukça sakıncalıdır. Atığın çimentoda kullanımının bakır salınımını azalttığı ve güvenli bir şekilde bertaraf edilmesini sağladığı yapılan araştırmalarda tespit edilmiştir. Benzer şekilde demir atığının da inşaat sanayinde (çimento, tuğla, seramik, briket vd.) ve cüruf yünü olarak kullanılmasının uygun olduğu tespit edilmiştir. Buna dayanarak bakır ve demir atığının çimento üretiminde katkı maddesi olarak kullanılması için bölgedeki çimento fabrikaları ile işbirliği yürütülmesi gerekmektedir.

Benzer şekilde mermer artıkları olan kırıntı ve mermer tozlarının mermer plakaları ve muhtelif yapı malzemesi olarak değerlendirilmesi ekonomik ve çevresel açılardan faydalı olacaktır.

Bunun yanı sıra maden işleme tesislerinde üretim sırasında açığa çıkan ısının tesisin enerji ihtiyacını karşılamak için değerlendirilmesi çalışmaları yürütülmesi gerekmektedir.

Bu düzenlemelerin atıkların çevresel etkilerinin de azaltılması yönünde katkı sağlayacağı aşikârdır. Ayrıca bölge üniversiteleriyle yürütülecek ortak projelerle Ar-Ge çalışmalarının yapılması ve diğer sanayi kollarında değerlendirilmesi yönünde araştırmaların yapılması önem taşımaktadır.

Tedbirin Öncelikli Uygulama Yeri	Elazığ merkez, Kovancılar, Hekimhan, Akçadağ, Karlıova, Genç
Proje ve Faaliyetler	-Yapı malzemeleri işletmeleri ile maden işletmeleri arasında maden artıklarına ilişkin işbirliği sağlanması -Bölge üniversiteleriyle ortak Ar-Ge ve Uygulama Projeleri -Firmalara yönelik bilgilendirme faaliyetlerinin artırılması
İlgili Öncelik ve Tedbir	2.3.5

2.4.5. Yenilenebilir enerji yatırımlarının özendirilmesi

Güneş enerjisi güç santrali için uygunluk şartları değerlerine göre incelendiğinde TRB1 Bölgesinin güneş enerjisi potansiyeli yüksek bölgelerden biri olduğu görülmektedir. Güneş enerjisinde lisanslı ve lisanssız üretimin teşvik edilmesi, bu yönde örnek projelerin bölgede uygulanmasının sağlanması gerekmektedir. Dünya'da ve Türkiye'deki lisanslı ve lisanssız güneş enerjisi üretimi uygulama projeleri incelenerek bölgede benzerlerinin uygulanması sağlanmalıdır. Bunun için OSB'ler, enerji ihtiyacı yüksek olan kuruluşlar ve fabrikalar için bilgilendirme ve projelendirme çalışmaları yürütülmesi gerekmektedir. Ayrıca kamu kurumları, bina cepheleri, çatılar, otoparklar vb. uygun alanlarda lisanssız güneş enerjisi üretimine yönelik bilgilendirme çalışmaları yapılması önem arz etmektedir.

Rüzgâr enerjisi konusunda TRB1 Bölgesi genel anlamda düşük bir potansiyel taşımakla birlikte yerel olarak potansiyeli olan alanlara ilişkin detaylı ölçüm ve analiz çalışmaları yürütülmelidir. Ayrıca bölgedeki bitkisel ve hayvansal üretim varlığının biyogaz uygulamaları ve jeotermal su kaynağı varlığının seracılık başta olmak üzere yerelde kullanım imkânları geliştirilmelidir.

Tedbirin Öncelikli Uygulama Yeri	-Malatya ve Elazığ (Güneş enerjisi, Lisanslı ve lisanssız üretim için) -Bingöl ve Tunceli (Güneş enerjisi, sadece lisanssız üretim için) -Arapgir, Pülümür (Rüzgar enerjisi için) -Bingöl Merkez (Ilıcalar), Yayladere (Hasköy), Karlıova (Hacıyan, Kaynarpınar, Ilıpınar), Kığı (Hozavit, Harur), Mazgirt, Karakoçan, Hekimhan, Kuluncak, Pertek (Jeotermal kaynaklar için)
Proje ve Faaliyetler	-OSB'ler, Üniversiteler, Maden İşleme Fabrikaları, Çimento fabrikaları, Kamu kurumları ve Tıp Merkezleri gibi enerji tüketimi yüksek kurumlar için Güneş Enerjisi projeleri -Jeotermal seracılık uygulamalarının yaygınlaştırılması -Bölge üniversiteleriyle ortak Ar-Ge ve Uygulama Projeleri -Firmalara yönelik bilgilendirme faaliyetlerinin artırılması

2.4.6. Hidroelektrik santrallerin kamu hassasiyetleri ve doğal hayatın korunması önceliğiyle kurulması

TRB1 Bölgesi, Türkiye'nin hidrolik kurulu gücünün %8,7'sini (Elazığ ili %7,2'lik kısmını) karşılamaktadır. Bunun yanı sıra bölgede yapımı devam eden ve plan aşamasında olan birçok Hidroelektrik santral (HES) projesi mevcuttur. Ancak yapılan saha görüşmelerinde turizm sektörünün ön planda olduğu ve doğal yapının henüz bozulmadığı bölgelerde yenilenebilir enerji kaynaklarından olan HES'lere karşı duyarlı bir tepki olduğu gözlenmiştir. Bu tepkilerin hem yöre halkı tarafından hem de yerel irade tarafından dile getirilmesi, bu konuda karar verilirken dolaylı etkiler üzerinde hassasiyetle inceleme yapılması gereğini ortaya koymaktadır.

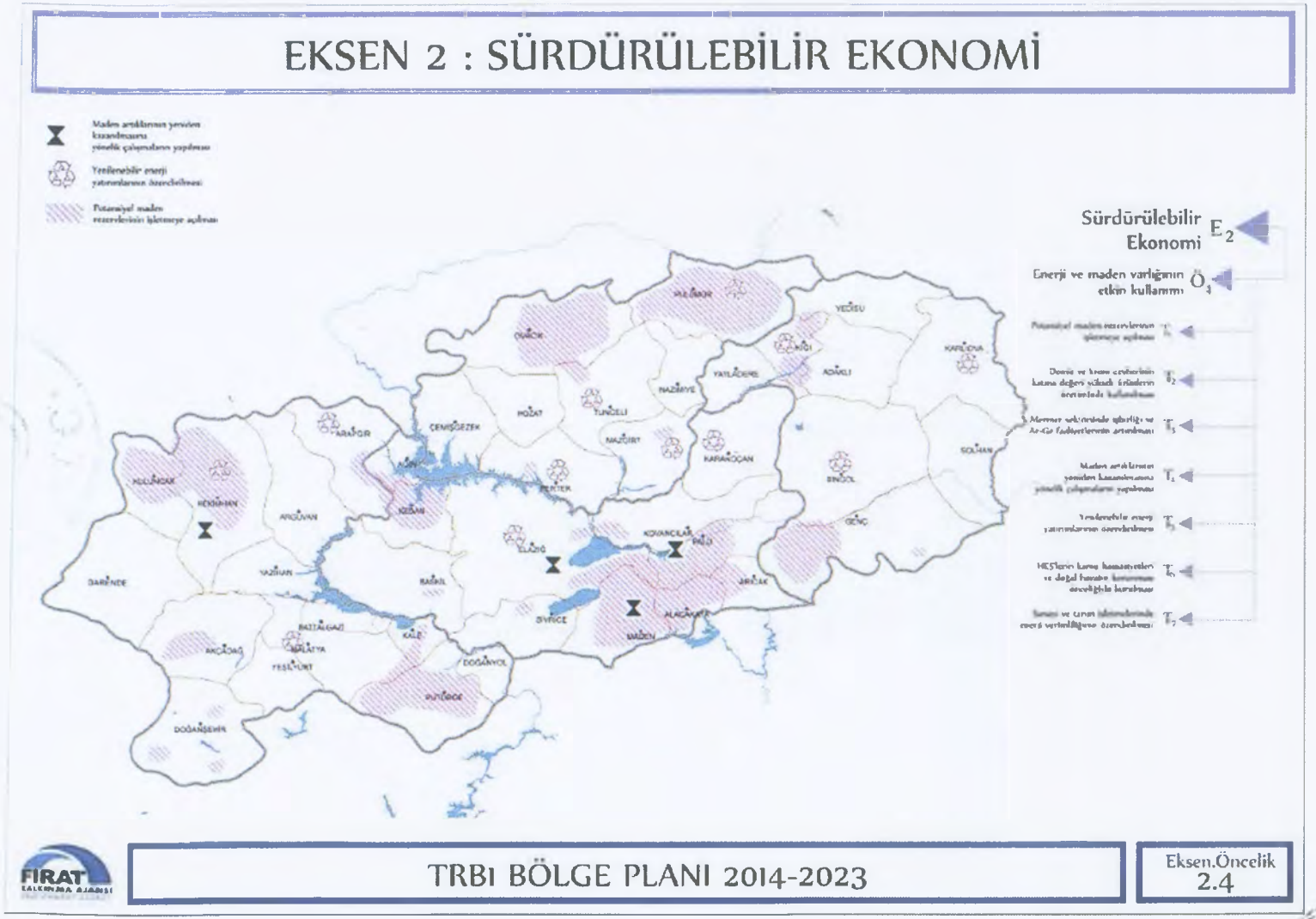
Bölgede HES projeleri planlanırken, söz konusu alanların turizm potansiyeli ve doğal yapısı dikkate alınarak yer tespitlerinin yapılması, milli parkların ve doğal yapının tahrip edilmemesi önem arz etmektedir. Projelerin bu duyarlılıkla hayata geçirilmesi konusunda gerekli tedbirlerin alınması gerekmektedir.

2.4.7. Sanayi ve tarım işletmelerinde enerji verimliliğinin özendirilmesi

Türkiye enerji yoğun sektörler ile kalkınmaya çalışan bir ülkedir ve enerji ihtiyacını azaltmanın en etkin yolu enerji verimliliğidir. Sanayide enerji verimliliği yatırımlarının ortalama 3 ay ile 5 yıl içinde kendini geri ödediği hesaplanmaktadır. Küçük ve orta boy işletmeler enerjiyi en pahalı kullanan, dolayısıyla verimliliğe en çok ihtiyacı olan gruptur.

Teknik kayıplar, aydınlatma, yalıtım, iklimlendirme vb. konular verimlilik çalışmalarında göz önünde bulundurulması gereken en önemli gider unsurlarıdır. Enerji Verimliliği Daire Başkanlığı verilerine göre TRB1 Bölgesinden Verimlilik Artırıcı Proje (VAP) desteklerine başvuru yapan firma olmamıştır. Fabrikalar, OSB'ler ve tarım işletmeleri için enerji verimliliği yatırımları hakkında bilgilendirme yapılmalı, sürece özel sektörün katılımı teşvik edilmelidir. Enerji verimliliği yatırımlarında kamu-özel finansman araçları sunmak üzere finans sektörü ile işbirlikleri desteklenmelidir. Enerji Yönetimi ve Enerji Verimliliği uzmanlığı alanında bilgilendirme ve verimlilik araştırmaları yapılmalıdır.

Tedbirin Öncelikli Uygulama Yeri	Tüm TRB1 bölgesi - OSB'ler, Büyük ölçekli işletmeler, KOBİ'ler, Tarım işletmeleri vd.
Proje ve Faaliyetler	-Bölge üniversiteleriyle ortaklaşa enerji verimliliği uzmanlığı alanında araştırmalar yapılması -OSB'ler, KOBİ'ler ve tarım işletmeleri için enerji verimliliği eğitim ve bilgilendirme çalışmalarının yaygınlaştırılması -Enerji verimliliğini artırıcı uygulamalar için tip projeler geliştirilmesi, mali ve teknik destek programları uygulanması

Harita 4.6 Enerji ve Maden Varlığının Etkin Kullanımı Önceliği - Şematik Gösterim

5. PERFORMANS GÖSTERGELERİ

Bu bölümde plan dönemi sonunda ulaşılması hedeflenen bazı seçilmiş performans göstergelerine, güncel değerlerine, 2023 yılı hedef değerlerine ve doğrulama kaynaklarına yer verilmiştir.

Tablo 5.1 Performans Göstergeleri

Gösterge	Mevcut Durum	Mevcut Durum Yılı	2023	Doğrulama Kaynağı	İlgili Eksen, Öncelik, Tedbir
Net Göç Hızı (binde)	-0,9	2010-2011	>-0,5	TÜİK	1
İşsizlik oranı (%)	11,9	2010	<8	TÜİK	1.1.
İstihdamın sektörlere dağılımı (Tarım/İstihdam, %)	37,2	2011	<30	TÜİK	1.1.- 2.1.
İstihdamın sektörlere dağılımı (Sanayi/İstihdam, %)	19,7	2011	>23	TÜİK	1.1.- 2.3. – 2.4.
İstihdamın sektörlere dağılımı (Hizmet/İstihdam,%)	43,4	2011	>47	TÜİK	1.1.- 2.2.
İstihdamda kadın oranı (%)	25,4	2011	>35	TÜİK	1.1.
Okuryazar kadın oranı (%)	84,8	2011	>95	TÜİK	1.1.
Yüksekokul veya fakülte mezunu	7,3	2011	>10	TÜİK	1.1.
En düşük İlköğretim Okullaşma Oranı	96,5 (Tunceli)	2011	99,5	TÜİK	1.1.-1.2.
En düşük İlköğretim Okullaşma Oranı (Kadın)	96,0 (Bingöl, Tunceli)	2011	99	TÜİK	1.1.-1.2.
En düşük Ortaöğretim Okullaşma Oranı	48,9 (Bingöl)	2011	95	TÜİK	1.1-1.2.
En düşük Ortaöğretim Okullaşma Oranı (Kadın)	43,8 (Bingöl)	2011	90	TÜİK	1.1.-1.2.
Öğretim Elemanına düşen öğrenci (önlisans-lisans) sayısı	22,2	2011	27	TÜİK	1.1.-1.2
Bebek ölüm hızı (En yüksek il, ‰)	19,5 (Malatya)	2012	<10	TÜİK	1.1.
Hekim başına düşen	555	2011	<500	TÜİK	1.1.

Gösterge	Mevcut Durum	Mevcut Durum Yılı	2023	Doğrulama Kaynağı	İlgili Eksen, Öncelik, Tedbir
kişi sayısı					
10.000 kişiye düşen hastane yatak sayısı	35,5	2011	44	TÜİK	1.2
OSB tahsis edilen parsel sayısı	532	2012	700	BSTB	2.1.-2.3.
SS dolu işyeri sayısı	2695	2012	3000	BSTB	2.3.
Kişi başına sanayi elektrik tüketimi	663	2011	800	TÜİK	1.2. - 2.3. 2.4
Kişi başına mesken elektrik tüketimi	405	2011	450	TÜİK	1.2.
Kişi başına GSKD (USD)	5517	2008	10.000	TÜİK	2
İhracat değeri (bin USD)	345.527	2012	3.000.000	TÜİK	2
İhracatçı firma sayısı	227	2012	400	TÜİK	2
Bölge ihracatının Türkiye içindeki payı (%)	0,22	2012	0,50	TÜİK	2
Mevduat hacminin Türkiye içindeki payı (%)	0,62	2011	0,7	TBB	2
Bölge kredi hacminin Türkiye içindeki payı (%)	0,7	2011	0,8	TBB	2
Temiz su şebekesi ile hizmet verilen nüfusun belediye nüfusu içindeki oranı (%, en düşük il)	95 (Bingöl)	2010	98	TÜİK	1.2.
Kanalizasyon şebekesi ile hizmet verilen nüfusun belediye nüfusu içindeki oranı (%, en düşük il)	88 (Elazığ)	2011	93	TÜİK	1.2.
Yenilenebilir enerji kurulu gücünün Türkiye içindeki payı (%)	3,33	2011	>5	EPDK	2.4
Bölgenin vergi tahsilatının Türkiye'ye oranı (%)	0,69	2011	0,75	GİB	2
Turizm yatırım-işletme ve Belediye belgeli yatak sayısı	6.657	2011	9.000	KTB	2.2.
Turist (Ziyaretçi) Sayısı	279.770	2012	500.000	KTB	2.2.
Marka başvuru	633	2012	1.000	TPE	2

Gösterge	Mevcut Durum	Mevcut Durum Yılı	2023	Doğrulama Kaynağı	İlgili Eksen, Öncelik, Tedbir
sayısı					
Patent başvuru sayısı	26	2012	60	TPE	2.3.
Sinema seyirci sayısı	515.487	2011	750.000	TÜİK	1.1.
Tiyatro seyirci sayısı	174.353	2011	300.000	TÜİK	1.1.
Müze-Ören yeri ziyaret sayısı	32.937	2011	50.000	TÜİK	1.1.
Dernekleşme oranı	0,106	2013	0,135	TÜİK	1.1.
Geceleme Sayısı	266.605	2011	500.000	KTB	2.2.
Sulanan tarım alanları miktarı (ha)	69.582	2011	140.000	DSİ	2.1.

6. UYGULAMA VE KOORDİNASYON

2014-2023 TRB1 Bölge Planı'nın uygulanması ve koordinasyonu için Fırat Kalkınma Ajansı, sorumlu ve ilgili kamu kesimi, özel kesim ve sivil toplum kuruluşları arasında bir köprü vazifesi görecektir. Bölge Planı'nın uygulanmasında aktif rol alacak kurum/kuruluşlar Öncelik ve Tedbir bazında sıralanmıştır;

Tablo 6.1 Öncelik ve Tedbir Bazında Kurum/Kuruluşlar

ÖNCELİKLER	İLGİLİ KURUM/KURULUŞLAR
ÖNCELİK 1. SOSYAL VE BEŞERİ SERMAYENİN GELİŞİMİ	
Tedbir 1.1. Sivil Toplum Kuruluşlarının etkinliğinin arttırılması	Tüm Paydaşlar
Tedbir 1.2. Ekonomik alanda işbirliklerinin geliştirilmesi	Tüm Paydaşlar
Tedbir 1.3. Girişimcilik kültürünün güçlendirilmesi	Üniversiteler, KOSGEB, Bilim, Sanayi ve Teknoloji İl Müd. , Meslek Odaları, İlgili Sivil Toplum Kuruluşları, İş Geliştirme Merkezleri, kooperatifler ve birlikler
Tedbir 1.4. Kurumların kapasitelerinin ve kurumlar arası koordinasyonun güçlendirilmesi	Kamu kurumları ve Sivil Toplum Kuruluşları
Tedbir 1.5. Mesleki eğitimin sektörel ihtiyaçlara göre geliştirilmesi	Üniversiteler, İŞKUR, Milli Eğitim İl Müd., Meslek Odaları, Belediyeler, İlgili Sivil Toplum Kuruluşları ve Özel Sektör.
Tedbir 1.6. Üniversitelerin araştırma, uygulama ve öğretim olanaklarının geliştirilmesi	Üniversiteler, TÜBİTAK, Kalkınma Bakanlığı, Bilim, Sanayi ve Teknoloji İl Müd. , Gıda Tarım Hayvancılık İl Müd., Çevre ve Şehircilik İl Müd.
Tedbir 1.7. Kadınların sosyal, ekonomik hayata ve karar süreçlerine katılımının artırılması	Valilikler, Belediyeler, Üniversiteler, İŞKUR, Milli Eğitim il Müd., Meslek Odaları, İlgili Sivil Toplum Kuruluşları, Aile ve Sosyal Politikalar İl Müdürlükleri, Gıda Tarın Hayvancılık İl Müdürlükleri
Tedbir 1.8. Göç yönetimi	Tüm Paydaşlar
ÖNCELİK 2. FİZİKİ ALTYAPININ İYİLEŞTİRİLMESİ	
Tedbir 2.1. Kent içi ulaşım sistemlerinin verimlilik ve erişilebilirlik odaklı iyileştirilmesi	Belediyeler, Karayolları Bölge Müd., İller Bankası
Tedbir 2.2. Bölgenin ulaşım altyapısının güçlendirilmesi	Belediyeler, Karayolları Bölge Müd, TCDD Bölge Müd., DHMİ, İl Özel İdareleri, İller Bankası

ÖNCELİKLER	İLGİLİ KURUM/KURULUŞLAR
Tedbir 2.3. Orman ve yeşil alan varlığının artırılması	Orman ve Su İl Müd., Çevre ve Şehircilik İl Müd. , Belediyeler, İl Özel İdareleri
Tedbir 2.4. Bölgedeki yerleşimlerin afetlere hazırlıklı hale getirilmesi	Çevre ve Şehircilik İl Müd, Valilikler, Belediyeler, Üniversiteler, İl Afet ve Acil Durum Müdürlüğü, Meslek Odaları, STK'lar
Tedbir 2.5. Bölge kentlerinde yapılaşmanın iyileştirilmesi	Belediyeler, Çevre ve Şehircilik İl Müd, Meslek Odaları, İlgili Sivil Toplum Kuruluşları
Tedbir 2.6. Sağlık hizmetleri altyapısının iyileştirilmesi	Sağlık İl Müd, Hastaneler, Üniversiteler, Belediyeler, İl Özel İdareleri, İlgili Sivil Toplum Kuruluşları ve Özel Sektör
Tedbir 2.7. Kırsal kesimin sağlık hizmetlerine erişiminin arttırılması	Sağlık İl Müd, Hastaneler, Belediyeler, İl Özel İdareleri
Tedbir 2.8. Kadın, engelli ve yaşlılara yönelik sosyal hizmet ve ulaşım altyapısının iyileştirilmesi	Sosyal Hizmet İl Müd, Valilikler, Belediyeler, İl Özel İdareleri, Çevre ve Şehircilik İl Müd. , İlgili Sivil Toplum Kuruluşları
Tedbir 2.9. Su, kanalizasyon ve enerji altyapılarının iyileştirilmesi	DSİ Bölge Müdürlüğü, Belediyeler, İl Özel İdareleri, İller Bankası
Tedbir 2.10. Etkin katı atık yönetiminin sağlanması	Belediyeler, Çevre Şehircilik İl Müd. , İller Bankası
Tedbir 2.11. Atık su arıtma tesislerinin kurulması ve mevcutların geliştirilmesi	Belediyeler, Çevre Şehircilik İl Müd. , İller Bankası
Tedbir 2.12. Kültür ve spor tesislerinin geliştirilmesi	Gençlik ve Spor İl Müd, Kültür ve Turizm İl Müd, Valilikler, Belediyeler, İlgili Sivil Toplum Kuruluşları, Özel Sektör
ÖNCELİK 3. TARIMSAL ÜRETİMİN VE VERİMLİLİĞİN ARTIRILMASI	
Tedbir 3.1. Sulanan tarım arazisi varlığının arttırılması ve modern sulama sistemlerinin yaygınlaştırılması	DSİ Bölge Müdürlüğü, Gıda, Tarım ve Hayvancılık İl Müd. , İl Özel İdareleri
Tedbir 3.2. Arazi toplulaştırmaları	Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı (Tarım Reformu Genel Müdürlüğü), Valilikler, Belediyeler
Tedbir 3.3. Modern hayvancılık uygulamalarının yaygınlaştırılması	Gıda, Tarım ve Hayvancılık İl Müd., Üniversiteler, Özel sektör
Tedbir 3.4. Su ürünleri üretiminin ve katma değerinin artırılması	Gıda, Tarım ve Hayvancılık İl Müd., Üniversiteler, Özel sektör
Tedbir 3.5. Arıcılığın gelişimi ve kaliteli bal üretiminin sağlanması	Gıda, Tarım ve Hayvancılık İl Müd., Üniversiteler, Arıcılar Birlikleri

ÖNCELİKLER	İLGİLİ KURUM/KURULUŞLAR
Tedbir 3.6. Tarımsal girdi temininde bağımlılığın azaltılması	Gıda, Tarım ve Hayvancılık İl Müd., Özel sektör, Üniversiteler
Tedbir 3.7. Seracılığın Yaygınlaştırılması	Gıda, Tarım ve Hayvancılık İl Müd., Özel sektör
Tedbir 3.8. Tarımsal ürünlerin toplanması ve depolanması için gerekli altyapının sağlanması	Gıda, Tarım ve Hayvancılık İl Müd., Özel sektör
Tedbir 3.9. Tarımsal üretimde pazarlama altyapısının geliştirilmesi	Gıda, Tarım ve Hayvancılık İl Müd., Üniversiteler, Kooperatif ve Birlikler, Özel sektör
Tedbir 3.10. İyi tarım ve organik tarım uygulamalarının yaygınlaştırılması	Gıda, Tarım ve Hayvancılık İl Müd., Üniversiteler, Kooperatif ve Birlikler, Özel sektör
Tedbir 3.11. Tıbbi ve aromatik bitkilerin ekonomiye kazandırılması	Gıda, Tarım ve Hayvancılık İl Müd., Üniversiteler, Kooperatif ve Birlikler, Özel sektör
Tedbir 3.12. Tarımda verimliliği arttırmaya yönelik tekniklerin ve eğitimlerin yaygınlaştırılması	Gıda, Tarım ve Hayvancılık İl Müd., Üniversiteler, Kooperatif ve Birlikler, Özel sektör
ÖNCELİK 4. ALTERNATİF TURİZM TÜRLERİNİN GELİŞTİRİLMESİ	
Tedbir 4.1. Turistik tesis sayısının ve hizmet kalitesinin arttırılması	Kültür ve Turizm İl Müd., Özel Sektör, Üniversiteler, Meslek Odaları, Belediyeler
Tedbir 4.2. Turizm değerlerinin tanıtılması ve pazarlanması	Kültür ve Turizm İl Müd., Özel Sektör, Üniversiteler, Valilik, Belediyeler, İlgili Sivil Toplum Kuruluşları
Tedbir 4.3. Turizm değerlerine erişilebilirliğin iyileştirilmesi	Karayolları Genel Müdürlüğü, İl Özel İdareleri, Kültür ve Turizm İl Müd., Belediyeler, İller Bankası
ÖNCELİK 5. ENDÜSTRİYEL ÜRETİMİN GÜÇLENDİRİLMESİ	
Tedbir 5.1. Bölgenin sanayi alanlarında altyapı hizmetlerinin arttırılması	OSB ler, SS'ler, KOSGEB, Bilim Sanayi Teknoloji İl Müd. , İller Bankası, TSO'lar
Tedbir 5.2. Gıda sanayinde ürün çeşitlendirmesine gidilmesi	TSO'lar, Üniversiteler, Araştırma Merkezleri ve Enstitüler, STK'lar, Özel Sektör, Meslek Odaları, Kooperatif ve Birlikler, TÜBİTAK, KOSGEB, Gıda Tarım Hayvancılık İl Müdürlükleri
Tedbir 5.3. Yöresel ürünlerin üretiminin artırılması, işlenmesi ve markalaştırılması	Özel Sektör, Gıda Tarım ve Hayvancılık İl Müd., TPE
Tedbir 5.4. Tekstil sanayinde yenilikçi teknolojilerin kullanılması ve kümelenme stratejilerinin geliştirilmesi	Özel Sektör, OSB'ler, Üniversiteler, Araştırma Merkezleri ve Enstitüler, KOSGEB, TÜBİTAK
Tedbir 5.5. Yapı malzemeleri sanayinde yatırımların arttırılması	Özel Sektör, OSB'ler, KOSGEB, TÜBİTAK
Tedbir 5.6. Makine ve teçhizat sanayinde işletmelerin geliştirilmesi	Özel Sektör, OSB'ler, Üniversiteler, Araştırma Merkezleri ve Enstitüler, KOSGEB, TÜBİTAK
Tedbir 5.7. Metal ürünleri sanayinde yatırımların özendirilmesi	Özel Sektör, OSB'ler, KOSGEB, TÜBİTAK

ÖNCELİKLER	İLGİLİ KURUM/KURULUŞLAR
Tedbir 5.8. Medikal ürün ve malzeme sanayinde yatırımların arttırılması	Özel Sektör, OSB'ler, KOSGEB, TÜBİTAK
ÖNCELİK 6. ENERJİ VE MADEN VARLIĞININ ETKİN KULLANIMI	
Tedbir 6.1. Potansiyel maden rezervlerinin işletmeye açılması	Özel Sektör, MİGEM
Tedbir 6.2. Krom ve Demir cevherinin katma değeri yüksek ürünlerin üretiminde kullanılması	Özel Sektör, OSB ler, Üniversiteler, Araştırma Merkezleri ve Enstitüler,
Tedbir 6.3. Mermer sektöründe işbirliği ve Ar-Ge faaliyetlerinin artırılması	Özel Sektör, OSB ler, Üniversiteler, Araştırma Merkezleri ve Enstitüler,
Tedbir 6.4. Maden artıklarının yeniden kazanılmasına yönelik çalışmaların yapılması	Özel Sektör, Üniversiteler, Araştırma Merkezleri ve Enstitüler,
Tedbir 6.5. Yenilenebilir enerji yatırımlarının özendirilmesi	Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı, Valilikler, Belediyeler, Üniversiteler, Özel Sektör Kuruluşları, STK'lar, EPDK, Gıda Tarım Hayvancılık İl Müdürlükleri
Tedbir 6.6. Hidroelektrik santrallerin kamu hassasiyetleri ve doğal hayatın korunması önceliğiyle kurulması	Tüm paydaşlar
Tedbir 6.7. Sanayi ve tarım işletmelerinde enerji verimliliğinin özendirilmesi	Özel Sektör, Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı

2014-2023 TRB1 Bölge Planı'nın uygulama dönemi içerisinde planda belirlenen amaçlara ulaşabilmek için gereken finansal kaynakları kamu kurumlarının bütçeleri ile hibe ve kredi destekleri oluşturmaktadır. Ajans hibe desteklerinin yanı sıra, paydaşlarla, paydaşların projelerine finansal kaynak sağlayabilecek AB, GTHB, TKDK, KOSGEB, TÜBİTAK gibi kurum ve kuruluşlar arasında köprü vazifesi üstlenecektir. TRB1 Bölgesi'ni de kapsayan Doğu Anadolu Projesi ile sağlanması planlanan finansal kaynağın yanı sıra Tarım ve Kırsal Kalkınmayı Destekleme Kurumu'nun sağlayacağı destekler ve Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı'nın Kırsal Kalkınma Yatırımlarını Destekleme Programı ile KÖYDES projesi kapsamında TRB1 Bölgesi'nin tamamına sağlayacağı destekler de kırsal alana yönelik önemli finansal kaynakları oluşturmaktadır. 2014-2023 TRB1 Bölge Planında öngörülen vizyon ve stratejik öncelikler Fırat Kalkınma Ajansı'nın gelecekte uygulayabileceği destek programlarına da yansıyacaktır.

Bölgedeki görülen en önemli olgulardan biri eğitimli ve kaliteli insan gücünün eksikliğidir. Özellikle tarım sektöründen hizmet sektörüne doğru olan işgücü akışları bölgede

görülmektedir. Bölgede hizmetler sektörünün istihdam içindeki payı yükselmekte ancak burada istihdam edilen işgücü genellikle standart hizmetleri yüksek kalitede sağlayabilecek düzeyde beceri be bilgi ile donanmış olmamaktadır. Diğer yandan, bölgenin gelişen endüstrisi ara eleman bulmakta zorlanmaktadır. Dolayısıyla, işgücü piyasasına beşeri sermaye penceresinden çözüm getirebilecek destek programları gelecekte uygulanabilir. Beşeri sermayenin diğer ayağını ise girişimci insan gücü oluşturmaktadır. Bölgede girişimci bireylerin sayısını ve kalitesini artırabilecek destek programları gelecekte olasıdır.

TRB1 bölgesinde gözlemlenen bir diğer husus ise katma değer üretiminin az olmasıdır. Dolayısıyla bölgede tüm sektörlerde katma değeri artırabilecek yenilikçiliğe dayalı programlar yürütülebilir. Bölgenin en önemli avantajlarından biri gelecekte ihtiyacı duyulabilecek tarım ürünlerinin yoğunlukla üretildiği bir bölge olmasıdır. Aynı zamanda gıda işleme endüstrisi de bölgenin önemli sektörlerindendir. Bu iki sektör arasındaki bağlantıları artırabilecek ve katma değerli, yenilikçi ürünlerin üretimini artırabilecek destek programlarının bölgeye faydası olacaktır.

Bölgenin bir diğer hedefi de Türkiye'nin 2023 vizyonu doğrultusunda ihracat hacmini artırmaktır. Hâlihazırda bölgenin ihracatı hızlanmaktadır ancak bu ivmenin sürdürülmesi ve TRB1 bölgesinin 2023 vizyonuna ulaşması için ihracatta çeşitliliğin sağlanması gerekmektedir. Bu bağlamda bölgede ihracatın artışını, ihraç mallarının çeşitlenmesini ve ihracata yönelik firma becerilerini geliştirici programlar öncelikli olabilecektir.

TRB1 bölgesinde yaşam kalitesini artırıcı ve ekonomik değer yaratabilecek küçük çaplı kamusal altyapı eksikliklerinin giderilmesi de önemlidir. Özellikle bölge turizmini geliştirecek küçük çaplı altyapı müdahaleleri belirli sınırlar dâhilinde ve Kalkınma Ajanslarının temel mantığını aşmayacak şekilde desteklenebilir..

Bölgesel olarak veya bireysel olarak iller bazında işbirliğini geliştirecek kamu, sivil toplum ve özel kesimin yürüteceği ortak projelerin teşvik edilmesi ve desteklenmesi önem arz etmektedir. Özellikle sivil toplumun kendi içinden çıkaracağı ortaklıkların bölgede üçüncü sektör hareketliliğini artıracağı beklenmektedir. Bölgede kooperatifler ve birlikler gibi ticari amaçlı sivil toplum birliklerinin canlılığı, özellikle kırsal alandaki gelir kaynaklarının artması ve çeşitlenmesi için önemlidir.

Bölgede doğaya duyarlı üretim yöntemlerinin benimsenmesine yönelik faaliyetler de desteklenebilecek faaliyetlerdir. Bunun yanı sıra bölgede alternatif enerji kaynaklarının değerlendirilmesi ile ilgili fikirler ve projeler de desteklenebilecektir.

KOSGEB ve TÜBİTAK'ın ulusal düzeydeki destek faaliyetleri de bölge için özellikle sanayi ve hizmet sektörleri için Ar-Ge, yenilikçilik ve ürün geliştirme alanlarından önemli finansman kaynaklarından biridir. Uluslararası düzeyde Avrupa Birliği ve Birleşmiş Milletler de çeşitli başlıklar altında finansal destekler sağlamaktadır. İhracatçılar için ise Dünya Bankası'nın ihracat kredileri mevcuttur. Bölgeye yapılacak yatırımları desteklemek üzere hibe ve kredi sağlayan bu kurumların yanı sıra bölgeye doğrudan yatırım yapacak kamu ve özel sektör kurumlarının finansal kaynakları da bölge ekonomisini harekete geçirebilecek diğer kaynaklardandır.

Tablo 6.2 Öncelik Bazında Finans Kaynakları

ÖNCELİKLER		FİNANS KAYNAĞI
ÖNCELİK 1.1	**SOSYAL VE BEŞERİ SERMAYENİN GELİŞİMİ**	İlgili kurum/kuruluşların bütçesi, Fırat Kalkınma Ajansı, SODES, Cazibe Merkezleri Destekleme Programı, DAP, AB, Dünya Bankası, BM, Bankalar, Özel Sektör.
ÖNCELİK 1.2	**FİZİKİ ALTYAPININ İYİLEŞTİRİLMESİ**	İlgili kurum/kuruluşların bütçesi, Fırat Kalkınma Ajansı, KÖYDES, BELDES, SUKAP, Cazibe Merkezleri Destekleme Programı, DAP, Dünya Bankası, BM, Bankalar, Özel Sektör.
ÖNCELİK 2.1	**TARIMSAL ÜRETİMİN VE VERİMLİLİĞİN ARTIRILMASI**	İlgili kurum/kuruluşların bütçesi, Fırat Kalkınma Ajansı, Tarım ve Kırsal Kalkınmayı Destekleme Kurumu, Cazibe Merkezleri Destekleme Programı, DAP, AB,

ÖNCELİKLER		FİNANS KAYNAĞI
		Dünya Bankası, BM, Bankalar, Özel Sektör,
ÖNCELİK 2.2	**ALTERNATİF TURİZM TÜRLERİNİN GELİŞTİRİLMESİ**	İlgili kurum/kuruluşların bütçesi, Fırat Kalkınma Ajansı, Cazibe Merkezleri Destekleme Programı, DAP, Dünya Bankası, BM, Bankalar, Özel Sektör.
ÖNCELİK 2.3	**ENDÜSTRİYEL ÜRETİMİN GÜÇLENDİRİLMESİ**	İlgili kurum/kuruluşların bütçesi, Fırat Kalkınma Ajansı, KOSGEB, TÜBİTAK, Cazibe Merkezleri Destekleme Programı, DAP, AB, Dünya Bankası, BM, Bankalar, Özel Sektör.
ÖNCELİK 2.4	**ENERJİ VE MADEN VARLIĞININ ETKİN KULLANIMI**	İlgili kurum/kuruluşların bütçesi, Fırat Kalkınma Ajansı, Cazibe Merkezleri Destekleme Programı, DAP, AB, Dünya Bankası, BM, Bankalar, Özel Sektör.

Fırat Kalkınma Ajansı tarafından yılda bir kez bölge planı ile belirlenen performans göstergelerindeki ilerleme, planlama döneminde ortaya çıkan fırsat ve tehditler, yeni kurumsal yapılanma ve düzenlemeler, paydaş görüş ve değerlendirmeleri, planlama döneminde yürütülen program ve faaliyetleri içeren "Bölge Planı İzleme Raporu" hazırlanacaktır. Bölge Planı İzleme Raporu Ajans internet sitesi ve resmi kanallar vasıtasıyla kamuoyuyla paylaşılacaktır.

EK: B-21

TR B1 Bölgesi Mevcut Durum Analizi

FIRAT KALKINMA AJANSI
DEVELOPMENT AGENCY

2014-2023 BÖLGE PLANI

MEVCUT DURUM ANALİZİ

İÇİNDEKİLER LİSTESİ

TABLOLAR LİSTESİ V

ŞEKİLLER LİSTESİ X

HARİTALAR LİSTESİ XI

KISALTMALAR XII

1 GENEL BAKIŞ 1

1.1 BÖLGENİN TARİHİ VE COĞRAFYASI 1
1.2 GENEL ANALİZ 4

2 SOSYAL YAPI VE BEŞERİ SERMAYE ANALİZİ 8

2.1 NÜFUS 8
2.1.1 Kent ve Kır Nüfusu 20
2.1.2 Göç 24
2.1.3 Sonuç ve Analiz 28
2.2 EĞİTİM 29
2.2.1 Bölgede Okuryazarlık Durumu 30
2.2.2 Okul Öncesi Eğitim 33
2.2.3 İlköğretim 34
2.2.4 Ortaöğretim 35
2.2.5 Yükseköğretim 36
2.2.6 Çıraklık ve Yaygın Eğitim 37
2.2.7 Sonuç ve Analiz 40
2.3 KÜLTÜR VE SPOR 42
2.3.1 Müze ve Ören Yerleri 42
2.3.2 Kütüphaneler 42
2.3.3 Sinema ve Tiyatrolar 43
2.3.4 Kültür Varlıkları ve Sit Alanları 44
2.3.5 Kültürel Etkinlikler-Festivaller 45
2.3.6 Mutfak Kültürü 47
2.3.7 Müzik Kültürü ve Halkoyunları 48
2.3.8 Geleneksel El Sanatları 48
2.3.9 Sportif Faaliyetler 49
2.3.10 Sonuç ve Analiz 51
2.4 SAĞLIK 53
2.4.1 Sağlık Hizmetleri Altyapısı 53
2.4.2 Sonuç ve Analiz 56
2.5 KURUMSAL YAPI 56
2.5.1 TRB1 Bölgesinde Kamu Kurumları 57
2.5.2 TRB1 Bölgesinde Özel Sektör 62
2.5.3 TRB1 Bölgesinde Sivil Toplum Kuruluşları 65
2.5.4 Sonuç ve Analiz 67
2.6 KADININ DURUMU 69
2.7 DEZAVANTAJLI GRUPLAR 73
2.7.1 Engellilerin Durumu 73

2.7.2 Yaşlıların Durumu 74
2.7.3 Çocukların Durumu 75
2.7.4 Sonuç ve Analiz 75
2.8 İSTİHDAM 76
2.8.1 İşgücüne Katılma Oranı 76
2.8.2 İstihdamın Sektörel Dağılımı 77
2.8.3 Tarım – Tarım Dışı İstihdam 78
2.8.4 İstihdama Katılmayan İşgücü 79
2.8.5 Eğitim Durumuna Göre İstihdam 80
2.8.6 İşsizlik 81
2.9 GELİR DAĞILIMI VE YOKSULLUK 82
2.9.1 TRB1 Bölgesinde Gelir Dağılımı 82
2.9.2 TRB1 Bölgesinde Yoksulluk 84
2.9.3 Sonuç ve Analiz 90
2.10 ÇALIŞMA HAYATI VE SOSYAL GÜVENLİK HİZMETLERİ 90
2.10.1 Bölgede Çalışma Hayatı 90
2.10.2 Sosyal Güvenlik Hizmetleri 95

3 EKONOMİK DURUM, SEKTÖRLER VE KAYNAK ANALİZİ 98

3.1 GENEL EKONOMİK YAPI 98
3.1.1 Gayri Safi Yurtiçi Hâsıla Düzeyi 98
3.1.2 Bölgesel Gayri Safi Katma Değer (BGSKD) 100
3.1.3 Satınalma Gücü Paritesine (SGP) Göre GSYİH 105
3.1.4 Sonuç ve Analiz 106
3.2 KAMU YATIRIMLARI VE TEŞVİKLER 108
3.2.1 Kamu Yatırımları 108
3.2.2 Teşvik Belgeli Yatırımlar 113
3.3 BÖLGENİN TEKNOLOJİ VE YENİLİK KAPASİTESİ 117
3.3.1 TRB1 Bölgesinde Teknoloji 123
3.3.2 Sonuç ve Analiz 127
3.4 TARIM 129
3.4.1 Bitkisel Üretim 129
3.4.1.1 Tarımsal Arazi varlığı ve Kullanım Biçimleri 129
3.4.1.2 Bölgede Yetiştirilen Bitkisel Ürünler 140
3.4.1.3 Arazi Toplulaştırma 153
3.4.2 Hayvancılık 155
3.4.2.1 Hayvan Varlığı 157
3.4.2.2 Büyükbaş Hayvancılık 158
3.4.2.3 Küçükbaş Hayvancılık 159
3.4.2.4 Arıcılık 160
3.4.2.5 Kümes Hayvanları Yetiştiriciliği 170
3.4.2.6 Sonuç ve Analiz 176
3.4.3 Su Ürünleri 181
3.4.4 Organik Tarım ve İyi Tarım Uygulamaları 186
3.4.5 Coğrafi İşaretler 189
3.5 SANAYİ 192
3.5.1 Sanayi Bölgeleri 194
3.5.2 Gıda Sanayi 197
3.5.3 Tekstil Sektörü 198

3.5.4 Madencilik 199
3.5.5 Enerji Sektörü ve Yenilenebilir Enerji 209
3.6 HİZMETLER 224
3.6.1 Turizm 224
3.6.1.1 TRB1 Bölgesi Turizm Değerleri 224
3.6.1.2 TRB1 Bölgesi Turizm Altyapısı 230
3.6.2 İnşaat 234
3.6.3 Ticaret 236
3.6.4 Mali Yapı 242

4 KENTSEL ALTYAPI VE ERİŞİLEBİLİRLİK 244

4.1 ULAŞTIRMA 244
4.1.1 Karayolları 245
4.1.2 Demiryolları 249
4.1.3 Havayolları 251
4.1.4 İç Sularda Ulaşım 252
4.1.5 Sonuç ve Analiz 253
4.2 KENTSEL ALTYAPI 255
4.2.1 Temiz Su Şebekesi 255
4.2.2 Kanalizasyon 257
4.2.3 Enerji Dağıtımı (Doğalgaz ve Elektrik) 261
4.3 ÇEVRE KİRLİLİĞİ VE YÖNETİMİ 263
4.3.1 Su Kaynaklarının Kirliliği ve Çevreye Etkileri 263
4.3.2 Katı Atık Yönetimi 271
4.3.3 Hava Kirliliği ve Kontrolü 274
4.4 AFET RİSKİ 276
4.4.1 Deprem 276
4.4.2 Heyelan, Kaya Düşmesi, Çığ ve Su Baskını 280
4.5 İLETİŞİM-HABERLEŞME 281
4.6 BİYOLOJİK ÇEŞİTLİLİK 284
4.6.1 Flora 284
4.6.2 Fauna 285

5 MEKÂNSAL KÜMELENME ANALİZİ 286

5.1 İLÇE DÜZEYİ ANALİZLER 286
5.1.1 Bingöl 286
5.1.1.1 Adaklı 286
5.1.1.2 Genç 287
5.1.1.3 Karlıova 289
5.1.1.4 Kiğı 291
5.1.1.5 Solhan 292
5.1.1.6 Yayladere 294
5.1.1.7 Yedisu 295
5.1.2 Elazığ 296
5.1.2.1 Ağın 296
5.1.2.2 Alacakaya 298
5.1.2.3 Arıcak 300
5.1.2.4 Baskil 302
5.1.2.5 Karakoçan 304
5.1.2.6 Keban 305

5.1.2.7 Kovancılar 306
5.1.2.8 Maden 308
5.1.2.9 Palu 310
5.1.2.10 Sivrice 311
5.1.3 Malatya 313
5.1.3.1 Akçadağ 313
5.1.3.2 Arapgir 315
5.1.3.3 Arguvan 317
5.1.3.4 Battalgazi 320
5.1.3.5 Darende 325
5.1.3.6 Doğanşehir 328
5.1.3.7 Doğanyol 331
5.1.3.8 Hekimhan 333
5.1.3.9 Kale 334
5.1.3.10 Kuluncak 337
5.1.3.11 Pütürge 338
5.1.3.12 Yazıhan 342
5.1.4 Tunceli 346
5.1.4.1 Çemişgezek 346
5.1.4.2 Hozat 347
5.1.4.3 Mazgirt 348
5.1.4.4 Nazımiye 349
5.1.4.5 Ovacık 350
5.1.4.6 Pertek 351
5.1.4.7 Pülümür 352
5.2 İLİŞKİ KÜMELERİ 353
6 YOĞUNLAŞMA-YERELLEŞME KATSAYISI ANALİZİ (LOCATION QUOTIENT) 364
6.1 TRB1 BÖLGESİ YOĞUNLAŞMA-YERELLEŞME KATSAYISI ANALİZİ (LQ) 365
7 ÖNEM – PERFORMANS (BAŞARIM) ANALİZİ 369
7.1 TRB1 BÖLGESİ ÖNEM – PERFORMANS (BAŞARIM) ANALİZİ 370
KAYNAKÇA 390

T.C. İL KALKINMA BAKANLIĞI 1923

TABLOLAR LİSTESİ

TABLO 1.2.1 TRB1 BÖLGESİ İLLERİ GELİŞMİŞLİK SIRALAMALARI....6
TABLO 1.2.3. TRB1 BÖLGESİNDE BAZI İLÇELERİN GELİŞMİŞLİK SIRALAMALARI....6
TABLO 2.1.1. TRB1 BÖLGESİ NÜFUS DEĞİŞİMİ (1980-2012) VE TÜRKİYE İÇİNDEKİ PAYI (2012)....8
TABLO 2.1.2. TRB1 BÖLGESİNİN İLÇELERE GÖRE NÜFUSU (1980-2012)....9
TABLO 2.1.3. TRB1 BÖLGESİ VE BAZI AB ÜLKELERİNDE YILLIK NÜFUS ARTIŞ HIZLARI, 2000-2012....10
TABLO 2.1.4.TRB1 BÖLGESİ NÜFUS YOĞUNLUĞU DEĞİŞİMİ (2000-2012)....11
TABLO 2.1.5. TRB1 BÖLGESİ VE BAZI AB ÜLKELERİ BAĞIMLILIK ORANLARI, 2012....15
TABLO 2.1.6. TRB1 BÖLGESİ VE AB ÜLKELERİ BEBEK ÖLÜM HIZI, 2012....18
TABLO 2.1.7. TRB1 BÖLGESİNDE KABA ÖLÜM HIZI DEĞİŞİMİ (‰), 2009-2011....19
TABLO 2.1.8. TRB1 BÖLGESİNDE ORTALAMA HANEHALKI BÜYÜKLÜĞÜ, 2011....19
TABLO 2.1.9. TRB1 BÖLGESİ KENT/KIR NÜFUSU VE ORANSAL DEĞİŞİMİ(%), 1980-2012....22
TABLO 2.1.10. MALATYA KENTSEL/KIRSAL NÜFUS ARTIŞ HIZI (‰), 2000-2012....22
TABLO 2.1.11. ELAZIĞ KENTSEL/KIRSAL NÜFUS ARTIŞ HIZI (‰), 2000-2012....23
TABLO 2.1.12. BİNGÖL KENTSEL/KIRSAL NÜFUS ARTIŞ HIZI (‰), 2000-2012....23
TABLO 2.1.13. TUNCELİ KENTSEL/KIRSAL NÜFUS ARTIŞ HIZI (‰), 2000-2012....23
TABLO 2.1.14. İLLERİN ALDIĞI / VERDİĞİ GÖÇ, NET GÖÇ VE HIZI (2010 - 2011 DÖNEMİ)....25
TABLO 2.1.15. TRB1 BÖLGESİ ALINAN VE VERİLEN GÖÇ, NET GÖÇ VE NET GÖÇ HIZI (2008-2010)....25
TABLO 2.1.16. İLLERİN GÖÇ ALDIĞI VE VERDİĞİ İLLER, 2009-2010....26
TABLO 2.2.1. NÜFUSUN BİTİRİLEN EĞİTİM DÜZEYLERİNE GÖRE DAĞILIMI, 2011....29
TABLO 2.2.2. OKUMA YAZMA DURUMU VE CİNSİYETE GÖRE NÜFUS (6 + YAŞ), 2011....31
TABLO 2.2.3. OKULÖNCESİ OKULLAŞMA ORANLARI, 2011*....33
TABLO 2.2.4. OKULÖNCESİ OKUL, ÖĞRENCİ VE ÖĞRETMEN SAYILARI, 2012....33
TABLO 2.2.5. İLKÖĞRETİM OKULLAŞMA ORANLARI, 2011....34
TABLO 2.2.6. İLKÖĞRETİM OKUL, ÖĞRENCİ VE ÖĞRETMEN SAYILARI, 2012....35
TABLO 2.2.7. ORTAÖĞRETİM OKULLAŞMA ORANLARI, 2011....35
TABLO 2.2.8. GENEL ORTAÖĞRETİM OKUL, ÖĞRENCİ VE ÖĞRETMEN SAYILARI, 2012....36
TABLO 2.2.9. MESLEKİ ORTAÖĞRETİM OKUL, ÖĞRENCİ VE ÖĞRETMEN SAYILARI, 2012....36
TABLO 2.2.10. ÖN LİSANS VE LİSANS ÖĞRETİM ELEMANI SAYILARI, 2011....37
TABLO 2.2.11. ÖN LİSANS VE LİSANS ÖĞRENCİ SAYILARI, 2011....37
TABLO 2.2.12. İLLERE VE EĞİTİM KURUMLARINA GÖRE KURUM, KURSİYER, ÖĞRETMEN VE DERSLİK SAYISI (2010-2011 ÖĞRETİM YILI SONU)....39
TABLO 2.3.1.TRB1 BÖLGESİ'NDE MÜZE VE ÖREN YERLERİ, 2011....42
TABLO 2.3.2. 2011 YILI HALK KÜTÜPHANESİ VERİLERİ....43
TABLO 2.3.3. 2011 YILI SİNEMA VERİLERİ....43
TABLO 2.3.4. 2011 YILI TİYATRO VERİLERİ....44
TABLO 2.3.5. TRB1'DE BULUNAN KORUNMASI GEREKLİ TAŞINMAZ KÜLTÜR VARLIĞI, 2011....45
TABLO 2.3.6. TRB1 BÖLGESİ'NDE BULUNAN SİT ALANLARI, 2011....45
TABLO 2.3.7. TRB1 BÖLGESİNDE SPOR KULÜPLERİ VE LİSANSLI SPORCU SAYILARI (2010-2012)....50
TABLO 2.4.1. TRB1 BÖLGESİ'NDE SAĞLIK PERSONELİ BAŞINA DÜŞEN KİŞİ SAYISI (2011)....53
TABLO 2.4.2.TRB1 BÖLGESİ'NDE HASTANE VE YATAK SAYILARI (2011)....54
TABLO 2.4.3. TRB1 BÖLGESİ'NDE ONBİN KİŞİYE DÜŞEN YATAK SAYILARI (2011)....54
TABLO 2.4.4. TÜRKİYE'DE TEDAVİ GİDERLERİNİN DAĞILIMI, 2003-2009 (MİLYON TL)....55
TABLO 2.4.5. TRB1 BÖLGESİ SGK KAPSAMINDAKİLERİN VE YEŞİL KART SAHİPLERİNİN TOPLAM NÜFUSA ORANI (%), 2011....55
TABLO 2.5.1. TRB1 BÖLGESİNDE KAMU KURUM VE KURULUŞLARININ TEŞKİLATLANMASI....58
TABLO 2.5.2. BÖLGESEL VE/VEYA ÖZEL KURUM VE KURULUŞLAR....60

TABLO 2.5.3. TRB1 BÖLGESİNDE MAHALLİ İDARELER 61
TABLO 2.5.4. TRB1 BÖLGESİ TÜRLERİNE GÖRE GİRİŞİMLER 62
TABLO 2.5.5. TRB1 KOSGEB VERİ TABANINA KAYITLI KOBİ SAYILARI (2012) 63
TABLO 2.5.6. İLLERE GÖRE ESNAF/İŞYERİ/NÜFUS VE ODA BİLGİLERİ (31.10.2013 İTİBARİYLE) 64
TABLO 2.5.7. KURULAN KOOPERATİF VE ŞİRKET SAYILARI, (2003-2009) 65
TABLO 2.5.8. TRB1 BÖLGESİNDE DERNEKLER 66
TABLO 2.6.1. TÜRKİYE'DE KADININ DURUMU 69
TABLO 2.6.2. KADININ EĞİTİM DURUMU (6+ YAŞ) 70
TABLO 2.6.3. KADININ İŞGÜCÜ DURUMU 70
TABLO 2.6.4. KADIN İSTİHDAMININ SEKTÖREL DAĞILIMI 71
TABLO 2.6.5. KADINLARIN İŞGÜCÜNE KATIL(A)MAMA NEDENLERİ 71
TABLO 2.7.1. ENGELLİ NÜFUS VE ORANI 73
TABLO 2.7.2. ENGELLİLİK TÜRÜ VE ORANI 74
TABLO 2.7.3. GÜVENLİK BİRİMLERİNE GETİRİLEN ÇOCUK SAYISI 75
TABLO 2.8.1. TRB1 VE TÜRKİYE'DE İŞGÜCÜNE KATILIM ORANLARI DAĞILIMI (2010-2012) 77
TABLO 2.8.2. TRB1 VE TÜRKİYE'DE İSTİHDAMIN SEKTÖRLERE GÖRE DAĞILIMI (2010-2012) 78
TABLO 2.8.3. İLLERE VE EKONOMİK FAALİYETE GÖRE İSTİHDAM EDİLENLER, EKİM 2011 (15+ YAŞ) 78
TABLO 2.8.4. CİNSİYETE GÖRE TARIM - TARIM DIŞI İSTİHDAM, 2011 (15 + YAŞ) 79
TABLO 2.8.5. İŞGÜCÜNE DÂHİL OLMAYANLARIN YILLAR VE CİNSİYETE GÖRE İŞGÜCÜNE DAHİL OLMAMA NEDENLERİ, (15+ YAŞ) 80
TABLO 2.8.6. EĞİTİM DURUMUNA GÖRE İSTİHDAMIN DAĞILIMI(2012) 81
TABLO 2.8.7. İLLERE, BÖLGEYE VE ÜLKEYE GÖRE İŞSİZLİK ORANLARI (2008 – 2012) 81
TABLO 2.9.1. GELİR DAĞILIMI, 2003 82
TABLO 2.9.2. İBBS DÜZEY 1 BÖLGELERİNDE GELİR EŞİTSİZLİĞİ, 2006-2011 (GİNİ KATSAYILARI)* 83
TABLO 2.9.3. DÜZEY 1 BÖLGELERİNDE GELİRE DAYALI GÖRELİ YOKSULLUK SINIRLARINA GÖRE YOKSUL SAYILARI VE YOKSULLUK ORANLARI, 2010-2011 85
TABLO 2.9.4. TRB1 BÖLGESİNDE FERTLERİN GELİR KAYNAKLARI, 2003 86
TABLO 2.9.5. İBBS DÜZEY 2 BÖLGELERİ GEÇİM ENDEKSLERİ 87
TABLO 2.9.6. GELİR TESPİTİ YAPTIRAN KİŞİ SAYILARI VE TOPLAM NÜFUSA ORANLARI, KASIM 2012 88
TABLO 2.9.7. 2011 YKBS VERİLERİNE GÖRE KENTSEL VE KIRSAL YOKSULLUK 89
TABLO 2.10.1. EKONOMİK FAALİYET KISIMLARINA GÖRE YEREL BİRİM SAYISI (NACE REV.2) 2009 91
TABLO 2.10.2. EKONOMİK FAALİYET KISIMLARINA GÖRE ÇALIŞANLAR SAYISI (NACE REV.2) 2009 92
TABLO 2.10.3. İLLERE GÖRE 4/A KAPSAMINDA SİGORTALI ÇALIŞTIRAN İŞYERİ VE ZORUNLU SİGORTALI SAYILARI (ARALIK 2011) 93
TABLO 2.10.4. İLLERE GÖRE İŞYERİ SAYILARININ İŞYERİ BÜYÜKLÜKLERİNE GÖRE DAĞILIMI (4/A), ARALIK 2011 93
TABLO 2.10.5. İŞ KAYITLARINA GÖRE GİRİŞİM SAYILARININ DAĞILIMI (2011) 94
TABLO 2.10.6. İLÇELERE GÖRE VAKIF BAZLI YARDIM DURUMU (OCAK - ARALIK 2012) 96
TABLO 2.10.7. İLLERE GÖRE VAKIF BAZLI YARDIM DURUMU (OCAK - ARALIK 2012) 97
TABLO 3.1.1. İLLERE GÖRE GSYİH, 1987-2001 99
TABLO 3.1.2. BGSKD (BÖLGESEL GAYRİ SAFİ KATMA DEĞER) 2004-2008 101
TABLO 3.1.3. KİŞİ BAŞI BGSKD, 2004-2008 102
TABLO 3.1.4. TRB1 BÖLGESİNDE BGSKD İÇİNDE SEKTÖRLERİN PAYLARI (%), 2004-2008 103
TABLO 3.1.5. BÖLGESEL GSBH (2004, 2008, 2011) (X 1.000 $) 104
TABLO 3.1.6. KİŞİ BAŞI GAYRİ SAFİ BÖLGESEL HÂSILA (CARİ YIL FİYATLARIYLA ABD DOLARI $) 105
TABLO 3.1.7. REEL GSYİH (SGP, 2007-2011, ABD DOLARI $) 106
TABLO 3.2.1. GENEL BÜTÇE VERGİ GELİRLERİ (2011-2012, BRÜT, TL) 111
TABLO 3.3.1. TRB1 BÖLGESİ SINAİ MÜLKİYET BAŞVURU VE TESCİL SAYILARI, 2008-2012 119

TABLO 3.3.2. DÜZEY 1 BÖLGELERİNDE AR-GE HARCAMALARI VE AR-GE İŞGÜCÜ (2010-2011)....120
TABLO 3.3.3. KÜRESEL REKABET ENDEKS DEĞERLERİ VE SIRALAMA (2010-2011) 121
TABLO 3.3.4. TRB1 İLLERİ KÜRESEL REKABET ENDEKSİ DEĞERLERİ (2010-2011)....122
TABLO 3.3.5. YÜKSEK TEKNOLOJİ ÜRETİM PUANLARI (2011) 124
TABLO 3.3.6. DÜZEY 2 BÖLGELERİ İHRACAT SIRADANLIK ENDEKSİ DEĞERLERİ (2011) 125
TABLO 3.3.7. TRB1 İLLERİ İSE VE YÜKSEK TEKNOLOJİ ÜRETİM PUANLARI (2011)....126
TABLO 3.4.1. TRB1 BÖLGESİ ARAZİ VARLIĞI(HEKTAR), 2004 129
TABLO 3.4.2. TRB1 BÖLGESİ ARAZİ KABİLİYETLERİ SINIFLARI DAĞILIMI (HEKTAR), 2007 130
TABLO 3.4.3. TRB1 BÖLGESİNDE TARIM ALANLARI VE KULLANILMA BİÇİMİ(HEKTAR), 2010 131
TABLO 3.4.4. TRB1 BÖLGESİ TARIM ALANLARI KULLANIMLARI(DEKAR), 2010 131
TABLO 3.4.5. TRB1 BÖLGESİ AYLIK ORTALAMA YAĞIŞ MİKTARLARI[1] 134
TABLO 3.4.6. TRB1 BÖLGESİNDE TARIMSAL İŞLETME SAYISI VE İŞLEDİKLERİ ARAZİ MİKTARI-2001 136
TABLO 3.4.7 TRB1 BÖLGESİ DSİ SULAMA ALANLARI DAĞILIMI, 2011 137
TABLO 3.4.8. TRB1 BÖLGESİNDE BAŞLICA TAHIL ÜRÜNLERİ EKİLİŞ ALANLARI-2010 (HA) 140
TABLO 3.4.9. TRB1 BÖLGESİNDE BAŞLICA DİĞER ÜRÜNLER EKİLİŞ ALANLARI-2010 (HA) 140
TABLO 3.4.10. TRB1 BÖLGESİNDE SEBZE EKİLİŞ ALANLARI (HA)....140
TABLO 3.4.11. TRB1 BÖLGESİNDE BAŞLICA MEYVESİ YENEN SEBZELERİN EKİLİŞ ALANLARI (HA)....141
TABLO 3.4.12. TRB1 BÖLGESİNDE SEÇİLMİŞ MEYVE ÜRETİM MİKTARLARI (TON), 2010 141
TABLO 3.4.13. TRB1 BÖLGESİNDE YEM BİTKİLERİ EKİM ALANLARI-HEKTAR-2010 143
TABLO 3.4.14. TRB1 BÖLGESİNDE ÖRTÜ ALTI TARIM YAPILAN ALAN VE YETİŞTİRİLEN ÜRÜN MİKTARLARI (2010-2011)....143
TABLO 3.4.15 KAYISI ÜRETİMİNDE BİRİM MALİYETLER VE GELİR DURUMU....144
TABLO 3.4.16 ÜZÜM ÜRETİMİNDE BİRİM MALİYETLER VE GELİR DURUMU 145
TABLO 3.4.17 DUT ÜRETİMİNDE BİRİM MALİYETLER VE GELİR DURUMU 145
TABLO 3.4.18 CEVİZ ÜRETİMİNDE BİRİM MALİYETLER VE GELİR DURUMU 146
TABLO 3.4.19 ELMA ÜRETİMİNDE BİRİM MALİYETLER VE GELİRLER 146
TABLO 3.4.20 NOHUT VE FASULYE ÜRETİMİNDE BİRİM MALİYETLER VE GELİRLER 147
TABLO 3.4.21. TRB1 BÖLGESİNDE CANLI HAYVAN VE HAYVANSAL ÜRÜNLER DEĞERLERİ (2005-2011, BİN TL) 162
TABLO 3.4.22. TRB1 BÖLGESİ CANLI HAYVAN VE HAYVANSAL ÜRÜNLER DEĞERLERİ YÜZDELERİ VE CANLI HAYVAN DEĞERİ/ HAYVANSAL ÜRÜNLER DEĞERİ ORANLARI (2005-2011) 162
TABLO 3.4.23. TRB1 BÖLGESİNDE HAYVAN VARLIĞI* (2006-2011)....163
TABLO 3.4.24. TRB1 BÖLGESİ IRKLARINA GÖRE SIĞIR SAYILARI, SAĞILAN BAŞ VE ALINAN TOPLAM SÜT (2006-2011) 164
TABLO 3.4.25. SAĞILAN BAŞ YÜZDELERİ VE SAĞILAN BAŞINA ALINAN SÜT VERİMİ (2006- 2011) 165
TABLO 3.4.26. KESİLEN BAŞ YÜZDELERİ VE KESİLEN BAŞINA ALINAN ET VERİMİ (2006- 2009)....165
TABLO 3.4.27. TRB1 BÖLGESİ KÜÇÜKBAŞ HAYVAN SAYILARI VE KÜÇÜKBAŞ HAYVAN ÜRÜN MİKTARLARI (2006-2011)....166
TABLO 3.4.28. TRB1 BÖLGESİNDE KÜÇÜKBAŞ VERİMLİLİĞİ (2006-2011) 167
TABLO 3.4.29. TRB1 BÖLGESİNDE ARICILIK VE ARICILIK ÜRÜNLERİ (2006-2011) 168
TABLO 3.4.30. TRB1 BÖLGESİ İLLERİNDE ARICILIK (2006-2011)....169
TABLO 3.4.31. TRB1 BÖLGESİ VE İLLERİ BAL VERİMLİLİĞİ (KG/KOVAN, 2006-2011)....170
TABLO 3.4.32. TRB1 BÖLGESİNDE YUMURTA TAVUKÇULUĞU (2006-2011)....171
TABLO 3.4.33. TRB1 BÖLGESİNDE ET TAVUKÇULUĞU (2006-2011) 173
TABLO 3.4.34. TRB1 BÖLGESİNDE DİĞER KÜMES HAYVANLARI (2006-2011)....175
TABLO 3.4.35. ÇİĞ SÜT / YEM PARİTESİ 179
TABLO 3.4.36. YILLARA GÖRE ALABALIK YETİŞTİRİCİLİĞİ MİKTARI (TON)....182
TABLO 3.4.37. TRB1 BÖLGESİNDE ORGANİK BİTKİSEL ÜRETİM VERİLERİ (2011) 187

TABLO 3.4.38 MALATYA ORGANİK TARIM ÜRÜNLERİ VE ÜRETİM MİKTARLARI (2010).....188
TABLO 3.4.39. BİNGÖL ORGANİK TARIM ÜRÜNLERİ VE ÜRETİM MİKTARLARI (2010).....188
TABLO 3.4.40. ELAZIĞ ORGANİK TARIM ÜRÜNLERİ VE EKİLİ ALAN (2012).....188
TABLO 3.4.41. TRB1 BÖLGESİ'NDE TESCİL POTANSİYELİ ARZ EDEN YEREL ÜRÜNLER.....191
TABLO 3.5.1. TRB1 FİRMA SAYILARI VE İSTİHDAM (2012).....193
TABLO 3.5.2. TRB1 SANAYİSİNİN SEKTÖREL DAĞILIMI.....194
TABLO 3.5.3. TRB1 BÖLGESİNDE OSB'LER.....195
TABLO 3.5.4. SS'LERİN DURUMU.....196
TABLO 3.5.5. KURU KAYISIDA REKOLTE, İHRACAT MİKTARLARI, FİYAT HAREKETLERİ.....197
TABLO 3.5.6. ELAZIĞ'DA ÜZÜM ÜRETİMİ (2012).....198
TABLO 3.5.7. BİNGÖL İLİ MADENLERİ.....201
TABLO 3.5.8. ELAZIĞ İLİ MADENLERİ.....203
TABLO 3.5.9. MALATYA İLİ MADENLERİ.....206
TABLO 3.5.10. TUNCELİ İLİ MADENLERİ.....208
TABLO 3.5.11. TÜRKİYE'NİN BİRİNCİL ENERJİ ÜRETİMİ (2010).....210
TABLO 3.5.12. TÜRKİYE'NİN GENEL ENERJİ DENGESİ (1990-2010).....211
TABLO 3.5.13. TÜRKİYE'DE ELEKTRİK ENERJİSİ ÜRETİMİNİN ENERJİ KAYNAKLARINA GÖRE DAĞILIMI (1990-2011).....214
TABLO 3.5.14. TRB1 BÖLGESİNDE ELEKTRİK ÜRETİMİ LİSANSLARININ KAYNAK TÜRLERİNE GÖRE DAĞILIMI (2011).....214
TABLO 3.5.15. TRB1 BÖLGESİ VE BAZI İLLERDE KURULABİLECEK RÜZGÂR ENERJİ SANTRALI GÜÇ KAPASİTELERİ.....215
TABLO 3.5.16. TRB1 BÖLGESİ HES PROJELERİ (2013).....220
TABLO 3.5.16. TRB1 BÖLGESİNDE İŞLETMEDE OLAN HES TÜRLERİNİN DAĞILIMI (2013).....223
TABLO 3.6.1.TRB1 BÖLGESİ ÖNEMLİ TURİZM DEĞERLERİ.....227
TABLO 3.6.1. TURİST VARIŞLARI VE TRB1 BÖLGESİNİN GENEL DURUMU(2012).....231
TABLO 3.6.2. BELGELERİNE GÖRE TESİS, ODA, YATAK SAYILARI (2011).....232
TABLO 3.6.3. TURİZM İŞLETME BELGELİ TESİSLERE GELİŞ SAYISI, GECELEME VE ORTALAMA KALIŞ SÜRESİ (2011).....232
TABLO 3.6.4. TURİZM İŞLETME BELGELİ TESİSLERE GELİŞ SAYISI, GECELEME VE ORTALAMA KALIŞ SÜRESİ (2011).....233
TABLO 3.6.5. TESİS, ODA VE YATAK SAYILARININ TÜRKİYE İÇİNDEKİ PAYI (2010).....233
TABLO 3.6.6. KONAKLAMA GÖSTERGELERİ (2010).....233
TABLO 3.6.7. 2009 YILI İNŞAAT SEKTÖRÜNDE YILLIK CİROSU VE ÇALIŞAN SAYISI.....235
TABLO 3.6.8. KULLANMA AMACINA GÖRE TAMAMEN VEYA KISMEN BİTEN YENİ VE İLAVE YAPILARDA BİNA SAYISI, 2011.....236
TABLO 3.6.9. 2011 YILI KİŞİ BAŞINA İHRACAT VE İTHALAT (ABD DOLARI).....237
TABLO 3.6.10. TRB1 BÖLGESİ İHRACAT DEĞERLERİ VE İHRACATÇI FİRMA SAYILARI (2010-2012).....238
TABLO 3.6.11. TRB1 BÖLGESİ İTHALAT DEĞERLERİ VE İTHALATÇI FİRMA SAYILARI (2010-2012).....238
TABLO 3.6.12. TRB1 BÖLGESİ EKONOMİK FAALİYETLERE GÖRE İHRACAT VE İTHALAT DEĞERLERİ.....239
TABLO 3.6.13. İLLERE GÖRE İTHALAT VE İHRACAT YAPILAN İLK 5 ÜLKE VE DEĞERLERİ.....240
TABLO 3.6.14. BANKA VE ŞUBE SAYILARI, 2011 YILI VERİLERİ.....242
TABLO 3.6.15. MEVDUAT DAĞILIMI 2011 YILI VERİLERİ (BİN TL).....243
TABLO 3.6.16. KULLANDIRILAN KREDİLER 2011 YILI VERİLERİ.....244
TABLO 4.1.1. OTOYOLLAR VE DEVLET YOLLARININ İLLERE GÖRE TAŞIT-KM, YOLCU-KM VE TON-KM DEĞERLERİ (2011, X1.000).....245
TABLO 4.1.2. TÜRLERİNE GÖRE TRB1 BÖLGESİ KARAYOLLARI (KM)(01.01.2013 İTİBARİYLE).....246
TABLO 4.1.3. TRB1 BÖLGESİ BİN KİŞİ BAŞINA DÜŞEN TAŞIT SAYILARI (2007,2012).....247

TABLO 4.1.4. TRB1 BÖLGESİ DEMİRYOLU ANAHAT UZUNLUKLARI (2012) 249
TABLO 4.1.5. BÖLGELERE GÖRE YOLCU VE YÜK HAMTON-KM (X1.000) 250
TABLO 4.1.6. TRB1 BÖLGESİ HAVALİMANLARI YOLCU SAYILARI VE UÇAK TRAFİĞİ (2010, 2012) 252
TABLO 4.2.1. TRB1 BÖLGESİNDEKİ BELEDİYELERİN ALTYAPI DURUMU (2013) 259
TABLO 4.2.2. İÇME VE KULLANMA SUYU ŞEBEKESİ VE ARITMA TESİSLERİ (2010) 261
TABLO 4.2.3. FERT BAŞINA ELEKTRİK TÜKETİMİ, 2011 261
TABLO 4.2.4. ALANLARINA GÖRE ELEKTRİK TÜKETİM MİKTARLARI 262
TABLO 4.2.5. TRB1 BÖLGESİ ELEKTRİK DAĞITIM VERİLERİ, 2009 262
TABLO 4.2.6. BAZI ELEKTRİK DAĞITIM ŞİRKETLERİ KAYIP-KAÇAK ORANLARI 263
TABLO 4.3.1. MALATYA SU KAYNAKLARINDAN ALINAN SU NUMUNELERİNİN ANALİZ SONUÇLARI 265
TABLO 4.3.2. ELAZIĞ İLİNE AİT SU KALİTESİ ÖRNEKLEME NOKTALARI 266
TABLO 4.3.3. BELEDİYE ATIK SU İSTATİSTİKLERİ 268
TABLO 4.3.4. TRB1 BÖLGESİ BELEDİYELERİNİN ATIK SU ARITMA TESİSİ DURUMU (2013) 269
TABLO 4.3.5. BELEDİYE KATI ATIK İSTATİSTİKLERİ 272
TABLO 4.3.6. TRB1 BÖLGESİ BELEDİYELERİNİN KATI ATIK TESİSİ DURUMU (2013) 273
TABLO 4.6.1. TRB1 BÖLGESİ BAZ İSTASYONLARI, 2013 282
TABLO 4.6.2. TRB1 BÖLGESİNDE YEREL BASIN 283
TABLO 5.2.1 FONKSİYONLAR 355
TABLO 5.2.2 İLÇE - FONKSİYON MATRİSİ 357
TABLO 5.2.3 İLİŞKİ KÜMELERİ 362
TABLO 5.2.4 İLİŞKİ KÜMELERİ – POTANSİYEL /ORTAK FONKSİYON MATRİSİ 363
TABLO 6.1.1: TRB1 BÖLGESİ NACE.REV.2 SINIFLAMASINA GÖRE YOĞUNLAŞMA-YERELLEŞME KATSAYILARI (LQ), 2012 367
TABLO 7.1.1: ÖPA İÇİN OLUŞTURULAN ANKET 371
TABLO 7.1.2: ANKETE KATILANLARIN İLLER BAZINDA DAĞILIMI 372
TABLO 7.1.3: ANKETE KATILANLARIN YAŞI 373
TABLO 7.1.4: KATILIMCILARIN CİNSİYETİ 373
TABLO 7.1.5: KATILIMCILARIN EĞİTİM DÜZEYİ 373
TABLO 7.1.6: MALATYA İLİ İÇİN ÖNEM VE BAŞARI ORTALAMALARI 375
TABLO 7.1.7: ELAZIĞ İLİ İÇİN ÖNEM VE BAŞARI ORTALAMALARI 379
TABLO 7.1.8: BİNGÖL İLİ İÇİN ÖNEM VE BAŞARI ORTALAMALARI 382
TABLO 7.1.9: TUNCELİ İLİ İÇİN ÖNEM VE BAŞARI ORTALAMALARI 385
TABLO 7.1.10: BÖLGE 2023 VİZYON KELİMELERİ 388

ŞEKİLLER LİSTESİ

ŞEKİL 2.1 TRB1 BÖLGESİ NÜFUS ARTIŞ HIZI (‰), 1990-2012 10
ŞEKİL 2.2. TRB1 BÖLGESİ VE AB NÜFUS PİRAMİTLERİ, 2012 16
ŞEKİL 2.3. TRB1 BÖLGESİ VE BAZI AB ÜLKELERİ TOPLAM DOĞURGANLIK HIZI DEĞİŞİMİ, 2009-2011 17
ŞEKİL 2.4. TRB1 BÖLGESİ KENTSEL/KIRSAL NÜFUS ARTIŞ HIZI (‰), 2000-2012 21
ŞEKİL 3.1. KAMU YATIRIMLARININ İLLERE VE BÖLGEYE GÖRE DAĞILIMI (BİN TL) (2003 – 2012) 109
ŞEKİL 3.2. KAMU YATIRIMLARINDA TRB1 / TÜRKİYE ORANI (%) (2003-2012) 109
ŞEKİL 3.3. İLLERİN VERGİ TAHSİLATINDAKİ PAYININ TÜRKİYE TOPLAMINA ORANI (%) (2002-2011) 110
ŞEKİL 3.4. TRB1 BÖLGESİNİN KAMU YATIRIMLARINDAN ALDIĞI PAY VE VERGİ TAHSİLATINDAKİ PAYI (%) (2003-2011) 111
ŞEKİL 3.5. TRB 1 BÖLGESİNDE KAMU YATIRIMLARININ BAŞLICA SEKTÖRLERE GÖRE DAĞILIMI (%) (2003-2011) 112
ŞEKİL 3.6. TRB 1 BÖLGESİ TEŞVİK BELGELİ YATIRIM TUTARLARI TOPLAMININ YILLARA GÖRE DAĞILIMI (2003-2012) 113
ŞEKİL 3.7. TRB1 BÖLGESİ DÜZENLENEN TOPLAM TEŞVİK BELGESİ SAYISININ YILLARA GÖRE DAĞILIMI (2003-2012) 114
ŞEKİL 3.8. TRB1 BÖLGESİ DÜZENLENEN BÖLGESEL TEŞVİK BELGESİ SAYISI VE TOPLAM TEŞVİK BELGESİ SAYILARI (2009-2012) 114
ŞEKİL 3.9. BÖLGESEL TEŞVİK BELGELERİ YATIRIM TUTARLARI VE TÜM TEŞVİK BELGELERİ YATIRIM TUTARLARI (2009-2012) 115
ŞEKİL 3.10. TEŞVİK BELGELİ YATIRIMLARIN SEKTÖRLERE GÖRE DAĞILIMI (2008-2012) 116
ŞEKİL 3.11. TEŞVİK BELGELİ YATIRIMLARIN SEKTÖRLERE GÖRE DAĞILIMI (MİLYON TL) (2008-2012) 116
ŞEKİL 3.12: ALABALIK ÜRETİMİNDE TRB1 BÖLGESİNİN YERİ 182
ŞEKİL 3.13 AVCILIK YOLUYLA ELDE EDİLEN SU ÜRÜNLERİNİN TÜRKİYE'DEKİ PAYI (%) 186
ŞEKİL 3.14. DOĞU ANADOLU BÖLGESİNDEKİ SANAYİ İŞLETMELERİ ORANININ TRB1 BÖLGESİ İLLERİNDE DAĞILIMI (2012) 193
ŞEKİL 3.15. ON BİN KİŞİYE DÜŞEN YABANCI SERMAYELİ ŞİRKET SAYISI 194
ŞEKİL 3.16. MADENCİLİĞİN TÜRKİYE GSYH İÇİNDEKİ PAYI (%) (2002-2011) 200
ŞEKİL 3.17. ISIC C (TÜM EKONOMİK FAALİYETLERİN ULUSLARARASI STANDART SANAYİ SINIFLAMASI - DÜZEY 1) VE İLLERE GÖRE İHRACAT (US $) (2010-2012) 209
ŞEKİL 3.18. MALATYA GLOBAL GÜNEŞ RADYASYON DAĞILIMI 212
ŞEKİL 3.19. ELAZIĞ GLOBAL GÜNEŞ RADYASYON DAĞILIMI 212
ŞEKİL 3.20. BİNGÖL GLOBAL GÜNEŞ RADYASYON DAĞILIMI 213
ŞEKİL 3.21. TUNCELİ GLOBAL GÜNEŞ RADYASYON DAĞILIMI 213
ŞEKİL 3.23. TRB1 BÖLGESİNDE POTANSİYEL TURİZM TÜRLERİ 225
ŞEKİL 3.24.İNŞAAT SEKTÖRÜNÜN GSYİH İÇİNDEKİ PAYI, 2006-2010 234
ŞEKİL 3.25. TRB1 MEVDUAT HACMİNİN TÜRKİYE İÇİNDEKİ PAYI, 2007-2011 243
ŞEKİL 6.1. TRB1 BÖLGESİ NACE.REV.2 SINIFLAMASINA GÖRE YOĞUNLAŞMIŞ SEKTÖRLER (LQ), 2012 368
ŞEKİL 7.1. ÖNEM-PERFORMANS MATRİSİ 370
ŞEKİL 7.2. MALATYA İÇİN ÖNEM VE PERFORMANS SEVİYELERİ GRAFİĞİ 376
ŞEKİL 7.3. MALATYA İLİ ÖPA MATRİSİ 377
ŞEKİL 7.4. ELAZIĞ İÇİN ÖNEM VE PERFORMANS SEVİYELERİ GRAFİĞİ 380
ŞEKİL 7.5. ELAZIĞ İLİ ÖPA MATRİSİ 381
ŞEKİL 7.6. BİNGÖL İÇİN ÖNEM VE PERFORMANS SEVİYELERİ GRAFİĞİ 383
ŞEKİL 7.7. BİNGÖL İLİ ÖPA MATRİSİ 384
ŞEKİL 7.8. TUNCELİ İÇİN ÖNEM VE PERFORMANS SEVİYELERİ GRAFİĞİ 386
ŞEKİL 7.9. TUNCELİ İLİ ÖPA MATRİSİ 387

HARİTALAR LİSTESİ

HARİTA 1.1. TÜRKİYE İSTATİSTİKİ BÖLGE BİRİMLERİ SINIFLANDIRMASI-2. DÜZEY 1
HARİTA 1.1. İLÇELERİN SOSYO-EKONOMİK GELİŞMİŞLİK SIRALAMASI, 2004 7
HARİTA 2.1. İLÇELERE GÖRE NÜFUS YOĞUNLUĞU, 2012 12
HARİTA 2.2. İLÇELERE GÖRE NÜFUS ARTIŞ HIZI, 2012 13
HARİTA 2.4. İLÇELERE GÖRE OKUR YAZARLIK DURUMU, 2011 32
HARİTA 2.5. KADINA YÖNELİK ŞİDDET HARİTASI (2008) 72
HARİTA 3.1. TRB1 BÖLGESİ TOPRAK KABİLİYETİ HARİTASI 132
HARİTA 3.2. TRB1 BÖLGESİ DSİ SULAMA ALANLARI HARİTASI, 2011 133
HARİTA 3.3. YILLIK TOPLAM YAĞIŞ DAĞILIMI HARİTASI, 1971-2000 135
HARİTA 3.4. BİTKİSEL ÜRETİME UYGUNLUK HARİTASI - TRB1 BÖLGESİNDE YETİŞEBİLEN MEYVELER 149
HARİTA 3.5. BİTKİSEL ÜRETİME UYGUNLUK HARİTASI - TRB1 BÖLGESİNDE YETİŞEBİLEN TAŞ ÇEKİRDEKLİ MEYVELER 150
HARİTA 3.6. BİTKİSEL ÜRETİME UYGUNLUK HARİTASI - TRB1 BÖLGESİNDE YETİŞEBİLEN TARLA BİTKİLERİ. ..151
HARİTA 3.7. BİTKİSEL ÜRETİME UYGUNLUK HARİTASI - TRB1 BÖLGESİNDE YETİŞEBİLEN SEBZELER. 152
HARİTA 3.8. TRB1 BÖLGESİ RÜZGÂR HIZ DAĞILIMLARI 217
HARİTA 3.9. TRB1 BÖLGESİ ÖNEMLİ TURİZM ALANLARI VE DEĞERLERİ 229
HARİTA 3.10 DIŞ TİCARET İLİŞKİLERİ-ŞEMATİK GÖSTERİM 241
HARİTA 3.9. TRB1 BÖLGESİ KARAYOLLARI HARİTASI 248
HARİTA 4.2. TRB1 BÖLGESİ DİRİ FAYLAR 278
HARİTA 4.3. TRB1 BÖLGESİ DEPREM BÖLGELERİ HARİTASI 279
HARİTA 4.1. TÜRKİYE ADSL PENETRASYON HARİTASI 282
HARİTA 5.1 NÜFUS YOĞUNLUĞU, 2012 354
HARİTA 5.2 GÜNLÜK, TİCARİ VE İDARİ İLİŞKİLER 359
HARİTA 5.3 İLİŞKİ KÜMELERİ 360
HARİTA 5.4 ETKİ ALANLARI 361

T.C. KALKINMA BAKANLIĞI 1923

KISALTMALAR

AB	Avrupa Birliği
ADNKS	Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi
AFAD	Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı
BGSKD	Bölgesel Gayri Safi Katma Değer
BİLSAM	Bilgi Yolu Eğitim Kültür ve Sosyal Araştırmalar Merkezi
DAP	Doğu Anadolu Projesi
DHMİ	Devlet Hava Meydanları İşletmesi Genel Müdürlüğü
DMO	Devlet Malzeme Ofisi
DPT	(Mülga) Devlet Planlama Teşkilatı
EBK	(Mülga) Et ve Balık Kurumu
EPDK	Enerji Piyasası Düzenleme Kurumu
FKA	Fırat Kalkınma Ajansı
GSBH	Gayri Safi Bölgesel Hâsıla
GSİM	Gençlik ve Spor İl Müdürlüğü
GSKD	Gayri Safi Katma Değer
GSMH	Gayri Safi Milli Hâsıla
GSYİH	Gayri Safi Yurt İçi Hasıla
GTHB	Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı
İBBS 1	İstatistiki Bölge Birimleri Sınıflandırması 1. Düzey
İBBS 2	İstatistiki Bölge Birimleri Sınıflandırması 2. Düzey
İTKİB	İstanbul Tekstil ve Konfeksiyon İhracatçı Birlikleri
KGM	Karayolları Genel Müdürlüğü
KOBİ	Küçük ve Orta Büyüklükteki İşletmeler
KOSGEB	Küçük ve Otra Ölçekli İşletmeleri Destekleme İdaresi Başkanlığı
LQ	Location Quotient (Yoğunlaşma-Yerelleşme Katsayısı

MTA	Maden Tetkik ve Arama Genel Müdürlüğü
OSB	Organize Sanayi Bölgesi
ÖPA	Önem-Performans Analizi
SEGE	Sosyo-Ekonomik Gelişmişlik Endeksi
SGK	Sosyal Güvenlik Kurumu
SS	Sanayi Sitesi
STK	Sivil Toplum Kuruluşu
TEDAŞ	Türkiye Elektrik Dağıtım Anonim Şirketi
TEİAŞ	Türkiye Elektrik İletim Anonim Şirketi
TİGEM	Tarım İşletmeleri Genel Müdürlüğü
TKDK	Tarım ve Kırsal Kalkınmayı Destekleme Kurumu
TPE	Türk Patent Enstitüsü
TRB	İstatistiki Bölge Birimleri Sınıflandırmasına göre Malatya, Elazığ, Bingöl, Tunceli, Van, Muş, Bitlis, Hakkari illerinden oluşan Düzey-1 Bölgesi
TRB1	İstatistiki Bölge Birimleri Sınıflandırmasına göre Malatya, Elazığ, Bingöl, Tunceli illerinden oluşan Düzey-2 Bölgesi
TSE	Türk Standartları Enstitüsü
TÜİK	Türkiye İstatistik Kurumu
UNICEF	Birleşmiş Milletler Çocuklara Yardım Fonu (United Nations International Children's Emergency Fund)
WHO	Dünya Sağlık Örgütü (World Health Organization)
YKBS	Yeşil Kart Bilgi Sistemi

1 GENEL BAKIŞ

1.1 Bölgenin Tarihi ve Coğrafyası

Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne uyum süreci doğrultusunda, 2002/4720 no'lu kararname gereğince, DPT ve TÜİK tarafından üç ayrı düzeyde İstatistikî Bölge Birimi oluşturulmuştur. Buna göre Düzey 1 olarak 12, düzey 2 olarak 26 ve Düzey 3 olarak da 81 İstatistikî Bölge Birimi tanımlanmıştır. Söz konusu sınıflandırma Harita 1'de verilmiştir. Malatya, Elazığ, Bingöl ve Tunceli illerinden oluşan TRB1 Bölgesi, TRB olarak isimlendirilen Düzey 1 Ortadoğu Anadolu Bölgesi'nde yer almaktadır.

TRB1 Bölgesinde idari olarak dördü merkez ilçe olmak üzere toplam 41 ilçe vardır. Bingöl'de Adaklı, Genç, Karlıova, Kiğı, Solhan, Yayladere, Yedisu ve Merkez olmak üzere 8 ilçe; Elazığ'da Ağın, Alacakaya, Arıcak, Baskil, Karakoçan, Keban, Kovancılar, Maden, Palu, Sivrice ve Merkez dâhil 11 ilçe, Malatya'da Akçadağ, Arapgir, Arguvan, Battalgazi, Darende, Doğanşehir, Doğanyol, Hekimhan, Kale, Kuluncak, Pütürge, Yazıhan, Yeşilyurt ve Merkez dâhil 14 ilçe; Tunceli'de; Çemişgezek, Hozat, Mazgirt, Nazimiye, Ovacık, Pertek, Pülümür ve Merkez olmak üzere 8 ilçe bulunmaktadır.

TRB1 Bölgesi 35.916,6 km2 olan yüzölçümü ile toplam ülke yüzölçümünün %4,7'sini oluşturmaktadır. Bölge illerinden Bingöl ve Tunceli yüksekliği 2.000 metreyi aşan yükseltilerle görece daha dağlık bir coğrafyaya sahipken, Malatya ve Elazığ daha düz ve alçak coğrafyası ile Doğu Anadolu Bölgesi içinde belirgin bir farklılık göstermektedir.

Küresel ısınmanın olumsuz etkilerinin de hissedildiği TRB1 Bölgesi'nde genel olarak karasal iklim etkili olmakla birlikte, ovalarda özellikle barajlardan ve akarsulardan kaynaklanan ılıman iklim görülmektedir. Ayrıca İskenderun-Maraş koridorunun bir etkisi olarak Malatya ve Elazığ'da Akdeniz ikliminin de etkisi görülmektedir. Bölge genelinde iklim yapısı tarıma elverişlidir. Ayrıca bölgede görülen yüksek güneşlenme süresi alternatif enerji kaynaklarının geliştirilmesi açısından önemlidir.

Harita 1.1. Türkiye İstatistiki Bölge Birimleri Sınıflandırması-2. Düzey

Ülkemizin en büyük su kaynaklarından olan Fırat ve Murat nehirleri ile yine bu nehirler üzerine kurulmuş bulunan ve ülkemizin en büyük ikinci ve üçüncü barajları olan Keban ve Karakaya Barajlarının yer aldığı TRB1 Bölgesi su kaynakları bakımından oldukça zengin bir bölge olarak dikkat çekmektedir. Bölgede yer alan baraj gölleri ile Hazar Gölü özellikle tarım, su ürünleri yetiştiriciliği ve turizm açısından büyük öneme sahiptir. Bingöl ve Tunceli'deki maden suyu kaynakları ile yine Bingöl ve Elazığ'daki jeotermal kaynaklar TRB1 Bölgesi'nin diğer önemli yer altı kaynakları olup sağlık turizmi açısından da önemli bir potansiyel arz etmektedir.

Bölgede karasal iklimin etkisiyle geniş bozkır alanlar oluşmuştur. Orman alanları Malatya ve Elazığ illerinde oldukça az olmasına karşın Tunceli ve Bingöl illerinde geniş ormanlık alanlar bulunmakta ve 2.000m yükseklikte ormanlık alanlara rastlanmaktadır. Meşe ağırlıkta olmakla beraber söğüt, kavak ve kısa boylu çayırlara da yoğunlukla rastlanmaktadır. TRB1 Bölgesi, orman alanları bakımından ülke ortalamasının altında bir orana sahip olmakla beraber Bingöl ve Tunceli'de ülke ortalamasının üstünde orman alanı mevcuttur.

T.C. KALKINMA BAKANLIĞI 1923

TRB1 Bölgesi maden kaynakları bakımından zengin bir bölgedir. Demir, bakır ve kurşun bölge genelinde en yaygın maden kaynakları olarak dikkat çekmektedir. Guleman bölgesinde çıkarılan krom (Türkiye krom potansiyelinin %45'ini karşılamakta), Hekimhan bölgesinde çıkarılan demir, Alacakaya ilçesinde çıkarılan ve "Elazığ Vişnesi" olarak adlandırılan mermer ile Pütürge ilçesinde bulunan profillit (Türkiye'deki tek, dünyada sayılı profillit yataklardan biri) bölgenin en önemli maden kaynaklarıdır.

Fırat nehri havzası binlerce yıl önceki zengin bitki örtüsü, sulak alanları ve verimli topraklarıyla, özellikle yerleşik hayata geçilen dönemlerde öncelikli tercih edilen alanlardan olmuştur. Nitekim yapılan çalışmalarda Malatya ve Elazığ bölgesinde yerleşimin Paleolitik döneme dayandığı görülmüştür. Tunceli'de ise Kalkolitik Çağ'a ait yerleşim bulgularının elde edilmesine karşın Bingöl ili sınırlarında şehir kalıntılarının çok eskiye dayanmaması yeni bir yerleşim olduğunun göstergesidir.

Bölge bin yıllar boyunca Hurri, Hitit, Asur, Urartu, Med, Pers, Roma, Bizans, Sasani, Selçuklu, Memlük, Osmanlı egemenliklerine sahne olmuş ancak, bu uzun yerleşime rağmen görece kısa süren istikrar ve barış dönemleri dışında, Atina, Kudüs, Efes, İstanbul, Roma, İskenderiye, Babil, örneklerinde olduğu gibi bir uygarlık timsalinin gelişmesine uygun şartlar söz konusu olamamıştır.

1979 yılında başlayan Karakaya Baraj Gölü kurtarma kazıları kapsamında Caferhöyük'te yapılan çalışmalar, Malatya ve çevresinde M.Ö. 7000'li yıllarda iskâna başlandığını, Aslantepe ve Değirmentepe kazıları ise yerleşimin M.Ö. 5000-3000 yılları arasında Kalkolitik Çağ'da da devam ettiğini göstermektedir. Bu kazılardan ortaya çıkarılan seramik eser, toprak mühürler yörenin önemli bir ticaret merkezi olduğunu göstermektedir.

Malatya, kuruluş ve isim itibariyle zamanımıza kadar büyük bir değişikliğe uğramadan gelen Anadolu şehirlerinden birisidir. Kültepe vesikalarında "Melita", Hitit vesikalarında "Maldia", Asur vesikalarında ise "Meliddu, Melide, Melid, Milid, Milidia", Urartu kaynaklarında ise Melitea olarak geçen Malatya kelimesinin "bal" anlamına gelen "Melid"den türediği anlaşılmaktadır. M.Ö. 18. yy.'dan M.Ö. 12.yy. başlarına kadar Malatya bir Hitit şehri olarak anılmış, Hititlerin yıkılmasından sonra ise yörede şehrin adı ile anılan "Melid-Melidu" Krallığı kurulmuştur. Bir süre bu krallığın hüküm sürmesinin ardından Malatya'da sırasıyla Asurlular, Urartular, Medler, Persler, Roma ve Bizans Devletleri hüküm sürmüştür. 1101 yılında tamamen Türk egemenliğine girinceye kadar Bizans ve Araplar arasında

paylaşılamayan bir merkez olan ve bu iki güç arasında birkaç defa el değiştiren Malatya'da, o tarihten sonra Türk devletleri hüküm sürmüştür.

Selçukluların egemenliğindeki Malatya 1399 tarihinde Yıldırım Bayezid zamanında Osmanlı topraklarına katılmıştır. Timur istilasına maruz kalan kent daha sonra Dulkadiroğulları Beyliği'nin eline geçmiş, 1516 yılında ise Yavuz Sultan Selim tarafından kesin olarak Osmanlı topraklarına katıldıktan sonra Cumhuriyet dönemine kadar gelmiştir.

Surlar içinde yer alan "Eski Malatya" (bugünkü Battalgazi ilçe merkezi) şehir merkeziyken, 1838 yılında Osmanlı ordusunun buraya gelerek halkın evlerine el koyup kış mevsimini Eski Malatya'da geçirmesiyle halk bağlara sığınmak zorunda kalmış ve bağların bulunduğu Aspuzu yöresi bugünkü Malatya olarak gelişmeye başlamıştır. Osmanlı'nın bir sancağı olan Malatya, 1918'de Müstakil Mutasarrıflık, Cumhuriyet'in ilanından sonra 1924'de ise il olmuştur.

Elazığ kent merkezinin geçmişi yeni olmakla birlikte kentin tarihini, devamı olduğu Harput'un tarihi ile birlikte ele almak gerekir. Hitit tabletlerinin aydınlattığı yazılı kaynaklara göre Harput'un tarihi M.Ö. 2000 yıllarına uzanmakta ve yörenin o dönemde İşuva adıyla anıldığı belirtilmektedir. Hurriler (M.Ö.20.yy.) ve Hititlerin (M.Ö.14-13.yy.) hâkimiyetinden sonra yöreye M.Ö. 12-7. yüzyılları arasında Urartular hâkim olmuştur. Daha sonra bölgede sırasıyla Medler, Persler, Romalılar, Bizanslılar ve Arapların değişik dönemlerde egemen oldukları görülmektedir. Büyük Selçuklu hâkimiyetinin Anadolu'ya kayması ve Malazgirt Savaşı ile Harput bir Türk yerleşimi olmuş, 1085 yılında Çubuk Bey tarafından fethedildikten sonra Çubukoğulları Beyliği kurulmuştur. Türk hâkimiyetiyle büyüyen bir şehir haline gelen Harput'ta, 1110 yılında Belek Gazi diye anılan Artuklu Belek Behram tarafından Artukoğulları dönemi başlatılmış, 1234 yılında ise 1. Alaaddin Keykubad tarafından Artuklu hanedanına son verilerek yöre Türkiye Selçuklu Devleti'nin hâkimiyeti altına girmiştir.

1516 Çaldıran Savaşı ile Osmanlı Devleti'ne katılana kadar Harput, İlhanlılar (1243), Dulkadiroğulları (1363) ve Akkoyunluların (1465) eline geçmiştir. Coğrafi konumu itibariyle her dönemde önemli bir yerleşim merkezi olan Harput, 1834'te o dönem mezra olan Elazığ kent merkezinin bugünkü yerine taşınmaya başlamıştır. Yeni kurulan şehir vilayet merkezi olmuş, bir dönem Diyarbakır Vilayeti'ne bağlı bir sancak haline gelmiş son olarak 1921'de bugünkü şehir yapısını almıştır.

Tunceli'nin Pulur (Sakyol) Höyüğünde 1968-1970 yılları arasında yapılan arkeolojik araştırmalar, yöreye Kalkolitik Çağda (M.Ö. 5500-3500) yerleşildiğini göstermektedir. Tunceli'nin tarihi ve burada hüküm süren uygarlıklar Malatya ve Elazığ'la çok yakındır. Yörede M.Ö.2000'li yıllarda Hurri egemenliğini sırasıyla M.Ö. 1300'lü yıllarda Hititlerin, M.Ö. 12. yy.'da Urartuların, M.Ö. 7. yy.'da Medler ve Perslerin hâkimiyeti izlemiştir. M.Ö. 17 yılında Romalıların egemenliğine giren Tunceli, Roma İmparatorluğu'nun ikiye bölünmesinden sonra zaman zaman el değiştirse de, 1087'de Türk egemenliğine geçene kadar Bizans yönetiminde kalmıştır. M.S. 15. yy. sonlarına kadar Anadolu Selçuklu, Mengücekliler ve Akkoyunluların egemen olduğu bölge 1514 yılında kesin olarak Osmanlı hâkimiyetine girmiştir. Farsçada "Gümüş Kapı" anlamına gelen Dersim ismiyle Osmanlı döneminde Liva olarak Erzurum sancağına bağlanmış ve merkezi Hozat olmuştur. Cumhuriyet'in ilanı ile Dersim Vilayeti olan kent, 1935 yılında il ilan edilerek Tunceli adını almış ve merkezi Kalan kasabasının olduğu bugünkü yerine taşınmıştır.

Bölgenin en genç yerleşim merkezi sayılabilecek Bingöl'de, Genç ve Kiğı ilçelerinde görülen yerleşim merkezlerinin aksine, kent merkezinde yerleşik hayata geçiş çok daha yenidir. Ünlü tarihçi Herodot'un Diyarbakır ve Muş illeri ile birlikte "Komojen" bölgesine dâhil ettiği Bingöl'ün tarihi daha çok komşu illerin tarihi incelenerek çıkarılmıştır. Bugünkü Bingöl'ün bulunduğu topraklarda M.Ö.21. yy'da Hurri, M.Ö.14. yy'da Hitit, M.Ö. 12. yy.'da Urartu ve sonra sırasıyla Asur, Pers, Roma, Arap, Selçuklu, Saltuk, Akkoyunlu ve Osmanlı uygarlıkları hüküm sürmüştür. Tarih boyunca Bingöl'ün diğer beylik ve livalara bağlı olarak otlak ve yayla olarak kullanıldığı dikkat çekmektedir.

Evliya Çelebi'nin "Ab-ı Hayat" yani yaşam suyu olarak adlandırdığı su bugünün Bingöl sınırları içerisindedir ve Bingöl'ün eski ismi "Çapakçur" da bu sudan gelmektedir. Evliya Çelebi'nin aktardığına göre Büyük İskender dertlerine çare bulamamış ve Ab-ı Hayat'ı aramaya başlamıştır. Sonunda aradığı şifalı suyu Bingöl'de bulmuş ve cennet suyu anlamına gelen Çapakçur adını vermiştir. Bu isim yakın tarihe kadar korunmuş, 1936 yılında il olan Çapakçur'un ismi Bingöl olarak değiştirilmiştir.

1.2 Genel Analiz

TRB1 Bölgesini oluşturan Malatya, Elazığ, Bingöl ve Tunceli illeri Doğu Anadolu Bölgesinin en batı ucunda, Yukarı Fırat havzasını kapsamaktadır. Van, Hakkâri, Bitlis ve Muş illerinden oluşan TRB2 bölgesi ile birlikte Orta Doğu Anadolu Düzey 1 bölgesini paylaşan bölge illeri

görece batıda olmaları, yükseltilerin görece daha az olması, İskenderun Körfezi doğrultusunda uzanan koridor ucunda yer almaları ve Fırat nehri, kolları ve üzerinde yer alan baraj göllerinin olumlu etkileriyle iklim koşulları açısından daha elverişli, tarım arazileri açısından daha zengin ve gelişmişlik açısından da daha ön sıralarda yer almaktadır.

TRB1 Bölgesi 1.673.852 nüfusu, tarıma uygun arazi ve iklim koşulları, özellikle gıda ve tekstil kollarında gelişmekte olan sanayisi, mermer, krom, demir ve bakır başta olmak üzere yer altı kaynakları, tarihi ve turistik değerleri ve su-enerji varlıkları ile 2008 yılı verilerine göre Türkiye'nin tüm ulusal katma değerinin %1,3'ünü üretmekte ve ülkemiz katma değeri içindeki payına göre 26 Düzey 2 bölgesi arasında 20. sırada yer almaktadır.

Bölgenin lokomotifi konumundaki Malatya 762.366 olan nüfusu ile büyükşehir statüsü kazanacak iller arasına girmiş olup, başta 250 milyon USD dolayındaki kayısı ve türevleri ve 90 milyon USD dolayındaki tekstil ürünleri ihracatı ile bir tarım ve sanayi şehridir. 562.703 nüfuslu Elazığ ise enerji, madencilik ve tarım alanlarındaki kamu ve özel sektör yatırımlarının yanı sıra, eğitim ve kültür alanlarında temayüz etmiş bir cazibe merkezidir. Önemli Doğu-Batı ve Kuzey-Güney bağlantıları üzerinde yer alan Bingöl'de, bitkisel üretim, hayvancılık ve madencilik, zengin kültürel yapısını turizm fırsatına dönüştürme potansiyeli barındıran Tunceli'de ise, dağ doğa ve inanç turizmi ve hayvancılık temelli bir ekonomi hâkimdir. Limanlardan ve sınır bölgelerinden uzak, iç kesimlerde olmanın dezavantajını yaşayan TRB1 Bölgesi illerinin değişik çalışmalarla ortaya konmuş sosyo-ekonomik gelişmişlik düzeyleri Tablo 2.1'de verilmiştir.

TRB1 Bölgesi kendi içerisinde gerek gelişmişlik düzeyi, gerekse öne çıkan sektör ve potansiyeller bakımından oldukça heterojen bir yapıya sahiptir. Bölge illeri 2011 yılı Sosyo-ekonomik Gelişmişlik Endeksi sıralamasına göre Bingöl 72, Elazığ 39, Malatya 42 ve Tunceli 58 şeklinde konumlanmaktadır. 2003 yılında yapılan benzer çalışmaya göre Elazığ, Malatya ve Tunceli illeri gerilerken; Bingöl 4 sıra yükselebilmiştir. Bu durum diğer benzer çalışmalarla da teyit edilmektedir.

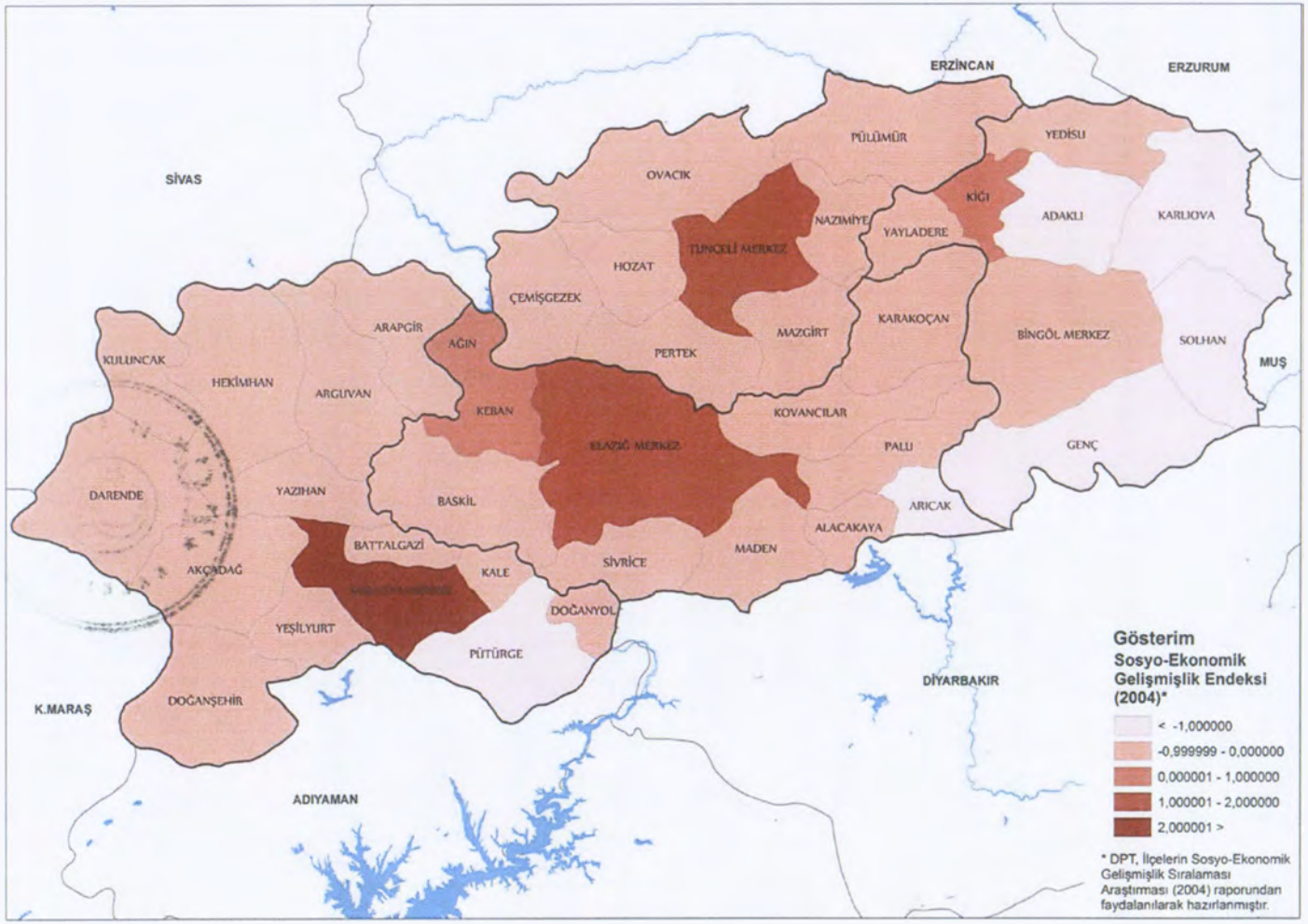
Tablo 1.2.1 TRB1 Bölgesi İlleri Gelişmişlik Sıralamaları

	Sosyo-ekonomik Gelişmişlik Endeksi (2003)	Sosyo-ekonomik Gelişmişlik Endeksi (2011)	Sosyo-ekonomik Gelişmişlik Endeksi (2010, KTÜ)	Rekabetçilik Endeksi (URAK, 2009-2010)	İllerin ve Bölgelerin Rekabet Gücü Analizi (2010, İTÜ)
Bingöl	76	72	75	71	5. Grup (gelişime dirençli)
Elazığ	36	39	46	27	4.Grup (gelişime dirençli)
Malatya	41	42	47	28	4.Grup (gelişime dirençli)
Tunceli	52	58	63	74	5. Grup (gelişime dirençli)

Bölge içindeki gelişmişlik farkları sadece iller düzeyinde değil, ilçeler düzeyinde de bariz bir şekilde gözlenmektedir (Tablo 1.2.3). İlçelerin sosyo-ekonomik gelişmişlik endeksi çalışmasına göre Elazığ, Malatya ve Tunceli merkez ilçeleri ilk 100 ilçe arasında yer alırken; Malatya'ya sadece 20 km. uzaklıktaki ve gelişmişlikte en yakın ilçesi Yeşilyurt 353. sırada, Bingöl-Adaklı ise 841. sırada konumlanmaktadır.

Tablo 1.2.2. TRB1 Bölgesinde Bazı İlçelerin Gelişmişlik Sıralamaları

Bazı İlçeler	Sosyo-Ekonomik Gelişmişlik Endeksi (2003)
Malatya Merkez	37
Elazığ Merkez	71
Tunceli Merkez	97
Bingöl Merkez	344
Yeşilyurt	353
Ağın	233
Kiğı	276
Pütürge	823
Adaklı	841

Kaynak: DPT, İlçelerin Sosyo-Ekonomik Gelişmişlik Sıralaması Araştırması, 2004

Harita 1.2. İlçelerin Sosyo-Ekonomik Gelişmişlik Sıralaması, 2004

2 SOSYAL YAPI VE BEŞERİ SERMAYE ANALİZİ

2.1 Nüfus

Bölgenin toplam nüfusu 1980 yılında 1.434.480 iken, 2012 yılında 1.673.852 kişiye ulaşmıştır ve Türkiye nüfusunun %2,2'sini oluşturmaktadır (Tablo 2.1.1). Bölge illerinde toplam nüfusu en fazla olan 5 ilçe sırasıyla; Malatya Merkez, Elazığ Merkez, Bingöl Merkez, Doğanşehir (Malatya), Yeşilyurt (Malatya)'dır. Tunceli Merkez ilçe nüfus büyüklüğü bakımından Kovancılar'dan sonra ilçeler arasında 7. sıradadır.

Tablo 2.1.1. TRB1 Bölgesi Nüfus Değişimi (1980-2012) ve Türkiye İçindeki Payı (2012)

	1980	1990	2000	2012	Türkiye içindeki Payı - 2012 (%)
MALATYA	606.996	702.055	853.658	762.366	1,0
ELAZIĞ	440.808	498.225	569.616	562.703	0,7
BİNGÖL	228.702	250.966	253.739	262.507	0,3
TUNCELİ	157.974	133.143	93.584	86.276	0,1
TRB1	1.434.480	1.584.389	1.770.597	1.673.852	2,2
TÜRKİYE	44.736.957	56.473.035	67.803.927	75.627.384	

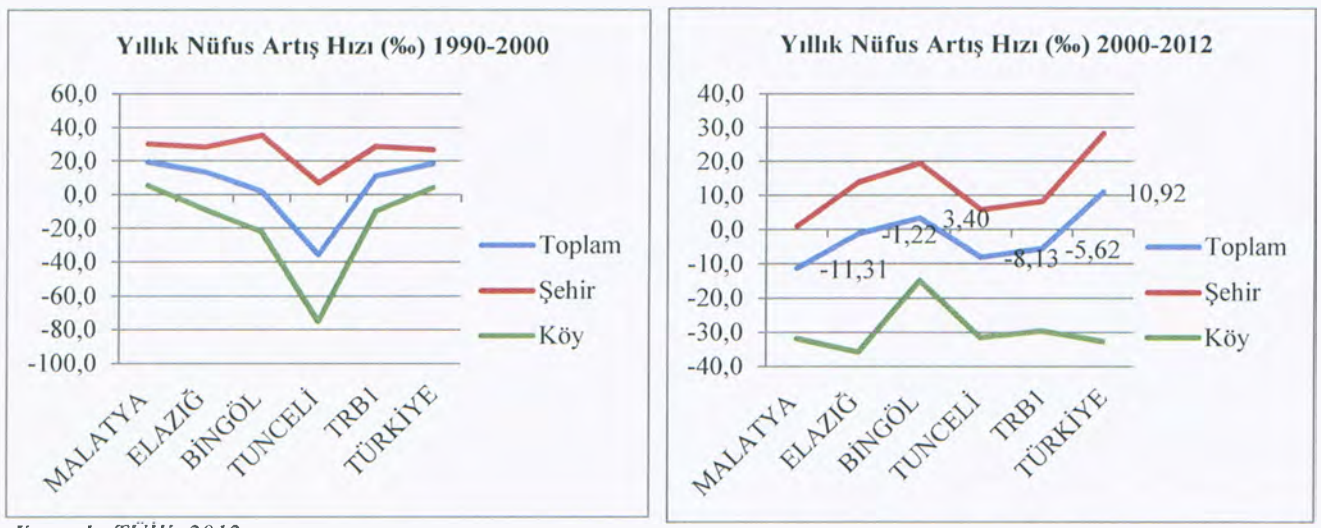
Kaynak: TÜİK, 2012

Tablo 2.1.2. TRB1 Bölgesinin İlçelere Göre Nüfusu (1980-2012)

		1980	1990	2000	2012
Malatya	Merkez	286.895	333.001	457.566	494.918
	Akçadağ	57.463	51.226	48.670	28.206
	Arapgir	22.634	20.675	16.625	10.972
	Arguvan	19.282	13.907	10.594	9.285
	Battalgazi	(-)	26.665	28.085	29.891
	Darende	50.578	48.612	54.438	29.386
	Doğanşehir	48.556	48.196	60.708	40.832
	Doğanyol	(-)	11.478	10.778	4.713
	Hekimhan	48.824	42.467	42.515	25.629
	Kale	(-)	8.564	9.569	5.917
	Kuluncak	(-)	14.378	20.882	9.521
	Pütürge	49.756	35.319	28.382	18.261
	Yazıhan	(-)	16.218	19.295	14.919
	Yeşilyurt	23.008	31.349	45.551	39.916
	Toplam	**606.996**	**702.055**	**853.658**	**762.366**
Elazığ	Merkez	220.053	272.812	344.698	406.300
	Ağın	5.355	4.625	5.246	2.721
	Alacakaya	(-)	11.644	10.113	7.320
	Arıcak	(-)	17.246	20.596	15.512
	Baskil	26.776	23.026	26.811	14.400
	Karakoçan	39.373	43.523	45.023	28.743
	Keban	12.558	10.663	9.562	6.579
	Kovancılar	(-)	37.856	46.390	39.906
	Maden	38.937	27.281	21.699	12.360
	Palu	78.901	32.247	25.550	20.377
	Sivrice	18.855	17.302	13.928	8.485
	Toplam	**440.808**	**498.225**	**569.616**	**562.703**
Bingöl	Merkez	75.520	95.445	116.411	142.455
	Adaklı	(-)	19.519	10.856	9.550
	Genç	41.401	43.714	45.994	34.947
	Karlıova	30.789	33.257	32.421	32.244
	Kığı	54.035	11.438	6.780	4.886
	Solhan	26.957	35.292	33.604	33.424
	Yayladere	(-)	3.607	4.050	2.019
	Yedisu	(-)	8.694	3.623	2.982
	Toplam	**228.702**	**250.966**	**253.739**	**262.507**
Tunceli	Merkez	29.857	37.655	30.323	35.898
	Çemişkezek	14.423	12.559	9.773	7.860
	Hozat	18.330	11.643	9.143	8.661
	Mazgirt	26.521	21.041	12.937	8.622
	Nazımiye	10.947	7.392	5.604	3.378
	Ovacık	19.871	15.316	8.522	6.352
	Pertek	21.562	18.833	13.199	12.198
	Pülümür	16.463	8.704	4.063	3.307
	Toplam	**157.974**	**133.143**	**93.584**	**86.276**

Kaynak: *TÜİK, 2012*

Şekil 2.1' de görüldüğü gibi 1990-2000 döneminde Elazığ, Bingöl ve Tunceli'nin köy nüfus artış hızları negatif seyretmiştir. Tunceli ‰ -74,9 ile en düşük değere sahiptir. Bu durum 2000-2012 döneminde de benzer şekildedir. TRB1 Bölgesi ve AB'de nüfus artış hızları Tablo 2.1.3'de görülmektedir.

Kaynak: *TÜİK, 2012*

Şekil 2.1 TRB1 Bölgesi Nüfus Artış Hızı (‰), 1990-2012

Tablo 2.1.3. TRB1 Bölgesi ve Bazı AB Ülkelerinde Yıllık Nüfus Artış Hızları, 2000-2012

	Yıllık nüfus artış hızı (‰) 2000-2012
MALATYA	-11,31
ELAZIĞ	-1,22
BİNGÖL	3,40
TUNCELİ	-8,13
TRB1	-5,62
TÜRKİYE	10,92
İNGİLTERE	6,6*
ALMANYA	-0,6*

**2011 Dünya Bankası verileridir.*
Kaynak: *TÜİK, 2012*

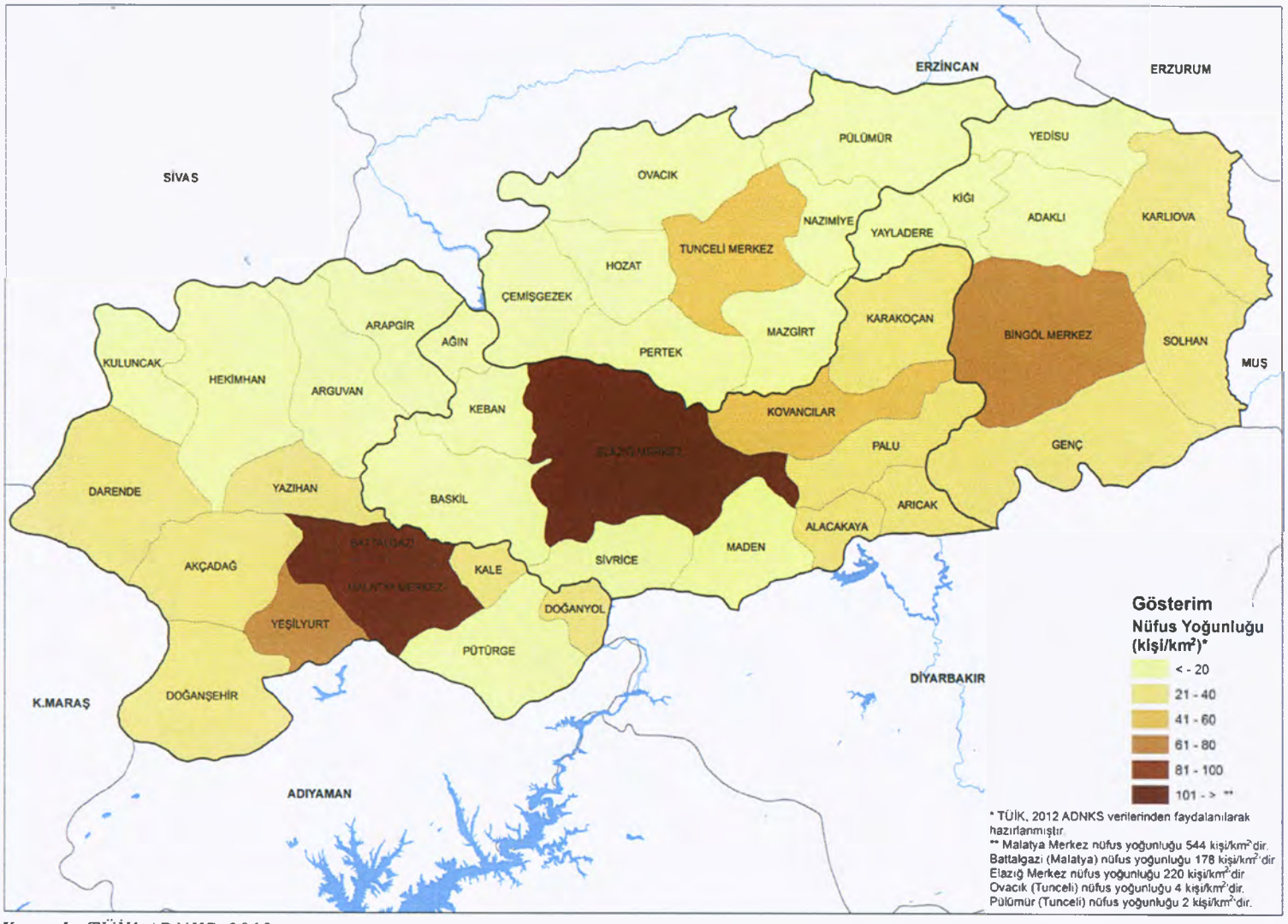
Bölgede nüfus yoğunluğu en yüksek olan il Elazığ'dır (Tablo 2.1.4). İlçelere göre incelenecek olursa; Malatya Merkez'de nüfus yoğunluğu 2000 yılında km^2 başına 503 kişiyken, 2012 yılında 544 kişiye yükselmiştir. Benzer yoğunluk artışı TRB1 Bölgesindeki merkez ilçelerde ve Battalgazi (Malatya) ilçesinde görülmektedir. Bu durumun Battalgazi'nin Malatya

Merkez'e 10 km mesafede olmasından kaynaklandığı düşünülebilir. Malatya'nın büyükşehir olmasıyla Battalgazi ve Yeşilyurt ilçeleri Merkez ilçe statüsüne geçtiğinden bu bölgelerde nüfus yoğunluğunun daha da artacağı öngörülmektedir. TRB1 Bölgesindeki merkez ilçeler ve Battalgazi (Malatya) dışındaki tüm ilçelerde aksi durum söz konusudur; 2012 yılı nüfus yoğunluğu 2000 yılına göre azalmıştır. En düşük nüfus yoğunluğuna sahip ilçe ise Pülümür (Tunceli)'dür; Pülümür'de km2'ye 2 kişi düşmektedir (Harita 2.1).

Tablo 2.1.4.TRB1 Bölgesi Nüfus Yoğunluğu Değişimi (2000-2012)

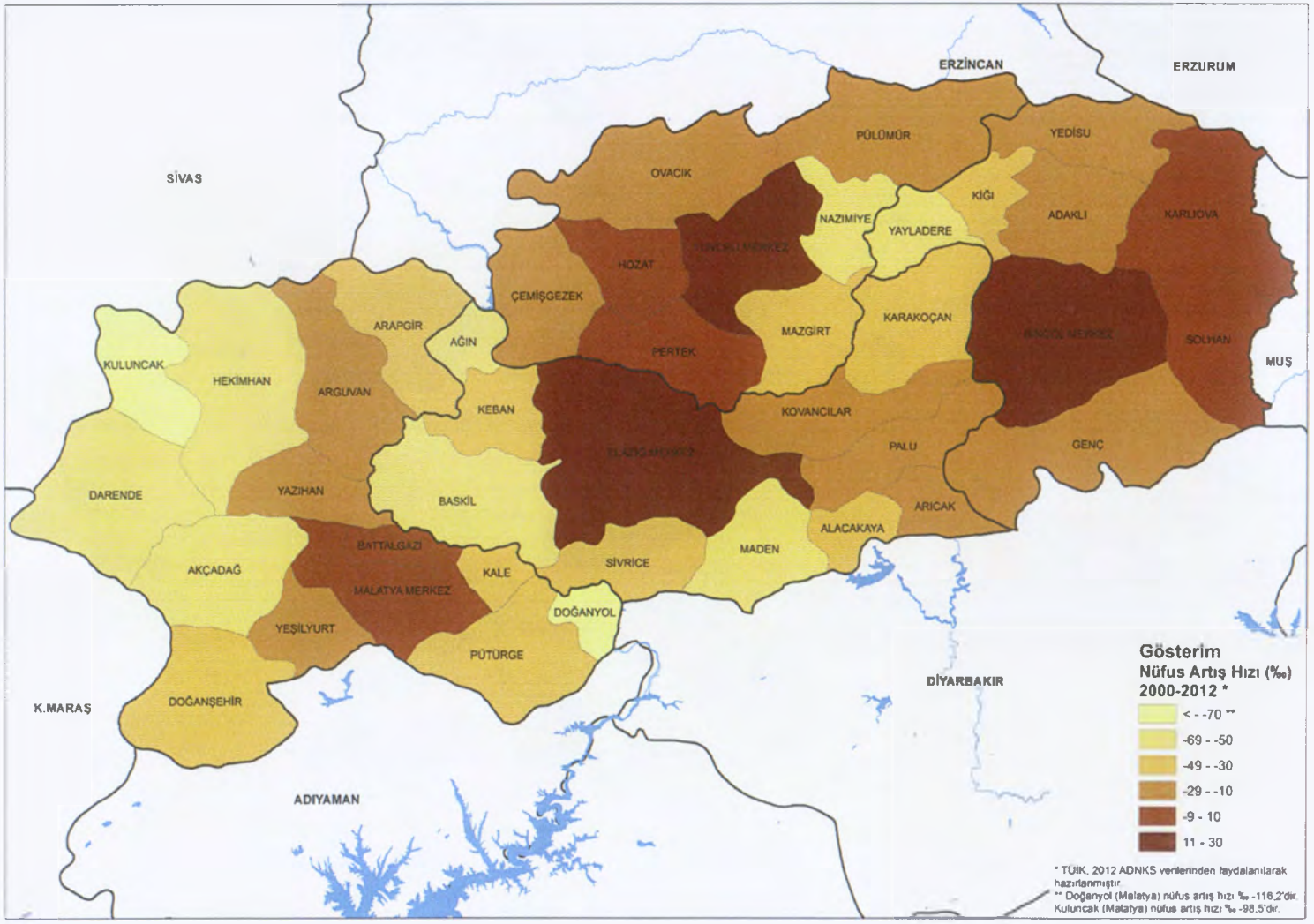
	Yüzölçümü (Km^2)	Nüfus Yoğunluğu (2000)	Nüfus Yoğunluğu (2012)
MALAYA	11776	72	65
ELAZIĞ	8455	67	67
BİNGÖL	8253	31	32
TUNCELİ	7432	13	12
TRB1	35916	49	47
TÜRKİYE	769604	88	98

Kaynak: *TÜİK, 2012*

Kaynak: *TÜİK ADNKS, 2012*

Harita 2.1. İlçelere Göre Nüfus Yoğunluğu, 2012

Kaynak: TÜİK ADNKS, 2012

Harita 2.2. İlçelere Göre Nüfus Artış Hızı, 2012

Bölgede nüfus artış hızlarına bakıldığında, Elazığ merkez ilçe, Bingöl Merkez İlçe ve Tunceli Merkez ilçenin nüfus artış hızlarının bölgede en yüksek olarak gerçekleştiği ilçeler olduğu görülmektedir (Harita 2.2). Halen gelişmekte olan bu kentsel alanlar ayrıca bölge içi göçün de yoğun olduğu noktalardır. Büyükşehir statüsü alacak olan Malatya merkez ilçede nüfus artış hızı görece düşüktür.

Bölgedeki nüfusun yaş dağılımına bakıldığında nüfusun ağırlıklı olarak çalışma çağı nüfusunda (15-64) olduğu görülmektedir. Tunceli ili nüfus piramidi incelendiğinde 20-24 yaş aralığındaki erkek nüfusunun toplam Tunceli nüfusunun %16,2'sini oluşturduğu göze çarpmaktadır (Şekil 2.2). Bölgede bağımlılık oranı en düşük il Tunceli'dir ve Türkiye'nin çok altında bir değer göstermiştir. Bölge genel olarak genç bir nüfusa sahiptir. Ancak, toplam bağımlılık oranının tüm illerde azalması çalışma çağındaki nüfus üzerindeki bağımlı nüfus baskısının azaldığını göstermektedir (Tablo 2.1.5). Bölge içinde bağımlılık oranı en yüksek olan il Bingöl'dür. Bu değerin yüksek olması 0-14 yaş grubundaki kişi sayısının toplam nüfusun %29,5'unu oluşturmasından kaynaklanmaktadır. Bu durum ildeki doğurganlık oranının yüksek olduğunu göstermektedir (Şekil 2.3). Dünya Sağlık Örgütü (WHO) 65 yaş üzeri nüfusun genel nüfus içindeki oranı %10 ve üzerinde olan toplumları yaşlı, %5'in altında olanları ise genç toplum olarak tanımlamaktadır (FKA Malatya Sağlık Araştırması Raporu). Bölge illeri 65 yaş üzeri nüfus oranı incelendiğinde Malatya'nın %6, Elazığ ve Bingöl'ün %8, Tunceli'nin ise %11 oranında olduğu görülmektedir. Tunceli ili, Malatya, Elazığ ve Bingöl'den farklı olarak daha çok yaşlı nüfusu barındırmaktadır. Bu durum, Tunceli'den diğer kentlere genç yaştaki nüfusun daha fazla göç etmiş olmasından kaynaklanabildiği gibi, doğumların azalması ve yaşlı sayısının artması ile nüfusun hızla yaşlanma dönemine girdiğinin göstergesi olabilir (FKA Malatya Sağlık Araştırması Raporu).

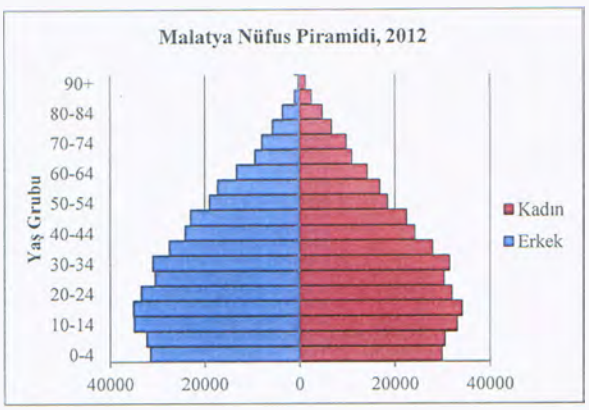

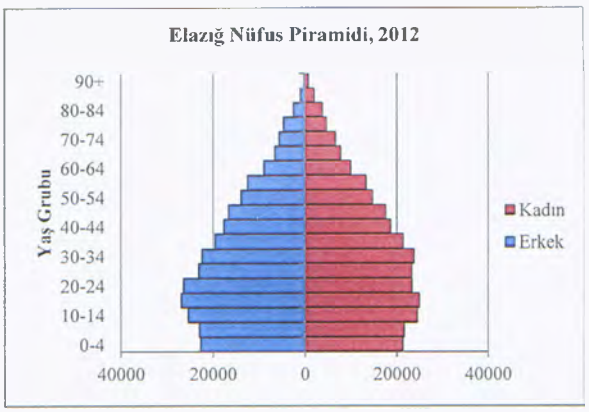
Tablo 2.1.5. TRB1 Bölgesi ve Bazı AB Ülkeleri Bağımlılık Oranları, 2012

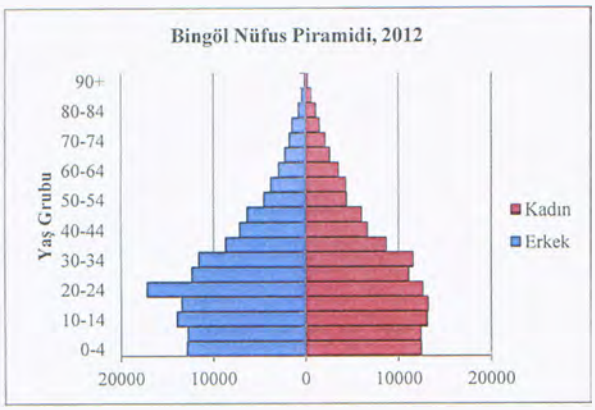
	Bağımlı Nüfus (0-14 yaş ve 65 + yaş)	Bağımlılık oranı
MALATYA	256.095	50,58%
ELAZIĞ	184.248	48,68%
BİNGÖL	92.383	54,30%
TUNCELİ	22.361	34,99%
TRB1	555.087	49,62%
TÜRKİYE	24.539.182	48,03%

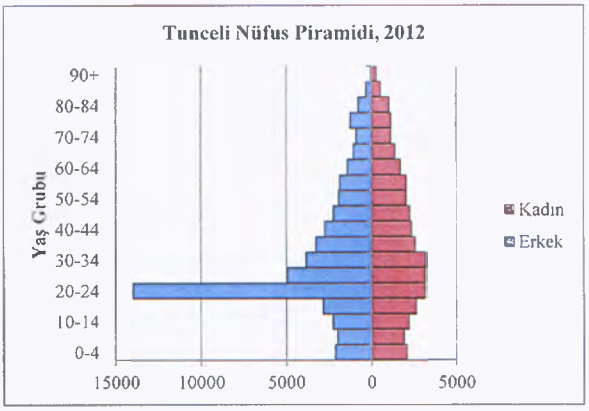
**2011 Dünya Bankası verileridir.*
***Kaynak:** TÜİK, 2012*

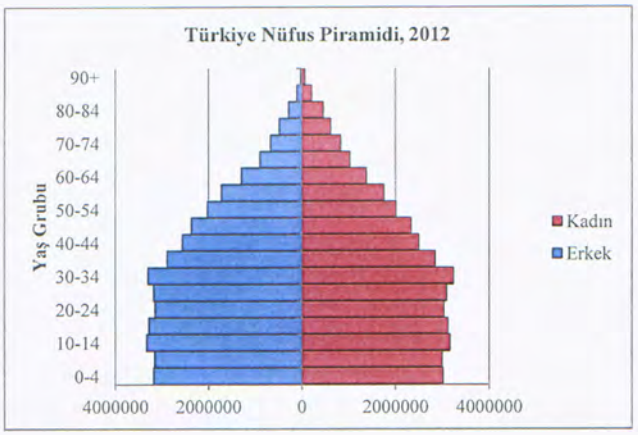

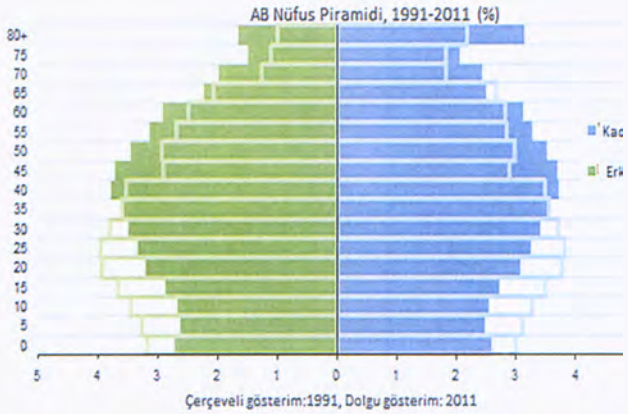

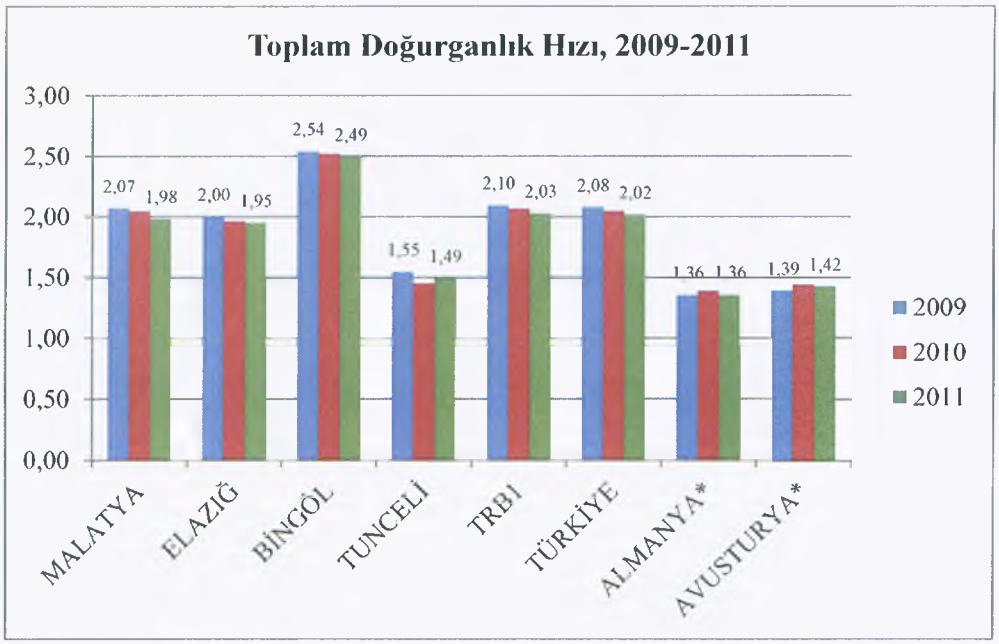

Kaynak: *TÜİK, 2012*
Avrupa Komisyonu (2011), Avrupa Birliği İstatistikleri, web adresi: http://epp.eurostat.ec.europa.eu/statistics_explained/index.php/Population_structure_and_ageing

Şekil 2.2. TRB1 Bölgesi ve AB Nüfus Piramitleri, 2012

T.C.
1923
HALKINMA BAKANLIĞI

TRB1 Bölgesi toplam doğurganlık hızı incelendiğinde, 2009-2011 yılı değişiminin Türkiye değerleriyle aynı seyrettiği ve azaldığı görülmektedir. TRB1 Bölgesinde toplam doğurganlık hızının en yüksek olduğu il Bingöl; en düşük olduğu il Tunceli'dir (Şekil 2.3). Her bin kişiye karşılık bir yılda yapılan canlı doğum sayısını gösteren kaba doğum hızı TRB1 Bölgesinde 2011 yılında ‰17,0 iken; AB ülkelerinde ‰10,4'tür. Bu değerler yıllara göre azalma eğilimindedir.

Kaynak: *TÜİK, 2011*
**Avrupa Komisyonu (2011), Avrupa Birliği İstatistikleri, http://epp.eurostat.ec.europa.eu/statistics_explained/index.php?title=File:Total_fertility_rate,_1960-2011_(live_births_per_woman).png&filetimestamp=20130129121040*

Şekil 2.3. TRB1 Bölgesi ve Bazı AB Ülkeleri Toplam Doğurganlık Hızı Değişimi, 2009-2011

Sağlık ve sosyo-demografik gelişme göstergesi olarak kabul edilen bebek ölüm hızı 2011 yılında Türkiye ortalaması ile benzerlik gösterirken, 2012 yılında artmıştır. Yılda her bin canlı doğuma karşılık kaç bebeğin öldüğünü gösteren bebek ölüm hızı, 1990 yılı için Malatya'da ‰58, Bingöl'de ‰95, Elazığ'da ‰68 ve Tunceli'de ‰53; Türkiye için ise ‰67 olarak tahmin edilmiştir (FKA Malatya Sağlık Araştırması Raporu). 2009 yılında bebek ölüm hızı TRB1 Bölgesinde ‰18,1 ve Türkiye'de ‰13,8 olarak hesaplanmıştır. Türkiye'de sosyo-demografik gelişmeye paralel olarak bebek ölüm hızında düşüş eğilimi devam etmiş 2012 yılında Türkiye'de ‰11,6 seviyesine inmiştir. Ancak aynı düşüş

eğilimi TRB1 bölgesinde 2011 yılına kadar sürmüş, 2012'de ise ‰17,1'e kadar yükselmiştir; Malatya, Elazığ, Bingöl, Tunceli illerinde ise sırasıyla ‰19,5; ‰14,3; ‰17,6; ‰10,1 olarak elde edilmiştir. Bebek ölüm hızları 1990 yılına göre her bölgede büyük düşüş göstermiş olmasına rağmen Avrupa Birliği ülkelerinden hala ciddi farklılıklar göstermektedir.

Tablo 2.1.6. TRB1 Bölgesi ve AB Ülkeleri Bebek Ölüm Hızı, 2012

	2009	2010	2011	2012
MALATYA	20,4	16,8	14,8	19,5
ELAZIĞ	16,9	14,0	11,4	14,3
BİNGÖL	16,0	16,7	15,2	17,6
TUNCELİ	10,6	10,3	13,5	10,0
TRB1	18,1	15,7	13,7	17,1
TÜRKİYE	**13,8**	**12,0**	**11,7**	**11,6**
AB*	**4,2**	**4,0**	**3,9**	**-**

***Kaynak**: TÜİK, 2012*
** 27 AB Ülkesi ortalamasıdır.*
(http://epp.eurostat.ec.europa.eu/tgm/table.do?tab=table&init=1&language=en&pcode=tps00027)

Türkiye'de 2000 yılı hastalık yükü çalışmasına göre kaba ölüm hızı ‰6,3'tür. Gelişmiş ülkelerde ölümlerin %90'ı 50 yaş üzerinde %3-5'i 5 yaş altındaki nüfusta görülür. Bu ölüm vakalarından toplam nüfusa göre elde edilen kaba ölüm hızları ise 2011 yılında Türkiye'de ‰5,1, TRB1 Bölgesi'nde ‰5,3'tür (Tablo 2.1.7). 2000 yılı ulusal hastalık yükü çalışmasında kaba ölüm hızı Türkiye'de ‰5,2, Doğu Bölgesinde ‰5,0 olarak elde edilmiştir. Aynı veriler 1989 TNSA(Türkiye Nüfus ve Sağlık Araştırması, Hacettepe Üniversitesi Nüfus Etütleri Enstitüsü)'da ‰7,8 ve ‰9,6 olduğu düşünüldüğünde, bebek ve çocuk ölümlülüğünde nispi bir azalmanın ölüm hızlarında düşüşe yol açtığı görülebilir (FKA Malatya Sağlık Araştırması Raporu).

Tablo 2.1.7. TRB1 Bölgesinde Kaba Ölüm Hızı Değişimi (‰), 2009-2011

	2009	2010	2011
MALATYA	5,2	5,2	5,3
ELAZIĞ	5,1	5,2	5,1
BİNGÖL	4,8	4,6	5,1
TUNCELİ	6,1	6,9	6,8
TRB1	5,2	5,2	5,3
TÜRKİYE	5,1	5,0	5,1

Kaynak: *TÜİK, 2011*

TRB1 Bölgesi hanehalkı büyüklüğü göstergesi bakımından 2011 yılında Türkiye ortalamasının üzerindedir (Tablo 2.1.8). Bölge illerinden ortalama hanehalkı büyüklüğü en yüksek olan il Bingöl (5,2); en düşük olan il ise Tunceli (3,9)'dir. İlçeler bazında incelendiğinde en büyük ortalama hanehalkı büyüklüğü Solhan (Bingöl) ilçesinde (6,2); en küçük ortalama hanehalkı büyüklüğü Ağın (Elazığ) ilçesinde (2,6)'dir. Bölgede hanehalkı büyüklüğünün kentten kıra doğru arttığına dair bir genelleme yapmak zordur. İlçe detayında yapılan incelemede Tunceli'nin birçok ilçesinde hanehalkı büyüklüğünün kırda kentten daha düşük seviyede olduğu gözlemlenmiştir (kırda 2,6 - 3,4 aralığında). Tunceli'deki bu durum, yaşlı nüfusun toplam nüfusa oranının yüksek olduğu da düşünülürse, çalışma çağındaki nüfusun kırsal alanda iş olanaklarının az olmasından dolayı diğer kentlere göç etmesi ve yaşlı nüfusun yaşadıkları yerde kalmasıyla açıklanabilir.

Tablo 2.1.8. TRB1 Bölgesinde Ortalama Hanehalkı Büyüklüğü, 2011

	Hane Sayısı	Ortalama hanehalkı büyüklüğü
MALATYA	176.857	4,1
ELAZIĞ	134.046	4,1
BİNGÖL	50.387	5,0
TUNCELİ	21.825	3,3
TRB1	383.116	4,3
TÜRKİYE	19.481.678	3,8

Kaynak: *TÜİK, 2011*

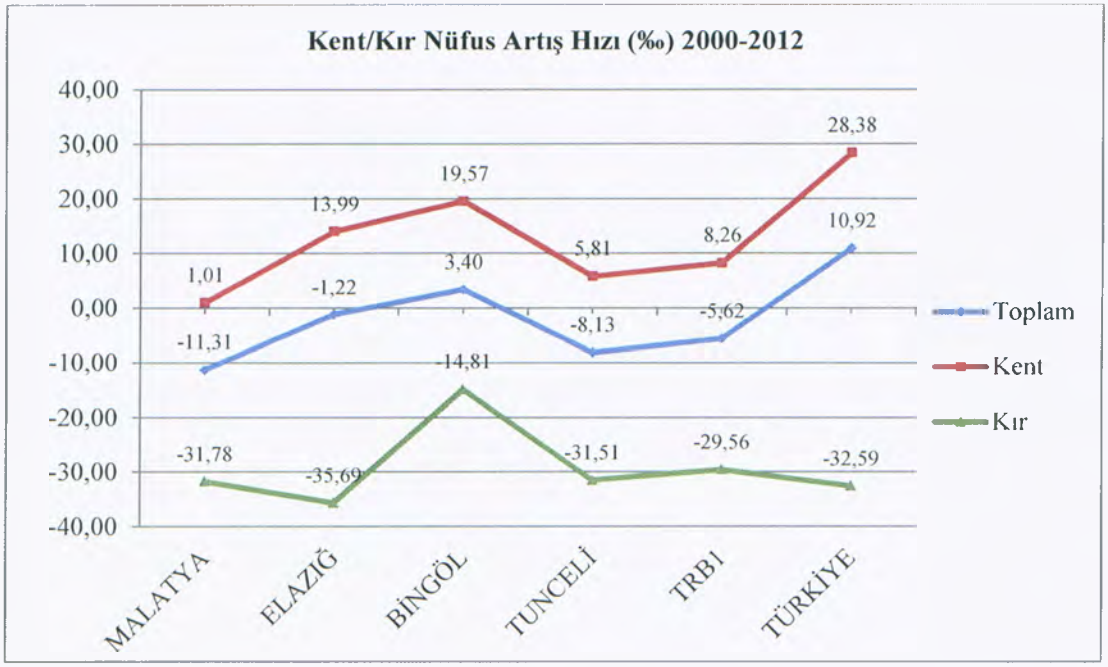
T.C. KALKINMA BAKANLIĞI 1923

2.1.1 Kent ve Kır Nüfusu

Kent tanımı ülkeler arasında farklılaşmakta, ülkemizde ise kent/kır ayrımı net bir şekilde ifade edilememektedir. Hali hazırda resmi kayıtlarda, belli değişkenlere sahip ve nüfusu 20.000 üzeri olan yerleşim yerleri kent olarak tanımlansa da, TÜİK tarafından tasnif edilen veriler köy/şehir ayrımında incelenmektedir. Bu durum, nüfusu 2.000'i geçmeyen, birçok sosyal donatıdan yoksun ilçe merkezlerinin "şehir" statüsünde kentsel alan olarak incelenmesini zorunlu kılmakta, sağlıklı sonuçlar elde edilememesine neden olmaktadır. Veriler sadece bu şekilde incelenebildiğinden dolayı çalışma kapsamında da şehir/köy ayrımına paralel olarak, kentsel/kırsal alan incelemesi benimsenmiştir. Bahse konu nedenlere bağlı olarak, aşağıda belirtilen kentleşme hızı, kentleşme oranı vd. incelemelerin uluslararası literatürde karşılaştırma yapılabilecek düzende olmadığını belirtmekte fayda vardır.

1980'lerde liberal ekonomiye geçişle beraber, hızlı bir kentsel nüfus artışı gözlemlenmiş, 2000'lerden sonra kentsel nüfustaki artış yavaşlamıştır. TRB1 Bölgesi'nde 1990-2000 döneminde artış ‰28,6 iken, 2000-2012 döneminde ‰8,2 olarak gerçekleşmiştir. Kentsel nüfus artış hızı bölgedeki tüm illerde pozitiftir. Bölgede kentsel nüfus halen artmakta ancak bu artış bir önceki on yıla göre daha yavaş gerçekleşmektedir.

İl ve ilçe merkezleri kent olarak kabul edildiğinde kırsal nüfusun artış hızında 1990 yılından bu yana azalma gözlenmektedir. TRB1 Bölgesi 1990-2000 dönemi kırsal nüfus artış hızı ‰-9,9 iken, 2000-2012 döneminde bu değer ‰-29,6 olmuştur (Şekil 2.4). 2000-2012 döneminde bölge illeri ve bölge ortalaması kırsal nüfus artış hızı negatif değerler almaktadır.

Kaynak: *TÜİK, 2012*

Şekil 2.4. TRB1 Bölgesi Kentsel/Kırsal Nüfus Artış Hızı (‰), 2000-2012

Bölge kentlerinin birçoğunda sanayi sektöründe büyüme olmaksızın göçe bağlı nüfus artışı ve hizmet sektörü gelişmesi olmuştur. Ancak sanayiye bağlı göç alan yerleşimler Malatya Merkez, Elazığ Merkez, Maden (Elazığ), Alacakaya (Elazığ), Yeşilyurt (Malatya) olarak sayılabilir. Bu yerleşimlerden Maden, Bakır İşletmesinin özelleşmesi ve fabrikanın küçülmesinden dolayı eski cazibesini kaybetmiştir. Önemli karayolu bağlantıları üzerinde bulunan Darende (Malatya), Doğanşehir (Malatya), Kovancılar (Elazığ), Genç (Bingöl), Solhan (Bingöl)'da ise erişimin kolay olmasından dolayı kentleşme süreci hızlanmış ve bu ilçeler hizmet merkezi konumuna gelmiştir.

Kentsel nüfus oranı en yüksek il olan Elazığ (%74,5), Türkiye (%77,3) ile yakın değerlere sahiptir. 1980'de, Bingöl nüfusunun yaklaşık 3/4'ü kırda yaşarken, 2012 yılında bu oran %43'e düşmüştür (Tablo 2.1.9).

T.C. KALKINMA BAKANLIĞI 1923

Tablo 2.1.9. TRB1 Bölgesi Kent/Kır Nüfusu ve Oransal Değişimi(%), 1980-2012

	2012			1980		2012	
	İl/ilçe	Belde/Köy	Toplam	İl/ilçe	Belde/Köy	İl/ilçe	Belde/Köy
MALATYA	504.793	257.573	762.366	39,8%	60,2%	66,2%	33,8%
ELAZIĞ	418.991	143.712	562.703	42,4%	57,6%	74,5%	25,5%
BİNGÖL	150.166	112.341	262.507	24,0%	76,0%	57,2%	42,8%
TUNCELİ	57.737	28.539	86.276	22,9%	77,1%	66,9%	33,1%
TRB1	1.131.687	542.165	1.673.852	36,2%	63,8%	67,6%	32,4%
TÜRKİYE	58.448.431	17.178.953	75.627.384	43,9%	56,1%	77,3%	22,7%

Kaynak: TÜİK, 1980, 2012

Tablo 2.1.10. Malatya Kentsel/Kırsal Nüfus Artış Hızı (‰), 2000-2012

Malatya	Kent	Kır
Merkez	11,2	-11,0
Akçadağ	-64,4	-51,0
Arapgir	-50,9	-28,4
Arguvan	-17,5	-11,7
Battalgazi	12,8	-2,1
Darende	-35,4	-72,5
Doğanşehir	-19,9	-46,1
Doğanyol	-116,2	-57,9
Hekimhan	-66,6	-44,2
Kale	-85,8	-28,0
Kuluncak	-98,5	-71,3
Pütürge	-64,9	-40,4
Yazıhan	-75,5	-15,1
Yeşilyurt	-41,3	-4,8

Kaynak: TÜİK, 2012

Tablo 2.1.11. Elazığ Kentsel/Kırsal Nüfus Artış Hızı (‰), 2000-2012

Elazığ	Kent	Kır
Merkez	26,6	-29,1
Ağın	-73,8	-50,0
Alacakaya	-49,5	-22,3
Arıcak	-28,8	-28,2
Baskil	-86,4	-46,6
Karakoçan	-60,2	-29,8
Keban	-20,4	-73,9
Kovancılar	5,6	-36,6
Maden	-35,6	-68,3
Palu	-9,5	-32,2
Sivrice	-31,6	-63,0

Kaynak: TÜİK, 2012

Tablo 2.1.12. Bingöl Kentsel/Kırsal Nüfus Artış Hızı (‰), 2000-2012

Bingöl	Kent	Kır
Merkez	35,7	-7,7
Adaklı	2,9	-20,8
Genç	5,2	-57,0
Karlıova	-29,6	8,4
Kiğı	-42,5	-13,9
Solhan	15,1	-14,0
Yayladere	-92,1	-17,1
Yedisu	-29,2	-8,9

Kaynak: TÜİK, 2012

Tablo 2.1.13. Tunceli Kentsel/Kırsal Nüfus Artış Hızı (‰), 2000-2012

Tunceli	Kent	Kır
Merkez	22,8	-17,6
Çemişgezek	-21,5	-22,0
Hozat	1,6	-26,1
Mazgirt	-25,1	-45,3
Nazımiye	-40,2	-63,3
Ovacık	-46,8	1,4
Pertek	21,0	-37,6
Pülümür	-6,9	-34,2

Kaynak: TÜİK, 2012

2.1.2 Göç

2007-2008 döneminde bölgenin net göç hızı incelendiğinde, Tunceli dışındaki illerin; 2010-2011 döneminde ise Malatya dışındaki illerin net göç hızlarının negatif değer aldığı görülmektedir (Tablo 2.1.14). Malatya'nın bu durumunun büyükşehir statüsü kazanmak için yürütülen çalışmaların etkisi olduğu söylenebilir.

Göçün yaş dağılımı incelendiğinde Elazığ ve Bingöl için sırasıyla, yoğun olarak 20-29, 15-19 yaş aralığında negatif yönde olduğu görülmektedir. Malatya ve Tunceli illeri için ise sırasıyla, 15-24, 20-24 yaş aralığında pozitif yönde olduğu görülmektedir. Malatya'da göçün genç nüfusta yoğunlaşması, başta öğrenci sayısı her yıl artan ildeki köklü üniversitenin varlığı ve Doğu ve Güneydoğu Anadolu'daki illerden gelen vasıfsız genç işgücü için bir cazibe merkezi olması; Tunceli için ise askeri yapının varlığı ile açıklanabilir. Bölge geneli incelendiğinde göçün büyük kısmının iş ve eğitim olanaklarının fazla olduğu büyükşehirlere (İstanbul, Ankara, Adana) yönelik olduğu söylenebilir. Ayrıca Malatya kayısı hasat döneminde yoğun olarak mevsimlik göç almaktadır. Yapılan saha çalışmalarına göre mevsimlik işçilerin yoğun olarak Adıyaman ilinden geldiği ortaya çıkmıştır.

T.C. KALKINMA BAKANLIĞI 1923

Tablo 2.1.14. İllerin Aldığı / Verdiği Göç, Net Göç ve Hızı (2010 - 2011 Dönemi)

	Aldığı Göç	Verdiği Göç	Net Göç	Net Göç Hızı (‰)
MALATYA	32.925	29.515	3.410	4,51
ELAZIĞ	16.862	20.054	-3.192	-5,70
BİNGÖL	9.292	10.782	-1.490	-5,67
TUNCELİ	6.187	6.419	-232	-2,72
TRB1	57032	58536	1504	-0,90

Kaynak: *TÜİK, 2012*

Tablo 2.1.15. TRB1 Bölgesi Alınan ve Verilen Göç, Net Göç ve Net Göç Hızı (2008-2010)

	2008-2009	2009-2010
Dönem sonu nüfus	1.626.357	1.625.158
Aldığı göç	45.501	47.974
Verdiği göç	55.849	59.330
Net göç	-10.348	-11.356
Net göç hızı (binde)	-6,34	-6,96

Kaynak: *Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi (ADNKS), 2010*

Resmi istatistiklere göre TRB1 bölgesi Türkiye'nin hatırı sayılır düzeyde göç veren bölgelerinden biridir. Bölgeden net göç hızı yaklaşık binde 7'dir. İllerin bireysel net göç hızları dönemselliğe (tayin dönemleri, mevsimlik işçiler vb.) ve dışsal koşullara (iklim, terör, işsizlik vb.) değişmektedir.

Tablo 2.1.16. İllerin Göç Aldığı ve Verdiği İller, 2009-2010

Alınan göç, 2009-2010			Verilen göç, 2009-2010		
	Sayı	Oran (%)		Sayı	Oran (%)
Malatya			**Malatya**		
En fazla göç aldığı iller			En fazla göç verdiği iller		
İstanbul	5.641	22,28	İstanbul	8.474	27,40
Elazığ	2.147	8,48	Ankara	2.355	7,61
Adıyaman	1.958	7,73	Elazığ	1.424	4,60
Ankara	1.695	6,69	Adıyaman	1.391	4,50
Mersin	859	3,39	Mersin	1.329	4,30
En az göç aldığı iller			En az göç verdiği iller		
Gümüşhane	20	0,08	Sinop	33	0,11
Sinop	18	0,07	Bayburt	32	0,10
Bartın	18	0,07	Karabük	31	0,10
Çankırı	15	0,06	Çankırı	24	0,08
Artvin	11	0,04	Bartın	21	0,07
Elazığ			**Elazığ**		
En fazla göç aldığı iller			En fazla göç verdiği iller		
İstanbul	2.432	15,64	İstanbul	3.418	17,58
Malatya	1.424	9,16	Malatya	2.147	11,05
Diyarbakır	1.078	6,93	Ankara	1.361	7,00
Tunceli	1.016	6,53	Diyarbakır	1.020	5,25
Bingöl	859	5,52	İzmir	797	4,10
En az göç aldığı iller			En az göç verdiği iller		
Bayburt	20	0,13	Uşak	26	0,13
Karabük	19	0,12	Karaman	25	0,13
Sinop	16	0,10	Hakkari	24	0,12
Ardahan	16	0,10	Bayburt	22	0,11
Bartın	15	0,10	Bartın	20	0,10
Bingöl			**Bingöl**		
En fazla göç aldığı iller			En fazla göç verdiği iller		
İstanbul	1.908	22,57	İstanbul	2.921	27,96
Diyarbakır	815	9,64	Diyarbakır	864	8,27
Elazığ	733	8,67	Elazığ	859	8,22
Ankara	402	4,76	Ankara	608	5,82
İzmir	274	3,24	Malatya	369	3,53
En az göç aldığı iller			En az göç verdiği iller		
Karaman	5	0,06	Rize	10	0,10
Iğdır	5	0,06	Bartın	10	0,10
Düzce	5	0,06	Iğdır	8	0,08
Sinop	4	0,05	Artvin	6	0,06

Bartın	3	0.04	Bayburt	2	0.02
Tunceli			**Tunceli**		
En fazla göç aldığı iller			En fazla göç verdiği iller		
İstanbul	1.308	20,44	İstanbul	1.166	18,63
Elazığ	643	10,05	Elazığ	1.016	16,24
Ankara	549	8,58	Ankara	574	9,17
İzmir	376	5,88	İzmir	405	6,47
Diyarbakır	341	5,33	Erzincan	200	3,20
En az göç aldığı iller			En az göç verdiği iller		
Ardahan	5	0,08	Yalova	6	0,10
Iğdır	5	0,08	Gümüşhane	3	0,05
Gümüşhane	4	0,06	Rize	3	0,05
Karaman	4	0,06	Artvin	2	0,03
Uşak	3	0,05	Bayburt	0	0,00
TRB1			**TRB1**		
En fazla göç aldığı bölgeler			**En fazla göç verdiği bölgeler**		
TR10 İstanbul	**11.289**	**0,24**	**TR10 İstanbul**	**15.984**	**26,94**
TRC2 Şanlıurfa, Diyarbakır	**3.672**	**0,08**	**TR51 Ankara**	**4.898**	**8,26**
TR62 Adana, Mersin	**3.528**	**0,07**	**TR62 Adana, Mersin**	**4.352**	**7,34**
En az göç aldığı bölgeler			**En az göç verdiği bölgeler**		
TRA2 Ağrı, Kars, Iğdır, Ardahan	**603**	**0,01**	**TRA2 Ağrı, Kars, Iğdır, Ardahan**	**571**	**0,96**
TR82 Kastamonu, Çankırı, Sinop	**274**	**0,01**	**TR82 Kastamonu, Çankırı, Sinop**	**385**	**0,65**
TR81 Zonguldak, Karabük, Bartın	**261**	**0,01**	**TR81 Zonguldak, Karabük, Bartın**	**374**	**0,63**

Kaynak: *Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi (ADNKS), 2010*

Malatya en çok İstanbul, Elazığ, Adıyaman, Ankara ve Mersin'den göç almakta ve yine aynı illere göç vermektedir. Yukarıda da değinildiği gibi mevsimlik işçiler çoğunlukla Adıyaman'dan gelmektedir. Mersin'den mevsimlik işçi akışı olduğu gibi, Malatya'dan birçok emeklinin yerleşim için Mersin'i tercih etmeleri de iki il arasındaki göçü açıklayıcı bir başka faktör olabilir. Elazığ bölgesel bir göç geçiş merkezi görüntüsündedir. Elazığ TRB1 bölgesindeki bütün illerden ve Diyarbakır'dan göç almakta, üç büyük şehir ve Malatya ve Diyarbakır'a göç vermektedir. Özellikle Tunceli ve Bingöl için Elazığ önemli bir merkez konumundadır. Malatya ve Elazığ'ın bölge içindeki çekim gücünü açıklayan diğer faktörler çıkış noktası olan memlekete yakınlık ve gelişmekte olan ekonomilerinin gerektirdiği işgücü olabilir. Elazığ'ın Bingöl, Tunceli ve Diyarbakır'dan aldığı göçte akrabalık ilişkileri ikincil derecede etkili bir faktör olarak görülebilir. Bingöl'ün göç aldığı iller üç büyük şehir, Elazığ ve Diyarbakır'dır. Bingöl bölgeden Malatya ve

Elazığ'a, komşusu Diyarbakır'a ve İstanbul ve Ankara'ya göç vermektedir. Tunceli de Bingöl gibi üç büyük şehir, Elazığ ve Diyarbakır'dan göç almakta, ancak üç büyük il, Elazığ ve Erzincan'a göç vermektedir. Bölgeden göçün ana yönü genellikle batıya doğrudur. Özet olarak, bölgenin kendi doğusuna ve kuzeyine olan göç akımları zayıftır. Buralardan görece çok az göç alınıp verilmektedir. Bölge batıdan ve güney ve güneydoğusundan (özellikle istihdam amaçlı) mevsimlik ve kalıcı göç almakta, batısına ve güneyine göç vermektedir.

2.1.3 Sonuç ve Analiz

TRB1 Bölgesi 2000-2012 nüfus verilerine bakıldığında, bölgenin yıllık nüfus artış hızının Bingöl ili dışında negatif olduğu görülmektedir. Bu bölgenin göç veren bir bölge olduğuna işaret etmektedir. Dolayısıyla göçün ve neden olduğu etkilerin azaltılması için başta yeni iş yaratımı ve işletmeler açılması (girişimcilik) olmak üzere ekonomik imkânları artırıcı stratejilere önem verilmesi akılcı olacaktır. Göçün bölge içindeki açılımına bakıldığında köy nüfuslarının düşmekte ve kent nüfuslarının artmakta oluşu, özellikle köy nüfusunun işgücü sağladığı tarım sektöründe bölgenin geleneksel avantajının kaybedilmemesi için stratejiler geliştirilmesi gerektiğine işaret etmektedir. Bölge içerisinde genç göçü için odak merkezi olan il Malatya'dır. Büyükşehir olan Malatya'da bu genç göçünün sosyal ve ekonomik sorunlara neden olmaması için özellikle sanayi ve hizmetler sektöründe genç işgücünü massedecek stratejiler geliştirilmesi gerekebilir. Aynı durum bölgenin diğer cazibe merkezi Elazığ için de geçerlidir.

Ekonomik yansımaları olabilecek diğer nüfus olguları ise yüksek doğurganlık hızı ve Türkiye ortalamasının biraz üstünde seyreden hanehalkı sayılarıdır. Bu iki ortalama özellikle kırsalda yaşayan ve sabit geliri olmayan yüksek sayıda bireye sahip haneler için yoksulluk riskinin arttığını göstermektedir.

Bölge nüfusu ağırlıklı olarak çalışma çağında (15-64 yaş aralığında) olup, bölgenin bağımlılık oranının tüm illerde azalması genç nüfusun çoğalmakta olduğunun başka bir göstergesidir. İleride yaşanması muhtemel ekonomik ve sosyal sorunların önlenmesi ve çalışma çağındaki nüfusun bölgenin önemli bir üstünlüğü olarak sürdürülebilmesi için özellikle işgücü eğitimi programlarına ağırlık verilmelidir. Diğer yandan, bölge içerisinde erişilebilirlik yönünden avantajlı olan bazı ilçelerde de nüfus sanayiye bağımlı olarak

artmaktadır. Bu ilçelerde özellikle genç işgücü için hizmet sektörlerinde işgücü eğitimi programları düşünülebilir.

Bölgede genel olarak kentsel nüfus yoğunluğunun fazla olması özellikle büyükşehir ve merkez ilçe belediyelerinin gelecekte sağlayacakları hizmet alanları ve kapsamını belirlemeleri gerektiğine işaret etmektedir. Büyüyen bir nüfus için su, atık hizmetleri ve ulaşım gibi temel ve önemli işlevlerin çok dikkatli ve ekolojiye zarar vermeyecek bir şekilde planlanması, bölge kentlerinin yaşanılabilirliğini artıracak ve dolayısıyla nitelikli işgücünün tercih ettiği yerler haline gelmesine yardımcı olacaktır.

2.2 Eğitim

Günümüze kadar uzanan dönem içinde pek çok ekonomistin, sosyal ve siyasal bilimcinin kalkınmada eğitimin çok önemli bir rolü olduğunu ileri sürdükleri bilinmektedir. Özellikle 1960 yılından beri okur-yazarlık oranı, ilk, orta ve yükseköğretimdeki okullaşma oranı, eğitim teknolojisinin yaygınlık derecesi, eğitim ve öğretim programlarının niteliği gibi pek çok ölçütle belirlenen eğitim düzeyinin yükseltilmesi; bütün toplumsal, ekonomik, yönetimsel ve siyasal gelişmeler -kısaca kalkınma- için bir önkoşul olarak düşünülmektedir. Başka bir deyişle başarılı bir kalkınma süreci, toplumu değişim bilincine kavuşturmaya dayanır. Değişim bilincine kavuşmanın ilk adımı da eğitimdir (Kaya, 1995: 26).

Tablo 2.2.1. Nüfusun Bitirilen Eğitim Düzeylerine Göre Dağılımı, 2011

Bitirilen eğitim düzeyi	Malatya	Elazığ	Bingöl	Tunceli	TRB1	TÜRKİYE
Okuma yazma bilmeyen	7,50%	6,80%	10,10%	8,60%	7,7%	4,70%
Okuma yazma bilen fakat bir okul bitirmeyen	20,20%	23,20%	28,40%	13,60%	22,1%	20,60%
İlkokul mezunu	18,70%	18,60%	16,40%	17,50%	18,2%	22,90%
İlköğretim mezunu	18,30%	18,40%	21,40%	18,60%	18,8%	17,90%
Ortaokul veya dengi okul mezunu	4,60%	4,20%	2,40%	3,80%	4,1%	4,30%
Lise veya dengi okul mezunu	19,90%	18,00%	14,00%	24,90%	18,6%	17,70%
Yüksekokul veya fakülte mezunu	7,90%	7,40%	4,70%	8,80%	7,3%	8,20%
Yüksek lisans mezunu	0,40%	0,50%	0,20%	0,50%	0,4%	0,60%
Doktora mezunu	0,20%	0,20%	0,10%	0,10%	0,2%	0,20%
Bilinmeyen	2,30%	2,70%	2,50%	3,60%	2,5%	3,00%

Kaynak: TÜİK 2013a

Nüfusun bitirilen eğitim düzeylerine göre dağılımı incelendiğinde bölgenin bir okul bitirmeyen nüfus oranı, Türkiye oranından daha yüksek bir değere sahiptir. İller bazında kıyaslama yapıldığında, Tunceli'de Lise veya dengi okul mezunu ile Yüksekokul veya fakülte mezunlarının oranlarının hem diğere illerden hem de Türkiye ortalamasından daha iyi bir değere sahip olduğu görülmektedir. Hemen hemen tüm eğitim düzeylerinde Bingöl ili Türkiye ortalamasından ve diğer illerin ortalamasından daha düşük değerlere sahiptir (Tablo 2.2.1).

2.2.1 Bölgede Okuryazarlık Durumu

Birleşmiş Milletler "İnsani Gelişim Endeksi"'(*Human Development Index)*in dört temel ölçütünden biri olan okuryazarlık oranı, toplumların gelişmişlik seviyesini gösteren önemli ölçütlerden biridir. Bölgedeki okuryazarlık oranının ülke genelinin altında olması bölgenin zayıf yönlerindendir. Ülke genelinde okuryazarlık oranı %92,3 iken, bölgede %89,7 düzeyindedir. Bölge illerinden Malatya ve Elazığ'da okuryazarlık oranı bölge ortalamasının üzerinde olsa da (%90,5 ve %90,7) , ülke oranının altında kalmaktadır. Bingöl ve Tunceli illerinde ise okuma yazma bilenlerin oranı bölge ortalamasının dahi altında bir düzeydedir. Bölgenin okuryazarlık durumu Harita 2.1'de görülmektedir. Bölgede okuryazarlığın kentlerin çeperlerinden uzakta kalan ve erişilebilirliği düşük ilçelerde azaldığı söylenilebilir. Bu durum okuryazarlığın daha çok kırsal alanlarda düşük olduğuna işaret etmektedir.

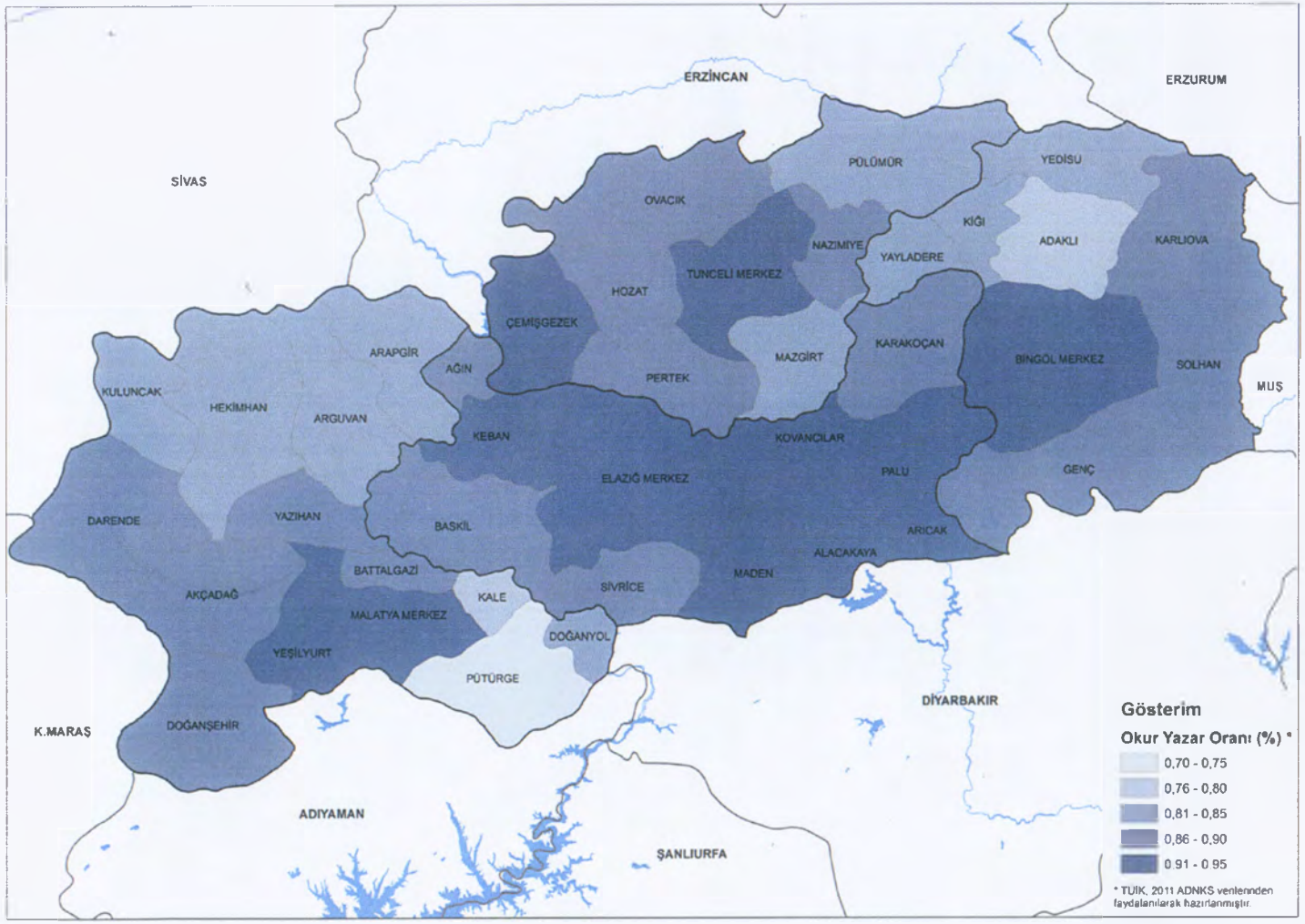
Cinsiyetlere göre okuma yazma oranları incelendiğinde, ülkede olduğu gibi bölgede de kadınların okuryazarlık oranı erkeklere kıyasla çok daha düşük seviyededir. Okuma yazma bilmeyen kadınların sayısı Malatya, Elazığ ve Bingöl illerinde erkeklerin yaklaşık üç katı iken Tunceli ilinde 5 katından fazladır (Tablo 2.2.2).

Tablo 2.2.2. Okuma yazma durumu ve cinsiyete göre nüfus (6 + yaş), 2011

	Okuma yazma durumu	Toplam	Erkek	Kadın
Malatya	Okuma yazma bilmeyen	7,5%	2,7%	12,4%
	Okuma yazma bilen	90,2%	95,2%	85,1%
	Bilinmeyen	2,3%	2,2%	2,4%
Elazığ	Okuma yazma bilmeyen	6,8%	2,7%	10,8%
	Okuma yazma bilen	90,5%	94,4%	86,7%
	Bilinmeyen	2,7%	2,9%	2,5%
Bingöl	Okuma yazma bilmeyen	10,1%	4,0%	16,5%
	Okuma yazma bilen	87,4%	93,4%	81,0%
	Bilinmeyen	2,5%	2,6%	2,5%
Tunceli	Okuma yazma bilmeyen	8,6%	3,1%	16,2%
	Okuma yazma bilen	87,8%	92,9%	80,8%
	Bilinmeyen	3,6%	4,0%	3,0%
TRB 1	Okuma yazma bilmeyen	7,7%	2,9%	12,7%
	Okuma yazma bilen	89,7%	94,5%	84,8%
	Bilinmeyen	2,5%	2,6%	2,5%
TÜRKİYE	Okuma yazma bilmeyen	4,7%	1,6%	7,8%
	Okuma yazma bilen	92,3%	95,3%	89,3%
	Bilinmeyen	3,0%	3,1%	2,8%

Kaynak: *TÜİK 2013a*

Kaynak: TÜİK ADNKS, 2011

Harita 2.3. İlçelere Göre Okur Yazarlık Durumu, 2011

T.C. KALKINMA BAKANLIĞI 1923

2.2.2 Okul Öncesi Eğitim

Nitelikli okulöncesi eğitimin yaygınlaştırılması, ilk ve ortaöğretim için nitelikli bir öğrenme temelinin oluşturulması, yetişkinleri öğrenmeye özendirme, sistemin parçaları arasında tutarlılığın sağlanması hayat boyu öğrenmenin stratejik hedefleri arasındadır. Gelişmiş toplumlarda büyük önem verilen nitelikli okulöncesi eğitim kalitesi ne yazık ki ülkemizde ve bölgemizde hala yeterli seviyeye ulaşamamıştır. Yine de bölge okulöncesi okullaşma oranının Türkiye ortalamasının üzerinde olması bölgenin güçlü yönlerindendir.

Bireylerin eğitim hayatındaki en kritik dönemlerden biri olan okulöncesi eğitim verileri incelendiğinde bölgenin genel olarak Türkiye ortalamasının üzerinde bir seviyede olduğu görülmektedir. İller bazında okulöncesi okullaşma oranları incelendiğinde Elazığ ve Tunceli'de ilgili oranın Türkiye oranının yaklaşık 1,5 katı, Malatya'da Türkiye oranının yaklaşık %2 üzerinde, Bingöl'de ise Türkiye oranının yaklaşık %1,5 altında olduğu görülmektedir (Tablo 2.2.3).

Tablo 2.2.3. Okulöncesi Okullaşma Oranları, 2011*

	Toplam	Erkek	Kadın
Türkiye	29,8	30,2	29,4
Malatya	32,1	32,7	31,4
Elazığ	45,2	45,7	44,7
Bingöl	28,5	28,4	28,6
Tunceli	46,1	45,7	47,7

**: Okul öncesi okullaşma oranları 3-5 yaşların net okullaşma oranlarıdır.*
***Kaynak:** TÜİK 2013b*

Tablo 2.2.4. Okulöncesi Okul, Öğrenci ve Öğretmen Sayıları, 2012

	Okul Sayısı	Öğretmen Sayısı	Öğrenci Sayısı	Öğretmen Başına Öğrenci Sayısı
Türkiye	28.625	55.883	1.169.556	21
TRB1	790	1.319	30.117	23
Malatya	327	620	12.228	20
Elazığ	250	400	12.366	31
Bingöl	182	213	4.397	21
Tunceli	31	86	1.126	13

***Kaynak:** TÜİK 2013b*

Okulöncesi Okul, Öğrenci ve Öğretmen Sayıları incelendiğinde verilerin iller bazında nüfus ile doğru orantılı olduğu görülmektedir (Tablo 2.2.4). Öğretmen başına düşen

öğrenci sayısı Malatya, Elazığ ve Bingöl illerinde Türkiye oranına yakın iken, Tunceli'de Türkiye oranının neredeyse yarısına tekabül eden bir düzeydedir. Bu durum Tunceli'deki okulöncesi nüfus yoğunluğunun nispeten az olmasına bağlanabilir.

2.2.3 İlköğretim

İlköğretim, bireylerin ilgi ve yeteneklerini geliştirerek onları hayata ve üst öğrenime hazırlamak, ilgi alanlarının ve kişilik özelliklerinin ortaya çıkmasını sağlamak, meslekleri tanıtmak ve seçeceği mesleğe uygun okul ve kurumlara yöneltmek, bilgi yüklemek yerine onlarda zekâyı ve yaratıcı düşünceyi ortaya çıkarmak, bilgiye ulaşmanın yöntem ve tekniklerini öğretmek gibi birçok amacı içinde barındırmaktadır.

Tablo 2.2.5. İlköğretim Okullaşma Oranları, 2011

	Toplam	Erkek	Kadın
Türkiye	98,6	98,7	98,5
Malatya	98,6	98,8	98,4
Elazığ	98,8	99,1	98,6
Bingöl	96,5	96,8	96,1
Tunceli	96,5	97,0	96,0

Kaynak: *TÜİK 2013a*

İlköğretim okullaşma oranları incelendiğinde Malatya ve Elazığ illerinin Türkiye oranına yakın, Bingöl ve Tunceli illerinde ise Türkiye oranının altında oranlara sahip olduğu görülmektedir (Tablo 2.2.5). Cinsiyetlere göre okullaşma oranları dikkate alındığında tüm bölge illerinde erkeklerdeki okullaşma oranı ile kadınlardaki okullaşma oranı arasındaki farkın Türkiye genelinden daha fazla olduğu göze çarpmaktadır.

Tablo 2.2.6. İlköğretim Okul, Öğrenci ve Öğretmen Sayıları, 2012

	Okul Sayısı	Öğretmen Sayısı	Öğrenci Sayısı	Öğretmen Başına Öğrenci Sayısı
Türkiye	32.108	515.852	10.979.301	21
TRB1	1.184	13.470	247.924	18
Malatya	518	6.392	112.147	18
Elazığ	317	4.141	82.118	20
Bingöl	307	2.276	46.438	20
Tunceli	42	661	7.221	11

Kaynak: *TÜİK 2013a*

İlköğretim Okul, Öğrenci ve Öğretmen sayıları incelendiğinde verilerin yine il nüfusları ile orantılı olduğu görülmektedir (Tablo 2.2.6). Yalnızca Bingöl ilinde okul sayısı nüfusa göre yüksek bir değerdedir. Öğretmen başına düşen öğrenci sayısı açısından bölge illeri Türkiye ortalamasına yakın veya daha iyi değerlere sahiptir. Tunceli ilinde ise bu değer Türkiye ortalamasının yaklaşık yarısıdır.

2.2.4 Ortaöğretim

İlköğretim ile yükseköğretim arasındaki aşamayı oluşturan ortaöğretim kurumları, ilköğretimin sağladığı temel bilgi ve becerilerin ötesinde, genel ya da mesleki-teknik alanlarda öğrencilere daha geniş ve daha derin genel ve mesleki kültür kazandıran kurumlar olarak önemli bir eğitim basamağını oluşturmaktadır.

Tablo 2.2.7. Ortaöğretim Okullaşma Oranları, 2011

	Toplam	Erkek	Kadın
TR Türkiye	67,3	68,5	66,1
Malatya	78,3	80,5	76,0
Elazığ	74,5	78,1	70,7
Bingöl	48,9	53,7	43,8
Tunceli	79,7	77,7	81,9

Kaynak: *TÜİK 2013a*

Ortaöğretim okullaşma oranları incelendiğinde Malatya, Elazığ ve Tunceli illerinde bu oran Türkiye oranının üzerindeyken, Bingöl ilinde Türkiye oranının altındadır (Tablo 2.2.7). Yine bölge illerinde cinsiyet açısından ortaöğretim okullaşma oranlarına bakıldığında ülke genelinde olduğu gibi erkeklerde okullaşma oranı kadınlardan fazladır. Sadece Tunceli ilinde kadınlarda okullaşma oranı erkeklerde okullaşma oranının önüne geçmiştir.

Tablo 2.2.8. Genel Ortaöğretim Okul, Öğrenci ve Öğretmen Sayıları, 2012

	Okul Sayısı	Öğretmen Sayısı	Öğrenci Sayısı	Öğretmen Başına Öğrenci Sayısı
Türkiye	4.171	122.716	2.666.066	22
TRB1	155	4.073	82.903	20
Malatya	73	1.964	38.986	20
Elazığ	45	1.394	29.539	21
Bingöl	19	423	10.937	26
Tunceli	18	292	3.441	12

Kaynak: *TÜİK 2013a*

Genel Ortaöğretim Okul, Öğrenci ve Öğretmen sayıları incelendiğinde yine verilerin il nüfusları ile orantılı olduğu görülmektedir (Tablo 2.2.8). Öğretmen başına düşen öğrenci açısından ise Malatya ve Elazığ illeri Türkiye oranına yakın, Bingöl daha düşük, Tunceli ise daha yüksek bir değere sahiptir.

Tablo 2.2.9. Mesleki Ortaöğretim Okul, Öğrenci ve Öğretmen Sayıları, 2012

	Okul Sayısı	Öğretmen Sayısı	Öğrenci Sayısı	Öğretmen Başına Öğrenci Sayısı
Türkiye	5.501	113.098	2.090.220	18
TRB1	116	2.581	44.379	17
Malatya	52	1.223	21.592	18
Elazığ	40	912	14.322	16
Bingöl	16	356	7.461	21
Tunceli	8	90	1.004	11

Kaynak: *TÜİK 2013a*

Mesleki Ortaöğretim Okul, Öğrenci ve Öğretmen sayıları incelendiğinde yine verilerin illerin nüfusu ile orantılı olduğu görülmektedir (Tablo 2.2.9). Öğretmen başına düşen öğrenci açısından ise Malatya ve Elazığ illeri Türkiye oranına yakın, Bingöl daha düşük, Tunceli ise daha yüksek bir değere sahiptir.

2.2.5 Yükseköğretim

Bölgede 2012 yılı itibari ile dört Üniversite bulunmaktadır. 1975'te Elazığ'da kurulan Fırat Üniversitesi ile aynı yıl Malatya'da kurulan İnönü Üniversitesi bölgenin köklü üniversitelerindendir. 2007'de kurulan Bingöl Üniversitesi ve 2008'de kurulan Tunceli Üniversitesi yeni ve hızlı gelişen üniversitelerdir.

T.C. KALKINMA BAKANLIĞI 1923

Bingöl Üniversitesi'nde 6 fakülte, 3 enstitü, 3 yüksekokul, 5 meslek yüksekokulu bulunmaktadır. Tunceli Üniversitesi ise 6 fakülte, 2 enstitü, 1 yüksekokul ve 2 meslek yüksekokulu ile eğitim faaliyetlerini sürdürmektedir. Eğitim hayatına daha önce başlayan İnönü Üniversitesi 13 fakülte, 4 enstitü, 4 yüksekokul, 11 meslek yüksekokulu, 1 konservatuar; Fırat Üniversitesi de 12 fakülte, 4 enstitü, 3 yüksekokul, 9 meslek yüksekokulu ve 1 konservatuvara sahiptir.

Tablo 2.2.10. Ön lisans ve Lisans Öğretim Elemanı Sayıları, 2011

	Toplam öğretim elemanı	Profesör	Doçent	Yardımcı Doçent	Diğer öğretim elemanı
Türkiye	118.839	16.783	9.257	24.759	68.040
TRB1	3.473	449	303	833	1.888
Malatya	1.373	176	123	335	739
Elazığ	1.519	253	165	366	735
Bingöl	284	13	10	68	193
Tunceli	297	7	5	64	221

Kaynak: *TÜİK 2013a*

Tablo 2.2.11. Ön lisans ve Lisans Öğrenci Sayıları, 2011

	Yeni kayıtlı	Okuyan	Mezun
Türkiye	813.580	4.112.687	496.794
TRB1	18.705	58.511	9.401
Malatya	7.333	23.082	3.926
Elazığ	7.755	27.413	4.526
Bingöl	2.077	4.446	467
Tunceli	1.540	3.570	482

Kaynak: *TÜİK 2013a*

Ön Lisans ve Lisans Öğretim Elemanı ile öğrenci sayıları incelendiğinde İnönü ve Fırat Üniversitelerinin yeni kurulan Bingöl ve Tunceli Üniversitelerine göre daha iyi bir seviyede olduğu görülmektedir (Tablo 2.2.10). Türkiye'de üniversitelere kayıtlı bulunan öğrencilerin yaklaşık %1,5'i TRB1 Bölgesinde bulunana üniversitelerde okumaktadır (Tablo 2.2.11)

2.2.6 Çıraklık ve Yaygın Eğitim

Bir ekonomide gerek duyulan insan kaynağının ihtiyaçlara cevap verebilecek şekilde düzenlenmesi gerekmektedir. İster büyük ister küçük ölçekli işletmelerde ihtiyaç duyulan yasıflı eleman ihtiyacının giderilmesi için çıraklık ve mesleki eğitimin önemi büyüktür.

Yaşam boyu eğitim kavramı, eğitimi kurumsallaşmış kalıptan çıkararak her ortamda ve her yaşta öğrenmeyi hedef göstermektedir. Nitekim bireyin hayatının sınırlı bir dönemini kapsayan okul eğitimi, sürekli değişim içinde olan dünyanın getireceği tüm ihtiyaçları karşılamaya yetmeyecektir. Dolayısı ile toplumdaki bireylerin yararlanacağı yaygın eğitim olanakları büyük önem arz etmektedir. İller bazında ve eğitim kurumlarına göre kurum, kursiyer ve öğretmen sayısı verileri incelendiğinde mevcut kurum sayıları ile öğretmen sayılarının illerin nüfusu ile orantılı olduğu görülebilmektedir. Malatya ve Elazığ'da kursiyer sayıları birbirine çok yakın değerlerdedir. Elazığ'daki kursiyerlerin büyük çoğunluğu halk eğitim merkezlerinden yararlanan kursiyerlerden oluşmaktadır. (Tablo 2.2.12)

T.C. KALKINMA BAKANLIĞI 1923

Tablo 2.2.12. İllere ve eğitim kurumlarına göre kurum, kursiyer, öğretmen ve derslik sayısı (2010-2011 Öğretim yılı sonu)

	MALATYA			ELAZIĞ			BİNGÖL			TUNCELİ		
	KR	KS	ÖR	KR	KS	ÖR	KR	KS	ÖR	KR	KS	ÖR
TOPLAM	134	68.703	1.162	90	67.949	787	29	22.929	238	18	7696	100
Halk Eğitim Merkezi	14	30.251	54	11	37.708	52	8	14.154	30	8	5604	38
Mesleki Eğitim Merkezi	1	2.186	53	1	1.399	28	1	358	8	1	221	5
3308 sayılı kanuna göre açılan meslek kursları	-	123	-	-	307	-	-	389	-	-	14	-
Pratik Kız Sanat Okulu	2	249	-	2	53	-	1	-	-	1	20	-
Olgunlaşma Enstitüsü	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Turizm Eğitim Merkezi	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Yetişkinler Teknik Eğitim Merkezi	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Özel Dershane	41	15.394	586	28	11.345	377	5	3.215	101	4	806	27
Motorlu Taşıt Sürücü Kursu	23	15.218	213	19	13.435	197	7	3.788	52	1	888	14
Muhtelif Kurslar	24	2.119	79	15	1.793	44	2	523	11	-	-	-
Özel Eğitim ve Rehabilitasyon Merkezi	19	1.912	119	4	782	50	4	502	27	1	132	7
Özel Eğitim	1	311	-	4	817	-	-	-	-	-	-	-
Özel Etüt Eğitim Merkezi	5	445	21	3	164	11	-	-	-	-	-	-
Rehberlik Araştırma Merkezi	1	-	14	1	-	12	1	-	9	1	-	9
Özel Eğitim Toplamı	3	495	23	2	146	16	-	-	-	1	11	-
Bilim Sanat Merkezi	1	457	23	1	136	16	-	-	-	-	-	-
Öğretilebilir Zihinsel Eng. İş Eğit.Mrk.	1	38	-	1	10	-	-	-	-	1	11	-
Otistik Çocuklar İş Eğitim Merkezi	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-

***KR**: Kurum **KS.** Kursiyer **ÖR:** Öğretmen*
***Kaynak:** TÜİK 2013b*

2.2.7 Sonuç ve Analiz

Bölge genelinde eğitim olanaklarının özellikle kentsel alanlar ve hinterlandlarında yeterli olduğu söylenilebilir. Okullaşma oranları açısından Türkiye ortalamasına yakın ve üstünde değerler görülmektedir, ancak özellikle Bingöl'de ortaöğretim okullaşma oranı çok düşüktür. Ayrıca, öğretmen başına düşen öğrenci sayılarının Bingöl dışında Türkiye ortalamasına eşit veya altında olduğu görülmektedir. Bununla birlikte, yapılan ilçe ziyaretlerinde eğitimde temel sorunların altyapıya dayalı bir karakteri olduğu da öne çıkmıştır. Az öğrencisi olan ve coğrafi uzaklık dezavantajına sahip köylerden ilçelere veya ilköğretim okullarının olduğu köylere öğrenci taşınması hem aileler hem de uygulama açısından çeşitli zorluklar ortaya çıkarmaktadır. Birçok öğrencinin belirli yerleşimlerdeki okullarda yoğunlaşması öğretmen başına öğrenci sayısını artırmakta ve eğitimin kalitesini düşürmektedir.

Diğer yandan, bazı ilçe ve köylerde öğretmen barınması için altyapı eksikliği, coğrafi uzaklık vb. faktörler öğretmenlerin istifası veya belirli bir süre sonra tayin istemesine neden olmakta ve dolayısıyla eğitimde devamlılık sağlanamamaktadır. Dolayısıyla özellikle öğretmenler ve memurlar için barınma alt yapılarının oluşturulması veya geliştirilmesi ve taşımalı sistemde kurulan okulların hem veliler hem de uygulama için tasarruflu olabilecek optimum uzaklıktaki yerleşimlerde konuşlandırılması gerekmektedir. Başta Bingöl ve Tunceli olmak üzere, bölgedeki tüm kırsal bölgelerde ilk ve ortaöğretim altyapıları ve bunları destekleyici unsurların geliştirilmesi, bu gibi sorunların çözümü için etkili olabilir.

Bölgede hayat boyu öğrenmeye yönelik altyapıların ve projelerinde gelişmesi gerekmektedir. Önceki bölümde değinilen genç nüfusun beceri ve yeteneklerinin gelişmesi, bu nüfusun istihdam edilebilirliğini kolaylaştıracaktır. Hayat boyu öğrenme alanında belirli alanlarda sadece özel sektörün sağlayabileceği hizmetler bulunmakla birlikte, üniversitelerde hâlihazırda kurulu bulunan veya kurulacak sürekli eğitim merkezlerinin de bölgenin ihtiyaçlarına göre farklılaşan eğitim programları sunması etkin bir strateji olabilir.

Bölgede bulunana dört üniversite hem bölge içinden, hem de komşu bölgelerden öğrencilerin tercih ettiği üniversitelerdir. Yüksek genç nüfus ve yükseköğretime verilen önemin artması ve yükseköğretimin istihdam edilebilirliği kolaylaştırması nedeniyle

gelecekte yükseköğretime olan talebin artması beklenmektedir. Üniversitelerin bulundukları illerin ekonomisine ve sosyal hayatına yaptığı katkılar aşikârdır. Ancak, üniversitelerin beklenen kalkınma etkilerini yaratabilmeleri uzun sürebilmektedir. Dolayısıyla, bölgedeki dört üniversitenin de gelecekteki stratejilerini artan öğrenci sayılarına hizmet edebilecek yurt, derslik, vb. fiziki altyapılar ve eğitimin kalitesini yükseltebilecek insan kaynağı, teknoloji vb. yumuşak altyapıların gelişimiyle birlikte değerlendirmeleri gerekmektedir. Artan öğrenci ve öğretim üyesi ve öğretim elemanı sayıları bölgede özel yurt veya kira amaçlı konut yapmak isteyenler için de gelecekte fırsatlar sunmaktadır. Bu nedenle öğrenci sayış artışı üniversitelerin stratejilerine yansıtılmalıdır.

Bölgede özellikle Bingöl Üniversitesi ve Tunceli Üniversitesi yeni kurulmuş olmalarına rağmen önemli bir atılım içerisindedirler. Bu üniversitelerin tercih edilebilirliğini artırmak ve eğitim kaliteleriniz artırmak için tematik (belirli alanlarda yoğunlaşmış) bir yapılanmaya gidilmesi etkili olabilir. Örneğin, Bingöl Üniversitesi için ziraat ve doğa bilimleri, Tunceli Üniversitesi için beşeri bilimler ve güzel sanatlar etkin yoğunlaşma temaları olabilir. Bunlara ek olarak, şu anda Malatya'da kurulması düşünülen tarım temalı ve araştırmaya yönelik üniversite, tarımın önemli bir sektör olduğu bölgeye olumlu katkılar yapabilir.

TRB1 bölgesi açısından sadece cazibe merkezleri Elazığ ve Malatya'da vakıf üniversiteleri kurulabilir. Ancak, bu olası vakıf üniversitelerinin öğrenciler tarafından tercih edilebilmesi için gerekecek nedenleri kurucu vakıfların baştan yaratması gerekmektedir. Öncelikle bölgede veya komşu bölgelerde bulunan üniversiteleri tekrarlamamak için olası vakıf üniversitesinin uzun vadede uzmanlaşacağı alanı ve eğitim felsefesini belirlemek gerekmektedir. Talebi etkileyebilecek bir diğer etken ise sosyal ve kültürel ortamların varlığıdır. Bu ortamlar açısından TRB1 bölgesi illeri arasında açık bir dengesizlik vardır. Sosyal ve kültürel ortamlar Malatya ve Elazığ'da daha yoğun olarak toplanmış olup, bu illerde öğrenciler için daha fazla ve uygun fiyatlarda barınma ortamları olduğu söylenebilir. Sonuç olarak, küçük veya orta büyüklükte ve teknoloji ve tasarım alanlarına yoğunlaşmış bir üniversitede kaliteli bir eğitim, iyi bir fiyatlandırma ile sunulabilir ve kaliteli ve istihdam edilebilir çıktılar (mezunlar) üretilebilirse TRB1 bölgesinde bir vakıf üniversitesi başarılı olabilir.

2.3 Kültür ve Spor

2.3.1 Müze ve Ören Yerleri

Türkiye'de yer alan, Kültür ve Turizm Bakanlığı'na bağlı 189 müzeden yalnızca 3'ü TRB1 bölgesinde bulunmakta, Bingöl ve Tunceli illerinde ise müze bulunmamaktadır. Karakaya ve Keban baraj gölleri altında kalan, başta Aslantepe höyüğü olmak üzere bölgedeki ören yerlerinde yapılan kazılardan elde edilen eserler Elazığ Müzesi ve Malatya (Arkeoloji) Müzesi'nde; yörenin geleneksel yaşamına dair detayları sunan eserler ise Malatya Beşkonaklar Etnografya Müzesi ile yine Elazığ Müzesi'nde yer almaktadır. Aktif arkeolojik kazıların ve dolayısıyla kalıntıların yoğun olarak bulunmaması nedeniyle Bingöl ve Tunceli illerinde Arkeoloji Müzesi'ne gerek duyulmamasına karşın; sahip olduğu gelenek, görenek ve gündelik yaşam ögeleri ile karakteristik oluşturmuş bu illerimizde Etnografya müzelerinin henüz kurulmamış olması büyük eksikliktir.

Tablo 2.3.1.TRB1 Bölgesi'nde Müze ve Ören Yerleri, 2011

İl	Müzeler				Ören Yeri	Müze Eser Sayısı	Müze-Ören Yeri Ziyaretçi Sayısı
	Arkeoloji	Etnografya	Genel	Özel			
MALATYA	1	1	-	3	1	16139	31081
ELAZIĞ	-	-	1	-	-	30026	1856
BİNGÖL	-	-	-	-	-	-	-
TUNCELİ	-	-	-	-	-	-	-

Kaynak: *Kültür İstatistikleri 2011, TÜİK*

Bakanlığa bağlı devlet müzelerinin dışında ülkemizde bulunan 174 özel müzenin 3'ü bölgemizde Malatya ilinde yer almaktadır (Tablo 2.3.1). Bunlar İnönü Üniversitesi tarafından kurulan İsmet İnönü ve Turgut Özal Müzeleri ile Es-Seyyid Osman Hulusi Efendi Vakfı tarafından kurulan Somuncu Baba ve Darende Tanıtım Merkezi'dir. Özel müzelerin denetimi Bakanlık tarafından yapılmaktadır.

2.3.2 Kütüphaneler

Nüfusa oranlandığında TRB1 bölgesinde bulunan kütüphane sayısının Türkiye ortalamasının üzerinde olduğu görülmektedir. Sahip olunan kütüphane ve kitap sayısı

bakımından Malatya bölgede ilk sırada yer almaktadır. Kütüphanelerden yararlanma açısından Elazığ bölgede ilk sıradadır (Tablo 2.3.2).

Tablo 2.3.2. 2011 yılı Halk Kütüphanesi Verileri

Bölge Adı	Kütüphane sayısı	Kitap Sayısı	Yararlanma Sayısı	Bin kişi başına Yararlanma Sayısı
TR	1118	15.621.478	18.826.715	252
TRB1	41	466.836	782.231	470
Malatya	20	180.367	247.600	327
Elazığ	8	126.062	323.577	579
Bingöl	6	81.369	150.719	575
Tunceli	7	79.038	60.335	709

Kaynak: *Kültür İstatistikleri 2011, TÜİK*

Bölgede faal gezici kütüphane yalnızca Elazığ ilinde bulunmaktadır. 4.017 kitabın bulunduğu gezici kütüphane 2011 yılında 13 köy ve 4 mahalleye hizmet götürmüştür. Bunun dışında, örgün ve yaygın eğitim kurumlarına bağlı Malatya'da 343, Elazığ'da 229, Bingöl'de 106 ve Tunceli'de 51 kütüphane bulunmaktadır (Kültür İstatistikleri 2011, TÜİK).

2.3.3 Sinema ve Tiyatrolar

Tiyatro verileri incelendiğinde TRB1 Bölgesinin nüfusa oranla sahip olduğu tiyatro salonu ve koltuk sayısının Türkiye ortalamasının üzerinde olduğu görülmektedir (Tablo 2.3.4). Ancak sinema verileri incelendiğinde, bölgedeki sinema salonu ve koltuk sayısının nüfusa oranla Türkiye ortalamasının çok altında kaldığı görülmektedir (Tablo 2.23). Bölge illerinden yalnızca Malatya ülke ortalamasına yakın bir sinema altyapısına sahipken Tunceli'de aktif sinema salonu bulunmayışı dikkat çekicidir. 2011 yılından beri Dersim İnsan Hakları Film Festivali'nin düzenlendiği ilde sinema salonu eksikliğinin giderilmesi kentin ve bölgenin sosyal gelişimine büyük katkı sağlayabilir.

Tablo 2.3.3. 2011 yılı Sinema Verileri

Bölge Adı	Sinema Salonu Sayısı	Koltuk Sayısı	Gösteri Sayısı	Seyirci Sayısı
TR	1.917	257.604	37.892	37.439.786
TRB1	29	4.263	652	515.487
Malatya	18	2.897	435	287.487

Elazığ	8	1.108	152	190.000
Bingöl	3	258	65	38.000
Tunceli	-	-	-	-

Kaynak: *Kültür İstatistikleri 2011, TÜİK*

Tablo 2.3.4. 2011 yılı Tiyatro Verileri

Bölge Adı	Tiyatro Salonu Sayısı	Koltuk Sayısı	Gösteri Sayısı	Seyirci Sayısı
TR	511	194.020	23.361	5.385.588
TRB1	21	6.553	615	174.353
Malatya	8	3.057	417	119.173
Elazığ	8	2.106	109	31.382
Bingöl	3	810	57	14.400
Tunceli	2	580	32	9.398

Kaynak: *Kültür İstatistikleri 2011, TÜİK*

2.3.4 Kültür Varlıkları ve Sit Alanları

TRB1 Bölgesi ve çevresi genel olarak korunan alanlar bakımından zengin bir yapıya sahiptir. Taşınmaz kültür varlığı açısından bölgede en çok sivil mimarlık örnekleri ile dinsel ve kültürel yapılar bulunmaktadır (Tablo 2.3.5 ve Tablo 2.3.6). Tescilli bu yapıların sırasıyla Malatya ve Elazığ illerinde yoğunlaştığı görülmektedir. Aynı durum bölgede bulunan sit alanları için de geçerlidir. Bunun nedeni bu iki ilin yerleşim geçmişinin Tunceli ve Bingöl'e kıyasla daha eski tarihlere dayanması olabilir.

Tablo 2.3.5. TRB1'de Bulunan Korunması Gerekli Taşınmaz Kültür Varlığı, 2011

Tescil Grubu	MALATYA	ELAZIĞ	BİNGÖL	TUNCELİ
Sivil Mimarlık Örneği	79	46	3	6
Dinsel Yapı	68	67	18	22
Kültürel Yapı	43	42	8	21
İdari Yapı	10	21	2	1
Askeri Yapı	1	8	2	5
Endüstriyel ve Ticari Yapı	1	2	-	-
Mezarlık	15	11	11	15
Şehitlik	2	1	-	-
Anıt-Abide	3		3	1
Doğal Varlıklar	5	12	1	1
Kalıntılar	5	6	8	5
Korunmaya Alınan Sokaklar	-	-	-	-

Kaynak: *http://www.kulturvarliklari.gov.tr/TR,44799/illere-gore-korunmasi-gerekli-tasinmaz-kultur-varligi-i-.html*

Tablo 2.3.6. TRB1 Bölgesi'nde Bulunan Sit Alanları, 2011

Tescil Grubu	Malatya	Elazığ	Bingöl	Tunceli
Arkeolojik Sit Alanı	83	52	8	12
Doğal Sit Alanı	8	6	1	1
Arkeolojik ve Tarihi Sit	1	-	-	-
Arkeolojik ve Doğal Sit	-	1	-	-
Arkeolojik ve Kentsel Sit	-	1	-	-

Kaynak: *http://www.kulturvarliklari.gov.tr/TR,44974/illere-gore-sit-alanlari-istatistigi.html*

2.3.5 Kültürel Etkinlikler-Festivaller

Bölge tarihinde ve geleneksel yaşamında önem arz eden olayları yaşatmak ve ayrıca, ekonomik açıdan önemli yöresel ürünleri ve el sanatlarını tanıtmak amacıyla her yıl belirli günlerde festivaller ve şenlikler düzenlenmektedir. Bölgenin ekonomik, sosyal, kültürel yaşamını canlandıran bu tür etkinlikler folklor gösterileri, konserler, film gösterileri, paneller ve yarışmalarla zenginleştirilmektedir. İl bazında yapılan bazı etkinlikler aşağıda verilmiştir: (http://www.bingolkulturturizm.gov.tr/dosya/1-287113/h/festivaller-9.pdf http://www.malatyakulturturizm.gov.tr/belge/1-61741/yerel-etkinlikler.html

http://www.elazigkulturturizm.gov.tr/belge/1-96753/yerel-etkinlikler.html
http://www.tuncelikulturturizm.gov.tr/belge/1-58477/yerel-etkinlikler.html)

Malatya İli kültürel etkinlikleri;

- Yeşilyurt Kiraz, Kültür ve Spor Şenliği; Yeşilyurt, Haziran'ın 3.haftası
- Malatya Fuarı & Uluslar Arası Kültür Sanat ve Kayısı Festivali Merkez; Temmuz'un 2. veya 3.haftası
- Arguvan Türkü Festivali; Arguvan, Temmuz'un son haftası
- 3. Fethiye Kültür ve Sanat Festivali; Yazıhan, Ağustos'un son haftası
- Yazıhan Kültür ve Sanat Festivali; Yazıhan, Ağustos'un 3.haftası
- Horata Kültür ve Sanat Şenliği; Ağustos
- Hekimhan Kültür ve Müzik Şöleni; Hekimhan, Ağustos 4. Haftası
- Güzelyurt Kültür ve Sanat Şenliği; Hekimhan, Eylül ayı
- Arapgir Bağbozumu Şenlikleri; Arapgir, Eylül'ün 2 haftası
- Doğanşehir Elma ve Kültür Şenliği; Doğanşehir, Eylül'ün 3.haftası
- Akçadağ Belediyesi Bal Armut Kültür Ve Sanat Şöleni, Akçadağ - Eylül'ün 3.haftası
- Malatya Uluslararası Film Festivali – Kasım'ın 2. veya 3. haftası

Bingöl İli kültürel etkinlikleri;

- Nevruz Bayram; 21 Mart
- Hıdırellez Kültür Bahar Bayramı; Mayıs'ın 1. haftası
- Güneşin Doğuşu; Karlıova, 15 Temmuz-15 Ağustos tarihleri arası
- Sülbüs Kültür ve Doğa Festivali; Yayladere, Temmuz'un 3. haftası
- At Yarışları; Karlıova, 20 Ağustos-10 Eylül
- Av Sezonu Açılış Şenlikleri; Bingöl/Merkez, 16 Ağustos-1 Ekim

Elazığ İli kültürel etkinlikleri;

- Gezin Çilek Festivali; Maden, Haziran ayı
- Dallıca Patila Şöleni; Dallıca Köyü, Temmuz'un ilk haftası
- Piri Davut Şenlikleri; Keban, Temmuz ayı
- Heybet Baba Kültür ve Sanat Festivali; Kovancılar, Temmuz ayı
- Keban Su ve Alabalık Festivali; Temmuz ayı
- Uluslararası Hazar Gölü Su Sporları Şenlikleri; Sivrice, Temmuz ayı
- Sun Köyü Festivali; Sun Köyü, Ağustos ayı
- Uluslararası Hazar Şiir Akşamları; Haziran veya Eylül ayı
- Çayda Çıra Film Festivali; Mayıs ayı
- Üzüm ve Orcik Festivali

T.C. KALKINMA BAKANLIĞI 1923

Tunceli İli kültürel etkinlikleri

- Pülümür Bal Festivali, Eylül ayı
- Çemişgezek Dut ve Peynir Festivali, Haziran'ın son haftası
- Pertek Dut Festivali, Temmuz ayı
- Munzur Kültür ve Doğa Festivali, Temmuz'un son haftası
- Dersim İnsan Hakları Film Festivali, Mayıs'ın son haftası

2.3.6 Mutfak Kültürü

TRB1 Bölgesinin farklı medeniyetlere ev sahipliği yapması nedeniyle sahip olduğu kültürel zenginliğe paralel olarak yöresel mutfağının da zengin bir görünüm arz ettiği söylenebilir. Bölgenin önde gelen ekonomik etkinliğinin tarım olması nedeniyle mutfak kültüründe bölgede yetiştirilen ürünlerin ağırlığı görülmektedir. Yakın ilişkide olduğu komşusu Güney Doğu Anadolu Bölgesi'nin et ve kebap ağırlıklı mutfağından farklı olarak, Yukarı Fırat Havzası tahıl ve bakliyat ağırlıklı bir mutfağa sahiptir. Kullanılan ana malzeme bulgur olup köfteler, sarmalar ve ekmek çeşitleri bölge mutfağında önemli yer tutar. Bölgede özellikle Malatya ve Elazığ yörelerinde, 70'den fazla köfte çeşidi olduğu bilinmektedir. Köftelere örnek olarak analı-kızlı, içli köfte, ekşili köfte, sıkma köfte, Harput köfte, patlıcanlı köfte sayılabilir. Zengin sarma çeşitlerine, yalnızca bu bölgede Malatya yöresinde yapılan dolama, kiraz yaprağı, fasulye yaprağı, ayva yaprağı sarmaları örnek olarak verilebilir. Tandır etmeği, yufka ekmek, kınalı ekmek, ekşili ekmek, yağlı ekmek ile kömbe, Elazığ'ın sırın ve patilası bölge mutfağının karakteristiğini oluşturan hamur işleridir.

Bölge mutfağının bir başka özelliği de ev ekonomisinin ön planda olmasıdır. Yörelerin özelliklerine göre yaz ve güz döneminde kış mevsimi için hazırlıklar yapılmaktadır. Bunların başında yaygın meyvecilik faaliyetlerine bağlı olarak bölgenin öne çıkan ürünlerinden reçel yapılması, meyve ve sebzelerin kurutulması, turşu ve salamura yapılması, şehriye ve erişte kesilmesi, tarhana ve kavurma hazırlanması gelmektedir.

Bölgede yoğun ve kaliteli kayısı, üzüm ve dut yetiştiriciliğine bağlı olarak bu ürünlerin kurutularak tüketilmesinin yanı sıra geleneksel yöntemlerle işlenerek pekmez, pestil ve cuculk olarak tüketilmesi de yaygındır. Dut ve üzüm pestili, köpük pestili, kayısı döneri,

üzüm sucuğu, ceviz sucuğunun (orcik) dışında dut helvası, çir kavurması, zerden de yöreye özgü tatlılardandır.

2.3.7 Müzik Kültürü ve Halkoyunları

Bölgenin önemli kültür zenginliklerinden olan halk oyunlarının ve yöresel müziklerin şekillenmesinde bölge insanının yaşama biçimi, bölgenin tarihi ve coğrafi yapısı etkili olmuştur. Bölgenin genelinde görülen en yaygın halk oyunu halay türündedir. Bingöl'de Kartal Oyunu, Delilo, Çepik (El çırpma), Çaçan, Gövend (Halay), Horani; Elazığ'da Çayda Çıra; Malatya'da Halay; Tunceli'de Şahin Uçurdum, Karaçol, Keçiko, Gule bölgede oynanan başlıca halk oyunlarıdır. Oyunlar Malatya ve Bingöl'de davul-zurna, Elazığ'da davul-klarnet, Tunceli'de ise davul-zurna ya da keman, kemençe, cümbüş eşliğinde oynanır. Diğer taraftan halayların yanı sıra toplu oynanan ve törensel bir karaktere sahip semahların da bölge kültüründe önemli bir yeri vardır. Malatya ve Tunceli illerinde Hızır Semahı, Bozok Semahı, Demdem Semahı, Arguvan Semahı, Kırat Semahı ve Turna Semahı dönülmektedir.

Bölgenin müzik kültüründe Elazığ-Harput ve Malatya-Arguvan müziği öne çıkmaktadır. Tespit edilebilen 200 civarında mahalli türkü ve uzun havaya sahip Harput müziği, sanat müziği ile halk müziği unsurlarını bünyesinde taşıyan, divan ve halk edebiyatının bir arada bulunduğu çok özel bir müzik olarak tanımlanmaktadır.
(http://www.malatyakulturturizm.gov.tr/belge/1-61699/halk-oyunlari.html
http://www.elazigkulturturizm.gov.tr/belge/1-57178/halk-oyunlari.html
http://www.bingolkulturturizm.gov.tr/belge/1-58318/halk-oyunlari.html
http://www.tunceli kulturturizm.gov.tr/belge/1-58348/halk-muzigi-halk-oyunlari-yoresel-halk-edebiyati.html)

2.3.8 Geleneksel El Sanatları

Bölgede geleneksel el sanatları günümüzden 25-30 yıl öncesine kadar canlılığını sürdürürken teknolojik gelişmeler ve değişen ihtiyaçlar sonucu unutulmaya, hatta kaybolmaya yüz tutmuştur. Bölgede görülen başlıca el sanatları dokumacılık (halı, kilim, cicim, heybe), ahşap oymacılığı, çanak-çömlek yapımıdır. Dokumacılıkta bitkilerin kökünden elde edilen doğal boya kullanılmakta, desenler yöreye göre farklılık göstermektedir.

Yukarıda bahsi geçen alanların dışında, Malatya ve Elazığ yöresinde çit baskıcılığı, yemenicilik, semercilik, bakırcılık ve ipekçilik yakın döneme kadar önemini korumuş el sanatlarındandır. Pamuktan dokunmuş başörtüsü, yazma anlamına gelen "çit" üzerine yapılan tahta kalıpla baskı işlemi "çit basma" olarak adlandırılmakta ve günümüzde az sayıda da olsa yazmalar, sofra bezi, sedir örtüsü, bohça, peçete, namaz seccadesi gibi örnekler basılmaktadır. Birkaç usta ile devam ettirilen bakırcılık ve semercilik dışında diğer sanat dalları yok olmaya yüz tutmuştur.

Bingöl'de keçecilik, Tunceli'de dericilik, Elazığ'da iğne oyacılığı ve şapkacılık, Malatya'da ise manusa, culfa ve çarpana dokumacılığı geçmişte yoğun olarak üretim yapılan ancak artık önemini yitirmiş alanlardır. Bölgedeki geleneksel el sanatlarının canlandırılması ve ürünlerinin ekonomik değer kazanması, bölgede oluşabilecek turizm hareketliliğine paralel olarak gelişeceği düşünülmektedir.
(http://www.elazigkulturturizm.gov.tr/belge/1-57187/geleneksel-el-sanatlari.html
http://www.malatyakulturturizm.gov.tr/belge/1-61720/geleneksel-el-sanatlari.html
http://www.bingolkulturturizm.gov.tr/dosya/1-289104/h/yoresel-el-sanatlari.pdf
http://www.tunceli kulturturizm.gov.tr/belge/1-58450/geleneksel-el-sanatlari.html)

2.3.9 Sportif Faaliyetler

Sosyal hayata katılımın ve sosyal sermayenin göstergesi olarak da ele alınabilen spor kulüplerinin sayısı bölgede artmaktadır. Elazığ ilinde son üç yıl içinde spor kulübü sayısının yerinde sayması dikkat çekicidir. Bölgede spor kulüpleri faaliyetlerinin artması için yeni ve spor faaliyeti olarak çeşitlilik gösteren tesislerin açılması gerekmektedir. Sporda altyapının zayıf oluşu bölgedeki sportif faaliyetler için önemli bir dezavantajdır. Tesis sayısı artışıyla birlikte bölgede özellikle "tek saha-tek salon" çevresinde sürdürülen ve artan kulüp ve sporcu sayısına gerekli antrenman zamanı sağlamayan dezavantajlı durum ortadan kalkacaktır.

Tablo 2.3.7. TRB1 Bölgesinde Spor Kulüpleri ve Lisanslı Sporcu Sayıları (2010-2012)

	2010			2011			2012		
	Kulüp Sayısı	Kadın Sporcu	Erkek Sporcu	Kulüp Sayısı	Kadın Sporcu	Erkek Sporcu	Kulüp Sayısı	Kadın Sporcu	Erkek Sporcu
Malatya	114	6.847	17.108	118	7.674	18.972	128	8.816	22.311
Elazığ	67	3.197	10.249	66	3.515	11.063	66	4.326	13.367
Bingöl	42	1.515	5.484	46	1.746	6.186	50	2.113	7.086
Tunceli	26	2.095	3.708	35	2.382	4.149	40	2.677	5.186
TRB1	249	13.654	36.549	265	15.317	40.370	284	17.932	47.950
Türkiye	10.498	492.465	1.272.292	11.071	552.990	1.398.226	11.695	664.346	1.666.744

Kaynak: *SGM, https://www.sgm.gov.tr/Sayfalar/Istatistikler.aspx*

Bölgede amatör ve bölgesel liglerde çeşitli dallarda mücadele eden birçok spor kulübü bulunmaktadır. Ancak, bu kulüplerin yeterli kaynaklara sahip olmaması bu mücadelenin sürekli olmaması ile sonuçlanmalıdır. Genel olarak, ekonomisi gelişmiş kentler ve bölgelerde profesyonel liglerde mücadele eden takımlar görülmektedir. Dolayısıyla, bölgede profesyonel olarak ulusal alanda mücadele edebilecek düzeyde mali altyapısı olan kulüp sayısı azdır. Bu açıklığı başta belediyeler olmak üzere çeşitli müesseselerin desteklediği kulüpler kapatmaya çalışmaktadır. Bölge ekonomik anlamda geliştikçe profesyonel olarak üst liglerde mücadele eden takımların sayısı her dalda artacaktır.

Diğer yandan, üst düzey takımların antrenman ve müsabaka için kullanacakları standart tesislerin yapılması da gerekmektedir. Hâlihazırda Malatya'da üst düzey bir stadyum inşaatı devam etmektedir. Nüfus artışına göre kentsel alanların içerisinde kalan stadyumların erişimi daha kolay çeper alanlara taşınması ileride olası bir durumdur. Dolayısıyla, başta Bingöl ve Tunceli olmak üzere bölgede modern stadyum ve spor salonlarına ihtiyaç duyulmaktadır. Stadyum, atletizm pistleri ve salonları gibi kamusal yatırımlar gelecekte ülke veya bölge olarak gerçekleştirilecek uluslararası nitelikteki organizasyonların gerçekleştirilebilmesi için de elzemdir.

Tüm Türkiye'de olduğu gibi TRB1 bölgesinde de kadın sporcu sayısı artmaktadır. Genel olarak, kadın sporcular genç yaşta okullarında ve amatör spor kulüplerinde lisanslı olarak başlamaktadırlar. Ancak daha sonrasında faal olarak sporu sürdürenlerin sayısı azalmaktadır. Kültürel olarak sporun daha çok erkeklere yakıştırılan bir faaliyet olması ve akademik başarının tüm bölge halkınca ön planda tutulması hem kadınlar hem erkekler için sporun faal olarak sürdürülmesine engel olabilmektedir.

Bölgede spor altyapısının mevcut olan dallar için geliştirilmesi ve alternatif dallar ile geliştirilmesi gerekmektedir. Bölgenin doğası alternatif spor ve spor ve turizmi birleştiren faaliyetler için fırsatlar sunmaktadır. Su kaynakları bölgenin en önemli zenginliğidir. Bölgedeki mevcut doğal (Hazar Gölü) ve suni (Keban Baraj Gölü) göller üzerinde çeşitli su sporları yapılabilir. Bu faaliyetler için Elazığ, Pertek, Kale, Battalgazi ve yeni kurulacak olan Kiğı Barajı önemli fırsatlar sunabilir. Bu bölgelerde kurulabilecek "Su Sporları Eğitim Merkezleri" bölgedeki yerleşimlerin su ile ilişkilerini de artırabilecek önemli tesisler olabilirler.

Bunlara ek olarak bölgenin doğal yapısı triatlon (Malatya, Elazığ), trekking (Tunceli, Bingöl), yamaç paraşütü (Yayladere) gibi çeşitli alternatif spor dallarında önemli fırsatlar sunmaktadır. İklimsel yapı olarak bölgenin bazı kesimleri kış sporlarına elverişlidir. Elazığ ve Bingöl'de gelişmeye elverişli kayak alanları bulunmaktadır. Ovacık (Tunceli) kar yağışı ve doğal eğim potansiyeli ile kayak için el değmemiş bir zenginlik sunmaktadır. Bu potansiyelin kamu ve özel sektör yatırımları ile değerlendirilmesi turizm geliri de sağlayabilir. Bunun yanı sıra, bölgede buz hokeyi, hız pateni ve artistik patinaj için potansiyeli olan Malatya'da model bir altyapı tesisinin açılması etkili olabilir. Son yıllarda özellikle bölgede öne çıkan çim hokeyi ve badminton gibi gelişen sporcu dallarında da sporcu eğitimine ağırlık verilmelidir.

2.3.10 Sonuç ve Analiz

TRB1 bölgesi doğası ve kültürel çeşitliliği ile kendine has bir yapıya sahiptir. Bölgenin bu özgün yapısı, turizmde alternatif rotalar arayan turistler için önemli bir turizm olarak sunulabilir. Bu amaçla bölgenin kendine has doğal, tarihi ve kültürel değerleri ile mutfağının iyi bir tanıtım stratejisiyle öne çıkarılması ve turizm ürünü olarak sunulması gerekmektedir. Bu strateji bölgedeki ekonomik tabanın çeşitlenmesine ve gelir getirici faaliyetlerin çoğalmasına yol açabilir. Başta Tunceli olmak üzere, Malatya Merkez, Battalgazi, Darende, Elazığ Merkez (Harput), Sivrice ve Solhan'da turizm ve tanıtım stratejileri, hizmet kalitesini artıracak diğer tedbirlerle birlikte ele alınmalıdır. Bunlara ek olarak, bölge kültürünü yansıtabilecek geleneksel ve yerel ürünlerin pazarlanması için stratejiler geliştirilmesi de gerekmektedir.

Bölge ilçelerinde periyodik olarak yürütülen festivaller, hem ilçe tanıtımı hem de belirli dönemlerde ekonomik faaliyetin yoğunlaşması açısından etkili olmaktadır. Bu

T.C. KALKINMA BAKANLIĞI 1923

faaliyetlerin bölge dışında oluşan hemşeri dernekleri tarzı sivil toplum birliktelikleri ile beraber yürütülmesi hem bu gibi tanıtım olaylarının maliyetinin düşürülmesi, hem de bölge içi ve dışındaki yerel sosyal sermaye arasında güçlü bağlar kurulması açısından önemlidir. Bu gibi festival, vb. toplantılarda ortaklık birincil koşul olarak aranmalıdır.

Göz ardı edilmemesi gereken bir başka nokta ise bölgenin kentsel alanlarında sinema, tiyatro vb. kültürel ve sportif tesislerin sayısının artması gerektiğidir. Yaşanabilirliği kolaylaştıran bu gibi altyapılar yatırımcılar ve işgücü açısından bölgenin olumsuz imajını yıkacak ve cazibesini artıracaktır. .

2.4 Sağlık

2.4.1 Sağlık Hizmetleri Altyapısı

Türkiye'de hekim başına düşen nüfus son 15 yılda yarı yarıya azalmıştır. 2000 yılında Malatya ve TRB1 bölgesinde Türkiye'de hekim başına düşen nüfusun (876 kişi) %62'si kadar daha fazla nüfusa bir hekim düşerken (1.313 kişi) 2010 yılında durum değişmiş ve Malatya hekim sayısı yönünden Türkiye ortalamasının üstüne çıkmıştır. Aynı iyileşme TRB1 bölgesinde de görülmektedir (Tablo 2.4.1). On bin kişiye düşen yatak sayısı yönünden karşılaştırıldığında TRB1 bölgesinde fiili yatak sayısı 1990 yılında 3.916, Türkiye'de ise 124.275'dir (DAP, 2000). 1990 yılında yatak sayısı yönünden Türkiye ortalamasından daha düşük değere sahipken, 2011 yılında hem Malatya ve Elazığ hem de TRB1 bölgesi Türkiye ortalamasını geçmiştir (Tablo 2.4.2 ve Tablo 2.4.3). Bölge ortalamasını yükselten Elazığ ilidir. Bölgede 2003 yılındaki fiili yatakların %40'ı, 2011 yılında ise %48'i Elazığ ilinde bulunmaktadır.

Tablo 2.4.1. TRB1 Bölgesi'nde Sağlık Personeli Başına Düşen Kişi Sayısı (2011)

	Hekim	Diş Hekimi	Hemşire	Sağlık Memuru	Ebe	Eczacı
MALATYA	532	4.650	423	454	915	3.509
ELAZIĞ	477	5.078	443	467	982	3.345
BİNGÖL	904	10.928	575	527	1.107	5.828
TUNCELİ	746	5.004	525	411	519	6.076
TRB1	555	5.299	453	466	925	3.764
TÜRKİYE	593	3.542	598	674	1.440	2.864
ALMANYA*	275	1.276	89**	-	-	1.644
İNGİLTERE*	496	1.952	99**	-	-	1.551

** Dünya Sağlık Örgütü (2009)/ Küresel Sağlık Veri Deposu ve Avrupa Komisyonu (2009)/ Avrupa Birliği İstatistikleri verilerinden derlenmiştir. (http://apps.who.int/gho/data/?vid=92000 ve http://epp.eurostat.ec.europa.eu/tgm/table.do?tab=table&language=en&pcode=tps00001&tableSelection=1&footnotes=yes&labeling=labels&plugin=1)*

** * Ebe, Hemşire toplamıdır.*

***Kaynak:** TÜİK, 2011*

Tablo 2.4.2.TRB1 Bölgesi'nde Hastane ve Yatak Sayıları (2011)

	Sağlık Bakanlığı		Üniversite		Özel		Toplam	
	A	B	A	B	A	B	A	B
MALATYA	9	1 073	1	827	10	350	20	2 250
ELAZIĞ	7	1 620	1	843	4	382	12	2 845
BİNGÖL	6	612	0		1	23	7	635
TUNCELİ	4	182	0		0		4	182
TRB1	26	3 487	2	1 670	15	755	43	5 912
TÜRKİYE	840	21 297	65	34 802	503	31 648	1 410	88 047

A:Kurum Sayısı, B: Yatak Sayısı
***Kaynak:** TÜİK, 2011*

Tablo 2.4.3. TRB1 Bölgesi'nde Onbin Kişiye Düşen Yatak Sayıları (2011)

	Onbin Kişiye Düşen Yatak Sayısı
MALATYA	29,7
ELAZIĞ	50,9
BİNGÖL	24,2
TUNCELİ	21,4
TRB1	35,5
TÜRKİYE	25,2

***Kaynak:** TÜİK, 2011 verilerinden derlenmiştir.*

Sağlık ekonomisi dünyada giderek önem kazanmaktadır. Zira sağlığa yapılan harcamalarda önemli bir artış söz konusudur. Sağlık harcamaları ABD'de GSMH'nin %16'sına, İngiltere'de GSMH'nin %8,3'üne, Fransa'da GSMH'nin %11'ine ulaşmıştır. Türkiye'de 2005 yılı itibariyle sağlık harcamaları GSMH'nin %7,6'sıdır. Genel itibariyle son yıllarda çoğu gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde sağlık harcamalarındaki artış, milli gelir artışının üstündedir (FKA Malatya Sağlık Araştırması Raporu).

Devlet sağlık harcamalarında koruyucu sağlık hizmetlerini tek başına gerçekleştirmekte, tedavi edici sağlık hizmetlerinde de özel kesime göre daha fazla harcama yapmaktadır. Sağlık harcamalarının finansman kaynaklarından en önemlisi devlet bütçesinden yapılan doğrudan ya da dolaylı ödemelerdir (FKA Malatya Sağlık Araştırması Raporu).

Türkiye genelinde hastane giderlerinin açılımı incelendiğinde özel hastanelerden alınan hizmetlerdeki artış dikkat çekmektedir (Tablo 2.4.4). Özel hastane giderleri 2003-2009 döneminde 1,2 milyar TL'den, 3,7 milyar TL'ye yaklaşık 3 misli artmıştır. Ancak bu

durumu genel olarak özel sağlık hizmetleri kalitesinin artışıyla açıklamamak gerekmektedir. Çünkü SGK açıklamalarına göre Türkiye'de Özel sağlık tesislerinden 259 tanesinin yüzde 40 üzerinde acil oranlarıyla çalıştığı tespit edilmiştir (FKA Malatya Sağlık Araştırması Raporu).

Tablo 2.4.4. Türkiye'de Tedavi Giderlerinin Dağılımı, 2003-2009 (milyon TL)

	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2003-2009 Artış(%)
İlaç	11.186	12.152	12.090	12.715	12.995	13.727	15.586	39,3
Devlet Hastaneleri	6.469	7.634	6.776	9.725	10.781	10.802	11.155	72,4
Üniversite Hastaneleri	2.254	2.549	2.493	2.958	3.184	5.034	5.321	136,0
Özel Hastaneler	1.239	1.503	1.791	2.612	3.072	3.702	3.704	198,9
Hastaneler Toplamı	9.962	11.686	11.060	15.296	17.037	19.539	20.179	102,6

Kaynak: *Deloitte Sektör Araştırmaları - Türkiye'de Sağlık Ekonomisi ve İlaç Sanayi Raporu, 2011*

Sosyal Güvenlik Kurumuna Yeşil kartlı vatandaşların da devredilmesi ile Türkiye nüfusunun yaklaşık %95'ine sağlık yardımı yapılmaktadır. Ancak söz konusu kurumun sigortalıları arasında alınan prim oranlarının farklı uygulandığı görülmektedir (Tablo 2.4.5).

Tablo 2.4.5. TRB1 Bölgesi SGK Kapsamındakilerin ve Yeşil Kart Sahiplerinin Toplam Nüfusa Oranı (%), 2011

	SGK Kapsamında Aktif Çalışanlar	SGK Kapsamındaki Emekliler	SGK Kapsamında Bakmakla Yükümlü Tutulanlar	Engelli ve Yaşlı Kapsamındakiler	Toplam SGK Kapsamı (Yeşilkart Hariç)	Yeşilkart Kapsamındakiler
MALATYA	20,92	11,42	49,74	2,86	82,09	14,78
ELAZIĞ	18,86	12,50	51,00	2,28	82,36	15,19
BİNGÖL	13,59	5,20	40,98	4,01	59,77	35,58
TUNCELİ	26,30	9,81	37,77	5,03	73,88	20,13
TÜRKİYE	23,25	13,40	48,64	1,79	85,30	11,86

Kaynak: *SGK, 2012*

TRB1 Bölgesinin sağlık hizmetleri Malatya ve Elazığ'da yoğunlaşmıştır. İnönü Üniversitesi Turgut Özal Tıp Merkezi ve Fırat Üniversitesi Fırat Tıp Merkezi, Doğu Anadolu bölgesine hizmet veren büyük ölçekli sağlık merkezleridir. Turgut Özal Tıp Merkezi karaciğer naklinde Avrupa ve Dünya sıralamasında; girişimsel anjiografi ve kanser tedavisinde ise Türkiye'de en önlerde yer almaktadır.

görülebilir. Bununla birlikte, bazı kamu hizmetlerinin erişilebilirlik, ulaşılabilirlik veya stratejik ihtiyaçlar (güvenlik, yakınlık, belirli bir eylem veya sektörün o ilde yoğunlaşması, vb.) gibi maliyet azaltıcı kıstaslara göre belirli bölgesel merkezlerde toplandığı da göz ardı edilmemelidir.

Tablo 2.5.1. TRB1 Bölgesinde Kamu Kurum ve Kuruluşlarının Teşkilatlanması

Bakanlık	İller								Açıklamalar
	Malatya		Elazığ		Bingöl		Tunceli		
	İl	İlçe	İl	İlçe	İl	İlçe	İl	İlçe	
Adalet	5	5	5	5	5	5	5	5	
Aile ve Sosyal Hizmetler	5	4	5	3	5	2	5	2	Bazı ilçelerde teşkilat yok.
Avrupa Birliği	1	1	1	1	1	1	1	1	Taşra teşkilatı yok.
Başbakanlık	5	5	5	5	5	5	5	5	Diyanet İşleri Başkanlığı AFAD Yönetim Başkanlığı
Bilim, Sanayi ve Teknoloji	5	2	5	2	5	2	5	2	İlçe teşkilatı yok.
Çalışma ve Sosyal Güvenlik	5	4	5	3	5	3	5	2	Bazı ilçelerde yok.
Çevre ve Şehircilik	5	5	5	5	5	5	5	5	Tapu ve Kadastro.
Dışişleri	1	1	1	1	1	1	1	1	Taşra teşkilatı yok.
Ekonomi	5	2	2	2	2	2	2	2	Bölge düzeyi teşkilat var.
Enerji ve Tabi Kaynaklar	5	2	5	2	2	2	2	2	Bölge düzeyi teşkilat var.
Gençlik ve Spor	5	5	5	5	5	5	5	5	GSİM ve YURT-KUR.
GTHB	5	5	5	5	5	5	5	5	
Gümrük ve Ticaret	5	4	5	4	5	1	5	1	
İçişleri	5	5	5	5	5	5	5	5	
Kalkınma	5	4	5	4	5	4	5	4	Bölge Düzeyi (FKA ve TÜİK).
Kültür ve Turizm	5	5	5	5	5	5	5	5	
Maliye	5	5	5	5	5	5	5	5	
MEB	5	5	5	5	5	5	5	5	
MSB	5	3	5	3	5	1	5	2	Bazı ilçelerde yok.
Orman ve Su İşleri	5	3	5	3	5	3	5	3	Bazı ilçelerde yok.
Sağlık	5	5	5	5	5	5	5	5	Bazı ilçelerde yok.
Ulaştırma, Denizcilik ve Haberleşme	5	1	5	1	5	1	5	1	

Çok Güçlü	Güçlü	Orta	Zayıf	Yok
5	4	3	2	1

Kaynak: *T.C. Devlet Personel Başkanlığı Devlet Teşkilat Veri Tabanı (DTVT), Şubat 2013.*

Bağımsız yargı kurumlarından, bölgesel veya üst düzeyde ya da özelleşmiş hizmet sunan bazılarının da özellikle Malatya ve Elazığ'da bulunduğu görülmektedir. Örneğin, Malatya'da Bölge İdare Mahkemesi ve Vergi Mahkemesi ile birlikte İş, İdare, İcra ve Aile Mahkemeleri bulunmaktadır. Elazığ'da ise İdare, İcra ve Aile Mahkemeleri

bulunmaktadır. TRB1 Bölgesinde Çocuk Ağır Ceza veya Çocuk Mahkemeleri yoktur. Bunlara ek olarak Ticaret ve Tüketici Mahkemeleri de bölgede bulunmamaktadır.

T.C. KALKINMA BAKANLIĞI 1923

T.C.
1923
KALKINMA BAKANLIĞI

Tablo 2.5.2. Bölgesel ve/veya Özel Kurum ve Kuruluşlar

	İller				
Bakanlık	Malatya	Elazığ	Bingöl	Tunceli	Açıklamalar
Adalet					Farklı statülerde ancak aynı hizmeti veren hizmet birimleri 4 ilde değişik adlar altında bulunmaktadır.
Aile ve Sosyal Hizmetler					İhtiyaca göre çeşitli hizmetleri bir arada sunan veya sadece tek bir amaca yönelik farklı hizmet birimleri 4 ilde değişik adlar altında bulunmaktadır.
Başbakanlık	✓✓	✓			T.C. Merkez Bankası Malatya Şubesi Malatya Vakıflar Bölge Md.lüğü T.C. Ziraat Bankası Elazığ Bölge Bşk.lığı
Bilim, Sanayi ve Teknoloji	✓	✓	✓		KOSGEB Malatya KOSGEB Elazığ TSE Otomotiv Mrk. Bşk.lığı Bingöl Temsilciliği
Çalışma ve Sosyal Güvenlik	✓				Malatya İş Teftiş Grup Bşk.lığı
Çevre ve Şehircilik		✓✓			İller Bankası Elazığ Bölge Md.lüğü Tapu ve Kadastro Genel Md. -Elazığ 16. Bölge Md.lüğü
Ekonomi	✓✓				Malatya Laboratuvar Md.lüğü Malatya Ürün Denetmenleri Grup Bşk.lığı
Enerji ve Tabi Kaynaklar	✓	✓✓			MTA Orta Anadolu 4. Bölge Md.lüğü- Malatya EDAŞ- Keban HES İşl. Md.lüğü TEİAŞ 13. Tesis ve İşl. Grup Md.lüğü- Elazığ
Gençlik ve Spor	✓				YURT-KUR Malatya Bölge Md.lüğü
GTHB	✓✓✓	✓✓✓✓✓	✓		TİGEM Sultansuyu İşl. Md.lüğü-Malatya TKDK Malatya İl Koordinatörlüğü Kayısı Araştırma İstasyon Md.lüğü-Malatya El Sanatları Eğitim Mrk.-Elazığ Elazığ Gıda Kontrol Lab. Md.lüğü Elazığ Veteriner Kontrol Enstitüsü Md.lüğü TKDK Elazığ İl Koordinatörlüğü Su Ürünleri Araştırma İstasyon Md.lüğü- Elazığ EBK Bingöl Kombina Md.lüğü
Gümrük ve Ticaret	✓	-	-	-	Malatya Fırat Gümrük ve Ticaret Bölge Müdürlüğü
İçişleri	✓	✓✓		✓	Malatya Polis Meslek Yüksekokulu Elazığ Hava Limanı Mülki İdare Amirliği Elazığ Zülfü Ağar Polis Meslek Yüksekokulu Tunceli Jandarma Bölge Komutanlığı
Kalkınma	✓✓	✓	✓	✓	Fırat Kalkınma Ajansı (FKA) – Malatya FKA Malatya Yatırım Destek Ofisi TÜİK Bölge Müdürlüğü- Malatya FKA Elazığ Yatırım Destek Ofisi FKA Bingöl Yatırım Destek Ofisi FKA Tunceli Yatırım Destek Ofisi
Kültür ve Turizm	✓✓✓	✓✓			Malatya Devlet Türk Halk Müziği Korosu Md.lüğü Malatya Güzel Sanatlar Galerisi Md.lüğü Malatya Müze Md.lüğü Elazığ Devlet Klasik Türk Müziği Korosu Md.lüğü Elazığ Arkeoloji ve Etnografya Müzesi Md.lüğü
Maliye	✓✓	✓✓			Malatya Vergi Dairesi Başkanlığı Türkiye Şeker Fabrikaları AO Malatya Şeker Fabrikası DMO Elazığ Bölge Müdürlüğü Türkiye Şeker Fabrikaları AO Elazığ Şeker Fabrikası
MEB	-	-	-	-	
MSB	✓✓✓				Malatya ASAL Bölge Bşk.lığı Malatya İnşaat Emlak Bölge Bşk.lığı
Orman ve Su İşleri	✓	✓✓✓			Malatya 15. Bölge Md.lüğü Elazığ Orman Bölge Md.lüğü DSİ 9. Bölge Md.lüğü-Elazığ Meteoroloji Genel Md.lüğü Elazığ 13. Bölge Md.lüğü
Sağlık	-	-	-	-	
Ulaştırma, Denizcilik ve Haberleşme	✓	✓✓			TCDD 5. Bölge Md.lüğü- Malatya Karayolları 8. Bölge Md.lüğü- Elazığ Fırat Liman Başkanlığı -Elazığ

Kaynak: *T.C. Devlet Personel Başkanlığı Devlet Teşkilat Veri Tabanı (DTVT), Şubat 2013.*

T.C.
KALKINMA BAKANLIĞI
1923

Kamu kesiminin bir diğer ayağını ise mahalli idareler oluşturmaktadır. İl Özel İdareleri 5302 sayılı Kanunla kurulmuş olup, TRB1 bölgesinde 4 ilde İl Özel İdaresi ve 37 ilçede İlçe Özel İdaresi şeklinde yapılanmışlardır. 5393 sayılı Kanuna göre kurulan belediyeler TRB1 bölgesinde il, ilçe ve belde düzeylerinde mevcuttur. Bununla birlikte, 5355 sayılı Mahalli İdare Birlikleri Kanununa dayanarak kurulan başta Köylere Hizmet Götürme Birlikleri olmak üzere çeşitli birlikler ve 6172 sayılı Kanuna göre kurulmuş sulama birlikleri bulunmaktadır (Tablo 2.5.3).

Tablo 2.5.3. TRB1 Bölgesinde Mahalli İdareler

	İller				
Kurum	**Malatya**	**Elazığ**	**Bingöl**	**Tunceli**	
İl Özel İdaresi	4 İl Özel İdaresi ve 37 İlçe Özel İdaresi				**TRB1**
İl Belediyesi*	1	1	1	1	4
İlçe Belediyesi	13	10	7	7	37
Belde Belediyesi	39	15	5	2	61
Birlikler	30	16	6	11	63

*: *Yürürlüğe giren Büyükşehir Yasası ile büyükşehir belediyesi statüsü alan Malatya'nın durumu tabloya yansıtılmamıştır.*
Kaynak: *T.C. Devlet Personel Başkanlığı Devlet Teşkilat Veri Tabanı (DTVT), Şubat 2013.*

Kamu yapılanmasının üçüncü ayağını ise "Kamu Kurumu Niteliğindeki Meslek Kuruluşları ve Kanunla Kurulmuş Diğer Kuruluşlar" oluşturmaktadır. Diğer kuruluşlardan Basın İlan Kurumu sadece Malatya'da "şube" düzeyinde, Kızılay ise her 4 ilde "şube" düzeyinde yapılanmıştır. Türkiye İhracatçılar Meclisi ve İhracatçılar Birliği altında sadece Güneydoğu Anadolu İhracatçılar Birliği'nin Malatya'da bir irtibat bürosu bulunmaktadır. Tarım Kredi Kooperatifleri ise Malatya Bölge Birliği altında TRB1 il ve ilçelerinde yapılanmıştır.

Meslek kuruluşlarının en önemlileri Türkiye Barolar Birliği altında yapılanan il baroları, Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği altında yapılanan Ticaret ve Sanayi Odaları, Türkiye Esnaf ve Küçük Sanatkârları Konfederasyonu altında yapılanan Esnaf ve Sanatkâr Odalarıdır. Bunun dışında çeşitli Ziraat Odaları, Mimar ve Mühendis Odaları gibi meslek odalarının şube veya temsilcilikleri bölge illerinde bulunmaktadır.

2.5.2 TRB1 Bölgesinde Özel Sektör

TRB1 Bölgesinde 6762 sayılı Türk Ticaret Kanununa dayanarak kurulan irili ufaklı birçok işletme mevcuttur. Özel sektör ayrıca kendi içerisinde çeşitli dernekler ve mesleki kuruluşlar (örneğin, İş Adamları Dernekleri, Genç İş Adamları Dernekleri, İş Kadınları Dernekleri, vb.) şeklinde de yapılanmaktadır. 2011 yılında TRB1 Bölgesinde bulunan girişim sayıları Tablo 2.5.4'de verilmiştir.

Tablo 2.5.4. TRB1 Bölgesi Türlerine Göre Girişimler

	Malatya	Elazığ	Bingöl	Tunceli	TRB1	Türkiye
Bilgi ve İletişim	153	97	32	17	299	27933
Diğer Hizmet Faaliyetleri	2055	1655	409	183	4302	235498
Elk., Gaz, Buhar ve İklimlendirme Üretimi ve Dağıtımı	5	12	-	1	18	2585
İdari Destek ve Hizmet faaliyetleri	198	150	57	11	416	39229
İmalat	3104	1844	313	133	5394	397739
İnşaat	1621	1454	988	167	4230	215530
Konaklama ve Yiyecek Hizmeti faaliyeti	2058	2062	545	485	5150	291616
Kültür, Sanat, Eğlence, Dinlence ve Spor	370	224	98	48	740	39710
Finans ve Sigorta Faaliyetleri	254	149	46	20	469	42412
Gayrimenkul Faaliyetleri	232	180	13	10	435	43683
Eğitim	127	103	38	5	273	16662
İnsan Sağlığı ve Sosyal Hizmet Faaliyetleri	231	177	26	7	441	41175
Madencilik ve Taş Ocakçılığı	52	99	10	7	168	6394
Mesleki, Bilimsel ve Teknik Faaliyetler	1105	769	192	105	2171	177707
Su Temini, Kanalizasyon, Atık Yönetimi ve İyileştirme Faaliyetleri	12	3	3	3	21	1709
Toptan ve Perakende Ticaret; Motorlu kara Taşıtlarının ve Motosikletlerin Onarımı	10784	7978	2144	962	21868	1256855
Ulaştırma ve Depolama	5437	3778	1382	805	11402	585726
TOPLAM	**27798**	**20734**	**6296**	**2969**	**57797**	**3422163**

Kaynak: *TÜİK, Seçilmiş İstatistiklerle Malatya, 2011, TÜİK, Seçilmiş İstatistiklerle Elazığ, 2011, TÜİK, Seçilmiş İstatistiklerle Bingöl, 2011, TÜİK, Seçilmiş İstatistiklerle Tunceli, 2011.*

TRB1 Bölgesinde de ekonominin itici gücünü küçük ve orta boy işletmeler (KOBİ'ler) oluşturmaktadır. Ağustos 2012 verilerine göre KOSGEB veri tabanına kayıtlı TRB1 KOBİ sayıları Tablo 2.5.5'de verilmiştir.

Tablo 2.5.5. TRB1 KOSGEB Veri Tabanına Kayıtlı KOBİ Sayıları (2012)

	Malatya	Elazığ ve Tunceli*	Bingöl	TRB1
Bilgi ve İletişim	136	183	25	344
Diğer Hizmet Faaliyetleri	643	1292	108	2043
Elk., Gaz, Buhar ve İklimlendirme Üretimi ve Dağıtımı	19	39	5	63
İdari Destek ve Hizmet faaliyetleri	58	39	10	107
İmalat	1009	859	239	2107
İnşaat	321	359	71	751
Konaklama ve Yiyecek Hizmeti faaliyeti	217	232	40	489
Kültür, Sanat, Eğlence, Dinlence ve Spor	1	-	-	1
Madencilik ve Taş Ocakçılığı	3	68	7	78
Mesleki, Bilimsel ve Teknik Faaliyetler	136	122	21	279
Su Temini, Kanalizasyon, Atık Yönetimi ve İyileştirme Faaliyetleri	19	6	4	29
Toptan ve Perakende Ticaret; Motorlu kara Taşıtlarının ve Motosikletlerin Onarımı	1866	1790	331	3987
Ulaştırma ve Depolama	432	284	65	781
Toplam kayıtlı firma	**6021**	**5273**	**1352**	**12646**

Kaynak: *KOSGEB İl Hizmet Birimleri, Ağustos 2012.*
**: Elazığ ve Tunceli İlleri verileri ortak olarak verilmiştir.*

Tablo 2.5.6. İllere Göre Esnaf/İşyeri/Nüfus ve Oda Bilgileri (31.10.2013 itibariyle)

İl	Esnaf Sayısı	İşyeri sayısı	Nüfus	Esnaf/Nüfus	Oda Sayısı
Malatya	16.102	17.200	762.366	%2,11	39
Elazığ	11.371	11.921	562.703	%2,02	26
Bingöl	4.258	4.636	262.507	%1,62	7
Tunceli	2.051	2.236	86.276	%2,36	5
TRB1	33.782	35.993	1.673.852	%2,01	77
TÜRKİYE	1.566.276	1.684.226	75.627.384	%2,07	3.094

Kaynak: TESK, 2013

Tüm Türkiye'de olduğu gibi esnaflık TRB1 bölgesinde de ekonomik tabanın önemli bir kısmını oluşturmaktadır. Aralık 2011 tarihli toplam özel işletme sayılarıyla oranlandığında TRB1 bölgesindeki özel işletmelerin yaklaşık dörtte biri esnaflara ait olduğu görülmektedir. Toplumdaki her kesime hane bütçelerine uygun mal ve hizmetler sağlamaları açısından esnaflar, özellikle düşük gelirli bölgelerde geleneksel ekonominin önemli bir parçasıdır. Bölgede özellikle Malatya ve Elazığ'da toplu tüketim merkezlerinin açılması esnaflar için önemli bir risk teşkil etmektedir. Bu anlamda esnafların sağladığı hizmetlerin kalitesinin artırılması önemli bir rekabet aracı olabilir. Diğer yandan, mikro işletmelerin bir sonraki adımı atarak büyümeleri yerel kalkınma için önemlidir. Esnafların geleneksel ekonomiden firma tabanlı mal ve hizmet üretimine geçmeleri için sermaye birikimi yaratabilecek faaliyetlerinin özel mali desteklerle desteklenmesi ve bu geçişin bilinçli olarak gerçekleşmesi için eğitim ve danışmanlık hizmetlerine erişimlerinin artırılması gerekmektedir.

TRB1 Bölgesinde 2003-2009 yılları arasında kurulan toplam kooperatif ve şirketlerin sayıları (2008 yılı dışında) genel anlamda bir artış göstermektedir. Bu durum, bölgede özel sektörün gösterdiği gelişimin bir göstergesi olarak alınabilir (Tablo 2.5.6).

Tablo 2.5.7. Kurulan Kooperatif ve Şirket Sayıları, (2003-2009)

	2003	2009
Malatya	167	287
Elazığ	128	239
Bingöl	37	71
Tunceli	10	21
TRB1	342	618
Türkiye	32259	44472
Türkiye Payı (‰)	10,60	13,89

Kaynak: *TÜİK, Seçilmiş İstatistiklerle Malatya, 2011, TÜİK, Seçilmiş İstatistiklerle Elazığ, 2011, TÜİK, Seçilmiş İstatistiklerle Bingöl, 2011, TÜİK, Seçilmiş İstatistiklerle Tunceli, 2011.*

2.5.3 TRB1 Bölgesinde Sivil Toplum Kuruluşları

Kalkınmada alabileceği destekleyici ve kolaylaştırıcı rollerinin anlaşılmasıyla birlikte "Üçüncü Sektör" olarak da adlandırılmaya başlayan sivil toplum, TRB1 Bölgesinde başta dernekler ve vakıflar olmak üzere yapılanmışlardır[7]. Bunlara ek olarak, kar amacına yönelik toplumsal girişimler olarak kooperatifler ve birlikler de "üçüncü sektör" tanımlamasına dâhil olup, bölgede çeşitli alanlarda aktiftirler.

Güven ve ortaklık üzerine kurulu toplumsal hareketin bir göstergesi olan dernekler TRB1 bölgesinin 4 ilinde de faal olarak bulunmaktadır (Tablo 2.5.7). Bir önceki planlama dönemine göre TRB1 Bölgesinde dernekleşme artmış ve Türkiye dernekleşme oranına yaklaşılmıştır. Bu anlamda dernek başına düşen nüfus sayısının artışta olduğu söylenebilir. Buna göre TRB1 Bölgesinde sivil toplum kültürünün gelişmekte olduğu ve gelecekte daha güçlü ortaklaşa faaliyetlerin görülebileceği söylenebilir.

Dernekler hakkında söylenebilecek önemli bir diğer nokta ise gerek bölge içinde, gerek bölge dışında hemşeri derneklerinin çokluğudur. Bölge dışına göç etmiş olan hemşerilerin kurdukları bu oluşumlardan bazıları göç ettikleri il ve ilçelere yönelik aktif çalışmalar yürütmektedir.

[7] Yukarıda bahsedilen odalar ve mesleki birlikler de kanunla düzenlenmiş sivil toplum kuruluşları olarak ele alınabilmektedir.

Tablo 2.5.8. TRB1 Bölgesinde Dernekler

	Faal Dernek Sayısı		Üye Sayısı		Nüfus		Üye Sayısı Oranı (%)*		Dernekleşme Oranı(%)**	
	2010	2013	2010	2013	2010***	2013****	2010	2013	2010	2013
MALATYA	651	863	34.561	41.170+	736.884	762.366	4,69	5,40	0.088	0,113
ELAZIĞ	437	577	27.503	39.533	550.667	562.703	4,99	7,03	0,079	0,103
BİNGÖL	167	238	7.571	9.548	255.745	262.507	2,96	3,64	0,065	0,091
TUNCELİ	113	109	3.590	3.819	83.061	86.276	4,32	4,43	0,136	0,126
TRB1	1368	1.787	73.225	94.070	1.626.357	1.673.852	4,50	5,62	0,084	0,106
TÜRKİYE	86.324	94.124	7.396.591	8.852.907	72.561.312	75.627.384	10,19	11,71	0,119	0,125

Kaynak: *T.C. İçişleri Bakanlığı Dernekler Dairesi, TRB1 Bölgesi 2010-2013 Bölgesel Planı, İl Dernekler Müdürlükleri ile yapılan yazışmalar (Haziran 2013) ve TÜİK verilerinden hazırlanmıştır.*

**: Üye Sayısı/ Nüfus oranını ifade etmektedir.*

***: Dernek Sayısı/ Toplam Nüfus oranını ifade etmektedir. Kendi başına toplumdaki dernekleşme oranını ifade ettiği gibi, örneğin, Malatya ilinde 2010 yılında yaklaşık 1132 kişiye 1 dernek düştüğü şeklinde de yorumlanabilir.*

****: 2009 yılı nüfus verileri esas alınmıştır.*

*****: 2012 yılı nüfus verileri esas alınmıştır.*

+: Nisan 2012 sonu verisidir.

Kooperatifler tarımsal kalkınma, sulama, kredi-kefalet, yapı vb. birçok alanda kurulabilmektedir. TRB1 Bölgesinde de çeşitli alanlarda kurulmuş kooperatifler bulunmaktadır. Bölgede ortak harekete ve işbirliğine dayalı ekonomik yapılanmaların daha da çoğalması ve güçlenmesi gerekmektedir.

2.5.4 Sonuç ve Analiz

TRB1 Bölgesinin kurumsal altyapısı bazı genel özellikleri taşımakla birlikte, bölgenin sosyo-ekonomik ve kültürel bazı özelliklerini de yansıtmaktadır denilebilir.

Merkezi yönetimin kamu hizmetlerini yaymak için kurduğu kurumsal ağ, TRB1 bölgesinde de ihtiyaçlara ve mevcut durumlara göre şekillenmiştir. Bu anlamda bölgedeki kamusal hizmet ağı tamdır. Bununla birlikte, bölgede mevcut bazı bölge müdürlükleri ve/veya özel hizmet birimleri, hem bölgenin diğer bölgelere ve illere hizmet sağlayan bir bölge olduğu, hem de gerek fiziki erişimin, gerek hizmet erişiminin kolay olduğu şeklinde yorumlanabilir. Diğer yandan, bölge illerinin karşılaştırmalı üstünlüklerine göre veya belirli üstünlüklerini geliştirmeye yönelik olarak konuşlandırılmış (orman, su ürünleri, kayısı vb. gibi özellikle bölgenin tarımsal ve doğal kaynaklar potansiyelini yansıtan) kurumlar bu alanlardaki gelişme potansiyelini göz önüne alan bir kalkınma anlayışının da göstergesidir. Bununla birlikte, ihracatı gelişmekte olan TRB1 bölgesinde herhangi bir serbest bölge bulunmaması, yine önemli ölçüde özel sektör gelişimi gösteren bölgede ticaret ve tüketici mahkemesi bulunmaması da dikkat çekicidir.

Belediyeler de il-ilçe-belde düzeyinde yapılanmış olup, önemli bir kurumsal kapsama sağlamaktadırlar. Ancak, belediye hizmetleri sağlanırken önemli mali sıkıntılar yaşanmaktadır. Bazı belediyeler ve birlikler (özellikle tarımsal sulama birlikleri) borç sorunu yaşadıklarını bildirmişlerdir. Diğer yerel yönetim birlikleri ise bütçeleri ölçüsünde ulaşabildikleri hizmet alanlarını kapsamaya çalışmaktadır.

Kamusal alanda kapsamayı artırmanın ve sorunları çözmenin önemli bir yolu kurumların kapasitelerini geliştirmektir. Kurumlar hâlihazırdaki kapasiteleriyle ekosistemlerindeki değişikliklere tepki vermekte zorlanmaktadırlar. Bu anlamda kurumların kapasitesini geliştirici insan kaynakları (meslek içi eğitim), yönetim (stratejik planlama, vb.), mali yönetim (özellikle yerel yönetimler ve birlikler için) ve iletişim (kurum içi iletişim ve kurum dışındaki kurumlarla, özellikle sivil toplumla iletişim) gibi eğitimlere önem verilmelidir. Yapılan saha ziyaretlerinde çoğu kurumdan özellikle proje tabanlı fonlara

T.C. KALKINMA BAKANLIĞI 1923

erişimde, projeleri formüle edebilecek nitelikli insan kaynağı sıkıntısı bildirmişlerdir. Özellikle kırsaldaki kurumlarda bu yönde bir eksiklik gözlemlenmiştir.

TRB1 bölgesinde de özel sektör hareketliliği artmaktadır. Malatya ve Elazığ'da özel sektör girişimleri daha fazla gerçekleşmektedir. Bu durum bu iki ilin bölgede hem nüfus hareketleri hem de yatırımlar açısından birer cazibe merkezi olmasının yanı sıra, ticaret hayatlarının gelişmiş ve diğer iki ile oranla daha iyi fiziki erişim imkânlarına sahip olmasının da bir sonucudur. Ancak, bölge içi eşitsizliklerin azaltılması açısından Bingöl ve Tunceli'de özel sektör girişimlerinin önünü açacak önlemler gerekmektedir.

Özel sektörün itici gücünü Türkiye genelinde olduğu gibi KOBİ'ler oluşturmaktadır. Ancak, KOBİ'lerin KOSGEB üyeliklerine bakıldığında bölgede toplam girişimlerin yaklaşık %22'sinin KOSGEB veri tabanına dâhil oldukları görülmektedir. Bu bağlamda, KOBİ'lerin çoğunun ihtiyaç duyulan destek ve rehberliğe erişiminde sorunlar olduğu tahmin edilmektedir. Diğer yandan, özel sektörün oluşturduğu odalar, birlikler, dernekler vb. sivil toplum hareketlerinin de belirli bir düzeyde etkin oldukları gözlemlenmektedir. Dolayısıyla, özellikle özel sektörün bu gibi kurumlar aracılığıyla geliştirilmesine önem verilmelidir.

TRB1 bölgesinde sivil toplum hareketliliği de son yıllarda artmaktadır. Sivil toplum hareketliliğinin bir göstergesi olarak dernekleşmeye bakıldığında, TRB1 bölgesi son yıllarda ülkemiz ortalamasına yaklaşmaya başlamışsa da, halen sivil toplum hareketliliği Türkiye ortalamasının altındadır. Bölgede sivil toplumun en güçlü olduğu il yaklaşık 792 kişiye 1 derneğin düştüğü Tunceli'dir. Bölgenin sosyo-ekonomik gelişmişlik olarak önde gelen illeri Malatya ve Elazığ, dernekleşme oranı olarak Türkiye ortalamasının altında kalmaktadırlar.

Değişen bölgesel kalkınma paradigmalarında sivil toplumun birleştirici ve kolaylaştırıcı gücü sıkça vurgulanmaktadır. Sivil toplum özellikle toplumda güveni artırıcı ve ortak (işlem maliyetlerini düşürücü) faaliyetlerde bulunduklarında etkili olmaktadır. Kâr amacı güden kooperatif ve benzeri oluşumlar, üyeleri için girdi maliyetlerini düşürücü ve pazarlık gücünü artırıcı olumlu etkiler doğurmaktadır. Bu nedenle bölgede bu gibi oluşumların artması hem toplumsal güvenin gelişmesi, hem de ekonominin canlanması açısından önemlidir.

Saha ziyaretlerinde ve odak grup toplantılarında görülen çoğu STK'nın kaynaklara erişimde sorunlar yaşadığıdır. STK'lar özellikle kamusal alandaki kurumlar ile olan ilişkilerinde neyi nasıl yapacakları konusunda yöntem bilgisi eksikliği yaşamaktadırlar. Bu nedenle öncelikle kamu-STK-özel sektör iletişimini iyileştirecek bir iletişim stratejisinin geliştirilmesi etkili olabilir. Diğer yandan bölgedeki STK'ların kurumsal, idari ve mali kapasitelerini geliştirecek eğitim ve deneyim kazandırma programlarının da sürdürülmesi önem arz etmektedir.

Sonuç olarak, TRB1 bölgesinde kurumların niceliksel olarak güçlü olduğu, ancak niteliksel anlamda ortak çalışma ve koordinasyonda eksiklikler yaşandığı söylenebilir. Bu durumun iyileştirilmesi için öncelikle tüm kurumların kapasitelerinin geliştirilmesi ve özellikle kurumlar arası (kamu-kamu, kamu-özel, özel- sivil, kamu-sivil, kamu-özel sektör-sivil) ortaklıklara dayalı projelerin teşvik edilmesi gerekmektedir.

2.6 Kadının Durumu

Dünyada gelişmeye başlayan toplumsal cinsiyet alanındaki farkındalık arttırma çalışmalarına bağlı olarak kadının durumunda iyileşmeler olmuştur. Bununla birlikte; ülkemiz mevzuat anlamında gerekli düzenlemeleri yapmış olmasına rağmen dünya genelinde yapılan çalışmalarda alt sıralarda yer almaktadır.

Tablo 2.6.1. Türkiye'de Kadının Durumu

	Eğitim	Ekonomik Faaliyet	Yetkilendirme	Toplumsal Cinsiyet Eşitliği	Sıra(168 ülke)
TÜRKİYE	83 puan	34 puan	19 puan	45 puan	130

Kaynak: *Social Watch, 2012.*

Social Watch'un, belli endekslerde puanlar vererek, 2012 yılında yaptığı araştırmaya göre Türkiye 168 ülke arasında 130. sırada olup Avrupa Birliği çapında yapılan değerlendirmede son sırada yer almaktadır. Bu çerçevede TRB1 bölgesine baktığımızda, ülkemiz ortalamasının altında verilere sahip olduğumuzu görmekteyiz (Tablo 2.6.2).

Tablo 2.6.2. Kadının Eğitim Durumu (6+ yaş)

Bitirilen eğitim düzeyi	MALATYA	ELAZIĞ	BİNGÖL	TUNCELİ	TRB1	TÜRKİYE
Okuma yazma bilmeyen	9,44%	8,54%	12,54%	10,76%	12,66%	7,83%
Okuma yazma bilen fakat bir okul bitirmeyen	19,79%	25,04%	27,50%	14,93%	24,23%	21,96%
İlkokul mezunu	20,61%	21,81%	17,66%	16,08%	21,48%	25,80%
İlköğretim mezunu	15,67%	16,18%	19,68%	14,18%	16,27%	15,72%
Ortaokul veya dengi okul mezunu	4,08%	3,28%	2,34%	3,32%	2,91%	3,34%
Lise veya dengi okul mezunu	20,37%	16,00%	14,44%	27,27%	14,28%	15,02%
Yüksekokul veya fakülte mezunu	8,09%	6,59%	4,62%	11,07%	5,32%	6,88%
Yüksek lisans mezunu	0,34%	0,48%	0,18%	0,64%	0,27%	0,49%
Doktora mezunu	0,12%	0,16%	0,04%	0,08%	0,09%	0,14%
Bilinmeyen	1,48%	1,93%	1,00%	1,68%	2,50%	2,84%

Kaynak: *TÜİK, 2011.*

Kadının eğitim durumuna baktığımızda, okuma yazma bilmeyen kadın oranının TRB1 bölgesinin bütün illerinde ülke oranından yüksek olduğu göze çarpmakta olup diğer göstergelerde de TRB1 bölgesinin ülke ortalamasından daha düşük olduğu görülmektedir. (Tablo 2.6.2). Bu bağlamda okuma yazma oranlarının yükseltilmesi başta olmak üzere kadının eğitim durumunu iyileştirmeye yönelik çalışmalar yapılması gerektiği anlaşılmaktadır.

Tablo 2.6.3. Kadının İşgücü Durumu

	TRB1	TÜRKİYE
İşgücüne Katılma Oranı	25,4	28,8
İşsizlik Oranı	9,9	11,3
Tarım-Dışı İşsizlik Oranı	24,4	17,7
İstihdam Oranı	22,8	25,6

Kaynak: *TÜİK, 2011.*

TRB1 bölgesindeki kadınların büyük çoğunluğu ülkemizdeki dağılımın aksine tarım sektöründe çalışmaktadır (Tablo 2.6.3). Buna bağlı olarak da tarım dışı işsizlik oranı Türkiye oranlarından daha fazladır (Tablo 2.6.4).

T.C. KALKINMA BAKANLIĞI 1923

Tablo 2.6.4. Kadın İstihdamının Sektörel Dağılımı

	Tarım	Sanayi	Hizmet
TRB1	65,96%	5,67%	28,37%
TR	42,22%	15,16%	42,61%

Kaynak: *TÜİK, 2011.*

Kadınların işgücüne katıl(a)mama nedenlerine baktığımızda; iş bulma ümidinin olmaması ve çalışmaya hazır olduğu halde iş aramayanların oranları Türkiye oranlarına göre dikkat çekmektedir. Dolayısıyla kadınlara yönelik girişimcilik fırsatlarının arttırılması ve kadın istihdamının desteklenmesi gerekmektedir (Tablo 2.6.5).

Tablo 2.6.5. Kadınların İşgücüne Katıl(a)mama Nedenleri

	İş bulma ümidi yok	İş aramayıp çalışmaya hazır olan	Mevsimlik çalışan	Ev işleri	Öğrenci	Emekli	Özürlü yaşlı veya hasta	Ailevi ve kişisel nedenler	Diğer
TRB1	3,25%	10,63%	0,22%	59,87%	11,93%	0,87%	11,06 %	1,52%	0,43%
TR	1,40%	4,23%	0,26%	61,15%	10,52%	3,98%	11,20 %	6,60%	0,66%

Kaynak: *TÜİK, 2011.*

Son yıllarda ülkemiz gündemi meşgul eden en önemli sorunlardan birisi kadına karşı şiddettir. 6284 sayılı Ailenin Korunması ve Kadına Yönelik Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun ile kadına yönelik olarak işlenen suçların önüne geçilmeye çalışılmaktadır. Bununla birlikte, Kadına Yönelik Şiddetle Mücadele Ulusal Eylem Planı (2012-2015) hazırlanmış olup, ülke genelinde konunun önemine yönelik çalışmalar hız kazanmıştır.

T.C. KALKINMA BAKANLIĞI 1923

Kaynak: *Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü,2008.*

Harita 2.4. Kadına Yönelik Şiddet Haritası (2008)

Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü tarafından 2008 yılında gerçekleştirilen Türkiye'de Kadına Yönelik Aile İçi Şiddet Araştırması'na göre Türkiye'de 10 kadından 4'ü, TRB1 bölgesinin de içinde bulunduğu Ortadoğu Anadolu bölgesinde 10 kadından 5'i şiddete maruz kalmaktadır (Harita 2.5).

TRB1 Bölgesinde kadınların genel sorunu istihdama katılmadaki sorunlar nedeniyle sosyal ve ekonomik hayata katılımları düşük seviyelerde kalmaktadır. Kadınlar arasında okuma yazma bilmeyenlerin oranının Türkiye ortalamasından yüksek oluşu, tarımda istihdam oranının yüksekliği ve tarım dışı kadın işsizlik oranının yüksekliği, sektörel olarak istenilen temel beceri ve yeteneklerin eksikliğine veya yeterince gelişmemiş olmasına işaret etmektedir. Dolayısıyla bölgede kadınlara yönelik mesleki eğitim programlarının düzenlenmesi etkili olabilir. Bununla birlikte, "çalışmaya hazır olup, iş aramayan" kadınların oranı da dikkat çekicidir. Bu durumdaki kadınları istihdama katabilmek ve sosyal statülerini iyileştirmek için uygun iş fırsatları konusunda kadınları bilgilendirebilecek ara yüzlerin oluşturulması da önemlidir. Çalışmaya hazır olup, yetenek eksikliği veya çeşitli geleneksel ve kültürel nedenlerden dolayı işsiz durumda kalan kadınlar için kadın girişimciliği programları düzenlenmesi ve kadın İŞGEM gibi ortamların oluşturulması, TRB1 bölgesinde kadınların üretken bir şekilde sosyal hayata katılımı için önemlidir.

2.7 Dezavantajlı gruplar

2.7.1 Engellilerin Durumu

Engelliliğin her zaman her yerde geçerli ölçülerle tanımını yapmanın bir hayli güç olmasından dolayı literatürde çok değişik tanımları yapılmaktadır. Birleşmiş Milletler Sakat Hakları Bildirgesi'nde, "Kişisel ya da sosyal yaşantısında kendi kendisine yapması gereken işleri (bedensel ya da sonradan olma) herhangi bir noksanlık sonucu yapamayanlar" engelli olarak tanımlanmaktadır (Öztürk, 2011).

TÜİK Nüfus ve Konut verilerine göre ülkemizde en az bir engeli olan 4.882.841 kişi bulunmakta olup ülke nüfusunun yaklaşık yüzde 6,5' ine denk gelmektedir. TRB1 Bölgesine baktığımızda en fazla sayıda engellinin yaşadığı il 69.376 kişiyle Malatya olurken, Elazığ'da 42.513, Bingöl'de 20.707, Tunceli'de 9.392, engelli bulunmaktadır. Bu bağlamda bölge nüfusunun yaklaşık yüzde 8,5'i engelli durumunda olup ülke ortalamasının üzerindedir (Tablo 2.7.1).

Tablo 2.7.1. Engelli Nüfus ve Oranı

	Engelli Nüfusu	Yaklaşık Oran
TRB1	141.988	8.5
TR	4.882.841	6.5

Kaynak: *TÜİK Nüfus ve Konut İstatistikleri 2011.*

Tüm engelli türlerinde bölge illerinin ülke ortalamasından yüksek oranlara sahip olduğu gözlemlenmektedir. Bununla birlikte dikkat çekici bir başka husus ise ülke genelinde duymada, konuşmada, yürüme, merdiven çıkma ve inmede zorluk çektiğini belirtenlerin oranının en yüksek olduğu il Tunceli olmuştur (Tablo 2.7.2).

Tablo 2.7.2. Engellilik Türü ve Oranı

		Oran(%)					
	En az bir engeli olan kişi sayısı	Görmede zorluk yaşayanlar	Duymada zorluk yaşayanlar	Konuşmada zorluk yaşayanlar	Yürümede, merdiven çıkmada/inmede zorluk yaşayanlar	Taşımada/ tutmada zorluk yaşayanlar	Yaşıtlarına göre öğrenmede/ basit dört işlem yapmada/ hatırlamada/ dikkatini toplamada zorluk yaşayanlar
Malatya	69.376	1,8	1,5	0,8	4,8	6,4	2,6
Elazığ	42.513	2,0	1,6	0,9	4,3	5,1	2,5
Bingöl	20.707	2,4	1,6	1,2	3,9	5	2,8
Tunceli	9.392	3,7	2,7	1,8	6,2	7,5	4,2
TR	4.882.841	1,4	1,1	0,7	3,3	4,1	2,0

Kaynak: *TÜİK Nüfus ve Konut İstatistikleri 2011.*

2.7.2 Yaşlıların Durumu

Nitelikli bir yaşam sürdürmekte güçlük çeken birey ve grupların; maddi manevi ve sosyal yoksunluklarının giderilmesi ve ihtiyaçlarının karşılanması gerekmektedir. Bu bağlamda toplumun önemli bir kesimini oluşturan yaşlılara yönelik bakım hizmetleri önem taşımaktadır.

Mevcut demografik eğilimlerin devam edeceği varsayımından hareketle yapılan hesaplamalar, 21. yüzyılın tüm dünyadaki beklentilere paralel olarak Türkiye'de de yaşlı yüzyılı olacağına işaret etmektedir. Değişen yaş yapısı ile birlikte, özellikle yüzyılın ikinci yarısında, yaşlı nüfusun, sosyal, demografik ve ekonomik açıdan Türkiye'de de önem kazanması beklenmektedir.

Yaş gruplarının sayım yıllarına ve TÜİK nüfus projeksiyonlarına göre yüzdesel dağılımları da dikkate alınarak, 2000-2050 arasında yaş gruplarının toplam nüfus içerisinde yüzdesel değişimi ve Bölge Planının Nüfus bölümü incelendiğinde, gerek ülkemizde gerekse de TRB1 bölgesinde yaşlı nüfusun diğer yaş gruplarına nazaran belirgin bir artış göstereceği görülmektedir. (Türkiye'de Yaşlıların Durumu ve Yaşlanma Ulusal Eylem Planı DPT, 2007)

Bölgemizin kültürel yapısına da bağlı olarak yaşlılar genelde aileleri tarafından bakım görmekte olup, Bingöl hariç tüm bölge illerinde huzur evleri de bulunmaktadır.

2.7.3 Çocukların Durumu

Çocukluğu tanımlamada kullanılan yaş ölçütü konusunda henüz herkesin üzerinde anlaştığı bir sınır olmamakla beraber, Çocuk Hakları Sözleşmesi'ne göre 18 yaşın altındaki her birey çocuk olup çocuklar yaşadıkları toplumun sosyal ve kültürel yapısı ile dünyada olup biten her türlü olay ve değişimden etkilenir.

UNICEF'in 2011 yılında yayımladığı Türkiye'de Çocukların Durumu Raporu'na göre; özellikle kırsal kesim ve ülkenin doğusundaki yoksul çocuklar eğitim, sağlık ve beslenme imkânlarından yeterince yararlanamamaktadır. 1999-2008 döneminde 5 yaş altı ölüm hızı ülke ortalaması olarak 1000 canlı doğumda 33 iken doğuda 50, kırsal kesimde ise 43'tür. İki yaşındaki çocuklara arasında tam aşılama oranı yerel bölgelerde ve Doğu'da yalnızca yüzde 60 seviyesindedir. Bu arada, ilköğretim çağındaki çocukların yüzde 2'si okul dışındadır; kimileri okula geç başlamakta olup, özellikle kız çocukların devamlılık sorunu vardır. Kırsal bölgelerde ve özellikle hızla büyüyen kent mahallelerinde eğitim ve sağlık hizmetlerinde donanım ve personel yetersizlikleri görülmektedir (UNICEF,2011).

Son yıllarda gittikçe önemi artan bir başka husus da çocukların suça itilmesidir. Bu bağlamda, Türkiye genelinde güvenlik birimine getirilen çocuk sayısında her geçen yıl artış olmaktadır. TRB1 bölgesine baktığımızda 4.000 civarında bir dalgalanma olmakla birlikte, ülke oranına göre düzenli bir azalış söz konusudur (Tablo 2.7.3).

Tablo 2.7.3. Güvenlik Birimlerine Getirilen Çocuk Sayısı

	TRB1	TR	TRB1 / TR
2009	4.077	151.961	2,68%
2010	4.340	188.044	2,31%
2011	3.973	204.040	1,95%

Kaynak: TÜİK

2.7.4 Sonuç ve Analiz

Bölgede engelli bireylerin oranı Türkiye ortalamasının üzerindedir. Bu bireylerin kentsel alanlarda hizmetlere erişimi için kentsel altyapı faaliyetlerinde engelli dostu yapılaşmalara dikkate edilmelidir. Erişim kolaylığının yanı sıra, engelli bireylerin üretken ve sosyal bireyler olması için özel merkezler kurulması, girişimcilik ve mesleki eğitim

programları uygulanmalıdır. Başta Bingöl ve Tunceli olmak üzere, TRB1 Bölgesi kentsel merkezlerinde engelli dostu bir yaklaşıma ihtiyaç vardır.

Çocuk ve yaşlılar konusunda bölgenin belirli bir iyileşme içerisinde olduğu gözlemlenmiştir. Bu alanda bölgede özellikle Bingöl ilinde huzurevi ihtiyacı göze çarpmaktadır. Göçle yerleşen veya kimsesiz çocukların rehabilitasyonu için sivil toplum kuruluşları ile birlikte ortak programlar düzenlenmesi etkili bir strateji olabilir.

2.8 İstihdam

Türkiye'nin istihdama ilişkin temel sorunları eğitim düzeyi ve verim düşüklüğü, eğitim ve istihdama yönelik öğretim örgütlenmelerinin zayıflığı, kadın erkek dağılımındaki dengesizlik ve bazı sektörlerde cinsiyet ayrımcılığı şeklinde özetlenebilir. Bu sorunlar kısmen giderilmiş olmasına rağmen büyük oranda varlığını korumaktadır. Öte yandan tarımda istihdam gerilemektedir. Ücretsiz aile işçiliğinin yaygınlığından dolayı, işsizlik oranı, özellikle kadınlarda kente göre daha düşük görünmektedir. Tarımda çözülme ve kadınlarda artan eğitim düzeyi, bu grubun işgücüne katılma talebini güçlendirecektir. Bu bölümde İşgücüne katılım, istihdamın sektörel dağılımı, tarım-tarım dışı istihdam, nedenlerine göre istihdama katılmayan işgücü, eğitim durumuna göre istihdam ve işsizlik gibi veriler incelenerek değerlendirilmiştir.

2.8.1 İşgücüne Katılma Oranı

İşgücüne katılma oranı, istihdam edilenlerle işsizlerin toplamının oluşturduğu işgücünün aktif nüfusa oranıdır. Bu oran, aktif nüfus içerisinde işgücünün nispi ağırlığını gösterir. Bu bölümde kadın, erkek ve toplam nüfusun işgücüne katılım oranlarının bölge ve Türkiye için son 3 yıla ait dağılımının mukayesesi yapılmıştır.

Son 3 yılın işgücüne katılma verileri incelendiğinde hem ülke hem de bölge bazında işgücüne katılımın arttığı görülmektedir (Tablo 2.8.1). TRB1 bölgesi işgücüne katılım oranı Türkiye oranını 2012 yılında yakalamıştır. 2012 yılına bakıldığında, cinsiyetlere göre işgücüne katılım verilerinde ise bölgede erkeklerin katılım oranı Türkiye oranının altında, kadınların katılım oranı ise Türkiye oranının üstündedir. Kadınların işgücüne katılım oranlarının artış eğiliminde olması bölge ekonomisinin geleceği için umut vericidir. Bu eğilimin kuvvetlenerek devam etmesi için kadın girişimciliğinin

T.C. KALKINMA BAKANLIĞI 1923

desteklenmesi ve kadın istihdamının yoğunlaştığı kırsal alanlarda özel programlar üretilmesi öncelikli olmalıdır.

Tablo 2.8.1. TRB1 ve Türkiye'de İşgücüne Katılım Oranları Dağılımı (2010-2012)

	2010		2011		2012	
	TÜRKİYE	TRB1	TR	TRB1	TR	TRB1
Toplam	48,8	47,4	49,9	48,1	50,0	50,0
Toplam / Erkek	70,8	70,5	71,7	72,1	71,0	69,6
Toplam / Kadın	27,6	26,3	28,8	25,4	29,5	31,4

Kaynak: *TÜİK 2013a*

2.8.2 İstihdamın Sektörel Dağılımı

İstihdamın sektörel dağılımı, bir ülkenin kalkınmışlık düzeyinin göstergesi olarak değerlendirilebilmektedir. Gelişmiş ülkelerde ekonomik kalkınmaya bağlı olarak istihdamın sektörel dağılımında değişmeler olduğu gözlenmektedir. Kalkınma ile birlikte sanayi ve hizmetler sektöründe istihdam artarken tarım sektöründe istihdam azalmaktadır. (Biçerli, 2000:135). Bu bölümde Bölge ve Türkiye'de istihdamın sektörlere göre dağılımının son yıllık verileri incelenerek mukayese edilmiştir.

Son 3 yıl içerisindeki istihdamın sektörel dağılım verileri incelendiğinde (Tablo 2.8.2), bölgede sektörel istihdamın Türkiye geneline paralel olarak değiştiği söylenebilir. Bununla birlikte, istihdam bölgede tarım ve hizmetler sektörlerinde yoğunlaşmaktadır. Bölge sanayi son yıllarda belirli düzeyde gelişmekle birlikte, sanayi sektörü istihdamının son iki yılda %20'ler düzeylerinde seyretmektedir. Özellikle imalat alanında bölgenin eğitimli işgücü ve ara eleman ihtiyacı vardır. Gelişmenin doğal seyrine uygun olarak, gelecekte tarım sektöründe verim artırıcı tekniklerin kullanımının ve eğitimli insan sayısının artmasıyla, tarım sektörünün istihdam payının azalacağı, sanayi sektörü istihdam payının bir miktar artacağı ve hizmetler sektörü istihdam payının Türkiye düzeyine yükseleceği beklenmektedir. Bu gelişime ayak uydurabilmek için işgücü eğitimi önem taşımaktadır. Gelecekteki işgücünün sanayi ve hizmetlerin talep ettiği güncel yetenek ve donanımlara sahip olması gerekmektedir.

Tablo 2.8.2. TRB1 ve Türkiye'de İstihdamın Sektörlere Göre Dağılımı (2010-2012)

	2010	2010	2011	2011	2012	2012
	Türkiye	TRB1	Türkiye	TRB1	Türkiye	TRB1
Tarım (%)	25,2	42,9	25,5	37,2	24,6	39,2
Sanayi* (%)	26,2	15,7	26,5	19,7	26,0	18,1
Hizmetler (%)	48,6	41,4	48,1	43,4	49,4	42,7

**: İnşaat sektörü, sanayi sektörü içinde değerlendirilmiştir.*
***Kaynak:** TÜİK 2013a*

Tablo 2.8.3. İllere ve Ekonomik Faaliyete Göre İstihdam Edilenler, Ekim 2011 (15+ yaş)

	İstihdam	Tarım	Sanayi	Hizmet	Tarım	Sanayi	Hizmet
Malatya	230.000	78.000	47.000	105.000	%34,0	%20,2	%45,7
Elazığ	159.000	45.000	32.000	82.000	%28,5	%20,1	%51,4
Bingöl	78.000	27.000	16.000	35.000	%35,0	%20,7	%44,3
Tunceli	36.000	8.000	3.000	25.000	%21,6	%7,8	%70,6

***Kaynak:** TÜİK (2013), TÜİK, Nüfus ve Konut Araştırması, 2011*

TÜİK'in açıkladığı verilere dayanarak, illere ve ekonomik faaliyetlere göre istihdam edilenlerin dağılımı incelendiğinde, Tarım sektöründe istihdam edilenlerin oranı Malatya ve Bingöl'de daha fazla (%34 ve %35), Elazığ'da daha az (%28,5), Tunceli'de ise en az değere (%21,6) sahip olduğu görülmektedir. Sanayi sektöründe istihdam edilenlerin oranı Malatya, Elazığ ve Bingöl'de birbirine yakın bir değere sahipken, Tunceli'de bu değer çok düşüktür (%7,8). Hizmetler sektöründe istihdam edilenlerin oranı yine Malatya, Elazığ ve Bingöl illerinde birbirine yakın değere sahipken; Tunceli'de bu oran en yüksek değere (%70,6) değere sahiptir. Bölgede nitelikli ve standart hizmetler sağlayabilecek işgücü ihtiyacı önemli bir açık olarak görülmektedir. Turizme dayalı ekonomik faaliyetlerin yoğunlaştığı Elazığ ve Tunceli'de bu yönde işgücü eğitimine ihtiyaç vardır.

2.8.3 Tarım – Tarım Dışı İstihdam

Tarım dışı istihdam verileri bir ülkenin ekonomisi hakkında genel fikir verebilen büyüme ile ilgili ve finans piyasalarının da çok büyük önem verdiği bir veridir. Bu bölümde tarım ve tarım dışı istihdam edilen erkek ve kadınların bölge ve Türkiye verileri incelenerek mukayese edilmiştir.

Tarım ve tarım dışı istihdamın ülke genelinde ve cinsiyete göre dağılımları incelendiğinde (Tablo 2.8.4), erkeklerin hem ülke genelinde hem de TRB1 bölgesinde tarım dışı

T.C. KALKINMA BAKANLIĞI 1923

alanlarda daha yoğun olarak istihdam edildiği görülmektedir. Yalnız bölgede tarım dışı alanda istihdam edilen erkeklerin oranı Türkiye ortalamasına kıyasla daha düşük bir seviyededir. Yine kadınlarda Türkiye genelinde tarım dışı sektörlerde daha yoğun istihdam edilmektedir fakat erkeklere kıyasla oranların birbirine daha yakın olduğu dikkati çekmektedir. Buna karşın TRB1 bölgesinde kadınların 2/3 ü tarım sektöründe istihdam edilmektedir. Tarım dışı sektörlerde istihdam edilen kadınların oranı Türkiye ortalamasının bayağı altındadır.

Bölgede tarımda istihdam edilen kadınların oranı tüm kadın istihdamının yaklaşık üçte ikisidir. Dikkat çeken başka bir olgu 15-24 yaş arası işsizlik oranlarının, hem kadınlar hem de erkeler için bu yaş gruplarının toplam işgücünün yaklaşık %30'u olmasıdır. Bu anlamda bölgede genç istihdamı ve kadın istihdamı için yeni alanların oluşturulması ve bu grupların istihdama yönelik becerilerinin artırılması önemlidir.

Tablo 2.8.4. Cinsiyete Göre Tarım - Tarım Dışı İstihdam, 2011 (15 + yaş)

	TÜRKİYE				TRB1			
	Erkek		Kadın		Erkek		Kadın	
	Sayı (bin)	%	Sayı (bin)	%	Sayı (bin)	%	Sayı (bin)	%
Tarım dışı	13.938	81,3%	4.029	57,8%	279	73,6%	48	34,0%
Tarım	3.199	18,7%	2.944	42,2%	100	26,4%	93	66,0%
Toplam	**17.137**	100,0%	**6.973**	100,0%	**379**	100,0%	**141**	100,0%

Kaynak: *TÜİK 2013a*

2.8.4 İstihdama Katılmayan İşgücü

Nedenlerine göre istihdama katılmayan işgücü verileri işsizliğin temel nedenleri hakkında ipuçları vermesi ve alınacak tedbirlere yol göstermesi açısından önemli bir veridir. Bu bölümde nedenlerine göre istihdama katılmayan işgücü verileri cinsiyetler acısından incelenmiş ve bölge-Türkiye mukayesesi yapılmıştır.

İşgücüne dâhil olmayan nüfus verileri incelendiğinde (Tablo 2.8.5), Türkiye genelinde bu nüfusun neredeyse yarısını ev işleri ile uğraşan kadınlar oluşturmaktadır. TRB1 bölgesinde ise ilgili nüfusun yarısından fazlası ev işleri ile uğraşan kadınlardan oluşmaktadır. Öte yandan TRB1 bölgesindeki iş aramayıp çalışmaya hazır olanların oranı Türkiye ortalamasının neredeyse 3 katı seviyesindedir.

Tablo 2.8.5. İşgücüne Dâhil Olmayanların Yıllar ve Cinsiyete Göre İşgücüne Dahil Olmama Nedenleri, (15+ yaş)

		TÜRKİYE		TRB1 (Toplam)		TRB1 (Erkek)		TRB1 (Kadın)	
		Sayı (bin)	%	Sayı (bin)	%	Sayı (bin)	%	Sayı (bin)	%
	İşgücüne dahil olmayan nüfus	26.867	100,0	624	100,0	163	100,0	461	100,0
Neden: İş Aramayıp Çalışmaya Hazır Olanlar	İş Bulma Ümidi Olmayanlar	678	2,5	36	5,8	20	12,3	15	3,3
	Diğer	1.267	4,7	71	11,4	21	12,9	49	10,6
Neden	Mevsimlik Çalışanlar	64	0,2	1	0,2	0	0,0	1	0,2
Neden	Ev İşleriyle Meşgul	11.872	44,2	276	44,2	0	0,0	276	59,9
Neden	Eğitim / Öğretim	4.219	15,7	105	16,8	50	30,7	55	11,9
Neden	Emekli	3.617	13,5	44	7,1	40	24,5	4	0,9
Neden	Çalışamaz Halde	3.406	12,7	78	12,5	27	16,6	51	11,1
Neden	Diğer	1.746	6,5	14	2,2	5	3,1	9	2,0

Kaynak: *TÜİK 2013a*

2.8.5 Eğitim Durumuna Göre İstihdam

Eğitim surumu ile istihdam arasında doğru orantı bulunmaktadır. Hem eğitim düzeyi ve niteliği arttıkça istihdam edilme oranı yükselmekte hem de işverenler daha eğitimli personel istihdamına ihtiyaç duymaktadırlar. Bu bölümde eğitim durumuna göre istihdamın dağılımı bölge ve Türkiye düzeyinde mukayese edilmiştir. Bölgenin tüm eğitim seviyelerinde istihdam edilenlerin oranının Türkiye ortalamasının altında olması bölgenin zayıf yönlerinden biri olarak ön plana çıkmaktadır.

Eğitim durumuna göre istihdam verileri incelendiğinde (Tablo 2.8.6), Yükseköğretim, Ortaöğretim ve İlköğretim eğitim seviyelerinin hepsinde bölgenin istihdam dağılımının Türkiye ortalamasının altında olduğu görülmektedir. Okuryazar olmayanların istihdamında ise Bölge oranı Türkiye ortalamasının 2 katının da üzerindedir. Bu durum bölgede eğitimli işgücüne ihtiyaç olduğuna işaret etmektedir. Bununla birlikte, çeşitli becerilerin gelişimi için hâlihazırda istihdam edilmiş olanlara hizmet içi eğitim verilebilir.

T.C. KALKINMA BAKANLIĞI 1923

Tablo 2.8.6. Eğitim Durumuna Göre İstihdamın Dağılımı(2012)

	Okuryazar olmayan	Lise altı eğitimliler	Lise ve dengi meslek mezunu	Yükseköğretim mezunu	Toplam
Türkiye	%4,5	%57,5	%19,8	%18,1	%100,0
TRB1	%11,6	%55,7	%19,5	%13,1	%100,0

Kaynak: *TÜİK 2013a*

2.8.6 İşsizlik

İşsizlik, herhangi bir ekonomik toplumda çalışmak istediği halde iş bulamayan yetişkinlerin bulunması durumudur. Ekonomide genellikle 16 yaş ve üzeri kimseler işsiz grubuna dâhil edilirler. Bu bölümde işsizlik oranının illere bölgeye ve ülkeye göre son üç yıllık verileri incelenerek mukayese edilmiştir.

2008 – 2010 arası işsizlik verileri incelendiğinde (Tablo 2.8.7), bölge ortalamasının Türkiye ortalamasına yaklaşarak aynı seviyeye geldiği görülmektedir. İller bazında veriler incelendiğinde Malatya ve Elazığ illerinde işsizlik oranının Türkiye ve bölge ortalamasından daha iyi değerlere; Bingöl ve Tunceli illerinin ise daha kötü değerlere sahip olduğu görülmektedir.

Tablo 2.8.7. İllere, Bölgeye ve Ülkeye Göre İşsizlik Oranları (2008 – 2012)

	İşsizlik oranı (%) 2008	İşsizlik oranı (%) 2009	İşsizlik oranı (%) 2010	İşsizlik oranı (%) 2011	İşsizlik oranı (%) 2012*
MALATYA	11,5	14,6	9,5	8,4	*
ELAZIĞ	15,5	18,1	12,6	10,6	*
BİNGÖL	14,8	17,8	12,5	9,3	*
TUNCELİ	17,9	18,6	11,5	12,5	*
TRB1	14,5	16,8	11,9	10,2	8,5
TÜRKİYE	11,0	14,0	11,9	9,8	9,2

Kaynak: *TÜİK 2013a, TÜİK, Hanehalkı İşgücü Araştırması, 2011*
***:** *Veriler TÜİK tarafından henüz yayınlanmamıştır.*

Bölge genelinde işsizlik oranının bir düşüş eğiliminde olduğu görülmektedir. Ancak, iller bazında ele alındığında Malatya dışındaki illerde işsizliğin Türkiye ortalamasının üstünde seyrettiği görülmektedir. Bu illerde istihdam yaratan, üretime yönelik yatırımların artması gerekmektedir. İllerdeki iktisadi faaliyetlerin özelliklerine göre Malatya'da sanayi, Elazığ'da sanayi ve hizmetler (özellikle turizm), Bingöl'de sanayi ve hizmetler, Tunceli'de hizmetler (turizm) sektörlerinde eğitimli işgücüne talebin artacağı öngörülmektedir.

T.C. KALKINMA BAKANLIĞI 1923

2.9 Gelir Dağılımı ve Yoksulluk

2.9.1 TRB1 Bölgesinde Gelir Dağılımı

Bölgeler arasında gelir dağılımındaki eşitsizlik Türkiye'nin en önemli sorunlarından biri olagelmiştir. TRB1 bölgesi bu anlamda Türkiye'nin dezavantajlı bölgeleri arasında yer almaktadır. Ülke ortalamalarının altında kalan gelir düzeyinin yanı sıra, bölge illerinin gelir dağılımları arasında da önemli farklılıklar bulunmaktadır.

Gelir dağılımı hesaplarındaki önemli bir unsur, bu hesapların uzun bir süre alabilmesidir. Elde bulunan en güncel verilere göre TRB1 bölgesindeki gelir dağılımı Tablo 2.9.1'daki gibidir.

Tablo 2.9.1. Gelir Dağılımı, 2003

		TÜRKİYE		TRB1	
		Milyon TL	**%**	**Milyon TL**	**%**
Eşdeğer Kullanılabilir Gelir		**180 304 703 754**	**100**	**3 295 605 220**	**100**
Gelire Göre Sıralı %20'lik Gruplar	**1. nci %20**	10 809 491 775	6,0	247 714 150	7,5
	2. nci %20	18 542 882 046	10,3	405 468 913	12,3
	3.üncü %20	26 093 318 941	14,5	544 443 087	16,5
	4.üncü %20	37 741 799 501	20,9	769 914 532	23,4
	5.inci %20	87 117 211 491	48,3	1 328 064 539	40,3

Kaynak: *TÜİK, Bölgesel Göstergeler TRB1 Malatya, Elazığ, Bingöl, Tunceli, 2010.*

Bu verilere göre TRB1 bölgesinde gelir dağılımındaki eşitsizlik Türkiye ortalamasının altındadır. Türkiye ortalamasında ilk %20'lik fert grubu (en düşük gelirli grup) son %20'lik fert grubundan yaklaşık 8 kat daha düşük gelir elde ederken, TRB1 Bölgesinde bu oran yaklaşık 5,5 olarak gerçekleşmiştir. Bu anlamda TRB1 Bölgesinde gelir dağılımının daha eşitlikçi ve yoksulluğun daha az yoğunlukta görüldüğü söylenebilir.

Gelir eşitsizliğini belirtmede kullanılan genel bir gösterge olan Gini Katsayısı TÜİK tarafından İBBS 1 düzeyinde hesaplanmış olup, Tablo 2.9.2'de gösterilmektedir.

Tablo 2.9.2. İBBS Düzey 1 Bölgelerinde Gelir Eşitsizliği, 2006-2011 (Gini Katsayıları)*

	2006	2007	2008	2009	2010	2011
TÜRKİYE	0,428	0,406	0,405	0,415	0,402	0,404
KENT	0,415	0,394	0,395	0,405	0,389	0,394
KIR	0,406	0,375	0,378	0,38	0,379	0,385
İBBS, 1. Düzey						
TR1 İstanbul	0,375	0,346	0,362	0,363	0,373	0,371
TR2 Batı Marmara	0,35	0,321	0,331	0,361	0,36	0,365
TR3 Ege	0,426	0,376	0,387	0,381	0,387	0,397
TR4 Doğu Marmara	0,392	0,393	0,335	0,368	0,341	0,326
TR5 Batı Anadolu	0,413	0,379	0,402	0,408	0,367	0,374
TR6 Akdeniz	0,421	0,418	0,387	0,403	0,397	0,404
TR7 Orta Anadolu	0,342	0,328	0,339	0,395	0,362	0,366
TR8 Batı Karadeniz	0,372	0,36	0,366	0,382	0,348	0,335
TR9 Doğu Karadeniz	0,378	0,346	0,365	0,359	0,327	0,327
TRA Kuzeydoğu Anadolu	0,381	0,405	0,436	0,407	0,404	0,39
TRB Ortadoğu Anadolu	0,404	0,397	0,405	0,415	0,417	0,427
TRC Güneydoğu Anadolu	0,396	0,366	0,395	0,411	0,404	0,396
			P80/P20 - S80/S20			
TÜRKİYE	9,5	8,1	8,1	8,5	8	8
KENT	8,6	7,5	7,5	7,9	7,3	7,4
KIR	8,3	6,9	6,8	7,2	7,1	7,4

*: *Eşdeğer hanehalkı kullanılabilir gelire göre.*
Kaynak: *TÜİK, Gelir ve Yaşam Koşulları Araştırması, 2006-2011.*

Buna göre, TRB1 İBBS Düzey 2 Bölgesinin dâhil olduğu TRB bölgesinde son yıllarda gelir eşitsizliğinin arttığı söylenebilir. Tablo 2.9.2'deki verilere göre TRB1 Düzey 2 bölgesinin de içinde bulunduğu TRB Düzey 1 Bölgesi Türkiye'de gelirin dağılımının en eşitsiz olduğu bölgedir. Diğer yandan, Düzey 2 bölgelerine ilişkin benzeri bir veri olmadığından (verilere TRB2 Bölgesi de dâhil olduğundan), bu veriler ihtiyatla değerlendirilmelidir. Bununla birlikte, özellikle son yıllarda bölge içi göçlerin artması ve tarım sektöründeki istihdamın diğer sektörlere kayma eğiliminin devam etmesi, gelecekte özellikle kentsel alanlarda yoksulluğun potansiyel olarak artabileceğine işaret etmektedir. Diğer yandan, son yıllarda tarımsal ürünlerin değer kaybı eğiliminde olması kırsal alanda gelirlerin düşmesine neden olmuştur. Sonuç olarak, İBBS Düzey 1 verilerinin TRB1 Bölgesindeki gelir dağılımı için bir fikir verdiğini, ancak gelir dağılımındaki eşitsizliğin TRB1 Bölgesi için Tablo 2.58'de verilen verilerden daha az şiddetli gerçekleşebileceği ihtimali de göz ardı edilmemelidir.

2.9.2 TRB1 Bölgesinde Yoksulluk

TÜİK tarafından Düzey 1 Bölgeleri temel alınarak gerçekleştirilen bir diğer çalışma ise yoksulluk sınırlarıyla ilgilidir. Bu çalışmanın sonuçlarına göre, son yıllarda bölgede yoksul sayısının ve yoksulluk oranının artışı da dikkat çekicidir. TRB1 ve TRB2 Düzey 2 bölgelerinin TÜİK tarafından hesaplanan ADNKS verileri ile oranlandığında[8] en iyimser senaryo olan %50 yoksulluk riski varsayımına göre TRB1 Bölgesinde yaklaşık 220.000 kişi yoksulluk sınırının altında yaşamaktadır (Tablo 2.9.3). Bununla birlikte, TRB1 bölgesinin dâhil olduğu TRB üst bölgesinde yoksulluk sınırı görece daha düşüktür. Bu sonuç, TRB1 bölgesinde geçimin görece daha kolay (daha düşük bir gelirle geçinmenin daha olanaklı) olduğu şeklinde yorumlanabilir.

[8] TRB1 Bölgesi nüfusu, TRB Düzey 1 bölgesi nüfusunun yaklaşık %45'ini oluşturmaktadır.

Tablo 2.9.3. Düzey 1 Bölgelerinde Gelire dayalı göreli yoksulluk sınırlarına göre yoksul sayıları ve yoksulluk oranları, 2010-2011[9]

Yoksulluk riski	Yoksulluk sınırı* (TL)		Yoksul sayısı (Bin kişi)		Yoksulluk oranı (%)	
	2010	2011	2010	2011	2010	2011
TR1 İstanbul						
% 50	5 161	5 741	1 454	1 499	11,5	11,7
% 60	6 193	6 889	2 377	2 318	18,7	18,0
TR2 Batı Marmara						
% 50	3 878	4 135	451	361	14,6	11,6
% 60	4 654	4 961	624	550	20,2	17,7
TR3 Ege						
% 50	4 196	4 714	1 121	1 124	12,1	11,9
% 60	5 035	5 657	1 913	1 823	20,6	19,4
TR4 Doğu Marmara						
% 50	4 087	4 401	663	614	9,9	9,0
% 60	4 905	5 282	1 224	1 065	18,3	15,6
TR5 Batı Anadolu						
% 50	4 387	4 863	973	933	14,5	13,7
% 60	5 264	5 835	1 411	1 513	21,0	22,2
TR6 Akdeniz						
% 50	3 558	3 818	1 140	1 134	12,6	12,3
% 60	4 269	4 581	1 796	1 945	19,8	21,1
TR7 Orta Anadolu						
% 50	3 332	3 694	456	503	12,2	13,3
% 60	3 999	4 433	705	700	18,9	18,5
TR8 Batı Karadeniz						
% 50	3 424	3 870	630	609	14,4	13,8
% 60	4 109	4 644	911	852	20,8	19,3
TR9 Doğu Karadeniz						
% 50	3 621	3 946	336	271	13,4	10,7
% 60	4 345	4 735	517	445	20,7	17,6
TRA Kuzeydoğu Anadolu						
% 50	2 387	2 668	323	310	15,3	14,7
% 60	2 864	3 202	486	451	23,1	21,3
TRB Ortadoğu Anadolu						
% 50	2 128	2 240	413	483	11,5	13,2
% 60	2 553	2 688	742	808	20,6	22,0
TRC Güneydoğu Anadolu						
% 50	1 817	2 019	863	1 155	11,5	15,1
% 60	2 180	2 422	1 495	1 694	20,0	22,2

Kaynak: *TÜİK, 2010 ve 2011 Gelir ve Yaşam Koşulları Araştırması.*
Not: *1) Gelir referans dönemleri bir önceki takvim yılıdır.*
2) Her bölge için eşdeğer hanehalkı kullanılabilir gelirin medyan değeri kullanılarak ayrı ayrı yoksulluk sınırı hesaplanmıştır.

[9] TÜİK'in tablo altında verdiği bilgiye göre tablo "*2010 yılı sonuçlarına göre medyan gelirin % 50'si kullanıldığında, İstanbul Bölgesinde yaşayanların % 11,5'i bu bölge için belirlenen yoksulluk sınırının altındadır*" şeklinde okunmalıdır.

** : Yoksulluk sınırı "bölgesel" yoksulluk sınırıdır. Aynı yıl için tüm Türkiye yoksulluk sınırı 4 041 TL olarak bildirilmiştir. Bu veriye göre TRB Düzey 1 bölgesi Türkiye'nin en yoksul bölgelerinden biridir.*

TRB1 Bölgesinde gelir kaynakları Tablo 2.9.4'da verilmiştir. TRB1 Bölgesinin gelirlerinin çoğu maaş ve ücretlerden gelmektedir. Girişimlerden elde edilen kazanç bölgenin ikinci önemli gelir kaynağıdır. Bununla birlikte, devletten alınan karşılıksız yardımların toplam bölgesel gelirlerin yaklaşık %13'ünü oluşturması da dikkat çekicidir. Bölgesel plan hazırlığı kapsamında ilçelere yapılan ziyaretlerde özellikle kırsal alanlarda üretimden ziyade devlet transferleriyle geçinen nüfusun arttığı gözlemi sıklıkla bildirilmiştir.

Tablo 2.9.4. TRB1 Bölgesinde Fertlerin Gelir Kaynakları, 2003

Fertlerin elde ettiği gelir türleri	Tutar (Milyon TL)	%
Toplam Gelir (TRB1)	**2 985 514 634**	**100**
Maaş-Ücret	1 331 105 070	44,6
Yevmiye	111 865 843	3,7
Toplam Müteşebbis	984 483 364	33,0
Tarım	334 571 796	11,2
İmalat	76 45 366	2,6
İnşaat	22 364 200	0,7
Ticaret	369 255 001	12,4
Hizmet	181 839 000	6,1
Mülk Gelirleri	88 281 442	3,0
Gayrimenkul	65 933 831	2,2
Menkul Değerler	22 348 111	0,7
Toplam Karşılıksız	469 778 116	15,7
Devletten	385 134 250	12,9
Yurtdışından	22 175 894	0,7
Diğer	62 468 271	2,1

Kaynak: *TÜİK, Bölgesel Göstergeler TRB1 Malatya, Elazığ, Bingöl, Tunceli, 2010.*

Yoksulluğun önemli belirleyicilerinden biri de elde edilen gelir (satın alma gücü) ve yaşam kalitesi arasındaki ilişkidir. Ancak, tek başına satın alma gücü yoksulluk hesaplamasında belirleyici olmayabilir. Demir Şeker ve Küçükbayrak (2012) bu dezavantajı ortadan kaldırmak için satın alma gücü paritesinin yanı sıra, bölgesel ortalama eğitim düzeyi, istihdam oranı (ücretsiz aile işçileri hariç), tam bağımlılık oranı ve gayrisafi katma değer (GSKD) değişkenlerini de dikkate alarak Düzey 2 bazında bir geçim endeksi oluşturmuşlardır. Endeks değerinin negatif olması bölgedeki geçim güçlüğünün Türkiye geneline göre daha fazla olduğunu, pozitif olması ise daha az olduğunu göstermektedir. Bu çalışmaya göre, TRB1 Bölgesi 26 İBBS Düzey 2 Bölgesi

arasında geçimin en zor olduğu 6.ncı bölgedir (Tablo 2.9.5). Bu veriler TRB1 Bölgesinde özellikle sabit ücretliler için bir yoksulluk riski bulunduğu şeklinde yorumlanabilir.

Tablo 2.9.5. İBBS Düzey 2 Bölgeleri Geçim Endeksleri

	Geçim Endeksi
TRC3 Mardin, Batman, Şırnak, Siirt	-1,985
TRC2 Şanlıurfa, Diyarbakır	-1,885
TRB2 Van, Muş, Bitlis, Hakkâri	-1,634
TRA2 Ağrı, Kars, Iğdır, Ardahan	-1,334
TRC1 Gaziantep, Adıyaman, Kilis	-0,880
TR63 Hatay, Kahramanmaraş, Osmaniye	-0,483
TRB1 Malatya, Elazığ, Bingöl, Tunceli	-0,477
TRA1 Erzurum, Erzincan, Bayburt	-0,396
TR71 Kırıkkale, Aksaray, Niğde, Nevşehir, Kırşehir	-0,387
TR72 Kayseri, Sivas, Yozgat	-0,312
TR82 Kastamonu, Çankırı, Sinop	-0,290
TR83 Samsun, Tokat, Çorum, Amasya	-0,198
TR52 Konya, Karaman	-0,088
TR33 Manisa, Afyon, Kütahya, Uşak	0,070
TR62 Adana, Mersin	0,165
TR81 Zonguldak, Karabük, Bartın	0,250
TR22 Balıkesir, Çanakkale	0,457
TR90 Trabzon, Ordu, Giresun, Rize, Artvin, Gümüşhane	0,494
TR32 Aydın, Denizli, Muğla	0,546
TR42 Kocaeli, Sakarya, Düzce, Bolu, Yalova	0,981
TR61 Antalya, Isparta, Burdur	1,008
TR41 Bursa, Eskişehir, Bilecik	1,015
TR21 Tekirdağ, Edirne, Kırklareli	1,079
TR31 İzmir	1,127
TR51 Ankara	1,460
TR10 İstanbul	1,692

Kaynak: *Demir Şeker ve Küçükbayrak (2012). Endeks yazarlar tarafından TÜİK 2010 (bölgesel ortalama eğitim düzeyi, istihdam oranı (ücretsiz aile işçileri hariç), tam bağımlılık oranı) ve 2008 (GSKD) verileri kullanarak oluşturulmuştur.*

İller düzeyinde yoksulluğu irdelemek için, ödeme gücü olmayan vatandaşların sağlık giderleri için kullanılmış olan Yeşil Kart (YK) verileri analiz edilmiştir. Yeşil Kart uygulamasına dâhil olan kişiler 01.01.2012 tarihi itibariyle Genel Sağlık Sigortası kapsamına alınmış olup, eskiden Yeşil Kart sahibi olan vatandaşlar "Yeşil kart devri ve genel sağlık sigortası tescil işlemleri" konulu 17/1/2012 tarih – 2012/2 sayılı genelge ile 2012 Ocak ayından itibaren "gelir tespiti yaptıranlar" ifadesi ile anılmaktadırlar. İllerdeki yoksulluğun bir göstergesi olarak "gelir tespiti yaptıran" vatandaş sayıları alınacak olursa, TRB1'de bu şekilde tanımlanan bireylerin en fazla olduğu il Malatya'dır (Tablo 2.9.6). Gelir tespiti yaptıran kişi sayısının toplam nüfusa oranının en fazla olduğu il ise Bingöl'dür. Bu rakamlara göre TRB1'de toplam nüfusun yaklaşık 5'te 1'inin yoksulluk içinde olduğu söylenebilir.

Tablo 2.9.6. Gelir Tespiti Yaptıran Kişi Sayıları ve Toplam Nüfusa Oranları, Kasım 2012

	Malatya	Elazığ	Bingöl	Tunceli	TRB1	Türkiye
Gelir Tespiti Yapılan Kişi Sayısı	137 340	89 184	85 504	15 630	327 658	11 160 537
Toplam Nüfus	762 366	562 703	262 507	86 276	1 673 852	75 627 384
%	**18,01**	**15,85**	**32,57**	**18,11**	**19,58**	**14,75**

Kaynak: *SGK, Kasım 2012 İstatistik Bülteni verileri kullanılarak hazırlanmıştır.* http://www.sgk.gov.tr/wps/portal/tr/kurumsal/istatistikler?CSRT=15889297173742471958 *[Erişim Tarihi: 06.03.2012]*

Malatya'daki yoksul sayısının fazlalığı, il merkezi ve hinterlandındaki kentsel alanların son zamanlarda iç göç için önemli bir cazibe merkezi olmasının (nüfus hareketliliğinin) bir sonucu olabilir. Bununla birlikte, söz konusu veriler kentsel ve kırsal yoksulluk arasında bir ayrım yapmamaktadır. Bu ayrımı yapabilmek veya en azından kentsel ve kırsal alanlardaki yoksulluk hakkında fikir sahibi olabilmek için, 30.12.2011 itibariyle SGK ile paylaşılan Yeşil Kart Bilgi Sistemi (YKBS) verileri kullanılmıştır (Tablo 2.9.7). Bu verilere göre Bingöl dışında TRB1 Bölgesindeki diğer 3 il merkezi Türkiye ortalamasına yakın yoksulluk değerleri göstermektedir. Malatya için 2010 yılında BİLSAM(Bilgi Yolu Eğitim Kültür ve Sosyal araştırmalar Merkezi) tarafından hazırlanan Malatya Vizyon 2023 (Malatya İl Gelişim Raporu) adlı çalışmada da benzer sonuçlara ulaşılmıştır. Bu çalışmaya göre "Malatya yoksulluk oranın yeşil kartlı olma esasına göre merkez ve yakın köy ve beldelerde yaklaşık %13, Malatya genelinde ise yaklaşık %19 olduğu söylenebilir. Buna göre Malatya merkezdeki yoksulluk oranı aynı kritere göre Türkiye yoksulluk oranı olan %13 ile paralellik arz ederken Malatya genelindeki yoksulluk oranı Türkiye ortalamasının üzerindedir". Yine aynı raporda, bölgenin yoksulluk oranı en fazla ve en az olan illeri sırasıyla Bingöl ve Elazığ olarak bildirilmektedir. Aynı şekilde, il merkezlerine yakın bazı ilçelerde yoksulluk oranı Türkiye ortalamasına yaklaşmakta (örn. Yeşilyurt, Keban), ancak iç göç merkezi olan bazı hinterlandlarda (örn Battalgazi, Kovancılar) bu oran artmaktadır. Sonuç olarak, eldeki verilere göre TRB1 Bölgesinde kırsal yoksulluğun daha fazla olduğu söylenebilir.

Tablo 2.9.7. 2011 YKBS Verilerine Göre Kentsel ve Kırsal Yoksulluk

İl	İlçe	Aktif YK Sayısı	Toplam Nüfus*	Aktif YK Sayısı/ Toplam Nüfus (%)
Bingöl	Merkez	48.039	140.753	34,13
	Adaklı	4.593	9.684	47,43
	Genç	18.108	35.208	51,43
	Karlıova	21.174	32.426	65,30
	Kiğı	1.068	5.803	18,40
	Solhan	19.048	33.496	56,87
	Yayladere	202	2.058	9,81
	Yedisu	1.667	2.835	58,80
	Bingöl Toplam:	113.899	262.263	43,43
Elazığ	Merkez	41.870	400.640	10,45
	Ağın	344	2.801	12,28
	Alacakaya	1.727	7.517	22,97
	Arıcak	9.042	15.395	58,73
	Baskil	3.400	14.490	23,46
	Karakoçan	9.759	29.022	33,63
	Keban	449	6.641	6,76
	Kovancılar	8.964	39.488	22,70
	Maden	2.627	13.197	19,91
	Palu	7.897	20.509	38,50
	Sivrice	1.618	8.856	18,27
	Elazığ Toplam:	87.697	558.556	15,70
Malatya	Merkez	53.696	488.247	11,00
	Akçadağ	6.953	29.858	23,29
	Arapkir	2.376	11.128	21,35
	Arguvan	2.626	8.010	32,78
	Battalgazi	5.808	29.827	19,47
	Darende	9.380	31.153	30,11
	Doğanşehir	14.974	41.325	36,23
	Doğanyol	1.269	4.686	27,08
	Hekimhan	4.289	25.105	17,08
	Kale	1.475	6.160	23,94
	Kuluncak	2.770	8.951	30,95
	Pötürge	8.086	19.361	41,76
	Yazıhan	4.815	15.568	30,93
	Yeşilyurt	4.390	38.551	11,39
	Malatya Toplam:	122.907	757.930	16,22
Tunceli	Merkez	5.715	37.123	15,39
	Çemişgezek	2.302	7.566	30,43
	Hozat	1.938	8.209	23,61
	Mazgirt	2.133	8.284	25,75
	Nazımiye	706	3.162	22,33
	Ovacık	2.348	5.934	39,57
	Pertek	3.390	11.839	28,63
	Pülümür	843	2.945	28,62
	Tunceli Toplam:	19.375	85.062	22,77
	TRB1 Toplam:	343.878	1.663.811	20,67
	TÜRKİYE Toplam:	8.865.470	74.724.269	11,86

Kaynak: *YKBS, 30.12.2011 tarihli verilere göre oluşturulmuştur. http://sbu.saglik.gov.tr/sbyesil/[Erişim Tarihi: 06.03.2013]*

**: TÜİK, 2011 ADNKS verileri kullanılmıştır.*

T.C. KALKINMA BAKANLIĞI 1923

2.9.3 Sonuç ve Analiz

Elde edilen en güncel verilere göre TRB1 Bölgesinde gelir dağılımı Türkiye ortalamalarına göre daha eşitlikçi olmakta ancak bölgedeki gelir eşitsizliği gitgide artmaktadır. Bölgenin yoksulluk oranı Türkiye ortalamalarının üzerindedir. Bölgesel yoksulluk sınırı ülke ortalamasının çok altında olmasına rağmen, bölgede geçim zorluğu açısından Türkiye'nin ilk altı bölgesi arasında yer almaktadır. Bölge nüfusunun yaklaşık 5'te 1'i yoksuldur. Özellikle kırsal alanlarda yoksulluk önemli bir sorun olarak görülmektedir. Tarım sektöründen diğer sektörlere işgücü akışının sürmekte olduğu da göz önünde bulundurularak, kırsal sektörlerde genel verimi ve kazancı artıracak önlemler bu anlamda etkili olabilir. Diğer yandan, kentsel yoksulluğun etkilerini azaltmak için, dezavantajlı grupları (göçle gelenler başta olmak üzere) içerici işgücü eğitimi ve sosyal programlar önemli araçlar olabilir.

Gelir dağılımını daha da eşitlikçi bir hale getirecek stratejiler özellikle üretim ve istihdamı artırıcı stratejilerle bir arada değerlendirilmelidir. Bölgedeki nüfus hareketliliği doğal gelişme seyri özellikle tarım sektöründeki gelirlerin düşmesi, bu sektörde katma değeri artırıcı stratejilerin kırsal alandaki geliri artırıcı olacaktır. Kentsel alanlarda ise, hizmet sektöründen ziyade sanayi sektörünün geliştirilmesine yönelik stratejiler, yine sanayi sektörüne yönelik istihdam stratejileriyle beraber ele alınmalıdır.

2.10 Çalışma Hayatı ve Sosyal Güvenlik Hizmetleri

2.10.1 Bölgede Çalışma Hayatı

Bölgede ekonomik faaliyet kısımlarına göre birim sayılarının dağılımı incelendiğinde, TRB1 bölgesi oranlarının Türkiye geneli oranlara yakın düzeyde seyrettiği görülmektedir. İmalat ve inşaat kollarında faaliyet gösteren yerel birim sayısı Türkiye Geneli dağılım oranının bir miktar üzerinde iken; Mesleki, Bilimsel ve Teknik Faaliyetler ile konaklama ve yiyecek hizmeti faaliyetleri kollarında faaliyet gösteren yerel birim sayısı Türkiye Geneli dağılım oranının bir miktar altında olduğu görülmektedir (Tablo 2.10.1).

Tablo 2.10.1. Ekonomik Faaliyet Kısımlarına Göre Yerel Birim Sayısı (NACE Rev.2) 2009

	Oran	
	Türkiye	TRB1
Toplam	100,0%	100,0%
Tarım, avcılık ve ormancılık	0,0%	0,0%
Madencilik ve taş ocakçılığı	0,1%	0,3%
İmalat	13,1%	16,0%
Elektrik, gaz, buhar ve iklimlendirme üretimi ve dağıtımı	0,0%	0,0%
Su temini; kanalizasyon, atık yönetimi ve iyileştirme faaliyetleri	0,1%	0,3%
İnşaat	4,5%	6,2%
Toptan ve perakende ticaret; motorlu kara taşıtlarının ve motosikletlerin onarımı	42,9%	40,3%
Ulaştırma ve depolama	15,9%	15,5%
Konaklama ve yiyecek hizmeti faaliyetleri	8,2%	6,8%
Bilgi ve iletişim	1,1%	1,3%
Gayrimenkul faaliyetleri	0,8%	0,6%
Mesleki, bilimsel ve teknik faaliyetler	5,0%	3,4%
İdari ve destek hizmet faaliyetleri	1,0%	1,0%
Eğitim	0,4%	0,4%
İnsan sağlığı ve sosyal hizmet faaliyetleri	1,3%	0,9%
Kültür, sanat, eğlence, dinlence ve spor	0,6%	0,2%
Diğer hizmet faaliyetleri	5,1%	6,8%

Kaynak: TÜİK 2013a

Tablo 2.10.2. Ekonomik Faaliyet Kısımlarına Göre Çalışanlar Sayısı (NACE Rev.2) 2009

	Oran	
	Türkiye	TRB 1
Toplam	100,0%	100,0%
Tarım, avcılık ve ormancılık	0,0%	0,0%
Madencilik ve taş ocakçılığı	1,1%	1,8%
İmalat	27,1%	22,5%
Elektrik, gaz, buhar ve iklimlendirme üretimi ve dağıtımı	0,6%	1,4%
Su temini; kanalizasyon, atık yönetimi ve iyileştirme faaliyetleri	0,7%	0,4%
İnşaat	7,2%	10,4%
Toptan ve perakende ticaret; motorlu kara taşıtlarının ve motosikletlerin onarımı	29,2%	28,1%
Ulaştırma ve depolama	9,7%	13,3%
Konaklama ve yiyecek hizmeti faaliyetleri	6,5%	5,2%
Bilgi ve iletişim	1,5%	1,3%
Gayrimenkul faaliyetleri	0,4%	0,2%
Mesleki, bilimsel ve teknik faaliyetler	3,7%	1,9%
İdari ve destek hizmet faaliyetleri	5,9%	6,6%
Eğitim	1,8%	2,0%
İnsan sağlığı ve sosyal hizmet faaliyetleri	2,0%	2,3%
Kültür, sanat, eğlence, dinlence ve spor	0,4%	0,2%
Diğer hizmet faaliyetleri	2,1%	2,4%

Kaynak: *TÜİK 2013a*

Bölgede ekonomik faaliyet kısımlarına göre çalışan sayılarının dağılımı incelendiğinde, TRB1 bölgesi oranlarının Türkiye geneli oranlara yakın düzeyde seyrettiği görülmektedir. Ulaştırma ve depolama ile inşaat kollarında çalışanların sayısının bölgedeki oranı Türkiye Geneli dağılım oranının bir miktar üzerinde iken; Mesleki, Bilimsel ve Teknik Faaliyetler ile imalat kollarında çalışanların sayısının Türkiye Geneli dağılım oranının bir miktar altında olduğu görülmektedir (Tablo 2.10.2).

T.C. KALKINMA BAKANLIĞI 1923

Tablo 2.10.3. İllere Göre 4/a kapsamında sigortalı çalıştıran işyeri ve zorunlu sigortalı sayıları (Aralık 2011)

	Kamu		Özel		Toplam	
İl / Bölge	İşyeri	İşçi	İşyeri	İşçi	İşyeri	İşçi
Bingöl	158	2.753	1.238	12.378	1.396	15.131
Elazığ	276	7.445	5.628	46.007	5.904	53.452
Malatya	403	8.336	8.673	67.453	9.076	75.789
Tunceli	148	1.111	736	4.742	884	5.853
TRB1	985	19.645	16.275	130.580	17.260	150.225
TÜRKİYE	37.600	806.374	1.398.279	10.224.565	1.435.879	11.030.939

Kaynak: Çalışma Hayatı İstatistikleri, ÇSGB, 2011

İllere göre 4/a kapsamında sigortalı çalıştıran işyeri ve zorunlu sigortalı sayıları incelendiğinde hem işyeri hem de işçi sayılarının illerin nüfusu ile doğru orantılı olduğu görülmektedir. Yine hem illerde, hem bölge genelinde hem de Türkiye genelinde özel işyeri ve bu işyerlerinde çalışan işçi sayıları kamuya nazaran çok daha fazladır (Tablo 2.10.3).

Tablo 2.10.4. İllere Göre İşyeri Sayılarının İşyeri Büyüklüklerine Göre Dağılımı (4/a), Aralık 2011

İşyeri Büyüklüğü (Kişi Sayısı)	Bingöl	Elazığ	Malatya	Tunceli	TRB 1
1	363	2.278	3.490	333	6.464
2 ve 3	298	1.327	2.167	247	4.039
4 ve 6	194	568	1.033	104	1.899
7 ve 9	99	188	371	42	700
10 ve 19	289	1.003	1.300	103	2.695
20 ve 29	60	236	301	16	613
30 ve 49	52	169	227	22	470
50 ve 99	31	83	103	12	229
100 ve 249	7	35	61	5	108
250 ve 499	1	11	18	0	30
500 ve 749	1	5	1	0	7
750 ve 999	1	1	2	0	4
1000+	0	0	2	0	2
TOPLAM	1.396	5.904	9.076	884	17.260

Kaynak: Çalışma Hayatı İstatistikleri, ÇSGB, 2011

İllere göre işyeri sayılarının işyeri büyüklüklerine göre dağılımı incelendiğinde illerin nüfusları ile doğru orantılı olduğu görülmektedir. 500 ve üzeri çalışana sahip büyük

T.C. KALKINMA BAKANLIĞI 1923

işletme sayısı Elazığ'da 6, Malatya'da 5, Bingöl'de ise 2dir. Tunceli 500 ve üzeri çalışana sahip işletme bulunmamaktadır. Yine bölge genelindeki 17.260 işletmeden 17.109 tanesi 100 kişinin altında, 13.102 tanesi de 10 kişinin altında çalışana sahip küçük işletmelerdir (Tablo 2.10.4).

Tablo 2.10.5. İş Kayıtlarına Göre Girişim Sayılarının Dağılımı (2011)

	Türkiye	TRB1	Malatya	Elazığ	Bingöl	Tunceli
Toplam	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%
Madencilik ve taşocakçılığı	0,2%	0,3%	0,2%	0,5%	0,2%	0,2%
İmalat	11,6%	9,3%	11,2%	8,9%	5,0%	4,5%
Elektrik, gaz, buhar ve iklimlendirme üretimi ve dağıtımı	0,1%	0,0%	0,0%	0,1%	0,0%	0,0%
Su temini; kanalizasyon, atık yönetimi ve iyileştirme faaliyetleri	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,1%
İnşaat	6,3%	7,3%	5,8%	7,0%	15,7%	5,6%
Toptan ve perakende ticaret; motorlu kara taşıtlarının ve motosikletlerin onarımı	36,7%	37,8%	38,8%	38,5%	34,1%	32,4%
Ulaştırma ve depolama	17,1%	19,7%	19,6%	18,2%	22,0%	27,1%
Konaklama ve yiyecek hizmeti faaliyetleri	8,5%	8,9%	7,4%	9,9%	8,7%	16,3%
Bilgi ve iletişim	0,8%	0,5%	0,6%	0,5%	0,5%	0,6%
Finans ve sigorta faaliyetleri	1,2%	0,8%	0,9%	0,7%	0,7%	0,7%
Gayrimenkul faaliyetleri	1,3%	0,8%	0,8%	0,9%	0,2%	0,3%
Mesleki, bilimsel ve teknik faaliyetler	5,2%	3,8%	4,0%	3,7%	3,0%	3,5%
İdari ve destek hizmet faaliyetleri	1,1%	0,7%	0,7%	0,7%	0,9%	0,4%
Eğitim	0,5%	0,5%	0,5%	0,5%	0,6%	0,2%
İnsan sağlığı ve sosyal hizmet faaliyetleri	1,2%	0,8%	0,8%	0,9%	0,4%	0,2%
Kültür, sanat, eğlence, dinlence ve spor	1,2%	1,3%	1,3%	1,1%	1,6%	1,6%
Diğer hizmet faaliyetleri	6,9%	7,4%	7,4%	8,0%	6,5%	6,2%

Not: *Birimlere ait faaliyet, adres bilgileri ile çalışan sayısına bağlı büyüklük verilerinde değişmeler olabilmektedir ve verinin ihtiyatlı kullanılması gerekmektedir.*
Kaynak: *TÜİK 2013a*

İş kayıtlarına göre girişim sayılarının oranları incelendiğinde (Tablo 2.10.5), İmalat sektöründeki girişimler ile mesleki, bilimsel ve teknik faaliyetler sektöründeki girişimlerin hem bölgede hem de tüm bölge illerinde Türkiye ortalamasının altında olduğu görülmektedir. İmalat sektöründe en ön plana çıkan il Malatya olurken (%11,2), en düşük değere sahip il ise Tunceli'dir (%4,5). İnşaat sektöründe Bingöl ili hem diğer

bölge illerinin, hem de Türkiye ortalaması oranının yaklaşık 2 katı bir değere sahiptir (%15,7). Ulaştırma ve depolama sektöründe ise hem illerin, hem de bölgenin ortalaması, Türkiye ortalamasından daha yüksektir.

2.10.2 Sosyal Güvenlik Hizmetleri

İlçelere göre vakıf bazlı yardım durumu verileri incelendiğinde Bingöl ilinde nüfusu daha fazla olan merkez ilçe, Solhan, Genç ve Karlıova ilçelerinde yardımlardan yararlanma oranının daha yüksek olduğu görülmektedir. Elazığ ilinde merkez ilçe, Kovancılar, Karakoçan ve Arıcak ilçelerinde yardımlardan yararlanma oranının diğer ilçelere göre daha yüksek olduğu görülmektedir. Malatya ilinde merkez ilçe, Battalgazi, Yeşilyurt, Doğanşehir ve Hekimhan ilçelerinde sosyal yardımlardan yararlanma oranı daha yüksektir. Tunceli ilinde ise Merkez ilçe, Ovacık, Pertek ve Hozat ilçelerinde yardımlardan yararlanma oranının daha yüksek olduğu görülmektedir (Tablo 2.10.6).

Tablo 2.10.6. İlçelere Göre Vakıf Bazlı Yardım Durumu (Ocak - Aralık 2012)

İLLER	VAKIF	Tamamlanan		
		Hane Sayısı	Fayda Sahibi Sayısı	Yardım Tutarı
BİNGÖL	ADAKLI	918	3.790	2.062.378
BİNGÖL	BİNGÖL MERKEZ	6.802	30.817	7.713.271
BİNGÖL	GENÇ	1.676	6.716	4.828.702
BİNGÖL	KARLIOVA	4.167	21.240	4.859.596
BİNGÖL	KİĞI	512	1.694	1.078.303
BİNGÖL	SOLHAN	2.964	12.724	2.241.651
BİNGÖL	YAYLADERE	96	235	168.595
BİNGÖL	YEDİSU	427	1.581	1.231.906
BİNGÖL	**TOPLAM**	**17.562**	**78.797**	**24.184.402**
ELAZIĞ	AĞIN	222	462	486.186
ELAZIĞ	ALACAKAYA	240	824	402.766
ELAZIĞ	ARICAK	1.830	6.306	1.401.286
ELAZIĞ	BASKİL	885	2.669	798.727
ELAZIĞ	ELAZIĞ MERKEZ	7.091	32.041	8.670.356
ELAZIĞ	KARAKOÇAN	2.307	9.155	1.187.682
ELAZIĞ	KEBAN	322	874	798.267
ELAZIĞ	KOVANCILAR	1.124	4.584	1.537.480
ELAZIĞ	MADEN	668	2.118	552.470
ELAZIĞ	PALU	648	2.344	709.076
ELAZIĞ	SİVRİCE	765	2.268	603.523
ELAZIĞ	**TOPLAM**	**16.102**	**63.645**	**17.147.819**
MALATYA	AKÇADAĞ	1.769	5.777	833.043
MALATYA	ARAPGİR	579	1.566	698.861
MALATYA	ARGUVAN	602	1.655	750.370
MALATYA	BATTALGAZİ	1.884	7.830	1.260.576
MALATYA	DARENDE	463	1.936	940.632
MALATYA	DOĞANŞEHİR	1.993	5.281	1.762.645
MALATYA	DOĞANYOL	240	610	590.384
MALATYA	HEKİMHAN	373	1.302	1.576.206
MALATYA	KALE	311	923	429.092
MALATYA	KULUNCAK	1.102	3.953	461.009
MALATYA	MALATYA MERKEZ	7.799	31.218	8.895.998
MALATYA	PÜTÜRGE	13	18	6.342
MALATYA	YAZIHAN	791	2.770	831.634
MALATYA	YEŞİLYURT	1.157	4.921	1.548.556
MALATYA	**TOPLAM**	**19.076**	**69.760**	**20.585.348**
TUNCELİ	ÇEMİŞGEZEK	338	976	511.815
TUNCELİ	HOZAT	600	1.852	1.360.349
TUNCELİ	MAZGİRT	154	394	158.314
TUNCELİ	NAZIMİYE	407	1.283	429.370
TUNCELİ	OVACIK	441	1.614	2.137.550
TUNCELİ	PERTEK	694	1.777	1.319.676
TUNCELİ	PÜLÜMÜR	228	630	750.080
TUNCELİ	TUNCELİ MERKEZ	1.251	4.210	1.720.022
TUNCELİ	**TOPLAM**	**4.013**	**12.736**	**8.387.176**

Kaynak: *Sosyal Yardımlaşma Vakfı Bazlı Yardım Durumu, Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, 2012.*

Tablo 2.10.7. İllere Göre Vakıf Bazlı Yardım Durumu (Ocak - Aralık 2012)

İller ve Bölge	Tamamlanan		
	Hane Sayısı (%)	Fayda Sahibi Sayısı (%)	Yardım Tutarı (%)
BİNGÖL	30,9%	35,0%	34,4%
ELAZIĞ	28,4%	28,3%	24,4%
MALATYA	33,6%	31,0%	29,3%
TUNCELİ	7,1%	5,7%	11,9%
TRB 1	**100,0%**	**100,0%**	**100,0%**

Kaynak: *Sosyal Yardımlaşma Vakfı Bazlı Yardım Durumu, Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı,2012.*

İllere göre vakıf bazlı yardım durumu oranları incelendiğinde (Tablo 2.10.7), hane sayısı bakımından Bingöl dışında nüfusla doğru orantılı bir dağılım görülmektedir. Bingöl'de ise vakıf yardımlarından yararlanan hane sayısı oranı %30,9 ile Elazığ'dan fazla Malatya'ya ise yakındır. Fayda sahibi oranlarından ise yine Bingöl %35 oran ile tüm illerden daha fazla bir değere sahiptir. Yardım tutarı oranlarında da yine Bingöl %34,4 ile en büyük paya sahiptir.

3 EKONOMİK DURUM, SEKTÖRLER VE KAYNAK ANALİZİ

3.1 Genel Ekonomik Yapı

3.1.1 Gayri Safi Yurtiçi Hâsıla Düzeyi

Milli geliri ölçmek için kullanılan genel kriterlerden biri olan GSYİH, bir ülkenin ulusal kaynaklarının potansiyelini gösteren önemli bir kavramdır. GSYİH, bir ekonomide yerleşik olan üretici birimlerin belli bir dönemde, yurtiçi faaliyetleri sonucu yaratmış oldukları tüm mal ve hizmetlerin üretim değerleri toplamından bu mal ve hizmetlerin üretiminde kullanılan girdiler toplamının düşülmesi sonucu elde edilen değerdir. Gayri Safi Milli Hasıladan farklı olarak, GSYİH sadece ülke sınırları içerisinde üretilen ve sunulan mal ve hizmetleri dikkate alır, yurtdışında elde edilen gelirler bu hesaba dâhil edilmez. Özetle, bir ülkede veya bölgede toplam üretime sağlanan akımların net katma değeri veya üretim sonucu sektörlerin elde ettikleri toplam gelir GSYH'yi oluşturur.

Ülkemizde ulusal gelir TÜİK tarafından temel üretim sektörlerinin oluşturduğu katma değere göre hesaplanmaktadır. TÜİK veri tabanında bulunan en güncel illere göre GSYİH verileri 1987-2001 yıllarını kapsamaktadır (Tablo 3.1.1). Bu verilere göre, TRB1 Bölgesinin Türkiye GSYH'sinin yaklaşık %1,5-2,0'sini ürettiği ve cari fiyatlar göz önüne alındığında belirtilen dönemde devamlı gelişme gösterdiği ve büyüme hızının bu dönemde toplam Türkiye GSYH'sinin gelişme hızının altında kaldığı söylenebilir. Reel olarak da (1987 fiyatlarıyla) aynı durum geçerli olup, genel olarak ulusal ekonomideki büyüme değerlerine paralel, ancak bu değerlerin altında bir büyüme hızından bahsedilebilir.

Tablo 3.1.1. İllere Göre GSYİH, 1987-2001

		Cari Fiyatlarla						1987 Fiyatlarıyla					
		Malatya	Elazığ	Bingöl	Tunceli	TRB1	TÜRKİYE	Malatya	Elazığ	Bingöl	Tunceli	TRB1	TÜRKİYE
1987	İl Payı (%)	0,9	0,7	0,1	0,1	1,8	100,0	0,9	0,7	0,1	0,1	1,8	100,0
	Büyüme Hızı (%)	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
1988	İl Payı (%)	0,9	0,8	0,1	0,1	1,9	100,0	0,9	0,8	0,1	0,1	1,9	100,0
	Büyüme Hızı (%)	64,8	84,5	66,6	65,1	70,3	72,9	2,5	3,8	-0,8	-1,6	1,0	2,1
1989	İl Payı (%)	0,8	0,7	0,1	0,1	1,7	100,0	0,9	0,7	0,1	0,1	1,8	100,0
	Büyüme Hızı (%)	72,7	45,2	100,2	74,1	73,1	75,9	1,3	-6,0	7,3	-8,8	-1,6	0,3
1990	İl Payı (%)	0,8	0,7	0,1	0,1	1,7	100,0	0,8	0,8	0,1	0,1	1,8	100,0
	Büyüme Hızı (%)	69,5	82,2	81,8	94,6	82,0	72,9	2,0	19,6	1,3	10,4	8,3	9,3
1991	İl Payı (%)	0,9	0,7	0,1	0,1	1,8	100,0	0,9	0,7	0,1	0,1	1,8	100,0
	Büyüme Hızı (%)	71,1	66,1	68,2	63,8	67,3	60,3	4,3	-13,3	-0,7	-1,0	-2,7	0,9
1992	İl Payı (%)	0,9	0,7	0,1	0,1	1,8	100,0	0,9	0,7	0,1	0,1	1,8	100,0
	Büyüme Hızı (%)	72,7	78,3	87,0	87,9	81,5	73,5	7,4	8,6	9,1	5,1	7,6	6,0
1993	İl Payı (%)	0,8	0,7	0,1	0,1	1,7	100,0	0,8	0,7	0,1	0,1	1,7	100,0
	Büyüme Hızı (%)	69,5	79,9	74,1	75,7	74,8	81,3	3,1	3,8	-0,1	-1,2	1,4	8,0
1994	İl Payı (%)	0,8	0,7	0,1	0,1	1,7	100,0	0,9	0,7	0,1	0,1	1,8	100,0
	Büyüme Hızı (%)	103,2	86,5	95,3	90,7	93,9	95,2	4,4	-4,7	-2,0	1,8	-0,1	-5,5
1995	İl Payı (%)	0,8	0,6	0,1	0,1	1,6	100,0	0,9	0,6	0,1	0,1	1,7	100,0
	Büyüme Hızı (%)	91,9	78,7	93,3	71,1	83,8	100,7	0,8	-1,6	-2,2	-12,7	-3,9	7,2
1996	İl Payı (%)	0,8	0,6	0,1	0,1	1,6	100,0	0,8	0,6	0,1	0,1	1,6	100,0
	Büyüme Hızı (%)	87,0	91,3	89,4	90,4	89,5	90,3	1,1	3,2	15,6	-0,7	4,8	7,0
1997	İl Payı (%)	0,8	0,6	0,1	0,1	1,6	100,0	0,8	0,6	0,1	0,1	1,6	100,0
	Büyüme Hızı (%)	99,9	98,4	97,6	93,8	97,4	95,2	4,5	4,4	3,6	-6,7	1,5	7,5
1998	İl Payı (%)	0,8	0,7	0,1	0,1	1,7	100,0	0,8	0,6	0,1	0,1	1,6	100,0
	Büyüme Hızı (%)	79,3	91,9	98,8	94,6	91,2	81,1	-0,3	6,2	-2,3	3,7	1,8	3,1
1999	İl Payı (%)	0,8	0,7	0,1	0,1	1,7	100,0	0,8	0,6	0,1	0,1	1,6	100,0
	Büyüme Hızı (%)	44,4	52,3	50,0	58,6	51,3	48,2	-7,4	-6,8	3,1	0,4	-2,7	-4,7
2000	İl Payı (%)	0,8	0,6	0,1	0,1	1,6	100,0	0,8	0,5	0,1	0,1	1,5	100,0
	Büyüme Hızı (%)	63,1	50,0	54,2	45,0	53,1	60,9	12,5	-1,0	8,0	-5,6	3,5	7,4
2001	İl Payı (%)	0,8	0,7	0,1	0,1	1,7	100,0	0,8	0,5	0,1	0,1	1,5	100,0
	Büyüme Hızı (%)	49,3	46,8	42,9	47,4	46,6	43,2	-3,7	-7,3	5,1	2,1	-1,0	-7,5

Kaynak: *TÜİK Bölgesel Hesaplar Veri Tabanı [Erişim: 06.03.2013].*

T.C.
1923
MALIYE BAKANLIĞI

3.1.2 Bölgesel Gayri Safi Katma Değer (BGSKD)

Düzey 2 bölgeleri bazında kullanılan ve GSYİH'ye çok yakın bir diğer gelir analiz aracı ise Bölgesel Gayri Safi Katma Değer (BGSKD)'dir. BGSKD "bir bölgede yerleşik ekonomik birimlerin belli bir dönemde bu bölgedeki ekonomik faaliyetleri sonucunda ürettikleri mal ve hizmetlerin (çıktı) değerinden, bu üretimde bulunabilmek için kullandıkları mal ve hizmetler (ara tüketim) değerinin çıkarılması sonucu elde edilen değer" olarak tanımlanmıştır. Kişi başı BGSKD ise cari fiyatlarla bölgesel gayri safi katma değerin yıl ortası bölge nüfus tahminine bölünmesi ile TL cinsinden, hesaplanan TL değerin ithalat ağırlıklı ortalama dolar kuruna bölünmesi ile dolar cinsinden hesaplanmaktadır. TÜİK tarafından 2004-2008 yılları arasında hesaplanan BGSKD rakamları Tablo 2.71'de görülmektedir. Ölçüm yapılan yıllar boyunca çoğunlukla bölgelerin sıralaması aynı kalmaktadır. TRB1 Bölgesi tüm ulusal katma değerin %1,3'ünü üretmekte ve Türkiye'nin katma değeri içindeki payına göre üretmede 26 İBBS Düzey 2 bölgesi arasında 2008 yılında 20'nci sırada yer almaktadır.

Tablo 3.1.2. BGSKD (Bölgesel Gayri Safi Katma Değer) 2004-2008

	İBBS2		2004	2005	2006	2007	2008
Sıra	**TR**	**Türkiye**	**100**	**100**	**100**	**100**	**100**
1	TR10	İstanbul	27,8	27,4	27,5	27,9	27,7
2	TR51	Ankara	8,4	8,3	8,5	8,5	8,5
3	TR41	Bursa, Eskişehir, Bilecik	6,3	6,5	6,6	6,7	6,6
4	TR31	İzmir	6,8	6,7	6,6	6,6	6,5
5	TR42	Kocaeli, Sakarya, Düzce, Bolu, Yalova	5,8	5,9	6,1	6	6,2
6	TR62	Adana, Mersin	4,1	4,1	4,1	4,1	4
7	TR61	Antalya, Isparta, Burdur	3,9	4	4	4	3,9
8	TR32	Aydın, Denizli, Muğla	3,8	3,7	3,8	3,6	3,6
9	TR33	Manisa, Afyon, Kütahya, Uşak	3,5	3,5	3,6	3,5	3,6
10	TR83	Samsun, Tokat, Çorum, Amasya	2,8	2,8	2,8	2,7	2,8
11	TR21	Tekirdağ, Edirne, Kırklareli	2,5	2,6	2,6	2,6	2,7
12	TR63	Hatay, Kahramanmaraş, Osmaniye	2,4	2,4	2,3	2,4	2,6
13	TR90	Trabzon, Ordu, Giresun, Rize, Artvin, Gümüşhane	2,5	2,7	2,6	2,6	2,6
14	TR52	Konya, Karaman	2,4	2,4	2,3	2,3	2,4
15	TR72	Kayseri, Sivas, Yozgat	2,4	2,3	2,3	2,4	2,3
16	TR22	Balıkesir, Çanakkale	2,1	2,1	2	2	2,2
17	TRC2	Şanlıurfa, Diyarbakır	1,9	1,8	1,8	1,7	1,7
18	TRC1	Gaziantep, Adıyaman, Kilis	1,6	1,7	1,7	1,6	1,6
19	TR71	Kırıkkale, Aksaray, Niğde, Nevşehir, Kırşehir	1,5	1,5	1,5	1,5	1,5
20	**TRB1**	**Malatya, Elazığ, Bingöl, Tunceli**	**1,4**	**1,4**	**1,3**	**1,3**	**1,3**
21	TR81	Zonguldak, Karabük, Bartın	1,5	1,6	1,6	1,4	1,3
22	TRC3	Mardin, Batman, Şırnak, Siirt	1	1,1	1,2	1,1	1,1
23	TRB2	Van, Muş, Bitlis, Hakkâri	1	1	1	1	1
24	TRA1	Erzurum, Erzincan, Bayburt	1	0,9	0,9	0,9	0,9
25	TR82	Kastamonu, Çankırı, Sinop	0,9	0,8	0,8	0,8	0,7
26	TRA2	Ağrı, Kars, Iğdır, Ardahan	0,7	0,7	0,7	0,6	0,6

Kaynak: *TÜİK Bölgesel Hesaplar Veri Tabanı [Erişim Tarihi: 06.03.2013].*

BGSKD'nin kişi başına dağılımına bakılacak olursa (Tablo 3.1.2), 2004'ten bu yana TRB1 Bölgesinde kişi başına gayri safi katma değerin artmakta olduğu görülebilir. Ancak, kişi başı BGSKD 2004-2008 döneminde Türkiye ortalamasının yaklaşık %60'ına denk gelmektedir. Bu durum, bölgede katma değer üretiminin yetersiz kaldığı gibi, kişi başına katma değer üretmede bölgenin daha az etkin olduğu şeklinde de yorumlanabilir. 2008 yılında TRB1 Bölgesi 26 Düzey 2 bölgesi arasında kişi başı BGSKD dağılımında 21.inci sırada yer almıştır. Bu yıla kadar devamlı 20.nci sırada yer alan bölgenin bu durumu katma değer üretmede geriye düştüğü olarak da yorumlanabilir.

T.C. KALKINMA BAKANLIĞI 1923

Tablo 3.1.3. Kişi Başı BGSKD, 2004-2008

İBBS2		Kişi başına GSKD (S)									
		2004	Sıra	2005	Sıra	2006	Sıra	2007	Sıra	2008	Sıra
TR	**Türkiye**	**5.103**		**6.187**		**6.686**		**8.267**		**9.384**	
TR10	İstanbul	7.943	1	9.511	1	10.314	1	12.925	1	14.591	1
TR21	Tekirdağ, Edirne, Kırklareli	6.300	6	7.878	5	8.625	5	10.567	5	12.243	5
TR22	Balıkesir, Çanakkale	4.515	10	5.526	10	5.724	10	7.404	10	9.000	9
TR31	İzmir	6.598	5	7.859	6	8.425	6	10.298	6	11.568	6
TR32	Aydın, Denizli, Muğla	5.320	8	6.283	9	6.858	9	8.076	9	9.076	8
TR33	Manisa, Afyon, Kütahya, Uşak	4.042	13	5.079	11	5.617	11	6.986	11	8.256	11
TR41	Bursa, Eskişehir, Bilecik	6.930	4	8.564	3	9.409	3	11.719	2	12.983	3
TR42	Kocaeli, Sakarya, Düzce, Bolu, Yalova	7.183	2	8.725	2	9.612	2	11.563	3	13.265	2
TR51	Ankara	6.978	3	8.284	4	9.082	4	11.134	4	12.598	4
TR52	Konya, Karaman	3.887	14	4.706	13	4.968	13	6.251	13	7.213	13
TR61	Antalya, Isparta, Burdur	6.048	7	7.337	7	7.785	7	9.503	7	10.334	7
TR62	Adana, Mersin	4.065	12	4.965	12	5.327	12	6.593	12	7.363	12
TR63	Hatay, Kahramanmaraş, Osmaniye	3.155	19	3.814	19	3.907	19	4.999	19	5.937	19
TR71	Kırıkkale, Aksaray, Niğde, Nevşehir, Kırşehir	3.674	15	4.458	16	4.676	17	5.941	17	6.789	17
TR72	Kayseri, Sivas, Yozgat	3.635	16	4.353	17	4.659	18	6.002	15	6.813	16
TR81	Zonguldak, Karabük, Bartın	5.209	9	6.577	8	7.108	8	8.097	8	8.734	10
TR82	Kastamonu, Çankırı, Sinop	4.178	11	4.679	14	4.825	15	5.968	16	6.676	18
TR83	Samsun, Tokat, Çorum, Amasya	3.549	17	4.343	18	4.736	16	5.781	18	6.914	15
TR90	Trabzon, Ordu, Giresun, Rize, Artvin, Gümüşhane	3.545	18	4.577	15	4.882	14	6.063	14	7.059	14
TRA1	Erzurum, Erzincan, Bayburt	2.975	21	3.428	21	3.768	21	4.722	21	5.520	20
TRA2	Ağrı, Kars, Iğdır, Ardahan	2.048	24	2.507	24	2.661	25	3.174	25	3.601	25
TRB1	**Malatya, Elazığ, Bingöl, Tunceli**	**3.017**	**20**	**3.752**	**20**	**3.857**	**20**	**4.845**	**20**	**5.517**	**21**
TRB2	Van, Muş, Bitlis, Hakkâri	1.877	25	2.319	26	2.341	26	2.934	26	3.419	26
TRC1	Gaziantep, Adıyaman, Kilis	2.678	22	3.342	22	3.530	22	4.157	22	4.597	22
TRC2	Şanlıurfa, Diyarbakır	2.377	23	2.772	23	2.896	23	3.417	23	3.724	24
TRC3	Mardin, Batman, Şırnak, Siirt	1.853	26	2.484	25	2.865	24	3.405	24	3.812	23

Kaynak: *TÜİK Bölgesel Hesaplar Veri Tabanı [Erişim Tarihi: 06.03.2013].Sıralamalar ilgili yılın yıl ortası ADNKS nüfus tahminlerine göre yapılmıştır.*

Tablo 3.1.4'de ise TRB1 Bölgesinde üretilen değerin sektörel dağılımındaki değişmeler görülmektedir. 2005 yılı dışında, BGSKD içinde tarım ve sanayi sektörünün payının giderek düşme, hizmetler sektörünün payının ise giderek artma eğiliminde olduğu söylenebilir.

Tablo 3.1.4. TRB1 Bölgesinde BGSKD içinde Sektörlerin Payları (%), 2004-2008

	SEKTÖRLER		
YIL	**Tarım**	**Sanayi**	**Hizmetler**
2004	15,4	21,3	63,2
2005	18,9	20,6	60,5
2006	14,9	20,9	64,1
2007	14,3	19,9	65,8
2008	13,7	19,5	66,8

Kaynak: *TÜİK Bölgesel Hesaplar Veri Tabanı, 2013.*

Yeldan, Taşçı, Voyvoda ve Özsan (2012), Türkiye'nin orta-gelir tuzağı riskini irdeledikleri çalışmalarının ilk bölümünde TÜİK'in BGSKD verilerinden yararlanarak düzey 2 bölgeleri için cari fiyatlarla ABD Doları cinsinden 2004, 2008 ve 2011 yılları için Gayri Safi Bölgesel Hâsıla (GSBH) değerleri tahmin etmişlerdir. Çalışmada "2004 ve 2008 yılları için TÜİK'in bölgesel düzeydeki GSKD paylarının oranlarını kullanarak GSBH değerleri türetilmiştir. Kişi başına GSBH değerleri için de TÜİK'in kişi başı GSKD istatistiklerinde kullandığı nüfus verileri (yıl ortası) referans alınmıştır. 2011 yılı GSBH hesaplanmasında 2008 yılında GSKD paylarının bölgesel dağılımı kullanılmıştır" (Yeldan vd., 2012: 74). Çalışmada elde edilen 26 Düzey 2 bölgesinde toplam GSBH'lar aşağıdaki tabloda verilmiştir (Tablo 3.1.5). Yukarıdaki rakamlarla uyumlu olarak, bu çalışmada da TRB1 Bölgesinin tüm Türkiye hasılasının yaklaşık %1,3'ünü ürettiği ve 26 Düzey 2 bölgesi arasında 21.inci sırada yer aldığı görülebilir. Tabloya göre, rakamlar son yıllarda Türkiye'nin başarılı ekonomik performansının bir göstergesi olup, 50 Milyar Dolar civarı ve üzerinde hasılası olan 5 bölge gelişmiş, 10-30 Milyar Dolar arası 16 bölge gelişmekte olan ve 10 Milyar Dolar altında yer alan 5 bölge az gelişmiş bölgeler olarak sınıflandırılabilir. Gelişmiş bölgelerin aynı zamanda sanayi üretimi güçlü olan ve dış yatırım çeken bölgeler olduğuna da dikkat edilmelidir (Yeldan, vd., 2012: 75).

T.C. KALKINMA BAKANLIĞI 1923

Tablo 3.1.5. Bölgesel GSBH (2004, 2008, 2011) (x 1.000 $)

İBBS2		2004	2008	2011
TR10	İstanbul	108.430.481	205.185.630	213.540.635
TR51	Ankara	32.915.996	63.202.774	65.776.347
TR41	Bursa, Eskişehir, Bilecik	24.637.040	49.209.880	51.213.672
TR31	İzmir	26.401.754	48.505.424	50.480.531
TR42	Kocaeli, Sakarya, Düzce, Bolu, Yalova	22.837.302	45.654.763	47.513.793
TR62	Adana, Mersin	15.872.985	29.628.281	30.834.724
TR61	Antalya, Isparta, Burdur	15.325.568	28.605.155	29.769.937
TR33	Manisa, Afyon, Kütahya, Uşak	13.568.623	26.893.105	27.988.173
TR32	Aydın, Denizli, Muğla	14.951.187	26.744.157	27.833.161
TR83	Samsun, Tokat, Çorum, Amasya	10.987.421	20.962.939	21.816.535
TR21	Tekirdağ, Edirne, Kırklareli	9.738.777	20.169.848	20.991.150
TR90	Trabzon, Ordu, Giresun, Rize, Artvin, Gümüşhane	9.798.800	19.624.761	20.423.867
TR63	Hatay, Kahramanmaraş, Osmaniye	9.495.117	19.000.385	19.774.067
TR52	Konya, Karaman	9.384.685	17.601.827	18.318.561
TR72	Kayseri, Sivas, Yozgat	9.293.681	17.418.493	18.127.762
TR22	Balıkesir, Çanakkale	8.004.011	16.024.417	16.676.920
TRC2	Şanlıurfa, Diyarbakır	7.379.908	12.539.894	13.050.509
TRC1	Gaziantep, Adıyaman, Kilis	6.339.000	11.713.671	12.190.643
TR71	Kırıkkale, Aksaray, Niğde, Nevşehir, Kırşehir	6.037.825	11.236.107	11693.634
TR81	Zonguldak, Karabük, Bartın	5.937.680	9.901.212	10.304.382
TRB1	**Malatya, Elazığ, Bingöl, Tunceli**	**5.338.387**	**9.893.149**	**10.295.991**
TRC3	Mardin, Batman, Şırnak, Siirt	3.905.890	8.253.474	8.589.549
TRB2	Van, Muş, Bitlis, Hakkâri	3.995.233	7.522.283	7.828.585
TRA1	Erzurum, Erzincan, Bayburt	3.736.116	6.562.661	6.829.888
TR82	Kastamonu, Çankırı, Sinop	3.383.260	5.461.382	5.683.765
TRA2	Ağrı, Kars, Iğdır, Ardahan	2.761.165	4.565.313	4.751.210
TR	**TÜRKİYE**	**390.412.360**	**742.080.982**	**772.298.000**

Kaynak: *Yeldan vd., 2012, s. 75.*

Aynı çalışmada kişi başı bölgesel hâsıla ise aşağıdaki gibi oluşmuştur (Tablo 3.1.6). Bu tabloya göre TRB1 Bölgesi kişi başına düşen GSBH açısından da 26 Düzey 2 bölgesi arasında 21.inci sıradadır. Kişi başına GSBH son yıllarda artmakla birlikte, bir önceki döneme göre bu artış azalmıştır. Genel olarak diğer Düzey 2 bölgelerinde de bu hızdaki azalma görülebilir.

Tablo 3.1.6. Kişi Başı Gayri Safi Bölgesel Hâsıla (Cari yıl fiyatlarıyla ABD Doları $)

İBBS2		2004	2008	2011
TR10	İstanbul	8.974	16.160	15.764
TR42	Kocaeli, Sakarya, Düzce, Bolu, Yalova	8.115	14.556	14.331
TR41	Bursa, Eskişehir, Bilecik	7.828	14.293	14.080
TR51	Ankara	7.883	13.894	13.449
TR21	Tekirdağ, Edirne, Kırklareli	7.117	13.425	13.375
TR31	İzmir	7.454	12.778	12.731
TR61	Antalya, Isparta, Burdur	6.833	11.378	11.004
TR	**Türkiye**	**5.764**	**10.376**	**10.335**
TR22	Balıkesir, Çanakkale	5.100	9.984	10.164
TR81	Zonguldak, Karabük, Bartın	5.884	9.700	10.108
TR32	Aydın, Denizli, Muğla	6.010	9.999	10.013
TR33	Manisa, Afyon, Kütahya, Uşak	4.567	9.229	9.511
TR62	Adana, Mersin	4.592	8.164	8.164
TR90	Trabzon, Ordu, Giresun, Rize, Artvin, Gümüşhane	4.004	7.827	8.127
TR52	Konya, Karaman	4.392	8.001	8.061
TR83	Samsun, Tokat, Çorum, Amasya	4.010	7.707	8.028
TR71	Kırıkkale, Aksaray, Niğde, Nevşehir, Kırşehir	4.151	7.527	7.819
TR72	Kayseri, Sivas, Yozgat	4.106	7.574	7.720
TR82	Kastamonu, Çankırı, Sinop	4.721	7.407	7.681
TR63	Hatay, Kahramanmaraş, Osmaniye	3.564	6.535	6.561
TRA1	Erzurum, Erzincan, Bayburt	3.361	6.184	6.366
TRB1	**Malatya, Elazığ, Bingöl, Tunceli**	**3.408**	**6.092**	**6.188**
TRC1	Gaziantep, Adıyaman, Kilis	3.025	5.053	4.932
TRC3	Mardin, Batman, Şırnak, Siirt	2.093	4.199	4.176
TRA2	Ağrı, Kars, Iğdır, Ardahan	2.314	4.003	4.105
TRC2	Şanlıurfa, Diyarbakır	2.685	4.089	3.970
TRB2	Van, Muş, Bitlis, Hakkâri	2.121	3.772	3.826

Kaynak: *Yeldan vd., 2012, s. 77.*

3.1.3 Satınalma Gücü Paritesine (SGP) Göre GSYİH

Yukarıda şimdiye kadar üretim yönünden yapılmış olan bölgesel gelir hesaplamaları, Satınalma Gücü Paritesine (SGP) göre de yapılabilir. Genellikle uluslararası ekonomide kullanılan SGP, ülkeler arasındaki fiyat düzeyi farklılıklarını ortadan kaldırarak, farklı para birimlerinin satın alma gücünü eşitleyen bir değişim oranıdır. SGP, belirli bir mal ve hizmet sepetinin satın alınabilmesi için gereken ulusal para tutarlarının oranı şeklinde hesaplanmaktadır. Bu oran kullanılarak farklı para birimlerine dönüştürülen harcamalar, satın alınan mal ve hizmet hacmindeki farklılıkları yansıtarak, ülkeler arasında gerçek anlamda karşılaştırılabilir veriler sağlamaktadır (TÜİK, 2008:4). Benzer bir şekilde, bir ülkenin bölgeleri arasındaki satın alma gücü paritesi de bölgesel gelirin bir göstergesi olarak kullanılabilir. Tablo 3.1.7'de TÜİK'in sağladığı OECD istatistikleri kullanılarak TRB1 bölgesinin SGP'ye göre reel GSYİH değerleri hesaplanmıştır. Öncelikle TRB1 bölgesinin payının bulunması için 2001 yılında TRB1 Bölgesinin reel GSYİH içindeki %1,5 payı sabit (veya başka bir deyişle hacim endeksi sabit ve %1,5) olarak kabul edilmiş

ve Türkiye toplam reel GSYİH değerlerine oranlanarak bölgesel reel GSYİH değeri bulunmuştur. Bulunan değerler ilgili yılsonu ADNKS nüfuslarına bölünerek SGP'ye göre kişi başı reel GSYİH değerleri hesaplanmıştır.

Tablo 3.1.7. Reel GSYİH (SGP, 2007-2011, ABD Doları $)

	TÜRKİYE		TRB1	
	Toplam (Milyon $)	Kişi Başı (Bin $)	Toplam (Milyon $)	Kişi Başı (Bin $)
2007	975.645	13.895	14.634,67	9.153
2008	1.067.944	15.021	16.019,15	9.865
2009	1.038.572	14.415	15.578,58	9.579
2010	1.151.653	15.775	17.274,80	10.630
2011	1.259.982	17.038	18.899,73	11.359

Kaynak: *TÜİK verileri kullanılarak oluşturulmuştur.*

Tabloya göre reel GSYİH değerleri ulusal ekonominin büyüme hızına paralel bir şekilde büyümektedir. TRB1 Bölgesinde kişi başı GSYİH Türkiye ortalamalarının altındadır; TRB1 Bölgesi kişi başı GSYİH'ı Türkiye GSYİH'nın yaklaşık %66'sı kadardır. Bu anlamda yukarıda bahsedilen BGSKD verileri ile bir benzerlik bulunmaktadır. SGP açısından bakılacak olursa yine Bölüm 1.7'deki sonuçlara paralel bir sonuç görülmektedir: TRB1 Bölgesi refah açısından Türkiye ortalamasının altında kalmaktadır.

3.1.4 Sonuç ve Analiz

Sonuç olarak, üretim ve gelir açısından TRB1 Bölgesinin 26 Düzey 2 bölgesi arasında 21.inci sırada yer aldığı görülebilir. TRB1, Türkiye'nin toplam GSYİH'ının yaklaşık %1,5'lik bir kısmını sağlamaktadır. Bölge katma değer üretmede de Türkiye bölgeleri arasında 21.inci sıradadır. Diğer bölgelerde olduğu gibi, TRB1 Bölgesi de genel olarak Türkiye ekonomisine paralel olarak büyümektedir, ancak son yıllarda bölgenin büyüme hızının yavaşlamakta olduğu söylenilebilir. Yavaşlayan toplam gelir artışı ve sonucunda kişi başı gelir artışının da azalması, bölgesel refah seviyesinin de yavaş gelişimine neden olmaktadır.

TRB1 Bölgesi Türkiye'de üretilen katma değerin yaklaşık %1,3'ünü üretmektedir. Son yıllarda artış eğiliminde olmasına rağmen, kişi başı katma değer halen Türkiye ortalamasının yaklaşık %60'ı kadardır. Diğer yandan, son 5 yıl içinde bölgesel katma değer içerisinde tarım ve sanayi sektörlerinin payı azalırken, hizmetler sektörünün payı artmaktadır. Bu durum bölgede verimlilik konusunda bazı sorunlar olduğuna işaret

etmektedir. Şöyle ki; kuramsal olarak kalkınma, geçimlik tarımın etkin olduğu bir ekonomiden sanayi üretiminin arttığı, buradan da hizmetlerin katma değerinin arttığı üç temel safhayı kapsayan bir süreç içinde gerçekleşmektedir. Bu bağlamda TRB1 Bölgesinde sanayi verimliliği artmadan doğrudan hizmetlerin geliştiği, dolayısıyla diğer iki sektördeki katma değerin düşük kaldığı ve hizmetler sektörünün bölgesel ekonominin sınırları kapsamında yeterince katma değer üretemediği görülebilmektedir. Dolayısıyla, hem kişi başı, hem de sektörel verimliliğin bölgede düşük olduğu söylenilebilir.

Tarım ve sanayi sektörlerindeki bu düşüşün bölgedeki refah ve toplumsal sorunlar açısından da önemli sonuçları olabilir. Tarım ve sanayideki katma değerden pay alamayan işgücü, daha çok kentsel alanlarda yoğunlaşmış hizmetler sektörüne yönelmektedir. Bölgede gelir artış eğiliminde olmasına rağmen, kişi başına düşen reel gelir açısından bakıldığında, bölge illeri arasında büyük farklılıklar olduğu gözlemlenmektedir. Bu durum bölgenin cazibe merkezleri olan Malatya ve Elazığ'ı önemli bölgesel göç merkezleri haline getirmiştir. Belirli bir massetme kapasitesi bulunan bölgesel hizmetler sektöründe iş bulamayan işgücü başta işsizlik olmak üzere, göç, kentsel alanlarda suç artışı, sosyal yardımlara artan talep gibi birçok soruna neden olabilmektedir. Ayrıca, hizmetler sektöründe istihdam edilen işgücünün mesleki eğitiminin yetersiz veya eksik kalması, sunulan hizmetlerin niteliğini düşürebilmekte ve katma değeri daha da azaltabilmektedir.

Sanayi sektörünün katma değerinin artırılması, bölgesel gelişme açısından önem taşımaktadır. Öncelikle, ithal ikamesi yerine, güncel ihracata dayalı bölgesel kalkınma yaklaşımının bir gereği olarak bölgesel ekonominin sadece ham veya az işlenmiş ihraç malları değil, katma değeri yüksek mallar ihraç edebilir konumda olması gerekmektedir. İkinci olarak, bölgede nüfus hareketleri sonucu kentsel alanlarda açıkta kalan işgücünü massetmesi ve gelirin eşitlikçi dağılımı açısından da sanayi sektörünün rolü büyüktür. Üçüncü olarak, sanayi sektörünün gelişimi bu sektörle ilişkili bazı hizmetlerin de (örn. finansal hizmetler, Ar-Ge hizmetleri, pazarlama hizmetleri, vb.) gelişimini tetikleyecek ve dönemsellik ve tercihlerden çok etkilenebilen turizm, konaklama, vb. hizmetlerde meydana gelebilecek düşüşleri de dengeleyebilecektir.

Dolayısıyla, öncelikli olarak tarım sektöründe verimliliği, daha sonra sanayi sektörünün ürettiği katma değeri artıracak stratejilere ihtiyaç vardır.

Bu nedenle, TRB1 bölgesinde;

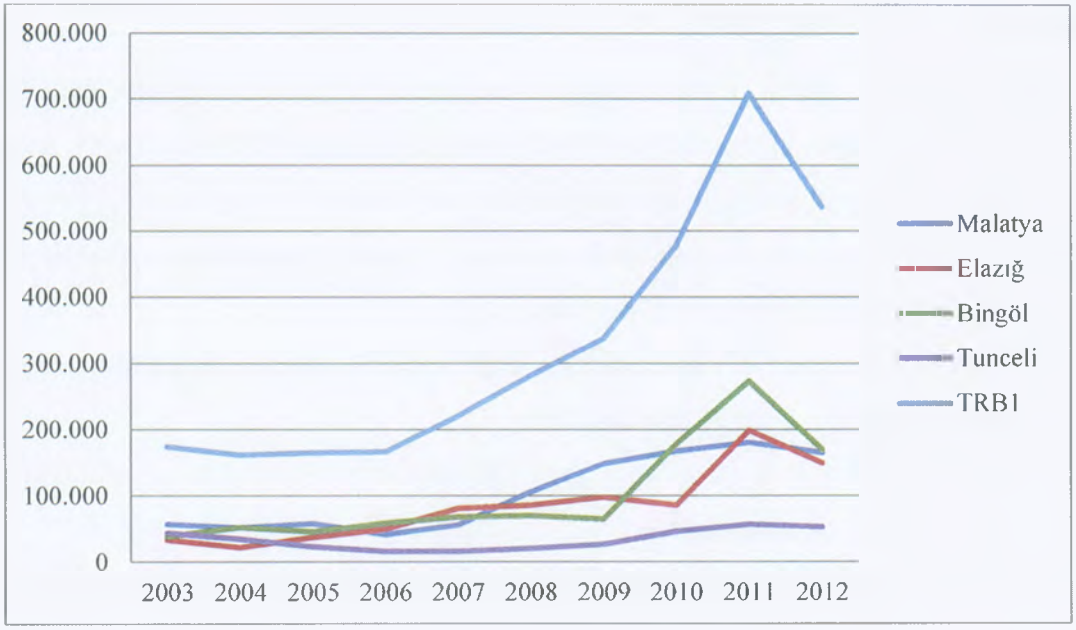
1) Tarımsal üretimin katma değerini artıracak ve piyasa mekanizması içinde rekabetçi hale getirecek verimlilik artışına yönelik (mekanizasyon, teknoloji kullanımı, tarımsal işletme mantığının kazandırılması, vb.) tedbirlerin alınması,
2) Özellikle dış pazarı olabilecek tarımsal ürünlerin işlenmesine yönelik ikincil üretimin gelişmesinin teşvik edilmesi,
3) Mevcut karşılaştırmalı üstünlüklerin değerlendirilebilmesi için kapsamlı dış pazar araştırmalarının gerçekleştirilmesi,
4) Sanayi sektöründe katma değer artışı yaratabilecek bilgi-yoğun ve/veya teknoloji-yoğun üretimin desteklenmesi,
5) Özellikle teknoloji içeren yenilikçi mal ve hizmet üretiminin teşvik edilmesi,

gerekmektedir. Aksi takdirde bölgenin mevcut üretim/gelir yapısının sürmesi ileride bölgenin olduğu yerde sayması ve hatta gerilemesi ile sonuçlanabilir.

3.2 Kamu Yatırımları ve Teşvikler

3.2.1 Kamu Yatırımları

Kamu yatırımlarının illere ve bölgeye göre dağılımının son 10 yıllık verileri incelendiğinde yatırımların tutarı bakımından genel bir artış eğilimi göze çarpmaktadır. Özellikle 2007-2011 yılları arasında bölgeye yapılan kamu yatırımlarının toplam tutarı neredeyse 4 katına yükselmiştir. İller bazında dağılım incelendiğinde, Tunceli'nin kamu yatırımlarından aldığı payın ve bu paydaki artışın diğer illere nazaran daha az olduğu görülmektedir. Bingöl'de ise 2010-2012 döneminde diğer üç ilden daha fazla kamu yatırımı yapılmıştır. 2011-2012 döneminde ise bölge genelinde kamu yatırımları tutarının 10 yıldan beri ilk kez azalma eğilimine girmesi dikkati çekmektedir (Şekil 3.1).

Kaynak: *Kalkınma Bakanlığı 2013*

Şekil 3.1. Kamu Yatırımlarının İllere ve Bölgeye Göre Dağılımı (Bin TL) (2003 – 2012)

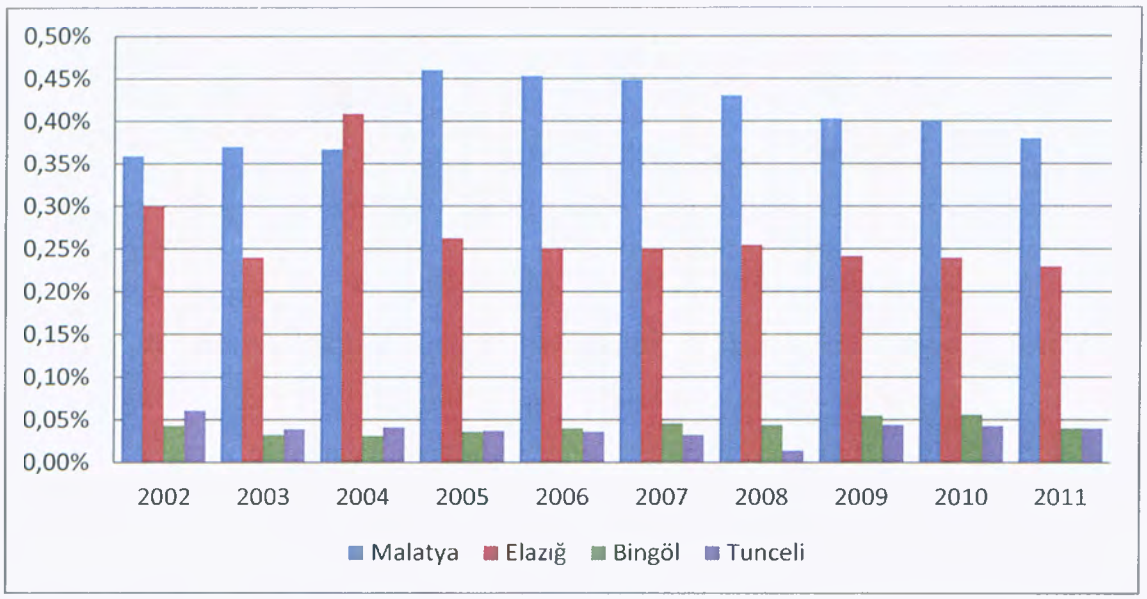

Kaynak: *Kalkınma Bakanlığı 2013*

Şekil 3.2. Kamu Yatırımlarında TRB1 / Türkiye Oranı (%) (2003-2012)

Kamu yatırımlarında TRB1 bölgesinin aldığı payın, Türkiye Geneline oranının son on yıllık dağılımı incelendiğinde 2003-2006 döneminde sürekli bir azalma, 2006'dan 2011'e kadar ise artış eğilimi göze çarpmaktadır. 2011'de TRB1 bölgesinin payı, 2003'e kıyasla

neredeyse 2 katına çıkmıştır. 2011-2012 arasında ise belirgin bir azalış göze çarpmaktadır (Şekil 3.2).

Kaynak: *Gelir İdaresi Başkanlığı 2013*

Şekil 3.3. İllerin Vergi Tahsilatındaki Payının Türkiye Toplamına Oranı (%) (2002-2011)

TRB1 Bölgesi İllerinin Vergi Tahsilatındaki Payının Türkiye Toplam Vergi Tahsilatına oranının son on yıla göre dağılımı incelendiğinde hemen hemen tüm yıllarda Malatya ilinin en fazla paya sahip olduğu görülmektedir (Şekil 3.3). Fakat 2006'dan itibaren Malatya'nın Türkiye vergi tahsilatındaki payı az bir oranda da olsa giderek azalmaktadır. Malatya'dan sonra en fazla paya sahip olan bölge ili Elazığ'da da yine 2006'dan itibaren Malatya'ya kıyasla oran olarak daha az olsa da Türkiye vergi tahsilatındaki payında azalma görülmektedir. Bingöl ve Tunceli illerinin vergi tahsilatındaki payları, Malatya ve Elazığ'a göre çok daha düşüktür. 2005 yılına kadar Tunceli'nin payı daha fazla iken, 2005'ten itibaren Bingöl'deki vergi tahsilatının Türkiye geneli içerisindeki payı, Tunceli'den daha yüksek bir değerde gerçekleşmiştir.

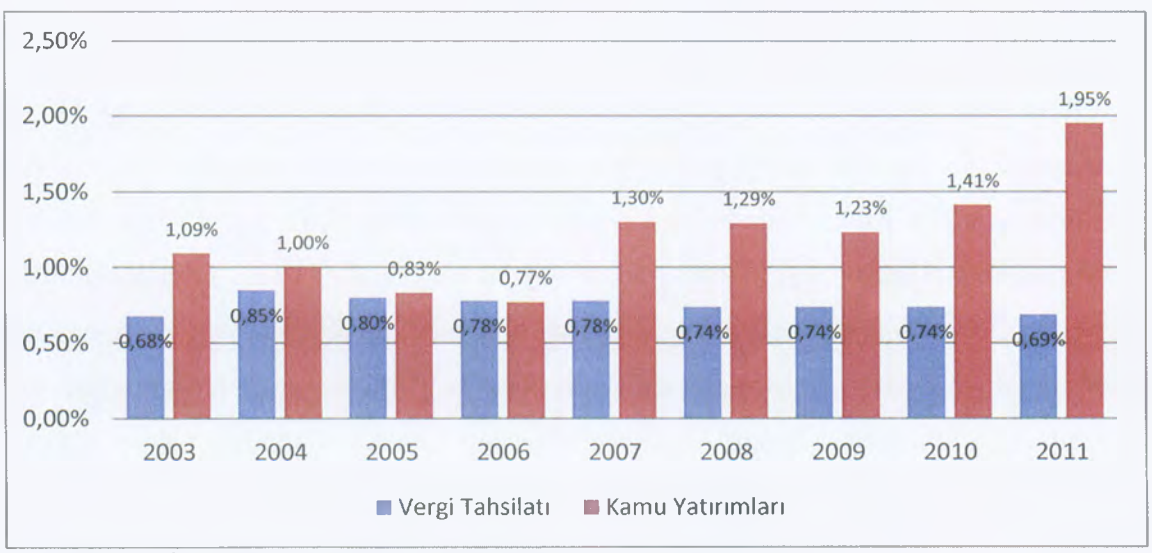
T.C. KALKINMA BAKANLIĞI 1923

Tablo 3.2.1. Genel Bütçe Vergi Gelirleri (2011-2012, Brüt, TL)

	2011			2012		
	Tahakkuk	Tahsilat	Tahsilat (%)	Tahakkuk	Tahsilat	Tahsilat (%)
Malatya	709.613.471	561.799.973	79,17%	794.402.190	626.936.623	78,92%
Elazığ	600.121.710	482.685.929	80,43%	685.810.277	570.762.637	83,22%
Bingöl	123.321.363	103.770.402	84,15%	142.368.323	120.769.784	84,83%
Tunceli	60.626.177	54.386.342	89,71%	67.611.890	61.214.536	90,54%
TRB1	1.493.682.721	1.202.642.646	80,52%	1.690.192.680	1.379.683.580	81,63%
TRB1(%)	0,45%	0,42%		0,46%	0,43%	
Türkiye	332.491.880.965	284.490.144.672	85,56%	366.963.794.689	317.218.618.705	86,44%

Kaynak: *Gelir İdaresi Başkanlığı Vergi İstatistikleri,*
http://www.gib.gov.tr/fileadmin/user_upload/VI/CVI/Tablo_61.xls.htm

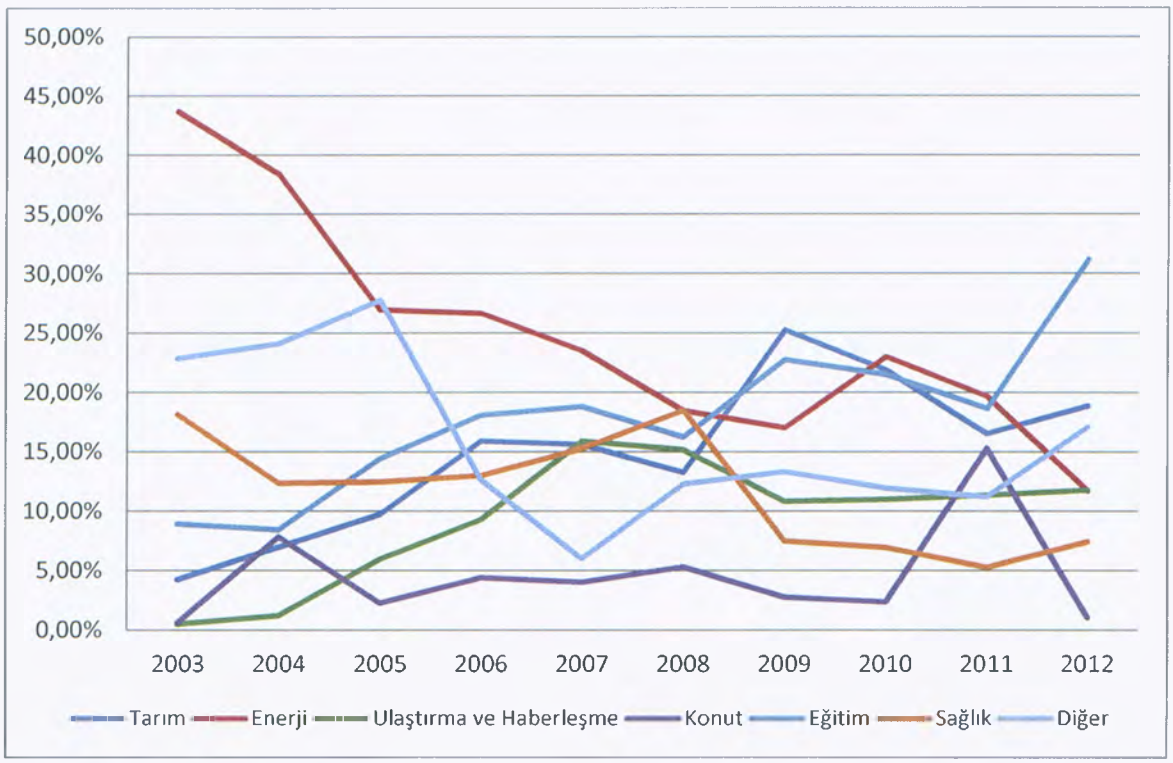
TRB1 bölgesinde 2011 ve 2012 yıllarında tahakkuk ettirilen ve tahsilatı yapılan vergi geliri miktarları Tablo 3.2.1'de görülmektedir. Bölgede tahsil edilen vergi gelirlerinde artış vardır. Bu bölgede ekonomik aktivitenin yoğunlaşmakta ve genel anlamda gelirin artmakta olduğuna işaret etmektedir. Bölgenin tahsilat oranı Malatya ili dışında yükselmekle birlikte, Türkiye ortalamasının altındadır. Bu durum bölgede kayıtdışılık riskinin arttığına işaret etmektedir. Bununla birlikte, yüksek tahsilat oranları bölgede yurttaşlık bilincinin yüksek olduğu şeklinde de yorumlanabilir.

Kaynak: ***Gelir İdaresi Başkanlığı 2013 ve Kalkınma Bakanlığı 2013***

Şekil 3.4. TRB1 Bölgesinin Kamu Yatırımlarından Aldığı Pay ve Vergi Tahsilatındaki Payı (%) (2003-2011)

TRB1 Bölgesinin Kamu Yatırımlarından aldığı pay ile vergi tahsilatındaki payının son 10 yıllık karşılaştırılması incelendiğinde hemen hemen tüm yıllarda kamu yatırımlarının vergi tahsilatına göre daha yüksek değerlerde olduğu görülmektedir. Son 5 yılın verilerinde ise kamu yatırımları oranında artış kaydedilirken, vergi tahsilatında az bir oranda da olsa azalma görülmektedir (Şekil 3.4).

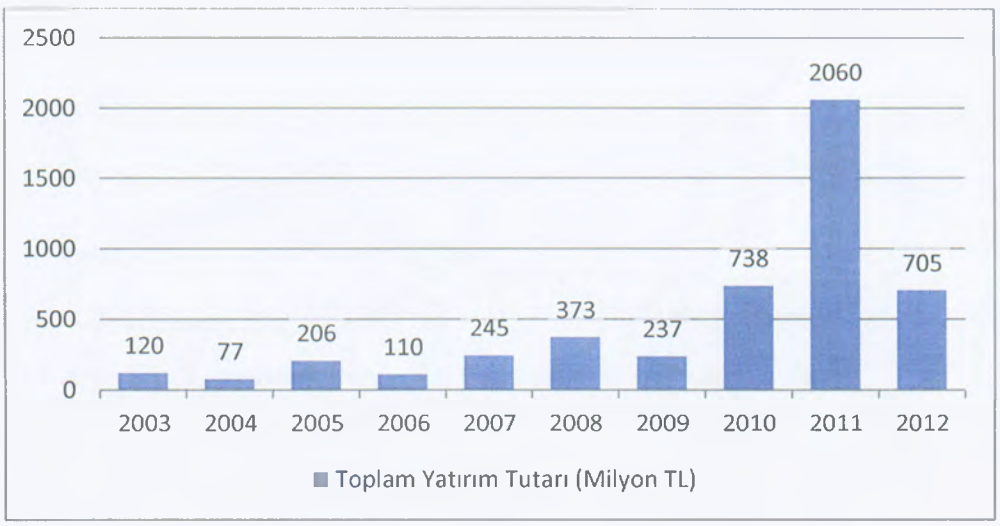
Kaynak: *Kalkınma Bakanlığı 2013*

Şekil 3.5. TRB 1 Bölgesinde Kamu Yatırımlarının Başlıca Sektörlere Göre Dağılımı (%) (2003-2011)

TRB1 Bölgesinde Kamu Yatırımlarının Başlıca Sektörlere Göre Dağılımının son on yıllık verileri incelendiğinde (Şekil 3.5), 2003 yılında tüm yatırımların yaklaşık %45'ini oluşturan enerji yatırımları, 2012 ye gelindiğinde azalarak %10 değerlerine kadar düşmüştür. Yine bu süreçte Sağlık yatırımlarının payı %18'den %8 değerlerine düşmüştür. Buna karşın eğitim yatırımlarının payı geçen süre içerisinde %8'den %32'ye çıkarak neredeyse 4 kat artmıştır. Yine tarım yatırımlarının payı %5'den yaklaşık %20'ye çıkarak 4 kat artış göstermiştir.

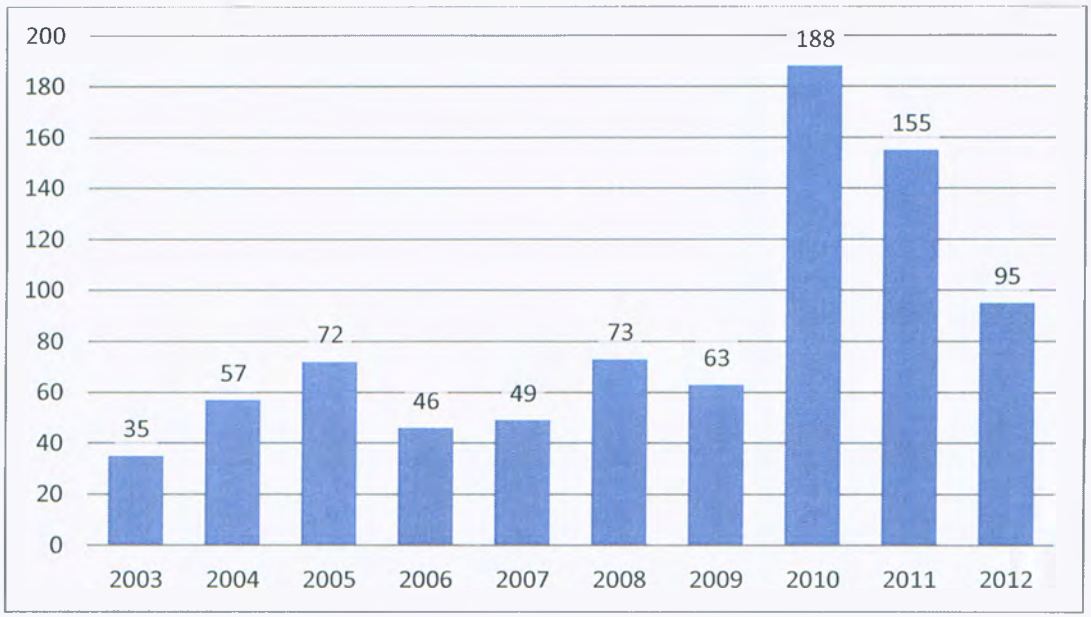
3.2.2 Teşvik Belgeli Yatırımlar

TRB1 Bölgesi Teşvik Belgeli Yatırım Tutarları Toplamının Yıllara Göre Dağılımı incelendiğinde 2003-2009 yıları arasında yatırım tutarları toplamında 500 milyon TL bandı altında dalgalı bir seyir gözlemlenirken, 2010 da değer 738 milyona ulaşmış ve 2011'de 2 milyar TL üzerinde bir değer yakalamıştır. 2011 yılında gerçekleşen bu büyük sıçramanın nedeni bölgede inşa edilecek yüksek yatırım tutarına sahip teşvik belgeli Hidroelektrik santralleridir. 2012'de ise yine 705 milyon TL toplam tutara sahip yatırım teşvik belgesi düzenlenmiştir (Şekil 3.6).

Kaynak: *Ekonomi Bakanlığı 2013*

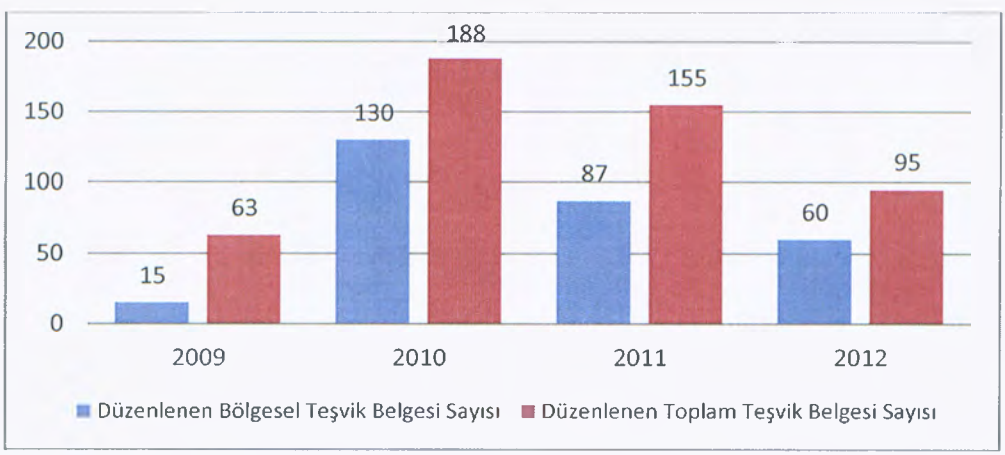
Şekil 3.6. TRB 1 Bölgesi Teşvik Belgeli Yatırım Tutarları Toplamının Yıllara Göre Dağılımı (2003-2012)

Kaynak: *Ekonomi Bakanlığı 2013*

Şekil 3.7. TRB1 Bölgesi Düzenlenen Toplam Teşvik Belgesi Sayısının Yıllara Göre Dağılımı (2003-2012)

TRB1 Bölgesi Düzenlenen Toplam Teşvik Belgesi Sayısının Yıllara Göre Dağılımı incelendiğinde 2009'a kadar 100 altında kalan değer, 2009'da 188'e ulaşsa da, 2010'da 155'e ve 2012'de 95'e düşmüştür (Şekil 3.7).

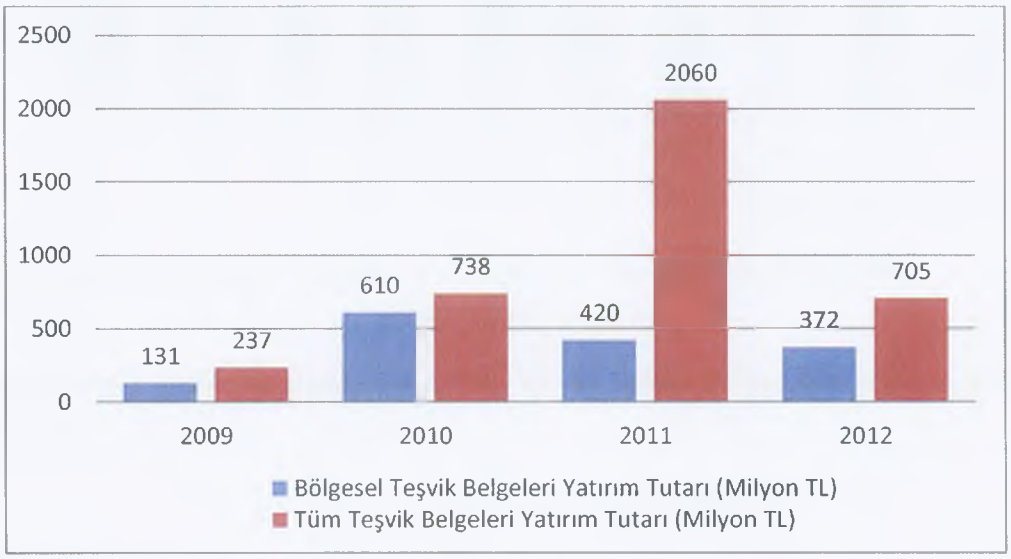

Kaynak: *Ekonomi Bakanlığı 2013*

Şekil 3.8. TRB1 Bölgesi Düzenlenen Bölgesel Teşvik Belgesi Sayısı ve Toplam Teşvik Belgesi Sayıları (2009-2012)

T.C. KALKINMA BAKANLIĞI 1923

TRB1 Bölgesi Düzenlenen Toplam Teşvik Belgesi Sayısı ve Toplam Teşvik Belgesi Sayıları incelendiğinde (Şekil 3.8), Bölgesel Teşvik Sistemi'nin uygulanmaya başladığı 2009 yılından itibaren, TRB1 bölgesi toplam teşvik belgeleri içerisinde bölgesel teşviklerin önemli bir yer edindiği görülmektedir. Düzenlenen Teşvik belgelerinin sayısı 2011 ve 2012'de azalmış olsa da bu süreçte bölgesel teşvik belgelerinin toplam içerisindeki oranı artmıştır.

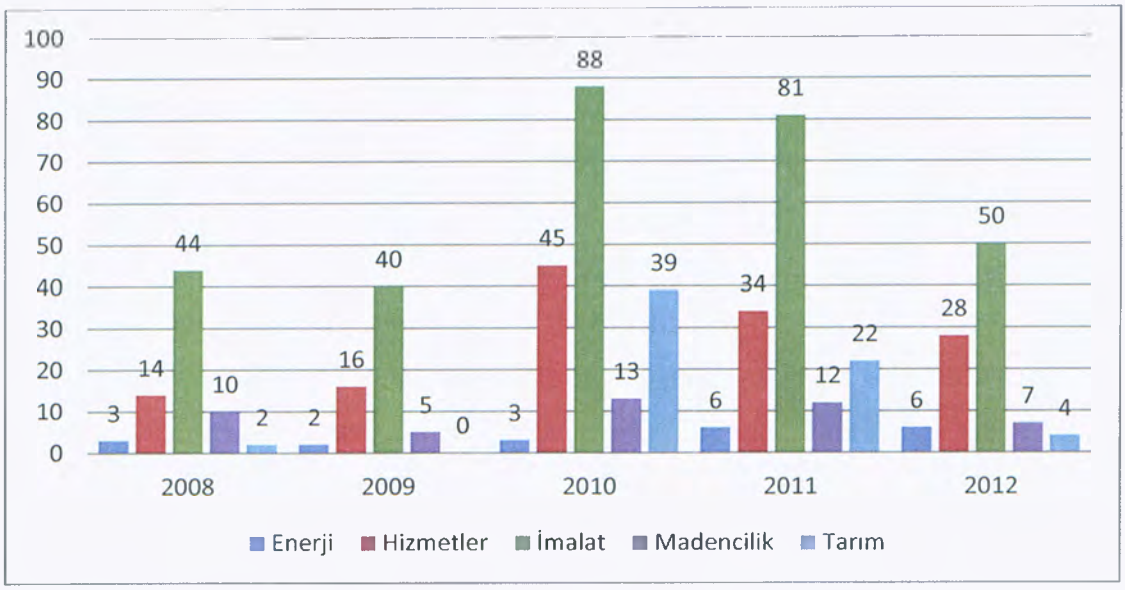

Kaynak: *Ekonomi Bakanlığı 2013*

Şekil 3.9. Bölgesel Teşvik Belgeleri Yatırım Tutarları ve Tüm Teşvik Belgeleri Yatırım Tutarları (2009-2012)

TRB1 Bölgesi Bölgesel Teşvik Belgeleri Yatırım Tutarları ve Tüm Teşvik Belgeleri Yatırım Tutarları incelendiğinde (Şekil 3.9), Bölgesel Teşvik Sistemi'nin uygulanmaya başladığı 2009 yılından itibaren, TRB1 bölgesi toplam teşvik belgeleri yatırım tutarları içerisinde bölgesel teşviklerin yatırım tutarlarının önemli bir yere sahip olduğu görülmektedir. 2011 yılındaki 896 Milyon TL yatırım tutarına sahip HES yatırımı ilgili tutar toplamını yükselten bir istisna teşkil etmektedir. Bu grafikler TRB1 bölgesi için Bölgesel Teşvik Sistemi'nin ne kadar önemli olduğunu gözler önüne sermektedir.

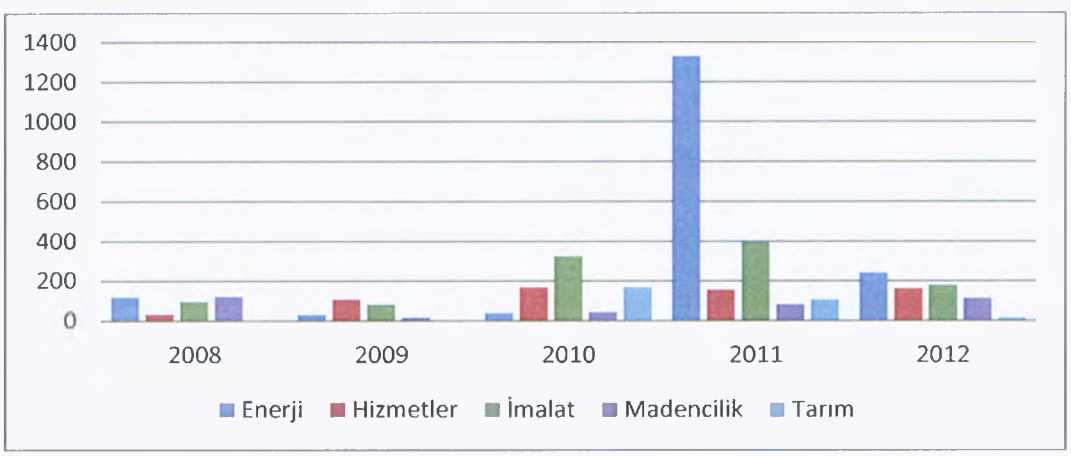

Kaynak: *Ekonomi Bakanlığı, 2013*

Şekil 3.10. Teşvik Belgeli Yatırımların Sektörlere Göre Dağılımı (2008-2012)

TRB 1 Bölgesi Teşvik Belgeli Yatırımların Sektörlere Göre Dağılımı Verileri incelendiğinde, en fazla teşvik belgeli yatırım sayısının tüm yıllarda imalat sektöründe olduğu görülmektedir. Hizmetler sektörü, imalat sektöründen sonra ikinci sırada yer almaktadır. 2011 yılı dışında tüm yıllarda Tarım Sektörü en az sayıda teşvik belgeli yatırıma sahip sektör olmuştur (Şekil 3.10).

Kaynak: *Ekonomi Bakanlığı 2013*

Şekil 3.11. Teşvik Belgeli Yatırımların Sektörlere Göre Dağılımı (Milyon TL) (2008-2012)

3.3 Bölgenin Teknoloji ve Yenilik Kapasitesi

"Bilgiye dayalı ekonomi" terimi, son yıllarda ileri ekonomilerin giderek daha fazla bilgiye, istihbarata ve yüksek düzeylerde işgücü yeteneklerine olan bağımlılıklarını ve iş dünyasının ve kamu sektörünün bu kaynaklara erişmek için artan ihtiyaç eğilimini belirtmek için kullanılmaktadır. Günümüzde bilgi ve teknoloji giderek karmaşık bir hal almakta ve "özelleşmiş" bilgiyi elde etmek için iş dünyası ve diğer kuruluşlar arasındaki bağlantılar daha da önem kazanmaktadır (OECD-EUROSTAT, 2005: 28). Bilgiye dayalı ekonomide yenilikler üretimin ve verimliliğin gelişiminde merkezi bir rol oynamaktadırlar. Yenilik, yeni veya önemli ölçüde değiştirilmiş ürün (mal ya da hizmet), veya sürecin; yeni bir pazarlama yönteminin; ya da iş uygulamalarında, işyeri organizasyonunda veya dış ilişkilerde yeni bir organizasyonel yöntemin uygulanmasıdır (OECD-EUROSTAT, 2005: 46).

Yenilikçiliğin somut bir ölçütü ve bir bölgedeki yenilikçilik kapasitesi hakkında fikir vermesi açısından sınai mülkiyet verileri önemli göstergelerdir. TRB1 Bölgesinde 2008-2012 arasındaki 5 yıllık dönemde patent, faydalı model, marka ve endüstriyel tasarım başvuru ve tescil sayıları Tablo 2.75'de verilmiştir. Tabloya göre, TRB1 Bölgesinin yenilikçilik açısından iyi bir durumda olduğu söylenemez. Genel sıralamada GSYİH ve BGSKD üretiminde Türkiye'de ilk 10 sırada yer alan Düzey 2 Bölgeleri ve bunları oluşturan iller ve Kayseri, Gaziantep, Kahramanmaraş gibi sanayileşmede ilerlemekte olan iller genellikle Türkiye sınai mülkiyet sıralamalarında da ilk 10 sırada yer almaktadır. Dolayısıyla, TRB1 Bölgesinde sanayileşmenin ilerlemesinin yenilikçilik açısından besleyici olacağı söylenebilir. Ancak, burada yenilikçilikten sanayileşmeye doğru olan neden-sonuç ilişkisi de unutulmamalıdır.

TRB1 Bölgesinde sınai mülkiyet başvuruları genellikle bölgenin cazibe merkezleri olan Malatya ve Elazığ'da yoğunlaşmış bulunmaktadır. Sanayileşme açısından görece daha geri olan Bingöl ve Tunceli illerinden çok az sayıda sınai mülkiyet başvurusu yapılmaktadır. Son yıllarda özellikle marka başvuruları olmak üzere artış eğilimi gözlense de, ihracata dayalı kalkınma amacında olan bir bölge için bu başvurular çok az sayıdadır. Bununla birlikte, bölgede ağır sanayiye dayanmayan diğer sektörlerdeki olanakların da

T.C. KALKINMA BAKANLIĞI 1923

değerlendirilmesi için gereken tescil çalışmaları da yoğun bir şekilde yapılmalıdır[10]. Kısacası, yenilikçiliğin de sanayileşmeye bir akım teşkil ettiğini unutmadan özellikle teknolojiye dayalı, farklılaşmış mal ve hizmetlerin üretilmesi için TRB1 Bölgesinde yenilikçilik kültürünün yer etmesi gerekmektedir.

Bir bölgedeki Ar-Ge harcamaları, Ar-Ge için mevcut yapılanmalar ve Ar-Ge için mevcut insan kaynaklarının sayısı, yenilikçiliğin ölçülmesi için daha niceliksel eşikler sağlayan göstergelerdir. TÜİK Düzey 1 Bölgeleri için Ar-Ge Harcamaları ve Ar-Ge İşgücü istatistiklerini 2010 ve 2011 yılları için hesaplamıştır (Tablo 3.3.1). Bu verilere göre 2011 yılı sonu ADNKS verilerine göre Türkiye'de kişi başına Ar-Ge harcaması miktarı 149,27 TL, Ar-Ge işçisi başına Ar-Ge harcaması 147,28 TL'dir. 2011 yılında TRB1 Bölgesinin dâhil olduğu TRB Ortadoğu Anadolu Bölgesinde kişi başına Ar-Ge harcaması yaklaşık 67 TL olarak gerçekleşmiştir. Özetle, TRB1 Bölgesinde ortalama Ar-Ge harcamaları Türkiye ortalamasının altında kalmaktadır. Bu bakımdan, Ar-Ge ve yeniliğin sadece üniversitelerle sınırlı kalmaması, özel sektöründe bu çalışmalara katkıda bulunması gerekliliği ortaya çıkmaktadır.

Bölgesel yenilik kapasitesini gösteren bir diğer gösterge, bölgesel akademik altyapıdır. Bu bağlamda, bölge üniversitelerindeki akademik personel sayıları yukarıda verilmiştir (Tablo 2.18). TRB1 Bölgesinde 4 devlet üniversitesi bulunmaktadır. Bunlar, Bingöl Üniversitesi (2007), Fırat Üniversitesi (Elazığ-1975), İnönü Üniversitesi (Malatya- 1975) ve Tunceli Üniversitesi (2008)'dir. Üniversitelerde özellikle mühendislik ve fen bilimleri alanlarında lisans ve lisansüstü programları mevcuttur. İnönü Üniversitesi 14, Fırat Üniversitesi 22, Bingöl Üniversitesi 8 ve Tunceli Üniversitesi 5 araştırma ve uygulama merkezine sahiptir[11]. Veriler yenilik ve Ar-Ge için akademik altyapının olduğuna ancak bu altyapıdan yeterince istifade edilemediğine işaret etmektedir. Dolayısıyla, üniversiteler ve özel sektör arasındaki bağlantıyı sağlayacak ve geliştirecek önlem ve stratejiler TRB1 Bölgesi için önemlidir. Bilginin pratik olarak mal ve hizmetlere dönüşümünü sağlayacak bu iletişim kanalları bölgenin rekabet gücünü artıracaktır.

[10] Türk Patent Enstitüsü kayıtlarına göre bölgede 3 tescilli coğrafi işaret bulunmaktadır. Bunlar Arapgir Köhnü Üzümü, Elazığ Öküzgözü Üzümü ve Malatya Kayısısı'dır.
[11] Üniversitelerin web sayfalarında verilen bilgilerdir.

Tablo 3.3.1. TRB1 Bölgesi Sınai Mülkiyet Başvuru ve Tescil Sayıları, 2008-2012

		Malatya		Elazığ		Bingöl		Tunceli		Türkiye		TRB1		TRB1%	
		Başvuru	Tescil	Başvuru	Tescil	Başvuru	Tescil	Başvuru	Tescil	Başvuru	Tescil	Başvuru	Tescil	Başvuru	Tescil
Patent	2008	8	0	4	0	0	0	0	0	2.268	337	12	0	0,53%	0,00%
	2009	10	0	6	1	1	0	0	0	2.588	456	17	1	0,66%	0,22%
	2010	6	1	7	1	0	0	0	0	3.250	642	13	2	0,40%	0,31%
	2011	11	4	11	1	1	0	0	0	4.087	847	23	5	0,56%	0,59%
	2012	14	3	8	1	4	0	0	0	4.543	1.025	26	4	0,57%	0,39%
Faydalı Model	2008	7	3	5	4	0	0	0	0	2.942	1.833	12	7	0,65%	0,38%
	2009	4	1	1	3	0	0	1	0	2.842	2.151	6	4	0,28%	0,19%
	2010	3	3	3	0	0	0	0	1	2.994	2.022	6	4	0,30%	0,20%
	2011	11	4	4	3	0	0	0	0	3.175	1.948	15	7	0,77%	0,36%
	2012	8	4	1	2	0	0	0	0	3.725	2.245	9	6	0,40%	0,27%
Marka	2008	264	117	180	83	12	14	2	3	60.597	35.543	458	217	0,76%	0,61%
	2009	215	153	205	119	17	9	8	1	59.838	41.414	445	282	0,74%	0,68%
	2010	351	106	274	72	28	8	4	6	73.142	32.397	557	192	0,76%	0,59%
	2011	404	142	337	113	27	13	15	2	103.747	35.858	783	270	0,75%	0,75%
	2012	333	204	258	195	31	14	11	4	97.267	52.416	633	417	0,65%	0,80%
Tasarım	2008	4	4	1	1	0	0	0	0	28.822	27.963	5	5	0,02%	0,02%
	2009	8	0	5	2	0	0	0	0	26.277	23.765	13	2	0,05%	0,01%
	2010	39	39	3	1	0	0	0	0	29.467	28.623	42	40	0,14%	0,14%
	2011	7	7	4	4	0	0	0	0	35.453	31.782	11	11	0,03%	0,03%
	2012	24	15	10	4	0	0	0	0	39.890	35.954	34	19	0,09%	0,05%

Kaynak: *Türk Patent Enstitüsü istatistiklerinden faydalanılarak hazırlanmıştır. http://www.tpe.gov.tr/portal/default2.isp?sayfa=640 [Erişim Tarihi:11.03.2013].*

Tablo 3.3.2. Düzey 1 Bölgelerinde Ar-Ge Harcamaları ve Ar-Ge İşgücü (2010-2011)

		2010		2011	
	BÖLGE	**Ar-Ge Harcaması (1000 TL)**	**Ar-Ge İnsangücü (Kişi)**	**Ar-Ge Harcaması (1000 TL)**	**Ar-Ge İnsangücü (Kişi)**
TR1	**İstanbul**	1.657.431	32.124	2.142.403	35.643
TR2	**Batı Marmara**	237.737	4.558	340.706	5.451
TR3	**Ege**	870.128	16.732	1.056.534	18.733
TR4	**Doğu Marmara**	1.851.234	21.630	2.325.033	24.824
TR5	**Batı Anadolu**	2.933.551	38.068	3.146.725	38.904
TR6	**Akdeniz**	540.085	9.559	667.082	11.047
TR7	**Orta Anadolu**	249.657	5.276	321.402	6.918
TR8	**Batı Karadeniz**	241.276	4.711	282.036	5.890
TR9	**Doğu Karadeniz**	132.831	2.914	171.974	3.833
TRA	**Kuzeydoğu Anadolu**	126.068	3.287	153.867	2.930
TRB	**Ortadoğu Anadolu**	194.052	4.270	251.595	4.954
TRC	**Güneydoğu Anadolu**	233.539	4.288	294.794	5.160

Kaynak: *TÜİK Bölgesel İstatistikler Veri Tabanı [Erişim Tarihi: 14.03.2013].*

İstanbul Üniversitesi tarafından gerçekleştirilen "İstanbul'da Bilgi Odaklı Küresel Rekabet Projesi" kapsamında 81 ilin ve 26 Düzey 2 bölgesinin çeşitli istatistikleri değerlendirilerek küresel rekabet güçlerine etki eden faktörler ortaya koyulmuş ve ülke-bölge-il düzeyinde küresel rekabet endeksi hesaplaması yapılmıştır. Bölgelerin yenilikçilik ve teknoloji kullanımı hakkında fikir vermesi açısından hesaplanan endeksler önemlidir Çalışmada kullanılan İnovasyon Endeksi, İnovasyon, Girişimcilik, Yüksek Öğretim ve Teknoloji Kullanımı alt endeksleri kullanılarak hesaplanmıştır. Bu endekslerde TRB1 Bölgesi ve illerinin sıralaması Tablo 3.3.3'de görülmektedir.

Tablo 3.3.3. Küresel Rekabet Endeks Değerleri ve Sıralama (2010-2011)

		KR	Sıra	İnovasyon	Sıra	Girişimcilik	Sıra	YÖ	Sıra	TA	Sıra
TR10	İstanbul	73,39	1	70,34	1	78,29	1	63,18	2	99,90	1
TR21	Tekirdağ, Edirne, Kırklareli	33,31	10	15,69	10	16,62	23	22,64	22	65,46	9
TR22	Balıkesir, Çanakkale	32,89	12	9,33	18	19,10	18	27,97	13	63,11	11
TR31	İzmir	45,62	3	27,52	5	30,35	3	46,13	3	92,29	3
TR32	Aydın, Denizli, Muğla	37,39	7	15,34	11	21,86	10	28,72	12	64,15	10
TR33	Manisa, Afyon, Kütahya, Uşak	32,37	13	20,82	6	22,00	8	25,00	19	51,88	17
TR41	Bursa, Eskişehir, Bilecik	43,86	5	32,81	4	28,13	5	37,72	4	87,35	5
TR42	Kocaeli, Sakarya, Düzce, Bolu, Yalova	44,55	4	39,56	3	28,28	4	31,55	9	87,76	4
TR51	Ankara	52,11	2	45,21	2	35,32	2	80,37	1	97,29	
TR52	Konya, Karaman	29,82	17	13,99	15	17,58	21	32,33	8	52,26	16
TR61	Antalya, Isparta, Burdur	41,35	6	14,30	14	19,87	16	34,02	6	84,58	6
TR62	Adana, Mersin	35,65	8	14,83	13	21,19	12	29,71	10	71,67	7
TR63	Hatay, Kahramanmaraş, Osmaniye	29,46	19	8,85	19	21,73	11	24,58	20	22,69	23
TR71	Kırıkkale, Aksaray, Niğde, Nevşehir, Kırşehir	30,20	16	16,84	9	20,03	15	23,16	21	51,14	18
TR72	Kayseri, Sivas, Yozgat	32,03	14	15,24	12	20,53	13	28,96	11	51,10	19
TR81	Zonguldak, Karabük, Bartın	30,40	15	7,51	24	19,47	17	25,19	18	61,57	12
TR82	Kastamonu, Çankırı, Sinop	28,33	21	7,98	23	13,66	24	17,72	25	55,17	14
TR83	Samsun, Tokat, Çorum, Amasya	34,77	9	17,38	7	24,75	7	27,60	15	71,41	8
TR90	Trabzon, Ordu, Giresun, Rize, Artvin, Gümüşhane	33,23	11	17,13	8	26,51	6	27,25	16	55,66	13
TRA1	Erzurum, Erzincan, Bayburt	28,73	20	8,17	22	17,10	22	36,02	5	43,75	21
TRA2	Ağrı, Kars, Iğdır, Ardahan	22,29	24	6,65	25	17,69	20	22,14	23	15,65	24
TRB1	**Malatya, Elazığ, Bingöl, Tunceli**	**29,65**	**18**	**12,07**	**17**	**20,51**	**14**	**33,08**	**7**	**45,20**	**20**
TRB2	Van, Muş, Bitlis, Hakkâri	20,93	26	6,12	26	9,51	26	18,25	24	0,00	26
TRC1	Gaziantep, Adıyaman, Kilis	27,63	22	13,29	16	21,97	9	27,70	14	53,73	15
TRC2	Şanlıurfa, Diyarbakır	22,31	23	8,39	21	18,79	19	25,40	17	39,19	22
TRC3	Mardin, Batman, Şırnak, Siirt	21,13	25	8,85	20	12,58	25	15,65	26	9,56	25

Kaynak: *http://www.kureselrekabet.com/harita/duzey2/harita.aspx 'den faydalanılarak hazırlanmıştır [Erişim Tarihi: 11.03.2013].*

***KR:** Küresel Rekabet Endeks Değeri **YÖ:** Yüksek Öğretim Endeks Değeri **TA:** Teknolojik Altyapı Endeks Değeri*

TRB1 Bölgesi Küresel Rekabet Endeksi Değeri sıralamasında 26 Düzey 2 Bölgesi arasında 18 inci sırada yer almaktadır. 29,65 endeks değeri Türkiye ortalamasının ve ortanca değerin altında yer almaktadır. Bu bağlamda TRB1 Bölgesinin küresel ölçekte rekabet gücünün ortalamanın altında olduğu söylenebilir. TRB1 Bölgesi İnovasyon Endeks Değeri sıralamasında da 17 nci sırada yer almaktadır. İnovasyon Endeks Değeri de ortalama ve ortanca değerlerin altındadır. Dolayısıyla, bölgenin ülkedeki diğer bölgelerin çoğu gibi yenilik üretmede ortalamanın altında kaldığı söylenebilir. İnovasyon Endeksine akım sağlayan bir diğer endeks olan girişimcilik alt endeksi değeri sıralamasında TRB1 bölgesi 26 Düzey 2 Bölgesi arasında 14.üncü sırada yer almaktadır, ancak girişimcilik endeksi değeri Türkiye ortalamasının altındadır. En dikkat çekici sonuçlar Yüksek Öğretim ve Teknolojik Altyapı Alt Endekslerinde görülmektedir. TRB1 Yüksek Öğretim Alt Endeksi Değeri açısından tüm bölgeler arasında 7 nci sıradadır. Buna rağmen inovasyon ve girişimcilik alanlarında ortalamanın altında kalması, hem üniversite - sanayi arasındaki işbirliği kanallarındaki muhtemel sorunlara, hem de bölgedeki akademik ortamda oluşturulan fikir ve çalışmaların kazanç getiren girişimlere dönüştürülemediğinin bir göstergesi olarak değerlendirilebilir. Diğer yandan, Teknolojik Altyapı Alt Endeksi Değerlerinin Türkiye ortalamasının altında olması da bölgede teknolojik altyapıların daha da geliştirilmesi gerektiği[12] şeklinde yorumlanabilir.

Çalışmada TRB1 Bölgesinin 4 ilinin endeks sıralamaları ise aşağıdaki gibidir (Tablo 3.3.4).

Tablo 3.3.4. TRB1 İlleri Küresel Rekabet Endeksi Değerleri (2010-2011)

		KR	Sıra	İnovasyon	Sıra	Girişimcilik	Sıra	YÖ	Sıra	TA	Sıra
TR100	İstanbul	72,50	1	80,45	1	87,37	1	60,93	2	98,80	1
TR721	Kayseri	32,60	16	21,49	10	18,63	11	31,86	10	63,15	28
TRC11	Gaziantep	31,95	18	19,00	14	21,99	6	23,11	33	68,09	15
TR833	Çorum	26,67	51	18,55	16	17,36	20	15,02	69	53,99	53
TR632	K.Maraş	25,15	62	11,25	46	16,32	27	21,64	43	41,17	67
TRA11	Erzurum	29,58	31	11,68	42	15,03	43	39,83	5	48, 67	61
TRB11	Malatya	28,28	39	12,61	34	15,14	41	29,07	16	51,79	57
TRB12	Elazığ	28,03	43	11,68	41	16,62	23	36,37	7	55,36	50
TRB13	Bingöl	23,22	67	5,26	79	16,25	29	15,11	68	36,96	69
TRB14	Tunceli	21,13	76	7,88	69	11,81	74	21,93	41	58,23	41

Kaynak: *http://www.kureselrekabet.com/harita/turkiye/harita.aspx 'den faydalanılarak hazırlanmıştır [Erişim Tarihi: 11.03.2013].*

***KR:** Küresel Rekabet Endeks Değeri **YÖ:** Yüksek Öğretim Endeks Değeri **TA:** Teknolojik Altyapı Endeks Değeri*

[12] Teknolojik Altyapı Endeksi mobil ve sabit telefon aboneliği, internet aboneliği (xDSL ve fiber) ve ADSL Penetrasyon Oranları kullanılarak hesaplanmıştır. Dolayısıyla teknolojik altyapı sadece iletişim ve bilişime yönelik olarak ele alınmıştır.

Bölge illerinin kendi içlerindeki eşitsizlikler bu tabloda da görülebilmektedir. İl bazındaki verilere göre, bölge illeri küresel rekabet gücü açısından ortalamanın altındadır. Malatya ve Elazığ illeri daha rekabetçi durumdadır. Bununla birlikte, girişimciliğin görece iyi olduğu Bingöl ilinin yenilikçilik açısından Türkiye'de son sıralarda olması dikkat çekicidir. Bingöl'de özellikle üniversite-sanayi işbirliğinin gelişimi ve teknolojik altyapının geliştirilmesine önem verilmelidir. Tunceli'de ise girişimciliği destekleyici stratejilerin izlenmesi öncelikli olmalıdır[13].

3.3.1 TRB1 Bölgesinde Teknoloji

İstanbul Üniversitesi tarafından gerçekleştirilen İstanbul'da Bilgi Odaklı Küresel Rekabet Projesi'nde de benzer sonuçlara ulaşılmıştır. Bu çalışmada inovasyon için kullanılan teknoloji içeren endekslerde TRB1 Bölgesi 26 Düzey 2 bölgesi içinde alt sıralarda yer almaktadır ve endeks değerleri Türkiye ortalamasının altındadır. Çalışmada inovasyon alt endeksini oluşturmada kullanılan İnovasyona Dayalı Üretim endeksini oluşturmada kullanılan İleri Teknoloji Üretim Puanları ve içerdiği değerler aşağıda verilmiştir (Tablo 3.3.5). TRB1 Bölgesinin halen ileri düzeyde teknolojileri yakalama çabasında olduğu bu tablodan da görülebilmektedir.

[13] Çalışmada kullanılan bazı alt göstergeler nüfusa oranlandığından (örneğin, kişi başına xDSL ve fiber internet aboneliği; bin kişi başına lisansüstü mezun sayısı, akademisyen başına yayın sayısı, mühendis ve teknisyen sayılarının toplam çalışan sayılarına oranı, gibi) bazı verilere ihtiyatla yaklaşılması gerekmektedir. Bu anlamda, verinin olması halinde, örneğin yüksek teknolojili makinelere veya son iki yıl içinde değiştirilen makinelere sahip firma sayıları da önemli yenilikçilik ve/veya teknoloji göstergeleri olabilir.

Tablo 3.3.5. Yüksek Teknoloji Üretim Puanları (2011)

	Bölge	Yüksek Teknoloji Üretim Puanı	Sıra
TR10	İstanbul	5.362,00	1
TR21	Tekirdağ, Edirne, Kırklareli	589,00	16
TR22	Balıkesir, Çanakkale	407,00	18
TR31	İzmir	1.027,00	8
TR32	Aydın, Denizli, Muğla	1.454,00	6
TR33	Manisa, Afyon, Kütahya, Uşak	1.676,00	4
TR41	Bursa, Eskişehir, Bilecik	2.553,00	2
TR42	Kocaeli, Sakarya, Düzce, Bolu, Yalova	1.226,00	7
TR51	Ankara	2.089,00	3
TR52	Konya, Karaman	1.569,00	5
TR61	Antalya, Isparta, Burdur	693,00	13
TR62	Adana, Mersin	978,00	9
TR63	Hatay, Kahramanmaraş, Osmaniye	769,00	11
TR71	Kırıkkale, Aksaray, Niğde, Nevşehir, Kırşehir	330,00	19
TR72	Kayseri, Sivas, Yozgat	595,00	15
TR81	Zonguldak, Karabük, Bartın	214,00	22
TR82	Kastamonu, Çankırı, Sinop	197,00	23
TR83	Samsun, Tokat, Çorum, Amasya	704,00	12
TR90	Trabzon, Ordu, Giresun, Rize, Artvin, Gümüşhane	630,00	14
TRA1	Erzurum, Erzincan, Bayburt	125,00	25
TRA2	Ağrı, Kars, Iğdır, Ardahan	162,00	24
TRB1	Malatya, Elazığ, Bingöl, Tunceli	279,00	20
TRB2	Van, Muş, Bitlis, Hakkâri	108,00	26
TRC1	Gaziantep, Adıyaman, Kilis	847,00	10
TRC2	Şanlıurfa, Diyarbakır	523,00	17
TRC3	Mardin, Batman, Şırnak, Siirt	226,00	21

Kaynak: *http://www.kureselrekabet.com/harita/duzey2/harita.aspx 'den faydalanılarak hazırlanmıştır [Erişim Tarihi: 11.03.2013].*

Tamamen veya belirli özellikleri farklılaşmış malları ihraç ederek büyüme, güncel bölgesel kalkınma paradigmalarının vurgu yaptığı önemli bir kavramdır. Teknoloji ürün farklılaştırması için önemli bir ara yüzdür. Üretiminde bilgi ve ileri teknolojiler içeren ürünler, hem geleneksel teknolojilerle üretilen ürünlerden farklı, hem de katma değeri yüksek olan ürünlerdir. Dolayısıyla, bir bölgenin ihraç ettiği ürünlerin ne kadar çeşitli olduğuna ve ne düzeyde ileri teknoloji içerdiğine bakılarak, bölgenin teknoloji kullanmada ne durumda olduğu konusunda fikir sahibi olunabilir. Bu bağlamda, çeşitlilik/sıradanlık endeksleri karşılaştırma yapmaya olanak veren önemli araçlardır. Bir bölgenin sıradanlık değeri, "bölgede üretilip rekabetçi bir şekilde ihraç edilen ürünlerin ne derece sıradan olduğunu gösterir. Ürünün sıradan olup olmadığının belirleyicisi, o ürünün kaç bölgede ihracat sepetinde bulunduğuna bağlı olarak değişmektedir. Dolayısıyla, birçok bölgenin ihraç ürünleri

arasında yer alan aynı ürünler, sıradan ürün olarak kabul edilmektedir. Aynı şekilde, sıradanlık değeri düşük olan iller, özel/nadir ürünlerin ihracatında rekabetçi avantaja sahiptir" (T.C. Ekonomi Bakanlığı)[14].

İstanbul'da Bilgi Odaklı Küresel Rekabet Projesi çalışmasında "İhracat Sıradanlık Endeksi" İnovasyon Alt Endeksi hesaplamasında kullanılmıştır. Elde edilen Düzey 2 bölgelerinin İhracat Sıradanlık Endeksi (İSE) değerleri aşağıdaki tabloda görülmektedir (Tablo 3.3.6).

Tablo 3.3.6. Düzey 2 Bölgeleri İhracat Sıradanlık Endeksi Değerleri (2011)

	Bölge	İSE
TR10	İstanbul	0,74
TR21	Tekirdağ, Edirne, Kırklareli	0,80
TR22	Balıkesir, Çanakkale	0,81
TR31	İzmir	0,74
TR32	Aydın, Denizli, Muğla	0,77
TR33	Manisa, Afyon, Kütahya, Uşak	0,81
TR41	Bursa, Eskişehir, Bilecik	0,80
TR42	Kocaeli, Sakarya, Düzce, Bolu, Yalova	0,80
TR51	Ankara	0,74
TR52	Konya, Karaman	0,85
TR61	Antalya, Isparta, Burdur	0,81
TR62	Adana, Mersin	0,75
TR63	Hatay, Kahramanmaraş, Osmaniye	0,82
TR71	Kırıkkale, Aksaray, Niğde, Nevşehir, Kırşehir	0,86
TR72	Kayseri, Sivas, Yozgat	0,84
TR81	Zonguldak, Karabük, Bartın	0,86
TR82	Kastamonu, Çankırı, Sinop	0,86
TR83	Samsun, Tokat, Çorum, Amasya	0,82
TR90	Trabzon, Ordu, Giresun, Rize, Artvin, Gümüşhane	0,81
TRA1	Erzurum, Erzincan, Bayburt	0,91
TRA2	Ağrı, Kars, Iğdır, Ardahan	0,85
TRB1	Malatya, Elazığ, Bingöl, Tunceli	0,87
TRB2	Van, Muş, Bitlis, Hakkâri	0,87
TRC1	Gaziantep, Adıyaman, Kilis	0,78
TRC2	Şanlıurfa, Diyarbakır	0,83
TRC3	Mardin, Batman, Şırnak, Siirt	0,83

Kaynak: *http://www.kureselrekabet.com/harita/duzey2/harita.aspx 'den faydalanılarak hazırlanmıştır [Erişim Tarihi: 11.03.2013].*

Tabloya göre TRB1 Bölgesi ihracatı diğer bölgelerin ihracatından çok büyük bir farklılık göstermemektedir. TRB1 Bölgesinin bu anlamda tüm Düzey 2 bölgeleri arasında ihracat çeşitliliği en az olan üç bölge arasında yer almaktadır. Bu durum, (farklılaşmış hizmet ürünleri dışında) öncelikle farklılaşmış mallar üretme gerekliliğini bir kez daha ortaya koymaktadır.

[14] T.C. Ekonomi Bakanlığı, İhracata Dönük Üretim Stratejisi (İDÜS) İl İl İhracat Potansiyeli, http://www.ekonomi.gov.tr/idusdk/dosya/kitapmakro.pdf [Erişim Tarihi: 26.03.2013].

Diğer taraftan, yapısal olarak tarım sektörünün öneminin azalması ancak buna rağmen sermaye birikimini ve katma değer artışını sağlayacak sanayi sektörünün aynı derecede önem kazanmaması, bölge ihracatının belirli mal ve sektörlerde sürdürülmeye devam edildiği şeklinde de yorumlanabilir. TRB1 Bölgesi üretimini geleneksel düşük teknolojili imalat, tarımsal ve gıda sanayi ürünlerinden, ileri veya orta-ileri teknoloji içeren bilgi-yoğun ürünlere kaydırmalıdır.

Teknolojinin illerdeki düzeyi hakkında fikir sahibi olabilmek için yine çeşitlilik/sıradanlık endeks değerleri ve yüksek teknoloji üretim puanlarına bakılabilir (Tablo 3.3.7).

Tablo 3.3.7. TRB1 İlleri İSE ve Yüksek Teknoloji Üretim Puanları (2011)

		Yüksek Teknoloji Üretim Puanı	Sıra	Sıradanlık	Sıra	Çeşitlilik	Sıra
TR100	İstanbul	5.362	1	0,74	1	97	1
TR721	Kayseri	474	12	0,86	61	83	11
TRC11	Gaziantep	729	7	0,74	1	91	7
TR833	Çorum	323	20	0,80	30	57	35
TR632	K.Maraş	368	18	0,85	58	67	28
TRA11	Erzurum	95	42	0,86	61	49	49
TRB11	Malatya	150,00	30	0,82	42	61,00	30
TRB12	Elazığ	70,00	53	0,90	71	37,00	58
TRB13	Bingöl	32,00	71	0,92	76	19,00	72
TRB14	Tunceli	27,00	73	0,83	47	2,00	81

Kaynak: *http://www.kureselrekabet.com/harita/turkiye/harita.aspx'den faydalanılarak hazırlanmıştır [Erişim Tarihi: 11.03.2013].*

Tabloya göre bölgede Bingöl ve Tunceli illerinde yüksek teknolojili üretim çok düşük düzeylerdedir. Ürün çeşitliliği açısından bu iki il yine Türkiye ortalamasının çok altında kalmaktadır. Çeşitlilik sıralamasında Türkiye ortalamasının üstünde olan tek il Malatya'dır. Malatya, sıradanlık endeksinde de Türkiye ortalamasının hemen üzerinde yer almaktadır. Bu sonuçlar T.C. Ekonomi Bakanlığı'nın 2009 verilerini kullanarak yaptığı bir çalışma ile de benzerlikler göstermektedir[15]. Dolayısıyla, Bingöl ve Tunceli illeri için teknolojinin orta-düşük düzey teknoloji gerektiren imalat sektörlerinde geliştirilmesi, Malatya ve Elazığ illeri için ürün farklılaştırmasına olanak sağlayacak orta-ileri ve ileri teknoloji sektörlerinin geliştirilmesi gerekmektedir.

[15] T.C. Ekonomi Bakanlığı, İhracata Dönük Üretim Stratejisi (İDÜS) İl İl İhracat Potansiyeli, http://www.ekonomi.gov.tr/idusdk/dosya/kitapmakro.pdf [Erişim Tarihi: 26.03.2013].Sınır bölgelerinde bulunan illerin sıradanlık endeksinin düşük olmasının buralardaki günübirlik sınır ötesi ticari faaliyetlerin bir sonucu olduğu da göz ardı edilmemelidir.

3.3.2 Sonuç ve Analiz

TRB1 Bölgesi, ulusal ve küresel piyasalarda rekabet üstünlüğü sağlayacak bilgiye ve teknolojiye dayalı üretime ihtiyaç duymaktadır. Bölge ekonomisi çoğunlukla orta-düşük teknolojili gıda ve imalat sanayiye ve birincil (tarım, maden vb.) sektör ürünlerine dayanmaktadır. Mevsimsel etkilere ve krizlerin etkilerine açık bu sektörler sürdürülebilir gelir açısından risklidirler. Dolayısıyla, katma değeri yüksek ve farklılaşmış mallar üretebilmek ve ihraç edebilmek için bölgede yenilikçiliğin geliştirilmesi ve ileri teknolojiye dayalı üretimin artırılması gerekmektedir. TRB1 bölgesinde yenilikçiliğin gelişmesi için kamunun öncü olduğu program ve projeler etkili olabilir, çünkü bölge işletmelerinin yaklaşık %30'u Ar-Ge faaliyetlerine belirli bir bütçe ayırmaktadır (FKA TRB1 Bölgesi İmalat Sektörü Rekabet Gücü Araştırması).

TRB1 Bölgesinde yenilikçiliği geliştirecek stratejiler sanayi sektörünün önemini artıracak stratejilerle birlikte ele alınmalıdır. Bu stratejiler;

- Tüm bölgeye hizmet verecek Ar-Ge merkezleri kurulumu,
- Ar-Ge Harcamalarının artırılması,
- Ar-Ge Harcamaları içinde özel sektör payının artırılması için tedbirler ve teşvikler,
- Bölge üniversiteleri ve bölge sanayisi arasındaki bağı güçlendirecek fiziki ve diğer altyapıların güçlendirilmesi,
- Bölgede Teknokent ve Teknoloji Geliştirme Merkezlerinin çoğalması ve niteliklerinin artırılması,
- Teknoloji Geliştirme Bölgeleri ve Merkezlerinin sektörel olarak uzmanlaşması
- Özellikle biyoteknoloji gibi bölgenin geleneksel sektörlerinin katma değerini artıracak alanlara odaklanılması,
- Bölge üniversitelerinde görevli akademisyenler ve bu üniversitelerden mezun olan teknik işgücünün tecrübe ve fikirlerinin "Girişimci Üniversite" yaklaşımıyla değerlendirilmesi, mezunların bölgede kalması için TSO ve OSB'lerle ortak programlar uygulanması,
- Hizmetler sektöründe, özellikle turizmde, bölgenin sunduğu hizmetlerin katma değerini artırabilecek teknoloji içeren yeniliklere önem verilmesi,
- Tüm sektörlerde verimliliğin artırılması için yenilik geliştirilmesi,

gibi noktaları içermektedir.

Bölgedeki teknoloji açığı hem gelecekteki rekabet gücü, hem de bölgenin gelecekteki rolünü belirlemesi açısından önemlidir. TRB1 Bölgesi, ya şimdiki haliyle batıdaki bölgelere düşük teknolojili gıda ve imalat malları sağlayan, alt-orta gelir düzeyine sahip bir bölge olarak kalacak, ya da ileri teknoloji içeren ve katma değeri yüksek mallar ihraç eden, teknolojik gelişmeyi kullanarak tarım ve hizmetler sektöründe verimliliğini artırmış, yüksek gelirli bir bölge olacaktır. İhracatın artırılması vizyonu göz önünde bulundurularak, TRB1 Bölgesinin ikinci strateji yönünde ilerlemesi daha mantıklıdır. Bölgenin net bir teknoloji ithalatçısı olduğu da bir gerçektir. Bu nedenle, ithal edilecek teknolojilerin en son teknolojiler olmasına ve katma değere çok çabuk etki etmesine dikkat edilmeli, bölge içinde geliştirilebilecek teknolojiler (tarımsal biyoteknoloji, gıda sanayi, elektrikli araç ve teçhizat, medikal cihazlar, vb.) için bölge üniversiteleri ve işletmelerinden faydalanılmalıdır. Bölgenin geleneğinden dolayı, tarımsal biyoteknolojinin bölgeyi kendine özgü bir niche olarak öne çıkarabileceği göz ardı edilmemelidir.

Bölge illerinden Malatya ve Elazığ, seçilmiş cazibe merkezleri olmaları nedeniyle yenilikçilik ve teknoloji alanında daha ileri bir düzeydedirler. Bu illerde daha çok ileri teknolojilerin gelişmesine yardımcı olacak girişimcilik ve altyapı (fiziksel ve insan gücü) yatırım ve projeleri öncelik sahibi olmalıdır. İkinci olarak çevreye zarar vermeyecek üretim yöntemleri ve teknolojileri geliştirilmesi gözetilmelidir, zira bölgenin kendine yeterliği tarıma konu kaynaklarının (toprak, hava, su) sanayi tarafından ihmal edilmemesine ve verimliliklerinin artırılmasına bağlıdır. Malatya ve Elazığ için önemli bir diğer husus, bu illerde farklılaşmış ürünlerin üretimi için yapılacak (özellikle özel sektör tarafından) Ar-Ge çalışmalarına önem verilmesidir. Yenilikçilik alanında bölgedeki temel sorun fikir geliştirmek ve bu fikri gerçekleştirmek için fizibilite çalışması gerçekleştirebilmektir. Bu amaçla, dünya ticaretindeki eğilimleri izleyip bölge girişimcisine iletebilecek ve yenilik fikirlerini geliştirebilecek bir "think-tank" benzeri bir arayüze ihtiyaç vardır.

Bölgenin diğer illeri Bingöl ve Tunceli, cazibe merkezlerini destekleyen "çevre" alanlar konumundadırlar. Bingöl için öncelikle orta-düşük düzey teknolojilere dayalı üretimin artırılması ve verim alınması, daha sonra buradan oluşacak sermaye birikiminin asım adım ileri teknolojilere yatırımı stratejisi izlenmelidir. Bingöl için süreç, Malatya ve Elazığ'ı "yakalama " süreci olacaktır. Tunceli'nin genel potansiyeli, bakir doğası nedeniyle turizmde görünmektedir. Ancak, bölgedeki ve komşu bölgelerdeki benzer hizmetlere girdi sağlayacak gıda ve basit imalat teknolojilerinin gelişimi ve bunların çevreye en az zarar verecek

yöntemlerle gerçekleştirilmesi Tunceli'deki sanayinin gelişmesi ve bu ilin üretim çeşitliliğinin artması açısından gereklidir.

Sonuç olarak, Malatya ve Elazığ'da yenilikçiliği ilerletme/iyileştirmek ve ileri teknolojiyi ticari olarak kullanabilmek, Bingöl ve Tunceli'de düşük-orta teknolojinin geliştirilmesi ile diğer illeri yakalayabilmek öncelikli hedefler olmalıdır.

3.4 Tarım

3.4.1 Bitkisel Üretim

3.4.1.1 Tarımsal Arazi varlığı ve Kullanım Biçimleri

Bölgenin arazi kullanım biçimleri değerlendirildiğinde, orman varlığı açısından ülkede düşük bir paya sahip olduğu (%3,9), çayır mera alanı olarak ise nispeten daha iyi durumda (%12,2) olduğu görülmektedir. Bölgenin arazi kullanımlarının %47,6'sını çayır mera alanları oluşturmakta, bu payın büyük kısmı ise Malatya ilinde bulunmaktadır (Tablo 3.4.1).

Tablo 3.4.1. TRB1 Bölgesi Arazi Varlığı(hektar), 2004

	İLLER				TRB1		TÜRKİYE	
	MALATYA	ELAZIĞ	BİNGÖL	TUNCELİ		%		Bölgenin Payı(%)
Tarım Arazisi	425.450	264.180	59.140	113.180	861.950	22,9	41.223.000	2,1
Çayır Mera Alanı	580.423	450.965	432.471	323.582	1.787.441	47,6	14.617.000	12,2
Orman Alanı	149.128	130.403	310.142	258.500	848.173	22,6	21.189.000	4,0
Diğer	86.199	69.587	23.547	82.178	261.511	7,0	1.326.700	19,7
Toplam	1.241.200	915.135	825.300	777.440	3.759.075	100,0	78.355.700	4,8

Kaynak: *Malatya, Elazığ, Bingöl Tarım Master Planları, 2005*
TÜİK, 2005

Bölgede korunması gereken I. ve II. sınıf tarım arazileri Tablo 2.84'de verilmiştir. Toprakların kullanma kabiliyet sınıfları 8 adet olup, toprak verimlilik durumu ve sınıflandırmaları I. sınıftan VIII. sınıfa doğru giderek azalmaktadır. İlk dört sınıf arazi, iyi bir toprak idaresi altında bölgeye adapte olmuş kültür bitkileri ile orman, çayır-mera bitkilerini iyi bir şekilde yetiştirme yeteneğine sahiptir. V., VI. ve VII. sınıflar adapte olmuş yerli bitkilerin yetişmesine elverişlidir. Bunlardan V. ve VI. sınıflarda, toprak ve su koruma önlemleri alındığı takdirde bazı özel bitkiler de yetiştirilebilir. VII. sınıf arazilerde çok etkin ve pahalı ıslah çalışmaları ile ürün alınabilirse de, mevcut piyasa şartlarında elde edilecek

ürün yatırım harcamalarını karşılayamaz (FKA TRB1 Bölgesi Bitkisel Üretim Sektörü Stratejisi ve Eylem Planı, 2012). Buna göre mutlak tarım arazisi (I. II. ve III. sınıf tarım arazisi) en fazla olan iller Malatya ve Elazığ'dır. Tunceli'nin arazi varlığı incelendiğinde bölgede tarım arazisi açısından çok kısıtlı olduğu ve arazi kabiliyetinin VI. ve VII. sınıfında yoğunlaştığı görülmektedir. Benzer şekilde Bingöl'de de arazi kabiliyetinin VI. ve VII. sınıfında yoğunlaştığı görülmektedir. Bu durum bölge illerinden tarıma en uygun illerin Malatya ve Elazığ olduğunu göstermektedir. Bölge arazi kabiliyeti Harita 3.1'de gösterilmektedir. Kabiliyeti yüksek arazilerin kentsel merkezlerin yakınında bulunması gelecekte bu arazilerin korunması ve sürdürülebilirliği için detaylı önlemler alınması gerektiğine işaret etmektedir. Bölgede sulanabilir alanların gelecekte artacak olmasının ileride bazı ilçelerde toprak kabiliyetinin olumlu yönde değişeceği olasılığına yol açtığı göz ardı edilmemelidir.

Tablo 3.4.2. TRB1 Bölgesi Arazi Kabiliyetleri Sınıfları Dağılımı (hektar), 2007

İller	İşlemeli Tarıma Elverişli(1)				İşlemeli Tarıma Elverişli Olmayan(2)			Tarım Dışı Arazi (3)	GENEL TOPLAM (1+2+3)
	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	
MALATYA	70.177	81.399	126.517	124.076	0	149.854	647.086	42.091	1.241.200
ELAZIĞ	40.525	58.921	86.697	69.101	655	91.022	557.736	10.478	915.135
BİNGÖL	10.557	27.791	33.363	79.461	1.843	123.820	527.519	20.946	825.300
TUNCELİ	2.238	9.257	32.674	54.269	0	71.772	527.785	79.445	777.440
TOPLAM	123.497	177.368	279.251	326.907	2.498	436.468	2.260.126	152.960	3.759.075

Kaynak: *Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı, 2007*

Türkiye İstatistik Kurumu Bölgesel İstatistik verilerine göre, bölgede tarım alanı en fazla Malatya en az ise Bingöl ilindedir (Tablo 3.4.3). Türkiye ortalamasında nadas alanlarının toplam işlenen alana oranı %17,4 olup, aynı oran TRB1 Bölgesi için %25,9'a yükselmektedir. Bölgede sebze tarımı yaygın değildir (Tablo 3.4.4). Türkiye ortalamasında sebze yetiştirme alanlarının toplam işlenen alana oranı %3,3 olup, aynı oran TRB1 Bölgesi için %2'ye düşmektedir. Hemen belirtmek gerekir ki, TRB1 Bölgesinin toplam işlenen alan payı Türkiye toplamının %2,3'ü kadardır (FKA TRB1 Bölgesi Bitkisel Üretim Sektörü Stratejisi ve Eylem Planı, 2012).

Tablo 3.4.3. TRB1 Bölgesinde Tarım Alanları ve Kullanılma Biçimi(hektar), 2010

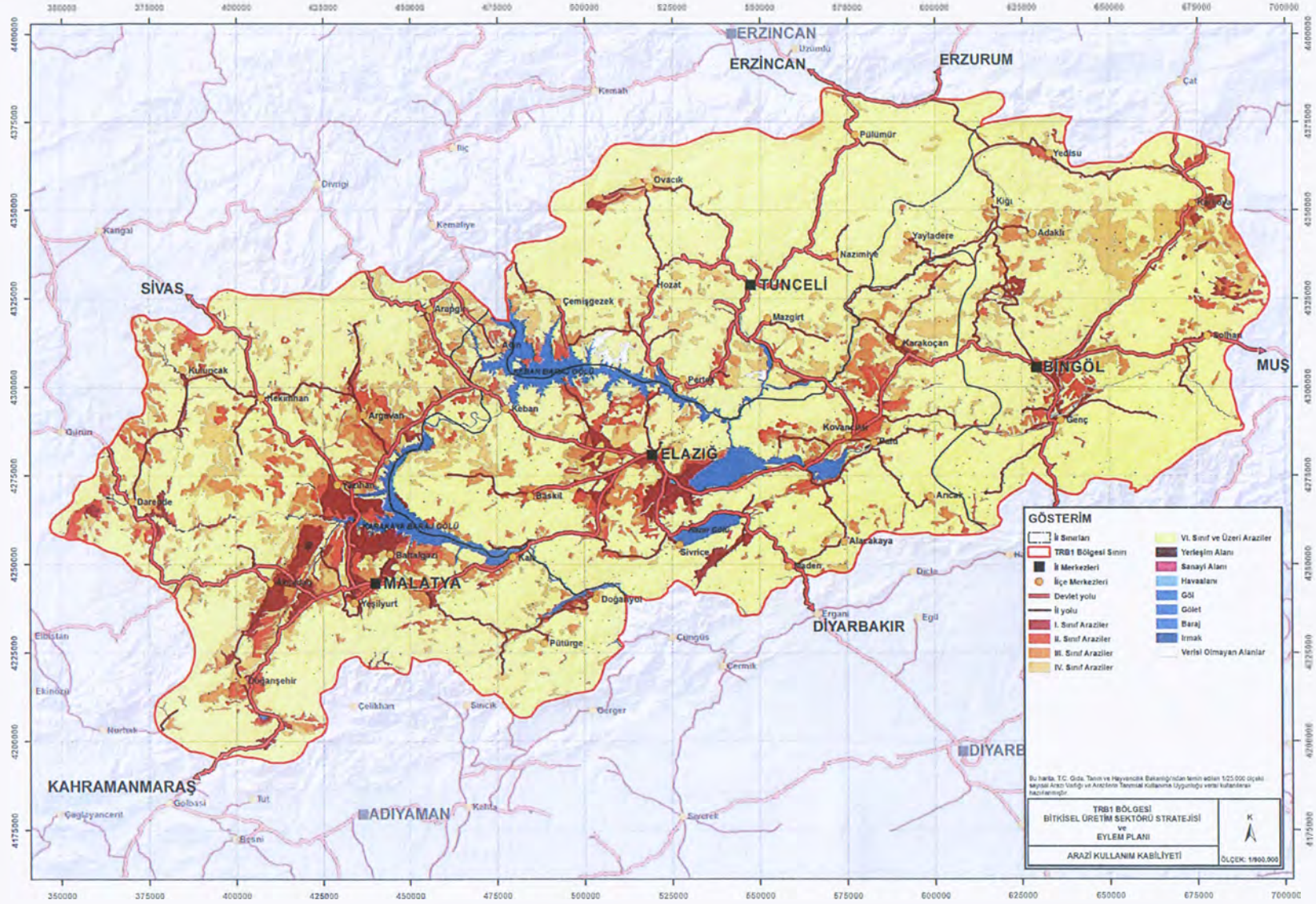
İller	Toplam İşlenen Tarım Alanı ve Uzun Ömürlü Bitkiler	Toplam İşlenen Tarım Alanı	İşlenen Tarım Alanı / Ekilen	İşlenen Tarım Alanı / Nadas	İşlenen Tarım Alanı / Sebze	Toplam Uzun Ömürlü Bitkilerin Alanı	Uzun Ömürlü Bitkiler / Meyveler, İçecek ve Baharat Bitkileri Alanı	Uzun Ömürlü Bitkiler / Bağ Alanı	Yem Bitkileri
MALATYA	318.937	237.257	132.373	99.984	4.900	81.681	75.494	6.187	5.312
ELAZIĞ	161.925	137.460	105.611	26.952	4.897	24.466	13.019	11.447	8.120
BİNGÖL	35.566	32.691	23.666	7.515	1.509	2.875	2.614	261	5.352
TUNCELİ	52.737	50.799	36.731	13.729	339	1.938	1.675	263	10.442
TRB1	569.165	458.206	298.381	148.179	11.645	110.960	92.802	18.157	29.225
TÜRKİYE	24.435.985	21.383.237	16.332.646	4.249.026	801.566	3.052.748	1.748.763	477.786	1.461.454

Kaynak: TÜİK, 2011

Tablo 3.4.4. TRB1 Bölgesi Tarım Alanları Kullanımları(dekar), 2010

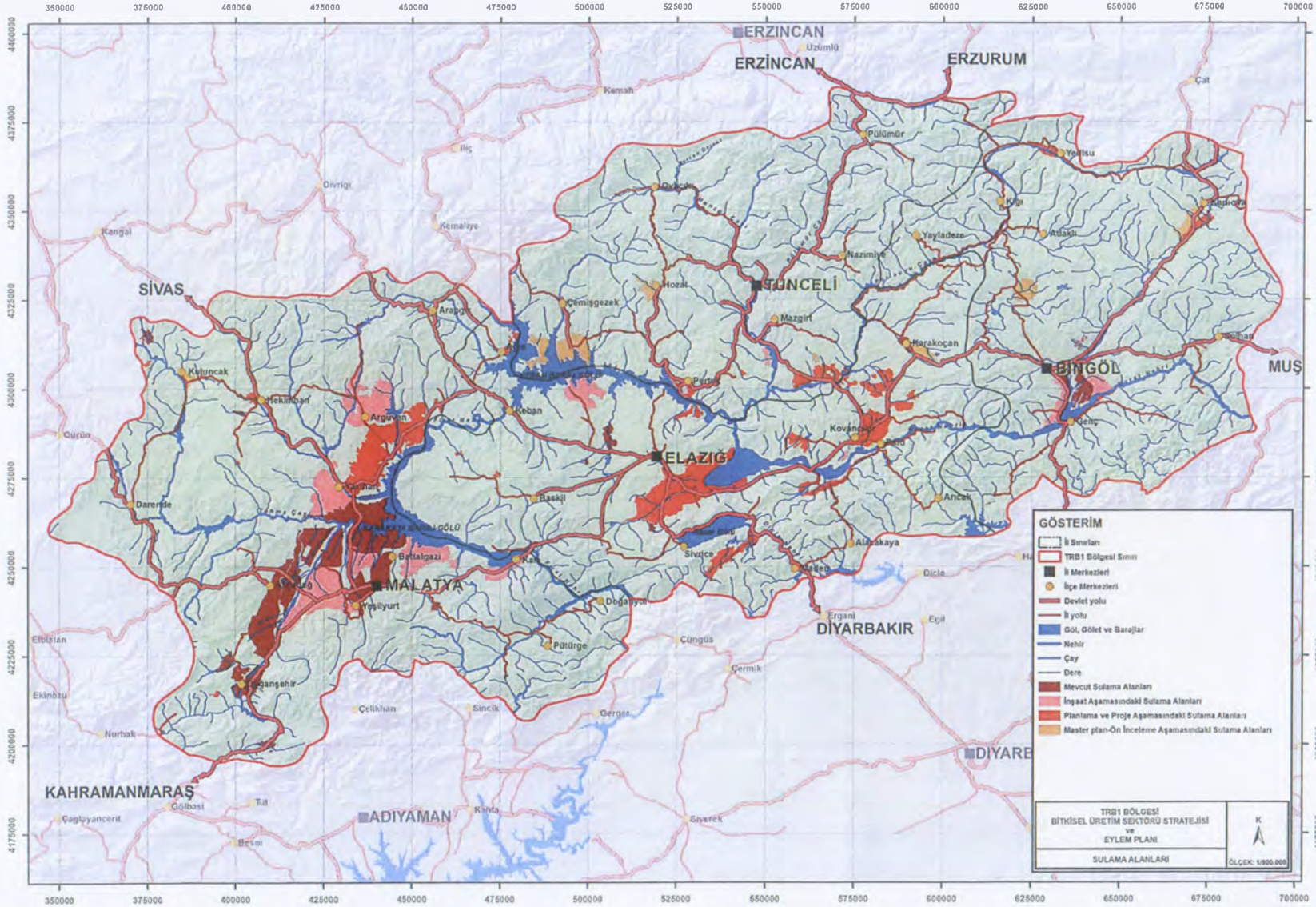
	Tahıllar ve diğer bitkisel ürünlerin alanı		Sebze bahçeleri alanı	Meyveler, içecek ve baharat bitkileri alanı	Toplam alan
	Ekilen	Nadas			
MALATYA	1.181.817	836.047	59.043	839.387	2.916.294
ELAZIĞ	1.045.531	172.537	57.187	232.151	1.507.406
BİNGÖL	229.400	80.425	14.440	30.503	354.768
TUNCELİ	338.535	167.103	4.091	21.394	531.123
TRB1	2.795.283	1.256.112	134.761	1.123.435	5.309.591
TÜRKİYE	157.120.889	40.171.970	8.096.419	30.911.356	236.300.634

Kaynak: TÜİK, 2011

Kaynak: Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı haritalarından faydalanılarak hazırlanmıştır.

Harita 3.1. TRB1 Bölgesi Toprak Kabiliyeti Haritası

Kaynak: DSİ 9. Bölge Müdürlüğü CBS verilerinden faydalanılarak hazırlanmıştır.

Harita 3.2. TRB1 Bölgesi DSİ Sulama Alanları Haritası, 2011

Tablo 3.4.5. TRB1 Bölgesi Aylık Ortalama Yağış Miktarları[1]

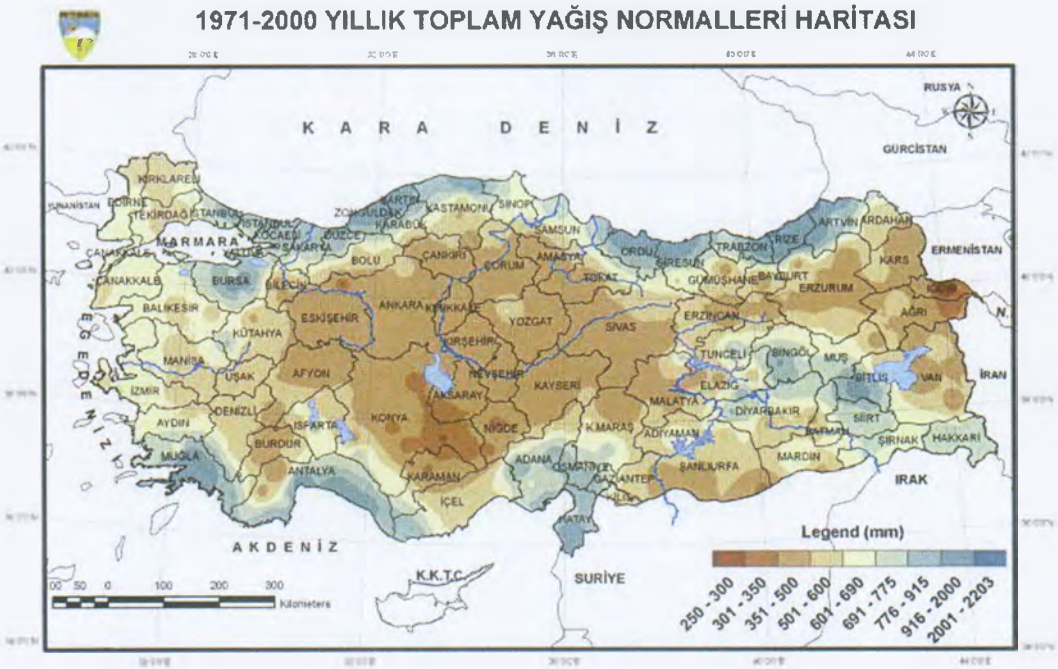
MALATYA	Ocak	Şubat	Mart	Nisan	Mayıs	Haziran	Temmuz	Ağustos	Eylül	Ekim	Kasım	Aralık	Yıllık Toplam(mm)[2]
Ort. Sıcaklık (°C)	0.1	1.5	6.9	13.0	18.1	23.3	27.4	26.9	22.3	15.4	7.7	2.4	
Ort. En Yüksek Sıcaklık (°C)	3.5	5.6	11.8	18.4	23.9	29.6	34.1	33.7	29.1	21.4	12.4	5.7	
Ort. En Düşük Sıcaklık (°C)	-2.9	-2.0	2.4	7.6	11.9	16.3	20.1	19.9	15.6	10.0	3.8	-0.4	
Ort. Güneşlenme Süresi (saat)	3.2	4.1	5.4	7.2	9.3	11.4	12.4	11.5	10.0	7.2	5.1	3.1	
Ort. Yağışlı Gün Sayısı	11.1	11.5	11.6	11.8	10.7	5.2	0.9	0.8	2.2	7.1	9.2	11.2	
Aylık Toplam Yağış Miktarı Ortalaması(kg/m^2)	41.0	37.3	51.4	57.8	47.2	18.1	2.0	1.6	6.6	37.7	44.5	41.1	**374,1**
ELAZIG	**Ocak**	**Şubat**	**Mart**	**Nisan**	**Mayıs**	**Haziran**	**Temmuz**	**Ağustos**	**Eylül**	**Ekim**	**Kasım**	**Aralık**	
Ort. Sıcaklık (°C)	-0.8	0.5	5.8	11.9	17.2	22.9	27.3	26.8	21.6	14.6	7.1	1.9	
Ort. En Yüksek Sıcaklık (°C)	2.9	4.9	11.1	17.7	23.6	29.6	34.3	34.1	29.4	21.7	12.6	5.6	
Ort. En Düşük Sıcaklık (°C)	-3.9	-3.1	1.0	6.4	10.7	15.2	19.3	19.0	14.3	9.0	3.0	-1.1	
Ort. Güneşlenme Süresi (saat)	2.4	3.4	5.2	6.5	9.1	11.4	12.2	11.4	9.5	7.1	4.4	2.3	
Ort. Yağışlı Gün Sayısı	11.9	11.9	12.2	12.7	10.6	4.3	1.1	0.8	2.2	7.2	9.1	11.7	
Aylık Toplam Yağış Miktarı Ortalaması(kg/m2)	40.9	40.9	53.2	65.1	51.5	12.8	2.0	0.7	7.8	43.5	46.9	43.6	**396,9**
BINGOL	**Ocak**	**Şubat**	**Mart**	**Nisan**	**Mayıs**	**Haziran**	**Temmuz**	**Ağustos**	**Eylül**	**Ekim**	**Kasım**	**Aralık**	
Ort. Sıcaklık (°C)	-2.5	-1.5	3.8	10.6	16.3	22.1	26.7	26.4	21.1	14.0	6.6	0.5	
Ort. En Yüksek Sıcaklık (°C)	2.1	3.3	9.1	16.2	22.7	29.3	34.5	34.5	29.7	21.5	12.4	4.9	
Ort. En Düşük Sıcaklık (°C)	-6.1	-5.4	-0.5	5.6	10.1	14.6	18.9	18.5	13.5	8.1	2.1	-2.9	
Ort. Güneşlenme Süresi (saat)	3.2	4.3	5.0	5.3	7.3	9.4	9.6	9.3	8.3	6.2	4.3	3.0	
Ort. Yağışlı Gün Sayısı	12.6	12.4	13.5	15.2	13.5	5.5	1.8	1.4	2.4	8.3	9.3	12.7	
Aylık Toplam Yağış Miktarı Ortalaması(kg/m2)	132.6	133.5	27.4	122.2	75.3	20.8	5.8	3.4	10.2	64.2	110.8	136.1	**939,8**
TUNCELI	**Ocak**	**Şubat**	**Mart**	**Nisan**	**Mayıs**	**Haziran**	**Temmuz**	**Ağustos**	**Eylül**	**Ekim**	**Kasım**	**Aralık**	
Ort. Sıcaklık (°C)	-2.0	-0.4	5.6	11.9	17.1	22.7	27.3	26.9	21.6	14.7	6.9	1.0	
Ort. En Yüksek Sıcaklık (°C)	2.7	4.5	10.9	17.9	23.9	29.9	35.0	35.2	30.5	22.7	13.4	5.5	
Ort. En Düşük Sıcaklık (°C)	-5.8	-4.6	0.8	6.2	10.2	14.5	18.9	18.4	13.3	8.2	2.0	-2.4	
Ort. Güneşlenme Süresi (saat)	3.3	4.1	5.3	6.3	8.6	11.1	11.6	11.2	9.4	6.5	5.0	3.0	
Ort. Yağışlı Gün Sayısı	11.9	12.1	13.0	13.8	12.2	5.2	1.5	1.2	2.6	8.4	9.6	11.8	
Aylık Toplam Yağış Miktarı Ortalaması(kg/m2)	127.2	109.0	11.2	108.5	70.1	19.0	3.7	2.9	13.9	65.0	104.9	139.6	**799,1**

[1] *Uzun Yıllar İçinde Gerçekleşen Ortalama Değerler (1960 – 2012)*

[2] *1970 – 2010 dönemi normalidir.*

Kaynak: *Meteoroloji Genel Müdürlüğü, Yağış İstatistikleri, 2012 (http://www.mgm.gov.tr/veridegerlendirme/il-ve-ilceler-istatistik.aspx)*

Bölgede en çok yağış alan il Bingöl'dür onu Tunceli takip etmektedir. Malatya ve Elazığ hemen hemen eşit yıllık yağış miktarına sahiptir. Bölgedeki yağış periyodu Ekim ayından başlayarak Haziran ayına kadar devam etmektedir. Kısmen Haziran ayında da yağış görülmektedir. En kurak dönem Temmuz ve Ağustos aylarıdır. En yağışlı dönem ise Mart – Mayıs dönemidir.

Kaynak: *Meteoroloji Genel Müdürlüğü, Yağış İstatistikleri, 2012*
http://www.mgm.gov.tr/veridegerlendirme/aylik-normal-yagis-dagilimi.aspx#sfU

Harita 3.3. Yıllık Toplam Yağış Dağılımı Haritası, 1971-2000

Türkiye genelinde olduğu gibi, TRB1 Bölgesinde de küçük tarım işletmeciliği egemen durumdadır. Tablo 3.4.5'de görüldüğü gibi, tarım işletmelerinin %70,3'ü 50 dekardan daha az arazi miktarına sahiptir. Buna karşılık bu işletmelerin işledikleri toplam arazi miktarı oranı %29,2'dir. Yani, arazi dağılımında da bir dengesizlik söz konusudur. Bölgedeki tarım işletmelerinin çok parçalı ve küçük olması üretim yapmayı ve dünya ülkeleri ile rekabet etmeyi zorlaştırmaktadır. Ayrıca tarım işletmelerinin büyük kısmı aile işletmesi olduğundan hasat zamanı iş gücüne ihtiyaç duyduğunda, bunu kendi yakın çevrelerinden ve bölge dışından temin etmektedir.

T.C. KALKINMA BAKANLIĞI 1923

Tablo 3.4.6. TRB1 Bölgesinde Tarımsal İşletme Sayısı ve İşledikleri Arazi Miktarı-2001

Arazi Büyüklüğü (dekar)	Toplam	
	İşletme Sayısı	Arazi Miktarı (dekar)
Arazisi Olmayan	3.903	-
< 5	5.745	16.861
5-9	9.277	61.946
10-19	18.400	245.011
20-49	33.760	1.016.760
50-99	18.822	1.248.143
100-199	8.489	1.079.560
200-499	2.553	703.789
500-999	169	129.195
1000-2499	56	61.127
2500-4999	0	0
5000 <	1	26.052
Toplam	**101.175**	**4.588.444**

Kaynak: *Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı, 2007*

TRB1 Bölgesinde yer alan barajların tamamına yakını Malatya ve Elazığ illeri ve çevresinde kurulmuştur (Harita 3.2). Türkiye geneli ile karşılaştırıldığında, özellikle Elazığ'ın su kaynakları potansiyeli bakımından oldukça avantajlı olduğu görülmektedir. Son 20-25 yıl içinde gerçekleştirilmiş büyük baraj projeleri (Keban ve Karakaya) ile il topraklarının önemli bir bölümü su yüzeyi durumuna dönüşmüş, il adeta bir yarımada haline gelmiştir.

TRB1 Bölgesinde işletmede olan sulama alanları toplamı 69.582 ha iken, plan- proje aşamasındaki sulama alanlarının da tamamlanmasıyla bu değerin 127.388 ha'a yükselmesi öngörülmektedir.

Malatya'da halen yapımı süren Kapıkaya Turgut Özal Barajı Mamikhan Çayı üzerine kurulmakta olup baraj tamamladığında 3.662 ha alanı sulayabilecektir. Denizden yüksekliği yaklaşık 800 m civarında olacak olan göl aynasıyla, Karakaya Baraj Gölünün yaklaşık 150 m yukarısındadır. Bu haliyle barajın özellikle kuzeybatı yönünde yer alan nispeten daha düşük rakımlı ve düzlük az engebeli tarım alanlarına su temin etmesi mümkündür. Sulama yapılarının da tamamlanması durumunda Kuzey-Kuzeybatı ile Kuzeydoğu yönleri arasında kalan bölgede, Kapıkaya - Karakaya arasındaki alanın tamamına yakını sulama imkânına kavuşabilir. Karakaya Baraj Gölünün yumuşatıcı etkisiyle birlikte nispeten düşük rakımda yer alan bu alan, sulamayla birlikte tarımsal üretimi ve verimliliği 3-4 katına çıkarabilecektir. Yapılacak tarımsal planlamalarda Kapıkaya – Karakaya arası özel olarak değerlendirilmelidir (FKA TRB1 Bölgesi Bitkisel Üretim Sektörü Stratejisi ve Eylem Planı, 2012).

Tablo 3.4.7 TRB1 Bölgesi DSİ Sulama alanları Dağılımı, 2011

Sulamanın Adı	Aşaması	İl	İlçe/Belde	Net Sulama Alanı (ha)
Gayt Sağ Sahil Üst Kotları Sulaması	İnşa Halinde	BİNGÖL	Merkez	2.270
Harabe Ovası Sulaması	İnşa Halinde	BİNGÖL	Merkez	1.372
Göynük Sulaması	İşletmede	BİNGÖL	Merkez\Göynük	2.500
Gayt Sulaması	İşletmede	BİNGÖL	Gayt	2.500
Sancak Sulaması	Master Plan	BİNGÖL	Merkez\Sancak	*
Karlıova Sulaması	Master Plan	BİNGÖL	Karlıova	*
Yedisu Sulaması	Plan	Bingöl	Yedisu	*
Kale Sulaması	Plan	BİNGÖL	Karlıova	1.042
Genç Sulaması	Proje	BİNGÖL	Genç	1.170
Palu Kovancılar Sulaması		ELAZIĞ		6.000
Kuzova Pompaj Sulaması I.Kısım	İnşa Halinde	ELAZIĞ	Merkez	4.783
Kovancılar Kapıaçmaz Sulaması	İnşa Halinde	ELAZIĞ	Kovancılar	110
Kuzova Sulaması	İşletmede	ELAZIĞ	Merkez	902
Işıktepe Sulaması	İşletmede	ELAZIĞ	Maden	265
Kepektaş Sulamsı	İşletmede	ELAZIĞ	Merkez	201
Karakoçan Sulaması	İşletmede	ELAZIĞ	Karakoçan	900
Kovancılar Sulaması	İşletmede	ELAZIĞ	Kovancılar	6.000
Dedeyolu Göleti Sulaması	İşletmede	ELAZIĞ	Sivrice	408
Kovancılar Sulaması	İşletmede	ELAZIĞ	Kovancılar	6.000
Sarıcan Sulaması	Master Plan	ELAZIĞ	Karakoçan	*
Sedeftepe Sulaması	Plan	ELAZIĞ	Merkez	*
Sedeftepe Pompaj Sulaması	Plan	ELAZIĞ	Merkez	*
Akuşağı Sulaması	Plan	ELAZIĞ	Baskil	133
Tatar Sulaması	Plan	ELAZIĞ	Kovancılar	150
Gülçatı Sulaması	Plan	ELAZIĞ	Kovancılar	2.505
Gökçe Sulaması	Plan	ELAZIĞ	Merkez	*
Serince Sulaması	Proje	ELAZIĞ	Serince	1.406
Baltaşı Sulaması	Proje	ELAZIĞ	Palu	4.367
Hatunköy Sulaması	Proje	ELAZIĞ	Sivrice	3.554
Elazığ Kanatlı Sulaması	Proje	ELAZIĞ	Palu	4.911
Ağın Sulaması	Proje	ELAZIĞ	Ağın	1.129
Tadım Sulaması	İşletmede	ELAZIĞ	Merkez	84
Fırat Üniversitesi Göleti ve Sulaması	Proje	ELAZIĞ	Merkez	32
Derme İlave Sulaması	İnşa Halinde	MALATYA	Merkez	3.870
Yoncalı Sulaması	İnşa Halinde	MALATYA	Arguvan	12.045
Çerkez Yazısı	İnşa Halinde	MALATYA	Merkez	9.177
Sultansuyu Sulaması	İşletmede	MALATYA	Merkez	8.596
Erkenek Sulaması	İşletmede	MALATYA	Merkez	950
Yazıhan Sulaması	İşletmede	MALATYA	Yazıhan	6.800
Oba Köyleri Sulaması	İşletmede	MALATYA	Doğanşehir	855
Suçatı Sulaması	İşletmede	MALATYA	Suçatı	5.850
Şahnaban Sulaması	İşletmede	MALATYA	Merkez	8.400

Sofular Sulaması	İşletmede	MALATYA	Sofular	823
Hançayı (Köy Hizmetleri) Sulaması	İşletmede	MALATYA	Merkez\Yaygın	*
Doğanşehir Sulaması	İşletmede	MALATYA	Doğanşehir	2.100
Yaygın Sulaması	Master Plan	MALATYA	Merkez\ Yaygın	*
Karaçayır Sulaması	Master Plan	MALATYA	Kuluncak	*
Deregezen Sulaması	Plan	MALATYA	Arapgir	189
Aliağa Sulaması	Plan	MALATYA	Arguvan	*
Karadere Sulaması	Plan	MALATYA	Hekimhan	310
Söğüt Sulaması	Plan	MALATYA	Doğanşehir	116
Yazıhan Sulaması	İnşa Halinde	MALATYA	Yazıhan	11.560
Yarımcahan Pompaj Sulaması	İnşa Halinde	MALATYA	Merkez	7.524
Kale Sulaması	İnşa Halinde	MALATYA	Kale	3.662
Polat Sulaması	İşletmede	MALATYA	Doğanşehir	2.144
Güzelyurt Sulaması	İşletmede	MALATYA	Hekimhan\Güzelyurt	264
Derme Sulaması	İşletmede	MALATYA	Merkez	4.000
Arapgir Sulaması	İşletmede	MALATYA	Arapgir	27
Akçadağ Sulaması	İşletmede	MALATYA	Akçadağ	9.013
Çemişgezek Barajı Ve Sulaması	Master Plan	TUNCELİ	Çemişgezek	5.224
Yılmaz Sulaması	Master Plan	TUNCELİ	Akpazar	279
Uzundal Sulaması	Master Plan	TUNCELİ	Hozat	1.043
Akpazar Sulaması	Proje	TUNCELİ	Akpazar	3.106
Pertek Sulaması	Proje	TUNCELİ	Pertek	655
Pertek Kaçarlar Sulaması	İnşa Halinde	TUNCELİ	Pertek	535
TRB1 Toplam				**127.388**

Kaynak: *DSİ 9. Bölge Müdürlüğü, 2011*
**CBS veri tabanındaki değerlere ulaşılamadığından yazılmamıştır.*

Arguvan ilçesi yakınlarındaki Yoncalı Barajının temeli 1996 yılında atılmış olmasına karşın halen muhtelif nedenlerden dolayı bitirilememiştir. Baraj tamamlandığında Malatya'nın en az yağış alan Arguvan ilçesinin 1250 m üzerinde rakıma sahip 12.045 ha genişliğinde nispeten engebeli alanlarına sulama imkânı sağlanabilecektir. (FKA TRB1 Bölgesi Bitkisel Üretim Sektörü Stratejisi ve Eylem Planı, 2012).

Elazığ'da, Karakoçan, Kovancılar, Palu doğrultusundaki geniş alan ve Elazığ merkez ilçenin güneyi ve Hazar Gölünün güneyindeki alanda, plan-proje aşamasındaki sulama yatırımlarının gerçekleşmesi durumunda özellikle Elazığ Merkez'in güneydoğusundaki verimli tarım arazileri büyük ölçüde sulanabilecektir. Ayrıca Elazığ Merkez, Kovancılar, Karakoçan hattındaki düzlük alanlar suya kavuşacaktır. Elazığ'ın iklimi Keban Baraj Gölü ve Hazar Gölü etkisiyle genel olarak yakın çevresine kıyasla daha yumuşamış durumdadır. Sulamanın gerçekleşmesiyle Elazığ Merkez ve Kovancılar bölgesinde başta her türlü bahçe bitkisi ile örtü altı tarım olmak üzere yem bitkileri, sebze, meyve tarımı yapılabilecektir.

Karakoçan ilçesinin doğusunda yer alması planlanan ve Kalecik Barajından beslenecek olan sulama yatırımları, ilçenin güneydoğusundaki nispeten düz tarım alanlarını sulayacaktır. Alanın 1100 metreden daha yüksek rakımlı olması ürün seçimini zayıflatmakla beraber yörenin temel ürünü olan yonca tarımının daha da gelişmesi için bir fırsattır (FKA TRB1 Bölgesi Bitkisel Üretim Sektörü Stratejisi ve Eylem Planı, 2012).

Bingöl ili Karlıova ilçesi güneybatısında plan, proje aşamasında olan ve master plan ön inceleme safhasındaki sulama yatırımlarının, 1700 m ve üzeri rakıma sahip ve kışları çok sert geçen bu yörede en fazla yonca tarımına katkıda bulunması beklenebilir. Benzer durum Yedisu ilçesinin 1400 metreden fazla yüksekliğe sahip batı kısımları için de geçerlidir (FKA TRB1 Bölgesi Bitkisel Üretim Sektörü Stratejisi ve Eylem Planı, 2012).

Tunceli ili Hozat ilçesi batısındaki verimli yüksek ovayı sulaması amacıyla planlanan yatırım, alanın 1400 metre üzerinde rakımı nedeniyle meyvecilik ve yem bitkileri için kullanılabilir. Keban Baraj Gölünün yumuşatıcı iklim etkisi altında olan verimli topraklara sahip Çemişgezek ilçesinin güneyinde ve Ağın ilçesinin doğusunda yapılması planlanan sulama yatırımları, baraj gölüne bitişik alanlarda her türlü bahçe bitkisi ve yem bitkilerinin yetiştirilmesi için uygun ortam sağlayacaktır (FKA TRB1 Bölgesi Bitkisel Üretim Sektörü Stratejisi ve Eylem Planı, 2012).

3.4.1.2 Bölgede Yetiştirilen Bitkisel Ürünler

TRB1 Bölgesinin sahip olduğu iklim ve topografik koşullar bölgede illere göre değişmekle birlikte belirli ürünlerin yetiştirilmesine olanak sağlayabilmektedir. **Hata! Başvuru kaynağı bulunamadı.**3.4.7'de görüleceği gibi, en fazla yetiştiriciliği yapılan ürünler arasında tahıl grubu ön sırada gelmektedir. Tahıllar içinde de buğday %63,3 ile ilk sırada gelmektedir. Bölgede meyvecilik de önemli bir bitkisel üretim faaliyet alanıdır. 110.960 hektarlık alanda meyvecilik yapılmaktadır (Tablo 3.4.8) (FKA TRB1 Bölgesi Bitkisel Üretim Sektörü Stratejisi ve Eylem Planı, 2012).

Tablo 3.4.8. TRB1 Bölgesinde Başlıca Tahıl Ürünleri Ekiliş Alanları-2010 (ha)

BÖLGE	Toplam Tahıl	Buğday	Çavdar	Arpa	Mısır (Dane)	Çeltik	Mısır (Hâsıl)
TRB1	253.334	163.003	26	89.439	705	14	16
Türkiye	12.025.207	8.063.071	140.905	3.006.602	593.552	98.966	9.254

Kaynak: TÜİK, 2011

Tablo 3.4.9. TRB1 Bölgesinde Başlıca Diğer Ürünler Ekiliş Alanları-2010 (ha)

BÖLGE	Patates	Kuru Baklagiller	Şeker-Pancarı	Toplam Yağlı Tohumlar	Ayçiçeği	Meyveler	Üzüm
TRB1	489	10.010	3.721	293	233	110.960	18.157
Türkiye	140.685	812.399	328.651	768.789	641.343	2.108.536	477.786

Kaynak: TÜİK, 2011

TRB1 Bölgesinde sebze ekiliş alanları fazla yayılım göstermemiştir. 326.907 hektar toplam işlenebilir tarım arazisine sahip bölgede **Hata! Başvuru kaynağı bulunamadı.**3.4.9'da görüleceği gibi, 12.862 hektar alanda (%3,93) sebze tarımı yapılmaktadır. Oysa katma değeri diğer tarla ürünlerine göre daha yüksek olabilecek sebzeciliğin geliştirilmesi bölge tarım ekonomisi açısından önem taşımaktadır (FKA TRB1 Bölgesi Bitkisel Üretim Sektörü Stratejisi ve Eylem Planı, 2012).

Tablo 3.4.10. TRB1 Bölgesinde Sebze Ekiliş Alanları (ha)

İller	Yaprağı Yenen Sebzeler	Baklagil Sebzeler	Meyvesi Yenen Sebzeler	Soğansı, Yumru, Kök Sebzeler
Malatya	202	94	5.911	68
Elazığ	153	697	3.134	275
Bingöl	72	196	1.215	137
Tunceli	-	124	550	34
TOPLAM	**427**	**1.111**	**10.810**	**514**

Kaynak: *Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı, 2007*

Tablo 3.4.10'de görüldüğü üzere, bölgede meyvesi yenen sebzeler (domates, biber, patlıcan, karpuz, kavun) en fazla ekimi yapılan sebzelerdir. Meyvesi yenen sebzelerden başlıcalarının bölgedeki ekim alanlarının dağılımı Tablo o'da gösterilmektedir. Tabloda gösterilen ürünler bölgedeki toplam meyvesi yenen sebze ekim alanlarının %81'ini oluşturmaktadır (FKA TRB1 Bölgesi Bitkisel Üretim Sektörü Stratejisi ve Eylem Planı, 2012).

Tablo 3.4.11. TRB1 Bölgesinde Başlıca Meyvesi Yenen Sebzelerin Ekiliş Alanları (ha)

	Kavun	Karpuz	Hıyar	Patlıcan	Domates	Biber
MALATYA	1.331	1.549	330	200	1.717	722
ELAZIĞ	546	621	201	146	914	437
BİNGÖL	30	646	88	57	243	172
TUNCELİ	55	80	90	31	131	38
TOPLAM	**1.962**	**2.896**	**709**	**434**	**3.005**	**1.369**

Kaynak: *Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı, 2007*

TRB1 Bölgesi meyvecilik açısından önemli ürünlere sahiptir. Tablo 3.4.11'de görüleceği üzere, bölgede yaygın bir biçimde kayısı, üzüm ve elma yetiştiriciliği vardır. Bundan dolayı TRB1 Bölgesinin bitkisel üretim katma değerinin artırılmasında meyvecilik lokomotif bir alt sektör görevi üstlenebilecektir. Nitekim Ülkemiz kayısı üretiminin yaklaşık %50'sini tek başına Malatya ili gerçekleştirmektedir (FKA TRB1 Bölgesi Bitkisel Üretim Sektörü Stratejisi ve Eylem Planı, 2012). Bununla birlikte bölge meyveciliğinde ürün tabanının çeşitlenmesi ve özellikle alternatif kırmızı meyvelerin (çilek, elma, vb.) üretimiyle, katma değeri yüksek ürünlerin (dondurulmuş meyve, reçel, marmelat, pektin vb.) üretilmesinin de mümkün olacağı unutulmamalıdır. Bu tip üretimin artışı endüstriyel işletmelerin işleme kapasitelerini ve dolayısıyla gelirlerinin devamlılığını tüm yıla yayacak ve bölgenin gıda işleme sektörünün rekabetçiliğini ve karlılığını artıracaktır (FKA Dondurulmuş Meyve-Sebze Sektör Analizi ve Ön Fizibilitesi).

Tablo 3.4.12. TRB1 Bölgesinde Seçilmiş Meyve Üretim Miktarları (Ton), 2010

	Elma	Kayısı	Kiraz	Şeftali	Ceviz	Üzüm
MALATYA	23.805	510.000	1.449	1.287	3.223	14.032
ELAZIĞ	13.348	38.578	4.892	2.968	3.189	89.971
BİNGÖL	14.111	423	639	96	2.435	1.167
TUNCELİ	1.791	196	153	31	1.799	2.741
TRB1	53.055	549.197	7.133	4.382	10.646	107.911

TÜRKİYE	2.888.985	760.000	470.887	611.165	203.212	4.185.126

Kaynak: *TÜİK, 2012*

T.C. KALKINMA BAKANLIĞI 1923

Yem bitkileri ekim alanı genelde hayvancılığa paralel bir gelişim gösterir. TRB1 Bölgesinde son yıllarda hem hayvancılıktaki ırksal dönüşümlerden hem de yem bitkilerine yönelik desteklerden dolayı bir eğilim vardır. Bundan dolayı da son yıllarda özellikle yoncaya bir yönelme vardır. (Tablo 3.4.12) (FKA TRB1 Bölgesi Bitkisel Üretim Sektörü Stratejisi ve Eylem Planı, 2012).

Tablo 3.4.13. TRB1 Bölgesinde Yem Bitkileri Ekim Alanları-hektar-2010

	Mısır	Fiğ	Yonca	Korunga
MALATYA	430	2.614	1.741	512
ELAZIĞ	1.309	4.828	1.173	359
BİNGÖL	147	940	4.133	131
TUNCELİ	-	8.653	1.002	786
TRB1	**1.886**	**17.035**	**8.049**	**1.788**

Kaynak: *TÜİK, 2011*

TRB1 Bölgesinde örtü altı yetiştiriciliği yaygın değildir. Tabi ki bunda bölgenin sahip olduğu topografya ile iklim koşullarının önemli rolü vardır. Malatya, Tunceli, Elazığ ve Bingöl İl Gıda Tarım ve Hayvancılık Müdürlükleri 2011 yılı verilerine göre Malatya ve Bingöl illerinde örtü altı tarımı yapılmamaktadır. Elazığ ilinde ise 52 adet işletme 88 da alanda örtü altı tarımı yapmaktadır. Örtü altı tarımda domates, hıyar ve biber ön plana çıkmaktadır. Bunların dışında karnabahar, kırmızılahana, marul, maydanoz ve taze soğan da yetiştirilmektedir. Tunceli ilinde 23 adet işletme, 13,8 da alanda domates, hıyar, biber ve taze soğan üretimini örtü altında yapmaktadır. Bölgede yapılan seracılığın tamamı Elazığ ve Tunceli illerinde yapılmaktadır (Tablo 3.4.13). Yapılan seracılık plastik örtü altı biçimindedir. Cam seracılık yapılmamaktadır (FKA TRB1 Bölgesi Bitkisel Üretim Sektörü Stratejisi ve Eylem Planı, 2012).

Tablo 3.4.14. TRB1 Bölgesinde Örtü Altı Tarım Yapılan Alan ve Yetiştirilen Ürün Miktarları (2010-2011)

	Alan Büyüklüğü(da)	Biber (Ton)	Domates (Ton)	Hıyar (Ton)	Diğer (Ton)	Toplam (Ton)
MALATYA	-	-	-	-	-	-
ELAZIĞ	88	8	108	464	19	599
BİNGÖL	-	-	-	-	-	-
TUNCELİ	14	7	29	104	21	161
TRB1	102	15	137	568	40	660

Kaynak: *Malatya, Elazığ, Tunceli ve Bingöl Gıda, Tarım ve Hayvancılık İl Müdürlükleri, 2012*

FKA koordinasyonunda, saha araştırmaları ve kurum kuruluş değerlendirmelerine dayanarak hazırlanan TRB1 Bölgesi Bitkisel Üretim Sektörü Stratejisi ve Eylem Planı çalışması sonucunda bölgede potansiyeli yüksek bitkisel ürünler tespit edilmiştir. Buna göre TRB1 bölgesinde bitkisel üretim potansiyeli olan ürünler kayısı, üzüm, dut, ceviz, elma ile nohut ve fasulye olarak belirlenmiştir.

Kayısı üretim alanı incelendiğinde, Malatya ilinin tamamını ve Elazığ ilinin Baskil ilçesini kapsadığı; Bingöl ve Tunceli illerinde ise ekonomik değere sahip ölçüde üretim yapılmadığı görülmektedir. Kayısı işlemesinde en büyük sorun kayısının ihracat standartlarına uygun olarak işlenmemesidir. Ayrıca hasatta ortaya çıkan kayıplar ve uygun ve depolama için hijyenik olmayan ortamların kullanması da ürünün kalite bakımından standartların altında kalmasına neden olmaktadır. Kayısıda ürün satış fiyatlarını etkileyecek en önemli husus, kayısı üreticilerinin bilinçlendirilerek ihracata yönelik ürün elde edilmesi konusunda uygulanan eğitim çalışmalarının artırılmasıdır.

Tablo 3.4.15 Kayısı Üretiminde Birim Maliyetler ve Gelir Durumu

No	Verim/Gelir/Gider	Malatya	Elazığ	Tunceli	Bingöl	TRB1 (Ortalama)
A	Dekara Verim (Kg)	1.000,00	1.000,00	0,00	615,00	**871,67**
B	Dekara Masraf (TL)	670,35	414,00	0,00	321,00	**468,45**
C	Ürünün Ortalama Satış Fiyatı (TL/kg)	1,30	1,70	0,00	1,50	**1,50**
D	Toplam Gelir (CxA)	1.300,00	1.700,00	0,00	922,50	**1.307,50**
E	Kazanç (D-B)	629,65	1.286,00	0,00	601,50	**839,05**

Kaynak: Malatya, Elazığ, Bingöl ve Tunceli Gıda, Tarım ve Hayvancılık İl Müdürlükleri, 2012

TRB1 Bölgesi üzüm üretim alanı incelendiğinde, Elazığ'ın tüm ilçeleri, Tunceli ilinde Murat Havzası, Keban Havzası ve Mazgirt ilçeleri ve Malatya ilinde Arapgir ilçesi ön plana çıkmaktadır. Bölgede üzüm şaraplık ve sofralık olarak iki ayrı çeşit olarak üretilmektedir. Şaraplık olarak üretilen üzüm bölgede butik şarapçılık yapan küçük işletmeler ve Şarap fabrikaları tarafından işlenmektedir. Küçük işletme ve çiftliklerde çok yüksek teknoloji kullanılmadan yapılan şaraplara olan talep artış gösterdiğinden butik şarap üretiminin desteklenmesi önem arz etmektedir. Ayrıca bağ bozumu etkinlikleri ve şarap üretim süreci butik şarapçılık, bölgenin kırsal turizm ve eko-turizm yönüyle gelişmesine katkı sağlayacak önemli faaliyetlerdendir (FKA TRB1 Bölgesi Bitkisel Üretim Sektörü Stratejisi ve Eylem Planı, 2012).

Tablo 3.4.16 Üzüm Üretiminde Birim Maliyetler ve Gelir Durumu

No	Verim/Gelir/Gider	Malatya	Elazığ	Tunceli	Bingöl	TRB1 (Ortalama)
A	Dekara Verim (Kg)	500,00	900,00	0,00	0,00	**700,00**
B	Dekara Masraf (TL)	405,70	403,00	0,00	0,00	**404,35**
C	Ürünün Ortalama Satış Fiyatı (TL/kg)	1,50	1,50	0,00	0,00	**1,50**
D	Toplam Gelir (CxA)	750,00	1.350,00	0,00	0,00	**1.050,00**
E	Kazanç (D-B)	344,30	947,00	0,00	0,00	**645,65**

Kaynak: *Malatya, Elazığ, Bingöl ve Tunceli Gıda, Tarım ve Hayvancılık İl Müdürlükleri, 2012*

Dut üretim alanı incelendiğinde, bölgede ağırlıklı olarak Elazığ ilinde merkeze bağlı Akçakiraz (Perçenç) ve Yazıkonak beldeleri ve Tunceli ilinde Pertek ve Çemişgezek ilçelerinde üretim yapıldığı görülmektedir. Üretilen dutun bir kısmı pekmez olarak işlenmekte, üreticilerin yurt içi ve yurt dışında yaşayan çevrelerine satılmaktadır. Pekmez işlenmesi sürecinde ara ürün olarak dut şırası ortaya çıkmaktadır. Özellikle hayvan yetiştiriciliğinde ticari değere sahip bu ürün hayvan yemi olarak besi çiftliklerinin ihtiyacını karşılaması açısından da önemlidir.

Tablo 3.4.17 Dut Üretiminde Birim Maliyetler ve Gelir Durumu

No	Verim/Gelir/Gider	Malatya	Elazığ	Tunceli	Bingöl	TRB1 (Ortalama)
A	Dekara Verim (Kg)	0,00	130,00	0,00	0,00	**130,00**
B	Dekara Masraf (TL)	0,00	314,00	0,00	0,00	**314,00**
C	Ürünün Ortalama Satış Fiyatı (TL/kg)	0,00	7,00	0,00	0,00	**7,00**
D	Toplam Gelir (CxA)	0,00	910,00	0,00	0,00	**910,00**
E	Kazanç (D-B)	0,00	596,00	0,00	0,00	**596,00**

Kaynak: *Malatya, Elazığ, Bingöl ve Tunceli Gıda, Tarım ve Hayvancılık İl Müdürlükleri, 2012*

TRB1 Bölgesinde ceviz üretimi ağırlıklı olarak Tunceli ili Pülümür ve Nazimiye ilçeleri ile, Bingöl ili Genç, Ilıcalar, Sancak ve Kiğı, Malatya ili Hekimhan ilçelerinde olmak üzere bölgenin hemen her ilçesinde gerçekleşmektedir. Ceviz üretimi pazarlama kanalında aracıların olmaması; aracıların kazanması sorununu ortadan kaldırmıştır; bu durum diğer ürünlere kıyasla üreticinin önemli ölçüde faydasınadır.

Tablo 3.4.18 Ceviz Üretiminde Birim Maliyetler ve Gelir Durumu

No	Verim/Gelir/Gider	Malatya	Elazığ	Tunceli	Bingöl	TRB1 (Ortalama)
A	Dekara Verim (Kg)	300,00	475,00	0,00	500,00	**425,00**
B	Dekara Masraf (TL)	583,70	803,00	0,00	311,00	**565,90**
C	Ürünün Ortalama Satış Fiyatı (TL/kg)	9,00	8,50	0,00	7,00	**8,17**
D	Toplam Gelir (CxA)	2.700,00	4.037,50	0,00	3.500,00	**3.470,83**
E	Kazanç (D-B)	2.116,30	3.234,50	0,00	3.189,00	**2.904,93**

Kaynak: *Malatya, Elazığ, Bingöl ve Tunceli Gıda, Tarım ve Hayvancılık İl Müdürlükleri, 2012*

TRB1 Bölgesinde elma rekoltesi düşük olmakla birlikte, potansiyel üretim alanı olarak Malatya'da Doğanşehir, Surköy ve Erkenek ile Elazığ ili Sivrice ve Hoşköy ön plana çıkmaktadır. Malatya, Elazığ ve Bingöl gıda, tarım ve hayvancılık il müdürlüklerinden alınan bilgilere göre elma üretiminde dekara ortalama verim 1 ton'un biraz üzerindedir. Birim alana maliyet (dekar) yaklaşık 450 TL iken gelir yaklaşık 800 TL'dir (FKA TRB1 Bölgesi Bitkisel Üretim Sektörü Stratejisi ve Eylem Planı, 2012).

Tablo 3.4.19 Elma Üretiminde Birim Maliyetler ve Gelirler

No	Verim/Gelir/Gider	Malatya	Elazığ	Tunceli	Bingöl	TRB1 (Ortalama)
A	Dekara Verim (Kg)	1.500,00	1.000,00	0,00	1.057,00	**1.185,67**
B	Dekara Masraf (TL)	637,00	446,00	0,00	298,00	**460,33**
C	Ürünün Ortalama Satış Fiyatı (TL/kg)	1,25	1,00	0,00	1,00	**1,08**
D	Toplam Gelir (CxA)	1.875,00	1.000,00	0,00	1.057,00	**1.284,47**
E	Kazanç (D-B)	1.238,00	554,00	0,00	759,00	**824,14**

Kaynak: *Malatya, Elazığ, Bingöl ve Tunceli Gıda, Tarım ve Hayvancılık İl Müdürlükleri, 2012*

Nohut ve Fasulye üretiminde TRB1 bölgesinde Tunceli iline bağlı Ovacık ve Mazgirt ilçeleri, Bingöl ili Merkez ilçesi ve Elazığ Maden ilçesi ön plana çıkmaktadır. TRB1 bölgesinde yaklaşık 11.000 ton fasulye ve nohut yetiştirilmektedir. Nohut ve Fasulye üreticisi ürünlerini toptancı veya perakendeciye pazarlayabilecek sınıflandırma, ambalajlama, paketleme, etiketleme gibi kaynaklara ve uzmanlığa sahip olmadığı için bu işi yapan firmalara ihtiyaç duymaktadırlar. Kendi satış gücünü kuramamış olan üreticiler, komisyoncular aracılığı ile ürünlerini ambalajlamadan satışa sunmaktadırlar. (FKA TRB1 Bölgesi Bitkisel Üretim Sektörü Stratejisi ve Eylem Planı, 2012).

Tablo 3.4.20 Nohut ve Fasulye Üretiminde Birim Maliyetler ve Gelirler

	No	Verim/Gelir/Gider	Malatya	Elazığ	Tunceli	Bingöl	TRB1 (Ortalama)
Nohut	A	Dekara Verim (Kg)	103,00	136,00	125,00	135,00	**124,75**
	B	Dekara Masraf (TL)	153,50	135,50	155,50	235,50	**170,00**
	C	Ürünün Ortalama Satış Fiyatı (TL/kg)	2,00	3,30	2,00	1,60	**2,23**
	D	Toplam Gelir (CxA)	206,00	448,80	250,00	216,00	**277,57**
	E	Kazanç (D-B)	52,50	313,30	94,50	-19,50	**107,57**
Fasulye	A	Dekara Verim (Kg)	214,00	155,00	125,00	220,00	**178,50**
	B	Dekara Masraf (TL)	339,50	499,00	244,00	295,20	**344,43**
	C	Ürünün Ortalama Satış Fiyatı (TL/kg)	3,00	3,30	3,25	3,50	**3,26**
	D	Toplam Gelir (CxA)	642,00	511,50	406,25	770,00	**582,36**
	E	Kazanç (D-B)	302,50	12,50	162,25	474,80	**237,93**

Kaynak: *Malatya, Elazığ, Bingöl ve Tunceli Gıda, Tarım ve Hayvancılık İl Müdürlükleri, 2012*

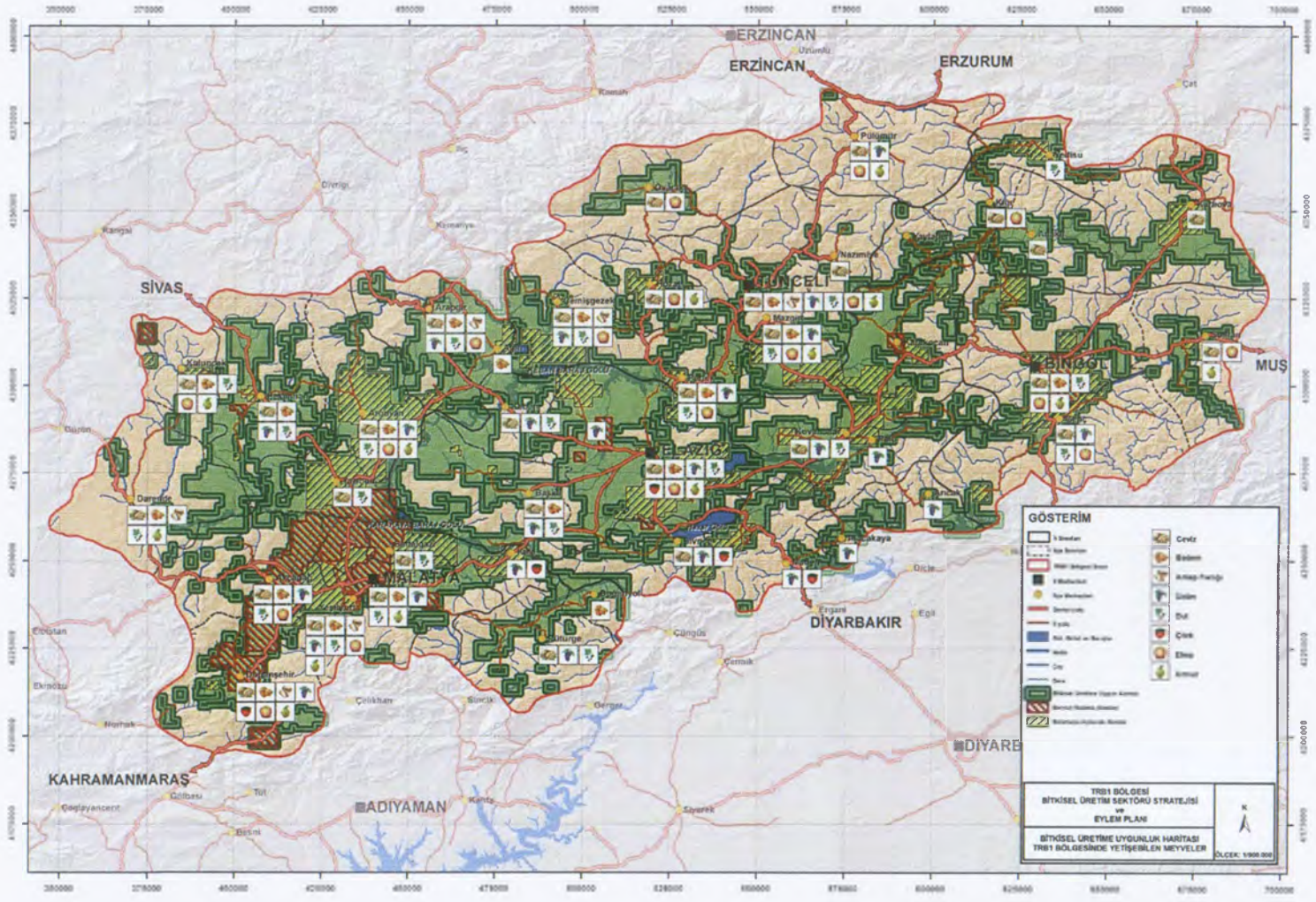
Harita 3.3.'de TRB1 bölgesinde yetişebilen meyveler görülmektedir. Ceviz ve badem neredeyse bölgenin tamamında yetişebilen ürünlerdir. Hekimhan ve Adaklı'da üretilen ceviz bilinirliği yüksek olan marka ürünlerdir. Bölgenin birçok ilçesinde yetişebilen bir diğer ürün ise duttur. Çemişgezek Ulukale Dutu ve Pütürge ve Doğanyol bölgesinde yetişebilen Avan Dutu marka olabilecek ürünlerdir.. Malatya ilçelerinde baskın ürün olan kayısının yanı sıra, elma ve armut potansiyeli de vardır. Elazığ'da üzüm yetiştirilebilir bir ürün olarak potansiyel teşkil etmektedir. Elazığ Merkez ilçe, Sivrice ve Maden ile Malatya'nın Kale, Doğanyol ve Doğanşehir ilçelerinde çilek potansiyeli olan ve yetiştirilebilir bir meyvedir. Bingöl'de ceviz ve bademe ek olarak elma önemli bir yetiştirilebilir üründür. Tunceli'de öne çıkan diğer ürünler üzüm, dut, elma ve armuttur.

Bölgenin taş çekirdekli meyve yetiştirilebilirliği potansiyeli çok yüksektir. Kayısı Malatya'da ve Elazığ'ın belirli ilçelerinde baskın yetiştirilmekle birlikte, bölgenin neredeyse tamamında yetiştirilebilen bir taş çekirdekli meyvedir. Bölge genelinde yetiştirilebilen bir diğer ürün ise kirazdır. Yeşilyurt Dalbastı Kirazı marka olabilecek önemli bir üründür. Bingöl'de şeftali, erik ve vişne, Tunceli'de erik, Elazığ ve Malatya'nın güney ilçelerinde erik ve şeftali önemli yetiştirilebilir ürünlerdir (Harita 3.4).

TRB1 Bölgesinde yetişebilen tarla bitkileri Harita 3.5'de gösterilmektedir. Tahıllar Malatya'da merkez ilçelerin çevresinde (Battalgazi, Pütürge, Kale ve Doğanyol hariç) yer

alan ilçelerde, Elazığ merkez ilçe, Kovancılar, Pertek, Mazgirt, Çemişgezek, Bingöl merkez ilçe ve Genç'te yetişebilmektedir. Mısır Bingöl merkez ilçeden Akçadağ'a kadar olan bir koridorda bölgenin güney ilçelerinde yetişebilen bir üründür. Fasulye Ovacık, Sivrice, Maden ve Doğanşehir'de önemli bir üründür. Ağın'ın kendine has nohudu marka ürün olan Ağın Leblebisinin üretiminde kullanılmaktadır. Elazığ merkez ilçe, Arapgir, Keban, Pertek, Sivrice ve Kovancılar nohut potansiyeli olan diğer ilçelerdir. Endüstriyel kullanımı olan şeker pancarı işleme tesislerinin bulunduğu Elazığ ve Malatya merkez ilçeleri ve çeperlerinde ve Bingöl merkez ilçede yetişebilmektedir. Fiğ ve yonca hemen hemen bölgenin tamamında yetişebilen bir yem bitkisidir. Silajlık mısır Bingöl merkez ilçeden Akçadağ'a kadar olan bir koridorda bölgenin güney ilçelerinde yetişebilmektedir. Korunga belirli ilçelerde yetişebilen önemli bir yem bitkisidir ve özellikle hayvancılık potansiyeli yüksek bölgelerde ekimi artırılabilir.

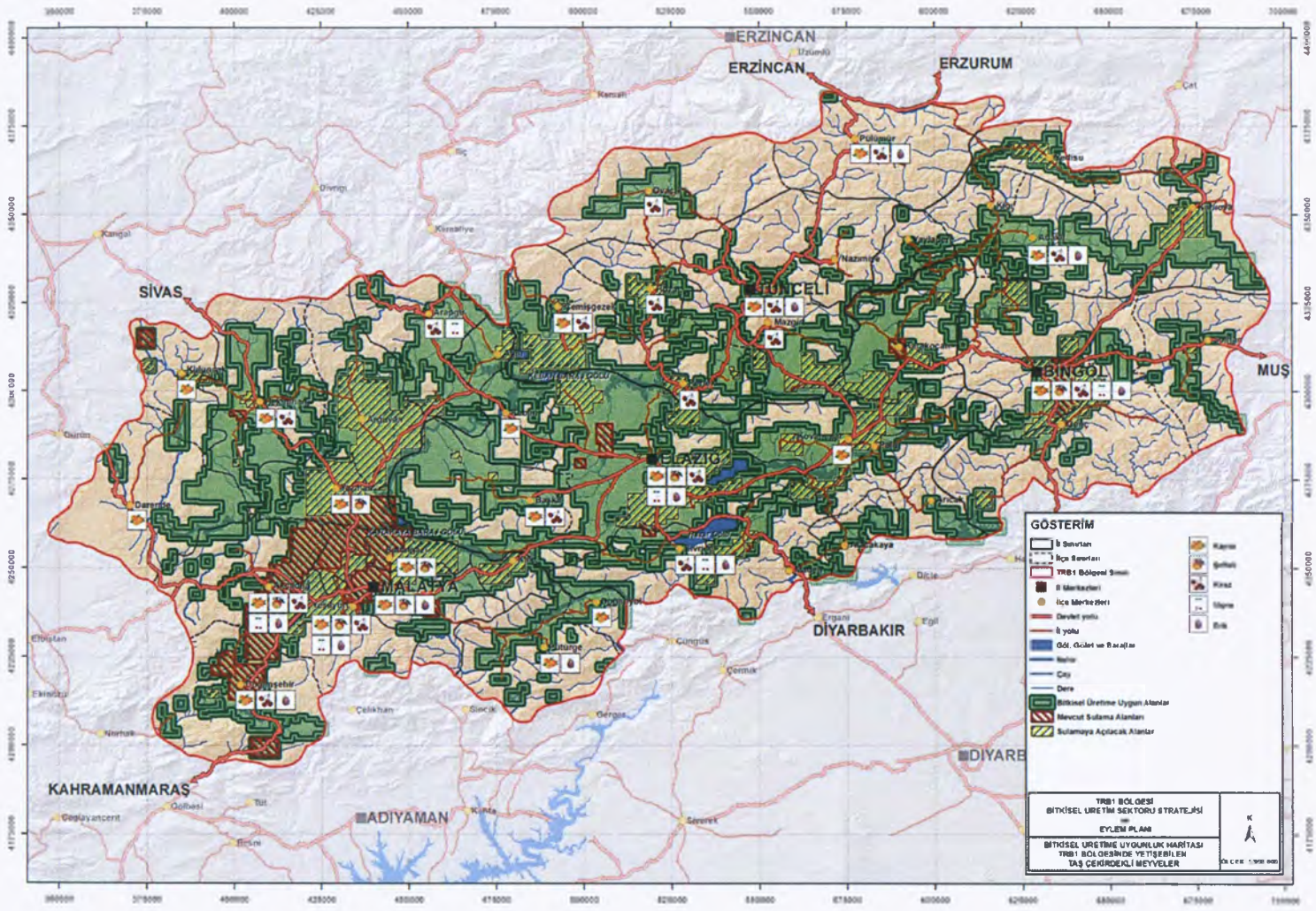
Domates ve biber bölgenin tamamında yetişebilen sebzelerdir (Harita 3.6). Karpuz ve kavun özellikle bölgenin güneyinde yetişebilen potansiyeli olan ürünlerdir. Malatya merkez ilçe ve çevresindeki alanlarda patlıcan, kabak ve salatalık başta olmak üzere birçok sebze yetişebilmektedir. Tunceli'nin endemik sarmısağı marka olabilecek önemli bir üründür.

T.C. KALKINMA BAKANLIĞI 1923

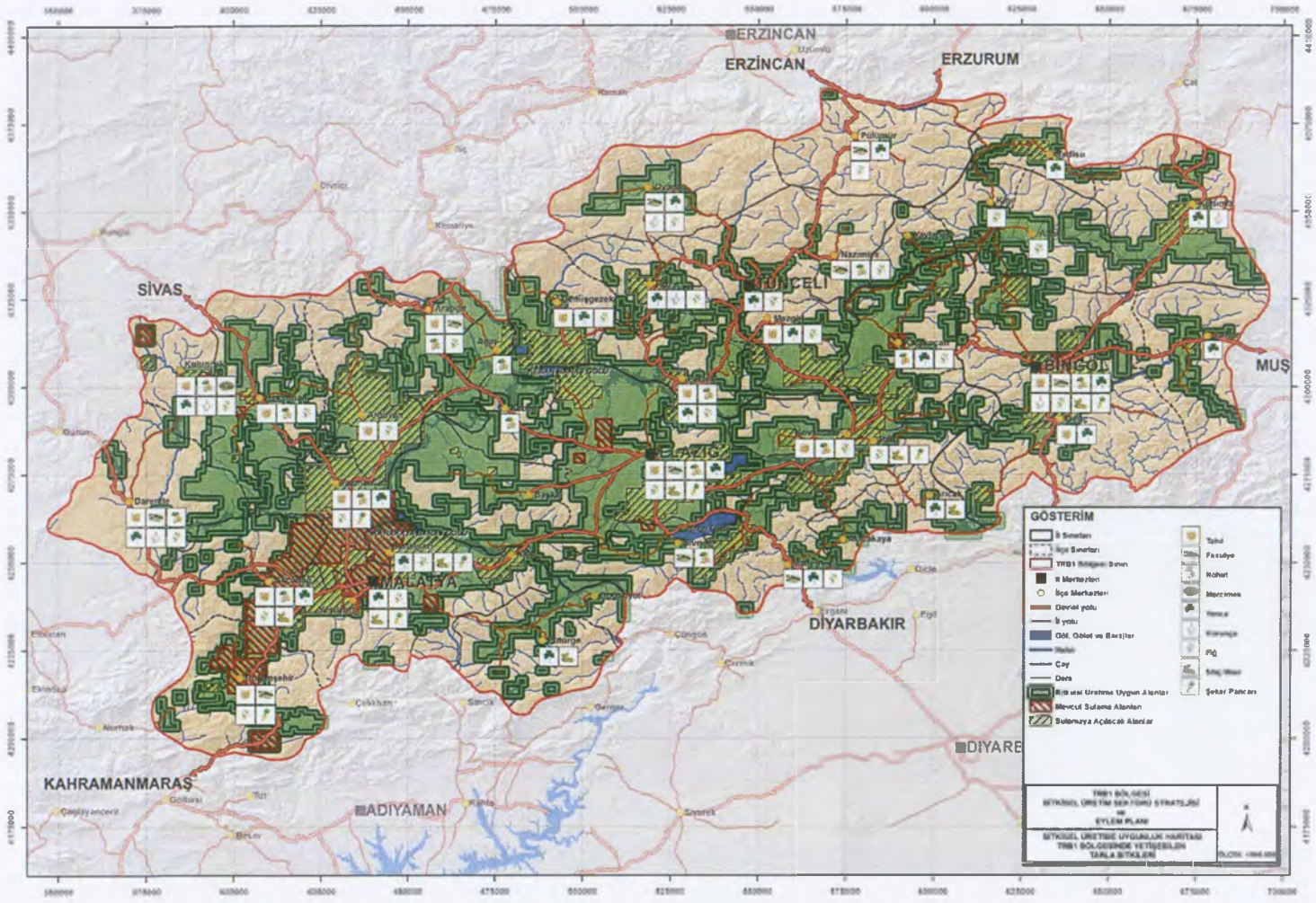
Kaynak: *FKA TRB1 Bölgesi Bitkisel Üretim Sektörü Stratejisi ve Eylem Planı, 2012.*

Harita 3.4. Bitkisel Üretime Uygunluk Haritası - TRB1 Bölgesinde Yetişebilen Meyveler

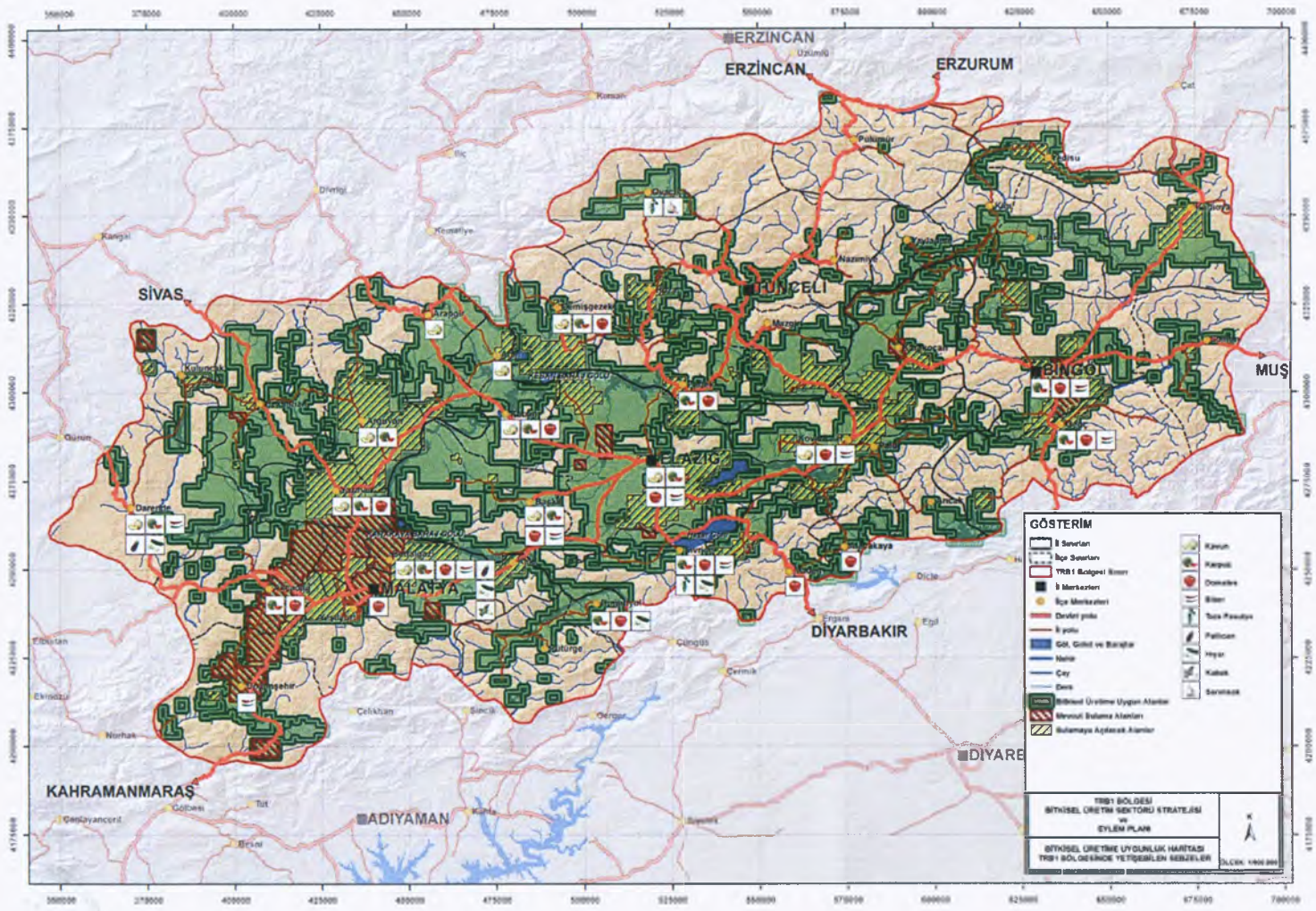
Kaynak: *FKA TRB1 Bölgesi Bitkisel Üretim Sektörü Stratejisi ve Eylem Planı, 2012.*

Harita 3.5. Bitkisel Üretime Uygunluk Haritası - TRB1 Bölgesinde Yetişebilen Taş Çekirdekli Meyveler

Kaynak: FKA TRB1 Bölgesi Bitkisel Üretim Sektörü Stratejisi ve Eylem Planı, 2012

Harita 3.6. Bitkisel Üretime Uygunluk Haritası - TRB1 Bölgesinde Yetişebilen Tarla Bitkileri.

Kaynak: FKA TRB1 Bölgesi Bitkisel Üretim Sektörü Stratejisi ve Eylem Planı, 2012

Harita 3.7. Bitkisel Üretime Uygunluk Haritası - TRB1 Bölgesinde Yetişebilen Sebzeler.

3.4.1.3 Arazi Toplulaştırma

Ülkemizdeki tarım işletmelerinin sayıları her geçen gün artmakta ve buna bağlı olarak da işletme büyüklükleri azalmakta iken, AB ülkeleri başta olmak üzere gelişmiş ülkelerde, işletme sayılarında azalma, ortalama işletme büyüklüklerinde ise artma görülmektedir. Küçük ve çok parçalı işletme yapısı, teknoloji kullanımını güçleştirmekte, emek verimliliğini düşürmekte, yeterli sermaye birikimini engellemektedir. 2006 yılında TUİK tarafından yapılan Tarımsal İşletme Yapı Araştırmasında, tarımsal işletmelerin fiziksel büyüklüklerinin belirlenmesi, tarımsal işletmelerin tip ve ekonomik büyüklüğü temel alınarak sınıflandırılması amaçlanmıştır.

Yapılan araştırma sonuçlarına göre;

- Çiftçi Kayıt Sistemi (ÇKS) sonuçlarına göre, 2007 yılı itibarıyla kayıt altında gözüken tarım arazisi büyüklüğü 16,7 milyon ha olup, işletme sayısı yaklaşık 2.6 milyondur. Türkiye'de çiftçi başına düşen tarım alanı ortalama 6 hektarı geçmemekte, Avrupa Birliği ülkelerinde ise ortalama 19.7 hektar seviyelerindedir.
- Tarımsal işletmeler % 32,7 ile en fazla 20-49 dekar işletme büyüklük grubunda yer almaktadır.
- Tarımsal işletmelerin % 78,9'u 100 dekardan küçük işletme büyüklük gruplarında yer almaktadır. Bu işletmelerin tasarrufunda bulundurduğu arazi ise toplam arazinin % 34,3'ünü oluşturmaktadır.
- Tarımsal işletmelerin tasarrufunda bulunan arazinin; % 69,7'si ekilen tarla, % 13,3'ü nadas, % 9,4'ü meyve ve diğer uzun ömürlü bitkiler ile içecek ve baharat bitkileri (fidanlık ve örtüaltı dâhil), % 1,7'si sebze ve çiçek bahçeleri (fidelik ve örtüaltı dahil), % 2,5'i daimi çayır, % 0,4'ü otlak (mera), % 1,3'ü tarıma elverişli olduğu halde kullanılmayan arazi, % 1,7'si diğer arazilerdir.
- Tarımsal işletmelerin tasarrufundaki tarım arazisinin tasarruf şekli incelendiğinde, yalnız kendi tarım arazisini (zilyetlik dahil) işleten işletmelerin toplam işletme içindeki oranı % 85,1, işledikleri tarım arazisinin toplam tarım arazisi içindeki oranı ise %71,4 olarak belirlenmiştir.
- Tarımsal işletmelerin, % 12,7'si hem kendi arazisini hem de başkasının arazisini, % 2'si yalnız kira ve yalnız ortakçılıkla tuttuğu araziyi, % 0,2'si ise iki ya da daha fazla tasarruf şekli ve diğer tasarruf şekilleri ile arazi işlediği tespit edilmiştir.

T.C. KALKINMA BAKANLIĞI 1923

- Tarım arazisi olan işletmelerin tarım arazisi parça sayısı incelendiğinde, işletmelerin % 21,6 ile en fazla 4-5 parça tarım arazisi olan grupta yer aldığı belirlenmiştir. Bu arazi parça sayısı grubunda yer alan işletmelerin tasarrufunda bulunan tarım arazisi, toplam tarım arazisinin % 16,2'sini oluşturmaktadır.

Ülkemizdeki tarım işletmelerinin kullandıkları arazi miktarı küçük ölçekte, birbirinden uzak ve çok sayıda parçalardan meydana gelmiştir. Arazi parçalanmışlığı miras hükümleri, satış, kanal ve yol inşası vb. nedenlerle gittikçe artmakta ve tarım işletmeleri, ekonomik işletme büyüklüklerinin altına düşmektedir. Bu durum tarımsal yapıyı, masrafları ve üretimi olumsuz yönde etkilemektedir.

1950 yılında 10 hektar olan "Ortalama İşletme Büyüklüğü" azalarak 1980 yılında 6 hektara, 1990 yılında 5.9 hektara düşmüş, 2001 yılında ise 6.1 hektar olarak belirlenmiştir. Tarımsal işletmelerin parçalılık durumlarına bakıldığında 2001 tarım sayımı verilerine göre, mevcut 3.022.127 adet işletmenin % 4.8'inin 1-3 parça, % 44.2'sinin 4-5 parça, % 28'inin 6-9 parça, % 23'ünün ise 10 parça ve üzerinde parçalı yapıya sahip olduğu görülmektedir.

Malatya'da 3 ayrı bölgede toplulaştırma projeleri yürütülmektedir. Yazıhan ovasını kapsayan arazi toplulaştırma çalışmaları 19.500 hektarlık alanı kapsamaktadır. Darende ve Doğanyol İlçelerinde yürütülen toplulaştırma çalışmalarında ise 19.000 hektarlık bir alanda 3.290 çiftçinin arazilerinin parçalılık durumundan toplu hale getirilmesi amaçlanmaktadır. Merkez, Kale ve Battalgazi ilçelerinde yürütülen çalışma 35.385 ha alanda, 10.486 çiftçi ailesini kapsamaktadır. Çalışma arazilerin imar durumlarını daha elverişli hale getirirken; aynı zamanda kullanılan yakıt ve iş gücü kaybının azalması beklenmektedir.

Elazığ ili arazi toplulaştırması 2 etap şeklinde uygulanmakta, bunlardan 1.300 ha araziyi kapsayan 1. Etap (Dambüyük Köyü) tamamlanmıştır. 2. Etap (Dallıca, Fatmalı, Muratçık, Korum ve Pirinççi köyleri) 3.615 ha alan için projelendirilmiş ve uygulaması devam etmektedir. Elazığ ilinde yürütülen arazi toplulaştırması tamamlandığında ve sulama projesi uygulamaya geçtiğinde bölge çiftçisi için önem arz eden sulu tarıma geçiş sağlanmış olacak ve I. ve II. Etapta olmak üzere toplam 4915 ha tarım arazisi sulamaya açılacaktır. Sulamaya kavuşturulan yeni tarım arazileri ile birlikte tarımsal üretimde ciddi artışların meydana gelmesi, sulu tarımla alternatif tarımsal üretimin geliştirilmesi beklenmektedir.

Elazığ İli Merkez ilçe Uluova sınırları içerisinde Akçakiraz, Yurtbaşı, Yazıkonak, Mollakendi, Sedeftepe, Hoşköy, Güzelyalı, Kıraç, Yünlüce, Çağlar, Yenikapı, İkitepe,

Doğankuş, Acıpayam, Yedigöze, Bahçekapı, Kuyulu, Gözebaşı, Kavaktepe, Ürünveren, Ballıca, Tadım, Tohumlu, Yalnız, Sarıyakup, Altınçevre, Güntaşı, Karşıbağ köyleri olarak toplam 28 köyde 38.000 hektar (380.000 dekar) alan uygulama alanı olarak ilan edilmiştir. Bu alanın 26.500 hektar (265.000 dekar) kısmında arazi toplulaştırma faaliyetleri yapılacaktır. Elazığ İli Kovancılar ilçesi sınırları içerisinde bulunan Bayramyazı, Çiftlik, Demirci, Durmuşlar, Karasungur, Nişankaya, Soğukpınar köyleri olarak 7 köy ile Karakoçan ilçesi sınırları içerisinde bulunan İsabey, Köryusuf, Kuşçu, kümbet, Mahmutlu, Maksutali, Mirahmet, Nişankaya, Soğukpınar, Tatar, Yukarı Ovacık, Yüzev, Akbulak, Akyokuş, Alayağmur, Aşağı Mirahmet, Aşağı Ovacık, Başyurt, Cumhuriyet köyleri olarak 19 köy ile birlikte Kanatlı toplulaştırma bölgesinde toplam 24,150 hektar (241.500 dekar) alan uygulama alanı olarak ilan edilmiştir. 14.250 hektar (142.500 dekar) kısmında arazi toplulaştırma faaliyetleri yapılacaktır. Böylece Elazığ ili Merkez ilçe sınırları içerisinde bulunan Uluova'da 28 köy ile Kovancılar ilçesi sınırları içerisinde 7 köy ve Karakoçan ilçesi sınırları içerisinde 19 köy olarak toplam 54 köyde 62.150 hektar (621.500 dekar) alan uygulama alanı olarak ilan edilmiş olup; 40.750 hektar (407.500 dekar) alanda, arazi toplulaştırması yapılacaktır.

Bingöl Merkez İlçede 17 köyde arazi toplulaştırma çalışması yürütülmektedir. Tunceli'de ise herhangi bir toplulaştırma çalışması mevcut değildir.

3.4.2 Hayvancılık

Tarım ve hayvancılık gibi birincil sektörlerin kalkınmadaki yansımaları çok boyutludur. Tarım ve hayvancılık faaliyetleri öncelikle kırsal kesimin önemli gelir kaynaklarından birisidir. Bununla birlikte, geleneksel ekonomiden sanayi ve hizmet sektörlerine doğru evrilmekte olan her ekonomide olduğu gibi, ekonomideki ağırlığı ve önemi giderek düşen bu sektörlerin verimliliğini koruyabilmek, hem büyüyen bir işgücünün temel ihtiyaçlarını karşılayabilmek, hem de kendi kendine yetebilmek açısından önem arz etmektedir.

Doğu Anadolu Bölgesi Türkiye'nin hayvan varlığı açısından önde gelen bölgelerinden biri olmasına rağmen, tüm Türkiye'de etkin olan işletme yapısı, hayvan refahı ve sağlığı, üreticilerin eğitimsizliği, kayıt dışılık, meraların etkin kullanılamaması, üretimde modernizasyon eksikliği, yeterli talebin yaratılamaması/olmaması, hayvansal ürünlerin üretiminde hijyen ve standardizasyon eksiklikleri gibi sorunlar nedeniyle istenilen düzeyde verimli olamamakta ve sektörde arzu edilen düzeylerde katma değer oluşturulamamaktadır.

TRB1 Bölgesinde de hayvancılık belirli bir potansiyel arz etmektedir. Büyükbaş üreticiliği her bir mikro tarımsal işletmede kendi ihtiyaçları için sahip olduğu birkaç baş hayvan ile yürütüldüğü gibi, son yıllarda sektördeki karlılığın artması ve uygulanan destekler, büyükbaş üreticiliğinin daha geniş ölçeklerde yapılması için teşvik edici olmuştur. Bununla beraber, sektörün genel sıkıntısı olan ucuz girdi temin (yem, vb.) edilememesi bölgede bu sektörün önünü tıkamaktadır. Bölgenin coğrafi yapısı göz önüne alındığında, büyükbaş üreticiliğinde verimliliği artırıcı modern teknik ve uygulamaların artırılması, model işletmelerin çoğaltılması, üretici maliyetlerinin azaltılması için yem bitkileri ekimine ve etkin mera kullanımına önem verilmesi, süt ve et verimi yüksek ırkların üretiminin teşvik edilmesi ve katma değeri artırmak için canlı ağırlık yerine karkas ve/veya işlenmiş et ürünlerinin ticaretinin desteklenmesi gerekmektedir.

Küçükbaş hayvancılık, yüksek yaylalar ve meralar gibi uygun ortamların uygulamayı kolaylaştırdığı bölgenin geleneksel üstünlüğü olagelmiştir. Halen coğrafi olarak daha yüksek ve dağlık bölgelerde küçükbaş hayvancılık yapılmakta, diğer illerden gelen göçer sürüler de bölgenin kendine özgü coğrafi şartlarının sunduğu olanaklardan yararlanmaktadırlar. Küçükbaş üreticiliği bölgedeki her ilde mevcut olmakla birlikte özellikle Bingöl, Tunceli ve Elazığ'ın doğusundaki ilçelerde yoğun olarak yapılmaktadır. Bölgenin bu potansiyelinin yeterince ve etkin olarak değerlendirilmesi için modern uygulamaların teşviki, yan ürünleri yerinde değerlendirebilecek tesislerin kurulması, süt ve et verimi yüksek ve bölge iklimine uygun ırkların üretimi ve pazarlama kanallarının oluşturulması ve rekabet gücünü artırıcı önlemlerin alınması gerekmektedir.

Bölgenin potansiyel üstünlüğü olabilecek bir diğer faaliyet arıcılıktır. Coğrafi şartların uygunluğu ve zengin bir floranın varlığı, arıcılık ve apikültür ürünleri üretimini bölgede olağan kılmaktadır. Arıcılıkta en büyük avantaj bölgenin görece bakir bir doğaya ve floraya sahip olmasıdır. Bununla birlikte markalaşma ve ölçek üretimine geçilememesi, bölgede üretilen arıcılık ürünlerinin kayıt dışılığını artırmakta ve faaliyetin pazarlama kanalını sadece "birkaç bilen kişi" ve bölge dışında yaşayan aile ve dostlar ile sınırlamaktadır. Diğer yandan, bölgenin göçer arıcılar için önemli bir konak noktası olması, yerel üreticilerin geleneksel davranışlarını bozmakta, geleneksel olarak organik veya iyi tarım uygulaması sayılacak yerel üretim metotlarının değişmesine neden olmaktadır. Bu durum hem yerel yöntemlerle üretilen apikültür ürünlerinin fiyatlarını düşürmekte, hem de markalaşma konusunda sorunlar yaratabilmektedir. Arıcılık sektöründeki potansiyeli değerlendirebilmek için üretimi

artırmaktan ziyade, kaliteli üretimi devam ettirmek, ortak üretim, pazarlama gücünü artırmak ve pazarlama kanallarını çoğaltmak gerekmektedir.

Kümes hayvanları üreticiliği son yıllarda bölgede önemli atılım yapan bir sektördür. Bu potansiyelin değerlendirilebilmesi için tesis modernizasyonu, hijyen ve standardizasyon, pazarlama stratejilerinin oluşturulması ve model işletme sayılarının artırılması gerekmektedir.

3.4.2.1 Hayvan Varlığı

TRB1 Bölgesinde 2005-2011 yılları arasında canlı hayvan değerleri ve hayvansal ürünler değerleri Tablo 2.95'de görülmektedir. Dönemlere göre değişiklik göstermekle birlikte, TRB1 Bölgesi Türkiye'deki toplam canlı hayvan değerinin yaklaşık %3-4'ünü barındırmaktadır. Benzer bir şekilde, tüm Türkiye'de üretilen hayvansal ürün değerinin yaklaşık %3-3, 5'inin TRB1 Bölgesinde üretildiği söylenebilir.

Bölgede canlı hayvan değerleri 2005-2011 döneminde artış göstermektedir. Ancak bölge illerinin bölgesel değerlere katkısı değişebilmektedir. Bölge içerisinde değişen şartlara ve dönemselliğe bağlı olarak, canlı hayvan değerleri iller bazında artıp azalabilmektedir. Malatya ve Elazığ en fazla canlı hayvan değerine sahip illerdir. Tablodaki verilere göre 2011 yılında Malatya TRB1 Bölgesi toplam canlı hayvan değerinin yaklaşık %31'ini ve Elazığ yaklaşık %32'sini barındırmaktadır. Aynı oran Bingöl için yaklaşık %26, Tunceli için yaklaşık %11'dir (Tablo 2.96).

Verimliliğin bir göstergesi olarak hayvansal ürünler değerinin canlı hayvanlar değerine oranı ele alınırsa, TRB1 Bölgesi oranının Türkiye oranının altında seyrettiği görülebilir. Düzey 3 (iller) bazında sadece Malatya'da bu oran uzun süre yaklaşık 1'e 1 oranında seyretmiş, 2010 yılında canlı hayvan değeri/ hayvansal ürün değeri oranı, tüm Türkiye'de düşmekle birlikte, Malatya'da keskin bir düşüş göstermiştir (Tablo 2.96). Benzer bir düşüş, 2010 yılında tüm TRB1 Bölgesi için de geçerlidir.

TRB1 Bölgesinde 2006-2011 yıllarında mevcut hayvan varlığı Tablo 2.97'te görülmektedir. TRB1 Bölgesi tüm Türkiye'deki sığır varlığının yaklaşık %3'ünü, koyun varlığının yaklaşık %5'ini, keçi varlığının yaklaşık %3,5 'ini ve kümes hayvanları varlığının yaklaşık %2'sini barındırmaktadır.

Mevsimsel veya hastalıklar vb. gibi dışsal etkiler dışarıda tutulduğunda, son yıllardaki sığır sayısındaki artış hem Türkiye'de hem de TRB1 Bölgesinde büyükbaş hayvancılık

T.C. KALKINMA BAKANLIĞI 2023

yatırımlarının arttığının bir göstergesi olarak algılanabilir. 2006-2011 yılları arasında Elazığ ili sığır varlığının TRB1 toplam sığır varlığı içindeki payı azalırken, Malatya ve Bingöl'ün payları artış eğilimindedir. Malatya ve Bingöl'de büyükbaş hayvancılığa yapılan yatırımların arttığı, Elazığ'da ise önemli bir sektör olarak sürdüğü söylenebilir.

Yayla ve mera alanlarına bağımlı bir faaliyet olan koyun yetiştiriciliğinde Elazığ'ın payı giderek artarken, Bingöl ve Tunceli'nin TRB1 Bölgesi içindeki payları giderek azalmaktadır. Saha ziyaretlerinde sıkça belirtilen yayla ve meralara çıkışta duyulan güvenlik kaygıları bu azalma eğiliminin önemli bir nedeni olabilir. Elazığ 2011 itibariyle TRB1 toplam koyun varlığının yaklaşık %45'ini barındırmaktadır. Elazığ, Bingöl ve Tunceli illeri TRB1 koyun varlığının yaklaşık %85'ine sahiptir. Bu veri, küçükbaş hayvancılığın bölge içindeki yoğunlaşmasını göstermesi ve hangi alt bölgelerde ekonomik ve yaşamsal bir faaliyet olarak önemli olduğuna işaret etmesi açısından önemlidir. Benzer bir şekilde 2011 yılında tüm TRB1 Bölgesi keçi varlığının yaklaşık %85'i Elazığ, Bingöl ve Tunceli illerinde bulunmaktadır. Bu potansiyeli değerlendirebilmek için, katma değeri yüksek olan keçi sütü ve tulum peyniri gibi yan ürünlerin üretimi ve pazarlaması için etkin stratejiler geliştirilmelidir.

Kümes hayvanları sayısı bölgenin dört ilinde de artmakla birlikte, Bingöl ve Tunceli'nin TRB1 Bölgesi kümes hayvanları varlığı içindeki payı azalmaktadır. Malatya ve Elazığ'daki kümes hayvanları sayısındaki artış, gelişen bu iki ilde ölçek ekonomilerine dayalı üretimin arttığının bir göstergesidir. Bu iki ilde gelişen potansiyeli değerlendirmek ve sektöre girebilecek muhtemel yatırımlara olan dönüşümü artırmak için başta hijyenik ve sağlıklı üretimin geliştirilmesi olmak üzere üretim stratejileri pazarlama stratejileri ile birlikte uygulanmalıdır.

3.4.2.2 Büyükbaş Hayvancılık

Büyükbaş besiciliği ve süt sığırcılığı için sağlanan destekler ve son yıllarda yerli et üretimi sektöründeki yapısal sorunlar nedeniyle et fiyatlarının artışı gibi nedenlerle, büyükbaş hayvancılık tüm Türkiye'de olduğu gibi TRB1 Bölgesinde de önem kazanmıştır. TRB1 Bölgesinde ırklarına göre sığır sayıları, sağılan baş sayısı ve alınan toplam süt miktarları Tablo 2.96'da verilmiştir. Tablo 2.98'deki verilere göre, son birkaç yılda TRB1 Bölgesinde yerli ırkların belirli bir azalma eğiliminde, kültür ve melez ırkların artma eğiliminde olduğu söylenebilir. Bu olumlu gelişmeye karşın, süt verimliliğinde kültür ırkı ve melez ırk süt verimlerinin Türkiye ortalamasının altında seyretmesi, bu ırkların bakım ve yönetiminde

sorunlara işaret etmektedir (Tablo 2.99). Bir diğer olumsuz nokta ise, toplam süt verimliliğinin tüm Türkiye'de artarken, bölgede azalma eğiliminde olmasıdır. Gerek yerli, gerek kültür veya melez olsun, sığır varlığının en az %40'ı süt sığırcılığı faaliyetinde değerlendirilmektedir. Bu oran Türkiye ortalamasının üzerindedir. Bu veriye dayanarak, bölgedeki sığırların genel olarak süt sığırcılığı için kullanılmakta olduğu söylenebilir (Tablo 2.99). Ancak, saha gezilerinde yapılan görüşmelerde özellikle sağılan sütü piyasaya ulaştırabilecek süt toplama altyapısının olmamasına veya etkin çalışmamasına ve çeşitli ilçelerde erişilebilirlik (ulaşım) sorunlarından dolayı süt toplamanın alıcılar açısından ekonomik olmaktan çıktığına sıklıkla değinilmiştir. Bunlara ek olarak, son yıllarda yaşanan yem bitkileri sağlamadaki sorunlar, büyükbaş yetiştiriciliğinde karlılığı azaltan önemli bir sorundur.

2006-2009 arasında TRB1 Bölgesinde kesilen hayvan sayısı ve alınan et miktarı tüm Türkiye'de kesilen baş ve elde edilen et miktarının yaklaşık %3-4'ünü oluşturmaktadır (Tablo 2.100). Aynı yıllar arasında, toplam sığır sayısına oranla kesilen baş yüzdesi Türkiye ortalamasının üzerinde, ancak kesilen başına alınan et miktarı Türkiye ortalamasının altındadır (Tablo 2.100). Bu durum TRB1 Bölgesinde et üretiminde de verimliliği artırıcı tedbirlerin alınması gerektiğine işaret etmektedir. Verimliliği artırıcı tedbirlerin karkas üretimi, markalı et ürünlerinin üretimi gibi diğer tedbirlerle de desteklenmelidir.

3.4.2.3 Küçükbaş Hayvancılık[16]

Küçükbaş hayvancılık TRB1 Bölgesinde özellikle Elazığ, Bingöl ve Tunceli illerinde yaygın olarak yapılmaktadır. TRB1 Bölgesi 2007-2011 yılları arasında yerli koyun ırkı varlığı bakımından 26 Düzey 2 Bölgesi arasında 7.nci sırada yer almaktadır. TRB1 Bölgesi küçükbaş hayvan varlığı ve üretilen küçükbaş hayvan ürünleri miktarları Tablo 2.101'de gösterilmiştir.

Tablodan görüldüğü gibi, Türkiye'de üretilen küçükbaş hayvan ürünlerinin yaklaşık %4-6'sı TRB1 bölgesinde üretilmektedir. Bölgede hayvansal ürünlerden alınan hayvan başı verime bakıldığında, koyun ve keçi başına alınan süt miktarlarının Türkiye ortalamasının altında kaldığı görülmektedir (Tablo 2.102). Süt sığırcılığında yaşanan problemler, küçükbaş sütü üreticileri için de geçerlidir. Ek olarak, üretilen küçükbaş sütü için piyasaya çıkış alanları bulmak, ürün farklılaştırması ve markalaşma gibi alanlarda da sorunlar bildirilmiştir.

[16] TRB1 Bölgesinde çok az ve dönemsel olarak yetiştirilen Merinos Koyun ve Tiftik Keçi, sadece TRB1 Bölgesinde mevcut oldukları 2007 ve 2011 yıllarında analize dâhil edilmiştir.

Özellikle son yıllarda öne çıkan keçi sütü ve ürünleri üretimi için bölgede potansiyel vardır, ancak bireysel olarak sürdürülen bu faaliyetin çıktıları sınırlı bir kitleye ulaşmaktadır. Keçi sütü ve peynirinin bölge illerinden alınarak komşu bölgelerde veya bölge içindeki başka illerde yerel damgalar vurularak satıldığı bildirilen marka sorunlarından biridir.

Bununla birlikte, Tablo 2.102'de 2006-2009 yıllarında küçükbaş hayvan başına alınan et veriminin genelde Türkiye ortalamasının üstünde olduğu da görülebilmektedir. Bu durum küçükbaş besiciliğinin bölgenin önemli bir üstünlüğü olabileceğine işaret etmektedir. Dolayısıyla, küçükbaş et verimini artırıcı tedbirler önem arz etmektedir.

Hayvan başına alınan yün, tiftik veya kıl verimi de Türkiye ortalamasının üstündedir. Görece olarak daha küçük çapta olan bu faaliyet, göçer sürülerin yolları üzerinde bulunan ilçelerde bu ürünlerin tekstil için değerlendirilmesine ve böylece bu ilçelere ek gelir kaynağı sağlanmasına yönelik olarak değerlendirilebilir.

3.4.2.4 Arıcılık

Arıcılık TRB1 Bölgesinin geleneksel kırsal üretim faaliyetlerinden biri olagelmiştir. Görece el değmemiş doğası ve zengin florası TRB1 Bölgesinde kaliteli bal üretimine olanak vermektedir. Bölge uzun süre Türkiye'nin en çok bal üreten ilk 4 bölgesi arasında yer almakla birlikte, son yıllarda önce 5 inciliğe, sonra 6 ncılığa gerilemiştir. TRB1 Bölgesinde arıcılık yapılan köy sayısı her yıl azalmaktadır (Tablo 3.4.28). Buna karşın, toplam kovan sayısı son birkaç yıl içinde artmaktadır, ancak bölgenin Türkiye kovan sayısı içindeki payı azalma eğilimindedir. Bal üretiminde de son yıllarda inişli çıkışlı bir grafik görülmektedir. Bölgenin Türkiye üretimindeki payı yaklaşık %4'dür (Tablo 3.4.28).

TRB1 Bölgesi illerinde arıcılık yapılan köylerin çoğunluğu Malatya ve Elazığ'da yer almasına rağmen, en fazla kovan Bingöl ilinde bulunmaktadır (Tablo 3.4.29). 2011 yılı verilerine göre TRB1 Bölgesindeki kovan varlığının yaklaşık %33'ü Bingöl'de, %30'u Malatya'da, %18'i Tunceli'de ve %17'si Elazığ'da bulunmaktadır. TRB1 Bölgesinde üretilen balın yaklaşık %40'ı Bingöl ilinde üretilmektedir. Bingöl ve Tunceli illerinde üretilen bal TRB1 Bölgesi toplam bal üretiminin yaklaşık %60'ını oluşturmaktadır (Tablo 3.4.29).

İncelenen dönemlerde TRB1 Bölgesinde bal verimliliği en fazla olan iller Bingöl ve Tunceli'dir (Tablo 3.4.30). Bingöl ve Tunceli kovan başına bal verimliliğinde de Türkiye ortalamasının üzerine çıkabilen illerdir. Bölgede en fazla miktarda balı üreten Bingöl, 2009 ve 2011 yılları dışında Türkiye ortalamasının üzerinde bir kovan başı verimliliğe sahiptir.

Bingöl'de 2011 yılında kovan başı bal verimi 15,40 kg. olarak gerçekleşirken, Tunceli'de verim kovan başına yaklaşık 19 kg. olmuştur. Arıcılık için gerekli flora ve fiziki şartlara sahip bu iki il göçer arıcıların da önemli konaklama noktalarıdır. TRB1 Bölgesinin bal üretimindeki göreceli üstünlüğünün sürmesi için bu iki ilde ve Malatya ve Elazığ'ın uygun bölgelerinde arıcılığı daha verimli ve karlı hale getirecek stratejiler öncelikli olmalıdır.

Bölgede bal üretimin önündeki en büyük sorun pazarlama kanallarının eksikliğidir. Eş-dost için üretilen veya sadece bilenlerin aldığı kaliteli balın tanınırlığı Türkiye çapında düşük kalmaktadır. Bununla birlikte, bu çeşit satışın kayıt dışı kalması nedeniyle hem üretici hem de tüketici tarafından tercih edildiği de bir gerçektir. Diğer bir önemli sorun markalaşmadır. Bölgede üretilen bal ve arıcılık ürünleri yeterince tanıtılamadığı için, herhangi bir bal veya arıcılık ürünün bölgede üretilmiş gibi piyasaya sürüldüğü veya menşei olarak TRB1 Bölgesi illerinin gösterilerek pazarlama stratejisi uygulandığı saha gezilerinde sıkça belirtilmiştir. Saha gezilerinde belirtilen bir başka önemli sorun ise son zamanlarda üretici davranışındaki değişikliklerdir. Geleneksel olarak iyi tarım veya organik tarım uygulaması sayılabilecek katkısız üretimin süregeldiği bölgede, daha fazla verim ve kar amacıyla katkı maddesi olarak glikoz, vb. maddeleri kullanan üretim son yıllarda yaygınlaşmaya başlamıştır. Doğallığın üstünlüğü yarattığı bölge arıcılığı için bu durumun ileride başta var olan talebin azalması olmak üzere sorunlara neden olabilmesi kuvvetle muhtemeldir.

Tablo 3.4.21. TRB1 Bölgesinde Canlı Hayvan ve Hayvansal Ürünler Değerleri (2005-2011, Bin TL)

	Malatya		Elazığ		Bingöl		Tunceli		TRB1		Türkiye	
	CHD	HÜD	CHD	HÜD	CHD	HÜD	CHD	HÜD	CHD	HÜD	CHD	HÜD
2005	190.703	191.145	268.508	180.758	175.384	79.387	85.986	42.221	720.581	493.502	20.919.260	16.506.022
2006	206.148	208.016	364.696	290.881	196.711	99.390	82.189	49.389	849.744	647.676	22.943.481	18.897.671
2007	230.138	232.898	349.260	301.431	171.823	119.643	83.580	56.450	834.801	710.423	24.666.222	22.921.524
2008	250.831	256.131	291.100	284.094	195.304	117.924	85.929	68.137	823.164	726.285	25.521.071	23.816.982
2009	276.772	321.261	316.319	344.236	188.408	111.742	92.139	64.796	873.639	842.035	28.145.579	26.610.721
2010	474.073	344.404	507.851	306.353	351.829	192.006	172.054	111.820	1.505.807	954.583	46.873.045	38.128.120
2011	658.700	205.411	682.117	139.127	541.804	138.623	223.733	70.262	2.106.354	553.422	60.076.917	42.571.782

CHD: Canlı Hayvan Değeri, **HÜD:** Hayvansal Ürünler Değeri
Kaynak: *TÜİK, Seçilmiş İstatistiklerle Malatya, 2011, TÜİK, Seçilmiş İstatistiklerle Elazığ, 2011, TÜİK, Seçilmiş İstatistiklerle Bingöl, 2011, ve TÜİK, Seçilmiş İstatistiklerle Tunceli, 2011'den faydalanılarak hazırlanmıştır.*

Tablo 3.4.22. TRB1 Bölgesi Canlı Hayvan ve Hayvansal Ürünler Değerleri Yüzdeleri ve Canlı Hayvan Değeri/ Hayvansal Ürünler Değeri Oranları (2005-2011)

	Malatya			Elazığ			Bingöl			Tunceli			TRB1			Türkiye		
	CHD[1]	HÜD[1]	Oran[1]	CHD[1]	HÜD[1]	Oran[1]	CHD[1]	HÜD[1]	Oran[1]	CHD[1]	HÜD[1]	Oran[1]	CHD[2]	HÜD[2]	Oran[2]	CHD	HÜD	Oran[3]
2005	26,47	38,73	1,00	37,26	36,63	0,67	24,34	16,09	0,45	11,93	8,56	0,49	3,44	2,99	0,68	100	100	0,79
2006	24,26	32,12	1,01	42,92	44,91	0,80	23,15	15,35	0,51	9,67	7,63	0,60	3,70	3,43	0,76	100	100	0,82
2007	27,57	32,78	1,01	41,84	42,43	0,86	20,58	16,84	0,70	10,01	7,95	0,68	3,38	3,10	0,85	100	100	0,93
2008	30,47	35,27	1,02	35,36	39,12	0,98	23,73	16,24	0,60	10,44	9,38	0,79	3,23	3,05	0,88	100	100	0,93
2009	31,68	38,15	1,16	36,21	40,88	1,09	21,57	13,27	0,59	10,55	7,70	0,70	3,10	3,16	0,96	100	100	0,95
2010	31,48	36,08	0,73	33,73	32,09	0,60	23,36	20,11	0,55	11,43	11,71	0,65	3,21	2,50	0,63	100	100	0,81
2011	31,27	37,12	0,31	32,38	25,14	0,20	25,72	25,05	0,26	10,62	12,70	0,31	3,51	1,30	0,26	100	100	0,71

CHD: Canlı Hayvanlar Değeri HÜD: Hayvansal Ürünler Değeri [1]: TRB1 Değerlerine Oranı (%) [2]: Türkiye Değerlerine Oranı [3]: Türkiye CHD/HÜD Oranı
Kaynak: *TÜİK, Seçilmiş İstatistiklerle Malatya, 2011, TÜİK, Seçilmiş İstatistiklerle Elazığ, 2011, TÜİK, Seçilmiş İstatistiklerle Bingöl, 2011, ve TÜİK, Seçilmiş İstatistiklerle Tunceli, 2011'den faydalanılarak hazırlanmıştır.*

Tablo 3.4.23. TRB1 Bölgesinde Hayvan Varlığı* (2006-2011)

	Sığır						Koyun					
	Malatya	Elazığ	Bingöl	Tunceli	TRB1	Türkiye	Malatya	Elazığ	Bingöl	Tunceli	TRB1	Türkiye
2006	100.748	161.371	73.416	28.151	363.686	10.871.364	197.237	302.757	442.372	254.790	1.197.156	25.616.912
2007	100.169	132.671	57.553	27.071	317.464	11.036.753	186.646	303.161	376.416	249.265	1.115.488	25.462.293
2008	96.449	101.048	66.000	24.884	288.381	10.859.442	197.316	259.932	393.855	248.270	1.099.193	23.974.591
2009	91.281	101.359	64.757	21.226	278.623	10.723.958	202.437	234.853	254.860	214.938	906.908	21.749.508
2010	101.138	103.363	76.812	23.777	305.920	11.369.800	200.564	374.689	315.852	200.211	1.091.316	23.089.691
2011	125.824	110.051	97.860	25.158	358.893	12.386.337	211.205	561.887	276.161	219.302	1.268.555	25.031.565
	Pay (TRB1-%)				TRB1/TR (%)		Pay (TRB1-%)				TRB1/TR (%)	
2006	27,70%	44,37%	20,19%	7,74%	3,35%		16,48%	25,29%	36,95%	21,28%	4,67%	
2007	31,55%	41,79%	18,13%	8,53%	2,88%		16,73%	27,18%	33,74%	22,35%	4,38%	
2008	33,44%	35,04%	22,89%	8,63%	2,66%		17,95%	23,65%	35,83%	22,59%	4,58%	
2009	32,76%	36,38%	23,24%	7,62%	2,60%		22,32%	25,90%	28,10%	23,70%	4,17%	
2010	33,06%	33,79%	25,11%	7,77%	2,69%		18,38%	34,33%	28,94%	18,35%	4,73%	
2011	35,06%	30,66%	27,27%	7,01%	2,90%		16,65%	44,29%	21,77%	17,29%	5,07%	
	Keçi						Kümes Hayvanları					
	Malatya	Elazığ	Bingöl	Tunceli	TRB1	Türkiye	Malatya	Elazığ	Bingöl	Tunceli	TRB1	Türkiye
2006	38.360	70.118	181.608	66.974	357.060	6.643.294	697.338	5.553.974	172.140	37.054	6.460.506	349.402.117
2007	40.272	69.322	134.066	63.041	306.701	6.286.358	753.814	5.657.135	144.670	33.225	6.588.934	273.548.489
2008	31.786	61.599	124.033	52.079	269.497	5.593.561	823.671	1.403.456	125.536	24.789	2.377.452	249.043.739
2009	31.115	48.020	74.740	46.446	200.321	5.128.285	805.767	2.285.572	119.743	21.340	3.232.422	234.082.206
2010	38.417	28.022	80.453	46.047	192.939	6.293.233	1.435.307	2.407.865	164.152	27.962	4.035.286	238.972.961
2011	37.986	50.532	122.519	59.576	270.613	7.277.953	1.757.442	2.474.016	129.344	28.336	4.389.138	241.498.538
	Pay (TRB1-%)				TRB1/TR (%)		Pay (TRB1-%)				TRB1/TR (%)	
2006	10,74%	19,64%	50,86%	18,76%	5,37%		10,79%	85,97%	2,66%	0,57%	1,85%	
2007	13,13%	22,60%	43,71%	20,55%	4,88%		11,44%	85,86%	2,20%	0,50%	2,41%	
2008	11,79%	22,86%	46,02%	19,32%	4,82%		34,65%	59,03%	5,28%	1,04%	0,95%	
2009	15,53%	23,97%	37,31%	23,19%	3,91%		24,93%	70,71%	3,70%	0,66%	1,38%	
2010	19,91%	14,52%	41,70%	23,87%	3,07%		35,57%	59,67%	4,07%	0,69%	1,69%	
2011	14,04%	18,67%	45,27%	22,02%	3,72%		40,04%	56,37%	2,95%	0,65%	1,82%	

*: Manda, At, Deve ve diğer hayvan varlığı eklenmemiştir.

Kaynak: *TÜİK, Seçilmiş İstatistiklerle Malatya, 2011, TÜİK, Seçilmiş İstatistiklerle Elazığ, 2011, TÜİK, Seçilmiş İstatistiklerle Bingöl, 2011, ve TÜİK, Seçilmiş İstatistiklerle Tunceli, 2011'den faydalanılarak hazırlanmıştır.*

Tablo 3.4.24. TRB1 Bölgesi Irklarına Göre Sığır Sayıları, Sağılan Baş ve Alınan Toplam Süt (2006-2011)

		YERLİ IRK				KÜLTÜR IRKI				MELEZ				TOPLAM		
		TR	TRB1	TRB1 %		TR	TRB1	TRB1 %		TR	TRB1	TRB1 %		TR	TRB1	TRB1 %
2006	Toplam (baş)	3.405.350,00	91.589,00	2,69%	Toplam (baş)	2.771.820,00	120.038,00	4,33%	Toplam (baş)	4.694.200,00	152.059,00	3,24%	Toplam (baş)	10.871.370,00	363.686,00	3,35%
	Sağılan (baş)	1.281.845,00	36.303,00	2,83%	Sağılan (baş)	1.106.678,00	57.031,00	5,15%	Sağılan (baş)	1.799.409,00	64.825,00	3,60%	Sağılan (baş)	4.187.932,00	158.159,00	3,78%
	Süt (ton)	1.687.345,12	48.430,11	2,87%	Süt (ton)	4.295.366,78	209.310,96	4,87%	Süt (ton)	4.884.589,63	172.523,77	3,53%	Süt (ton)	10.867.301,53	430.264,84	3,96%
2007	Toplam (baş)	3.275.730,00	79.937,00	2,44%	Toplam (baş)	3.295.680,00	105.011,00	3,19%	Toplam (baş)	4.465.350,00	132.516,00	2,97%	Toplam (baş)	11.036.760,00	317.464,00	2,88%
	Sağılan (baş)	1.230.888,00	29.343,00	2,38%	Sağılan (baş)	1.299.751,00	48.202,00	3,71%	Sağılan (baş)	1.698.801,00	60.525,00	3,56%	Sağılan (baş)	4.229.440,00	138.070,00	3,26%
	Süt (ton)	1.620.078,71	39.293,80	2,43%	Süt (ton)	5.050.532,92	176.654,50	3,50%	Süt (ton)	4.608.728,00	161.310,62	3,50%	Süt (ton)	11.279.339,63	377.258,92	3,34%
2008	Toplam (baş)	2.850.710,00	59.054,00	2,07%	Toplam (baş)	3.554.590,00	87.131,00	2,45%	Toplam (baş)	4.454.650,00	142.196,00	3,19%	Toplam (baş)	10.859.950,00	288.381,00	2,66%
	Sağılan (baş)	1.029.324,00	24.924,00	2,42%	Sağılan (baş)	1.385.728,00	41.168,00	2,97%	Sağılan (baş)	1.665.187,00	63.899,00	3,84%	Sağılan (baş)	4.080.239,00	129.991,00	3,19%
	Süt (ton)	1.353.996,18	33.282,17	2,46%	Süt (ton)	5.380.714,79	150.177,57	2,79%	Süt (ton)	4.520.465,00	169.430,06	3,75%	Süt (ton)	11.255.175,97	352.889,80	3,14%
2009	Toplam (baş)	2.594.330,00	60.586,00	2,34%	Toplam (baş)	3.723.580,00	81.413,00	2,19%	Toplam (baş)	4.406.040,00	136.424,00	3,10%	Toplam (baş)	10.723.950,00	278.423,00	2,60%
	Sağılan (baş)	976.201,00	26.525,00	2,72%	Sağılan (baş)	1.470.886,00	36.985,00	2,51%	Sağılan (baş)	1.686.064,00	65.426,00	3,88%	Sağılan (baş)	4.133.151,00	128.936,00	3,12%
	Süt (ton)	1.284.450,33	35.108,52	2,73%	Süt (ton)	5.713.004,12	133.582,20	2,34%	Süt (ton)	4.585.898,99	174.796,49	3,81%	Süt (ton)	11.583.353,44	343.487,21	2,97%
2010	Toplam (baş)	2.464.720,00	59.728,00	2,42%	Toplam (baş)	4.197.890,00	90.213,00	2,15%	Toplam (baş)	4.707.190,00	155.349,00	3,30%	Toplam (baş)	11.369.800,00	305.290,00	2,69%
	Sağılan (baş)	948.415,00	24.122,00	2,54%	Sağılan (baş)	1.626.412,00	37.016,00	2,28%	Sağılan (baş)	1.787.014,00	71.285,00	3,99%	Sağılan (baş)	4.361.841,00	132.423,00	3,04%
	Süt (ton)	1.247.644,42	31.832,66	2,55%	Süt (ton)	6.309.064,65	133.026,74	2,11%	Süt (ton)	4.861.834,97	189.805,62	3,90%	Süt (ton)	12.418.544,04	354.665,02	2,86%
2011	Toplam (baş)	2.429.200,00	54.596,00	2,25%	Toplam (baş)	4.836.500,00	103.828,00	2,15%	Toplam (baş)	5.120.600,00	200.469,00	3,91%	Toplam (baş)	12.386.300,00	358.893,00	2,90%
	Sağılan (baş)	930.157,00	22.694,00	2,44%	Sağılan (baş)	1.868.273,00	42.748,00	2,29%	Sağılan (baş)	1.962.711,00	96.396,00	4,91%	Sağılan (baş)	4.761.141,00	161.838,00	3,40%
	Süt (ton)	1.221.560,06	29.691,88	2,43%	Süt (ton)	7.239.644,17	152.658,72	2,11%	Süt (ton)	5.341.223,66	255.206,65	4,78%	Süt (ton)	13.802.427,89	437.557,25	3,17%

Kaynak: *TÜİK Hayvancılık İstatistikleri Veritabanı*, http://tuikapp.tuik.gov.tr/hayvancilikapp/hayvancilik.zul [Erişim Tarihi: 08.04.2013].

Tablo 3.4.25. Sağılan Baş Yüzdeleri ve Sağılan Başına Alınan Süt Verimi (2006- 2011)

	YERLİ IRK				KÜLTÜR IRKI				MELEZ				TOPLAM			
	Sağılan %		Verim (ton/Baş)		Sağılan%		Verim (ton/Baş)		Sağılan%		Verim (ton/Baş)		Sağılan%		Verim (ton/Baş)	
	TR	TRB1	TR	TRB1	TR	TRB1	TR	TRB1	TR	TRB1	TR	TRB1	TR	TRB1	TR	TRB1
2006	37,64%	39,64%	1,32	1,33	39,93%	47,51%	3,88	3,67	38,33%	42,63%	2,71	2,66	38,52%	43,49%	2,59	2,72
2007	37,58%	36,71%	1,32	1,34	39,44%	45,90%	3,89	3,66	38,04%	45,67%	2,71	2,67	38,32%	43,49%	2,67	2,73
2008	36,11%	42,21%	1,32	1,34	38,98%	47,25%	3,88	3,65	37,38%	44,94%	2,71	2,65	37,57%	45,08%	2,76	2,71
2009	37,63%	43,78%	1,32	1,32	39,50%	45,43%	3,88	3,61	38,27%	47,96%	2,72	2,67	38,54%	46,31%	2,80	2,66
2010	38,48%	40,39%	1,32	1,32	38,74%	41,03%	3,88	3,59	37,96%	45,89%	2,72	2,66	38,36%	43,38%	2,85	2,68
2011	38,29%	41,57%	1,31	1,31	38,63%	41,17%	3,88	3,57	38,33%	48,09%	2,72	2,65	38,44%	45,09%	2,90	2,70

Kaynak: *TÜİK Hayvancılık İstatistikleri Veritabanı (http://tuikapp.tuik.gov.tr/hayvancilikapp/hayvancilik.zul [Erişim Tarihi: 08.04.2013]) verilerinden faydalanılarak hazırlanmıştır.*

Tablo 3.4.26. Kesilen Baş Yüzdeleri ve Kesilen Başına Alınan Et Verimi (2006- 2009)

		TOPLAM		
		TR	TRB1	TRB1/TR%
2006	Toplam (baş)	10.871.370,00	363.686,00	3,35%
	Kesilen (baş)	1.750.997,00	77.316,00	4,42%
	Et (ton)	340.706,00	13.101,91	3,85%
2007	Toplam (baş)	11.036.760,00	317.464,00	2,88%
	Kesilen (baş)	2.033.991,00	76.440,00	3,76%
	Et (ton)	470.136,61	15.511,91	3,30%
2008	Toplam (baş)	10.859.950,00	288.381,00	2,66%
	Kesilen (baş)	1.735.747,00	58.180,00	3,35%
	Et (ton)	403.737,79	12.039,50	2,98%
2009	Toplam (baş)	10.723.950,00	278.423,00	2,60%
	Kesilen (baş)	1.502.073,00	57.194,00	3,81%
	Et (ton)	352.408,87	11.532,71	3,27%

	Kesilen %		Verim (ton/baş)	
	TR	TRB1	TR	TRB1
2006	16,11%	21,26%	0,19	0,17
2007	18,43%	24,08%	0,23	0,20
2008	15,98%	20,17%	0,23	0,21
2009	14,01%	20,54%	0,23	0,20

Kaynak: *TÜİK Hayvancılık İstatistikleri Veritabanı http://tuikapp.tuik.gov.tr/hayvancilikapp/hayvancilik.zul [Erişim Tarihi: 08.04.2013]) verilerinden faydalanılarak hazırlanmıştır.*

Tablo 3.4.27. TRB1 Bölgesi Küçükbaş Hayvan Sayıları ve Küçükbaş Hayvan Ürün Miktarları (2006-2011)

		KOYUN				KEÇİ		
		TR	TRB1	TRB1%		TR	TRB1	TRB1%
2006	Toplam (baş)	24.801.481,00	1.197.156,00	4,83%	Toplam (baş)	6.433.744,00	357.060,00	5,55%
	Sağılan (baş)	9.884.638,00	619.507,00	6,27%	Sağılan (baş)	2.056.924,00	159.303,00	7,74%
	Süt (ton)	777.390,00	46.847,49	6,03%	Süt (ton)	250.593,56	16.873,75	6,73%
	Kesilen (baş)	4.793.234,00	93.171,00	1,94%	Kesilen (baş)	799.563,00	48.904,00	6,12%
	Et (ton)	81.899,13	1.675,70	2,05%	Et (ton)	12.186,48	892,65	7,32%
	Kırkılan (baş)	24.672.671,00	1.197.156,00	4,85%	Kırkılan (baş)	4.296.982,00	286.878,00	6,68%
	Yün Kıl tiftik(ton)	44.212,17	2.205,83	4,99%	Yün Kıl tiftik(ton)	2.727,89	185,03	6,78%
2007	Toplam (baş)	25.462.293,00	1.115.488,00	4,38%	Toplam (baş)	6.286.358,00	306.701,00	4,88%
	Sağılan (baş)	9.632.248,00	598.065,00	6,21%	Sağılan (baş)	2.263.630,00	124.635,00	5,51%
	Süt (ton)	782.587,00	45.135,09	5,77%	Süt (ton)	237.487,41	13.042,62	5,49%
	Kesilen (baş)	6.428.866,00	152.795,00	2,38%	Kesilen (baş)	1.256.348,00	72.839,00	5,80%
	Et (ton)	117.523,72	2.836,76	2,41%	Et (ton)	24.135,63	1.419,50	5,88%
	Kırkılan (baş)	25.462.293,00	1.115.488,00	4,38%	Kırkılan (baş)	4.130.672,00	228.529,00	5,53%
	Yün Kıl tiftik(ton)	46.252,45	2.067,93	4,47%	Yün Kıl tiftik(ton)	2.809,98	153,22	5,45%
2008	Toplam (baş)	22.955.941,00	1.099.163,00	4,79%	Toplam (baş)	5.435.393,00	269.247,00	4,95%
	Sağılan (baş)	8.693.065,00	610.222,00	7,02%	Sağılan (baş)	1.722.209,00	114.030,00	6,62%
	Süt (ton)	726.894,02	46.044,42	6,33%	Süt (ton)	207.384,54	12.021,54	5,80%
	Kesilen (baş)	5.588.906,00	102.237,00	1,83%	Kesilen (baş)	767.522,00	26.412,00	3,44%
	Et (ton)	96.758,12	1.902,62	1,97%	Et (ton)	13.752,40	466,59	3,39%
	Kırkılan (baş)	22.955.941,00	1.099.193,00	4,79%	Kırkılan (baş)	3.414.717,00	200.386,00	5,87%
	Yün Kıl tiftik(ton)	40.969,70	2.031,16	4,96%	Yün Kıl tiftik(ton)	2.237,70	132,12	5,90%
2009	Toplam (baş)	20.721.925,00	906.908,00	4,38%	Toplam (baş)	4.311.839,00	200.321,00	4,65%
	Sağılan (baş)	8.693.065,00	508.674,00	5,85%	Sağılan (baş)	1.778.419,00	94.866,00	5,33%
	Süt (ton)	712.787,00	38.482,60	5,40%	Süt (ton)	190.285,94	9.962,69	5,24%
	Kesilen (baş)	3.997.348,00	72.242,00	1,81%	Kesilen (baş)	606.042,00	28.059,00	4,63%
	Et (ton)	74.633,14	1.319,58	1,77%	Et (ton)	11.675,06	657,43	5,63%
	Kırkılan (baş)	20.721.925,00	906.908,00	4,38%	Kırkılan (baş)	3.166.702,00	153.044,00	4,83%
	Yün Kıl tiftik(ton)	37.011,69	1.701,67	4,60%	Yün Kıl tiftik(ton)	2.002,41	102,74	5,13%
2010	Toplam (baş)	22.003.299,00	1.091.316,00	4,96%	Toplam (baş)	6.140.627,00	192.939,00	3,14%
	Sağılan (baş)	10.070.031,00	543.578,00	5,40%	Sağılan (baş)	2.516.201,00	94.981,00	3,77%
	Süt (ton)	792.121,88	40.561,61	5,12%	Süt (ton)	270.475,82	9.920,32	3,67%
	Kesilen (baş)	Veri Yok	Veri Yok	Veri Yok	Kesilen (baş)	Veri Yok	Veri Yok	Veri Yok
	Et (ton)	Veri Yok	Veri Yok	Veri Yok	Et (ton)	Veri Yok	Veri Yok	Veri Yok
	Kırkılan (baş)	22.003.299,00	1.091.316,00	4,96%	Kırkılan (baş)	4.454.709,00	150.168,00	3,37%
	Yün Kıl tiftik(ton)	39.390,39	2.038,55	5,18%	Yün Kıl tiftik(ton)	2.607,04	98,24	3,77%
2011	Toplam (baş)	25.031.565,00	1.268.555,00	5,07%	Toplam (baş)	7.277.953,00	270.613,00	3,72%
	Sağılan (baş)	11.561.144,00	619.116,00	5,36%	Sağılan (baş)	3.033.111,00	128.242,00	4,23%
	Süt (ton)	892.822,16	47.063,66	5,27%	Süt (ton)	320.587,90	13.452,13	4,20%
	Kesilen (baş)	Veri Yok	Veri Yok	Veri Yok	Kesilen (baş)	Veri Yok	Veri Yok	Veri Yok
	Et (ton)	Veri Yok	Veri Yok	Veri Yok	Et (ton)	Veri Yok	Veri Yok	Veri Yok
	Kırkılan (baş)	25.031.565,00	1.268.555,00	5,07%	Kırkılan (baş)	5.065.804,00	208.070,00	4,11%
	Yün Kıl tiftik(ton)	46.586,88	2.397,46	5,15%	Yün Kıl tiftik(ton)	3.256,12	136,30	4,19%

Kaynak: *TÜİK Hayvancılık İstatistikleri Veritabanı http://tuikapp.tuik.gov.tr/hayvancilikapp/hayvancilik.zul [Erişim Tarihi: 08.04.2013]) verilerinden faydalanılarak hazırlanmıştır.*

Tablo 3.4.28. TRB1 Bölgesinde Küçükbaş Verimliliği (2006-2011)

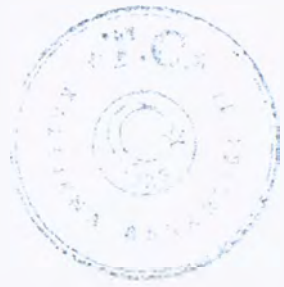
	Koyun				Keçi			
	Sağılan%TR	Sağılan%TRB1	Verim TR (kg/baş)	Verim TRB1 (kg/baş)	Sağılan%TR	Sağılan%TRB1	VerimTR	VerimTRB1
2006	39,86%	51,75%	78,65	75,62	31,97%	44,62%	121,83	105,92
2007	37,83%	53,61%	81,25	75,47	36,01%	40,64%	104,91	104,65
2008	37,87%	55,52%	83,62	75,46	31,69%	42,35%	120,42	105,42
2009	41,95%	56,09%	81,99	75,65	41,25%	47,36%	107,00	105,02
2010	45,77%	49,81%	78,66	74,62	40,98%	49,23%	107,49	104,45
2011	46,19%	48,80%	77,23	76,02	41,68%	47,39%	105,70	104,90
	Kesim%TR	Kesim%TRB1	VerimTR	VerimTRB1	Kesim%TR	Kesim%TRB1	VerimTR	VerimTRB1
2006	19,33%	7,78%	17,09	17,99	12,43%	13,70%	15,24	18,25
2007	25,25%	13,70%	18,28	18,57	19,99%	23,75%	19,21	19,49
2008	24,35%	9,30%	17,31	18,61	14,12%	9,81%	17,92	17,67
2009	19,29%	7,97%	18,67	18,27	14,06%	14,01%	19,26	23,43
	Kırkılan%TR	Kırkılan%TRB1	VerimTR	VerimTRB1	Kırkılan%TR	Kırkılan%TRB1	VerimTR	VerimTRB1
2006	99,48%	100,00%	1,79	1,84	66,79%	80,34%	0,63	0,64
2007	100,00%	100,00%	2,01	1,88	65,71%	74,51%	0,52	0,57
2008	100,00%	100,00%	1,78	1,85	62,82%	74,42%	0,66	0,66
2009	100,00%	100,00%	1,79	1,88	73,44%	76,40%	0,63	0,67
2010	100,00%	100,00%	1,79	1,87	72,54%	77,83%	0,59	0,65
2011	100,00%	100,00%	1,86	1,89	69,60%	76,89%	0,64	0,66

Kaynak: *TÜİK Hayvancılık İstatistikleri Veritabanı http://tuikapp.tuik.gov.tr/hayvancilikapp/hayvancilik.zul [Erişim Tarihi: 08.04.2013]) verilerinden faydalanılarak hazırlanmıştır.*

Tablo 3.4.29. TRB1 Bölgesinde Arıcılık ve Arıcılık Ürünleri (2006-2011)

	Köy sayısı			Toplam kovan			Bal üretimi (ton)			Balmumu üretimi (ton)		
	TR	TRB1	%	TR	TRB1	%	TR	TRB1	%	TR	TRB1	%
2006	22.305,00	1.178,00	5,28%	4.851.683,00	261.021,00	5,38%	83.842,00	3.821,37	4,56%	3.484,00	157,19	4,51%
2007	21.560,00	1.153,00	5,35%	4.825.596,00	316.635,00	6,56%	73.935,00	4.721,03	6,39%	3.837,00	172,90	4,51%
2008	21.093,00	1.136,00	5,39%	4.888.961,00	252.345,00	5,16%	81.364,00	3.889,09	4,78%	4.539,00	136,43	3,01%
2009	21.469,00	1.129,00	5,26%	5.339.224,00	261.875,00	4,90%	82.003,00	2.841,83	3,47%	4.385,00	149,38	3,41%
2010	20.845,00	1.112,00	5,33%	5.602.669,00	262.527,00	4,69%	81.115,00	3.214,14	3,96%	4.148,00	109,32	2,64%
2011	21.131,00	1.042,00	4,93%	6.011.332,00	290.310,00	4,83%	94.245,00	3.958,45	4,20%	4.235,00	143,14	3,38%

Kaynak: *TÜİK Hayvancılık İstatistikleri Veritabanı http://tuikapp.tuik.gov.tr/hayvancilikapp/hayvancilik.zul [Erişim Tarihi: 08.04.2013]) verilerinden faydalanılarak hazırlanmıştır.*

Tablo 3.4.30. TRB1 Bölgesi İllerinde Arıcılık (2006-2011)

Yıl	Düzey3 adı	Köy sayısı	% (TRB1)	Toplam kovan	% (TRB1)	Bal (ton)	% (TRB1)	Balmumu (ton)	% (TRB1)
2006	Malatya	338	28,69%	71.301,00	27,32%	636,18	16,65%	32,78	20,86%
	Elazığ	369	31,32%	71.840,00	27,52%	669,36	17,52%	93,80	59,67%
	Bingöl	228	19,35%	77.782,00	29,80%	1.796,46	47,01%	17,03	10,83%
	Tunceli	243	20,63%	40.098,00	15,36%	719,38	18,83%	13,58	8,64%
2007	Malatya	335	29,05%	69.895,00	22,07%	691,97	14,66%	34,25	19,81%
	Elazığ	376	32,61%	74.760,00	23,61%	840,83	17,81%	93,03	53,80%
	Bingöl	208	18,04%	126.875,00	40,07%	2.272,24	48,13%	18,31	10,59%
	Tunceli	234	20,29%	45.105,00	14,25%	916,00	19,40%	27,31	15,79%
2008	Malatya	347	30,55%	67.797,00	26,87%	784,80	20,18%	28,02	20,54%
	Elazığ	375	33,01%	57.228,00	22,68%	641,12	16,49%	71,98	52,76%
	Bingöl	183	16,11%	82.468,00	32,68%	1.523,96	39,19%	21,72	15,92%
	Tunceli	231	20,33%	44.852,00	17,77%	939,21	24,15%	14,71	10,78%
2009	Malatya	349	30,91%	67.943,00	25,94%	385,34	13,56%	25,39	16,99%
	Elazığ	358	31,71%	62.179,00	23,74%	698,37	24,57%	76,48	51,20%
	Bingöl	183	16,21%	82.384,00	31,46%	784,50	27,61%	21,56	14,43%
	Tunceli	239	21,17%	49.369,00	18,85%	973,62	34,26%	25,96	17,38%
2010	Malatya	361	32,46%	79.495,00	30,28%	433,28	13,48%	25,06	22,92%
	Elazığ	435	39,12%	52.883,00	20,14%	703,71	21,89%	43,87	40,13%
	Bingöl	93	8,36%	84.269,00	32,10%	1.263,80	39,32%	16,03	14,66%
	Tunceli	223	20,05%	45.880,00	17,48%	813,36	25,31%	24,37	22,29%
2011	Malatya	368	35,32%	87.692,00	30,21%	829,36	20,95%	32,28	22,55%
	Elazığ	292	28,02%	52.987,00	18,25%	651,54	16,46%	58,41	40,80%
	Bingöl	152	14,59%	96.997,00	33,41%	1.494,01	37,74%	18,83	13,16%
	Tunceli	230	22,07%	52.634,00	18,13%	983,55	24,85%	33,62	23,49%

Kaynak: *TÜİK Hayvancılık İstatistikleri Veritabanı http://tuikapp.tuik.gov.tr/hayvancilikapp/hayvancilik.zul [Erişim Tarihi: 08.04.2013]) verilerinden faydalanılarak hazırlanmıştır.*

Tablo 3.4.31. TRB1 Bölgesi ve İlleri Bal Verimliliği (kg/kovan, 2006-2011)

		Verimlilik (kg/kovan)		
		İller	TRB1	Türkiye
2006	Malatya	8,92	14,64	17,28
	Elazığ	9,32		
	Bingöl	23,10		
	Tunceli	17,94		
2007	Malatya	9,90	14,91	15,32
	Elazığ	11,25		
	Bingöl	17,91		
	Tunceli	20,31		
2008	Malatya	11,58	15,41	16,64
	Elazığ	11,20		
	Bingöl	18,48		
	Tunceli	20,94		
2009	Malatya	5,67	10,85	15,36
	Elazığ	11,23		
	Bingöl	9,52		
	Tunceli	19,72		
2010	Malatya	5,45	12,24	14,48
	Elazığ	13,31		
	Bingöl	15,00		
	Tunceli	17,73		
2011	Malatya	9,46	13,64	15,68
	Elazığ	12,30		
	Bingöl	15,40		
	Tunceli	18,69		

Kaynak: *TÜİK Hayvancılık İstatistikleri Veritabanı http://tuikapp.tuik.gov.tr/hayvancilikapp/hayvancilik.zul [Erişim Tarihi: 08.04.2013]) verilerinden faydalanılarak hazırlanmıştır.*

3.4.2.5 Kümes Hayvanları Yetiştiriciliği

Kümes hayvanları yetiştiriciliği TRB1 Bölgesinde son yıllarda özellikle Malatya ve Elazığ'da gelişmekte olan bir faaliyettir. Mevcut verilere göre, bölge yumurta tavukçuluğunda Türkiye yumurta varlığının yaklaşık %1'ini barındırmakta ve toplam üretimin yaklaşık %0,75'ini gerçekleştirmektedir. Bu alanda giderek artan yumurta tavuğu sayıları dikkat çekmektedir (Tablo 3.4.31). Yumurta tavukçuluğunda en önemli sorunun verim olduğu söylenebilir. Bölgede tavuk başına alınan yumurta verimi Türkiye ortalamasının altındadır. Bu ortalamaya yaklaşan ve geçen iller Elazığ ve Malatya'dır. Bölgede yumurta tavukçuluğu sektörü bu haliyle bölgesel ihtiyaçları karşılayan bir sektör görünümündedir.

Tablo 3.4.32. TRB1 Bölgesinde Yumurta Tavukçuluğu (2006-2011)

		Mevcut sayı	%	Yumurta sayısı (1000 Adet)	%	Verim (Yumurta/baş)
2006	Malatya	114.664	0,20%	19.197	0,16%	167
	Elazığ	195.382	0,33%	40.448	0,34%	207
	Bingöl	125.600	0,21%	15.072	0,13%	120
	Tunceli	33.650	0,06%	3.767	0,03%	112
	TRB1	469.296	0,80%	78.484	0,67%	167
	TR	58.698.485	100,00%	11.733.572	100,00%	200
2007	Malatya	123.383	0,19%	20.022	0,16%	162
	Elazığ	189.200	0,29%	38.388	0,30%	203
	Bingöl	118.840	0,18%	15.469	0,12%	130
	Tunceli	31.440	0,05%	3.913	0,03%	124
	TRB1	462.863	0,72%	77.792	0,61%	168
	TR	64.286.383	100,00%	12.724.959	100,00%	198
2008	Malatya	125.833	0,20%	23.141	0,18%	184
	Elazığ	201.736	0,32%	37.216	0,28%	184
	Bingöl	103.151	0,16%	15.246	0,12%	148
	Tunceli	22.873	0,04%	3.204	0,02%	140
	TRB1	453.593	0,72%	78.807	0,60%	174
	TR	63.364.818	100,00%	13.190.696	100,00%	208
2009	Malatya	122.687	0,18%	22.014	0,16%	179
	Elazığ	316.637	0,48%	63.248	0,46%	200
	Bingöl	107.276	0,16%	16.420	0,12%	153
	Tunceli	19.570	0,03%	2.258	0,02%	115
	TRB1	566.170	0,85%	103.940	0,75%	184
	TR	66.500.461	100,00%	13.832.726	100,00%	208
2010	Malatya	191.200	0,27%	VY	VY	VY
	Elazığ	361.679	0,51%	VY	VY	VY
	Bingöl	118.605	0,17%	VY	VY	VY
	Tunceli	26.363	0,04%	VY	VY	VY
	TRB1	697.847	0,98%	VY	VY	VY
	TR	70.933.660	100,00%	11.840.396[+]	100,00%	VY
2011	Malatya	210.095	0,27%	VY	VY	VY
	Elazığ	458.443	0,58%	VY	VY	VY
	Bingöl	92.835	0,12%	VY	VY	VY
	Tunceli	26.798	0,03%	VY	VY	VY
	TRB1	788.171	1,00%	VY	VY	VY
	TR	78.956.861	100,00%	12.954.686[+]	100,00%	VY

+: TÜİK tarafından bültenlerde ilan edilen yılsonu üretim miktarlarıdır.
VY: Veri Yok.
Kaynak: *TÜİK Hayvancılık İstatistikleri Veritabanı http://tuikapp.tuik.gov.tr/hayvancilikapp/hayvancilik.zul [Erişim Tarihi: 08.04.2013]) ve TÜİK Kümes Hayvanları İstatistikleri Bültenleri http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=10774 [Erişim Tarihi: 08.04.2013]) verilerinden faydalanılarak hazırlanmıştır.*

Et tavukçuluğunda ise Türkiye'deki mevcut et tavuğu varlığının yaklaşık %2'sinin bölgede olduğu söylenebilir. Türkiye'deki tüm kesimlerin yaklaşık %2'si yine bölgede gerçekleştirilmektedir. Dönemsellik ve özellikle son yıllarda ortaya çıkan hastalık riski bu alanda etkili olmakla birlikte, TRB1 Bölgesinin tüm Türkiye'de üretilen tavuk etinin yaklaşık %2'sini karşıladığı söylenebilir (Tablo 3.4.32).

Tablo 3.4.33. TRB1 Bölgesinde Et Tavukçuluğu (2006-2011)

		Mevcut sayı	%	Kesilen sayı*	%	Kümes et (ton)+	%
2006	Malatya	575.650	0,20	4.922.694	0,99	8.812	1,23
	Elazığ	5.335.003	1,86	5.327.403	1,08	8.577	1,20
	Bingöl	VY	VY	VY	VY	VY	VY
	Tunceli	VY	VY	VY	VY	VY	VY
	TRB1	5.910.653	2,07	10.250.097	2,07	17.389	2,42
	TR	286.121.360	100,00	495.566.353	100,00	717.658	100,00
2007	Malatya	624.343	0,30	5.933.629	0,98	9.494	0,89
	Elazığ	5.444.380	2,65	4.892.498	0,81	7.828	0,73
	Bingöl	VY	VY	VY	VY	VY	VY
	Tunceli	VY	VY	VY	VY	VY	VY
	TRB1	6.068.723	2,96	10.826.127	1,79	17.322	1,62
	TR	205.082.159	100,00	604.835.659	100,00	1.068.453	100,00
2008	Malatya	692.235	0,38	7.031.713	1,14	11.251	1,03
	Elazığ	1.179.484	0,65	4.966.304	0,80	8.701	0,80
	Bingöl	120.000	0,07	VY	VY	VY	VY
	Tunceli	VY	VY	VY	VY	VY	VY
	TRB1	1.991.719	1,10	11.998.017	1,94	19.952	1,83
	TR	180.915.558	100,00	617.985.611	100,00	1.087.681	100,00
2009	Malatya	677.590	0,41	8.540.662	1,19	14.519	1,12
	Elazığ	1.949.880	1,19	4.141.565	0,58	8.076	0,62
	Bingöl	132.000	0,08	VY	VY	VY	VY
	Tunceli	VY	VY	VY	VY	VY	VY
	TRB1	2.759.470	1,69	12.682.227	1,77	22.595	1,75
	TR	163.468.942	100,00	717.401.256	100,00	1.293.315	100,00
2010	Malatya	1.238.849	0,76	VY	VY	VY	VY
	Elazığ	2.015.500	1,23	VY	VY	VY	VY
	Bingöl	582.000	0,35	VY	VY	VY	VY
	Tunceli	VY	VY	VY	VY	VY	VY
	TRB1	3.836.349	2,34	VY	VY	VY	VY
	TR	163.984.725	100,00	VY	VY	1.444.059*	100,00
2011	Malatya	1.542.160	0,97	VY	VY	VY	VY
	Elazığ	2.000.000	1,26	VY	VY	VY	VY
	Bingöl	VY	VY	VY	VY	VY	VY
	Tunceli	VY	VY	VY	VY	VY	VY
	TRB1	3.542.160	2,23	VY	VY	VY	VY
	TR	158.916.608	100,00	VY	VY	1.613.309*	100,00

*: TÜİK Veritabanında belirtilen yumurta tavuğu sayılarını ve kesimlerini de kapsamaktadır.
+: TÜİK tarafından bültenlerde ilan edilen yılsonu üretim miktarlarıdır.
VY: Veri Yok.
Kaynak: *TÜİK Hayvancılık İstatistikleri Veritabanı http://tuikapp.tuik.gov.tr/hayvancilikapp/hayvancilik.zul [Erişim Tarihi: 08.04.2013]) ve TÜİK Kümes Hayvanları İstatistikleri Bültenleri http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=10774 [Erişim Tarihi: 08.04.2013]) verilerinden faydalanılarak hazırlanmıştır.*

TRB1 Bölgesinde yetiştirilen diğer kümes hayvanları varlığı ise Tablo 3.4.33'de gösterilmiştir. Verilere göre ördek ve hindi yetiştiriciliğinde Bingöl ve Elazığ ve kaz yetiştiriciliğinde Bingöl'ün geliştirilebilecek bir avantajı olduğu söylenilebilir.

T.C. KALKINMA BAKANLIĞI 1923

Tablo 3.4.34. TRB1 Bölgesinde Diğer Kümes Hayvanları (2006-2011)

Yıl		ÖRDEK	Oran%	HİNDİ	Oran%	KAZ	Oran%
2006	Malatya	888	0,17%	5.811	0,18%	325	0,04%
	Elazığ	4.094	0,78%	16.135	0,50%	3.360	0,40%
	Bingöl	5.950	1,13%	30.460	0,94%	10.130	1,22%
	Tunceli	620	0,12%	2.539	0,08%	245	0,03%
	TRB1	11.552	2,20%	54.945	1,70%	14.060	1,69%
	TR	525.250	100,00%	3.226.941	100,00%	830.081	100,00%
2007	Malatya	862	0,18%	4.804	0,18%	422	0,04%
	Elazığ	4.110	0,85%	15.755	0,59%	3.690	0,36%
	Bingöl	4.270	0,89%	15.400	0,58%	6.250	0,61%
	Tunceli	143	0,03%	1.485	0,06%	157	0,02%
	TRB1	9.385	1,95%	37.444	1,40%	10.519	1,03%
	TR	481.829	100,00%	2.675.407	100,00%	1.022.711	100,00%
2008	Malatya	783	0,17%	4.469	0,14%	351	0,03%
	Elazığ	3.770	0,80%	15.235	0,47%	3.231	0,30%
	Bingöl	3.405	0,72%	15.320	0,47%	3.540	0,33%
	Tunceli	157	0,03%	1.600	0,05%	159	0,01%
	TRB1	8.115	1,73%	36.624	1,13%	7.281	0,69%
	TR	470.158	100,00%	3.230.318	100,00%	1.062.887	100,00%
2009	Malatya	1.071	0,26%	4.014	0,15%	405	0,04%
	Elazığ	3.136	0,76%	13.324	0,48%	2.595	0,27%
	Bingöl	3.210	0,78%	5.200	0,19%	3.925	0,42%
	Tunceli	126	0,03%	1.505	0,05%	139	0,01%
	TRB1	7.543	1,83%	24.043	0,87%	7.064	0,75%
	TR	412.723	100,00%	2.755.349	100,00%	944.731	100,00%
2010	Malatya	1.104	0,28%	3.788	0,13%	366	0,05%
	Elazığ	4.810	1,21%	24.946	0,85%	930	0,13%
	Bingöl	5.780	1,46%	29.335	1,00%	9.850	1,38%
	Tunceli	163	0,04%	1.302	0,04%	134	0,02%
	TRB1	11.857	2,99%	59.371	2,02%	11.280	1,58%
	TR	396.851	100,00%	2.942.170	100,00%	715.555	100,00%
2011	Malatya	956	0,25%	3.748	0,15%	483	0,07%
	Elazığ	2.447	0,64%	12.439	0,49%	687	0,10%
	Bingöl	4.187	1,10%	25.675	1,00%	6.647	0,98%
	Tunceli	166	0,04%	1.230	0,05%	142	0,02%
	TRB1	7.756	2,03%	43.092	1,68%	7.959	1,17%
	TR	382.223	100,00%	2.563.330	100,00%	679.516	100,00%

Kaynak: *TÜİK Hayvancılık İstatistikleri Veritabanı http://tuikapp.tuik.gov.tr/hayvancilikapp/hayvancilik.zul [Erişim Tarihi: 08.04.2013]) verilerinden faydalanılarak hazırlanmıştır.*

3.4.2.6 Sonuç ve Analiz

Bölge hayvancılığına genel olarak bakıldığında ortaya çıkan başlıca sorunlar;

- Verim
- Pazarlama
- Katma Değer Düşüklüğü
- Büyükbaş ve Küçükbaş ve Kanatlı Hayvancılıkta Girdi (Kaba Yem) Fiyatlarının Yüksekliği

olarak görünmektedir. Her bir alt sektör için bu sorunlara yönelik ortak müdahale yolları olmakla birlikte, her bir sektöre özgün bazı müdahale alanları da bulunmaktadır. Ortak müdahale alanlarındaki tedbirler, diğer genel tedbirler ve alt sektörlerdeki bireysel müdahale tedbirleri ile paralel yürütülmelidir. Bununla birlikte, bölgenin bir bölümündeki güvenlik kaygılarının giderilmesinin, hem hayvancılık hem de diğer sektörlerin gelişiminin hızlanması için ön şart olduğu unutulmamalıdır.

Ortak müdahale kanallarından en önemlisi sürekli eğitim ve yayımdır. Genellikle uzun yıllar boyunca babadan oğula aktarılan bakım/üretim yöntemleri ve daha farklı bir yoğunluk gerektiren modern bakım/üretim yöntemleri arasında bir çatışma yaşanmaktadır. Tüm Türkiye'de olduğu gibi bölge çiftçisi de pratik faydasını somut olarak görmediği yöntemleri benimsememektedir. Diğer taraftan, üreticiler yürüttükleri faaliyetin ticari yönü hakkında yeterince bilinç sahibi olmamakta, hayvancılığı başka bir imkânları olmadığı için yürüttükleri gelenceksel bir uğraş olarak ele almakta ve ilk sermaye birikiminde değişik sektörlere geçme eğiliminde olmaktadırlar. Bu nedenle, bölgede hayvancılık ile uğraşan bireylerin davranışlarında olumlu yönde değişiklik yaratabilmek için;

i. Daha verimli modern yöntem ve uygulamaların benimsenmesine yardımcı olacak;
   a) Uygulamalı eğitimlerin düzenlenmesi,
   b) Özellikle tarımın verimli yapıldığı batı bölgelerindeki model tesislere teknik geziler düzenlenmesi, bölgede model nitelikli tesisler oluşturulması,

ii. Hayvancılığın ekonomik bir faaliyet olarak sürdürülebilmesi için teşvik ve destek politikalarının etkin kullanımını artırabilecek eğitim, yayım ve danışmanlık hizmetleri sunulması,

iii. Pazarlama stratejilerini destekleyebilecek, bölge içinden et ve süt alımlarını teşvik edecek, sağlıklı et ve süt kullanımı kampanyaları düzenlenmesi

etkin önlemler olarak öne çıkmaktadır.

Pazarlama alanında uygulanabilecek ortak tedbirlerin en önemlisi, bölgede üreticisinin pazarlama gücünün artırılması için birlikleşmeye/kooperatifleşmeye önem verilmesidir. Ancak, tek başına birlikleşme/kooperatifleşmenin de etkin olmadığı, bölgede yürütülen saha çalışmaları sırasında sıklıkla belirtilmiştir. Özellikle önceki yıllarda oluşturulan bu çeşit ortak hareketlerin profesyonel olarak yürütülmesi ve sürdürülmesinde yaşanan sorunlar, başarısız örneklerle sonuçlanmıştır. Genel olarak bölgede ortak hareket etmekte yaşanan sorunlarla birlikte, bölge üreticileri birlik ve kooperatif gibi yapılara sıcak bakmamaktadırlar. Dolayısıyla, başarılı olabilecek örnek birlik veya kooperatiflerin yönetim (idare, muhasebe, teknoloji kullanımı vb.) ve sürdürülebilirlik (mali yönetim, pazarlama, vb.) eğitimleri ve sürekli danışmanlık ile desteklenmesi ve kendine yetebilir hale getirilerek ortak üretici hareketlerinin özendirilmesi gerekmektedir.

Pazarlama alanındaki bir diğer sorun, bölgede üretilen ürünlerin yeterince tanınmaması ve menşei veya hammaddesi TRB1 Bölgesi illeri olan ürünlerin, başka yerlerde üretilmiş gibi pazara sürülmesidir. Tasarlanacak pazarlama stratejilerinde markalaşmanın vurgulanması önemlidir.

Bölgede günlük yaklaşık 160 ton süt işlenmekte ve yaklaşık 150 ton süt ürünü piyasaya sunulmaktadır. Buna göre bölgede en çok üretilen ürün sırasıyla Yoğurt, Beyaz Peynir ve Ayran'dır. Yoğurt neredeyse bütün firmalar tarafından üretilmekte olup ikinci yaygın üretilen ürün ayrandır. En az üretim ise Lor, Dil ve Örgü peynirindedir. Bu ürünler daha çok çevre illere satılmaktadır. Ürünler genellikle üretildikleri ile en çok dağıtılmakta olup bunu komşu iller izlemektedir. Yüksek miktarlarda üretim yapan firmalar, Diyarbakır, Muş, Erzurum, Sivas, İstanbul gibi illerle kurdukları satış ağı ile ürünlerini pazarlamaktadırlar. Sadece Malatya İlindeki 1-2 firma Ulusal ölçekte ürün pazarlayan marketlerle anlaşma gerçekleştirmiştir. Firmalardan alınan bilgilere göre ürünler için pazar sıkıntısı bulunmamaktadır. Dolayısıyla bölgedeki işletmelere hammadde (çiğ süt) akışının sorunsuz ve kesintisiz olması sağlanmalıdır (FKA Süt ve Süt Ürünleri Sektör Raporu, 2013)

Büyükbaş hayvancılıkta et ve süt veriminin artırılması için bölgede eğitim ve yayım çalışmalarıyla hayvan sağlığı ve hastalıkları ve hayvan refahı konularında bilinçlendirme sağlanmalıdır. Brusella gibi ciddi hastalıkların önlenmesi için aşılama ve kontrole önem verilmesi gerekmektedir. Ayrıca, hijyenik sağım ve üretim tekniklerinin bölgede yerleşmesi

T.C. KALKINMA BAKANLIĞI 2523

ve bu yönde mekanizasyonun desteklenmesi gerekmektedir. Bunun yanı sıra, hayvan refahında önemli bir yeri olan hayvan barınaklarının modern ve hijyenik ortamlara dönüştürülmesi de önemlidir. Kooperatifleşme stratejisi ile birlikte uygulanabilecek hayvanların doğala yakın ortamlarda yetiştirilmesi için kooperatiflerce kurulacak padoklar etkili olabilir. Verimin artırılmasında bir diğer önemli unsur ırk ıslahıdır. Bölge üreticisinin et ve süt verimi bol olan ırklara yönelmesi hayvancılık gelirlerini artıracaktır.

Son yıllarda tüm Türkiye'de hayvancılığa olumsuz etki eden bir diğer faktör kaba yem fiyatlarındaki artıştır. Üreticinin kazancını olumsuz yönde etkileyen bu durumun olumsuz etkilerinin azaltılması için yem bitkileri ekim alanlarının artırılması önemli bir stratejidirYem bitkileri için başka bir strateji ise, süt verimi için önemli olabilecek alternatif (korunga, Macar fiği, vb.) yem bitkileri üretiminin teşvik edilmesidir. Özellikle son iki yılda yem fiyatlarında görülen yüksek artışlar hayvancılık yapanlar üzerinde çok ciddi bir yük haline gelmiş durumdadır. Sulama sistemlerinin yeterince gelişmemiş olması, kuraklık gibi sebeplerle bitkisel üretim seviyesindeki düşüklük, son yıllarda hayvancılık sektöründe yaşanan görece artışla birleşince kaba yem fiyatlarında önemli bir artışa neden olmuş ve özellikle kendi yemini üretmeyen işletmeler açısından önemli bir maliyet artışı meydana gelmiştir. Bu durum, süt fiyatlarında artış yönünde baskı oluşturması nedeniyle süt işleme firmalarını olumsuz etkilediği gibi genel olarak sektörün karlılığını azaltmakta ve dolayısıyla gelişimini de olumsuz etkilemektedir. Süt üretiminde girdi fiyatlarının yüksek olması sonucunda süt işleme tesislerinin maliyetlerinde de artış meydana gelmekte ve sonuç olarak tüm sektörün rekabet edebilirliğini olumsuz etkilemektedir (FKA Süt ve Süt Ürünleri Sektör Raporu, 2013).

Tablo 3.4.35. Çiğ Süt / Yem Paritesi

YIL	PARİTE
2007	1,23
2008	1,13
2009	1,45
2010	1,19
2011 (Ağustos)	0,90
2011 (Eylül)	0,96
2011 (Ekim)	1,02
2011 (Kasım)	1,02
2011 (Aralık)	1,02
2012 (Ocak)	1,038
2012 (Mart)	1,05
2012 (Haziran)	0,9875

Kaynak: *Ulusal Süt Konseyi, http://www.ulusalsutkonseyi.org.tr/ana/istatistik.asp?uid=61 [Erişim Tarihi: 24.06.2013]*

Süt üretimi büyükbaş ve küçükbaş hayvancılığın ekonomik bir şekilde sürdürülebilmesi için önemlidir. Yapılan saha gezilerinde ulaşım ve süt toplama arasındaki ilişkinin önemi çok yakından gözlemlenmiştir. Karayolu erişiminin sorunlu olduğu bölgelerde üretilen sütün toplanması ve pazara ulaştırılması sorunlu olmaktadır. Bu durum öncelikle hayvancılık faaliyetinden elde edilen geliri sınırlamaktadır. Ancak en önemli sonuç, süt hayvancılığının beklenilen getiriyle sonuçlanmaması sonucunda emek-kazanç orantısıyla faaliyet gösteren kırsal üreticilerin bu faaliyetten vazgeçme eğilimine girmesidir. Dolayısıyla, hem sütü pazara ulaştırabilmek, hem de toptancıyı kırsal alana eriştirebilmek için karayolu erişiminin iyileştirilmesi gerekmektedir. Bundan sonraki adımlar süt için optimum toplama mesafesini (maliyet-kazanç) yansıtacak ara ve ana toplama istasyonları oluşturmak olmalıdır. Son adım olarak toplanan sütü bölgede işleyecek geleneksel (peynir, yoğurt, vb.) ve yenilikçi (süt tozu, dondurma, vb.) tesislerin kurulması veya bölgede toplanan süt için alıcılara yönelik pazarlama stratejileri izlenmesi gerekmektedir.

Bölge hayvancılığında bilinçlenmenin sağlanabilmesi için, model olabilecek büyük entegre tesislerin açılması da önemlidir. Sürü büyüklüğünün nasıl artırılacağını ve sürü yönetiminin nasıl olacağını göstermek için, bölgede model işletmelerin kurulması önem arz etmektedir. Böylece bölgede hayvancılıkta ölçek ekonomilerinin oluşturulması teşvik edilmiş olacaktır. Ancak, Türkiye genelinde büyükbaş hayvancılıkta sürülerin %67'sinin, küçükbaş hayvancılıkta ise sürülerin yaklaşık %47'sinin 20 baştan küçük büyüklükte olduğu göz ardı

edilmeden, orta büyüklükteki sürülerin gelişimi için gereken stratejiler (faizsiz kredi, vb.) de unutulmamalıdır.

Küçükbaş hayvancılıkta da büyükbaş hayvancılığa benzer çözümler mümkündür. Ancak, özellikle ırk ıslahında belirli alt bölgesel şartlara göre belirli ırkların adaptasyonu stratejisi uygulanmalıdır. Bölgede yapılan saha gezilerinde çok revaçta olan Saanen Keçisi ve Romanoff Koyunu gibi ırkların bazı bölgelerde çok başarılı olarak yetiştirildiği, diğer bazı alt bölgelerde ise aynı verimin alınamadığı gözlemlenmiştir. Bu gibi ırk ıslahı çalışmalarının ön araştırmalar ve bakım-besleme eğitimleri ile paralel yürütülmesi gerekmektedir.

Süt toplama alanındaki sorunlar küçükbaş hayvancılık için de geçerlidir. Burada özellikle son yıllarda öne çıkan keçi sütünün değerlendirilmesi ve komşu bölgelere (özellikle Maraş dondurması yapımında hammadde olarak kullanılan Kahramanmaraş'a) pazarlanması önemlidir. Önemli bir göçer ve yerli sürü akışının olduğu Elazığ'ın güneydoğu ilçeleri ve Bingöl'de küçükbaş sütünün ve diğer yan ürünlerin değerlendirilmesi için model tesisler kurulması etkili olabilir. Küçükbaş sütünden üretilen tulum peyniri gibi ürünlerin, bireysel kullanım veya sınırlı pazarlardan ziyade, ulusal düzeyde tanınan ürünler haline dönüşmesi için markalaşma ve ölçek çalışmaları yapılmalıdır.

Arıcılıkta temel pazarlama sorunlarının çözümü için yukarıda belirtilen ortak hareket etme stratejisi önemlidir. Arıcılıkta en önemli noktalar üretim yöntemlerinde değişikliğe gidilmemesi ve bölgenin özgün florasının korunmasıdır. TRB1 Bölgesi bal üreticilerinin en önemli avantajı organik ya da iyi tarım uygulaması sayılabilecek yöntemlerle üretimi sürdüregelmiş olmalarıdır. Bu anlamda sertifikalı organik üretim için arıcılık bölgede önemli bir potansiyel arz etmektedir. Balın fiyatını belirleyen ve hâlihazırdaki marka kalitesini ve bilinirliğini oluşturan en önemli faktör geleneksel üretim yöntemleridir. Dolayısıyla üreticilerin bu davranışı sürdürmeleri için başta marka bilinci eğitimleri olmak üzere gereken tedbirler alınmalıdır. Bölgede üretilen balın kalitesinde etkili olan diğer faktör ise floradır. Bu floranın korunması ve sürdürülmesi için bal ormanları oluşturulması önemli bir araç olabilir. Buna ek olarak, kırsal alanda çevre bilincinin artırılması gerekmektedir.

Bölge arıcılığının teknik sorunları FKA tarafından hazırlanan Bingöl Arıcılık Raporunda irdelenmiştir. Bölgede, özellikle Bingöl ve Tunceli'de arıcılığın sürdürülebilir bir gelir getirici faaliyet olabilmesi için verimli arıcılık tekniklerinin yayımı, teknik ve gezginci arıcılığa uygun kovan kullanımının teşvik edilmesi, koloni sayısının optimuma çekilmesi, ürün

çeşitliliği ve markalaşmanın sağlanması, arıcılık eğitimleri ve hastalıklarla mücadele yöntemlerinin yaygınlaşması gerekmektedir (FKA Bingöl Arıcılık Raporu, 2011).

Kanatlı hayvan yetiştiriciliği gelişmekte olan bölgede en önemli fırsat, doğru ve hijyenik üretim için model işletmelerin sayısını çoğaltmaktır. Bu nedenle bu gibi işletmelerin açılması için arazi ve düşük faizli krediler sağlanması önemlidir. Bölgede kanatlı hayvan yetiştiriciliğinin en büyük sorunları yeterli yem üretiminin olmaması ve damızlık bulmada yaşanan sorunlardır. Bölgeden kanatlı hayvan ürünleri Irak ve Türki cumhuriyetlere ihraç edilmektedir, ancak yine de yeterince geniş pazarlara açılamama sorunu devam etmektedir. Bunun yanı sıra bölge üreticilerinin ortak hareket edememesi de önemli bir sorundur. Bu nedenle ulusal ve uluslararası talep değişimleri ve sektördeki gelişimler dikkatle izlenmelidir. Sektörde ortak hareket yapılarının oluşturulması ve pazarlama ve üretimde eğitimli işgücünün artırılması da gerekmektedir. Sektörün en önemli sorunu yem üretimidir. Maliyetin yaklaşık %70'ini yem oluşturmaktadır. Döviz kurlarında oluşabilecek yükselişler firmaların üretim maliyetlerine doğrudan ve çok sert etkiler yapabilmektedir. Dolayısıyla, kanatlı hayvan yemi ihtiyacının bölge içinden karşılanması sektör için önemli bir etki yapabilir. Diğer yandan, damızlık hayvan ve yumurta yetiştirilmesi için gerekli Ar-Ge faaliyetleri için bölge üniversiteleri ile işbirliği yapılması gerekmektedir (FKA Kanatlı Hayvancılık Sektörü Araştırma Raporu, 2013).

3.4.3 Su Ürünleri

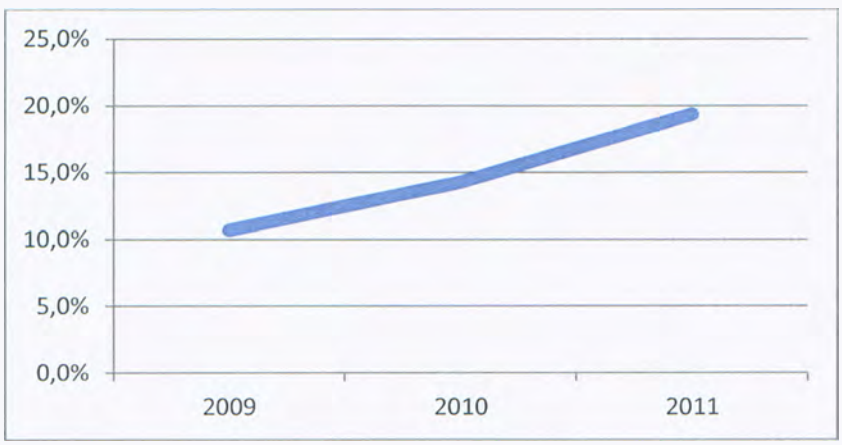
Bölgede ekonomik yetiştiriciliği yapılan tek su ürünü alabalıktır. Alabalık konusunda bölge illerinden Elazığ başta olmak üzere Malatya ve Tunceli yüksek potansiyele sahiptir. Bununla birlikte bölgenin alabalık yetiştiriciliğinin tüm Türkiye yetiştiriciliği içindeki payı son yıllarda giderek artmaktadır (Şekil 3.12). 2010 yılı verilerine göre Türkiye'de üretilen her 7 alabalıktan 1'i TRB1 bölgesinde yetiştirilmiştir. Son dönemde Elazığ, Malatya ve Tunceli illerinde alabalık yetiştiriciliği, ihracata yönelik pazarlama kanalları ile birlikte hızlı bir gelişme göstermektedir (FKA TRB1 Bölgesi Su Ürünleri Sektörü Bilgi Notu, 2012).

Tablo 3.4.36. Yıllara Göre Alabalık Yetiştiriciliği Miktarı (Ton)

	2009	2010	2011
MALATYA	1.985	2.312	2.972
ELAZIĞ	5.500	8.010	14.868
BİNGÖL	4	3	3
TUNCELİ	591	805	1.538
TRB1	8.080	11.130	19.381
TR	75.657	78.165	100.239

Kaynak: *TÜİK, http://tuikapp.tuik.gov.tr/balikcilikdagitimapp/balikcilik.zul*

Tablo 3.4.35'de de görüldüğü gibi özellikle Elazığ ilindeki yetiştiricilik miktarı ülke genelinde önemli bir paya sahiptir. İllerdeki artan miktarlara bağlı olarak bölgedeki alabalık yetiştiriciliği önemli bir noktaya gelmiştir. TÜİK verilerine göre 2009'da toplam alabalığın %10,7'sini yetiştiren TRB1 bölgesi; 2010'da %14,2'sini, 2011'de ise %19,3'ünü yetiştirerek sektörde öncü bölgelerden biri haline gelmiştir.

Kaynak: *TÜİK, http://tuikapp.tuik.gov.tr/balikcilikdagitimapp/balikcilik.zul*

Şekil 3.12: Alabalık Üretiminde TRB1 Bölgesinin Yeri

Bölge akarsuları üzerine kurulu tesislerin yanında, baraj ve göllerde kafes balıkçılığı tekniği ile yetiştiricilik yapılmakta olup saha araştırmalarına göre sektörün en önemli sorunu maliyeti değişkenlik gösteren yemin bölge dışından temin edilmesidir. Bununla birlikte yavru fiyatları yüksek olup, yetiştiriciliğinin teşvik edilmesi gerekmektedir.

Türkiye'nin ikinci büyük baraj gölü olan Karakaya baraj havzasına yapılan yatırımlarla hızlı bir büyüme gösteren su ürünleri sektörü 2003'ten bu yana 30 kat büyümüştür. 2011 yılında yetiştirilen alabalık 3.187 tona ulaşarak Malatya'yı alabalık yetiştiriciliğinde 5. sıraya taşımıştır. Karakaya Baraj Gölü Havzasının Malatya'da yer alması, bunun yanında Sultansuyu Baraj Gölü, Sürgü Baraj Gölü, Polat Barajı, Çat Baraj Gölü, Güzelyurt Göleti, Arapgir Göleti, Sofular Göleti, su tutmayan başlayan Kapıkaya Barajı, Boztepe Barajı, yapılacak olan Yoncalı Barajı, Tohma Çayı, Şiro Çayı, Melet Deresi, Takaz, Pınarbaşı, Gökpınar ve diğer su kaynakları ile Malatya adeta su cenneti görünümündedir. Daha önce göl yüzeyinin %1'lik alanı kafes balıkçılığı yapılması için ayrılırken su ürünlerindeki hızlı büyümeye paralel olarak bu oran %5'e çıkarılmıştır. Yavru alabalık yetiştiriciliğinde 35 milyon adet yıllık kapasitesi olan Malatya'da Sürgü ve Darende önemli kuluçka merkezleridir ((FKA TRB1 Bölgesi Su Ürünleri Sektörü Bilgi Notu, 2012).

Elazığ ilinin güney yönü Keban Barajı, doğu ve kuzey yönleri ise Karakaya Barajı ile çevrelenmekte olup, il bir yarımada görüntüsü vermektedir. Bu barajların oluşturduğu yüksek iç su potansiyeli Elazığ ilinde su ürünleri yetiştiriciliği anlamında son yıllarda büyük gelişmeler yaşanmasına neden olmuştur. Bu gelişme Elazığ'ı iç sularda balık yetiştiriciliği anlamında 1. sıraya yükseltmiştir. İlde faaliyette bulunan su ürünleri tesislerinin tamamı alabalık yetiştiriciliği yapmakta olup, il ekonomisine katkısı büyüktür. Mevcut su ürünleri işletmelerinin büyük bölümü (140 adet) ağ kafeslerde yetiştiricilik yapmaktadır. Üç işletme ise havuzlarda alabalık yetiştiriciliği yapılmaktadır.

Karakaya Baraj Gölünün 10. Avlak Sahası su özellikleri açısından, tüm sezon boyunca alabalık yetiştiriciliğine elverişlidir. Bu bölge, Keban Baraj Gölü'nün dip kısmından gelen ve sıcaklığı tüm mevsimlerde sabit olan soğuk suyun etkisinde kaldığından, yıl boyu ağ kafeslerde alabalık yetiştiriciliğine uygundur.

Ağ kafes işletmeleri Karakaya Baraj Gölünün 8, 9 ve 10. Avlak Sahası ile Keban Baraj Gölünün 2, 3 ve 6. Avlak Sahasında faaliyet göstermektedir.

İlde, gelecek yıllarda avcılık yolu ile elde edilecek olan su ürünleri miktarında (310 ton/yıl) önemli bir artış görülmemekle birlikte yetiştiricilik yolu ile elde edilen su ürünleri miktarı sürekli olarak artmaktadır. 2010 yılındaki kapasite, bir önceki yıl kapasitesinin üç katına yakındır. Elazığ ilinin var olan iç su potansiyeline göre, gelecek yıllarda bu artışın devam edeceği bilinmekte olup buna bağlı sanayinin ilde kurulması gerekliliği, yeni yatırımcılara

büyük olanaklar sunmaktadır. Üretilen balıklar, Karadeniz, İç Anadolu, Doğu Anadolu ve Güneydoğu Anadolu Bölgesi'ndeki iller olmak üzere bütün Türkiye'ye pazarlanmakta ayrıca işlenerek ihraç ürünü olarak da değerlendirilmektedir. Elazığ, su ürünleri üretimi açısından şu anda iç su potansiyelinin 1/3'ünü kullanmakla birlikte hem yetiştiricilik ve hem de ürünlerin işlenmesi anlamında yatırımcılara çok cazip imkânlar sunmaktadır (FKA TRB1 Bölgesi Su Ürünleri Sektörü Bilgi Notu, 2012).

Tunceli, güney sınırları boyunca uzanan Keban Baraj Gölü, Uzunçayır Barajı, geniş akarsu ağı ve zengin kaynak suları ile su ürünleri bakımından önemli bir potansiyele sahiptir. İlin sahip olduğu bu potansiyel nedeniyle su ürünleri sektörü ilde her geçen gün büyümektedir. İlde özellikle Keban Barajı havzasında alabalığı yetiştiriciliği ve kara sularında yavru alabalığı yetiştiriciliği yapılmaktadır. Tunceli'de su ürünleri üretim ve yetiştiricilik tesislerinin kurulmasında kısa sürede büyük yol kat edilerek üretim kapasitesi; 2004 yılında 10 ton/yıl kapasite iken 2009 yılında proje bazında sofralık alabalık için 825 ton/yıl, 2010 yılında 578 ton/yıl ve 2011 yılında 1.535 ton/yıl kapasitesine ulaşmıştır. Yine kuluçkahane olarak ise 2009 yılında 12.000.000 adet/yıl kapasitesinde olan yavru alabalık yetiştiriciliği, 2011 yılında kapasitesi 56.000.000 adet/yıl seviyelerine ulaşmış ve yıllık 14.700.000 adet yavru alabalık üretilmiştir (FKA TRB1 Bölgesi Su Ürünleri Sektörü Bilgi Notu, 2012).

Tunceli'de kafes alabalık yetiştiriciliği için en elverişli alan Keban Barajının Çemişgezek havzasıdır. 9.550 hektarlık yüzey alanının, müsaade edilen %3'lük kısmı olan 286,5 hektarlık yüzey alanı da su ürünleri yetiştiriciliği faaliyetlerine açık olup, her biri 25.500 m² lik bir alanda kurulabilen 112 adet 950 ton/yıl kapasiteli ağ kafeslerde alabalık yetiştiriciliği tesisi kurulmasına olanak sağlamaktadır. Mevcut durumu itibariyle hali hazırda bu alan üzerinde 6 adet 950 ton/yıl kapasiteli, 1 adet 25 ton/yıl kapasiteli ağ kafeslerde alabalık yetiştiriciliği tesisi faaliyet göstermektedir. Ayrıca 10 adet 950 ton/yıl kapasiteli ağ kafeslerde alabalık yetiştiriciliği tesisi için Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı tarafından ön izinler verilmiş olup kuruluş işlemleri devam etmektedir. Diğer taraftan Çemişgezek İlçesinde Anıl Köyü sınırları içinde kaynak suyu üzerinde kurulu bulunan 1 adet 245ton/yıl kapasiteli beton havuzlarda alabalık yetiştiriciliği tesisi ile 30.000.000 adet/yıl kapasiteli alabalık kuluçkahanesi de faaliyet göstermektedir.

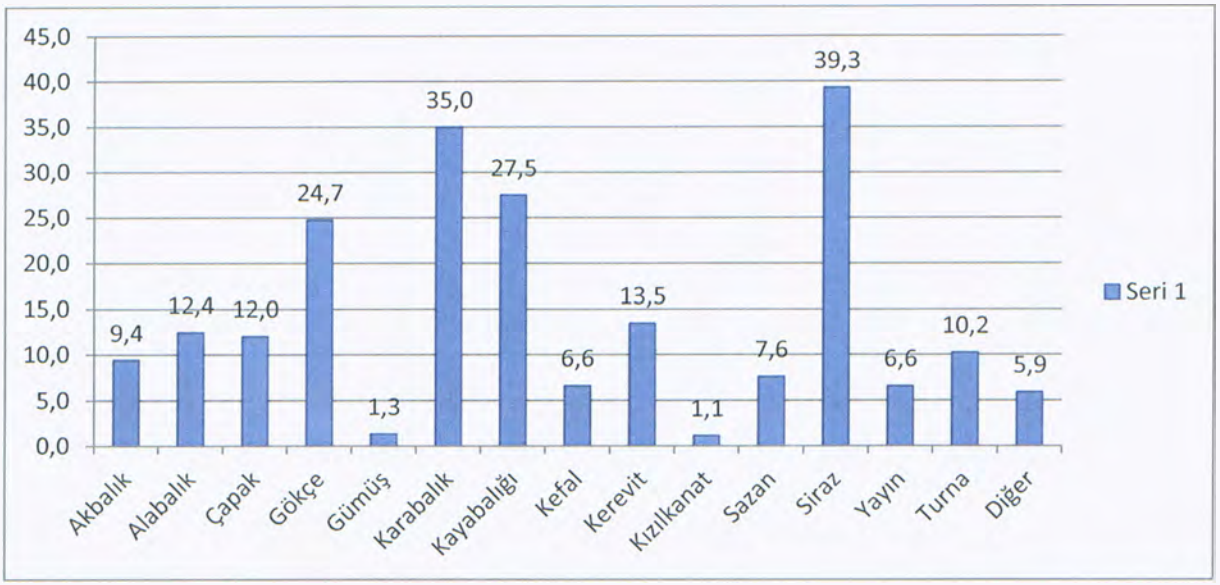
Tunceli'nin kapsadığı alanlarda sanayi tesislerinin bulunmayışı, çevreyi kirleten diğer etkenlerden ilin uzak oluşu, ilin su kaynaklarını diğer su havzalarına göre su ürünleri sektörü

faaliyetleri hususunda önemli ölçüde rekabetçi kılmaktadır. Sonuç olarak, ülkemizin birçok yerinde su ürünleri faaliyetlerine uygun alanlar gittikçe tükenirken, Tunceli'de yatırım bekleyen alanların mevcut olması ilin ileriki yıllarda su ürünleri sektöründe önemli bir konumda yer alacağını göstermektedir. Ayrıca ülkemizde artan alabalık yetiştiriciliğine karşın kaliteli yumurta ve yavru üretiminin düşük seviyelerde kaldığı ve ihtiyacı karşılamadığı dikkate alındığında Tunceli su kaynaklarını kuluçkahane yatırımları açısından stratejik kılmaktadır (FKA TRB1 Bölgesi Su Ürünleri Sektörü Bilgi Notu, 2012).

Mevcut durumda, Bingöl'ün en önemli iki akarsuyu; Karagöl ve Bingöl Dağları'ndaki kaynaklardan çıkan ve Karlıova İlçesinin kuzeybatısında Elmalı deresi ve Çerme'de Kalmas deresi ile birleşerek oluşan Peri Suyu, diğeri ise Fırat'ın başlıca kollarından biri olan Murat Nehri'dir. Ayrıca il sınırları içerisinde çok sayıda büyüklü, küçüklü göl vardır ve DSİ'nin kontrolünde çalışır durumda ve inşa halinde barajlar, hidroelektrik santralları, taşkın koruma, erozyon ve rusubat kontrol tesisleri mevcuttur.

Su kaynakları bakımından oldukça önemli su ürünleri potansiyeline sahip olan Bingöl ilinde maalesef kültürü yapılan ve avlanan balık miktarının yeterli olmadığı tespit edilmiştir. Bingöl ilinde avlanan balık miktarı çok düşük olup sadece 50 ton/yıl civarındadır. Türlere göre avlanan miktarlara bakıldığında ise, Bingöl ilinde akbalık, gümüş ve kefal avcılığı hiç yapılmazken, en çok sazan avcılığı yapılmaktadır. Bingöl ilinde yetiştiriciliği yapılan balık türü sadece alabalıktır. Alabalık yetiştiriciliğine 2005 yılında başlanmıştır. 2006 yılında 30 ton, 2007 yılında 17 ton, 2008 yılında 11 ton balık yetiştirilmiştir. 2009 yılına kadar alabalık yetiştiriciliği yapan 3 işletme varken günümüzde yalnızca 1 işletme faal durumdadır. Bu işletmede ise sadece 3 ton üretim yapılmaktadır. İlin diğer su kaynaklarının ve ileride oluşacak baraj göllerinin değerlendirilmesiyle ilin balık üretim miktarında önemli artışlar gözlemlenebilecektir (FKA TRB1 Bölgesi Su Ürünleri Sektörü Bilgi Notu, 2012).

Kaynak: *http://tuikapp.tuik.gov.tr/balikcilikdagitimapp/balikcilik.zul*

Şekil 3.13 Avcılık Yoluyla Elde Edilen Su Ürünlerinin Türkiye'deki Payı (%)

Bölgede avcılık yoluyla elde edilen su ürünü olarak Gökçe, Karabalık, Kayabalığı ve Siraz ön plana çıkmaktadır (Şekil 3.13). Bölgenin baraj gölleri ile çevrili olduğu düşünüldüğünde iyi bir göl yönetimi uygulamasına bağlı olarak sazan gibi ekonomik değer taşıyan balık miktarı arttırılabilir.

3.4.4 Organik Tarım ve İyi Tarım Uygulamaları

Çevrenin, doğal kaynakların korunması ve bozulan ekolojik dengenin yeniden tesisi, sürdürülebilir tarım, toprağın yaşatılması, flora ve faunanın korunması biyolojik çeşitliliğin devamı ve kimyasal kirlilik ile zehirli kalıntının da sonlandırılması son yıllarda tüm insanlığın ortak kesiştiği nokta haline gelmiştir. Tüm dünyada çevrenin, insan ve toplum sağlığının korunması konusunda ülkelere göre farklı düzeylerde olmakla birlikte büyük gelişmeler meydana gelmiştir. Konvansiyonel tarımın üretim artışına yönelik aşırı miktarda sentetik ve kimyasal girdi kullanımı sonucu çevre kirliliği önemli boyutlara ulaşmıştır. Tarımın yarattığı kirlilik doğal dengenin bozulmasına neden olurken çevre kirliliği ve besin zinciriyle tüm canlılara ulaşılabilen hayati tehlikeye de yol açmaktadır. Konvansiyonel tarımda ürünün kalitesinin tam olarak dikkate alınmaması ekonomik üretim yapmak için mekanizasyonun artırılması ve bilinçsiz uygulamalar, toprağa büyük zararlar vermektedir. Bütün bu

olumsuzluklar dünyada olduğu gibi ülkemizde de organik tarımı gündemin ilk sıralarına oturtmuştur (FKA TRB1 Bölgesi Bitkisel Üretim Sektörü Stratejisi ve Eylem Planı, 2012).

TRB1 Bölgesi organik tarım açısından potansiyel göstermesine karşın, yaygın bir üretim alanı yoktur. **Hata! Başvuru kaynağı bulunamadı.**3.4.36'da görüldüğü gibi, Bölge genelinde 684 çiftçi organik bitkisel ürün üretiminde bulunmaktadır, bunların toplam işledikleri alan 5.014,99 hektardır. Tabloda da görüleceği üzere bölgede organik bitkisel üretimde üretim alanı olarak Malatya ili öne çıkmaktadır (%80). İşletme sayısı olarak Malatya ili bölgenin %52'sini, Tunceli ili ise %39'un sahiptir. Tunceli ilindeki işletme sayısı fazla olmasına rağmen alansal olarak %7'lik oran, işletmelerin küçük parçalı araziler üzerinde üretim yaptığını göstermektedir. Alansal olarak bölge içinde %1'lik paya sahip Elazığ'daki organik tarım işletme sayısı önemsenmeyecek ve ihmal edilebilir seviyede kabul edilmiştir (FKA TRB1 Bölgesi Bitkisel Üretim Sektörü Stratejisi ve Eylem Planı, 2012).

Tablo 3.4.37. TRB1 Bölgesinde Organik Bitkisel Üretim Verileri (2011)

İller	İşletme Sayısı	Üretim Alanı (ha)
MALATYA	355	4.020,80
ELAZIĞ	-	7,00
BİNGÖL	60	648,21
TUNCELİ*	269	338,98
TRB1	684	5.014,99

Kaynak: Malatya, Elazığ, Bingöl ve Tunceli Gıda, Tarım ve Hayvancılık İl Müdürlükleri, 2012
**: Tunceli İl Gıda, Tarım ve Hayvancılık Müdürlüğü verilerine göre 89,63 ha çayır alanı ve bunların ait olduğu 46 üretici ve 146,75 ha nadas alanı ve bunların ait olduğu 69 üretici organik üretim verilerinde yer almaktadır. Bu alanların üretim değerleri olmadığı için hesaplamalara katılmamıştır.*

Malatya ilinin 2010 Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı verileri ve 2011 yılı İl Müdürlüğü verileri karşılaştırılacak olursa işletme sayısı ve üretim alanı büyüklüğünün hemen hemen eşit olduğu görülmektedir ancak üretim miktarı 2011 yılında yaklaşık iki katına çıkmıştır.

Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı verilerine göre Malatya'da ve Bingöl illerinde organik tarım yapılan ürünler Tablo 3.4.37 ve 3.4.38'de verilmiştir. Malatya'da kayısı, mercimek ve nohut organik tarımı en fazla yapılan bitkisel ürünlerken; Bingöl'de organik buğday ve yonca üretimi yapılmaktadır. Elazığ Gıda, Tarım ve Hayvancılık İl Müdürlüğü 2012 verilerine göre ise Elazığ'da 1 üretici organik buğday üretimi yapmaktadır. (Tablo 3.4.39)

Tablo 3.4.38 Malatya Organik Tarım Ürünleri ve Üretim Miktarları (2010)

Malatya			
Ürün	**Üretim (Ton)**	**Ürün**	**Üretim (Ton)**
Armut	3,70	Patlıcan	10,00
Ayva	0,11	Şeftali	0,31
Badem	2,90	Üzüm	10,54
Biber	6,00	Vişne	5,55
Buğday	782,13	Arpa	57,61
Domates	411,00	Ceviz	53,31
Dut	214,32	Fiğ	0,10
Elma	54,66	Kavun	12,50
Erik	0,34	Yonca	57,50
Fasulye	133,00	Mısır	404,00
Kayısı	9.117,02	Zerdali	50,80
Kiraz	11,20	Yem bitkisi	33,36
Mercimek	3.557,46	Cennet elması	0,22
Nohut	2.248,44	Çayır	1,86
Toplam			**17.239,95**

Kaynak: *http://www.tarim.gov.tr/uretim/Organik_Tarim,Organik_Tarim_Statistikleri.html, 2012*

Tablo 3.4.39. Bingöl Organik Tarım Ürünleri ve Üretim Miktarları (2010)

Bingöl	
Ürün	**Üretim (Ton)**
Buğday	180,73
Yonca	74,75
Toplam	**255,48**

Kaynak: *http://www.tarim.gov.tr/uretim/Organik_Tarim,Organik_Tarim_Statistikleri.html, 2012*

Tablo 3.4.40. Elazığ Organik Tarım Ürünleri ve Ekili Alan (2012)

Elazığ	
Ürün	**Toplam Ekili Alan (da)**
Buğday	105
Toplam	**105**

Kaynak: *Elazığ Gıda, Tarım ve Hayvancılık İl Müdürlüğü, 2012*

3.4.5 Coğrafi İşaretler

TRB1 bölgesinde değişik düzeylerde ekonomik olabilecek niche ürünler mevcuttur, ancak hâlihazırda bu ürünlerin sadece üç tanesi coğrafi işaret tescili almıştır. Bölgede özellikle kırsal kesimde gelir kaynaklarının çeşitlendirilmesi için niche ürünlerin üretiminin ve pazarlanmasının desteklenmesi için entegre stratejiler geliştirilmesi gerekmektedir. Coğrafi işaret tescili bu bağlamda önemli bir adımdır.

TRB1 bölgesinde hâlihazırda tescil edilmiş üç adet coğrafi işaret bulunmaktadır. Bunlar, Malatya Kayısısı, Elazığ Öküzgözü Üzümü ve Arapgir Köhnü Üzümü'dür (TPE). Malatya Kayısısı yılda yaklaşık 220.000 ton toplam üretim hacmine sahip olup, hem iç piyasada hem de ihraç malı olarak değişik formlarda (sofralık, kuru, reçellik vb.) tüketilmektedir. Malatya kayısısının en önemli özelliği içerdiği kuru madde oranının, hem ülkemizin diğer bölgeleri hem de dünyanın diğer ülkelerinde yetiştirilen kayısılara kıyasla oldukça yüksek olmasıdır. Türkiye'nin diğer bölgeleri ve dünya kayısılarının kuru madde oranı ortalama %15 iken, Malatya kayısısının kuru madde oranı ortalama %25-30'dur. Malatya Kayısısının en büyük sorunu belirli bir strateji çerçevesinde örgütlü bir şekilde pazarlanamamasıdır. Arapgir Köhnü Üzümü yılda ortalama 3.500 ton üretilmekte olup, mayalanma özelliği dolayısıyla şarap yapımında, kan yapıcı özelliği dolayısıyla ilaç sanayinde hammadde olarak kullanılabilme özelliğine sahiptir. Öküzgözü Üzümü sofralık olarak ve şarap üretiminde kullanılan Elazığ yöresinde yetiştirilmektedir ve Elazığ Üzüm Yetiştiricileri Birliği bu ürünün tanıtımı ve örgütlü pazarlanması için çalışmaktadır.

Halen TRB1 bölgesinden TPE'de başvuru tescil sürecinde bulunan dört adet ürün bulunmaktadır. Bunlar;

- Munzur Sarımsağı (Tunceli Sarımsağı olan ilk başvurunun olumsuz olmasından sonra ikinci bir başvuru bu isimle yapılmıştır),
- Malatya Analı Kızlı Tiritli Köfte Yemeği (Eksik belgeler tamamlanıp verildikten sonra süreç devam etmektedir),
- Bingöl Balı,
- Tunceli Sarımsağı (başka bir başvurudur) 'dır.

Malatya Analı Kızlı Tiritli Köftesi salçalı ve soğanlı hazırlanan sos ile servis edilen bulgurdan yapılmış küçük yuvarlak (kız) ve büyük içli (ana) köftelerden oluşan bir yemektir ve tüm Türkiye'de bilinmektedir.

Tunceli/Munzur Sarımsağı (Allium tuncelianum) Dünyada sadece Tunceli ilinde ve özellikle Munzur dağları eteklerinde yer alan, Ovacık, Pülümür, İlçeleri başta olmak üzere Hozat ve Pertek ilçelerinde de bulunan endemik bir bitki türüdür. Bitkinin endemik olması ve" Türkiye Bitkileri Kırmızı Kitabı"nda zarar görebilir olması nedeniyle, korunması gereken bitkiler içerisinde değerlendirilmektedir. Tunceli Sarımsağı, tek dişli üzerinde ki kabukları arasında küçük diş oluşumları bulunan, bilinen sarımsak aromasına sahip diğerinden farklı olarak çiçeklenip tohum verebilen bi türdür. Tek dişli olması, kabuk sayısının kültür sarımsağın dan az (1-2 Adet) olması ve başların 18-20 c 'de uzun süre saklanabilmesi gibi özellikleri edeniyle tüketim amacıyla olduğu gibi, endüstride de kullanım şansı bulunmaktadır. Yörede de dağlardan toplanarak "Kaya Sarımsağı"" adı altında satılmakta ve ticari mal olaraktan kullanılmaktadır (OGM).

Bingöl Balı, Bingöl ilinin tüm ilçelerinde yüksek kesimlerde bölgeye özgü endemik çiçek ve bitkilerin de dâhil olduğu bitkilerden "iyi tarım uygulaması" veya organik sayılabilecek yöntemlerle üretilen baldır. Balın ticari kapasitesi yüksektir. Tescil potansiyeli arz eden diğer yerel ürünler ise aşağıdaki tabloda gösterilmiştir.

Tablo 3.4.41. TRB1 Bölgesi'nde Tescil Potansiyeli Arz eden Yerel Ürünler

Ürün Adı	Potansiyel	Yer(ler)	Notlar
Elazığ Orcik	Yüksek	Elazığ	Elazığ'a özgü üzüm pestili sucuğudur. Üretimi ticari olabilecek derecede çok olup, bilinirliği orta düzeydedir. İyi bir tanıtım kampanyasıyla ticari değeri artırılabilir.
Ağın Leblebisi ve Nohudu	Yüksek	Ağın-Elazığ	Kendine özgü üretim yöntemi ve Ağın'ın endemik nohudu kullanılarak üretilmektedir. Bilinirliği çok fazladır, ancak Ağın'ın endemik nohudunun hasılasına göre üretilen leblebi miktarı ve dolayısıyla fiyatlar değişkenlik göstermektedir. Belirli bir ticari değeri vardır, nohut üretim alanlarının belirli düzeyde artırılabilmesiyle kazanç düzeyi artabilir.
Hekimhan Cevizi	Yüksek	Hekimhan-Malatya	Malatya'nın Hekimhan ilçesi ve çevresinde belirli rakımda yetişen, ince kabuklu, aroması hoş ceviz çeşididir. Bölgede bilinirliği fazla ancak, ekim alanları sınırlıdır. Tescili için ilçe kaymakamlığı ve ilçedeki diğer ilgili kuruluşlarca ön çalışmalar sürdürülmektedir.
Yeşilyurt Dalbastı Kirazı	Yüksek	Yeşilyurt-Malatya	Belirli rakımdaki alanlarda ve belirli zamanda yetişmekte olan büyük, koyu kırmızı renkte ve tatlı bir kiraz çeşididir. Bilinirliği çok fazladır. Özellikle ihraç fiyatı yüksektir.
Tunceli Balı	Yüksek	Tunceli	Tunceli ili ve ilçelerinde yüksek kesimlerde yetişen baldır. Bilinirliği azdır. Satış kanalları genellikle "tanıdık" yoluyladır, dolayısıyla bilinirlik azalmakta ancak kar bireysel üreticiyi tatmin edecek düzeyde olmaktadır. İyi bir tanıtımla ticari olabilir.
Ulukale Dutu ve Pekmezi	Yüksek	Çemişgezek-Tunceli Pertek-Tunceli	Tunceli ili güneyine özgü bir dut çeşididir. Sofralık ve işlenmiş olarak ticari potansiyeli vardır. Hâlihazırda bir işletme Ulukale Pekmezi üretimi yapmaktadır. Bilinirliği orta düzeydedir. Özelleşmiş bir tanıtım ve pazarlama stratejisi gerekebilir.
Tunceli Tulum Peyniri	Yüksek	Tüm Tunceli	Tüm Tunceli genelinde ilin küçükbaş potansiyeline paralel olarak haneler tarafından üretilmektedir. Peynir Tunceli'de yerel üreticiden aracılarca alınarak, başka il ve markaların etiketi basılarak satılmaktadır. Bu ürünün ticari olması için öncelikle yerel olarak ticari bir şekilde üretilebilirliğinin artırılması gerekmektedir.
Gezin Çileği	Orta	Gezin/Maden-Elazığ	Bölgede uzun süredir bilinen bir üründür. Yediveren cinsi, tatlı bir çilektir. Ekim alanı arttıkça ve tanındıkça potansiyeli olabilir.
Kale Çileği	Orta	Kale-Malatya	Nispeten yeni üretilmeye başlayan, ancak üretim alanı artışta olan bir üründür. Yediveren cinsi, tatlı bir çilektir. Şu anda Kale ilçesinin konumu dolayısıyla şu anda yol üzeri satış yapılmaktadır. Bilinirliği yereldir (sadece Malatya ve Elazığ). Ekim alanı arttıkça ve tanındıkça potansiyeli olabilir.
Arguvan Kavunu	Orta	Arguvan-Malatya Yazıhan-Malatya	Tatlı (şeker oranı yüksek), kıraçta yetişen kavundur. Malatya'nın özellikle Arguvan ve Yazıhan ilçelerinde yıllık yaklaşık 7.000 ton üretilmektedir. İklime bağımlıdır. Bilinirliği sadece yereldir (Malatya çapında), fiyatı değişken olup çok ucuzlayabilmektedir. Tanıtım ve büyük zincir marketlere satış için örgütlü/sözleşmeli üretim stratejileri uygulanabilir.

T.C. KALKINMA BAKANLIĞI 1923

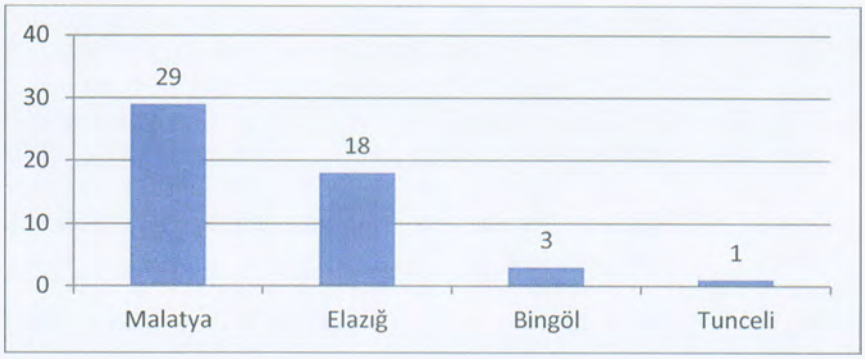
Doğanşehir Elması	Orta	Doğanşehir-Malatya	Doğanşehir ilçesinde üretimi fazladır. Bireysel soğuk hava depolarıyla tüketilebilirliği yıl boyunca yayılmaya çalışılmaktadır. Mevsiminde yol üstü satışı da vardır. Bilinirliği bölgeseldir. İyi bir ekim ve tanıtım stratejisiyle ticari olabilir.
Doğanyol Narı	Orta	Doğanyol-Malatya Pütürge-Malatya	Üretimi bireysel ve dağınıktır. Bilinirliği düşüktür. Üretime teşvik ve tanıtım için "Nar Festivali" düzenlenmektedir.
Adaklı Cevizi	Düşük	Adaklı-Bingöl	Bilinirliği yereldir (Bingöl). Üretimi hane olarak yapılmaktadır. Üretimi ve bilinirliği artırmak için çok ciddi çalışma gerekmektedir.
Ovacık Fasülyesi	Düşük	Ovacık-Tunceli	Bilinirliği yereldir. Üretimi hane olarak yapılmaktadır. Üretimi ve bilinirliği artırmak için çok ciddi çalışma gerekmektedir.
Doğanyol Avan Dutu	Düşük	Doğanyol-Malatya	Bilinirliği yereldir. Üretimi hane olarak yapılmaktadır. Üretimi ve bilinirliği artırmak için çok ciddi çalışma gerekmektedir.
Kınkor Mantarı	Düşük	Kiğı-Bingöl Adaklı-Bingöl Yedisu-Bingöl Yayladere-Bingöl	Endemik olarak, çok az yetişmektedir. İklime bağlıdır. Gurme restoranlarına pazarlanabilir. Bilinirliği artırmak için çok ciddi çalışma gerekmektedir yetişmektedir. Kültüre alınabilirliği için de araştırma gerekmektedir.

3.5 Sanayi

TRB1 Bölgesinde sanayi yerel hammadde kaynakları çerçevesinde gelişim göstermekte olup, Malatya ve Elazığ illeri sanayi alanında ön plana çıkmaktadır. Planlı sanayileşmede ve sanayinin gelişmesinde büyük rol oynayan organize sanayi bölgeleri bu illerimizin itici gücünü oluşturmuştur. Bingöl ve Tunceli illerinde ise görece küçük çaplı, atölye tipi sanayi faaliyetleri hâkimdir.

TRB1 bölgesini de içinde barındıran Doğu Anadolu Bölgesindeki sanayi işletmelerinin Türkiye tamamına oranı %2'dir. Bu pay kapsamında TRB1 bölgesinde dağılım aşağıdaki grafikte gösterilmiştir.

Kaynak : *http://www.sanayi.gov.tr/Files/Documents/81-il-durum-raporu-2012-11052012113452.pdf*

Şekil 3.14. Doğu Anadolu Bölgesindeki Sanayi İşletmeleri Oranının TRB1 bölgesi İllerinde Dağılımı (2012)

Bölgemizdeki Firma Sayıları ve istihdam aşağıdaki tabloda sunulmuş olup, ilgili tabloda da görüldüğü gibi Malatya ve Elazığ illeri bölgenin gelişme merkezleridir.

Tablo 3.5.1. TRB1 Firma Sayıları ve İstihdam (2012)

	Bingöl	Elazığ	Malatya	Tunceli	TRB1
Sanayi Siciline Kayıtlı İşletme Sayısı	47	263	417	11	738
Kayıtlı İşletmelerde Çalışan Personel Sayısı	1526	6635	15362	387	23910
Arge Birimi Sayısı	5	10	33	0	48
Kalite Kontrol Birimi Sayısı	0	34	89	7	130

Kaynak: *http://www.sanayi.gov.tr/Files/Documents/81-il-durum-raporu-2012-11052012113452.pdf*

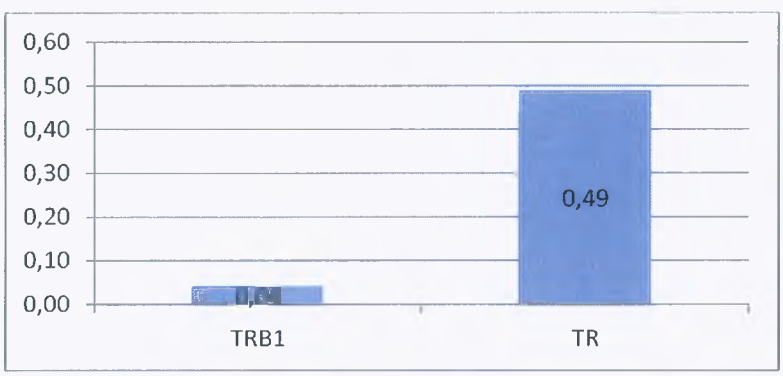
Bölge sanayisinin sektörel dağılımına baktığımızda Gıda Ürünleri İmalatı' nın bölge illeri genelinde ağırlığı hissedilmektedir (Tablo 3.5.2).

Tablo 3.5.2. TRB1 Sanayisinin Sektörel Dağılımı

Bingöl (%)		Elazığ (%)	
Gıda Ürünleri İmalatı	36	Diğer Madencilik Taşocakçılığı Sektörleri	24
Diğer Madencilik Taşocakçılığı Sektörleri	17	Gıda Ürünleri İmalatı	20
Diğer Metalik Olmayan Mineral Ürünlerin İmalatı	15	Diğer Metalik Olmayan Mineral Ürünlerin İmalatı	9
Ana Metal Sanayi	9	Başka Yerde Sınıflandırılmamış Mak ve Ekip.	9
Giyim Eşyası İmalatı; Kürkün İşlenmesi ve Boyanması	4	Fabrikasyon Metal Ürünleri İmalatı	5
Malatya (%)		**Tunceli (%)**	
Gıda Ürünleri İmalatı	30	Gıda Ürünleri İmalatı	44
Tekstil Ürünleri İmalatı	11	Diğer Madencilik Taşocakçılığı Sektörleri	22
Diğer Madencilik Taşocakçılığı Sektörleri	9	Metalik Olmayan Mineral Ürünlerin İmalatı	22
Başka Yerde Sınıflandırılmamış Mak ve Ekip	8	İçecek İmalatı	6
Diğer Metalik Olmayan Mineral Ürünlerin İmalatı	6	Elektrik, Gaz, Buhar ve Havalandırma Sistemi	6

Kaynak: *Bilim Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı 81 İl Durum Raporu, Mayıs 2012*

Bölgedeki yabancı yatırımlarını 2012 verileri ile incelediğimizde oldukça düşük olduğu görülmektedir. Sosyo ekonomik gelişmişlik sıralaması oluşturulurken de kullanılan on bin kişiye düşen yabancı sermayeli şirket sayısı Türkiye'de 0,49'ken, TRB1 bölgesinde 0,04'tür (Şekil 3.15).

Kaynak: *http://sanayi.tobb.org.tr/yeni_il01.php*

Şekil 3.15. On Bin Kişiye Düşen Yabancı Sermayeli Şirket Sayısı

3.5.1 Sanayi Bölgeleri

Ekonomik gelişim sürecinde önemli bir yer tutan OSB'lerin üç önemli işlevi bulunmaktadır. Birincisi, OSB'lerin kuruluşundaki asıl amaç olan sanayileşmenin yol açtığı olumsuz etkilerin üstesinden gelinerek çevreye duyarlı düzenli kentleşmenin sağlanmasıdır. İkincisi, üretim

faaliyetlerinin verimli bir şekilde yürütülmesi için gerekli olan çok sayıdaki kamu hizmetinin girişimcilere ulaştırılabilmesi olup, imarı ve altyapı bağlantıları tamamlanmış arsaya erişim, izin ve ruhsatların verilmesi, altyapı hizmetlerinin nitelikli ve ucuz olarak sağlanması bu işlevin unsurları arasındadır. Üçüncüsü, benzer faaliyetlerde bulunan firmaların aynı coğrafi yerleşke içinde bulunması sonucu birbirleri üzerinde olumlu etki yaratmalarıdır. Kümelenme yaklaşımıyla da açıklanacak bu etki sonucu firmalar gerek birbirleri arasındaki işlem maliyetlerini düşürerek gerekse sinerji yaratarak bir arada olmak suretiyle verimliliklerini artırabilmektedirler (ASKON Organize Sanayi Bölgeleri Raporu).

Tablo 3.5.3. TRB1 Bölgesinde OSB'ler

	Alan (ha)	Tahsis edilen Parsel	Tahsis Edilmeyen Parsel	Yaklaşık İstihdam	Ağırlıklı Sektör Grubu
Malatya 1.OSB	300	158	4	10.000	Dokuma-Giyim, Gıda ve Plastik Sanayi
Malatya 2.OSB	350	154	0	4.250	Gıda, Dokuma – Giyim ve Elektrikli Makine Sanayi
Elazığ OSB 1.Etap	288	100	5	1.310	Orman Ürünleri, Elektrikli Makine ve Plastik Sanayi
Elazığ OSB 2.Etap	155	40	0	800	Gıda, Elektrikli Makineler ve Plastik Sanayi
Elazığ Hayvancılık OSB	18	7	0	70	Gıda Sanayi
Bingöl OSB	72	44	0	70	Gıda, Demir – Çelik, Plastik ve Mobilya Doğrama
Tunceli OSB	100	36	0	-	-

Kaynak: *Bilim Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı 81 İl Durum Raporu, Mayıs 2012*

Tablo 3.5.3'de de görüldüğü gibi bölge illerinin tümünde OSB bulunmakta olup, henüz altyapısını tamamlanan ve işletmelerin üstyapı inşaatlarına başlanan Tunceli OSB hariç hepsi aktif olarak işletilmektedir. Bu sanayi bölgelerinin dışında; Malatya OSB'ye uzun vadede 1.180 hektar eklenecek olup, Darende'de 48 hektar büyüklüğünde bir OSB ve Akçadağ'da Mermer İhtisas Organize Sanayi Bölgesi kurulacaktır.

Büyük sanayi işletmelerine yan sanayi olarak yardım eden, büyük sanayinin gelişmesine ön ayak olan, bölgesel sanayinin problemlerini çözmeyi ve özel beceri isteyen bazı malları imal etmeyi amaçlayan küçük sanayi siteler de bölgesel kalkınma açısından önem arz etmektedir (Aslan, 2007).

Tablo 3.5.4. SS'lerin Durumu

Yer	SS Sayısı	İşyeri Sayısı	Dolu İşyeri Sayısı	Boş İşyeri Sayısı	Doluluk Oranı
MALATYA	5	1.437	1.110	327	77,2%
ELAZIĞ	5	1.251	1.237	14	98,9%
BİNGÖL	3	331	304	27	91,8%
TUNCELİ	1	44	44	0	100,0%
TRB1	14	3.063	2.695	368	88,0%

Kaynak: *Bilim Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı 81 İl Durum Raporu, Mayıs 2012*

TRB1 bölgesine baktığımızda toplamda 14 SS bulunmaktadır. Bu SS'lerde 3.063 İşyeri bulunmakta olup, SS'lerin doluluk oranı yüzde 88'dir.

Sanayinin sağlıklı gelişimi açısından önem taşıyan bir başka unsur İş Geliştirme Merkezleridir. "KOBİ fidanlığı" olarak da nitelendirilen İş Geliştirme Merkezleri bünyesinde barındırdığı işletmelere, işletme geliştirme koçluğu, destek ağlarına ulaşım, finans kaynaklarına erişim, uygun koşullarda iş yeri mekânı, ortak ofis ekipmanı, ofis hizmetleri gibi hizmetler sunarak işletmelerin en kırılgan oldukları ilk yıllarını sağlıklı bir şekilde aşmalarını ve büyümelerini sağlamak amacıyla kurulan ve işletilen merkezlerdir.

Malatya'da bir İŞGEM kurulmuş, bir tane de 2013 yılı sonuna kadar kurulacaktır. Mevcut İŞGEM'de 4 adet 1000m2'lik işliğin tahsisi yapılmış olup önümüzdeki süreçte 8 adet 125m2, 8 adet 250m2, 6 adet 500m2 olmak üzere toplamda 6000m2'lik işlik daha tahsis edilecektir. 2.OSB'de 5.500m2 kapalı alanda kurulacak olan İŞGEM binasının inşaatına başlanmış olup, burada da yaklaşık 40 girişimciye işlik tahsis edilecektir.

Elazığ'da 6000m2'lik alana kurulu olan İŞGEM'de toplam 33 işlik bulunmaktadır. Bu işliklerden 26'sı hâlihazırda kullanılmakta olup, 60 m2 ile 820 m2 arasında değişen 7 işlik önümüzdeki dönemde girişimcilere tahsis edilecektir (Elazığ İŞGEM 2013).

Bingöl'de ise Bilim, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı Bölgesel Rekabet Edebilirlik Operasyonel Programı (BROP) kapsamında 5.104.000 Avro bütçeli İŞGEM kurulma projesinin önümüzdeki 2 yıl içerisinde tamamlanması hedeflenmekte olup, 220 kişiye istihdam sağlaması beklenmektedir. Proje kapsamında 4700 m2 toplam kapalı alana sahip 22 adet işlik, soğuk hava deposu ile yönetim binasının inşası gerçekleştirilecektir.

Tunceli'de İŞGEM bulunmamaktadır.

3.5.2 Gıda Sanayi

TRB1 bölgesinin bütün illerinde öncü sektörlerinden birisi olan gıda sektörünün önümüzdeki süreçte de bölgedeki gelişimde önemli rol oynaması beklenmektedir. İllerin sahip olduğu tarım ürünlere bağlı olarak şekillenen gıda sektörünün geliştirilmesi ve desteklenmesi gerekmektedir.

Bölgenin marka ürünü olan ve özellikle Malatya ili ile Elazığ ilinin Baskil ilçesinde yetiştirilen kayısı, en önemli geçim kaynaklarından birisi olup işletme tesislerinde işletilerek, çok sayıda ülkeye ihraç edilmektedir (Tablo 3.5.5).

Tablo 3.5.5. Kuru Kayısıda Rekolte, İhracat Miktarları, Fiyat Hareketleri

Yıllar	Tahmini Rekolte (kg)	İhracat Miktarı (kg)	Fiyat (USD /Ton)	İhraç Tutarı (USD)
1980	7.000.000	8.264.722	2,85	23.567.678
1990	35.000.000	32.409.237	2,21	71.929.071
2000	120.000.000	77.276.000	1,80	139.096.800
2010	54.500.000	89.511.000	4,07	347.582.887
2011	136.917.000	89.751.000	4,20	364.938.201

Kaynak: *http://malatyatb.tobb.org.tr/kayisi/kayisi-fiyat-miktar-hareketleri/*

Tablodan da görüldüğü gibi, kuru kayısının ihracat miktarı istikrarlı bir biçimde sürekli artmış olup, bunun paralelinde 350 milyon doları aşan bir getiri elde edilmiştir. Bununla birlikte, rekoltede ve buna bağlı olarak fiyatta belirgin değişiklikler yaşanmaktadır. 100 milyon dolardan 15 yıl içinde 300 milyon dolar seviyesine ulaşan kayısı ihracat değerinin, güçlü bir ihracatçı birliğinin oluşturulması, ürün ve paket çeşitliliğinin sağlanması, soğuk zincir yatırımlarıyla taze kayısı ihracatına da ağırlık verilmesi ve ihracatçılar arasındaki rekabetin düzenlenmesi neticesinde orta vadede en az 1 milyar dolarlık değere ulaşabileceği öngörülmektedir (FKA Kayısı Raporu, 2010).

Gerçekleştirilen saha çalışmaları kapsamında gıda sanayinde bölge için alternatif ürünlerin katma değer yaratabileceği gözlemlenmiştir. Bu bağlamda, Elazığ ilindeki bağcılık ve özellikle öküzgözü üzümüne bağlı olarak şarapçılığın geliştirilmesi mümkündür (Tablo 3.5.6). Bununla birlikte hâlihazırda üreticiler ile fabrikalar arasındaki tedarik bağında sorunlar olduğu, bölgedeki işletmelerin hammaddeyi çok düşük fiyatlarla ya da bölge dışından temin etmeleri sektörü zaman zaman çıkmaza sokmaktadır.

T.C. KALKINMA BAKANLIĞI 1923

Tablo 3.5.6. Elazığ'da Üzüm Üretimi (2012)

	Meyveli Ağaç Sayısı	Üretim (Ton)	Ortalama Verim (Kg/Ağaç)
Üzüm (Sofralık) (Da)	59.179	51.616	872
Üzüm (Şaraplık) (Da)	43.578	38.355	880
Üzüm (Toplam)	102.757	89.971	875

Kaynak: *http://www.elazigtarim.gov.tr/?Git=VeriOku&id=173*

Tunceli ve Bingöl'de bal üretimi ve paketlemesi de son yıllarda yaygınlaşmış olmakla birlikte henüz küçük aile işletmeleri şeklinde organizasyon yapılarına sahip olup, girişim ve sermaye yetersizliğinden ötürü katma değer arz edebilecek satışlar yapılamamaktadır. Mülki idare veya belediye katkılarıyla kurulan paketleme tesisleri etkin bir yönetim modelinin geliştirilememesine bağlı olarak atıl konuma geçmiştir.

Malatya, Bingöl ve Tunceli illerinde önemli su kaynaklarına bağlı olarak su paketlenmesi de son dönemlerde ön plana çıkmış olup, ülke geneline yayılma potansiyeli bulunan su firmaları bulunmaktadır.

TRB1 Bölgesi'nde gıda sektörünün gelişmesinin en önemli dinamiklerinden birisi, bölgenin sahip olduğu ve yeterince üretilip, tanıtılamayan ürünlerine yönelik çalışmalar yapılması gerekmektedir. Bu çerçevede, Ağın leblebisi, Hekimhan cevizi, Ovacık fasulyesi, Bingöl balı gibi yöresel ürünlerinin markalaştırılarak iyi pazarlanabilmesinin yolları araştırılmalıdır.

3.5.3 Tekstil Sektörü

Özellikle istihdam açısından önem arz eden tekstil sektörü ülkemizin geleneksel sanayi kollarından birisi olup, ihracatta gösterdiği başarı ile sanayide önde gelen sektörlerden birisidir. Tekstil ve hazır giyim sektörü birlikte değerlendirildiğinde; ilgili sektörler ülkemiz GSYH'nın %10'undan fazlasını, ihracatın %18,5'ini sağlamaktadır (T.C. Sanayi Bakanlığı Tekstil Sektörü Raporu).

TRB1 bölgesinin cazibe merkezlerinden olan Malatya, tekstil alanında uzun yıllardır faaliyet gösteren firmaları barındırmakta olup, Birleşmiş Milletler ve İTKİB paydaşlarıyla oluşturulan 'Türkiye'nin Tekstil Sektöründe KOBİ'ler İçin Sürdürülebilir Ağlar ve İlişkiler Zinciri Oluşturulması Ortak Programı'nın tekstil konusunda önemli kümelenme potansiyeline sahip dört ilde uygulanması öngörülmüş ve projenin koordine edildiği merkez olarak seçilmiştir.

Tekstil sektöründe faaliyet gösteren üreticilerle yapılan görüşmelerde, Malatya'nın beşeri sermayesinin, diğer bir deyişle nitelikli insan gücünün, "know-how"ın ve gelişmiş lojistik kanallarının, rekabetçi unsurları olduğu değerlendirilmiştir.

Özellikle hazır giyim konusunda uzmanlaşmış olan Malatya'da, istihdamın yaklaşık %40'ı tekstil sektöründe olup, sektörde çalışanların %25'i kadındır. (İTKİB, 2012)

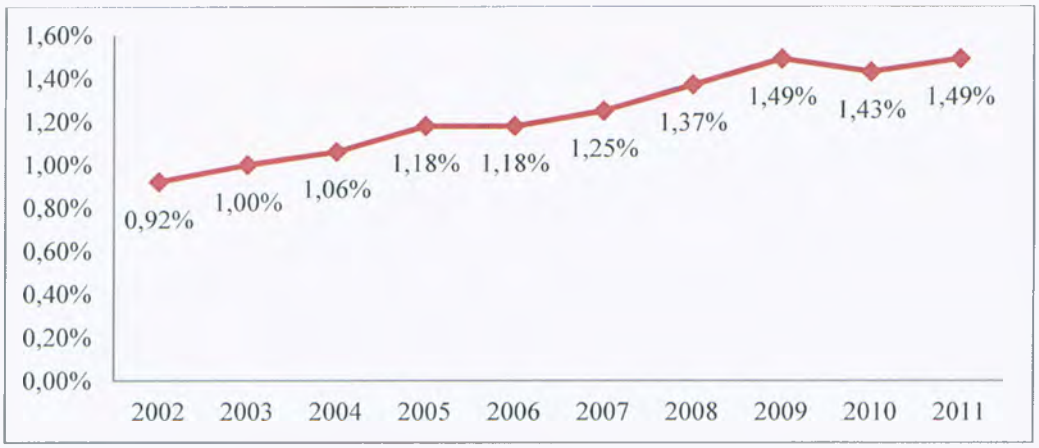
Yeni Teşvik yasası kapsamında sektörde avantajlı konuma geçen Bingöl'de Tekstilkent kurmaya yönelik girişimler başlamış olup, önümüzdeki süreçte tekstil sektörünün bölge için özellikle istihdam alanında öncü rol oynaması beklenmektedir.

3.5.4 Madencilik

Madenciliğin Türkiye GSYH içindeki Payının yıllara dağılımı incelendiğinde son 10 yılda sürekli bir artış görülmektedir (Şekil 3.16). Ne var ki Türkiye maden potansiyeli düşünüldüğünde gelinen oran (%1,49), hala düşük bir değere sahiptir. Ayrıca madencilik istihdam yaratma kapasitesi yüksek bir sektör durumunda olmakla beraber, uzun yıllar kamu sektörünün öncülüğüne rağmen, bölgede sektörel büyümeyi sağlayacak özel kesim yatırımları gerçekleşmemiştir.

Bölgenin madencilik konusunda Türkiye'de önemli bir yeri olmasına rağmen potansiyelini tam olarak kullanıp ekonomik bir değere dönüştürememektedir. Bölgede madencilik alanında yaşanan sorunlar genel itibariyle; kısıtlı işletme sermayesi nedeniyle düşük verimlilik, firmaların nitelikli eleman bulamamaları, ara iş gücü sıkıntısı, ileri teknolojiye sahip makineleri kullanacak vasıflı iş gücü eksikliği, enerji ve limanların uzaklığı sebebiyle ulaşım maliyetlerinin yüksek olmasıdır (FKA Saha Çalışmaları, 2012).

Kaynak: *MTA 2013b*

Şekil 3.16. Madenciliğin Türkiye GSYH içindeki Payı (%) (2002-2011)

Bingöl'deki başlıca endüstriyel hammadde ve metalik maden yatakları demir, kurşun-çinko, fosfat ve disten olarak sayılabilir (Tablo 3.5.7). Bingöl ilindeki maden yatakları çoğunlukla Genç ilçesinde bulunmaktadır. Demir yatak ve zuhurları Genç ilçesinde yer almakta olup, genellikle beraberinde apatit de içermektedir (MTA, 2013a).

İldeki bir diğer metalik maden ise Genç-Servi'deki ortalama 21.600 ton görünür ve muhtemel rezerve sahip kurşun-çinko cevherleşmesidir. Endüstriyel hammaddeler bakımından Genç-Halveliyan sahasında düşük-orta sıcaklık refrakter ve seramik hammaddesi olarak kullanılmaya elverişli ve 140.000 ton disten rezervi belirlenmiştir. Genç ilçesinde ayrıca fosfat yatak ve zuhurları da yer almakta olup, buradaki fosfat rezervleri apatitli manyetit potansiyelidir. İlde bilinen temel enerji kaynağı Karlıova ilçesindeki alt ısıl değerleri 1458 ve 1663 kcal/kg olan ve toplam 83.662.000 ton görünür rezerve sahip linyit sahasıdır (MTA, 2013a).

Tablo 3.5.7. Bingöl İli Madenleri

Bakır-Kurşun-Çinko (Cu-Pb-Zn)	Genç-Servi-Çobançeşmesi Köyü **Tenör: Ortalama %45Pb-Zn** **Rezerv: 21.600 ton görünür ve muhtemel rezerv**
Çimento Hammaddeleri (Kireçtaşı – Kil)	**Alikirek Köyü Sahası** Tenör: Orta Kalite Rezerv: 125.000.000 ton mümkün kireçtaşı, 2.700.000 ton muhtemel kil rezervi
Demir (Fe)	**Genç-Avnik Koşal, Gonaçtepe, Haylandere, Hamek, Arduvan, Kelmetepe, Kılhaz ve İbrahiman Demir yatak ve zuhurları** Tenör: : %13-61 Fe3O4, Rezerv: % 51.38 Fe3O4 tenörlü 53 milyon ton görünür, % 41-44 Fe3O4 tenörlü 16 milyon ton muhtemel+mümkün rezerv. Demir Çelik işletmelerinin istemiş olduğu limitlerin üzerinde P2O5 (apatit) içerdiğinden yatak işletilmemektedir.
Disten (Dis)	**Genç-Halveliyan Sahası** Tenör :% 5-25 disten ve % 26 Al2O3, Rezerv : 140.000 ton muhtemel rezerv olup yatak işletilmemektedir. Zenginleştirilebilmesi halinde düşük-orta sıcaklık refrakter ve seramik hammaddesi olarak kullanılabilir.
Fosfat (P)	**Genç-Avnik Apatitli Manyetit Sahalar** Fosfat rezervleri apatitli manyetit potansiyelidir. Bölgedeki fosfat yatakları demir ile birlikte işletildiğinde ve zenginleştirme çalışmaları olumlu olması halinde ekonomik olabilecektir. Tenör : % 0. 67-12.96 P2O5 ve % 16-59.42 Fe2O3 Rezerv: 109.137.696 ton görünür+ muhtemel+mümkün.
Kaolen (Kao)	**Merkez-Kurudere Köyü Sahası** Tenör :% 18 Al2O3, % 2 Fe2O3, % 70 SiO2 (alunit içerikli), Rezerv :60.000 ton mümkün rezerv.

Kaynak: *MTA 2013a*

Elazığ ili Doğu Anadolu Fay Zonu üzerinde olduğundan oldukça karmaşık bir jeolojiye sahiptir. Bu karmaşık jeolojik yapılar beraberinde birçok cevherleşmeyi de getirmiştir (Tablo 3.5.8). Elazığ ili ve çevresi, özellikle metalik maden yatakları açısından Türkiye'nin en önemli bölgelerinden bir tanesidir. Bölgedeki başlıca endüstriyel hammadde ve metalik maden yatakları başta krom ve mermer olmak üzere, bakır, kurşun, çinko, demir, manganez,

şelit, florit ve kireçtaşıdır. 26 milyon ton olan (%20 Cr2O3 ve üzeri) Türkiye krom potansiyelinin %45'lik bölümü Guleman bölgesinde bulunmaktadır. Türkiye'de bulunan iki ferrokrom tesisinden biri Guleman'da yer almaktadır. Bölgedeki en önemli kurşun-çinko yataklarından biri Keban-Simli Kurşun-Çinko yatağıdır. Bu yatakta, 86.800 ton görünür, 48.000 ton muhtemel ve 1.000.000 ton mümkün rezerv belirlenmiştir. Metal içeriği olarak ise 77.119 ton Pb ve 90.277 ton Zn tespit edilmiştir.

Bunlar dışında Keban, Palu ve Sivrice ilçelerinde çok sayıda küçük boyutlu bakır-kurşun-çinko-molibden zuhurları bulunmaktadır. İlde çok sayıda manganez cevherleşmeleri bulunmaktadır ancak bunların büyük çoğunluğu küçük boyutlu zuhurlar niteliğindedir. Maden ilçesindeki % 16-20 arasında Mn içeriğine sahip zuhurların toplam rezervi 1.960 tondur. İldeki önemli demir zuhurları Keban ve Baskil ilçelerinde bulunmaktadır. Baskil-Karakaş demir zuhurunda 126.270 ton görünür rezerv, Keban Aşvan demir zuhurunda ise 23.798 ton görünür demir rezervi tespit edilmiştir. Aşvan yatağı geçmiş yıllarda bir miktar işletilmiştir. Bölge endüstriyel hammadde açısından da başta mermer olmak üzere önemli oluşumlara sahiptir. Elazığ, endüstriyel hammadde açısından da başta Alacakaya ilçesindeki Elazığ vişnesi olarak adlandırılan mermer olmak üzere önemli oluşumlara sahiptir. Yöredeki mermer yatakları kişiler ve özel kuruluşlarca işletilmektedir. Mermer dışında ildeki diğer endüstriyel hammaddeler florit ve kireçtaşıdır. Keban-Karamadara sahasında 604 ton görünür rezerve sahip florit ile Sivrice-Örençay'daki 36.250.000 ton muhtemel rezerve sahip kireçtaşlarıdır. (MTA, 2013a).

T.C. KALKINMA BAKANLIĞI 1923

T.C.
1923
KÜLTÜR BAKANLIĞI

Tablo 3.5.8. Elazığ İli Madenleri

Altın (Au)	Keban (Fırat batısı) Au Sahası **Tenör: 1,2 gr/ton Au, 142,9 gr/ton Ag,** **Rezerv: 40.700 ton görünür, 10.600 ton muhtemel rezerv.**
Bakır-Kurşun-Çinko (Cu-Pb-Zn)	**Keban-Simli Pb-Zn İşletmesi** Tenör : % 4.51 Pb, % 5.28 Zn (100 gr/ton Ag değeri bilinmektedir) Rezerv: 86.800 ton görünür, 48.000 ton muhtemel, 1.000.000 ton mümkün rezerv vardır. Metal içeriği olarak 77.119 ton Pb, 90.277 ton Zn bulunmaktadır. Geçmiş yıllarda 577.000 ton tüvenan cevher üretimi yapılmıştır. Yatakta üretim yoktur. **Keban-Zeytindağı zuhuru** Tenör : % 0,7 Zn, % 2 Pb (1.64-2.35 gr/ton Au, 40,1-47,3 gr/ton Ag değerleri bilinmektedir). Rezerv: Zuhur olduğu için rezerve yönelik çalışma yoktur. **Yurtbaşı-Gurbet zuhuru** Tenör : % 37 Zn, % 15,5 Cu, Rezerv: Zuhur olduğundan rezerve yönelik çalışma yoktur. **Palu-Kedek zuhuru** Tenör : % 1.30 Cu, % 0.60 Zn, Rezerv: Zuhur olduğundan rezerve yönelik çalışma yoktur. **Sivrice-Helezür Sahası** Tenör : % 2-3 Cu, %1 Zn, % 30 pirit Rezerv: 50.000 ton muhtemel rezerv. Metal içeriği olarak 1.000 ton Cu, 500 ton Zn, 15.000 ton pirit bulunmaktadır. **Ergani-Şeyhyüt Tepe Sahası** Tenör : % 2 Cu Rezerv: 2.000.000 ton görünür, 3.000.000 ton muhtemel rezerv. **Ergani-Türbe (Kafir,Topaluşağı,Mihrapdağı) Sahası** Tenör : % 1.34 Cu Rezerv: 351.000 ton görünür rezerv. Metal içeriği ise 47.034 ton bakırdır. **Palu-Karaçör (Deri) zuhuru** Tenör : % 7-12 Pb, % 28-40 Zn Rezerv :Zuhur olduğundan rezerve yönelik çalışma yoktur.. **Keban-Nallıziyaret Yatağı** Tenör :% 0.092 Cu, % 0.014 Mo, % 0.054 W. Yataktaki diğer cevher mineralleri Pb, Zn ve F Rezerv: 4.500.000 ton görünür + muhtemel rezerv. **Keban-Bergayın zuhuru** Tenör : % 8 Pb-Zn Rezerv: Zuhur olduğundan rezerve yönelik çalışma yoktur. **Keban-Karamağaradere zuhuru** Tenör :% 1Pb, % 1 Zn ve % ve % 0.76 Mo Rezerv: Zuhur olduğundan rezerve yönelik çalışma yoktur. **Ergani-Ana Yatak** Tenör : % 20.20 pirit, % 12.54 S, % 1.39 Cu Rezerv: 3.500.684 ton görünür rezerv vardır. Metal içeriği 203.628 ton bakırdır. Geçmiş yıllarda yataktan 8-10 milyon ton üretim yapılmış olup, yatak terkedilmiştir. **Ergani-Mihrapdağı Sahası** Tenör : % 2.5 Cu Rezerv: 290.000 ton rezerv belirlenmiştir. Geçmiş yıllarda üretim yapılmıştır. **Ergani-Hacan Sahası** Tenör : % 1.60 Cu Rezerv: 40.000 ton görünür+muhtemel rezerv vardır. Metal içeriği 640 ton bakırdır. **Ergani (Mızır Tepe, Mergen Tepe, Kısabekir) zuhuru** Tenör :%1.38 Cu, Rezerv: Zuhur olduğundan rezerve yönelik çalışma yoktur. **Baskil Nazaruşağı** Tenör :% 2 Cu (2.4 gr/ton Au, 4.2 gr/ton Ag değerleri bilinmektedir). Rezerv: 49.000 ton mümkün rezerv. **Sivrice-Uslu bakır sahası** Tenör : % 0.26 Cu Rezerv: Sahada % 0.26 Cu tenörlü 1.635.653 ton görünür, % 24 Cu tenörlü 2.592.650 ton muhtemel rezerv vardır.
Demir (Fe)	**Merkez-Aşvan Sahası** Tenör : % 31.88 ve % 54.49 Fe Rezerv :% 54.49 Fe tenörlü 23.798 ton görünür rezerv, % 31.88 Fe tenörlü 164.250 ton görünür rezerv vardır. Yatağın bir kısmı geçmiş yıllarda işletilmiştir. **Baskil-Karakaş Sahası** Tenör : % 51.84 Fe, % 6.54 SiO_2, % 0.36 Al_2O_3 Rezerv: 126.270 ton görünür rezerv. Yatağın bir kısmı baraj gölü altında kalmış olup kısmen işletilmiştir. **Keban-(Yahyalı ve Birivan-Hemzikan) Zuhurları** Tenör: Bilinmiyor. Rezerv: 3 adet zuhur. Zuhur olduğundan rezerve yönelik çalışma yoktur.

Florit (F)	**Keban-Karamadara Sahası** Tenör : % 40 CaF2, MnO, Pb, Zn, Fe2S, Mn Rezerv: 604 ton görünür,18.000 ton mümkün rezerv. Yatak geçmiş yıllarda üretilmiş.
Kireçtaşı (Kçt)	**Sivrice (Örençay Köyü) Sahası** Tenör : % 54.30 CaO Rezerv: 36.250.000 ton muhtemel rezerv. **Elazığ-Cipköy** Tenör : - Rezerv: 80.000.000 ton görünür + mümkün + muhtemel rezerv.
Krom (Cr)	22 adet yatak ve zuhur gurubu saptanmıştır. Geçmiş yıllarda çoğunda üretim yapılmıştır. Günümüzde sadece Kapin ve Sori Yataklarında işletme faaliyetleri sürdürülmektedir. Tenör : % 15-35 Cr2O3 Rezerv : % 35 Cr2O3 ve üzeri. 500.000 ton görünür + muhtemel + mümkün rezerv, % 15-35 Cr2O3 tenörlü 7.000.000 ton görünür + muhtemel + mümkün rezerv.
Manganez (Mn)	**Karakoçan (Sağın), Maden (Hazerik, Keydan, Satırlı, Körez, Değirmendere, Şadıyan, Elbistan) Sahaları** Tenör : % 16-20 Mn Rezerv: 2.000 ton toplam rezerv. Yataklar geçmişte işletilmiştir.
Mermer (Mr)	**Guleman-Altınoluk Köyü Yatağı-Elazığ Vişne** Kalite: Kırmızı, yeşil renkli çakıllar gene aynı renkli çimento ile tutturulmasıyla oluşmuşlardır. Sertliği 3, yoğunluğu 2.72 g/cm3, porozitesi % 3,2 Rezerv: 15.000.000 m3. Bu yörede birçok mermer yatakları kişiler ve özel kuruluşlarca işletilmektedir.
Molibden (Mo)-Wolfram (Şel)	**Keban-Soğanlıköy** Tenör : % 0.26 Mo, % 0.051 WO3 Rezerv: 25.000 ton görünür, 230.000 ton muhtemel rezerv.

Kaynak: *MTA 2013a*

Malatya ili, sahip olduğu jeolojik yapı gereği çeşitli maden yatakları oluşumu için uygun bir ortam sunmaktadır. Bölgede yapılan araştırmalar sonucu endüstriyel hammadde ve metalik maden yatak ve zuhurları ortaya çıkarılmıştır (Tablo 3.5.9). Türkiye'nin tek, dünyanın da sayılı profillit yataklarından biri Malatya Pütürge'de bulunmaktadır. Metalik maden açısından, bu yöre demir ve bakır yönüyle zengindir. Ayrıca ilde dolomit, florit, vermikülit, tras, mermer ve çimento hammaddeleri bulunmaktadır. Türkiye'nin en önemli demir yataklarından biri olan Hekimhan-Hasançelebi demir yatakları, Malatya'dadır. Bu yataklarda 865 milyon ton görünür ve muhtemel rezerv, Hekimhan-Deveci'de, 40 milyon ton, Hekimhan-Karakuz'da 14,5 milyon ton rezerv bulunmaktadır. Türkiye'deki Demir yataklarının toplam potansiyelinin yarısından fazlasını oluşturan Hasançelebi Demir Yatağı yüksek titan içeriği nedeniyle işletilememektedir. (MTA, 2013a)

T.C.
MİLLÎ EĞİTİM BAKANLIĞI
1973

Tablo 3.5.9. Malatya İli Madenleri

Bakır-Kurşun-Çinko (Cu-Pb-Zn)	Yeşilyurt-Görgü Sahası **Tenör : % 19,8 Zn, % 6 Pb** **Rezerv: 4.000 görünür, 2.000 muhtemel, 4.000 ton mümkün rezerv. Yatak işletilmektedir.**
Çimento Hammaddeleri (Çmh)	**Darende Sahası** Tenör :- Rezerv: 630.000.000 ton killi kireçtaşı,198.000.000 ton marn, 168.000.000 ton kalkerli marn rezervi.
Demir (Fe)	**Hekimhan-Hasançelebi Demir Yatağı** Tenör : % 15.04 Fe ,% 30 SiO2, % 1.35 S, % 0.06 P ve % 7 TiO2 Rezerv: 865.000.000 ton görünür + muhtemel. Teknolojik sorunlar nedeni ile yataklar işletilmemektedir. **Hekimhan-Deveci Demir Yatağı** Tenör : % 38-52 Fe Rezerv: 40.000.000 ton görünür + muhtemel rezerv. **Hekimhan-Karakuz Demir yatağı** Tenör : % 40-55 Fe Rezerv: 14.500.000 ton görünür + muhtemel rezerv (Karakuz) . Bugüne kadar 1.500.000 ton cevher üretilmiştir. **Hekimhan-Şırzı Demir yatağı** Tenör : % 49 Fe; % 5-7 Mn Rezerv: 276.366 ton görünür + muhtemel hematit, 2566 ton görünür + muhtemel manyetit rezervi. **Kuluncak, Düşüksöğüt, Kızılolukboynu ve Yunnuk** **Demir zuhurları** Tenör : % 10-15 Fe3O4 (Kuluncak, Düşüksöğüt ve Kızılolukboynu zuhurları); % 45-50 Fe3O4 ve hematit (Yunnuk zuhuru) Rezerv: 42.350.000 ton görünür + muhtemel rezerv. . **Doğanşehir-Sürgü (Gösten tepe, Çej Tepe, Çakşak Tepe, Demir Tepe) Demir Zuhurları** Tenör : % 40-55 Fe Rezerv: 1.215.000 ton görünür + muhtemel rezerv.
Dolomit (Dol)	**Hekimhan-Zorbahan Dağı Sahası** Tenör : % 29-32 CaO, % 20-22 MgO Rezerv: 121.875.000 ton görünür rezerv.
Florit (F)	**Darende-Kuluncak Sahası** Tenör: Floritin yanında U, B, Fe, Cu, Zn, Cr mineralleri de vardır. Rezerv: Geçmiş yıllarda işletilmiştir.
Krom (Cr)	**Hekimham-Bıcır Sahası** Tenör : % 42 Cr2O3 Rezerv: 29.760 ton görünür, 140.000 ton muhtemel rezerv.
Kum-Çakıl (Kçm)	**Arapgir-Tahma Çayı Sahası** Kalite: İyi Rezerv: 25.000.000 m3 muhtemel rezerv. **Arapgir-Arapgir Çayı Sahası** Kalite: Beton ve sıva agregası Rezerv: 200.000 m3 muhtemel rezerv. **Darende-Yazıköy, Ortaköy Sahaları** Kalite: Beton ve sıva agregası Rezerv: 40.000 m3 muhtemel rezerv.
Pirofillit (Prf)	**Pütürge Pirofillit Yatağı** **Dölek Yöresinde** Tenör :% 13-19 Al2O3 Rezerv: 184.000 ton görünür +muhtemel rezerv. **Babik Yöresinde** Tenör :% 13-33 Rezerv: 2.344.562 ton görünür seramik ve refrakter hammadde rezervi, 3.644.430 ton görünür çimento ve yer karosu hammadde rezervi tespit edilmiştir. Ayrıca yörede 6.500.000 ton muhtemel rezerv vardır.
Vermikülit (Ver)	**Darende Sahası** Tenör : % 0.35 vermikülit. Genleşme oranı 2. Rezerv: 2.175.192 ton görünür + muhtemel, 216.150 ton mümkün rezerv.
Tuğla-Kiremit	**İl civarlarında** Kalite: iyi Rezerv: 70-80 milyon ton jeolojik rezerv.

Kaynak: MTA 2013a

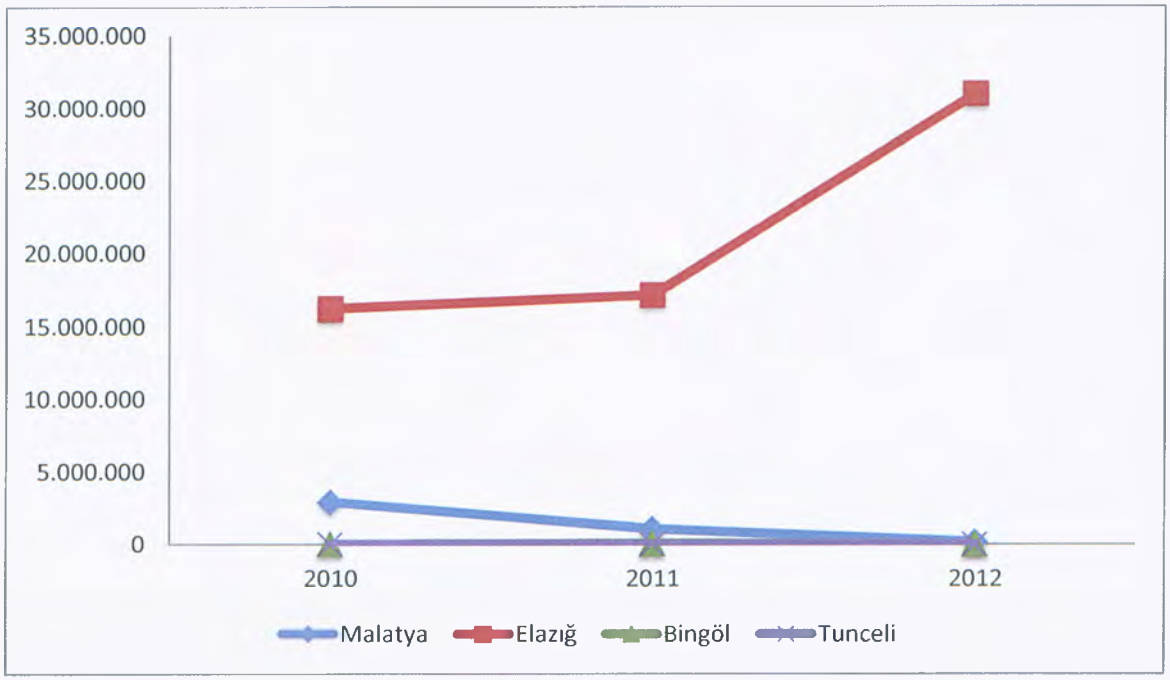

T.C.
KÜTÜPHANE BAŞKANLIĞI

Tunceli ili gerek metalik gerek endüstriyel hammaddeler bakımından çok zengin potansiyele sahip değildir (Tablo 3.5.10). Bakır-kurşun-çinko ile ilgili yapılan çalışmalarda Ovacık-Kakbil zuhurunda küçük boyutlu bir cevherleşme bulunmaktadır. Kromla ilgili yapılan çalışmalarda Pülümür-Bağderesi sahasında 16.000 ton muhtemel rezerv tespit edilmiştir. Yatak geçmiş yıllarda işletilmiştir. Ovacık ilçesindeki Çolaklar, Harmikızılçayır, ve Berke sahalarında da 2.500 ton görünür, 4.800 ton muhtemel rezerv tespit edilmiştir. Yataklardan geçmiş yıllarda 6.750 ton cevher üretilmiştir. Merkez, Çemişgezek ve Mazgirt ilçelerinde elenerek kullanılabilecek nitelikte toplam 140.000 m3, Ovacık ve Pertek ilçelerinde de inşaat için kullanılmaya elverişli toplam 65.000 m3 muhtemel kum-çakıl rezervi bulunmaktadır. Pülümür-Pardıköyü Jips zuhurlarında ise toplam 1 milyon ton muhtemel jips rezervi belirlenmiştir. Mazgirt-Akpazar sahasında ise iyi kalitede 24 milyon ton tuğla-kiremit rezervi bulunmaktadır (MTA, 2013a).

Tablo 3.5.10. Tunceli İli Madenleri

Bakır (Cu)	Ovacık (Mamlıs, Kakbil) zuhuru **Tenör : % 4.52 Cu** **Rezerv: Zuhur olduğundan rezerve yönelik çalışma yoktur.**
Jips (Jips)	**Pardı Köyü Sahası** Tenör :- Rezerv: 1.000.000 ton muhtemel rezerv.
Krom (Cr)	**Pülümür-Bağderesi Sahası** Tenör : % 43 Cr2O3 Rezerv: 16.000 ton muhtemel rezerv. Yatak geçmiş yıllarda işletilmiştir. **Resmezza Der-Zilezur Sahası** Tenör : % 43 Cr2O3 Rezerv: 9.000 ton mümkün rezerv. Yatak geçmiş yıllarda işletilmiştir. **Ovacık (Çolaklar, Harmikızılçayır, Berke) Sahaları** Tenör : % 42-54 Cr2O3 Rezerv: 2.500 ton görünür, 4.800 ton muhtemel rezerv. Yataklardan geçmiş yıllarda 6.750 ton cevher üretilmiştir.
Kum-Çakıl (Kçm)	**Merkez-Munzur, Pülümür Çayları Sahaları** Kalite: Elenerek kullanılabilir Rezerv: 120.000 m3 muhtemel rezerv. **Çemişkezek-Togardere Sahası** Kalite: Elenerek kullanılabilir, Rezerv: 10.000 m3 muhtemel rezerv. **Mazgirt-Lazlan, Göktepe Köyü Sahası** Kalite: Elenerek kullanılmaktadır, Rezerv: 10.000 m3 muhtemel rezerv. **Ovacık-Çakmaklı Köyü Sahası** Kalite: Beton agregası olarak kullanılmaktadır, Rezerv: 25.000 m3 muhtemel rezerv. **Pertek-Hozat Dere Sahası** Kalite: İnşaat agregası Rezerv: 40.000 m3 muhtemel rezerv.
Tuğla-Kiremit (TğKi)	**Mazgirt -Akpazar Sahası** Kalite: Orta-iyi Rezerv: 24.000.000 ton muhtemel rezerv.

Kaynak: *MTA 2013a*

Kaynak: TÜİK 2013

Şekil 3.17. ISIC C (Tüm Ekonomik Faaliyetlerin Uluslararası Standart Sanayi Sınıflaması - Düzey 1) ve İllere göre ihracat (US $) (2010-2012)

ISIC C ve İllere göre ihracat verilerinin son 3 yıla dağılımı incelendiğinde (Şekil 3.17), Elazığ'da maden ihracatının diğer illere göre çok daha yüksek düzeyde gerçekleştiği ve artış kaydettiği, buna karşın Tunceli'den hiç ihracat yapılmadığı görülmektedir. Öte yandan Malatya'da maden ihracatında son 3 yılda düşüş görülmektedir. Elazığ'dan yapılan ihracat rakamlarının 2013 yılının ilk yarısında çok daha yüksek seviyelerde olduğu, bu artışının temel nedeninin mevcut tesislerin yaptıkları ihracatı Elazığ üzerinden göstermeye başlaması olduğu bilinmektedir.

3.5.5 Enerji Sektörü ve Yenilenebilir Enerji

Enerji verimliliği; enerjide arz güvenliğinin sağlanması, dışa bağımlılıktan kaynaklanan risklerin azaltılması, enerji maliyetlerinin sürdürülebilir kılınması, iklim değişikliği ile mücadelenin etkinliğinin artırılması ve çevrenin korunması gibi ulusal stratejik hedefleri tamamlayan ve bunları yatay kesen bir kavramdır. (Enerji Verimliliği Genel Müdürlüğü, 2012) Yenilenebilir enerji kaynakları rüzgâr, güneş, hidrolik, jeotermal ve biyokütle enerji kaynakları olarak sıralanabilir.

T.C. KALKINMA BAKANLIĞI 1923

Dünyada enerji üretimi büyük ölçüde termik kaynaklara dayanmaktadır ancak bununla birlikte yenilenebilir enerji kaynaklarından elde edilen enerji de son yıllarda artış göstermiştir. 2010 yılı küresel birincil enerji tüketimi içinde hidrolik dışındaki yenilenebilir enerji sadece % 1,8 pay almıştır. Bununla birlikte yenilenebilir kaynaklardan elektrik üretimi bir önceki yıla göre % 15,5 artmıştır. Bu artıştaki en büyük etki % 22,7 oranında artan rüzgar enerjisi üretimi olmuştur. (TMMOB Makine Mühendisleri Odası, 2012) Türkiye'de ise enerji gereksinimi zamanla artmakta ve petrol ve doğalgaz başta olmak üzere enerji ihtiyacını dışarıdan karşılamaktadır. Mevcut durumda Türkiye Avrupa'nın altıncı büyük elektrik piyasası konumundadır. 2010'da ithal enerji bağımlılığı % 71,5 olan Türkiye'nin yıllık enerji talep artışı (1990'dan itibaren) % 4,6 olarak gerçekleşmiştir.

2010 yılı Türkiye toplam birincil enerji tüketiminin % 89,3'lük kısmını fosil yakıtlar oluşturmaktadır. Yenilenebilir enerjinin payı ise % 2,4'lük kısmını oluşturmaktadır (Tablo 3.5.11).

Yerli enerji üretimi, 2010'da ise 32,493 MTEP olarak gerçekleşmiştir. Bu değerin % 49,3'ünü linyit ve daha az miktarda asfaltit oluşturmaktadır. Taş kömürü üretiminin toplam üretim içindeki payı % 4,6'dır. Hidrolik ve diğer yenilenebilir kaynaklarından yapılan üretim, yerli üretimin % 21,9'unu oluşturmakta ve toplam enerji talebinin % 6,5'ini teşkil etmektedir. Katı olmayan fosil yakıtlar (petrol ve doğal gaz) yerli üretim içinde % 10,1 gibi çok düşük bir paya sahiptirler. Hatta ticari olmayan odun ve bitkinin yerli üretimdeki payı % 14'le petrol ve doğal gaz toplamını geçmektedir. (TMMOB Makine Mühendisleri Odası, 2012)

Tablo 3.5.11. Türkiye'nin Birincil Enerji Üretimi (2010)

	Linyit + Asfaltit	Taş Kömürü	Odun + Bitki	Petrol	Doğal Gaz	Yenilenebilir	Toplam
Birincil Enerji Üretimi (Bin TEP*)	16.012	1.511	4.558	2.671	625	7.116	32.493
Üretim İçindeki Payı (%)	49,3	4,6	14	8,2	1,9	21,9	100

***TEP:** (Ton Eşdeğer Petrol) tüm enerji birimlerinin (kg, m3, ton, kWh) aynı kategoride değerlendirilebilmesi için uluslararası kabul görmüş birim. 1 TEP, 1 ton petrolün yakılmasıyla elde edilecek enerjiye tekabül etmektedir.*

***Kaynak:** (TMMOB Makine Mühendisleri Odası, 2012)*

Tablo 3.5.12. Türkiye'nin Genel Enerji Dengesi (1990-2010)

	1990	2010	Değişim
Toplam Enerji Talebi	52,9	109,2	106%
Toplam Yerli Üretim	25,6	32,4	26%
Toplam Enerji İthalatı	30,9	87,4	182%
Yerli Üretimin Talebi Karşılama Oranı	48%	29,70%	-40%

Kaynak: *(TMMOB Makine Mühendisleri Odası, 2012)*

1990-2011 döneminde elektrik üretiminin kaynaklara göre dağılımı incelendiğinde, taş kömürünün payının ithal kömüre ağırlık verilmesi nedeniyle altı kat arttığını, linyitin payının, ithal doğal gaz yakıtlı santrallerin tercih edilmesi nedeniyle yarı yarıya oranda gerilediğini, doğal gazın payının % 130,6 oranında yükseldiğini, hidrolik enerjinin payının da yarısına düştüğünü, rüzgâr, jeotermal vb. yenilenebilir kaynakların % 1,4'lük bir paya ulaştığını görmek mümkündür. (TMMOB Makine Mühendisleri Odası, 2012)

Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı Yenilenebilir Enerji Genel Müdürlüğü Türkiye'nin enerji verimliliği alanındaki yol haritasını oluşturmak amacıyla 2012 yılında Enerji Verimliliği Strateji Belgesi'ni hazırlamıştır. Bu belgeye göre, 2023 yılında Türkiye'nin GSYİH başına tüketilen enerji miktarının (enerji yoğunluğunun) 2011 yılı değerine göre en az %20 azaltılması hedeflenmektedir. Türkiye'de yıllardır gözlemlenen kalkınma ve nüfus artışı kaynaklı yüksek talep artışı son yıllarda da devam etmektedir. Son yıllarda doğalgaza dayalı tesislerin toplam kapasitelerinin Türkiye'nin toplam kurulu güç kapasitesi içerisindeki payı hızla artarken, hidroliğin de içinde yer aldığı yenilenebilir enerji kaynaklarının ülkemiz toplam kurulu gücü içindeki payının düşmekte olduğu görülmektedir. Yeni yenilenebilirler olarak bilinen jeotermal, rüzgâr ve biyokütle santrallerinin sayısının ülkemizde son yıllarda hızla artmasına rağmen, bunların Türkiye'nin toplam kurulu gücü içindeki payları hala çok sınırlı kalmaktadır. (Enerji Verimliliği Genel Müdürlüğü, 2012)

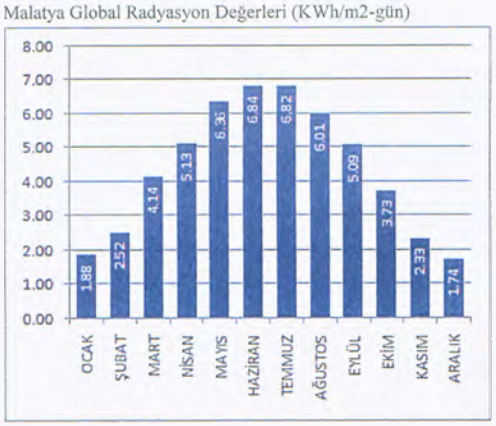
Bölgede hidroelektrik santralleri dışında yenilenebilir kaynaklardan yararlanılmamaktadır (Tablo 3.5.13 ve Tablo 3.5.14). Ancak bölge yenilenebilir enerji kaynakları bakımından incelendiğinde özellikle güneş enerjisi potansiyelinin yüksek olduğu görülmektedir (Şekil 3.18, 3.19, 3.20 ve 3.21).

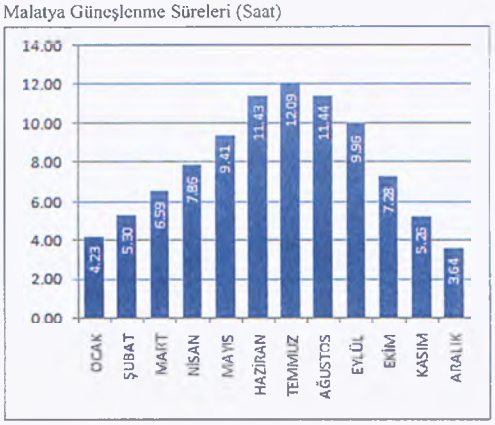

Malatya Global Radyasyon Değerleri (KWh/m2-gün)

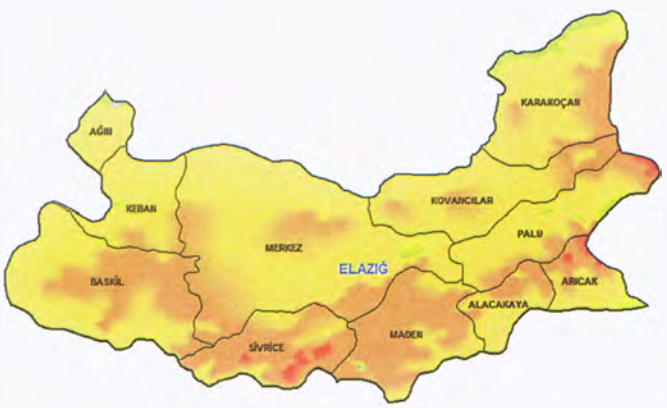

Malatya Güneşlenme Süreleri (Saat)

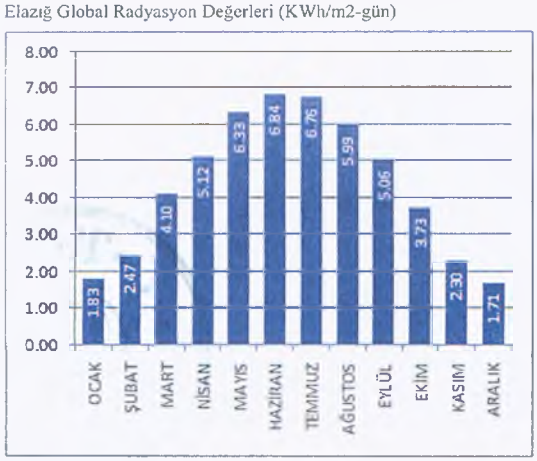
Kaynak: (Yenilenebilir Enerji Genel Müdürlüğü, 2013)

Şekil 3.18. Malatya Global Güneş Radyasyon Dağılımı

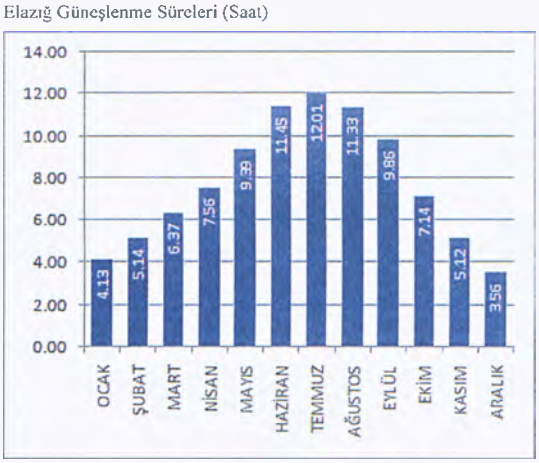

Elazığ Global Radyasyon Değerleri (KWh/m2-gün)

Elazığ Güneşlenme Süreleri (Saat)

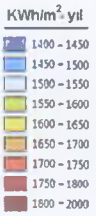

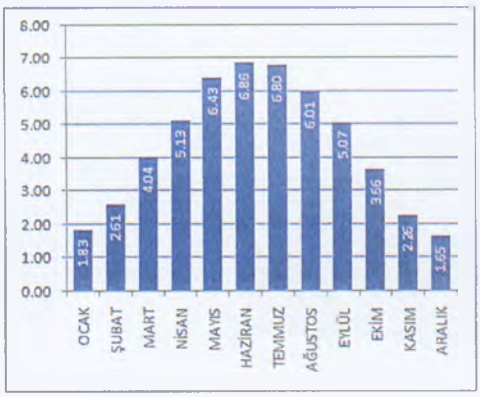
Kaynak: (Yenilenebilir Enerji Genel Müdürlüğü, 2013)

Şekil 3.19. Elazığ Global Güneş Radyasyon Dağılımı

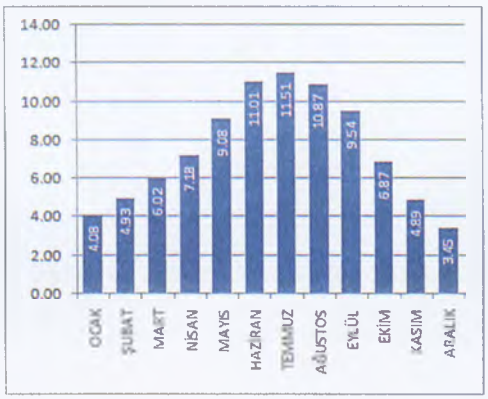

Bingöl Global Radyasyon Değerleri (KWh/m2-gün)

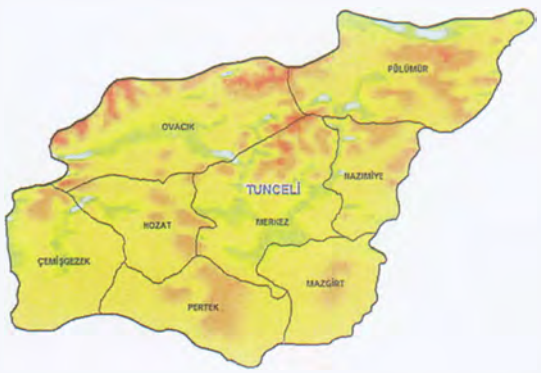

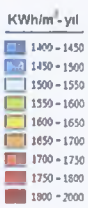
Bingöl Güneşlenme Süreleri (Saat)

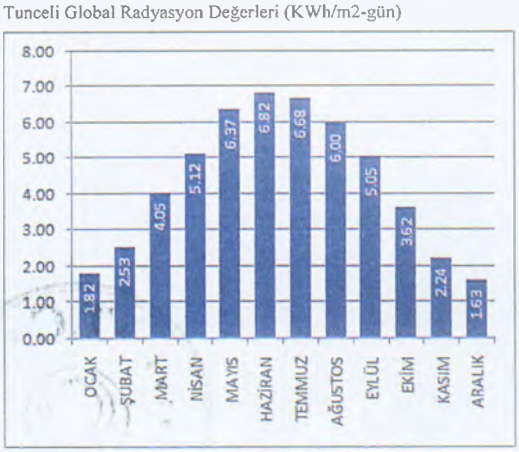
Kaynak: *(Yenilenebilir Enerji Genel Müdürlüğü, 2013)*

Şekil 3.20. Bingöl Global Güneş Radyasyon Dağılımı

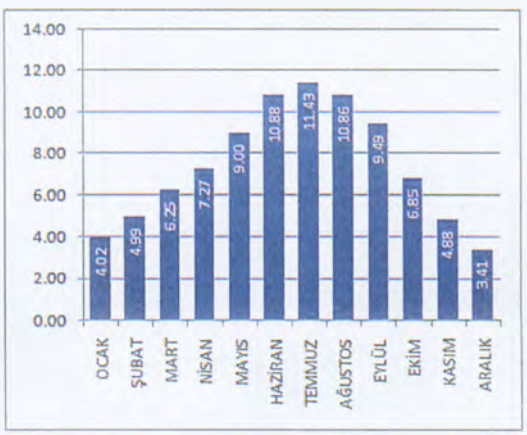

Tunceli Global Radyasyon Değerleri (KWh/m2-gün)

Tunceli Güneşlenme Süreleri (Saat)

Kaynak: *(Yenilenebilir Enerji Genel Müdürlüğü, 2013)*

Şekil 3.21. Tunceli Global Güneş Radyasyon Dağılımı

T.C. KALKINMA BAKANLIĞI 1923

Tablo 3.5.13. Türkiye'de Elektrik Enerjisi Üretiminin Enerji Kaynaklarına Göre Dağılımı (1990-2011)

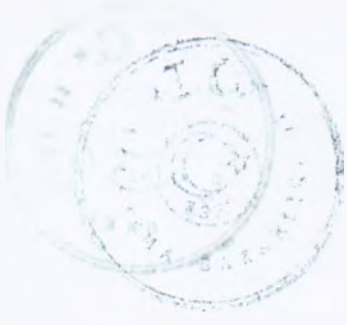
	Taşkömürü		Linyit		Akaryakıt		Doğalgaz		Biyogaz, Atık ve Diğer		Termik		Hidrolik		Jeotermal ve Rüzgar		Toplam	
	GWh	%	GWh	%	GWh	%	GWh	%	GWh	%	GWh	%	GWh	%	GWh	%	GWh	%
1990	621	0,7	19.560	21,3	3.942	4,3	10.192	11,1	0	0,0	34.315	37,4	23.148	25,2	80	0,1	91.858	100
2011	25.159	6,3	39.415	9,9	3.804	1,0	102.131	25,6	450	0,1	170.959	42,8	52.078	13,0	5.394	1,4	399.390	100

Kaynak: (TMMOB Makine Mühendisleri Odası, 2012)

Tablo 3.5.14. TRB1 Bölgesinde Elektrik Üretimi Lisanslarının Kaynak Türlerine Göre Dağılımı (2011)

	Rüzgar Kurulu Güç (MW)	Hidrolik Kurulu Güç (MW)	Jeotermal Kurulu Güç (MW)	Diğer Yenilenebilir Kurulu Güç (MW)	Termik Kurulu Güç (MW)	Toplam Kurulu Güç (MW)	Türkiye Kurulu Güç Payı
MALATYA	0,00	43,00	0,00	0,00	0,00	43,00	0,08%
ELAZIĞ	0,00	1.437,00	0,00	0,00	0,00	1.437,00	2,73%
BİNGÖL	0,00	170,00	0,00	0,00	0,00	170,00	0,32%
TUNCELİ	0,00	107,00	0,00	0,00	0,00	107,00	0,20%
TRB1	0,00	1.757,00	0,00	0,00	0,00	1.757,00	3,33%
TÜRKİYE	7.479,25	19.483,33	401,05	158,79	35.641,65	63.164,07	100%

Kaynak: EPDK-Elektrik Piyasası Sektör Raporu ve ETKB verilerinden derlenmiştir.

Güneş enerjisi güç santrali için uygunluk şartları incelendiğinde yılda en az 2000 saat güneşlenme süresi, metrekare başına yıllık 1500 kWh'lık bir güneş enerjisi değeri olması ve 4 saatlik güneşlenme süresine sahip gün sayısının 150 den az olmaması gerekmektedir. Bu değerlere göre, TRB1 bölgesi güneş enerjisi bakımından yüksek potansiyele sahip bölgelerden biridir.

Bölgenin rüzgâr enerjisi potansiyeli incelendiğinde, Balıkesir, Çanakkale gibi yüksek potansiyele sahip illerle kıyaslanırsa kurulabilecek rüzgar enerji santralı güç kapasitelerinin oldukça düşük değerlerde olduğu görülmektedir (Tablo 3.5.16). Ancak yenilenebilir enerji genel müdürlüğü tarafından hazırlanan rüzgar enerjisi haritalarına göre Maden ve Arapgir ilçelerinde rüzgar hız dağılımı ve toplam kapasite istenen değerleri göstermektedir (Harita 3.7a-d). Hali hazırda Arapgir'de rüzgâr enerjisi yatırımı için ölçüm çalışmaları başlatılmış, sonuçların olumlu olması halinde yatırımın gerçekleştirilmesi beklenmektedir. Tunceli ve Bingöl illerinin ise rüzgâr enerjisi potansiyeli açısından elverişli olmadığını görmekteyiz.

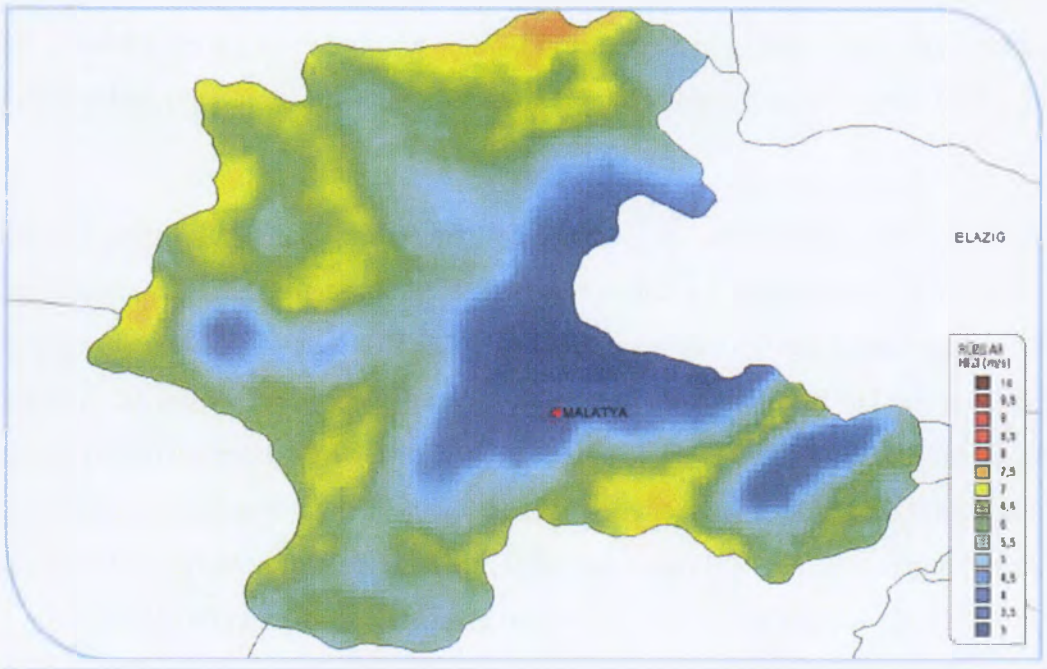
Tablo 3.5.15. TRB1 Bölgesi ve Bazı İllerde Kurulabilecek Rüzgâr Enerji Santralı Güç Kapasiteleri

	Güç Kapasitesi (MW)
MALATYA	1.395,04
ELAZIĞ	1.028,40
BİNGÖL	61,44
TUNCELİ	13,12
ÇANAKKALE	13.012,56
BALIKESİR	13.827,36

Kaynak: *(Yenilenebilir Enerji Genel Müdürlüğü, 2012)*

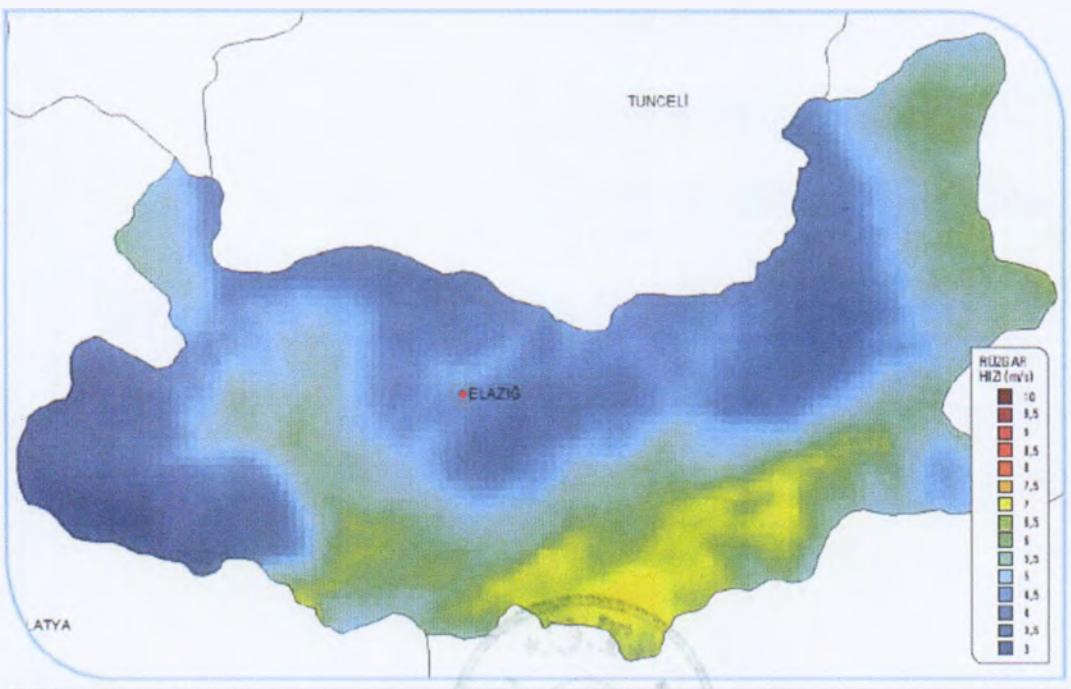

a- Malatya İli Rüzgâr Hız Dağılımı

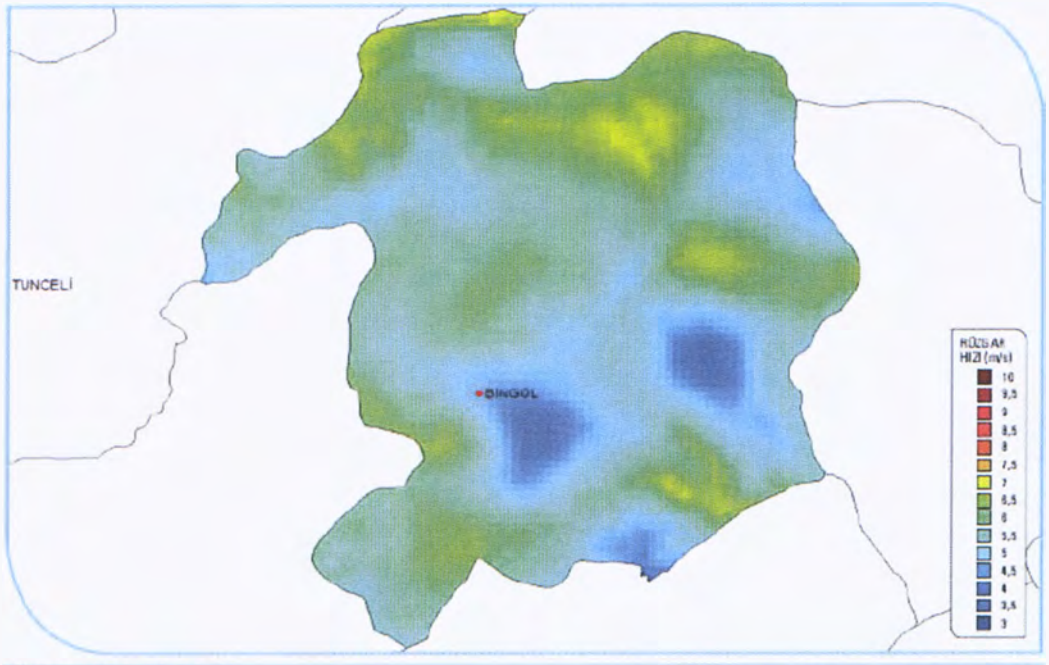
Rüzgar Hızı - 50 m

b- Elazığ ili Rüzgâr Hız Dağılımı

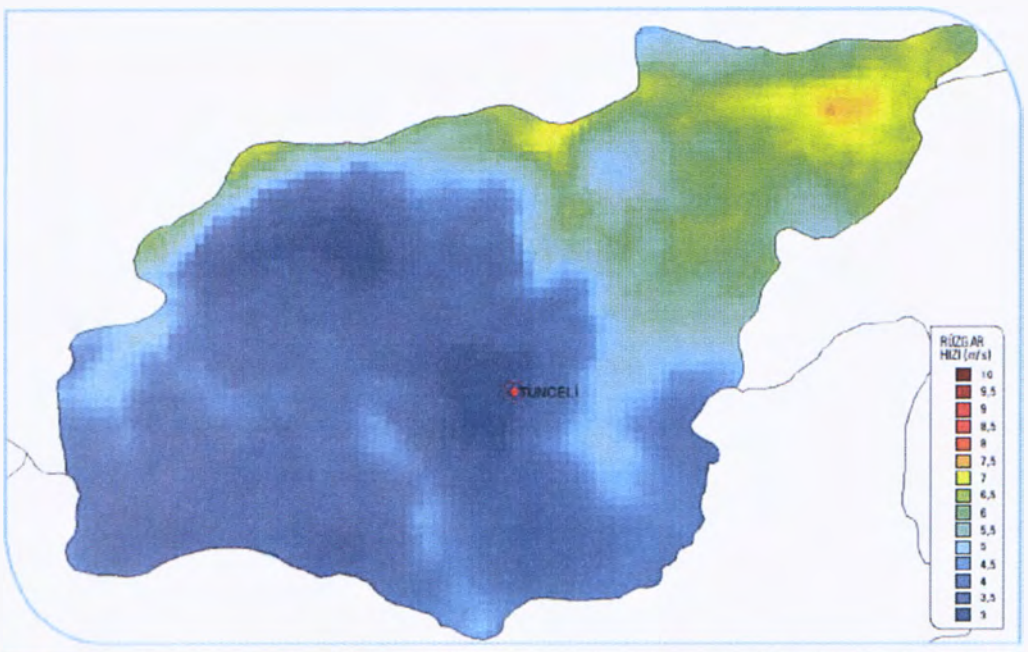
Rüzgar Hızı - 50 m

c- Bingöl İli Rüzgâr Hız Dağılımı

Rüzgar Hızı - 50 m

d- Tunceli İli Rüzgâr Hız Dağılımı

Rüzgar Hızı - 50 m

Kaynak: *(Yenilenebilir Enerji Genel Müdürlüğü, 2013)*

Harita 3.8. TRB1 Bölgesi Rüzgâr Hız Dağılımları

Hidrolik kaynaklı elektrik üretimine uygun alanların belirlenmesi ise diğer kaynaklardan farklı olarak Elektrik İşleri Etüt İdaresi Genel Müdürlüğü (EİE) ve DSİ yetkisi dâhilindedir. İki genel müdürlükçe geliştirilen master plan, ön inceleme ve ilk etüt düzeyindeki projeler için müracaat olması durumunda şirket tarafından fizibilite raporu hazırlamaktadır. Hazırlanan fizibilite raporları ise DSİ tarafından uygun bulunursa EPDK tarafından lisans verilmektedir. Bu ikili yapının uygulamada aksaklıklara neden olduğu bilinmektedir.

Türkiye'nin;

Brüt, teorik hidroelektrik enerji potansiyeli 433 TWh/yl,

Teknik yapılabilir hidroelektrik enerji potansiyeli 216 TWh/yl,

Ekonomik yapılabilir hidroelektrik enerji potansiyeli 170 TWh/yl 'dir. Bu ekonomik yapılabilir hidroelektrik enerji potansiyelinin ise 57.472 Gwh/Yıl'ı üretime katılmıştır. (Dünya Enerji Konseyi Türk Milli Komitesi, 2013)

4628 ve "Su Kullanım Anlaşması" Yönetmeliği"nin yürürlüğe girmesiyle birlikte de hidroelektrik projeler, özel sektöre açılmış ve kamu tamamen bu alandan çekilmiştir ve kısa zamanda çok sayıda HES projesi ortaya çıkmıştır. Tüzel kişilerce hazırlanan ve çoğu nehir tipi olan bu projelerin, birbiri ardına dizilerek dere yatağı suyu göremeden borular ve tünellerle denize ya da göllere kadar ulaştırılmaktadır. (HES'ler baraj tipi (depolamalı) ve nehir tipi (depolamasız) olarak ikiye ayrılırlar.) Bu konuda en fazla mağdur olan bölgeler Karadeniz ve Akdeniz bölgeleridir. Doğu Anadolu Bölgesi ise en çok etkilenen 3. bölgedir (Dünya Enerji Konseyi Türk Milli Komitesi, 2013). TRB1 Bölgesi HES projeleri incelendiğinde ise 2013 yılı itibariyle bölgede 94 adet proje hazırlanmış, bunların 35'i inşa ve işletme aşamasındadır (Tablo 3.5.16). İnşa aşamasında olan santrallerin tamamının özel işletme statüsünde olduğu ve halihazırda işletilen santrallerin sadece 2 adedinin devlet tarafından işletildiği görülmektedir. Bunun yanı sıra hazırlanan projelerin büyük çoğunluğu (94 projenin 61 adedi) özel işletme statüsünde nehir tipi projeler olmasına rağmen, yıllık üretimi projeler toplamının %16'sını kadardır. Üretim lisansı verilen HES'lerin yatırım maliyetini 3-7 yılda amorti ettiği göz önüne alındığında, sermaye yatırımlarının kısa sürede kâr elde etme amacıyla gerekli yükümlülükleri yerine getirmediği durumları ortaya çıkarmaktadır. Bu durum santrallerden nehirlere can suyunun bırakılıp bırakılmadığına ilişkin kontrol sisteminin ve işletmelerin denetimlerinin düzenli yapılması gereğini ortaya

koymaktadır.

Saha araştırmalarında ayrıca doğal ve tarihi güzellikler, insan yaşamı ve kültürel yapı için olumsuz etkiler barındıran projelerin kamu tepkisiyle karşılaştığı tespit edilmiştir. Buna dayanarak hidrolik enerji potansiyelinin tespitinde ekolojik ve kültürel değerlerin dikkate alınması gerektiği ortaya çıkmıştır.

Hidrolik potansiyelin elektrik üretimi için kullanılacağı bölgelerde, kurulu güce göre inşa edilecek HES'lerin havza bazında, iletim ve/veya dağıtım sistemi bağlantı hatları ve üretim tüketim dengesiyle birlikte çevresel etkilerin de göz önüne alındığı bütüncül bir anlayışla değerlendirilmesi gerekmektedir.

Tablo 3.5.16. TRB1 Bölgesi HES Projeleri (2013)

	Baraj Adı	Proje Yeri (İl-İlçe)	Su Kaynağı	Proje Seviyesi (İşletmede, İnşa Halinde, Fizibilite, Master Plan, vd.)	İşletme Durumu (Devlet, Özel)	Kurulu Güç (MW)	Yıllık Üretim (GWh)
1	Kaynarca Regülatörü ve HES	Bingöl	Kaynarca D.	Fizibilite raporu hazırlanmış	Özel	12.7	29.7
2	Aşağı Kaleköy Barajı ve HES	Bingöl - Beyhan-Gökdere-Genç	Murat	Fizibilite raporu hazırlanmış	Özel	450.0	1038.0
3	Gözeler Reg. ve HES	Bingöl - Beyhan-Gökdere-Genç	Murat	Fizibilite raporu hazırlanmış	Özel	60.0	265.0
4	Vahkin Regülatörü ve HES	Bingöl - Genç	Vahkin D.	Fizibilite raporu hazırlanmış	Özel	1.8	5.2
5	Birsu I-II-III HES	Bingöl - Genç	Sarum Ç.	Fizibilite raporu hazırlanmış	Özel	94.9	230.7
6	Bingöl-2 Regülatörü ve HES	Bingöl - Ilıcalar	Göynük	Fizibilite raporu hazırlanmış	Özel	17.4	46.6
7	Saf Regülatörü ve HES 2	Bingöl - Karlıova	Göynük	Fizibilite raporu hazırlanmış	Özel	29.7	68.1
8	Saf Regülatörü ve HES 3	Bingöl - Karlıova	Göynük	Fizibilite raporu hazırlanmış	Özel	23.6	55.7
9	Uludere Regülatörü ve HES	Bingöl - Karlıova	Uludere Ç.	Fizibilite raporu hazırlanmış	Özel	6.8	28.1
10	Kazan Barajı ve HES	Bingöl - Karlıova	Peri Çayı	Fizibilite raporu hazırlanmış	Özel	20.0	75.2
11	Ankira Barajı ve HES	Bingöl - Karlıova	Büyüksu Ç.	Fizibilite raporu hazırlanmış	Özel	12.0	24.3
12	Karataş Regülatörü 1 ve HES	Bingöl - Karlıova-Yedisu	Peri Çayı	Fizibilite raporu hazırlanmış	Özel	34.1	127.0
13	Karataş Regülatörü 2 ve HES	Bingöl - Karlıova-Yedisu	Peri Çayı	Fizibilite raporu hazırlanmış	Özel	8.8	24.7
14	Ilıca Regülatörü ve HES	Bingöl - Kığı	Küçük Ç.	Fizibilite raporu hazırlanmış	Özel	15.5	43.2
15	Gökçe Regülatörü ve HES	Bingöl - Merkez	Gökçe D.	Fizibilite raporu hazırlanmış	Özel	26.7	45.6
16	Çapakçur Regülatörü ve HES	Bingöl - Merkez	Göynük	Fizibilite raporu hazırlanmış	Özel	1.7	8.2
17	Bayram Regülatörü ve HES	Bingöl - Merkez	Gayt Ç	Fizibilite raporu hazırlanmış	Özel	1.2	9.0
18	Doğu Regülatörü ve HES	Bingöl - Solhan	Giloran D.	Fizibilite raporu hazırlanmış	Özel	6.0	13.5
19	Solhan Regülatörü ve HES	Bingöl - Solhan	Giloran D.	Fizibilite raporu hazırlanmış	Özel	2.0	6.8
20	Duru Barajı ve Regülatörü ve HES	Bingöl - Yedisu	Peri Suyu	Fizibilite raporu hazırlanmış	Özel	66.7	178.2
21	Abdalan Reg. I - II ve HES	Bingöl - Yedisu	Şampaşa D.	Fizibilite raporu hazırlanmış	Özel	7.1	14.9
22	Küçüksu Regülatörü ve HES	Elazığ - Alacakaya	Han Çayı	Fizibilite raporu hazırlanmış	Özel	2.0	6.6
23	Hisar Regülatörü ve HES	Elazığ - Arıcak	Kummek deresi	Fizibilite raporu hazırlanmış	Özel	5.3	12.0
24	Beyhanı II Barajı ve HES	Elazığ - Palu	Murat nehri	Fizibilite raporu hazırlanmış	Özel	225.0	550.7
25	Demir Regülatörü ve HES	Erzincan - Kemaliye	Miran çayı	Fizibilite raporu hazırlanmış	Özel	4.0	8.1
26	Burak Ömer Regülatörü ve HES	Erzincan - Kemaliye	Kocaçimen deresi	Fizibilite raporu hazırlanmış	Özel	6.0	29.9
27	Ziyaret Regülatörü ve HES	Erzincan - Kemaliye	Barasor çayı	Fizibilite raporu hazırlanmış	Özel	3.8	8.4

28	Kayısı Regülatörü ve HES	Malatya - Akçadağ	Sultansuyu brj.k.
29	Sadıklı Regülatörü ve HES	Malatya - Akçadağ	Tohma suyu
30	Yoncalı Regülatörü ve HES	Malatya - Arapgir	Kozluk çayı
31	Kozluk Regülatörü ve HES	Malatya - Arapgir	Kozluk çayı
32	Kınık Regülatörü ve HES	Malatya - Arguvan	Cevizli çayı
33	İlmer Regülatörü ve HES	Malatya - Darende	Tohma suyu
34	Çukurkaya Regülatörü ve HES	Malatya - Darende	Tohma suyu
35	Çatalbahçe Barajı ve HES	Malatya - Darende	Tohma suyu
36	Kuşkonmaz Regülatörü ve HES	Malatya - Darende	Tohma suyu
37	Kaynarca Barajı ve HES	Malatya - Darende	Ayvalı Tohma s.
38	Gemköprü Regülatörü 1-2 ve HES	Malatya - Doğanşehir	Karanlık dere
39	Kayalı Regülatörü ve HES	Malatya - Doğanşehir	Sürgü çayı
40	Karanlıkdere Regülatörü ve HES	Malatya - Doğanşehir	Karanlık dere
41	Kayabaşı Regülatörü ve HES	Malatya - Doğanşehir	Karanlık dere
42	Mengel Regülatörü ve HES	Malatya - Pütürge	Fındık çayı
43	Kartaltaşı Regülatörü 1 ve HES	Malatya - Pütürge	Kaman çayı
44	Kartaltaşı Regülatörü 2 ve HES	Malatya - Pütürge	Kaman çayı
45	Kırım Regülatörü ve HES	Malatya - Pütürge	Gelipolan - Gelisayyan D.
46	Tagar Regülatörü ve HES	Tunceli - Çemişgezek	Tagar çayı
47	İnköy Regülatörü ve HES	Tunceli - Hozat	Hozat çayı
48	Pülümür Barajı ve HES	Tunceli - Merkez	Pülümür çayı
49	Akyayık Barajı ve HES	Tunceli - Ovacık	Mercan çayı
50	Bozkaya Barajı ve HES	Tunceli - Ovacık	Munzur suyu
51	Kaletepe Barajı ve HES	Tunceli - Ovacık	Munzur suyu
52	Konaktepe Barajı ve HES I - II	Tunceli - Ovacık	Munzur suyu
53	Çobanyurdu Regülatörü 1 HES	Tunceli - Pertek	Singeç çayı
54	Çobanyurdu Regülatörü 2 HES	Tunceli - Pertek	Singeç çayı
55	Pülümür Dokuzkaya Regülatörü ve HES	Tunceli - Pülümür	Pülümür çayı
56	Pülümür I - II Reg.ve HES	Tunceli - Pülümür	Pülümür çayı
57	Haskar I - II Regülatörü ve HES	Tunceli - Pülümür	Pülümür çayı
58	Hakis Reg.ve HES	Tunceli - Pülümür	Hakis Ç.

Fizibilite raporu hazırlanmış	Özel	6.2	15.4
Fizibilite raporu hazırlanmış	Özel	7,0	35.2
Fizibilite raporu hazırlanmış	Özel	5.2	14.2
Fizibilite raporu hazırlanmış	Özel	7.1	28.1
Fizibilite raporu hazırlanmış	Özel	0.9	1.9
Fizibilite raporu hazırlanmış	Özel	5,4	35,1
Fizibilite raporu hazırlanmış	Özel	3,3	15.8
Fizibilite raporu hazırlanmış	Özel	28.3	104.3
Fizibilite raporu hazırlanmış	Özel	5,3	27.0
Fizibilite raporu hazırlanmış	Özel	55.0	150,0
Fizibilite raporu hazırlanmış	Özel	2.0	12,0
Fizibilite raporu hazırlanmış	Özel	3.8	17.3
Fizibilite raporu hazırlanmış	Özel	3.5	19.4
Fizibilite raporu hazırlanmış	Özel	1.8	11.7
Fizibilite raporu hazırlanmış	Özel	5.7	20.4
Fizibilite raporu hazırlanmış	Özel	2,9	8.2
Fizibilite raporu hazırlanmış	Özel	11.1	27.2
Fizibilite raporu hazırlanmış	Özel	10.5	30,6
Fizibilite raporu hazırlanmış	Özel	12.2	31.4
Fizibilite raporu hazırlanmış	Özel	13.2	29.7
Fizibilite raporu hazırlanmış	Özel	37.4	112.4
Fizibilite raporu hazırlanmış	Özel	5,0	30.2
Fizibilite raporu hazırlanmış	Özel	30.2	103,2
Fizibilite raporu hazırlanmış	Özel	60,0	205.0
Fizibilite raporu hazırlanmış	Özel	207.0	582.9
Fizibilite raporu hazırlanmış	Özel	3,0	11,4
Fizibilite raporu hazırlanmış	Özel	8.1	30.5
Fizibilite raporu hazırlanmış	Özel	29.0	109,9
Fizibilite raporu hazırlanmış	Özel	21.3	60.3
Fizibilite raporu hazırlanmış	Özel	13.8	35.8
Fizibilite raporu hazırlanmış	Özel	5.5	23.5

59	Yuk.Kaleköy Brj.ve HES	Bingöl - Beyhan-Gökdere-Genç	Murat
60	Bingöl-1 Regülatörü ve HES	Bingöl - Karlıova	Göynük
61	Kiğı Barajı ve HES	Bingöl - Kiğı	Peri çayı
62	Bilaloğlu Regülatörü ve HES	Bingöl - Merkez	Gayt
63	Pembelik Barajı ve HES	Elazığ - Karakoçan	Peri suyu
64	Tatar Barajı ve HES	Elazığ - Karakoçan	Peri suyu
65	Beyhanı I Barajı ve HES	Elazığ - Palu	Murat nehri
66	Çardaklı Regülatörü ve HES	Elazığ - Sivrice	Uluçay
67	Gökçeköy Regülatörü ve HES	Erzincan - Kemaliye	Barasor çayı
68	Suçatı Regülatörü ve HES	Malatya - Akçadağ	Suçatı sul.kanalı
69	Merkez Regülatörü ve HES	Malatya - Darende	Tohma çayı
70	Sofular Regülatörü ve HES	Malatya - Kuluncak	Tohma çayı
71	Aksu Regülatörü ve HES	Malatya - Pütürge	Hışhışı deresi
72	Tepehan Regülatörü ve HES	Malatya - Pütürge	Şiro çayı
73	Saf I Reg. ve HES	Bingöl - Karlıova	Göynük
74	Özlüce Barajı ve HES	Bingöl - Kığı	Peri Suyu
75	Yedisu HES	Bingöl - Kığı	Peri Suyu
76	Seyrantepe Barajı ve HES	Elazığ - Karakoçan	Peri suyu
77	Keban Barajı ve HES	Elazığ - Keban	Murat Nehri
78	Keban deresi HES	Elazığ - Keban	Keban deresi
79	Hazar-1 HES	Elazığ - Merkez	Hazar gölü
80	Hazar-2 HES	Elazığ - Merkez	Hazar I HES
81	Tohma HES	Malatya - Akçadağ	Medik Brj.(Tohma Ç.)
82	Hacılar HES	Malatya - Darende	Gökpınar kaynağı
83	Güdül-1 Regülatörü ve HES	Malatya - Darende	Tohma çayı
84	Güdül-2 Regülatörü ve HES	Malatya - Darende	Tohma çayı
85	Sancar Regülatörü ve HES	Malatya - Doğanşehir	Sancar deresi
86	Erkenek HES	Malatya - Erkenek	Gemköprü D.
87	Kernek HES	Malatya - Yeşilyurt	Çat barajı
88	Derme HES	Malatya - Yeşilyurt	Çat barajı
89	Keklicek HES	Malatya - Yeşilyurt	Çat barajı
90	Çemişgezek HES	Tunceli - Çemişgezek	Tagar çayı

İnşa halinde	Özel	600,0	1415.0
İnşa halinde	Özel	8,1	17,1
İnşa halinde	Özel	140,0	450.0
İnşa halinde	Özel	11,1	39,1
İnşa halinde	Özel	130,3	405.0
İnşa halinde	Özel	131,2	429,5
İnşa halinde	Özel	582,0	1294,4
İnşa halinde	Özel	15,5	30,3
İnşa halinde	Özel	6,2	31,1
İnşa halinde	Özel	3,0	18,0
İnşa halinde	Özel	6,2	36,1
İnşa halinde	Özel	4,0	15,9
İnşa halinde	Özel	5,8	21,3
İnşa halinde	Özel	16,6	54,7
İşletmede	Özel	19,3	42,2
İşletmede	Devlet	170,0	413,0
İşletmede	Özel	22,7	72,0
İşletmede	Özel	58,8	161,4
İşletmede	Devlet	1330,0	6000,0
İşletmede	Özel	5,0	31,7
İşletmede	Özel	19,8	50,0
İşletmede	Özel	10,0	10,0
İşletmede	Özel	12,5	59,0
İşletmede	Özel	13,3	88,0
İşletmede	Özel	2,4	13,7
İşletmede	Özel	4,8	28,2
İşletmede	Özel	0,7	4,1
İşletmede	Özel	0,3	1,6
İşletmede	Özel	0,3	2,2
İşletmede	Özel	0,3	2,0
İşletmede	Özel	0,1	25.0
İşletmede	Özel	0,1	0,8

91	Uzunçayır Barajı ve HES	Tunceli - Merkez	Munzur	İşletmede	Özel	84,0	322,0
92	Dinar Regülatörü ve HES	Tunceli - Merkez	Munzur	İşletmede	Özel	4,4	15,4
93	Mercan Regülatörü ve HES	Tunceli - Ovacık	Munzur	İşletmede	Özel	19,2	78,0
94	Palu Barajı ve HES	Elazığ - Palu	Murat Nehri	Ön İncelemesi tamamlanmış	Özel	53,0	133,0

Kaynak: *DSİ IX. Bölge Müdürlüğü, 2013*

Tablo 3.5.17. TRB1 Bölgesinde İşletmede olan HES Türlerinin Dağılımı (2013)

	Kurulu Güç (MW)	Yıllık Üretim (GWh)
Regülatör	51,2	183,2
Baraj	1740,8	7237,0
Toplam	1792,0	7420,3

Kaynak: *DSİ IX. Bölge Müdürlüğü, 2013*

3.6 Hizmetler

3.6.1 Turizm

3.6.1.1 TRB1 Bölgesi Turizm Değerleri

Dicle ve Fırat Nehirleri, binlerce yıl önceki zengin bitki örtüsü, sulak alanları ve farklı yükseklikte yer alan verimli topraklarıyla, özellikle yerleşik hayata geçilmesini izleyen dönemlerde öncelikle tercih edilecek bir alan sunmakta idi. Nitekim bilim insanlarının bulgular doğrultusundaki iddialarına göre, örneğin Malatya ili Orduzu bölgesinde bulunan Arslantepe Höyüğü, Bölgenin M.Ö 5000 yılına kadar uzanan bir yerleşim alanı olduğunu göstermiştir. (Fırat Kalkınma Ajansı, 2012). Malatya'nın 7 km. kuzeydoğusunda, Fırat Nehrinin (Karakaya Baraj Gölü) batı kıyısı yakınındaki Orduzu Beldesinde yer alan Arslantepe Höyüğü'nün kültür dolgusu 30 m. yüksekliğindedir. M.Ö. 5000 yıllarından M.S. 11.yy'a kadar yerleşim görmüştür. Arslantepe'de ilk kazılar 1930'larda Fransız bir ekip tarafından yapılmıştır. Kazı alanında yapılan çalışmalar 50 yıldır La Sapienza Üniversitesi (Roma) tarafından yürütülmektedir (Kültür ve Turizm Bakanlığı Malatya Kültür ve Turizm Müdürlüğü, 2012). Höyükte yapılan kazılar sonucunda M.Ö.3600-3500'lere ait tapınak, M.Ö.3300-3000 yıllarına ait bir kerpiç saray, iki bini aşkın mühür baskısı, kaliteli metal eserler bulunmuştur. Elde edilen veriler göstermektedir ki o dönemde Arslantepe, aristokrasinin doğduğu ve ilk devlet şeklinin ortaya çıktığı resmi, dini ve kültürel bir merkezdir. M.Ö.1700 yılından sonra Arslantepe, Fırat Nehri'ne doğru genişleyen Hitit İmparatorluğu'nun Melidia-Meliddu adıyla bir şehri olarak kullanılmış daha sonra Asur Kralı tarafında ele geçirilmiş ve yıkılmıştır. Arslantepe daha sonra bir süreliğine terk edilmiş, M.S.5-6.yy'lar arasında Roma köyü olarak kullanılmış ve daha sonra Bizans Nekropolü (mezarlık) olarak yerleşimini tamamlamıştır. Arslantepe kazılarındaki buluntular Malatya Müzesi'nde sergilenmektedir. Ayrıca Geç Uruk Dönemine ait Saray Kompleksi Açık Hava Müzesi haline getirilmiştir. (Kültür ve Turizm Bakanlığı Malatya Kültür ve Turizm Müdürlüğü, 2012)

Malatya ile birlikte Palelolotik döneme kadar yerleşim görülen Elazığ'da yerleşik olarak hüküm süren ilk kavim Hurriler olarak karşımıza çıkmaktadır. M.Ö. 2000'li yıllarda egemenliğini geliştiren Hurrilerin yerini Malatya ile paralel bir şekilde Hititliler almıştır. Çok uzun sürmeyen Hitit hâkimiyetinden sonra M.Ö. 9. Asırdan itibaren Doğu Anadolu'da devlet kuran Urartular Harput'ta uzun süre hüküm sürmüştür. Bugün bile tarihi heybetiyle ayakta

duran Harput Kalesi Urartu devrinin izlerini taşımaktadır. Kale'de kaya içine oyulmuş merdivenler, tünel ve hücrelerle su yolu bulunduğu tespit edilmiştir. Hititlileri Medler, Persler, Romalılar, Bizanslılar ve Araplar takip etmiştir. 1085 yılında Çubuk Bey tarafından fethedilen bölge, o dönemden itibaren Türk egemenliğinde kalmıştır. Osmanlı İdaresine geçen Harput, başlangıçta Diyarbakır Eyaletine bağlı bir sancak halinde teşkilatlandırılmıştır. 1530 tarihli bir kayda göre Harput'ta o zaman 14 Müslüman, 4 ermeni mahallesi vardı. Harput, birçok eski Türk şehirleri gibi terk edilmiş ve yerini halk arasında "Mezra" denilen bugünkü Elazığ'a bırakmıştır. Bu nakilde Harput'un artık bir hudut şehri olmaktan çıkması, gelişmeye elverişli olmaması, ana yollara sapa kalması, bilhassa kış mevsiminde ulaşım güçlüğü ve mezranın güzel bir şehir kurulmasına elverişli bulunması rol oynamıştır. M.Ö. 9.yy'dan beri kalesiyle müstahkem mevkii olarak bilinen Harput, en az 4000 yıllık bir maziye sahip bulunmaktadır.

Harput, bugünkü Elazığ il merkezinin 5 km kuzeyinde, 1280 m rakımda bulunan Elazığ Belediyesi sınırları içinde bir mahalledir. Son yıllardaki gelişmelerle Elazığ'ın, dolayısıyla Harput'un erişilebilirlik açısından problemi olmayan bir şehirdir. Ancak Elazığ ilinde ve Harput'ta konaklama imkânları incelendiğinde, şu anda yeterli olmayan bir durum söz konusudur (FKA Harput Raporu, 2013)

Kaynak: *TRB1 Bölgesi Sürdürülebilir Turizm Stratejisi ve Eylem Planı*

Şekil 3.22. TRB1 Bölgesinde Potansiyel Turizm Türleri

Türkiye Turizm Stratejisi 2023'de TRB1 bölgesine fazla atıfta bulunulmamakla birlikte son yıllarda TRB1 bölgesinin kalkınma sürecinde turizm sektörü önem kazanmıştır. Bu çerçevede

Ajansımız tarafından hazırlatılan TRB1 Bölgesi Sürdürülebilir Turizm Stratejisi ve Eylem Planına göre tarih, kültür, doğa, sağlık, termal, inanç ve kış turizmi türlerinin geliştirilebilir olduğu gözlemlenmiştir (Şekil 3.23).

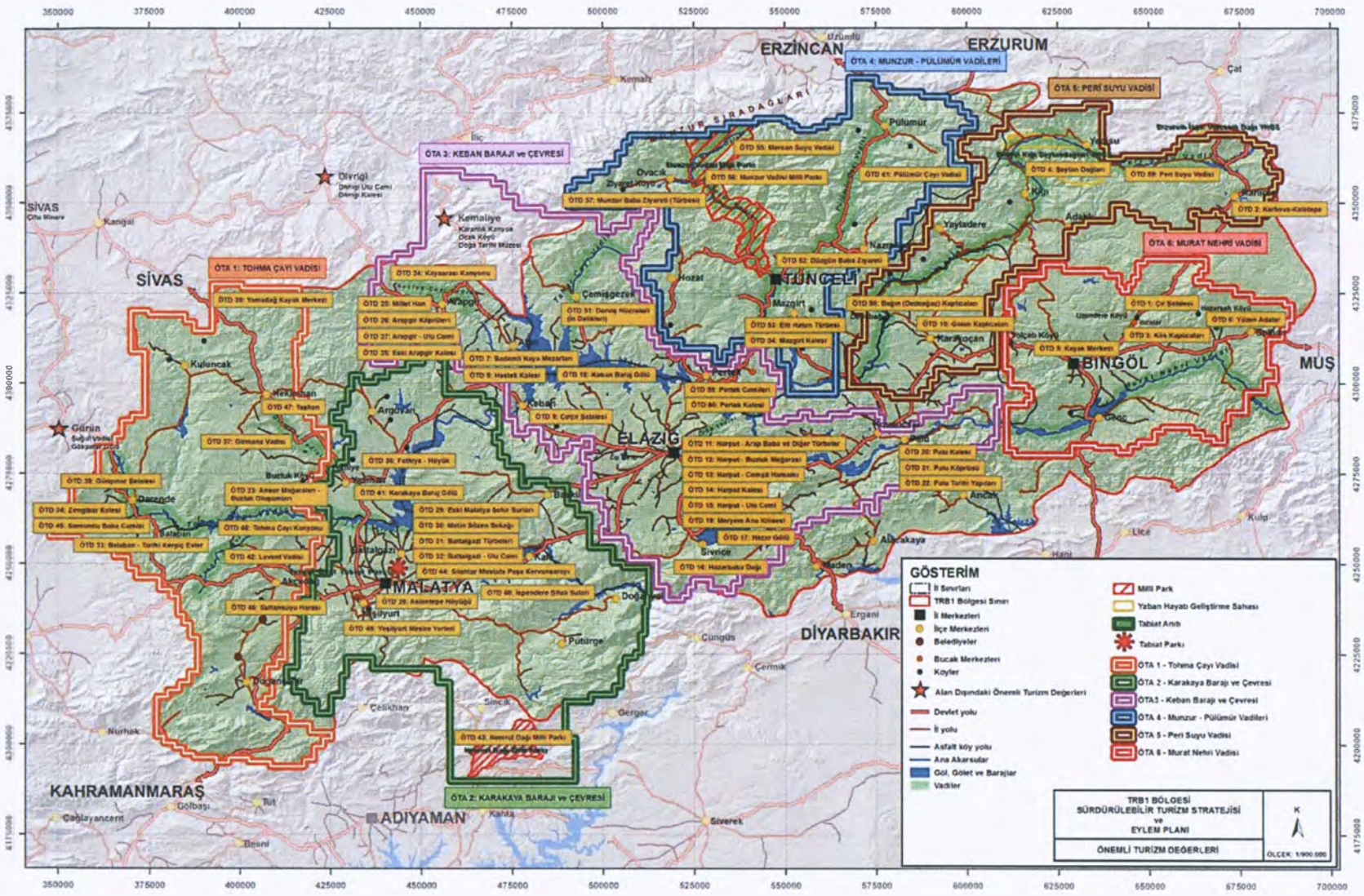
Bu çalışmada, uzmanlarca saha çalışmaları neticesinde TRB1 bölgesi için 61 tane önemli turizm değeri belirlenmiş olup, önemli turizm değerleri değerlendirildiğinde doğal ve kültürel varlıklar bakımından bazı alanlarda yoğunlaşmaların olduğu görülmektedir. Bu kapsamda, Tohma Çayı Önemli Turizm Alanı, Karakaya Baraj Gölü Önemli Turizm Alanı, Keban Baraj Gölü Önemli Turizm Alanı, Munzur-Pülümür Vadileri Önemli Turizm Alanı, Peri Suyu Vadisi Önemli Turizm Alanı, Murat Nehri Önemli Turizm Alanı olmak üzere 6 adet Önemli Turizm Alanı tanımlanmıştır (Harita 3.9) (FKA, 2012).

Tablo 3.6.1.TRB1 Bölgesi Önemli Turizm Değerleri

	Önemli Turizm Değerleri	Sağlık & Termal Turizmi	Doğa Turizmi	Kış Turizmi	İnanç Turizmi	Tarih&Kültür Turizmi
Bingöl	Çır Şelalesi		+			
	Karlıova – Kalatepe (Güneşin Doğuşu)		+			
	Kös Kaplıcaları	+	+			
	Şeytan Dağları		+			
	Yolçatı Mevkii – Kayak Merkezi		+	+		
	Yüzen Adalar		+			
Elazığ	Ağın Bademli Kaya Mezarları		+			+
	Ağın (Hastek) Kalesi		+			+
	Çırçır Şelalesi		+			
	Golan Kaplıcaları	+	+			
	Harput – Arap Baba ve Diğer Türbeler				+	
	Harput – Buzluk Mağarası		+			
	Harput – Cemşit Hamamı					+
	Harput Kalesi					+
	Harput – Ulu Cami				+	+
	Hazar Baba Dağı		+	+		
	Hazar Gölü		+			+
	Keban Baraj Gölü		+			
	Meryem Ana Kilisesi				+	+
	Palu Kalesi		+			+
	Palu Köprüsü					+
	Palu Tarihi Yapılar				+	+
Malatya	Ansur Mağaraları		+			+
	Arapgir – Kayaarası Kanyonu		+			
	Arapgir – Millet Han					+
	Arapgir Köprüleri		+			+
	Arapgir – Ulu Cami				+	+
	Aslantepe Höyüğü					+
	Battalgazi – Eski Malatya Şehir Surları					+
	Battalgazi – Metin Sözen Sokağı					+
	Battalgazi Türbeleri				+	+
	Battalgazi – Ulu cami				+	+
	Darende – Balaban Tarihi Kerpiç Evler					+
	Darende – Zengibar Kalesi					+
	Eski Arapgir Kalesi					+

	Fethiye Höyük						+
	Girmana Vadisi			+			
	Günpınar Şelalesi			+			
	Hekimhan - Yamadağ			+	+		
	İspendere Kaplıcaları	+					
	Karakaya Baraj Gölü			+			
	Levent Vadisi			+			
	Nemrut Dağı Milli Parkı			+			+
	Silahtar Mustafa Paşa Kervansarayı						+
	Somuncu Baba Camisi					+	+
	Sultansuyu Harası			+			
	Taşhan						+
	Tohma Çayı Kanyonu			+			
	Yeşilyurt Mesire Yeri			+			
Tunceli	Bağın (Dedeağaç) Kaplıcaları	+		+			
	Çemişgezek Derviş Hücreleri (İn Delikleri)			+			+
	Düzgün Baba Ziyareti					+	
	Mazgirt Elti Hatun Türbesi					+	+
	Mazgirt Kalesi						+
	Mercan Vadisi			+			
	Munzur Vadisi			+	+		
	Munzur Baba Ziyareti					+	+
	Peri Suyu Vadisi			+			
	Pertek Camileri					+	+
	Pertek Kalesi						+
	Pülümür Çayı Vadisi			+			

Kaynak: (FKA, 2012)

Kaynak: *TRB1 Bölgesi Sürdürülebilir Turizm Stratejisi ve Eylem Planı*

Harita 3.9. TRB1 Bölgesi Önemli Turizm Alanları ve Değerleri

Son dönemde TRB1 bölgesinin turizm altyapısını güçlendirerek ve turizm değerlerini koruyarak geliştirmeye yönelik olumlu gelişmeler yaşanmaktadır. 05.06.2011 tarih ve 27955 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan 26.04.2011 tarihli Bakanlar Kurulu Kararı ile Fırat Havzası Kültür Turizm Koruma ve Gelişim Bölgesi ilan edilmiştir. Bölgemizden Ağın, Arapgir, Çemişgezek, Keban, Kovancılar, Palu, Pertek, Sivrice ilçelerinin ve böge dışından Kemaliye ilçesinin yer aldığı Havza, Bakanlık taramdan ilan edilen en geniş kültür turizm koruma gelişim bölgesidir.

Bununla birlikte, 20.01.2013'te yayımlanan Resmi Gazete ile Malatya Hekimhan Yamadağı ile Karakaya Baraj Gölü Kültür Turizm Koruma ve Gelişim Bölgesi ilan edilmiştir. Bu ilanların önümüzdeki süreçte bölge turizmine önemli katkılar yapacağı aşikârdır.

3.6.1.2 TRB1 Bölgesi Turizm Altyapısı

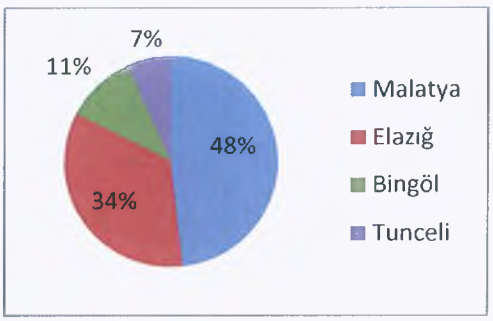
Diğer sektörlerle karşılaştırıldığında ülkeye daha az kaynak ve çaba harcayarak daha kısa sürede döviz sağlayabilen turizm, küresel dünya ekonomisinin en dinamik sektörlerinden birisidir. Bununla birlikte, girdilerin büyük kısmı doğal, tarihi ve kültürel nitelikli olduğundan dışa bağımlılığı azdır. Birleşmiş Milletler Dünya Turizm Örgütü'nün dünya turizminin gelişimi konusundaki uzun vadeli değerlendirmesinde; 2020 yılına kadar uluslararası seyahatin yaklaşık %4,1'lik bir hızla büyüyeceğini ve tüm dünyada uluslararası turist varışlarının 1,6 milyara ulaşacağı ifade edilmektedir (FKA, 2012).

Turizm sektörü, gelişmekte olan bir ülke olarak ülkemiz için de oldukça önemli olup, şu an turist varışları açısından dünya sıralamasında altıncı sırada yer almaktadır. Diğer yandan Kültür ve Turizm Bakanlığına göre; Türkiye'nin 2023 yılına kadar uluslararası pazarda turist sayısı ve turizm geliri bakımından ilk beş ülke arasında yer alması hedeflenmektedir (Kültür ve Turizm Bakanlığı, 2007).

Ülkemiz turizmi 1980'lerden sonra büyük devlet desteği ile dünya turizm pazarından pay almak için atağa kalkmış, yatak-tesis sayısını ve turist girişlerini artırma politikasında kısmen başarı sağlanmıştır. 1960'lardan sonra turist sayısı bazı istisnalar dışında sürekli artış göstermiştir. 1963'te 200.000'e yaklaşan turist sayısı, 1990'da 5.389.000'e, 2000'li yılların başında 10–12 milyonu bulmuş; günümüzde ise 30 milyonu aşmış olup, sektörde doğrudan istihdam ile 3,2 milyon kişi yer almaktadır (FKA, 2012).

Tablo 3.6.2. Turist Varışları ve TRB1 Bölgesinin Genel Durumu(2012)

	Ziyaretçi Sayısı
Malatya	134.849
Elazığ	95.961
Bingöl	30.326
Tunceli	18.634
TRB1	279.770
TR	31.782.832

Kaynak: *Kültür ve Turizm Müdürlüğü (2013), İl Kültür Turizm Müdürlükleri (2013)*

TRB1 bölgesi ise Turist varışlarında, ülke geneline göre oldukça düşük durumdadır (Tablo 3.6.1). TRB1 bölgesine toplam varış sayısı Türkiye genelinin yüzde 1'inden daha az olup bölgede en fazla turisti Malatya ve Elazığ çekmektedir.

Kültür ve Turizm Bakanlığı, 2011 yılı verilerine göre TRB1 bölgesi, turizm işletme belgeli ve belediye belgeli toplam 59 tesis, 2.124 oda ve 4.163 yataklık kapasiteye sahip olup, turizm altyapısı bölgenin cazibe merkezleri olan Malatya ve Elazığ'da yoğunlaşmıştır. Bununla birlikte, Malatya'da 1, Elazığ'da 2, Tunceli'de 1 adet 4 yıldızlı otel, Malatya'da 2 tane 5 yıldızlı otel bulunmaktadır (Tablo 3.6.2) (İl Kültür ve Turizm Müdürlükleri, 2013).

Tablo 3.6.3. Belgelerine göre Tesis, Oda, Yatak Sayıları (2011)

	Turizm Yatırım Belgeli			Turizm İşletme Belgeli			Belediye Belgeli		
	Tesis Sayısı	Oda Sayısı	Yatak Sayısı	Tesis Sayısı	Oda Sayısı	Yatak Sayısı	Tesis Sayısı	Oda Sayısı	Yatak Sayısı
MALATYA	5	524	966	12	739	1.426	15	362	715
ELAZIĞ	4	390	1.043	6	321	631	15	417	820
BİNGÖL	2	107	224	1	32	56	3	77	163
TUNCELİ	2	131	262	3	103	206	4	73	145
TRB1	13	1.152	2.495	22	1.195	2.319	37	929	1.843
TR	922	22.364	267.900	2.783	119.319	668.829	8.893	123.025	504.877

Kaynak: *http://www.ktbyatirimisletmeler.gov.tr/TR,9859/tesis-istatistikleri.html*

Bölgedeki Turizm İşletme Belgeli tesislerde, tesise geliş sayısı, geceleme ve ortalama kalış sürelerine bakıldığında bölgenin ülke genelinde çok az bir paya sahip olduğu anlaşılmakta olup, bölge içerisinden Malatya ve Elazığ, Bingöl ve Tunceli'ye oranla nispeten iyi durumdadır (Tablo 3.6.3). Belediye belgeli tesislerdeki göstergeler de benzer bir sonuca işaret etmektedir (Tablo 3.6.4).

Tablo 3.6.4. Turizm İşletme Belgeli Tesislere Geliş Sayısı, Geceleme ve Ortalama Kalış Süresi (2011)

	Tesise Geliş Sayısı			Geceleme			Ortalama Kalış Sayısı		
	Yabancı	Yerli	Toplam	Yabancı	Yerli	Toplam	Yabancı	Yerli	Toplam
Malatya	3.228	113.085	116.313	6.340	165.837	172.177	1,96	1,47	1,48
Elazığ	2.092	59.342	61.434	4.906	90.485	95.391	2,35	1,52	1,55
Bingöl	84	5.265	5.349	107	6.557	6.664	1,27	1,25	1,25
Tunceli	325	11.823	12.148	668	17.323	17.991	2,06	1,47	1,48
TRB1	5.729	189.515	195.244	12.021	280.202	292.223	2,10	1,48	1,50
TR	19.264.058	14.350.129	33.614.187	78.888.865	27.616.616	106.505.481	4,10	1,92	3,17

Kaynak: *http://www.ktbyatirimisletmeler.gov.tr/TR,9858/belediye-belgeli-tesisler.html*

Tablo 3.6.5. Turizm İşletme Belgeli Tesislere Geliş Sayısı, Gecelеme ve Ortalama Kalış Süresi (2011)

	Tesise Geliş Sayısı			Geceleme			Ortalama Kalış Sayısı		
	Yabancı	Yerli	Toplam	Yabancı	Yerli	Toplam	Yabancı	Yerli	Toplam
Malatya	3.378	83.077	86.455	7.750	112.810	120.560	2,29	1,36	1,39
Elazığ	361	87.810	88.171	515	108.845	109.360	1,43	1,24	1,24
Bingöl	62	22.357	22.419	99	23.297	23.396	1,60	1,04	1,04
Tunceli	57	6.770	6.827	107	13.182	13.289	1,88	1,95	1,95
TRB1	3.858	200.014	203.872	8.471	258.134	266.605	2,20	1,29	1,31
TR	6.846.474	15.565.115	22.411.589	22.662.247	27.066.987	49.729.234	3,31	1,74	2,22

Kaynak: *http://www.ktbyatirimisletmeler.gov.tr/TR,9858/belediye-belgeli-tesisler.html*

Turizm altyapısı açısından TRB1 bölgesinin rekabet durumuna baktığımızda; 26 Düzey 2 bölgesi arasında tesis sayısında 25. , oda ve yasak sayılarında ise 26. sırada bulunmakta olup, toplam tesis, oda ve yatak sayılarının Türkiye genelinde çok az bir pay oluşturduğu aşağıdaki tabloda da görülmektedir (Tablo 3.6.5).

Tablo 3.6.6. Tesis, Oda ve Yatak Sayılarının Türkiye İçindeki Payı (2010)

	TRB1 / TR (%)	Sıra
Tesis Sayısı Oranı	0,53	25
Oda Sayısı Oranı	0,47	26
Yatak Sayısı Oranı	0,44	26

Kaynak: *http://www.kureselrekabet.com/harita/duzey2/harita.aspx*

Konaklama açısından baktığımızda ise yabancı turistlerin ortalama kalış süresi ve doluluk oranları ön plana çıkmaktadır (Tablo 3.6.6).

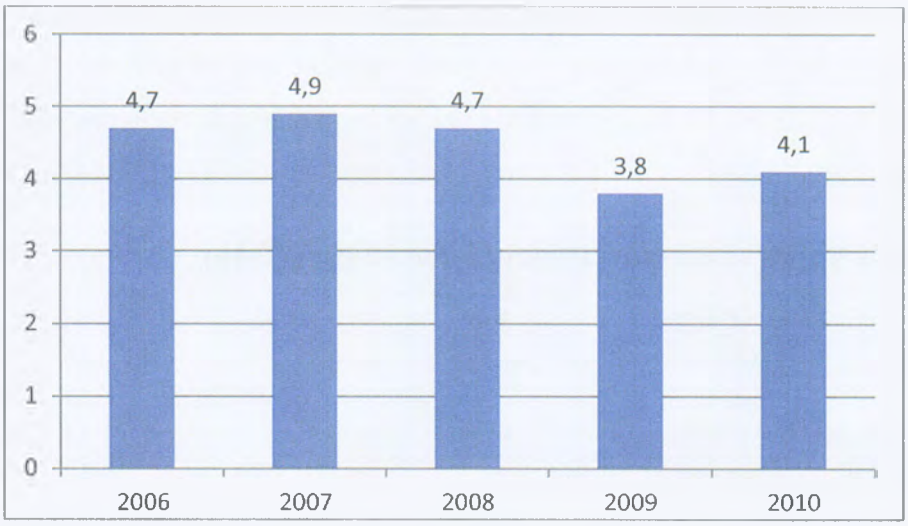
Tablo 3.6.7. Konaklama Göstergeleri (2010)

Gösterge	Tür	TRB1/TR (%)	Sıra
Tesise Geliş Sayısı	Yabancı	0,02	25
	Yerli	1,27	22
	Toplam	0,54	22
Gösterge	**Tür**	**Süre(Gün)**	**Sıra**
Ortalama Kalış Süresi	Yabancı	1,95	13
	Yerli	1,52	16
	Toplam	1,52	16
Gösterge	**Tür**	**Kapasite**	**Sıra**
Doluluk Oranı	Yabancı	0,84	26
	Yerli	33,36	5
	Toplam	34,2	10

Kaynak: *http://www.kureselrekabet.com/harita/duzey2/harita.aspx*

3.6.2 İnşaat

Bir bölgede inşaat sektöründeki hareketlilik, o bölgenin ekonomik ve nüfus hareketliliğinin bir göstergesi olarak kabul edilmektedir. İnşaat sektörü kendisine bağlı 200'den fazla alt sektörün ürettiği mal ve hizmete talep yaratan konumunda olup, bu yaygın etki sektörün "ekonominin lokomotifi" olma vasfının en temel göstergesidir. GSYİH'daki payı düşük görünse bile sektöre girdi sağlayan ve faaliyetlerini bu sektördeki gelişmelere bağlı olarak devam ettiren diğer sektörlerin katkısı da dikkate alındığında inşaat sektörünün GSMH içindeki payının yaklaşık yüzde 30 seviyesinde olduğu görülmektedir (Şekil 3.24).

Kaynak: *http://www.intes.org.tr/content/sektor_degerlendirme_2011.pdf*

Şekil 3.23.İnşaat Sektörünün GSYİH içindeki Payı, 2006-2010

İnşaat sektörü özellikle düşük nitelikli veya niteliksiz işgücüne istihdam olanağı sağlaması nedeniyle TRB1 bölgesi gibi gelişmekte olan bölgeler için ayrı bir önem arz etmektedir. Aşağıdaki tablodan da anlaşılacağı üzere, bölgede inşaat sektöründe çalışanların sayısı ülkede çalışanların %2'si kadardır. Bu oran bölge ile Türkiye arasındaki nüfus oranına yakındır. Ancak, sektörün cirosuna bakıldığında Türkiye'nin %1,3'ü kadar pay aldığı görünen bölgenin ülke ortalamasının altında olduğu anlaşılmaktadır (Tablo 3.6.7).

Tablo 3.6.8. 2009 Yılı İnşaat Sektöründe Yıllık Cirosu ve Çalışan Sayısı

YIL	BÖLGE KODU	BÖLGE ADI	Kişi başına düşen Gayri Safi Yurtiçi Hasıla : Cari fiyatlarla Kişi Başına Düşen Gayri Safi Yurtiçi Hasıla (Milyon TL)
2001	TR	Türkiye	2600
2004	TR	Türkiye	

Kaynak: *http://tuikapp.tuik.gov.tr/Bolgesel/tabloOlustur.do*

İnşaat sektörü bina inşaatı ve baraj, ulaşım yolları, altyapı-haberleşme ağlarını kapsayan bina dışı inşaat faaliyetlerinden oluşmaktadır. Bina dışı inşaatlar daha çok kamu tarafından gerçekleştirilmektedir. Çoğunlukla özel sektör tarafından yapılan bina inşaatlarına bakıldığında ise bölgede Türkiye ile paralel olarak en çok ikamet amaçlı binaların yapıldığını, bunu ticaret binalarının izlediği görülmektedir. Bölgenin inşaat hareketliliği en fazla olan ili Elazığ, en az olan ili ise Bingöl'dür. Tunceli ilindeki imar problemlerinin çözümü ve eş zamanlı olarak gerçekleşen üniversite kampüsü gibi büyük kamu yatırımları ile sektörde son bir yıl içinde büyük bir hareketlenme yaşanmıştır (Tablo 3.6.8).

Tablo 3.6.9. Kullanma Amacına Göre Tamamen veya Kısmen Biten Yeni ve İlave Yapılarda Bina Sayısı, 2011

KULLANIM AMACI / YIL		Türkiye	TRB1	Malatya	Elazığ	Bingöl	Tunceli
Bir daireli ikamet amaçlı binalar	2009	24518	216	126	79	-	11
	2010	23070	221	130	70	2	19
	2011	24276	203	102	86	5	10
İki ve daha fazla daireli ikamet amaçlı binalar	2009	55962	972	403	513	10	46
	2010	47479	908	279	537	27	65
	2011	60515	1069	313	677	47	32
Halka açık ikamet amaçlı yerler	2009	285	2	-	1	-	1
	2010	272	7	6	-	-	1
	2011	347	3	2	1	-	-
Otel binaları	2009	884	3	2	1	-	-
	2010	846	9	3	2	1	3
	2011	1096	4	1	2	-	1
Ofis (işyeri) binaları	2009	1439	15	5	7	2	1
	2010	1497	10	4	6	-	-
	2011	1239	8	5	1	1	1
Toptan ve perakende ticaret binaları	2009	6668	45	16	24	1	4
	2010	3805	49	23	20	6	-
	2011	4676	41	18	19	3	1
Trafik ve iletişim binaları	2009	151	2	1	-	-	1
	2010	57	-	-	-	-	-
	2011	75	1	-	1	-	-
Sanayi binaları ve depolar	2009	2933	10	6	3	1	-
	2010	2822	23	10	10	2	1
	2011	2895	21	3	15	-	3
Kamu eğlence, eğitim, hastane veya bakım kuruluşları binaları	2009	851	21	5	11	3	2
	2010	964	18	11	3	2	2
	2011	869	11	2	5	2	2
İkamet amaçlı olmayan diğer binalar	2009	1081	7	4	2	1	-
	2010	1334	10	4	4	1	1
	2011	1522	15	6	8	-	1

Kaynak:
http://tuikapp.tuik.gov.tr/Bolgesel/tabloYilSutunGetir.do?durum=acKapa&menuNo=221&altMenuGoster=1

3.6.3 Ticaret

İthalat ve ihracat rakamları değerlendirildiğinde TRB1 bölgesi dış ticaret hacmi açısından ülke geneline kıyasla düşük hacimli kapasiteye sahip olduğu söylenebilir. Bölge, Türkiye'deki 26 Düzey-2 bölge arasında kişi başına ihracat sıralamasında Samsun, Tokat, Çorum, Amasya

illerini kapsayan Orta Karadeniz Bölgesi'nden sonra 21. sırada yer almaktadır. Yine aynı veriden hareketle Türkiye'nin kişi başına ihracatının 1.805 USD, TRB1 Bölgesi'nin ise 197 USD olduğu dikkate alındığında bölge dış ticaretinin ülke ortalamasının oldukça altında kaldığı görülmektedir (Tablo 3.6.9).

Tablo 3.6.10. 2011 yılı kişi başına ihracat ve ithalat (ABD doları)

BÖLGE ADI	Kişi başına düşen Gayri Safi Yurtiçi Hasıla :	Kişi başına gayrisafi katma değer (GSKD) :
Türkiye	2600	
Türkiye		7307
Türkiye		15500
Erzurum, Erzincan	1309	
Erzurum, Erzincan	4260	
Erzurum, Erzincan	9893	

Kaynak: *http://tuikapp.tuik.gov.tr/Bolgesel/tabloOlustur.do*

Bölgenin en fazla ihracat yapan ili Malatya'dır (Tablo 3.6.10). Malatya'yı sırasıyla Elazığ ve Bingöl takip etmektedir. Tunceli ise Türkiye'nin ihracat yapmayan tek ilidir. Dış ticarette bölgenin lokomotif iki ili Malatya ve Elazığ'ın öncelikli ihraç alanlarının birbirinden farklılık arz ettiği görülmektedir. Malatya ağırlıklı olarak tarım, gıda ve tekstil sanayinde ihracat yaparken, Elazığ'ın öncelikli ihraç alanı madenciliktir. İhracat-ithalat dengesi açısından bakıldığında ise Malatya bölgeye sağladığı en yüksek döviz girdisi ile dış ticaret fazlası vermektedir. Elazığ ise 2012 yılına kadar dış ticaret açığı vermekle birlikte bu durum 2012 yılında değişmiştir. Elazığ ilinde maden ve metal ürünleri ihracat rakamları 2012 yılının aynı dönemine göre 6 kat dolayında artarak 2013 yılının ilk 5 ayı için 98 milyon USD olarak gerçekleşmiştir. Toplam ihracat ise 2012 yılında 55 milyon, 2013 yılının ilk 5 ayında 105 milyon USD olarak gerçekleşmiştir.

Son 3 yılda bölge ihracatının Türkiye ihracatı içindeki payına bakıldığında 2010 yılında % 0,28, 2011'de % 0,24, 2012'de ise % 0,23 oranıyla bölgenin gerileme seyrinde olduğu görülmektedir. İhracat değerinin artmasına rağmen oranlardaki bu düşüş, ülke ihracatında katma değeri yüksek olan teknoloji yoğun sektörlerin payının artması, bölgenin ise bu alanlarda gelişmemiş olması nedeniyle Türkiye toplam ihracatındaki artış ivmesini yakalayamaması ile açıklanabilir.

Tablo 3.6.11. TRB1 Bölgesi İhracat Değerleri ve İhracatçı Firma Sayıları (2010-2012)

İL	İHRACATÇI FİRMALAR			İHRACAT DEĞERİ (bin dolar)		
	2010	2011	2012	2010	2011	2012
MALATYA	140	135	160	275.311	280.505	282.898
ELAZIĞ	63	61	60	39.986	42.773	55.279
BİNGÖL	6	6	6	6.254	4.917	7.350
TUNCELİ	2	0	1	40	0	0
TRB1	211	202	227	321.591	328.195	345.527
TR	50379	53282	56441	113.883.219	134.906.869	152.536.653

Kaynak:http://tuikapp.tuik.gov.tr/disticaretapp/disticaret.zul?param1=9&param2=0&sitcrev=0&isicrev=0&sayac=5811

Tablo 3.6.12. TRB1 Bölgesi İthalat Değerleri ve İthalatçı Firma Sayıları (2010-2012)

İL	İTHALATÇI FİRMALAR			İTHALAT DEĞERİ (bin dolar)		
	2010	2011	2012	2010	2011	2012
MALATYA	114	146	140	91.904	106.489	96.872
ELAZIĞ	46	65	63	71.438	57.711	47.394
BİNGÖL	4	5	8	1.003	933	1429
TUNCELİ	2	0	1	29	0	18
TRB1	166	216	212	164.374	165.133	145.713
TR	59262	66906	64988	185.544.332	240.841.676	236.544.494

Kaynak:http://tuikapp.tuik.gov.tr/disticaretapp/disticaret.zul?param1=9&param2=0&sitcrev=0&isicrev=0&sayac=5811

Bölgenin ithalatının Türkiye ithalatı içindeki payına bakıldığında ise 2012 yılı verilerine göre oranın %0,06 olduğunu ve son 3 yıl bazında ihracat payına benzer şekilde gerileme olduğu görülmektedir (Tablo 3.6.12). İhracatın ithalatı karşılama oranı %237 olan TRB1 Bölgesi, %64,5'luk oranla dış ticaret açığı veren ülkemizin aksine dış ticaret fazlası vermektedir.

Ekonomik faaliyetlere bakıldığında TRB1 Bölgesi'nin en fazla gıda ürünleri, tarım, tekstil ürünleri ve madencilik alanında ihracat yaptığı; ithalat alanlarının ise tarım, rafine edilmiş petrol ürünleri, kimyasal madde ile makine ve teçhizat olduğu anlaşılmaktadır. Bölge ihracatının %57'sine yakını yalnızca Malatya gıda sanayi tarafından karşılanması, başta kuru kayısı olmak üzere kayısı mamullerinin halen bölgenin en önemli ihraç ürünü olduğunun göstergesidir. En yüksek ithalat kalemleri arasında rafine edilmiş petrol ürünlerinin yer alması ise ülke genelinde olduğu gibi, bölgenin enerji ithalatı yaptığı ve bu alanda dışa bağımlı olduğunun bir göstergesidir.

Tablo 3.6.13. TRB1 Bölgesi Ekonomik Faaliyetlere Göre İhracat ve İthalat Değerleri

İL/ BÖLGE	ISIC ADI	İHRACAT	İTHALAT
MALATYA	Tarım ve hayvancılık	36.777.922	25.674.266
	Ormancılık ve tomrukçuluk	-	22,83
	Metal cevherleri	23,964	-
	Taşocakçılığı ve diğer madencilik	120,311	-
	Gıda ürünleri ve içecek	195.668.822	4.134.126
	Tekstil ürünleri	23.258.330	2.596.858
	Giyim eşyası	2.844.213	-
	Dabaklanmış deri, bavul, el çantası, saraciye ve ayakkabı	20,67	3,199
	Ağaç ve mantar ürünleri (mobilya hariç); hasır vb. örülerek yapılan maddeler	342,618	633,594
	Kağıt ve kağıt ürünleri	1.254.983	780,119
	Basım ve yayım; plak, kaset vb.	2,027	15,117
	Kok kömürü, rafine edilmiş petrol ürünleri ve nükleer yakıtlar	-	18.528.188
	Kimyasal madde ve ürünler	726,955	22.262.782
	Plastik ve kauçuk ürünleri	3.194.155	893,913
	Metalik olmayan diğer mineral ürünler	92,487	224,229
	Ana metal sanayi	115,793	3.481.320
	Metal eşya sanayi (makine ve teçhizatı hariç)	2.153.646	137,825
	Başka yerde sınıflandırılmamış makine ve teçhizat	4.152.747	12.072.068
	Büro, muhasebe ve bilgi işleme makinaları	2,286	2,523
	Başka yerde sınıflandırılmamış elektrikli makina ve cihazlar	6.913.135	820,527
	Radyo, televizyon, haberleşme teçhizatı ve cihazları	2,224	14,681
	Tıbbi aletler; hassas optik aletler ve saat	157,627	4.146.196
	Motorlu kara taşıtı ve römorklar	1.519.622	298,69
	Diğer ulaşım araçları	6,649	-
	Mobilya ve başka yerde sınıflandırılmamış diğer ürünler	3.475.192	124,995
	Atık ve hurdalar	71,771	4,182
	TOPLAM	**282.898.149**	**96.872.228**
ELAZIĞ	Ormancılık ve tomrukçuluk	-	12,791
	Metal cevherleri	6.772.842	-
	Taşocakçılığı ve diğer madencilik	24.203.508	-
	Gıda ürünleri ve içecek	6.037.448	88,562
	Tekstil ürünleri	131,993	163,404
	Giyim eşyası	714,488	1,78
	Dabaklanmış deri, bavul, el çantası, saraciye ve ayakkabı	-	310,185
	Ağaç ve mantar ürünleri (mobilya hariç); hasır vb. örülerek yapılan maddeler	378,039	380,911
	Kağıt ve kağıt ürünleri	44,236	204,411
	Basım ve yayım; plak, kaset vb.	506	2,904
	Kok kömürü, rafine edilmiş petrol ürünleri ve nükleer yakıtlar	43,336	8.131.687
	Kimyasal madde ve ürünler	981,081	5.625.630
	Plastik ve kauçuk ürünleri	1.100.642	795,169
	Metalik olmayan diğer mineral ürünler	10.071.514	565,454
	Ana metal sanayi	42,025	3.513.970
	Metal eşya sanayi (makine ve teçhizatı hariç)	768,508	609,414
	Başka yerde sınıflandırılmamış makine ve teçhizat	677,697	23.268.430
	Büro, muhasebe ve bilgi işleme makinaları	200	1,774
	Başka yerde sınıflandırılmamış elektrikli makina ve cihazlar	6,355	46,357
	Radyo, televizyon, haberleşme teçhizatı ve cihazları	-	6,291
	Tıbbi aletler; hassas optik aletler ve saat	256	321,28
	Motorlu kara taşıtı ve römorklar	-	46,821
	Diğer ulaşım araçları	-	5,459
	Mobilya ve başka yerde sınıflandırılmamış diğer ürünler	3.286.871	645,965
	Eğlence, kültür ve sporla ilgili faaliyetler	1,143	-
	Gizli veri	-	1.292.500
	TOPLAM	**55.278.653**	**47.393.663**
BİNGÖL	Tarım ve hayvancılık	25,223	683,384
	Gıda ürünleri ve içecek	1.367.673	56,175
	Ağaç ve mantar ürünleri (mobilya hariç); hasır vb. örülerek yapılan maddeler	21,576	-
	Kimyasal madde ve ürünler	-	23,868
	Plastik ve kauçuk ürünleri	8,525	-
	Metalik olmayan diğer mineral ürünler	3.944.800	210,733
	Metal eşya sanayi (makine ve teçhizatı hariç)	1,817	-
	Başka yerde sınıflandırılmamış makine ve teçhizat	1.914.738	403,168
	Başka yerde sınıflandırılmamış elektrikli makina ve cihazlar	57,2	-
	Tıbbi aletler; hassas optik aletler ve saat	8,846	-
	Atık ve hurdalar	-	51,21
	TOPLAM	**7.350.398**	**1.428.538**
TUNCELİ	Metal eşya sanayi (makine ve teçhizatı hariç)	-	685
	Başka yerde sınıflandırılmamış elektrikli makina ve cihazlar	-	2,511
	Radyo, televizyon, haberleşme teçhizatı ve cihazları	-	6,162
	Mobilya ve başka yerde sınıflandırılmamış diğer ürünler	-	8,374
	TOPLAM	-	**17,732**
TRB1	TOPLAM	**345.527.200**	**145.712.161**
TR	TOPLAM	**152.560.774.906**	**236.536.948.716**

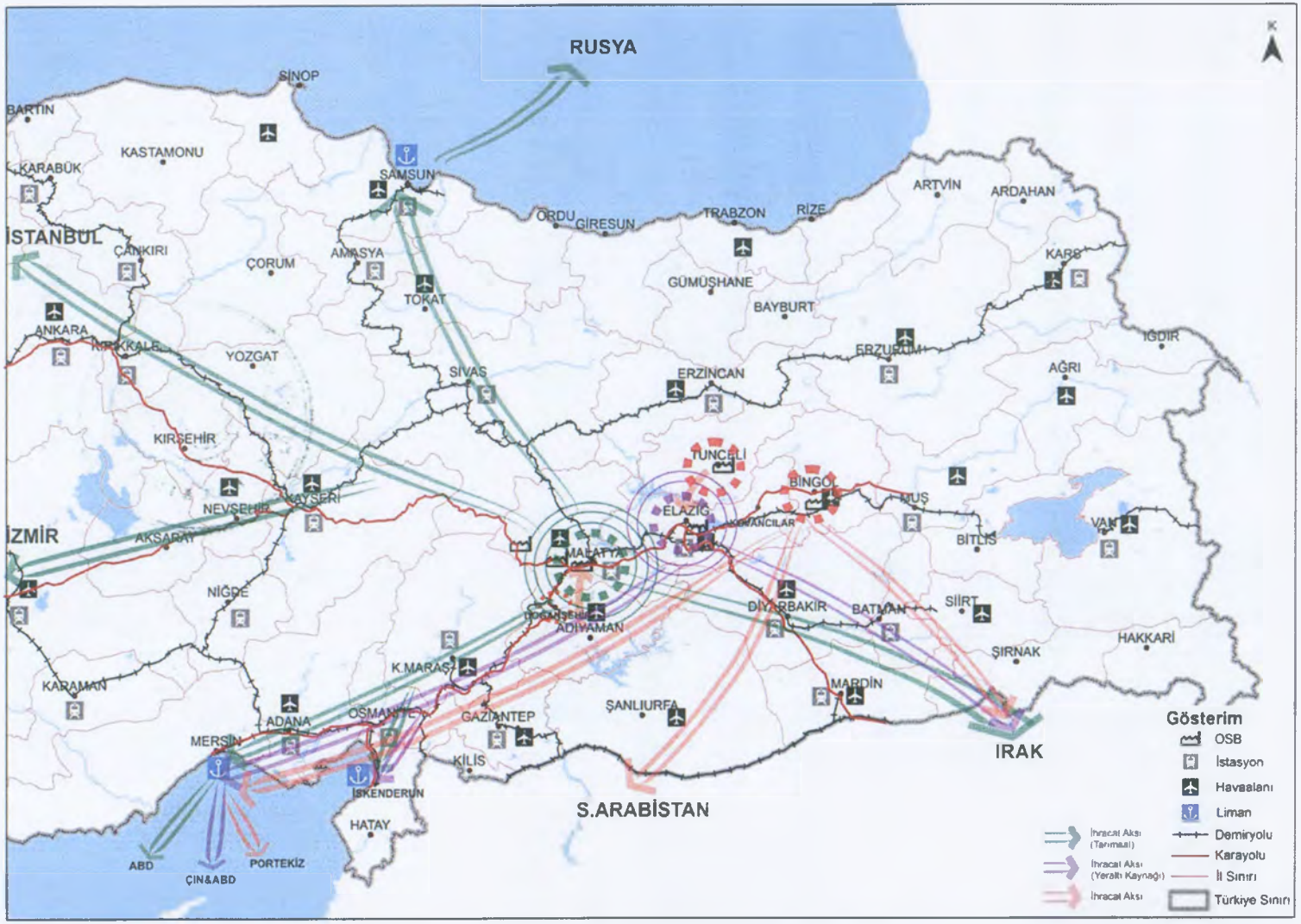
Kaynak: *http://rapor.tuik.gov.tr/reports/rwservlet?disticaretdb2=&report=IHT0202.RDF&p_bolum=2&p_kod=3&p_duz1=102&p_parm1=-&p_bolum=2&p_yil1=2012&p_kod1=1&p_kod2=4&p_dil=1&desformat=html&ENVID=disticaretEnv*

Bölgenin en fazla ihracat yaptığı ülkeler arasında ilk sırayı yaklaşık 62 milyon USD ile Irak almaktadır. Irak'ı sırasıyla Rusya, A.B.D., Çin ve Almanya takip etmektedir. İthalatın yapıldığı ülkelerin başında ise yaklaşık 16 milyon USD ile Tacikistan yer almaktadır. Tacikistan'ı sırasıyla Almanya ve A.B.D. izlemektedir (Tablo 3.6.13).

Tablo 3.6.14. İllere göre İthalat ve İhracat Yapılan İlk 5 Ülke ve Değerleri

İL	SIRA	İHRACAT-ÜLKE	İHRACAT (USD)	İTHALAT-ÜLKE	İTHALAT (USD)
MALATYA	1	Irak	50.183.056	Tacikistan	16.369.328
	2	Rusya Federasyonu	33.379.426	A.B.D.	11.359.886
	3	A.B.D.	30.298.580	Almanya	7.489.664
	4	Almanya	23.592.199	Çin	7.186.187
	5	Fransa	13.032.260	Rusya Federasyonu	4.532.656
ELAZIĞ	1	Çin	26.822.240	İtalya	8.791.180
	2	Irak	9.786.413	Hindistan	8.061.719
	3	A.B.D.	1.689.590	Ukrayna	5.744.905
	4	Suudi Arabistan	1.313.696	Almanya	5.716.127
	5	Almanya	1.290.217	İspanya	3.848.813
BİNGÖL	1	Suudi Arabistan	3.670.432	Avusturya	683,384
	2	Irak	1.818.503	Japonya	332,931
	3	Portekiz	1.014.345	Çin	183,282
	4	Almanya	424,645	İtalya	70,237
	5	Rusya Federasyonu	123,252	Irak	56,175
TUNCELİ	1	-	-	Almanya	9,358
	2	-	-	Estonya	8,374

Kaynak:[*http://tuikapp.tuik.gov.tr/disticaretapp/disticaret.zul?param1=9&param2=4&sitcrev=0&isicrev=0&sayac=5811*](http://tuikapp.tuik.gov.tr/disticaretapp/disticaret.zul?param1=9&param2=4&sitcrev=0&isicrev=0&sayac=5811)

Harita 3.10 Dış Ticaret İlişkileri-Şematik Gösterim

3.6.4 Mali Yapı

Bu bölümde bölgenin mali yapısı, başta bankacılık olmak üzere özel kesim kapsamında hizmet türleri ve büyüklükleri; bölgedeki mali envanterin niceliği, niteliği ve diğer sektörleri destekleme yönü açısından ele alınmıştır.

Türkiye'de 2011 yılı itibariyle 45 banka 9760 şubesiyle faaliyet göstermektedir. Aynı yıl verilerine göre bölge illeri değerlendirildiğinde Malatya'nın şube ve çalışan sayısı olarak diğer illerden önde geldiği görülmektedir. Bölgenin nüfus olarak ülkenin %2,2'sine, bölgedeki 112 banka şubesinin ise Türkiye'deki 9760 şubenin yaklaşık %1,2'sine denk geldiği dikkate alındığında, bölgenin mali altyapısının ülke geneline kıyasla zayıf olduğu görülmektedir (Tablo 3.6.15).

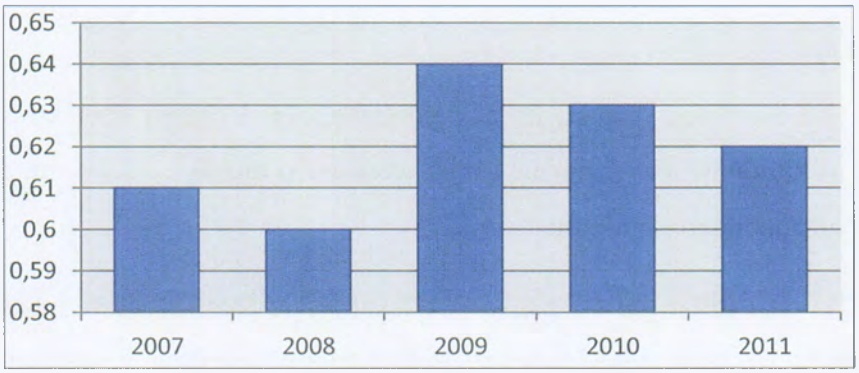
Tablo 3.6.15. Banka ve Şube Sayıları, 2011 yılı Verileri

İl/ Bölge	Banka Sayısı	Şube Sayısı	Çalışan Sayısı
Malatya	14	48	674
Elazığ	14	38	625
Bingöl	7	12	121
Tunceli	7	14	118
TRB1	42	112	1.538
Türkiye	45	9.760	181.418

Kaynak: *Türkiye Bankalar Birliği, (http://www.tbb.org.tr/tr/banka-ve-sektor-bilgileri/veri-sorgulama-sistemi/illere-ve-bolgelere-gore-bilgiler/73 Erişim: Nisan 2013)*

TRB1 Bölgesi mevduat durumu da banka şube sayılarıyla paralellik göstermekte ve bölgedeki mevduatın %45,7'si Malatya'da, %35,5'i Elazığ'da, %11,8'i Tunceli'de ve %7'si Bingöl'de bulunmaktadır (Tablo 3.6.14). Bölge toplam mevduatının Türkiye'ye oranının %1'in altında olması bölgenin finansal durumunun zayıflığını göstermektedir (Şekil 3.25).

Şekil 3.24. TRB1 Mevduat Hacminin Türkiye İçindeki Payı, 2007-2011

Tablo 3.6.16. Mevduat Dağılımı 2011 yılı Verileri (bin TL)

	MALATYA	ELAZIĞ	BİNGÖL	TUNCELİ	TRB1	TÜRKİYE	TRB1/TR
Tasarruf Mevduatı	1.044.751	721.866	122.849	289.655	2.179.121	270.643.305	% 0,8
Resmi Kuruluşlar Mevduatı	161.315	129.332	60.872	47.656	399.175	32.128.382	% 1,2
Ticari Kuruluşlar Mevduatı	167.845	194.006	36.238	12.755	410.844	105.803.246	% 0,4
Döviz Tevdiat Hesapları	509.976	427.109	64.042	122.573	1.123.700	210.214.573	% 0,5
Diğer Mevduat	35.607	25.741	10.861	34.597	106.806	29.584.154	% 0,4
Altın Depo Hesabı	65.103	44.548	8.713	8.127	126.491	10.611.500	% 1,2

Kaynak: *Türkiye Bankalar Birliği, (http://www.tbb.org.tr/tr/banka-ve-sektor-bilgileri/veri-sorgulama-sistemi/illere-ve-bolgelere-gore-bilgiler/73 Erişim: Nisan 2013)*

Bölgede oluşan kredi hacmine bakıldığında en yüksek kredinin ihtisas dışı alanlarda kullanıldığı görülmektedir. Ancak Türkiye'ye oranlandığında %2,1 ile en yüksek payın tarım ihtisas kredilerinde olduğu, bunun ise bölge ekonomisinin tarım ağırlıklı oluşundan kaynaklandığı anlaşılmaktadır (Tablo 3.6.16).

Tablo 3.6.17. Kullandırılan Krediler 2011 yılı Verileri

İl/ Bölge	İhtisas Kredileri (bin TL)			İhtisas Dışı Krediler (bin TL)
	Tarım	Mesleki	Diğer	
MALATYA	301.259	25.608	60.658	2.163.809
ELAZIĞ	152.842	10.248	42.935	1.637.183
BİNGÖL	33.302	1.324	16.484	364.378
TUNCELİ	28.957	2.698	7.431	227.955
TRB1	516.360	39.878	127.508	4.393.325
TÜRKİYE	24.527.567	5.541.195	13.960.389	616.508.068

Kaynak: *Türkiye Bankalar Birliği, (http://www.tbb.org.tr/tr/banka-ve-sektor-bilgileri/veri-sorgulama-sistemi/illere-ve-bolgelere-gore-bilgiler/73 Erişim: Nisan 2013)*

Toplam kredi hacminin Türkiye'deki payı %0,7 civarında olup bölge için oldukça düşüktür. Toplam mevduatın Türkiye'ye oranının da %0,7 civarında olduğu düşünülürse kullandırılan kredi hacmiyle bir paralellik olduğu görülmektedir. İller bazında ise bölgede kullanılan kredinin %50'sini alan Malatya en fazla, %5 ile Tunceli ise en az kredi kullanan il olmuştur.

Kredilerin yanı sıra devletin altyapı, tarım, ekonomi ve sosyal gelişme alanlarına yönelik çeşitli kurumlar aracılığıyla uyguladığı destekler de bölgede önemli bir finansman kaynağıdır.

4 KENTSEL ALTYAPI VE ERİŞİLEBİLİRLİK

4.1 Ulaştırma

TRB1 Bölgesi, Türkiye'nin önemli kuzey-güney ve doğu-batı bağlantılarını içeren önemli bir kavşak konumundadır. Bölge başta D-300 olmak üzere önemli doğu-batı ve kuzey-güney karayolu bağlantıları üzerinde yer almaktadır. Cumhuriyet tarihinin başlarından itibaren önemli demiryolu kavşaklarından biri olan bölge, aynı zamanda havayolu bağlantısı ve iç sularda feribot ulaşımı ile erişilebilirlik açısından iyi bir durumdadır. Yeni yapılacak veya gelecek için planlanmış yol bağlantıları ile bölgenin hem erişilebilirliği daha da artacak, hem de bağlantı noktalarının önemli bir odak noktası olmaya devam edecektir. Bununla birlikte, bölge içinde bazı ilçeler özellikle karayolu erişiminin kötü olması nedeniyle pazarlara ve hizmetlere erişimde sorunlar yaşamaktadır. Bu gibi sorunların giderilmesi için bazı ilçelere erişimin acilen iyileştirilmesi gerekmektedir.

4.1.1 Karayolları

TRB1 Bölgesi karayolları merkezi Elazığ'da bulunan Karayolları 8. nci Bölge Müdürlüğü faaliyet alanında bulunmaktadır. 2011 yılı istatistiklerine göre bölgenin karayollarından tüm Türkiye'de seyahat eden taşıtların, taşınan yolcu ve yükün yaklaşık %1,5'i geçmektedir (Tablo 4.1.1). Bölge karayolları doğu-batı istikametinde çalışan birçok otobüs firması tarafından geçiş için tercih edilmektedir. Bunun yanı sıra, bölgedeki karayolları özellikle Mersin ve İskenderun'u tercih eden doğu ve güneydoğu Anadolu ihracatçıları ve taşımacıları tarafından da tercih edilmekte, Tunceli-Elazığ güzergâhı başta İran'dan gelen kamyonlar olmak üzere kuzey-güney hattında alternatif bir güzergâh oluşturmaktadır.

Tablo 4.1.1. Otoyollar ve Devlet Yollarının İllere Göre Taşıt-Km, Yolcu-Km Ve Ton-Km Değerleri (2011, x1.000)

	Taşıt-km[17]	%	Yolcu-km[1]	%	Ton-km[1]	%
MALATYA	625.029	0,73%	1.793.059	0,74%	1.626.360	0,80%
ELAZIĞ	458.764	0,54%	1.269.373	0,52%	1.027.287	0,51%
BİNGÖL	205.057	0,24%	507.438	0,21%	542.083	0,27%
TUNCELİ	59.368	0,07%	132.737	0,05%	153.205	0,08%
TRB1 TOPLAM	1.348.218	1,58%	3.702.607	1,53%	3.348.935	1,65%
TR TOPLAM	85.495.000	100,00%	242.265.000	100,00%	203.072.000	100,00%

Kaynak: *KGM 2011 Trafik ve Ulaşım Bilgileri'nden faydalanılarak hazırlanmıştır.*

Bölge karayollarının yüzey türlerine göre illere dağılımı ise aşağıda görülebilir (Tablo 4.1.2). İl yolları bölgedeki asfalt yolların büyük bir bölümünü oluşturmaktadır. İlçelere erişimin iyi sağlanabilmesi için il yollarının önemi büyüktür. Bölgenin iklimsel ve coğrafi koşullarından dolayı özellikle Bingöl ve Tunceli illerinde kışın yol kalitesinde önemli düşüşler olmaktadır. Yapılan saha ziyaretlerinde özellikle Bingöl ve Tunceli'de ilçelere erişimi sağlayan

[17] **Taşıt kilometre:** Bir motorlu kara taşıtının bir kilometre mesafedeki hareketiyle elde edilen trafik ölçü birimidir. Örneğin 10km uzunluğundaki yol kesiminden geçen trafik 200 ise bu yol kesiminin günlük taşıt-km değeri 2000 olur. Taşıt- km değeri yollarımız üzerindeki taşıt hareketliliğinin ve yollarımızın ne kadar kullanıldığının bir göstergesidir. Trafik sayım ve sınıflandırma bilgileri dikkate alınarak KGM sorumluluğundaki yollarda gerçekleşen Taşıt-km değerleri taşıt sınıflarına göre yıllık bazda hesaplanmaktadır.
Ton kilometre: Bir ton yükün bir kilometre mesafeye taşınmasıyla elde edilen trafik ölçü birimidir.
Yolcu kilometre: Bir yolcunun bir kilometre mesafeye taşınmasıyla elde edilen trafik ölçü birimidir.
Bu değerler taşıma sistemlerinin birbirleri ile karşılaştırılmasında kullanılır. Bütün taşıma sistemleri aynı birime getirilerek karşılaştırma yapılabilir. Örneğin Karayolunun yük taşımadaki (ton-km) payı %92 ve yolcu taşımadaki (yolcu-km) payı %95 dir.

karayollarının iyileştirilmeye ihtiyacı olduğu gözlemlenmiştir. Süt ve süt ürünleri açsından önemli bir potansiyel arz eden Bingöl'de mobil toplama faaliyetlerinin önündeki en önemli engellerden birisinin kolay ulaşım imkânı olmadığından artan maliyetler olduğu sıklıkla dile getirilmiştir. Diğer yandan turizm potansiyeli yüksek Tunceli ilçeleri ve Malatya'nın Arapgir ilçesi gibi ilçelere turistlerin daha kolay erişimi için yolların iyileştirilmesi gerekmektedir. Özellikle son yıllarda açılım süreci ile ortaya çıkan güvenli ortamın ekonomik getirilerini artırmak ve bölgenin yapısına uygun bir faaliyet olan turizmi geliştirmek için Tunceli'de ilçe yollarının iyileştirilmesi gerekmektedir. Diğer yandan, alternatif kuzey-güney bağlantısını geliştirmek ve erişilebilirliği daha kısa zamanlarda sağlayabilmek için başta Pertek ve Ağın olmak üzere bazı noktalarda köprülere ihtiyaç bulunmaktadır.

Tablo 4.1.2. Türlerine göre TRB1 Bölgesi Karayolları (km)(01.01.2013 itibariyle)

	Asfalt Yol			Parke	Stabilize	Toprak	Geçit Vermez	Toplam Uzunluk	Bölünmüş Yol
	Asfalt Betonu	Sathi Kaplama	Toplam						
MALATYA	65(0)	923(484)	988(484)	6(5)	40(24)	49(49)	34(34)	1117(596)	298(36)
ELAZIĞ	66(0)	721(471)	787(471)	14(8)	0(0)	13(13)	12(12)	826(504)	311,8(21,3)
BİNGÖL	15(0)	522(312)	537(312)	5(2)	67(67)	0(0)	4(4)	613 (385)	116,3(0,8)
TUNCELİ	7(0)	533(401)	540(401)	2(2)	23(23)	51(51)	13(13)	629(490)	37(4)
TRB1	153(0)	2.699 (1.668)	2.852 (1.668)	27 (17)	130 (114)	113 (113)	63 (63)	3.185 (1.975)	763,1 (62,1)
TRB1%	%1,16 (%0)	%5,81 (%6,32)	%4,78 (%5,8)	%10,54 (%9,28)	%12,16 (%11,91)	%16,96 (%17,73)	%3,81 (%4,62)	%5,03 (%6,33)	%4,00 (%5,26)
TÜRKİYE	13.150 (1.910)	46.462 (26.381)	59.612 (28.741)	256 (183)	1.069 (957)	666 (637)	1.652 (1.362)	63.255 (31.180)	19.066,17 (1.180,51)

Kaynak: *KGM İstatistiklerinden faydalanılarak hazırlanmıştır.*

Bölge illerinin yüzölçümlerine göre bölge genelinde bin kişi başına düşen taşıt sayılarında da artış görülmektedir (Tablo 4.1.3). Bu tablo sürücülerin yaygın eğitiminin yanı sıra, yol kalitesinin de kazaları en aza indirgeyecek şekilde iyileştirilmesi gerektiğine işaret etmektedir.

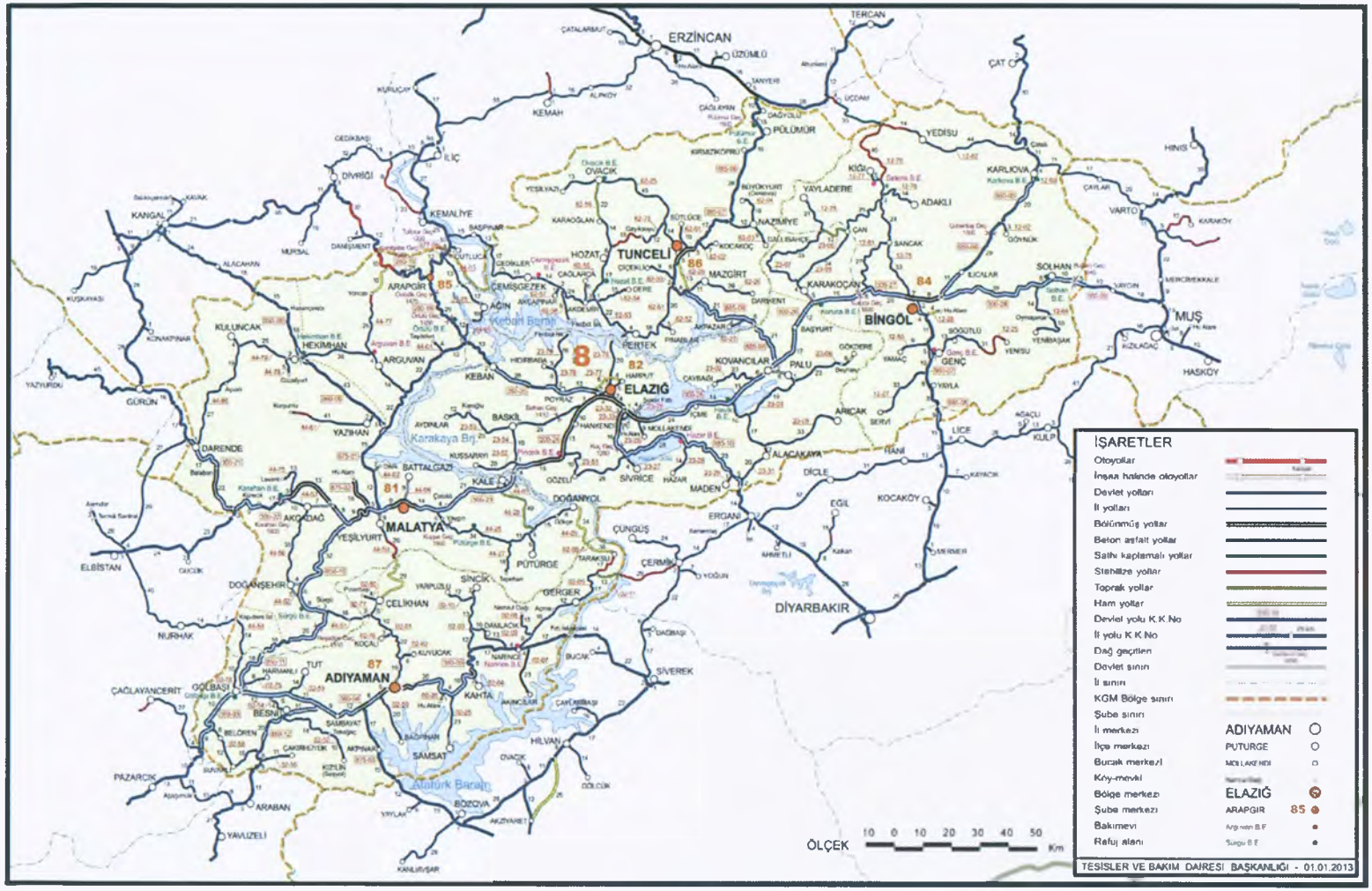

Tablo 4.1.3. TRB1 Bölgesi Bin Kişi Başına Düşen Taşıt Sayıları (2007,2012)

	2007	2012	%Artış
MALATYA	58	79	36,20
ELAZIĞ	58	83	43,10
BİNGÖL	14	20	30,00
TUNCELİ	16	26	38,46
TRB1	49	69	40,81
TÜRKİYE	92	114	19,29

Kaynak: *TÜİK Bölgesel İstatistikler Veritabanı'ndan faydalanılarak hazırlanmıştır.*

Kaynak: *Karayolları Genel Müdürlüğü Web Sitesi, http://www.kgm.gov.tr/SiteCollectionImages/KGMimages/Haritalar/b8.jpg*

Harita 4.1. TRB1 Bölgesi Karayolları Haritası

4.1.2 Demiryolları

Demiryolları karayollarına alternatif ve ucuz ulaşım ve ulaştırma imkânları sağlaması açısından, hem yolcuların, hem de malların taşınması için önemli bir araçtır. TRB1 Bölgesi, Güneydoğu ve Doğu Anadolu'dan gelen hatlar üzerinde yolcu ve mal taşımasında önemli bir demiryolu kavşağı durumundadır. Ekonomik olarak, bölgede ve komşu çıkarılan maden cevherlerinin İskenderun ve Mersin limanlarına ulaştırılmasında bölge demiryolu ağının önemi büyüktür. Bu nedenle bölge demiryollarının iyileştirilmesi ve diğer bölgelerle olan mevcut bağlantıların geliştirilmesi gerekmektedir. TRB1 Bölgesinde mevcut demiryolu anahat uzunlukları Tablo 4.1.4'de görülmektedir.

Tablo 4.1.4. TRB1 Bölgesi Demiryolu Anahat Uzunlukları (2012)

	Uzunluk (km)*
MALATYA**	238
ELAZIĞ**	288
BİNGÖL***	96
TUNCELİ***	5
TRB1 TOPLAM	627
TRB1%	%6,5
TÜRKİYE TOPLAM	9.642

Kaynak: *T.C. Devlet Demiryolları İstatistik Yıllığı 2008-2012*
**: Bölgede sadece "Tek Hat" bulunmaktadır.*
***: Malatya ve Elazığ'da hatlar şehir içinden geçmektedir.*
****: Bingöl ve Tunceli'de hatlar il sınırları içerisinden geçmektedir.*

Ülkemizde demiryolları son yıllarda önemli bir gelişim ve yenilenme göstermekte olup, artan yük ve yolcu ton-kilometre istatistikleri bunun bir göstergesidir (Tablo 4.1.5). TRB1 Bölgesi demiryollarının bulunduğu TC DDY 5. Bölge yaklaşık olarak tüm Türkiye'de taşınan hamton-km kapasitesinin %15'ine sahiptir. Artış trendinde olan demiryolu taşımacılığının bölgede daha faydalı olması için yeni hatlar açılması ve iyileştirme gerekebilir.

Tablo 4.1.5. Bölgelere Göre Yolcu ve Yük hamton-km (x1.000)

	2008	2009	2010	2011	2012
1. BÖLGE					
Yolcu	2799322	2497528	2273316	2456148	1244643
Yük	2097663	1459688	1344977	1667640	901622
İş Treni	10100	16045	25193	19325	18571
Toplam	4907085	3973261	3643486	4143113	2164836
2. BÖLGE					
Yolcu	1358635	1880345	1887464	1921054	1371683
Yük	3909582	3448531	4266272	4303829	4154568
İş Treni	7896	9441	12824	8705	14058
Toplam	5276313	5338317	6166560	6233588	5540309
3. BÖLGE					
Yolcu	471924	487328	500086	525758	644148
Yük	632022	490874	608787	666747	589259
İş Treni	31254	29052	18919	46506	18245
Toplam	1135200	1007254	1127792	1239011	1251652
4. BÖLGE					
Yolcu	805931	790986	520357	589761	619332
Yük	2771404	2467753	2316805	2427657	2780333
İş Treni	520	133	457	1383	1477
Toplam	3577855	3258872	2837619	3018801	3401142
5. BÖLGE					
Yolcu	381069	343843	251298	291437	292830
Yük	2534613	2952336	2557110	3324047	3517249
İş Treni	5806	9181	13557	21657	23858
Toplam	2921488	3305360	2821965	3637141	3833937
6. BÖLGE					
Yolcu	548155	542302	537565	572020	662833
Yük	3827423	4008343	4565560	4399914	4096087
İş Treni	4426	484	133	58	469
Toplam	4380004	4551129	5103258	4971992	4759389
7. BÖLGE					
Yolcu	649785	576367	505338	450429	333824
Yük	2570164	2277828	2468357	2143553	1690990
İş Treni	19159	14106	19880	8486	3358
Toplam	3239108	2868301	2993575	2602468	2028172
GENEL TOPLAM					
Yolcu	7014821	7118699	6475424	6806607	5169293
Yük	18342871	17105353	18127868	18933387	17730108
İş Treni	79161	78242	90963	106120	80036
Toplam	25436853	24302494	24694255	25846114	22979437

Kaynak: *T.C. Devlet Demiryolları İstatistik Yıllığı 2008-2012*

4.1.3 Havayolları

TRB1 Bölgesinde havayolu ulaşımı Malatya ve Elazığ havalimanlarından sağlanmaktadır. Bingöl Havalimanı ise 2013 yılı içerisinde hizmete açılmıştır.

Yeni hizmete açılan Bingöl Havalimanı sivil kullanım amaçlı olup, 500.000 yolcu kapasitesine sahiptir. Pist uzunluğu 2.300x 45 m.'dir. Temmuz 2013'te hizmete açılan bu havalimanı ile birlikte bölgenin erişilebilirliğinin daha da artması ve ticari faaliyet ve yolcu hareketliliğinin daha da yoğunlaşması beklenmektedir.

1941 yılında hizmete giren Malatya havalimanı sivil ve askeri amaçla kullanılmakta olup, şehir merkezine 34 km uzaklıktadır. Malatya Havalimanının yıllık yolcu kapasitesi ise dış hat 100.000, iç hat 900.000 olmak üzere toplamda 1.000.000 olup, uçak kapasitesi 17.520' dir. Pist uzunluğu 3.350x45 m.'dir. Elazığ Havalimanı 1940 yılında hizmet vermeye başlamış olup, bu havalimanı da sivil ve askeri amaçla kullanılmakta ve yıllık 1.000.000 yolcu kapasitesine sahip bulunmaktadır. Pist uzunluğu 3.000x45 m.'dir. Her iki havalimanına da ulaşım otobüs, taksi ve özel araçlarla olanaklı olup, sadece Malatya ve Elazığ illerine değil, aynı zamanda bölgenin diğer illerine ve çevre bölgelerden illere de hizmet veren önemli ulaşım merkezleri konumundadırlar. Bu iki havalimanına ait yolcu ve uçuş istatistikleri aşağıdaki tabloda görülmektedir (Tablo 4.1.6). İstatistikler havayolu ulaşımının TRB1 ve çevre iller tarafından daha fazla tercih edildiğini göstermektedir. Elazığ'da dış hat uçuş trafiğinin artışı dikkat çekicidir. Merkezi konumu nedeniyle Elazığ Havalimanı Tunceli, Bingöl ve Malatya başta olmak üzere yakın çevredeki diğer illere de hizmet sağlamaktadır. Bu nedenle başta Tunceli ve Bingöl olmak üzere çevre illerin Elazığ ile karayolu bağlantılarının da sorunsuz işlemesi önemlidir.

Bölgede özellikle yaz aylarında yurtdışı giriş çıkışlar yoğunlaşmaktadır. Bölgenin her ilinde önemli derecede gurbetçi vatandaş bulunmaktadır. Özellikle Elazığ'ın doğusu ve güneyi, Tunceli ve Bingöl'de Avrupa'nın çeşitli ülke ve şehirlerinden gurbetçi akışı olmaktadır. Bu vatandaşlar için Elazığ Havalimanı önemli bir erişim noktasıdır ve aynı zamanda bölgenin en çok uluslararası uçuşa sahne olan havalimanıdır. Bu havalimanından ileride Almanya, Fransa, Hollanda ve İngiltere'nin değişik şehirlerine gelecekte uçuş talepleri olması muhtemeldir. Bunun yanı sıra, Kuzey Irak ile gelişen ticari bağlar gelecekte bu bölgeye uçuş talebi doğurabilecektir. Büyükşehir statüsü alan ve giderek dış ticareti gelişmekte olan Malatya'dan da gelecekte doğrudan Avrupa uçuşları için talep olabilir.

Tablo 4.1.6. TRB1 Bölgesi Havalimanları Yolcu Sayıları ve Uçak Trafiği (2010, 2012)

		2010			2012		
		İç Hat	Dış Hat	Toplam	İç Hat	Dış Hat	Toplam
MALATYA	Yolcu	503.774	16.683	520.457	572.599	16.864	589.463
	Uçak	5.805	156	5.961	6.842	167	7.009
ELAZIĞ	Yolcu	444.391	25.658	470.049	642.819	38.598	681.417
	Uçak	4.020	240	4.260	5.578	291	5.869
TRB1	Yolcu	948.165	42.341	990.506	1.215.418	55.462	1.270.880
	Uçak	47.114	396	52.074	12.420	458	12.878
TRB1%	Yolcu	%1,87	%0,08	%0,96	%1,87	%0,08	%0,97
	Uçak	%9,4	%0,09	%5,66	%2,06	%0,09	%1,17
TÜRKİYE	Yolcu	50.575.426	52.224.966	102.800.392	64.721.316	65.630.304	130.351.620
	Uçak	497.862	421.549	919.411	600.818	492.229	1.093.047

Kaynak: *DHMİ İstatistikleri, http://www.dhmi.gov.tr/istatistik.aspx, [Erişim Tarihi: 01.06.2013]*

4.1.4 İç Sularda Ulaşım

TRB1 Bölgesinin en büyük zenginliği olan iç sular üzerinde kurulan baraj göllerinin kıyısında kalan ilçeler bulunmaktadır. Bu ilçelerden bazıları, baraj kıyısından dolanan karayolu güzergâhlarının zaman olarak daha uzun ve virajlı olmasından dolayı merkez ilçeler, diğer komşu il ve ilçeler ve ana arterlere erişimini feribotlar yoluyla daha kolay sağlamaktadır.

Elazığ-Ağın feribotu Arapgir yolu üzerinde bulunan limandan Ağın'a hareket etmekte olup, limanın Malatya'ya uzaklığı 105, Elazığ'a uzaklığı ise 70 km'dir. Feribot Ağın kıyısına ulaştıktan sonra ilçeye 10 km.lik bir karayolu bağlantısı ile ulaşılmaktadır. Feribot Ağın Belediyesi tarafından işletilmekte olup, kış ve yaz tarifeli olarak (yazın ek seferlerle birlikte) her yarım saatte bir iki kıyıdan hareket etmektedir. Bu güzergahta yapımı devam eden karayolu köprüsü yakın zamanda tamamlanacaktır.

Elazığ-Pertek feribot bağlantısı özel ve belediye tarafından işletilen iki hattan oluşmaktadır ve her yarım saate bir iki kıyı arasında ulaşımı sağlamaktadır. Bu hatta da kış ve yaz olarak özel tarifeler vardır. Termal tesisleri ve günübirlik turizm ile gelişmekte olan Pertek ilçesine erişimde feribot zaman tasarrufu sağlayan bir araçtır.

Elazığ-Çemişgezek feribotu görece yeni bir hat olup, her iki yakadan yarım saate bir hareket etmektedir. Feribot Çemişgezek kıyısına vardıktan sonra ciddi iyileştirme gereken yaklaşık 25

km.'lik bir karayolu seyahatinden sonra Çemişgezek'e ulaşılmaktadır. Feribot Çemişgezek Belediyesi tarafından işletilmektedir.

Battalgazi-Baskil feribotu, Battalgazi Atabey Köyü iskelesi ile Baskil İmikuşağı Köyü iskelesi arasında seferler yaparak her iki ilçeyi birbirine bağlamada demiryolu ve karayoluna alternatif bir yol sunmaktadır. Bunun yanı sıra Mersin Bölge Müdürlüğü'ne bağlı olarak Elazığ'da Hazar Gölü, Keban, Karakaya, Atatürk ve Çat baraj göllerinin görev sahası dâhilinde Fırat Liman Başkanlığı kurulmuştur.

Fırat Nehri'nin yapısından dolayı TRB1 iç sularında ticari taşımacılık yapılması ekonomik olmamaktadır. Hâlihazırda mevcut feribot seferleri erişilebilirliğe önemli düzeyde olumlu etki etmekle birlikte, erişilebilirliğin daha da iyileşmesi ve ilçe ekonomilerinin canlanması için Elazığ-Ağın ve Elazığ-Pertek köprü bağlantılarının açılması önem arz etmektedir. Diğer yandan, iç sularda yolcu ve araç taşımasının sağlıklı ve güvenli bir şekilde devam etmesi için başta Battalgazi-Baskil hattı olmak üzere taşıyıcı gemilerin devamlı kontrolleri ve bakımları aksatılmaması, eski ve güvensiz araçların yenileriyle değiştirilmesi gerekmektedir.

4.1.5 Sonuç ve Analiz

TRB1 Bölgesi geneline bakıldığında karayolları, demiryolları, havayolu ve iç suyolları ile erişilebilirliğin belirli bir düzeyde sorunsuz gerçekleştiği söylenebilir.

Karayolu ulaşımı bölge genelinde en fazla tercih edilen ulaşım biçimidir. Karayolları geçtikleri ilçelerin gelişimine önemli katkılar yapmakta, belirli hizmetlerin gelişmesine neden olmakta ve ilçeleri ticarete açarak gelişmeye katkı sağlamaktadır. Bölgede il merkezlerini birbirine bağlayan ve bölgeyi dışarıya bağlayan önemli karayolu hatları mevcuttur. Önemli Doğu-Batı ve Kuzey-Güney bağlantıları bölgeden geçmektedir. Alternatif Kuzey-Güney bağlantılarının Tunceli-Elazığ-Pertek ve İliç-Ovacık-Tunceli üzerinden iyileştirilmesi bölge kalkınmasına olumlu etki yapabilir.

Bununla birlikte, bazı ilçelerin bağlantılarını sağlayan il yolları düzeyinde önemli iyileştirme gerekmektedir. Bazı ilçelerin karayolu bağlantılarının istenilen düzeyde ve kalitede olmaması bu ilçelerin izolasyonuna neden olmaktadır. Bu gibi ilçelerde ticaret ve hizmetler gelişmemekte, belirli ürünler açısından dışarıya bağımlılık olmakta ve üretilen ürünlerin pazarlanmasında sorunlar yaşanmaktadır. Bu durum işsizlik ve ekonomik nedenlere dayalı göçü hızlandırmaktadır. Erişilebilirliği sınırlı kalan bu gibi ilçelerin gelişimi için karayolu

T.C. KALKINMA BAKANLIĞI 1923

bağlantılarının iyileştirilmesi ve ilçeler arası yeni bağlantılar açılması gerekmektedir. Bingöl-Yedisu, Bingöl-Yayladere, Bingöl-Adaklı, Bingöl-Kiğı, Malatya-Arapgir, Malatya-Pütürge, Malatya-Doğanyol, Malatya-Arapgir, Tunceli-Ovacık, Tunceli-Çemişgezek, Tunceli-Hozat, Tunceli-Nazımiye, Tunceli-Pülümür, Tunceli-Mazgirt, Elazığ-Ağın, Elazığ-Arıcak ve Elazığ-Alacakaya karayolu bağlantılarının iyileştirilmesi, yakın zamanda tamamlanacak Elazığ-Ağın köprüsü ve Elazığ-Pertek arasında kurulacak köprülerle bu ilçelerin erişilebilirliklerinin artırılması, Nazımiye-Yayladere-Kiğı-Adaklı-Yedisu, Hekimhan-Kuluncak, Kuluncak-Darende, Yedisu-Erzincan, Pütürge- Sincik bağlantılarının yenilenmesi veya inşasıyla hem bölge içi, hem de komşu bölgelerden ilçelerle erişilebilirliğin geliştirilmesi etkili olabilir. Bununla birlikte, bazı ilçelerde ilçe merkezlerini köylere bağlayan yollarda da önemli iyileştirmelere ihtiyaç duyulmaktadır. Diğer yandan, Battalgazi-Kale-Doğanyol arasında feribot hattının oluşturulması, kış aylarında alternatif bir erişim kanalı sağlanabilmesi açısından etkili olabilir Bunlara ek olarak, Arapgir, Pütürge, Hekimhan, Palu, Kiğı, Karakoçan ve Tunceli ilçelerinde turizm değerlerine erişimin iyileştirilmesi tanıtım stratejisiyle uyumlu olarak yönetilmelidir.

Demiryolları bölgede üretilen çeşitli maden cevherlerinin İskenderun ve Mersin limanlarına ulaştırılması ve ekonomik yolcu ulaşımı olanakları sağlaması açısından önemlidir. Bölgede demiryolu taşımacılığı hacmi her geçen yıl artmaktadır. Bu durumun ileriki yıllarda hatların ve taşıyıcı araçların yenilenmesi ihtiyacını doğurması kuvvetle muhtemeldir. Yolcu ulaşımı için 2023 yılında bitirilmesi planlanan Çetinkaya-Malatya-Yolçatı-Elazığ-Diyarbakır Yüksek Hızlı Tren hattı (TCDDY, 2007-2011), bölgenin demiryolu ulaşım yoğunluğunu daha da artıracak ve artan nüfusa alternatif bir ulaşım imkanı sağlayacaktır.

Bölgede havayolu ulaşımının hacmi ve önemi son yıllarda önemli derecede artmaktadır. Yeni hizmete giren Bingöl Havalimanı ile bölge içi ve çevre illerden gelecek yolcu ve taşıma talepleri için alternatif bir çıkış noktası daha olacaktır. Dış sefer sayısı artan Elazığ'ın dış hat trafiğinin artan nüfus ile beraber daha da artacağı göz önünde bulundurularak bu yönde tedbirler alınmalıdır. Elazığ ilerideki herhangi bir lojistik veya koridor benzeri oluşumda mevcut karayolu, demiryolu ve havayolu bağlantıları orta düzey bir toplama-dağıtım merkezi olarak kullanılabilir.

Bölgedeki iç su ulaşımı hizmetleri yüksek bir olasılıkla karayollarına alternatif olarak devam edecektir. Bu hizmetlerin sorunsuz ve güvenli yürümesi için feribotların kontrolü, bakımı ve yenilenmesi önemlidir.

4.2 Kentsel Altyapı

4.2.1 Temiz Su Şebekesi

TRB1 Bölgesi'nin temiz su ihtiyacı kaynak ve kuyu sularından karşılanmaktadır. Malatya ilinin içme suyu farklı kaynaklardan Gündüzbey beldesindeki Kaptaj'da toplanıp buradan tüm şehre dağıtılmaktadır. Yıllık ortalama içme suyu debisi 2.100 lt/sn'dir. Kaynaktan ana dağıtım depolarına Q1400' lük çelik boru ile içme suyu gelmektedir. Bu isale hattının uzunluğu yaklaşık 20.650 m.'dir. Yeşilyurt, Gündüzbey, Yakınca ve Bostanbaşı Belediyelerini besleyen isale hattı Q600 çelik boru ile içme suyu verilmektedir. Bu isale hattının uzunluğu yaklaşık 21.850 m.'dir. Tesiste üç klorinatör bulunmaktadır. Bunların ikisi 1400'lük hatta bağlı olup saatte 3 kg gaz halinde klor vermektedir, diğeri ise yedektir. 600 'lük hatta bağlı olan klorinatör saatte 1,5 kg gaz halinde klor vermektedir. 2007 yılında imar planında açılan yeni yollar, daha önceden içme suyu şebekesi olmayan bölgeler ve içme suyu şebeke hattı yetersiz kalan bölgelere 12.085 m. çeşitli çaplarda içme suyu şebekesi döşenmesiyle toplam içme suyu şebekesi uzunluğu 1.176 km'yi bulmuştur (Malatya İl Çevre Durum Raporu, 2011). Malatya içme suyu açısından bugüne kadar pek az sorun yaşamış nadir illerdendir. İl merkezi ve çevresindeki 11 belediyeye temiz içme suyu 1.204 kotlu kaptajdan Malatya Belediyesi'nce sağlanmaktadır. Ana depo 1.080 kotta bulunmaktadır. Bu kottan su doğal cazibe ile şebekeye dağılmaktadır. İçme suyunda kayıp/kaçak oranı AB ortalamalarına yakındır. Şebeke büyük çoğunlukla mevcut olup, eski ve sağlıksız boruları yenileme çalışmaları hızla sürmekte ve kentin sağlıklı ve hijyenik içme suyu kapsama alanı gün geçtikçe artırılmaktadır. Ortalama su devri 1.800-2.250 litre/sn. olup, dönemsel olarak 2.500 litre/sn'ye de çıkabilmektedir. Büyükşehir yasası ile birlikte hizmet verilen alan artacağından olası sorunlar görülebilir. Bununla birlikte, artan nüfus önümüzdeki 10 yıl için özellikle kent ve çevresinde lokal içme suyu yetersizliği sıkıntıları oluşturabilecektir. Daha ileri gelecekte (2050-2075 yılları arasında) Malatya büyükşehir alanında içme suyu sıkıntısı yaşanmaması için tahminen en az 1.500-2.000 litre/sn.'lik ek bir kaynağa daha ihtiyaç vardır. Malatya'nın su kaynaklarının korunması için kaptaj bölgesinin orman alanı veya koruma alanı ilan edilmesi gerekmektedir. Buna ek olarak büyükşehrin içme suyu hizmetlerinden faydalanan çeper ilçe ve beldelerde

tarımsal sulamanın ime suyuyla yapılmasının önüne geçilmelidir. Diğer yandan, dağlık alanda kaptajın üstündeki kotlarda olası yeni yerleşimlere su götürmek için ek altyapı (depo, terfi merkezi, hat, vb.) ve iletim (enerji) masraflarının olabileceği de göz önünde bulundurulmalıdır.

Elazığ ilinin temiz su kaynakları Altınova, Kesikköprü ve Sürsürü bölgelerinde bulunan derin kuyulardan temin edilmektedir. Altınova'dan 960 lt/sn, Kesikköprü'den 110 lt/sn, Sürsürü'den 110 lt/sn olmak üzere toplam 1.180 lt/sn kapasite vardır. Bunun dışında 12 lt/sn Karaçalı Kaynak suyu mevcuttur. Şehir suyu şebekesi çelik boru, asbest boru, pik boru ve PVC olarak yapılmış olup, şehir şebekesi boru hattının uzunluğu yaklaşık 1.510 km'dir (Elazığ İl Çevre Durum Raporu, 2011).

Bingöl ilinin temiz su ihtiyacının tamamına yakınını 2004 yılından itibaren Kürük Suyu'ndan karşılanmaktadır. Debisi saniyede 800 litredir. Kürük kaynak suyu sadece Bingöl'ün ihtiyacının gidermekle kalmayıp aynı zamanda çevre köyler ve Genç ilçe merkezinin de su ihtiyacını gidermektedir. İlin temiz su şebeke uzunluğu yaklaşık 240 km'dir (Bingöl İl Çevre Durum Raporu, 2011).

Tunceli ilinin su ihtiyacı Hagü kaynağı, Büyükyurt (Hakis) kaynağı, Zagge kaynağı ve sondaj kuyuları olmak üzere 4 adet su kaynağından karşılanmaktadır. Şehrin 12 km doğusunda bulunan Hagü kaynağından 60 lt/sn su alınmakta, ancak yaz aylarında kaynağın verimi azaldığından debisi 15 lt/sn'ye kadar düşmektedir. İsale hattı çelik ve PE borulardan oluşmaktadır. Büyükyurt (Hakis) kaynağı ise şehrin 34 km. kuzeydoğusunda yer almakta ve debisi 50-80 lt/sn arasında değişmektedir. Hat çelik borulardan oluşmaktadır. Yağışlardan sonra aşırı derecede kirli aktığı için sonbahar mevsiminde tamamen devre dışı bırakılmaktadır. Zagge kaynağı Tunceli –Pülümür kara yolu üzerinde olup uzaklığı 45 km. civarındadır. Hat, çelik borulardan oluşmaktadır. Debisi ise 20-150 lt/sn arasında değişmektedir. Yağışlardan sonra bulanık aktığından devre dışı bırakılmaktadır. Tunceli'nin kent merkezinin su ihtiyacının bir kısmını karşılamak üzere D.S.İ. tarafından Cumhuriyet Mahallesinde iki adet sondaj kuyusu açılmıştır. Bu kuyuların debisi 90 lt/sn'dir. Kuyular sürekli çalıştırılmamakta, yalnızca 1 kuyu Çığ semti için günde ortalama 20-30 dk çalıştırılmaktadır. Kuyulardan diğer yerleşim yerlerine ise ihtiyaç halinde su verilmektedir. Yaz dönemlerinde diğer kaynaklarının veriminin azalması ve yağışlı zamanlarda Zagge ve Büyükyurt kaynaklarının bulanık akması dönemlerinde bu kuyular devreye alınmaktadır. Bu

dönemlerde şehrin su ihtiyacı büyük oranda bu kuyulardan karşılanmaktadır (Tunceli İl Çevre Durum Raporu, 2011).

Temiz su şebekesiyle hizmet verilen nüfusun belediye nüfusu içindeki oranı Malatya ve Elazığ illerinde %99, Bingöl ilinde %95, Tunceli ilinde ise %100'dür. TRB1 Bölgesi'ndeki oran %98 olup Türkiye'nin %99'luk oranının altında kaldığı görülmektedir (TÜİK Bölgesel İstatistikler, 2010).

4.2.2 Kanalizasyon

Kanalizasyon şebekesi ile hizmet verilen belediye nüfusunun toplam belediye nüfusuna oranı Malatya ve Bingöl illerinde %93, Tunceli ilinde %92, Elazığ ilinde %88'dir (TÜİK Bölgesel İstatistikler 2011). Bu oran Türkiye geneli için %88 olup, TRB1 Bölgesi %91'lik oranla bunun üzerindedir. Ancak kırsal alanda bu oranın belirgin olarak düştüğü ve kanalizasyon altyapısında eksiklikler olduğunu söylemek mümkündür.

Malatya ilinde kanalizasyon hatları kent içinde kapalı boru sistemiyle toplanıp Doğu, Batı ve Merkez olmak üzere 3 adet kolektör hattına bağlanarak atık su arıtma tesisine deşarj edilmektedir. Batı kolektör hattı 22.315 m., Merkez kolektör hattı 24.725 m., Doğu kolektör hattı 22.650 m. ve Ana kolektör hattı 3.099 m.'dir. İl merkezinin toplam kanalizasyon hat uzunluğu ise yaklaşık 1058 km'dir.

Malatya il merkezinde drenaj suyu sistemleri mevcuttur. Bu drenaj sistemleri ile yağmur suyunun Babuktu deresi ile İlyas mahallesinde bulunan dereye deşarj edilerek bahçelerde sulama suyu olarak kullanılması sağlanmaktadır.

Elazığ ilinde küçük sokaklardaki kanalizasyon şebekeleri büyük çaplardaki toplayıcı şebekelere, buradan da ana toplayıcı şebekeye ve arıtma tesisine deşarj edilmektedir. İl merkezinin toplam kanalizasyon hat uzunluğu yaklaşık 700 km, yağmur drenaj hattı ise yaklaşık 150 km'dir.

Bingöl ili kanalizasyon şebekesi nüfusun %93'üne hizmet veriyor görünse de ihtiyacı karşılamakta zorlanmakta, altyapı sistemleri onarım ve yenileme gerektirmektedir. İl merkezinin toplam kanalizasyon hat uzunluğu yaklaşık 240 km olup yağmur suyu için ayrı bir drenaj sistemi bulunmamaktadır.

Tunceli ili için de Bingöl iline benzer bir durum geçerlidir. Mevcut şebeke nüfusun %92'sine hizmet veriyor olsa da il merkezi için bu yeterli görülmemektedir. İl merkezinin toplam kanalizasyon hat uzunluğu 70 km, yağmur drenaj hattı ise 8 km'dir. İlin kanalizasyon suları 9 ayrı noktadan hiçbir arıtma işlemine tabi tutulmadan Uzunçayır barajına deşarj edilmektedir.

Aşağıdaki tablolar dört ildeki belediyelerin temiz su ve kanalizasyon şebekelerinin durumunu göstermektedir. Bölgedeki belediyelerin yarısına yakınında mevcut altyapının yetersiz oluşu göze çarpmaktadır.

T.C. KALKINMA BAKANLIĞI 1923

Tablo 4.2.1. TRB1 Bölgesindeki Belediyelerin Altyapı Durumu (2013)

		Temiz Su Şebekesi			Kanalizasyon Şebekesi		
		Var Yeterli	Var Yetersiz	Yok	Var Yeterli	Var Yetersiz	Yok
MALATYA	Merkez						
	Akçadağ		x		proje devam ediyor		
	Arapgir	x			x		
	Arguvan		x		proje devam ediyor		
	Darande	proje devam ediyor			x		
	Doğanşehir		x			x	
	Doğanyol		x		x		
	Hekimhan	proje devam ediyor			x		
	Kale	x					x
	Kuluncak	proje devam ediyor			Proje devam ediyor		
	Pütürge						
	Yazıhan		x			x	
	Yeşilyurt		x			x	
ELAZIĞ	Merkez	x			x		
	Ağın	x			proje devam ediyor		
	Alacakaya*		x			x	
	Arıcak*		x		proje devam ediyor		
	Baskil		x		x		
	Karakoçan	2013'te tamamlanacak			2013'te tamamlanacak		
	Keban	x				x	
	Kovancılar		x		2014'te tamamlanacak		
	Maden	x			şebeke yok, coğrafi yapı nedeniyle yapılamıyor		
	Palu	x			x		
	Sivrice			x	x		
BİNGÖL	Merkez						
	Adaklı		x			x	
	Genç	x			2014 te tamamlanacak		
	Karlıova	proje devam ediyor			2014 te tamamlanacak		
	Kığı						
	Solhan	x			x		

	Yayladere	x			x		
	Yedisu						
TUNCELİ	Merkez	x			x		
	Çemişgezek	x				x	
	Hozat	x				x	
	Mazgirt		x			x	
	Nazımiye		x			x	
	Ovacık	x				x	
	Pertek	x				x	
	Pülümür		x			x	

Kaynak: *İller Bankası Elazığ Bölge Müdürlüğü ve ilgili belediyelerin verilerinden derlenmiştir, 2013*

Bölge belediyelerinin içme ve kullanma suyu şebekesi ve arıtma tesisleri ile ilgili istatistikleri Tablo 4.2.3'de verilmiştir. Bölge planı çalışmaları kapsamında yapılan saha gezilerinde arıtma tesisi ihtiyacı birçok ilçede dile getirilmiştir.

Tablo 4.2.2. İçme ve Kullanma Suyu Şebekesi ve Arıtma Tesisleri (2010)

	TRB 1	Malatya	Elazığ	Bingöl	Tunceli
Belediyelerde kişi başı çekilen günlük su miktarı (litre/kişi-gün)	218	221	205	224	296
Toplam çekilen su miktarı (1000 m3/yıl)	98628	48547	33012	11714	5355
İçme ve kullanma suyu arıtma tesisi ile hizmet verilen nüfusun belediye nüfusu içindeki oranı (%)	0	-	1	-	-
Toplam arıtılan içme ve kullanma suyu miktarı (1000 m3/yıl)	467	-	467	-	-
Belediyelerde içme ve kullanma suyu şebekesi için çekilen yüzey suyu miktarı (1000 m3/yıl)	546	-	467	80	-
Belediyelerde içme ve kullanma suyu şebekesi için çekilen yeraltı suyu miktarı (1000 m3/yıl)	98082	48547	32545	11635	5355
Su temini işleri ve hizmetleri çevresel yatırım harcamaları (TL)	1483369	72839	1410530	-	-

Kaynak: *TÜİK 2013*

4.2.3 Enerji Dağıtımı (Doğalgaz ve Elektrik)

Bölgelerin gelişmişlik seviyesini belirleyen önemli kriterlerden birinin de fert başına elektrik tüketimi olduğu kabul edilmektedir. TRB1 Bölgesi'ndeki kişi başına elektrik tüketimi ile Türkiye geneli kıyaslandığında ise % 62'lik bir oranla bölgenin, ülke genelinin çok altında kaldığı görülmektedir. Bu oran meskenlerdeki tüketimde ülke ortalamasına biraz daha yaklaşırken, sanayideki tüketimde Türkiye genelinin neredeyse yarısına tekabül etmektedir (Tablo 4.2.6).

Tablo 4.2.3. Fert Başına Elektrik Tüketimi, 2011

BÖLGE ADI	Kişi başına toplam elektrik tüketimi	Kişi başına sanayi elektrik tüketimi	Kişi başına mesken elektrik tüketimi
Türkiye	2490	1177	592
TRB1	1553	663	405
Malatya	1564	603	432
Elazığ	2065	1112	421
Bingöl	589	60	300
Tunceli	1050	99	385

Kaynak: *TÜİK Bölgesel İstatistikler*

Tüketim alanlarına bakıldığında ise bölgenin miktar olarak en fazla tüketiminin sanayide olmasının yanı sıra, ülke tüketimlerine oranla en fazla tüketimin tarımsal sulama alanında olduğu görülmektedir (Tablo 4.2.7).

Tablo 4.2.4. Alanlarına Göre Elektrik Tüketim Miktarları

	Toplam Tüketim	Resmi Daire	Sanayi İşletmesi	Ticarethane	Mesken	Tarımsal Sulama	Sokak Aydınlatma	Diğer
TÜRKİYE	186.099.551	7.272.436	87.980.191	30.525.233	44.271.092	3.813.908	3.986.130	8.250.560
TRB1	2.583.265	150.588	1.102.290	303.281	673.778	118.459	91.674	143.194
MALATYA	1.185.758	80.909	456.795	156.852	327.226	86.977	35.112	41.886
ELAZIĞ	1.153.641	23.526	621.301	112.064	235.092	31.007	43.091	87.560
BİNGÖL	154.553	21.634	15.740	22.470	78.752	229	5.792	9.936
TUNCELİ	89.311	24.519	8.454	11.895	32.709	246	7.678	3.811

Kaynak: *TÜİK Bölgesel İstatistikler*

Bölge illerinin elektrik dağıtım hattı uzunluklarına ve abone sayılarına bakıldığında Malatya'nın ilk sırada geldiği görülmektedir. Malatya'yı sırasıyla Elazığ, Bingöl ve Tunceli illeri izlemektedir (Tablo 4.2.8).

Tablo 4.2.5. TRB1 Bölgesi Elektrik Dağıtım Verileri, 2009

İL	Abone Sayısı	Elektrik Dağıtım Hattı Uzunluğu
MALATYA	311.810	19.968,4 Km
ELAZIĞ	243.847	9.376 Km
BİNGÖL	81.619	4.846,8 Km
TUNCELİ	42.967	3.516 Km

Kaynak: *EPDK verileri (http://www2.epdk.org.tr/data/index.htm)*

Doğalgaz dağıtımı bölgenin görece gelişmiş illerinde bulunmaktadır. Malatya'da doğalgaz için altyapı çalışmaları 2006 yılında başlamış olup, 2013 yılı itibari ile abone sayısı 97.207'e ulaşmıştır (Malatyagaz A.Ş., 2013). Boru hattının döşenmesi ile ilgili olarak 2007 yılında çalışmalara başlanan Elazığ'da ise abone sayısı 63.511'dir (Elazığgaz A.Ş., 2013). Bingöl ve Tunceli'de halihazırda doğalgaz bulunmamaktadır ancak orta vadede bu illerde dağıtım başlayacaktır.

Kayıp-kaçak oranları EPDK tarafından belirlenen yüzde (%) kayıp kaçak hedef oranları nispetinde dağıtım şirketlerinin sorumluluğunda olan ve enerji verimliliğinde dikkatle incelenmesi gereken bir konudur. TRA, TRB, TRC Düzey-1 bölgelerindeki elektrik dağıtım şirketlerinin kayıp/ kaçak oranlarına bakıldığında, uluslararası kuruluşlar tarafından teknik olarak

kabul edilen değerin (%7) çok üzerinde olduğu görülmektedir (Tablo 3.5.13). Türkiye'de kayıp–kaçak oranları en yüksek olan bölgeler sıralandığında TRB1 Bölgesi (Fırat EDAŞ) dördüncü sıradadır. Kayıp-kaçak oranlarını incelerken, aslında bu oranı oluşturan bileşenleri (kayıp ve kaçağı) ayrı ayrı değerlendirmek gerekmektedir. Birincisi kayıp enerji, ikincisi de faturalanamayan tüketimden kaynaklı kaçak enerjidir. Kayıp enerji teknik bir sorundur. Elektrik enerjisi, üretim noktasından tüketim noktasına gelene kadar elbette bir miktar kayba uğramaktadır. Bu kaybın sıfır olması veya bir başka ifadeyle enerjinin kayıpsız nakli mümkün değildir. Faturalanamayan (çoğunlukla kaçak kullanım kaynaklı) tüketim ise elektrik dağıtım şirketlerinin gerekli tedbirleri alarak önlemesi gereken tüketimdir. (TMMOB Makine Mühendisleri Odası, 2012)

Tablo 4.2.6. Bazı Elektrik Dağıtım Şirketleri Kayıp-Kaçak Oranları

	2009	
	Hedef	Gerçekleşme
Dicle EDAŞ	41,58	73,10
Vangölü EDAŞ	40,03	55,57
Aras EDAŞ	20,25	27,70
Çoruh EDAŞ	12,28	11,51
Fırat EDAŞ	12,02	13,63
Başkent EDAŞ	8,84	8,34

Kaynak: (TMMOB Makine Mühendisleri Odası, 2012)

4.3 Çevre Kirliliği ve Yönetimi

4.3.1 Su Kaynaklarının Kirliliği ve Çevreye Etkileri

Yeraltı Suları ve Kirlilik

Yağmur suyu yeryüzüne indiği andan itibaren kirlilik oranında ani bir artış olur. Hayvansal ve bitkisel artıklar, doğal ve suni gübreler, pestisitler ve mikroorganizmalar su ile yeraltına doğru taşınır. Suyun yüzey kısımlarındaki toprak tabakasından süzülmesi sonucunda, zemin cinsi özelliklerine de bağlı olarak kalitesinde önemli miktarlarda artış olur. Askıdaki maddelerin tamamına yakını topraktaki süzülme yoluyla uzaklaşır. Bunun sonucunda mikroorganizmalar büyük ölçüde azalırken, suyun karbondioksit miktarı artar, oksijen miktarı ise azalır. (Malatya İl Çevre Durum Raporu 2011)

Yeraltı suyu kirlenmesinin en büyük sebebi, evsel ve endüstriyel atıkların arıtılmadan alıcı ortamlara verilmesidir. Katı, sıvı ve gaz atıklar alıcı ortama verildikten sonra; iklim durumuna, toprağın yapısına, yeryüzü şekline, atığın cinsine ve zamana bağlı olarak yeraltı sularına karışır. Ayrıca zirai mücadele ilaçlarının aşırı ve bilinçsiz kullanımı önemli bir kirlilik sebebidir. Kanalizasyon sisteminin bulunmadığı yerlerde, tuvalet çukurlarından ve gübrelerden sızan kirli sular yeraltı suyuna karışarak, özellikle yaz aylarında ölümlere yol açan bulaşıcı hastalıklara sebep olmaktadır. (Malatya İl Çevre Durum Raporu 2011)

Elazığ İl sınırları içerisinde yer altı suları genelde Ovalık alanlarda alınmaktadır. Bu alanlar aynı zamanda tarımın yapıldığı alanlardır. Henüz belirgin bir kirlenme olmasa da ziraiden kaynaklanan bir kirlenmenin eşiğindedir. Zirai kaynaklı kirlenme dışında yeraltı sularına doğrudan deşarj yapılan sıvı atık bulunmamaktadır. (Elazığ İl Çevre Durum Raporu 2011)

Malatya, Elazığ, Bingöl ve Tunceli illerinde DSİ Genel Müdürlüğü ile Çevre ve Şehircilik Bakanlığınca kirlilik sınıflarını belirleyen parametreler çerçevesinde bir çalışma yapılmamıştır. (Malatya, Elazığ, Bingöl ve Tunceli İl Çevre Durum Raporları, 2011)

Akarsularda Kirlilik

Akarsular; küçük dereler, yağmur, kar ve kaynak sularıyla beslenirler. Kanalizasyon suları, fabrika atıkları ile havayı kirleten etkenlerin yağmur ve yüzey akışlarıyla taşınması, tarımsal faaliyetler sonucu oluşan pestisit ve gübre gibi kimyasal atıklar, akarsuları kirleten başlıca etkenlerdir. Akarsular ve okyanuslar belli bir seviyeye kadar olan kirliliği arıtma özelliğine sahiptir. Bu sınır aşıldığında suda aşırı kirlilik ve bozulma başlar. Akarsuların bazı etkenlerle kirlenmesi sonucu akarsularda mevcut olan çevre dengesi bozulmakta, bitkiler ve hayvanlar olumsuz yönde etkilenmektedir. (Malatya İl Çevre Durum Raporu 2011)

T.C. 1923 BAKANLIĞI

Tablo 4.3.1. Malatya Su Kaynaklarından Alınan Su Numunelerinin Analiz Sonuçları

Nehir / Göl Adı	Ağır Metaller (µg/lt)	Konumsal Bilgiler (Koordinat) (Derece, Dakika, Saniye-Kuzey Derece, Dakika, Saniye-Doğu)
Karakaya Baraj Gölü	Civa - <0,5 Çinko – 13 Kurşun -1	36° 49' 08'' D / 38° 26' 29'' K
Tohma Çayı	Civa - <0,5 Çinko – 13 Kurşun -1	38° 14' 16'' D / 38° 30' 16'' K
Keban Karakaya Barajı	Civa - <0.5 Çinko – 7 Kurşun -5	38° 28' 17'' D / 38° 44' 00'' K
Karakaya Baraj Gölü-Şahnahan DSİ Regülatörü	Civa - <0,5 Çinko – 41 Kurşun -21	38° 12' 38'' D / 38° 24' 36'' K

Kaynak: *Malatya İl Çevre Durum Raporu 2011*

Tablo 4.6.1'de görüldüğü üzere, ilgili koordinat noktalarında su kalitesi örnekleme çalışmaları yapılmaktadır. Akarsularda Su kirliliği parametrelerini mevsimlik ve aylık olarak incelenip sınıflarını belirleyecek bir çalışma yapılmamakla birlikte, su kaynaklarının kirlenmesinde etkili olan kirlilik kaynakları, endüstriyel ve evsel atık suların direk deşarj edilmesi ziraatta kullanılan kimyasalların akarsulara karışması sonucu oluşması muhtemeldir.

Tablo 4.3.2. Elazığ İline Ait Su Kalitesi Örnekleme Noktaları

İstasyon No	Örnekleme Yeri	Koordinatlar	
21-09-00-426	Caro Deresi-Hamzabey Barajı Aksı	Y=583355	X=4281759
21-09-00-427	Tarhana Deresi-Tarhana Regülatörü Aksı	Y=589573	X=4273469
21-09-01-295	Keban Baraj Gölü-Pertek Feribot İskelesi Elazığ Kıyısı	37522997 E	4298232 N
21-09-01-296	Keban Baraj Gölü-Çemişgezek Feribot İskelesi Elazığ Kıyısı	37495261 E	4303121 N
21-09-10-149	Cip Barajı Tesisleri Kuyusu (Çeşme)	37505758 E	4281321 N
21-09-00-023	Keban Barajı-Mansap (Fırat Köprüsü)	37476513 E	4295079 N
21-09-00-025	Haringet Çayı-Kanalizasyon Karışımı Sonrası	37529611 E	4271800 N
21-09-00-037	Behremaz Çayı-Hatunköy Baraj Aksı	37542882 E	4256953 N
21-09-00-038	Haringet Çayı-Köprü	37529430 E	4271718 N
21-09-00-096	Murat Nehri-Palu Belediye Mezbaha Sonrası	37579679 E	4282024 N
21-09-01-024	Eyüpbağları Pompa İstasyonu Önü	37538550 E	4271872 N
21-09-01-040	Hazar Gölü-DSİ Dinlenme Tesisleri	37532871 E	4261188 N
21-09-01-076	Hazar Gölü-Sivrice İlçesi Önü (İzci Okulu)	37527666 E	4255648 N
21-09-01-142	Hazar Gölü-Gezin Karayolları Bakımevi Önü	37544277 E	4263824 N
21-09-20-094	Ferrokrom Fabrikası Atıksuyu	37567093 E	4278375 N
21-09-10-033	Yünlüce Kuyu No:19299	37529154 E	4272261 N
21-09-10-242	Güntaşı Kuyu No:15958	37530710 E	4270364 N
21-09-10-356	Kuyulu Kuyu No:39221	37522094 E	4269424 N
21-09-10-358	Gözebaşı (Kinederiç) İçmesuyu Kuyusu	37519459 E	4263774 N

Kaynak: *Elazığ İl Çevre Durum Raporu 2011*

Malatya'da atık su Battalgazi'de bulunan tesis aracılığıyla arıtılıp Karakaya Baraj Gölüne deşarj edilmektedir. Yapılan drenaj çalışmalarıyla kanalizasyon ve doğal atık su hatları ayrılmıştır. Atık su temizlenme oranı yasa ile belirlenen sınırların üzerindedir. Tesiste hâlihazırda 6 havuz bulunmaktadır. 4 havuz ihtiyaca göre çalıştırılmakta ve 2 havuz yedekte tutulmaktadır. Tesis mevcut haliyle yaklaşık 3 Milyon nüfusun oluşturabileceği atık suyu işleyebilecek durumdadır. Genellikle ihtiyaca göre 2 havuz çalışmakta olup, mevcut nüfusun yükünü kaldırmaktadır. Tesis geniş bir alan üzerine kurulmuştur. Bu büyük işletme alanı ileride olası yüksek nüfus artışı durumunda tesisin paketler halinde geliştirilerek(ihtiyaca göre havuz sayısı artırılarak) kapasitesinin yükseltilmesini olası hale getirmiştir. Tesiste biriken kompostun gübre olarak değerlendirilmesi ek bir gelir sağlayabileceği gibi, çevredeki tarımsal faaliyete önemli bir girdi olabilecektir.

Elazığ iline ait su kalitesi örnekleme noktaları Tablo 4.6.2'de görülmektedir. Elazığ'da; atık suyu farklı kirlilik yüklerine sahip endüstriyel kuruluşlar bulunmaktadır. Debisi yönünden en büyük kirlilik yüküne sahip Elazığ Belediyesi Atık Su Arıtma Tesisinde, 2007 Nisan döneminde başlayan revizyon çalışması tamamlanarak, atık su arıtma tesisi 15.12.2007

tarihinde faaliyete geçmiştir. Gerekli işlemler tamamlandıktan sonra deşarj izni yenilecektir. (Elazığ İl Çevre Durum Raporu 2011)

EÜAŞ Keban HES İşletme Müdürlüğünün sosyal tesislerine ait ve ETİKROM A.Ş.'nin fabrikadan kaynaklanan evsel atık suyuna ve sosyal tesislerine ait evsel atık su arıtma tesisleri mevcut olup, deşarj izinleri bulunmaktadır. (Elazığ İl Çevre Durum Raporu 2011)

Elazığ İlçe ve Belde Belediyelerinin evsel atık su arıtma tesisleri bulunmayıp, Çevre ve Orman Bakanlığının 23.06.2006 tarih ve 2006/15 sayılı genelgesi kapsamında sunmuş oldukları iş termin planları mevcuttur (Elazığ İl Çevre Durum Raporu 2011).

Bingöl ili merkez ilçesi Düzağaç mahallesinde 2003 depremini müteakip TOKİ tarafından 2016 adet konut yapılmış olup, bu konutların evsel atık suları yine TOKİ tarafından ayı mahallede yapılan atık su arıtma tesisine verilmektedir. Ayrıca Kaleönü mahallesinde faaliyet gösteren Et ve Balık Kurumu tesislerinin arıtma tesisleri mevcuttur. Bingöl Belediye Başkalığı tarafından yapılmakta olan atık su arıtma tesisi inşaatı devam etmektedir. Su kirliliğinin önlenmesi tüm belediyelerin atık su arıtma tesislerini inşa etmesi ile mümkün olabilmektedir. Bingöl'de akarsuların kalitesinin tespiti için her hangi bir analiz yapılmamıştır. (Bingöl İl Çevre Durum Raporu 2011)

Tunceli'de yerleşim yerleri içinde geçen akarsulara, atık su ve kanalizasyon sisteminin herhangi bir ön arıtıma tabi tutulmadan boşaltılması kirliliğe neden olmaktadır (Tunceli İl Çevre Durum Raporu, 2011). Bölge illerindeki belediyelere ait atık su istatistikleri aşağıdaki tabloda verilmiştir (Tablo 4.6.3).

Tablo 4.3.3. Belediye Atık Su İstatistikleri

	TRB 1	Malatya	Elazığ	Bingöl	Tunceli
Kanalizasyon şebekesi ile hizmet verilen belediye nüfusunun toplam belediye nüfusuna oranı (%)	91	93	88	93	92
Belediyelerde kişi başı günlük atıksu miktarı (litre/kişi-gün)	176	214	135	148	159
Belediyelerde kanalizasyon şebekesinden deşarj edilen atıksu miktarı (1000 metreküp/yıl)	73870	44465	19260	7486	2659
Belediyeler tarafından arıtılan atıksu miktarı (1000 metreküp/yıl)	55269	38853	16416	-	-
Atıksu arıtma tesisi ile hizmet verilen belediye nüfusunun belediye nüfusu içindeki payı (%)	64	78	74	-	-
Belediyelerdeki toplam atıksu arıtma tesisi sayısı	2	1	1	-	-
Belediyelerdeki fiziksel atıksu arıtma tesisi sayısı	-	-	-	-	-
Belediyelerdeki biyolojik atıksu arıtma tesisi sayısı	-	-	-	-	-
Belediyelerdeki gelişmiş atıksu arıtma tesisi sayısı	2	1	1	-	-
Doğal arıtma sistemi sayısı	-	-	-	-	-
Atıksu yönetimi hizmetleri çevresel yatırım harcamaları (TL)	1398702	1103303	295399	-	-

Kaynak: *TÜİK 2013*

Tablo 4.3.4. TRB1 Bölgesi Belediyelerinin Atık Su Arıtma Tesisi Durumu (2013)

		Atık Su Arıtma	
		Var	Yok
MALATYA	Merkez	x	
	Akçadağ		x
	Arapgir	proje sunulmuş	
	Arguvan	proje hazır ancak ödenek yok	
	Darande	proje aşamasında	
	Doğanşehir		x
	Doğanyol		x
	Hekimhan		x
	Kale		x
	Kuluncak		x
	Pütürge		x
	Yazıhan	proje sunulmuş	
	Yeşilyurt		x
ELAZIĞ	Merkez	x	
	Ağın	proje sunulmuş	
	Alacakaya*		x
	Arıcak*		x
	Baskil		x
	Karakoçan	yer tahsisi için kamulaştıma davası devam ediyor	
	Keban		x
	Kovancılar	AB projesi uygulanırsa Palu ile ortak uygulanacak.	
	Maden		x
	Palu	İller bankasına başvurulmuş. arsa tahsisi aşamasında. (AB projesi gösterilen yeri uygun bulmamış, havzada olmasından dolayı) AB projesi uygulanırsa Kovancılar ile ortak uygulanacak.	
	Sivrice	2014'te proje tamamlanacak, ancak enerji ihtiyacını karşılayamayacağından dolayı işletilemeyecek	
BİNGÖL	Merkez	x	
	Adaklı	proje sunulmuş	
	Genç	2014 te tamamlanacak	
	Karlıova	Tesis var ancak enerji ihtiyacını karşılayamadığından işletilemiyor	
	Kığı		x
	Solhan		x
	Yayladere		x
	Yedisu		

TUNCELİ	Merkez	x	
	Çemişgezek		x
	Hozat		x
	Mazgirt		x
	Nazımiye		x
	Ovacık		x
	Pertek		x
	Pülümür		x

Kaynak: *İller Bankası Elazığ Bölge Müdürlüğü ve ilgili belediyelerin verilerinden derlenmiştir, 2013*

Göller, Göletler ve Rezervuarlarda Kirlilik

Göl kirlenmesinin ana unsurları akarsular ve atmosferik olaylardır. Akarsularla taşınan çözünmüş ve askıdaki maddelerin önemli miktarı erozyon ve kimyasal çözünme sonucu oluşur. Ayrıca asit yağmurları da kirliliği artırmaktadır. Göle karışan kirleticilerin büyük bir kısmı akarsular, endüstriyel atıklar ve drenaj yoluyla taşınmasına karşılık, atmosferle kirliliğin taşınması da son derece önemlidir. Havadaki kirleticilerin yağışlar ve rüzgar gibi atmosferik etkenlerle uzun mesafelere taşınması ve yerüstü sularına karışması sonucu su kirliliği meydana gelmektedir.

Malatya ilinde tabii göl yoktur. İlin en büyük baraj gölü olan Karakaya baraj gölü; hizmete 14-15 yıl önce girmiş olmasına rağmen bugün bir kirlenme ile karşı karşıyadır. Bunun en önemli nedeni çevrede ki yerleşim alanlarının, Malatya'nın ve sanayii kuruluşlarının atık sularını arıtılmaksızın Baraj gölüne karışan derelere bırakılmalarıdır. Malatya atık su arıtma tesisi faaliyete geçmiştir.

Karakaya baraj gölü yalnız kent sularının değil sanayii kuruluşlarının atıkları ile de kirlenme sorunu ile karşı karşıyadır. Büyük ve küçük ölçekli sanayii kuruluşları atıklarını doğrudan ya da dolaylı olarak Karakaya baraj gölüne boşaltmaktadır. (Malatya İl Çevre Durum Raporu 2011)

Elazığ, Bingöl ve Tunceli illerinde; göller, göletler ve rezervuarlarda herhangi bir kirlilik ölçümü yapılmamıştır. (Elazığ, Bingöl ve Tunceli İl Çevre Durum Raporları, 2011)

4.3.2 Katı Atık Yönetimi

Elazığ, Bingöl ve Tunceli illerinde atmosferik kirlenme ile ilgili herhangi bir çalışma yapılmamıştır. (Elazığ, Bingöl ve Tunceli İl Çevre Durum Raporları, 2011)

Toprak kirliliğinin oluşmasında evsel, endüstriyel ve tarımsal faaliyetler sonucunda oluşan katı ve sıvı atıkların oldukça önemli bir yeri vardır. Evsel ve endüstriyel katı atıklar toplanarak çöp depolama sahasında bertaraf edilmektedir. Ancak Malatya'da ki çöp depolama alanın geçirgen olması yer altı sularını kirletmekte ve bazı bölgelerde toprakların tarımsal amaçlı olarak kullanılmasına engel olmaktadır. Nüfus yoğunluğu ve endüstriyel faaliyetlerin fazla olduğu Malatya'da kişi başına düşen katı atık miktarı artmaktadır. Yerleşim birimlerinden toplanan katı atıkları önlem alınmadan düzensiz olarak araziye bırakılması toprak kirliliğine neden olmaktadır. Şehir merkezine çok yakın oluşturulan ve düzensiz olan çöp sahaları toprağı kullanılamaz hale getirirken, sağlık sorunlarını ve tehlikelerini de içermektedir. Bu tehlikeli ve zararlı atıkların çöplerin arazi doldurmada kullanılması, açığa bırakılması, naylon ve pet şişeler gibi doğada uzun süre parçalanmadan kalabilen malzemelerin yaygın olarak kullanımı ve düzensiz bir şekilde toplanmaması toprağı kirleten önemli unsurlardır. (Malatya İl Çevre Durum Raporu 2011)

Elazığ-Malatya yolu üzerinde, Elazığ kentine 8 km uzaklıktaki Meryem Dağı eteklerine dökülen çöpler, kent merkezinin bu güzergaha doğru gelişmesi nedeniyle şehrin içerisinde kalmış bulunmaktadır. (Elazığ İl Çevre Durum Raporu 2011)

Elazığ'da pestisitlerden, gübrelerden ve deterjanlardan kaynaklanan kirlenmeler konusunda bir çalışma yapılmamıştır. (Elazığ İl Çevre Durum Raporu 2011)

Tunceli'de atıklardan kirlenme ile ilgili herhangi bir veri bulunmamaktadır. (Tunceli İl Çevre Durum Raporu 2011)

Elazığ'da, kentsel atık sularla ve benzeri kirli suların toprakta oluşturduğu mikrobiyal kirlenmeye ait herhangi bir çalışma bulunamamıştır. (Elazığ İl Çevre Durum Raporu 2011)

Tunceli'de çalışmaları devam etmekte olan Katı Atık Düzenli Depolama Alanında, tıbbi atıkların bertarafını sağlamak amacıyla özel bir saha ayrılacaktır. Tunceli İl Tarım Müdürlüğü'nden alınan bilgilere göre kentsel atık sularla ve benzeri kirli sularla toprağa

geçen bakteri, Virüs ve protozoa türleri ile ilgili bir çalışma yapılmamıştır. (Tunceli İl Çevre Durum Raporu 2011).

Tablo 4.3.5'de bölge illeri belediyelerinin katı atık yönetimi istatistikleri görülmektedir.

Tablo 4.3.5. Belediye Katı Atık İstatistikleri

	TRB 1	Malatya	Elazığ	Bingöl	Tunceli
Kişi başı ortalama belediye atık miktarı (kg/kişi-gün)	1,12	0,98	1,23	1,25	1,3
Atık hizmeti verilen nüfusun toplam nüfus içinde oranı (%)	75	79	80	56	62
Atık hizmeti verilen nüfusun belediye nüfusu içinde oranı (%)	96	95	98	95	96
Toplanan atık miktarı (1000 ton)	494	208	198	65	23
Yakma tesislerinde yakılan belediye atık miktarı (1000 ton)	-	-	-	-	-
Çöp depolama sahalarında bertaraf edilen belediye atık miktarı (1000 ton)	491	207	196	65	23
Diğer bertaraf (çöp depolama sahası ve yakma tesisi hariç) (1000 ton)	4	1	2	-	-
Yakma tesisi sayısı	-	-	-	-	-
Yakma tesis kapasitesi	-	-	-	-	-

Kaynak: TÜİK 2013

Tablo 4.3.6. TRB1 Bölgesi Belediyelerinin Katı Atık Tesisi durumu (2013)

		Katı Atık Depolama		
		Vahşi	Düzenli	Bertaraf
MALATYA	Merkez			x
	Akçadağ	x		
	Arapgir	x		
	Arguvan	x		
	Darande	x		
	Doğanşehir	x		
	Doğanyol	x		
	Hekimhan	x		
	Kale	Malatya Belediyesi alanına dökülüyor		
	Kuluncak	x		
	Pütürge	x		
	Yazıhan	x		
	Yeşilyurt	Malatya Belediyesi alanına dökülüyor		
ELAZIĞ	Merkez		x	
	Ağın	x		
	Alacakaya*	x		
	Arıcak*	x		
	Baskil	x		
	Karakoçan	x		
	Keban	x		
	Kovancılar	x		
	Maden	x		
	Palu	x		
	Sivrice	x		
BİNGÖL	Merkez		x	
	Adaklı	x		
	Genç	x		
	Karlıova	x		
	Kığı	x		
	Solhan	x	2014'te Bingöl Belediyesi alanı ortak kullanılacak	
	Yayladere	x	2014'te Bingöl Belediyesi alanı ortak kullanılacak	
	Yedisu			
TUNCELİ	Merkez	x		
	Çemişgezek	x		
	Hozat	x		
	Mazgirt	x		
	Nazımiye	x		
	Ovacık	x		
	Pertek	x		
	Pülümür	x		

Kaynak: *İller Bankası Elazığ Bölge Müdürlüğü ve ilgili belediyelerin verilerinden derlenmiştir, 2013*

4.3.3 Hava Kirliliği ve Kontrolü

Malatya'da kullanılan yakıt cinsi, ilin topografik yapısı, şehrin yerleşim yeri ve konumu, meteorolojik şartları ve kış mevsiminin uzunluğu gibi etmenler özellikle hava kirliliğinin oluşumunda önemli rol oynamaktadır. Malatya'da hava kirliliği ile ilgili çalışmalar 1983 yılında başlamış, ancak 1990 yılından itibaren diğer tedbirlerle beraber tüketilen yakıtlarla ilgili bazı kısıtlamalara gidilmiştir. Bu çalışmanın temel noktasını kalorisi yüksek, kükürt oranı düşük kaliteli yakıt temini, yakma sistemlerinin uygun hale getirilmesi ve yakma tekniğine uyulması oluşturmaktadır. (Malatya İl Çevre Durum Raporu 2011)

Elazığ'da hava kirliliğine müsait olan meteorolojik koşulların şehirleşmede göz önüne alınmaması ve taşıt aracı sayısının hızla artması, kirliliğin bu adar yükselmesine sebep olmuştur. (Elazığ İl Çevre Durum Raporu 2011)

Kış aylarında ortalama rüzgar hızı 1.2-1.9 m/sn olmaktadır, oysa bahar ve yaz aylarında rüzgar hızı 2,0-2,9 m/sn arasındadır. Şehrin kuzey-kuzey batı istikametindeki tepelerin, bölgedeki kuzey-kuzey batı yönünden esen hâkim rüzgârları perdelemesinden dolayı kış aylarında yavaş esen rüzgârlar bu mevsimde sık olarak görülen inversiyon ile birleştiğinde, havaya atılan kirleticilerin yatay ve dikey doğrultularda şehrin üzerinden uzaklaşmasını zorlaştırmaktadır. (Elazığ İl Çevre Durum Raporu 2011)

Elazığ'da, hava kirliliğine etken olan partikül miktarının Hava Kalitesi Kontrol Yönetmeliğinde belirtilen sınır değerlerin altında olduğu tespit edilmiştir. Elazığ'da Çevre ve Orman Bakanlığı tarafından kurulmuş bulunan 1 adet hava kirliliği ölçüm istasyonu ile SO2 ve PM 10 parametreleri sürekli ölçülmekte ve sonuçlar takip edilmektedir. Elazığ'da çeşitli kurumlardan havaya verilen CO ve NOX miktarlarının ölçümü yapılmamaktadır(Elazığ İl Çevre Durum Raporu 2011).

Tunceli'de sanayi gelişmediğinden ciddi boyutta hava kirliliği meydana gelmemektedir. Kullanılan düşük kalorili ve kalitesiz kömürler nispi kirliliğe yol açmaktadır. Tunceli'de 2006 yılı aralık ayından itibaren SO2 ölçümleri yapılmaktadır. Tunceli'de Endüstriyel tesisler, konutlar ve hareketli kaynaklardan CO miktarı Emisyon Ölçümü yapılmamaktadır (Tunceli İl Çevre Durum Raporu 2011).

Malatya'da NO ve NO2 ölçümleri yapılmamaktadır. Atmosferde bulunan NO ve NO2 gazlarının büyük bir kısmı fosil yakıtlardan kaynaklanan yanma ile anaerobik toprak

ortamlarından ve az bir kısmı ile yanma süreci esnasında atmosferik azottan kaynaklanmaktadır. (Malatya İl Çevre Durum Raporu 2011)

Bingöl'de azot oksit emisyonları ile ilgili ölçümler yapılmamıştır. Ancak trafik araçlarından kaynaklanan egzoz gazlarının içindeki azot oksit gazlarının ölçümleri ve denetimleri yapılmaktadır. (Bingöl İl Çevre Durum Raporu 2011)

T.C. KALKINMA BAKANLIĞI 1923

4.4 Afet Riski

4.4.1 Deprem

Yapılan istatistiklere göre ülkemiz topraklarının %92'si nüfusumuzun % 95'i, sanayi tesislerinin kurulduğu yerlerin % 92'si, barajlarımızın büyük bölümü çeşitli derecelerde deprem görülebilecek araziler üzerinde yer alır. Harita 2.5'de görüldüğü gibi Kuzey Anadolu fay zonu ve Doğu Anadolu fay zonu Bingöl ve Muş dolayların birleşmektedir. Bu fay hatları TRB1 Bölgesini, özellikle Bingöl'ün tamamını etkilemektedir. Bingöl ili tamamen 1. Derecede deprem bölgesinde bulunmaktadır. Malatya ili 1. ve 2. derecede tehlikeli deprem bölgesinde, Doğu Anadolu Fay Sistemine bağlı fayların etki alanında yer almaktadır. ayrıca Kuzey Anadolu fay zonu ile Doğu Anadolu fay zonunun kesiştiği bölgelerde yoğun heyelan olayları meydana gelmektedir. Merkez ilçe, Adaklı, Genç ve Solhan ilçelerine ait yerleşim birimlerinde yoğun olarak heyelan olayları yaşanmaktadır (Bingöl AFAD).

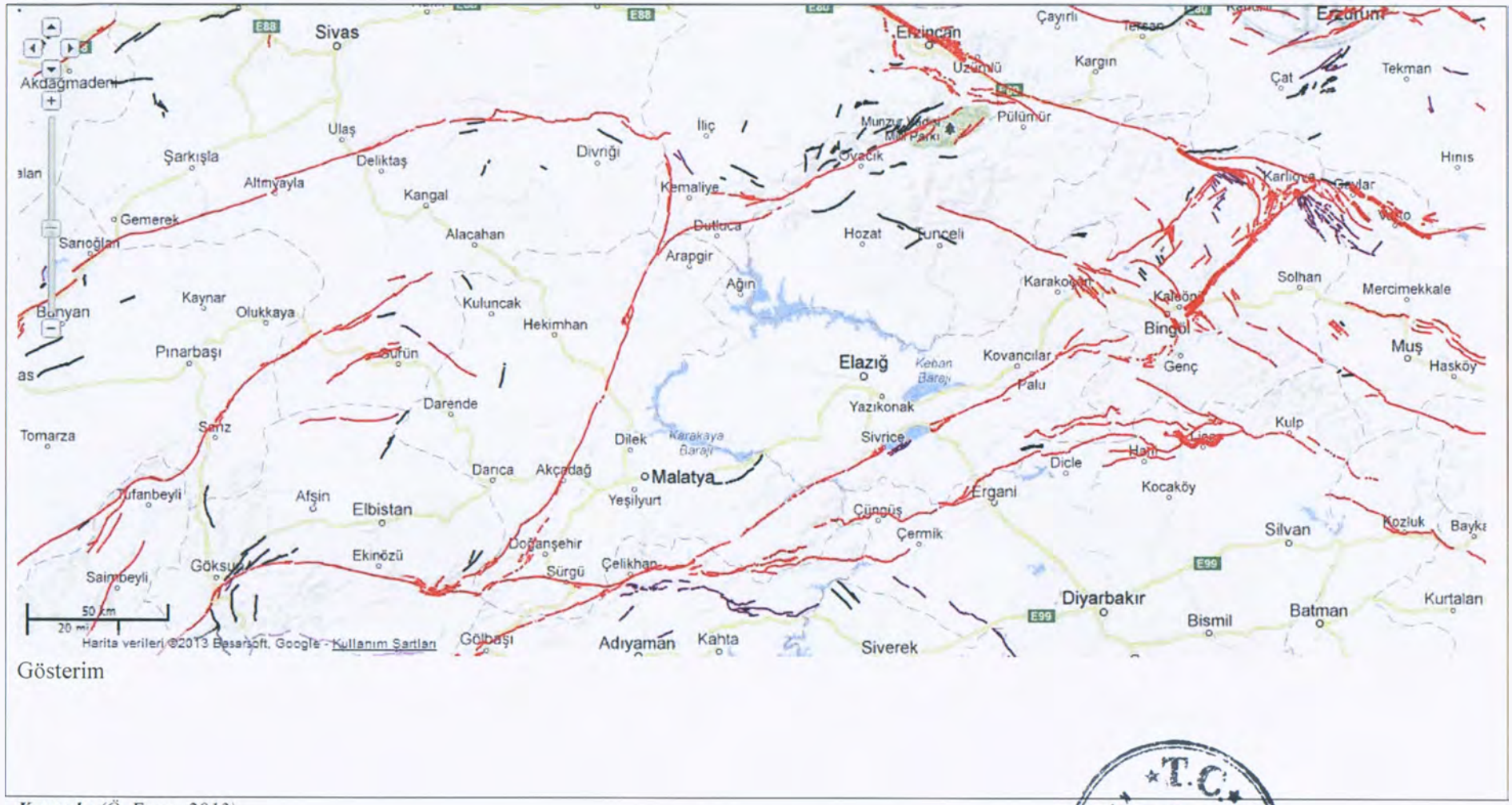
Elazığ il sınırları içinde topografyada belirgin olarak izlenen doğrultu ve eğim atımlı faylar da gözlenmektedir. Şiro Çayı, Fırat Nehri (Karakaya Baraj Gölü) ve Değirmendere Sivrice (Hazar Gölü)-Baltaşı ve Palu çukurluğu, Murat vadisi eksenine yerleşen sol yanal atımlı Doğu Anadolu Fayı (DAF) bu fayların en belirgin ve önemli olanıdır. Doğrudan bu fay zonunda yapılan jeomorfolojik araştırmalarla fayın Kuvaterner içerisinde aktif olduğu, morfolojik olarak yeniliğini koruduğu, fay zonu ve çevresinin deprem açısından birinci dereceden riskli olduğu ortaya konulmuştur. DAF, tek bir kırık hattı olmayıp birden fazla, birbirinin devamı niteliğinde faylarla, ortalama 2 ile 10 km genişliğe ulaşabilen bir zon halinde izlenmektedir (Çevre ve Şehircilik Bakanlığı, 2011)

Bingöl İli ve civarı, Kuzey Anadolu Fayı (KAF) ile Doğu Anadolu Fayı'nın (DAF) kesişim noktasına çok yakın bir bölgede bulunmaktadır. KAF, Bingöl ilinin kuş uçuşu 60 km kuzeyinden geçerken, DAF ise Bingöl İlinin 5 km güneyinden geçmektedir. Bingöl il merkezi, Kuzey Anadolu Fay Sisteminin 60 km güneyinde, Doğu Anadolu Fay Sisteminin ise 5 km batısında yer almaktadır. KAF ve DAF'ın kesişim noktası Bingöl'e bağlı Karlıova İlçesine karşılık gelmektedir. Bingöl'ün kuzeydoğusunda bulunan Karlıova İlçesi civarı, Arap yarımadasının kuzeye doğru sıkıştırması sonucunda batıya kaçan Anadolu levhacığının doğu ucunu oluşturmakta; Kuzey ve Doğu Anadolu Fayları Karlıova'nın doğusunda Kargapazarı yöresinde birbirine kavuşmaktadır. Kargapazarı'nda başlayan Doğu Anadolu Fayı'nın ilk segmenti buradan güneybatıya doğru Bingöl doğusundaki Sarıçiçek (Tarbasan) Köyüne kadar

yaklaşık 65 km kadar uzanmakta ve burada Bingöl-Genç çek-ayır (çöküntü) havzası içerisinde kaybolmaktadır. Söz konusu fay Karlıova düzlüğünün sularını Murat nehrine akıtan Göynük vadisi boyunca birkaç kilometre eninde oldukça dar bir fay zonu halinde olup son derece belirgin bir fay morfolojisine sahiptir. KAF ve DAF'ın birbirlerini ötelemeleri sonucu, bölgede Kuzeybatı-Güneydoğu uzanımlı sağ ve Kuzeydoğu-Güneybatı uzanımlı sol yanal doğrultu atımlı eşlenik kırık sistemleri meydana gelmiştir. Sancak-Uzunpınar Fayı, Bingöl-Karakoçan Fayı, Sudüğünü Fayı, Çevrimpınar Fayı, Kilisedere Fayı, Varto Fayı ve Genç Fayı'nın bulunduğu bu sistem son birkaç on yıl içerisinde depremsellik açısından oldukça etkin bir bölgeyi oluşturmaktadır (Harita 4.2 ve Harita 4.3) (Çevre ve Şehircilik Bakanlığı, 2011). Bölgede KAF ve DAF sistemlerin kesiştikleri alanlar depremsellik açısından yüksek risk potansiyeli olan alanlardır. Ayrıca, Deprem Araştırma Enstitüsü'nün bölgedeki çalışmalarında depremlerin her yıl giderek sayı ve şiddetlerinin arttığı ortaya konulmuştur.

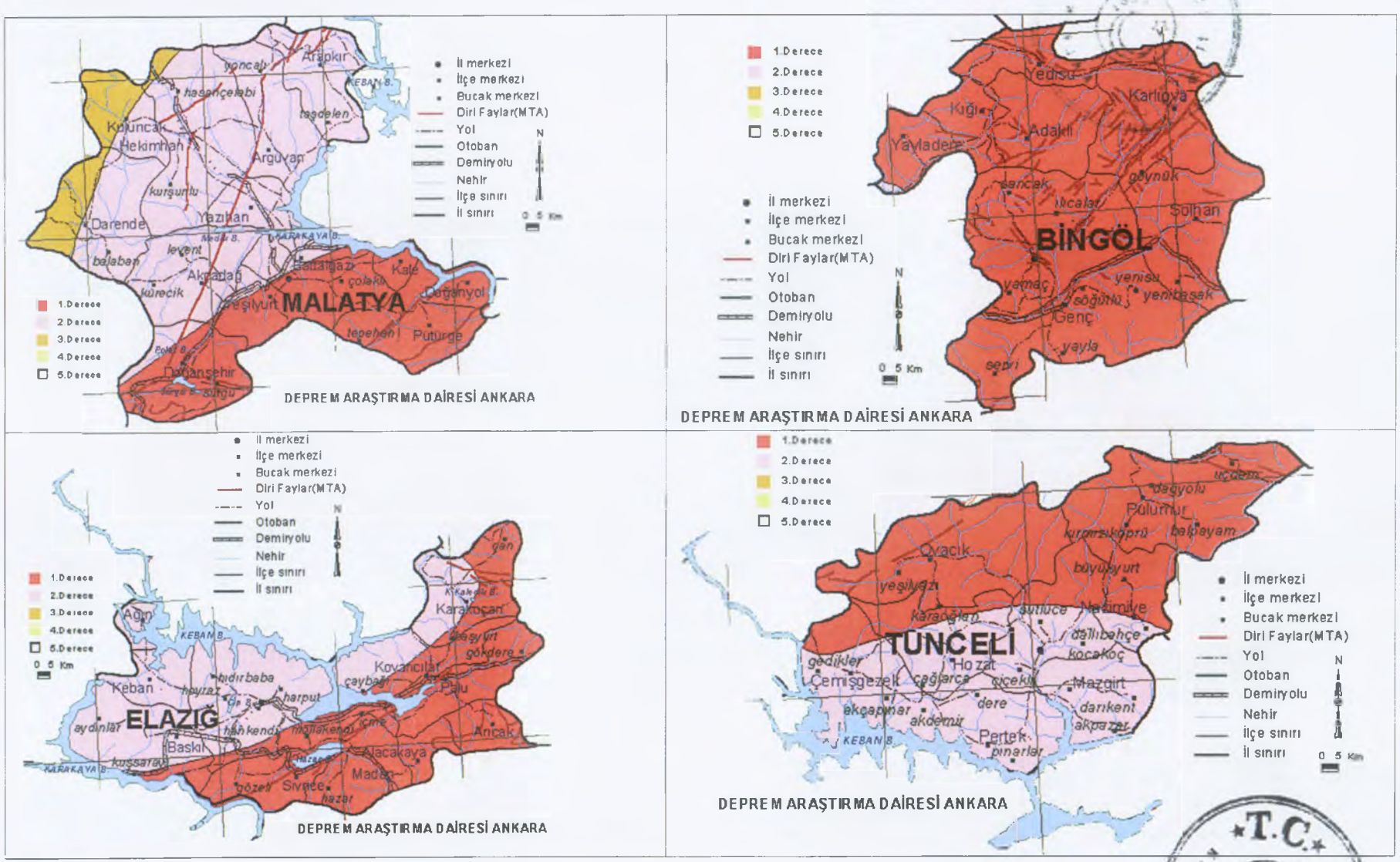

Kaynak: *(Ö. Emre, 2013)*

Harita 4.2. TRB1 Bölgesi Diri Faylar

Kaynak: (AFAD Deprem Dairesi Başkanlığı, 1986)

Harita 4.3. TRB1 Bölgesi Deprem Bölgeleri Haritası

Tunceli ili 1. ve 2. derecede tehlikeli deprem bölgesindedir. Kuzeyinden geçen Kuzey Anadolu Fay Sistemi ve ilin doğusundaki Ovacık Fay Zonu deprem üretebilecek ana yapılardır. Nazımiye, Pülümür ve Ovacık ilçeleri 1.derece deprem bölgesi üzerinde, Tunceli Merkez, Çemişgezek, Hozat, Mazgirt ve Pertek ilçeleri 2.derece deprem bölgesi üzerinde yer almaktadır (Harita 4.3).

4.4.2 Heyelan, Kaya Düşmesi, Çığ ve Su Baskını

Malatya ili, heyelan olaylarının yoğun yaşandığı iller arasında yer almaktadır. Heyelan olayları çoğunlukla Hekimhan, Darende ve Akçadağ'da görülmektedir. Kaya düşmesi olayı ise Darende, Akçadağ ve Doğanşehir başta olmak üzere il genelinde gözlenmektedir. Dağlık ve kış şartlarının nispeten daha sert geçtiği Doğanşehir ve Yeşilyurt'a bağlı köylerde çığ riski bulunduğu gözlemlenmiştir (Çevre ve Şehircilik Bakanlığı, 2011).

Elazığ ilinde kaya düşmesi olayı Doğu Anadolu fay zonu üzerinde Palu ve Arıcak İlçeleri ile Karakoçan ve Baskil ilçelerinde de gözlenmektedir. Su baskını olayları, Fırat havzasında yer alan Palu, Karakoçan, Arıcak, Sivrice, Baskil ve Maden ilçelerinde yoğun olarak gözlenmektedir. Bölge geneline göre nispeten daha yumuşak bir topografyaya ve iklime sahip olan Elazığ'da yerleşim alanlarında genellikle küçük çığlar meydana gelmektedir. Az da olsa büyük ölçekli çığlara rastlanmıştır. Demiryollarının geçiş güzergahlarında ise sık sık çığ olaylarına rastlanmaktadır (Çevre ve Şehircilik Bakanlığı, 2011).

Bingöl ilinde Kuzey Anadolu fay zonu ile Doğu Anadolu fay zonunun kesiştiği bölgelerde yoğun heyelan olayları meydana gelmektedir. Merkez ilçe, Adaklı, Genç ve Solhan ilçelerine ait yerleşim birimlerinde yoğun olarak heyelan olayları yaşanmaktadır. Kaya düşmesi olayı Merkez, Solhan, Genç ve Adaklı ilçelerinde gözlenmektedir. Fırat havzasında yer alan il genelinde su baskını olayları yoğun yaşanmaktadır. Su baskını olayları en fazla Merkez, Genç, Adaklı ve Solhan ilçelerinde gözlenmektedir. Yoğun kar yağışı alan ilde, kimi zaman ilçe merkezlerinin yolları dahi ulaşıma kapanmaktadır. Merkez ilçe ve diğer ilçelere bağlı dağlık yerleşimlerde (mezra, mahalle, köy) farklı ölçeklerde çığ tehlikeleri tespit edilmiştir (Çevre ve Şehircilik Bakanlığı, 2011).

Tunceli ilinde Heyelan olayı en çok Pertek ilçesi ve bağlı yerleşim birimlerinde meydana gelmektedir. Kaya düşmesi olayı Mazgirt, Nazimiye, Pülümür ve Merkez ilçeye bağlı

yerleşim birimlerinde gözlenmektedir. Yerleşim yerleri ve yollarda yoğun çığ tehlikesinin mevcut olduğu gözlenmiştir (Çevre ve Şehircilik Bakanlığı, 2011).

4.5 İletişim-Haberleşme

Günümüz bilgi toplumunda bir bölgenin gelişmişliğini belirleyen en önemli noktalardan birisi iletişim-haberleşme ağıdır. Bu bağlamda en çok kullanılan iletişim araçlarının başında gelen mobil telefon kullanılabilirliğinin nüfusa orana bağlı olarak alt yapısı incelendiğinde, TRB1 bölgesi ve bölge illeri genel itibariyle ülke ortalamasının altında kalmaktadır. Bunula birlikte, bölge nüfusu Türkiye nüfusunun yüzde 2,21'ini oluştururken bölgedeki baz istasyonları sayısı Türkiye'deki toplam sayının %1,62'sini oluşturmaktadır (Tablo 4.3.1).

Tablo 4.5.1. TRB1 Bölgesi Baz İstasyonları, 2013

	Baz İstasyonu (2G)	Baz İstasyonu (3G)	Toplam (2G+3G)	Nüfusa Oranı
MALATYA	456	191	647	0,08%
ELAZIĞ	325	146	471	0,08%
BİNGÖL	141	51	192	0,07%
TUNCELİ	62	21	83	0,10%
TRB1	984	409	1393	0,08%
TR	55.500	30.300	85.800	0,11%

Kaynak: *BTK Diyarbakır Bölge Müdürlüğü, BTK Erzurum Bölge Müdürlüğü (2013).*

Bilginin zaman ve mekan içerisinde hızla dolaşımını sağlayan ADSL Penetrasyonuna bir başka ifadeyle internet erişimine bakıldığında, TRB1 bölgesi illerinden Tunceli ve Elazığ yüzde 20'nin üzerindeyken, Malatya ve Bingöl yüzde 20'nin altında kalmaktadır (Harita 4.1).

Kaynak: *TTNET (2011)*

Harita 4.4. Türkiye ADSL Penetrasyon Haritası

Yerel basın açısından bölgede belli bir kültürün oluştuğunu söylemek mümkündür. İnternet üzerinden yayım yapan birçok haber kanalı bulunmakla birlikte, yerel basına dair diğer bilgiler aşağıdaki tabloda verilmiştir (Tablo 4.3.2). Malatya'da yayın yapan kanallardan ikisi, Elazığ'da yayın yapan kanallardan bir tanesi uydu üzerinden seyredilebilmektedir. Kamuoyu oluşturma açısından önem arz eden basının geliştirilmesinin olumlu etkiler sağlayacağı aşikârdır.

Tablo 4.5.2. TRB1 Bölgesinde Yerel Basın

	Malatya	Elazığ	Bingöl	Tunceli
Günlük Gazete	13	10	6	3
Haftalık Gazete	5	4	5	1
Yerel Kanal	6	4	0	1

Kaynak: *İl Basın ve Halkla İlişkiler Müdürlükleri (2013)*

4.6 Biyolojik Çeşitlilik

Türkiye'nin yaklaşık %27'si mera, yayla, kışlak, çayır ve otlaklardan oluşmakta olup bu şartlar Türkiye'ye flora ve fauna zenginliği katmaktadır. Avrupa kıtasının tümünde bitki türlerinin sayısı 12.000 kadar olmasına karşı, bugün Türkiye'de tespit edilen bitki türü sayısı hemen hemen bu sayıya ulaşmaktadır. Bunun 3.000 civarındaki kısmı sadece Türkiye'ye özgü endemik türlerdir. Avrupa faunasını ve hayvan varlığını oluşturan türlerin sayısı 60.000'e yaklaşırken, ülkemizde 80.000'e yaklaşmaktadır. TRB1 bölgesi de flora ve fauna açısından oldukça zengin olmakla birlikte, bu alandaki araştırmaların arttırılması gerekmektedir.

4.6.1 Flora

Türkiye'nin, bitki (flora) türleri bakımından sahip olduğu zenginliği anlamak için, Avrupa kıtası ile karşılaştırmak yeterli olacaktır. Tüm Avrupa kıtasında 12.500 açık ve kapalı tohumlu bitki türü varken, sadece Anadolu'da bu sayıya yakın (yaklaşık 11.000) tür olduğu bilinmektedir. Bunların yaklaşık üçte biri Türkiye'ye özgü (endemik) türlerdir (Çevre ve Şehircilik Bakanlığı Türkiye Çevre Durum Raporu, 2011).

TRB1 bölgesine baktığımızda; çok fazla endemik bitkiye de sahip olan Malatya'da, özellikle de hoş kokulu adaçaylarından 7 endemik tür bulunmaktadır. Ayrıca, Malatya da 668 takson bulunmaktadır. Bu taksonlardan 30 familyaya ait 87 cins içerisinde 201 tür ve 203 takson endemik özellik göstermektedir.

Elazığ'ın floristik özellikleri ile ilgili yapılan çalışma sayılarında son yıllarda bir artış görülmektedir. Yapılan çalışmalar sonucunda 59 familyaya ait 533 türün Elazığ il sınırları içinde bulunduğu belirlenmiştir. Bunların arasından 24 familyaya ait 139 tür endemiktir. TRB1 Bölgesinin diğer illerinde de özellikle yüksek kesimlerde görülen ve ağlayan gelin olarak da bilinen ters lale, ilin en önemli bitkileri arasında yer almaktadır.

Bingöl florasında 169 takson bulunmaktadır. Bu taksonlar arasında 14 familyaya ait 24 cins içinde 30 tür endemik olarak tespit edilmiştir.

Tunceli bitki örtüsü bakımından oldukça zengin olup, Munzur Vadisi Milli Parkı florasında 1.518 çeşitli bitki kaydı bulunmaktadır. Bunlardan 43 çeşidi Munzur Dağlarına 277 çeşidi Türkiye'ye endemik türlerden oluşmaktadır (FKA TRB1 Bölgesi Sürdürülebilir Turizm Stratejisi ve Eylem Planı).

Tunceli bitki çeşitliği ve sahip olduğu endemik türlere bakımından Avrupa'nın birçok ülkesinden daha zengin bir floraya sahiptir. İlin toplam yüzölçümünün 4/3'ünü oluşturan yüksek dağlarda ve derin vadilerde yılın belli dönemlerinde çiçek açan ve meyvelerini veren bitkiler, ülkenin ve ilin ekonomisi için keşfedilmeyi beklemektedir. Tunceli sahip olduğu coğrafya nedeniyle tarıma elverişli alanlarının az olması ve sanayi kollarının istenilen düzeyde gelişmemesi, ilde bulunan bitki türlerinin ekonomik değerlerini ortaya çıkartmayı ilin gelişmesinde öncelikli duruma getirmektedir. İlde bulunan 1518 bitki türünün ekonomik değeri olabilecek türlerin envanteri çıkarılıp, bilimsel özelikleri saptandıktan sonra bitki türlerinin kullanılabileceği sektörler belirlenmelidir. Bu amaçla yapılacak çalışmalar, ihracat girdisi yok denecek kadar az olan ile ihracat yapma olanağı sağlayacak ve belki de Tunceli'yi bir bitki kentine dönüştürebilecektir (FKA Tunceli Ekonomik Değeri olan Bitkiler Raporu, 2011).

4.6.2 Fauna

Ülkemizin farklı iklim ve ekosistem tiplerine sahip olması florasının zengin olmasına yol açmış ve buna bağlı olarak besin ihtiyacı olan birçok hayvan türünün kendisine uygun yaşam alanı bulabilmesi sağlamıştır (Çevre ve Şehircilik Bakanlığı Türkiye Çevre Durum Raporu, 2011).

Bölgede yaban hayatı yeterince çalışılmadığı için çok fazla bilgi mevcut olmamakla birlikte, TRB1 bölgesi illerinden Malatya'da yabani domuz, tilki, tavşan, keklik, yabani ördek, yabani kaz, kurt, çakal, bıldırcın, kaya güvercini, üveyik, sansar, sakarmeke ve çulluk yaşamaktadır. (Malatya İl Çevre Durum Raporu, 2009). Türkiye'de bulunan 409 kelebek türünden 151 tanesi Malatya'da bulunmaktadır. Bunlardan en önemlisi nokta endemiği özelliği taşıyan ve sadece Kubbe Dağında yaşamakta olan *Polyommatus dama*'dır (Malatya kelebeği). Bölgede görülen en yaygın sürüngen türü *Mauremys caspica* (çizgili su kaplumbağası)'dır.

Elazığ ilinde 48 cinse ait 64 kuş türü ve 135 kelebek türü tespit edilmiştir. Sürüngen türü olarak bildirilen tek tür ise *Apathya cappadocica*'dır (Kayseri kertenkelesi).

Bingöl faunasında görülen büyük memeli türleri: çengel boynuzlu dağ keçisi, dağ keçisi, boz ayı, kurt, vaşak, tavşan, tilkidir. Bölge genelinde olduğu gibi Bingöl'de kelebek türleri açısından zengindir. İl genelinde 91 kelebek türü tespit edilmiştir

İlde görülen sürüngenler ise: *Apathya cappacocida* (Kayseri kertenkelesi), *Pelophylax ridibundus* (Ova-Bataklık kurbağası), *Natrix tessellata*'dır (Su yılanı)

Bölgede sıklıkla görülen balık türleri: *Cyprinus carpio*, *Capoeta capoeta umbla*, *Esox lucieda* ve *Salmo trutta*'dır.

Tunceli ili yaban hayatı bakımından da oldukça önemli bir bölgemizdir. Alanda ayı, kurt, vaşak, tilki, sansar, porsuk, sincap, tavşan, yaban domuzu, dağ keçisi, çengel boynuzlu dağkeçisi ve yünlü yediuyur bulunmaktadır.

Bölge kuş bakımından da önemli türlere ev sahipliği yapmaktadır. Tunceli ilinde kartal, akbaba, doğan, şahin, atmaca, kerkenez, delice, çaylak nadir türlerden ise kaya kartalı bulunmaktadır. Gece yırtıcılarından puhu, baykuş ve yarasa yaygın türlerdendir. Diğer kuş türleri ise; keklik, çil keklik, toy, mezgeldek, turna, bıldırcın, çulluk, üveyik, tahtalı ve kaya güvercinleri, bazı ördek türleri ve ender olarak da kaz bulunmaktadır.

Tunceli bitki çeşitliliğinin yanı sıra kelebek çeşitliliği ile de öne çıkmaktadır. Alanda 179 kelebek türü bulunmaktadır. Bölge 11 kelebek türü açısından uluslar arası öneme sahiptir. Bu türlerden bazıları şunlardır: *Archon apollinaris* (küçük yalancı apollo), *Glaucopsyche arion* (büyük korubeni), *Polyommatus poseidon* (çok gözlü poseidon), *Pseudophilotes* bavius'dır.

5 MEKÂNSAL KÜMELENME ANALİZİ

5.1 İlçe Düzeyi Analizler

5.1.1 Bingöl

5.1.1.1 Adaklı

İl Merkezi İle İlçe Merkezi Arasında Gelişmişlik Farkları
2004 verilerine göre; İl Merkezi 72.Sırada iken ilçe 841.sırada yer almaktadır.
İlçe İçi Gelişmişlik Farkları
İlçe merkezi nispeten iyi durumda olmakla beraber, köylere heyelan ve terör gibi nedenlerden dolayı yeterince hizmet götürülememektedir. Bununla birlikte yerleşim yapısı dağınık olduğu için hizmetlerde aksamalar yaşanmaktadır.
İlçenin Demografik Göstergeleri
Toplam 9.550 nüfusa sahip olan ilçenin %63'ü kırsalda, %37'si merkezde yaşamakta olup, Toplam nüfusun %45'i kadın, %55'i erkektir.
Eğitim Verileri
İlçenin %87'si okuma yazma bilirken, kadınlarda bu oran %79 erkeklerde %92'dir.

Üniversite - Yüksek Okul Mevcudiyeti
Bulunmamaktadır.
Bölümler
Bulunmamaktadır.
İl Merkezi ve Diğer İlçeler İle Erişilebilirlik Durumu
Bingöl Merkezden 2 saatlik karayolu ulaşımı ile erişilebilen ilin yolları dar ve virajlıdır.
Sanayi Altyapısı ve Bunların Üretim, İstihdam, İhracat Kapasiteleri
İlçede yeni açılmış bir tavukçuluk tesisi bulunmaktadır.
Öne Çıkan Sektörler
Hayvancılık; 8.000 Büyükbaş, 40.000 civarı Küçükbaş hayvan bulunmaktadır.
İlçe Ekonomisinde Önde Gelen Firmalar ve Üretim Yapıları
Bulunmamaktadır.
Tarımsal Üretim Deseni ve Verimlilik
Ceviz, Elma üretimi geliştirilebilir.
Turizm Altyapısı
Eski Ermeni yerleşkesi olmakla birlikte, yeterince çalışmam yapılmamıştır.
Gelir Dağılımı ve Yoksulluk
2011 yılı sonu verilerine göre ilçede 4.593 Aktif Yeşil Kartlı bulunmaktadır. Yeşil Kartlılık Kriterine göre yoksul nüfusun toplam nüfusa oranı %47,43'tür.
Sosyal Desteklerden Yararlanma Durumu
918 hane, 3790 kişi toplam 2.062.378 TL vakıf yardımı almaktadır.
İlçede Bulunan Belediyeler Tarafından Yürütülen Hizmetler ve Yaşanan Sorunlar
Özellikle karla mücadele ve heyelan büyük sıkıntılara yol açmaktadır.
İlçede Yer Alan Kalkınma Odaklı STK'lar ve Yürüttükleri Faaliyetler
İlçede aktif bir STK yoktur.

5.1.1.2 Genç

İl Merkezi İle İlçe Merkezi Arasında Gelişmişlik Farkları
2004 yılı SEGE'ye göre Bingöl Merkez 76. sırada iken Genç 800. sıradadır. Bununla birlikte, yapılan gözlemlere göre; ilçe il merkezi ile her anlamda bütünleşmiş olup, gelişmişlik anlamında önemli bir fark bulunmamaktadır.
İlçe İçi Gelişmişlik Farkları
İlçe az gelişmiş bölgeler arasında yer almakta olup, halkın gelir seviyesi Türkiye ortalamasının altındadır. Diyarbakır yolu üzerinde olan yerleşimlerin nispeten daha fazla geliştiği gözlemlenmektedir.
İlçenin Demografik Göstergeleri
Toplam 34.947 nüfusa sahip olan ilçenin yaklaşık %55 kırsalda %45'i merkezde yaşamakta olup, kadın erkek nüfus oranı yaklaşık yarı yarıyadır. Sağlık tesisleri yeterli olmakla birlikte, sağlık hizmetleri için il merkezine gidilmektedir.
Eğitim Verileri
15+ nüfusun %12,8'i okuma yazma bilmemektedir. Erkeklerde %5,9 olan bu oran kadınlarda %19,8'dir.
Üniversite - Yüksek Okul Mevcudiyeti

Hâlihazırda bulunmakla birlikte, Bingöl Merkez'de faaliyetlerini sürdürmektedir. Yeni Hastane binası yapılınca, MYO eski hastane binasına taşınacak ve faaliyetlerine burada devam edecektir..
Bölümler
Organik Tarım, Tıbbi ve Aromatik Bitkiler, Su Ürünleri, Elektrikli Cihaz Teknolojisi Programı, Çocuk Gelişimi, Muhasebe ve Vergi Uygulamaları, Büro Yönetimi ve Yönetici Asistanlığı, Tıbbi Dokümantasyon ve Sekreterlik, Bilgisayar Programcılığı, Ormancılık ve Orman Ürünleri
Öğrenci-Öğretim Elemanı Sayıları
7 Öğr.Gör., 3 Okt.
İl Merkezi ve Diğer İlçeler İle Erişilebilirlik Durumu
İlçe, İl Merkezine çok yakın mesafede olup, bölgeyi Diyarbakır'a bağlayan ana karayolu bağlantısı üzerinde bulunmaktadır. Yeni yapılan havalimanına 15 km uzaklıkta olması ve ilçeden demiryolu geçmesi ilçeyi erişilebilirlik açısından avantajlı konuma getiren etkenlerdir.
Sanayi Altyapısı ve Bunların Üretim, İstihdam, İhracat Kapasiteleri
1 Adet tuğla fabrikası ve küçük çapta atölyeler dışında herhangi bir sanayi kuruluşu bulunmamaktadır. İlçe merkezinde civar il ve ilçelerin tuğla ihtiyacını karşılayan ve 1996 yılında özelleştirilen günlük 21.000 adet tuğla üretim kapasiteli tuğla fabrikasında, yılda 7.665.000 adet tuğla üretilmekte ve fabrikada 80-100 kişi istihdam edilmektedir.
Öne Çıkan Sektörler
Tarım öne çıkmaktadır. Besi Çiftlikleri mevcuttur, ancak sadece 1 tanesi 100+ baş kapasitededir. .İlçede Sarıoğlu Süt Mandırası adlı tesis mevcuttur. Dağ köylerinde küçükbaş, ova köylerinde büyükbaş besicilik yaygındır. Zengin bir floraya sahip olan ilçede arıcılık genellikle ilçe halkının kendi ihtiyaçları için yapılmaktadır. İlçede kovan sayısı fazladır ve Bal Üreticileri Kooperatifi bulunmaktadır.
Tarımsal Üretim Deseni ve Verimlilik
Tarımsal faaliyet ağırlıklı olarak buğday, sebzecilik ve az miktarda da meyveciliğe dayanmaktadır. İlçenin toplam arazi varlığı şöyle oluşmaktadır; Orman : 460.470 da Çayır-Mer'a : 57.610 da Diğer Arazi :1.202.104 da Tarım Arazisi : 43.666 da
Turizm Altyapısı
İlçede eski kale ve köprüler bulunmakla birlikte altyapı turizme açılacak seviyede değildir. Konaklama açısından 20 yatak kapasiteli öğretmen evi önde gelmektedir. Bununla birlikte yıldızsız 3 otel bulunmaktadır.
Finansal Hizmetlere Erişim
İlçe İl merkezi ile bütünleşmiş olduğundan ilin ulaştığı imkânlara ulaşmakta herhangi bir sıkıntı duymamaktadır. Merkezi Bingöl'de bulunan Esnaf ve Kefalet Kooperatifi ilçedeki esnafa kredi sağlamakta yararlı olmaktadır. Bankacılık hizmetleri ilçemizdeki tek banka olan Ziraat Bankası aracılığıyla yürütülmektedir.
Gelir Dağılımı ve Yoksulluk
18.108 Yeşil kartlı bulunmakta olup, bu sayı ilçe nüfusunun yaklaşık %50'sini oluşturmaktadır.

Sosyal Desteklerden Yararlanma Durumu
1.676 haneden 6.716 kişi 4.828.702 TL Sosyal yardım almaktadır.
İlçede Bulunan Belediyeler Tarafından Yürütülen Hizmetler ve Yaşanan Sorunlar
Arıtma tesisi Çevre ve Şehircilik Bakanlığının desteği ile yapılmaktadır. Ancak belediye kendi karşılaması gereken kaynağa (%55) fon bulamamaktadır. Dolayısıyla projenin aksaması söz konusudur.
İlçede Yer Alan Kalkınma Odaklı STK'lar ve Yürüttükleri Faaliyetler
Özellikle Kadın STK'lar aktifdir. Bunların başında GENÇEKODER gelmekte olup yaklaşık 100 kadın üyesi vardır. 324.000 Avroluk Bal Kokulu Kadınlar projesi gerçekleştirilmiş olup, bu çerçevede 100 kadın eğitim almıştır. Örgütlenme sürecini tamamlayan kadınlar, sabun ve mum üretmekle birlikte Pazara açılma ve pazarlama sorunları bulunmaktadır.

5.1.1.3 Karlıova

İl Merkezi İle İlçe Merkezi Arasında Gelişmişlik Farkları
2004 SEGE'ye göre Bingöl Merkez 344.sırada iken Karlıova ilçesi 820.sıradadır. İlçenin Bingöl merkezin yanında Erzurum ile ilişkileri de güçlü olup, Bingöl'ün Yedisu ilçesi için merkez konumundadır.
İlçe İçi Gelişmişlik Farkları
Gözlemlenememiştir. Nüfus genelde köylerde yoğunlaşmaktadır. Köylere özellikle kış aylarında erişim zorlaşmakta, dolayısıyla hizmet kalitesi düşmektedir.
İlçenin Demografik Göstergeleri
Toplam 32.244 nüfusu bulunan ilçenin yaklaşık %80'i köylerde yaşarken %20'si merkezde ikamet etmektedir. Kadın-Erkek nüfus oranı yaklaşık yarı yarıyadır. Sağlıkta fiziki şartları iyi durumdadır. 50 yataklı ilçe hastanesi 2011'den bu yana hizmettedir. Bununla birlikte, ilçede sağlanamayan bazı hizmetler için, Bingöl ve Erzurum yakınlıklarından dolayı tercih edilmektedir.
Eğitim Verileri
15+ nüfusun %13'ü okuma yazma bilmemekte olup, bu oran erkeklerde %5 iken kadınlarda %20 civarındadır. Eğitimde taşımalı eğitimden kaynaklanan sorunlar bulunmaktadır. İlçede 2 YİBO, 3 lise bulunmakla birlikte, kapsama açısından eğitim hizmetleri yeterli derecede sağlanamamaktadır.
Üniversite - Yüksek Okul Mevcudiyeti / Bölümler / Öğrenci – Öğretim Elemanı Sayıları
Çalışmalar olmakla birlikte henüz bulunmamaktadır.
İl Merkezi ve Diğer İlçeler İle Erişilebilirlik Durumu
Bağlantı sorunu bulunmamaktadır. Hem Erzurum, hem de Bingöl istikametinden karayolu bağlantısı vardır. Erzurum istikametinden çift yönlü yol yapım çalışmaları devam etmektedir. Ancak kış aylarında karayolu ulaşımı iklimsel koşullara bağlı olarak ulaşım zaman zaman durma noktasına gelmektedir.
Sanayi Altyapısı ve Bunların Üretim, İstihdam, İhracat Kapasiteleri
Bulunmamaktadır.

Öne Çıkan Sektörler
Hayvancılık
İlçe Ekonomisinde Önde Gelen Firmalar ve Üretim Yapıları
İlçede süt fabrikası bulunmakta, ancak işletme sermayesi kısıtından dolayı şu anda atıl durumda bulunmaktadır.
NACE Rev.2-Altılı Ekonomik Faaliyet Sınıflamasına Göre Öne Çıkan ve Rekabetçi Ürün Desenleri
01.41.31 Sütü sağılan büyük baş hayvan yetiştiriciliği 01.49.01 Arıcılık, bal ve bal mumu üretilmesi (arı sütü dâhil) 01.45.01 Koyun ve keçi (davar) yetiştiriciliği (işlenmemiş süt, kıl, tiftik, yapağı, yün vb. üretimi dâhil)
Turizm Altyapısı
Güneşin doğuşunun izlendiği alan potansiyel teşkil etmekte, bununla birlikte kış turizmi de geliştirilebilir bir potansiyel olarak öne çıkmaktadır.. Ancak altyapı yetersiz durumda olup, ciddi yatırım gerektirmektedir..
Finansal Hizmetlere Erişim
İlçede Ziraat Bankası bulunmaktadır.
Gelir Dağılımı ve Yoksulluk
21.147 kişi yeşil kartlı olup, bu toplam nüfusun yaklaşık %65'inin oluşturmaktadır.
Sosyal Desteklerden Yararlanma Durumu
4.167 haneden 21.140 kişi 4.859.596 TL sosyal yardım almaktadır.
İlçede Bulunan Belediyeler Tarafından Yürütülen Hizmetler ve Yaşanan Sorunlar
Özellikle kanalizasyon ve ulaşım konusunda sıkıntılar yaşanmaktadır.
İlçede Yer Alan Kalkınma Odaklı STK'lar ve Yürüttükleri Faaliyetler
Aktif STK bulunmamaktadır.

5.1.1.4 Kiğı

İl Merkezi İle İlçe Merkezi Arasında Gelişmişlik Farkları
2004 SEGE'ye göre Bingöl Merkez 76.sırada iken Kiğı ilçesi 276.sırada bulunmaktadır.. İlçe özellikle ulaşım sıkıntısı ve buna bağlı göçler sonucunda duraklamıştır.
İlçe İçi Gelişmişlik Farkları
Gözlemlenememiştir.
İlçenin Demografik Göstergeleri
Toplam nüfusu 4.886 olan ilçenin yüzde 37,3'ü köylerde %62,7'si merkezde yaşamaktadır. İlçe nüfusunun %55'i erkek %45'i kadındır. İlçede yaşayanların çoğu orta yaş ve üzeri olup sosyal güvenceye sahip bireylerdir. Aileler genelde 1-2 çocukludur. Sosyal güvenceye sahip olan nüfus oranı yüksektir. İlçede Entegre hastane bulunmaktadır. 6 doktor 30 sağlık personeli,2 Ambulans bulunmakta. 2013'te TOKİ 15 özel odalı bir ek bina yapılacaktır.
Eğitim Verileri
15+ nüfusun yüzde 15,2'dir. Bu oran erkelerde %7,1 iken kadınlarda %25,2'dir. Çeşitli kademelerde okuyan toplam 723 öğrenci bulunmaktadır. Buna karşılık öğretmen sayısı 47olup, 13 öğretmene daha ihtiyaç vardır.
Üniversite - Yüksek Okul Mevcudiyeti
Bulunmamaktadır.
Bölümler
Bulunmamaktadır.
Öğrenci-Öğretim Elemanı Sayıları
Bulunmamaktadır.
İl Merkezi ve Diğer İlçeler İle Erişilebilirlik Durumu
Bingöl merkezden karayolu ile yaklaşık 1,5 saatte gidilebilen ilçenin yolları özellikle kış aylarında kapanmaktadır. Diğer ilçelerden sadece yakın olduğu Adaklı ile erişimi rahattır. Bununla birlikte; DAP kapsamında yapılan Kiğı - Erzincan yolu projesi; 280 Milyon TL'na ihale edilmiş olup; ilçenin erişilebilirliğini rahatlatacaktır.
Sanayi Altyapısı ve Bunların Üretim, İstihdam, İhracat Kapasiteleri
İlçede sanayi sektörü bulunmamaktadır.
Öne Çıkan Sektörler
İlçe ekonomisi tarım ve hayvancılığa dayalıdır. Üretim pazarlayabilecek düzeyde olmayıp tüketime yetmemektedir. Buğday ve arpa gibi tahılların yanında fasulye, ceviz, elma ve armut üretilmektedir. İlçe genelinde mevcut toplam hayvan sayısı 21.000 civarındadır. Bunun 8000 küçükbaş 3.000 büyükbaş hayvandır. Ayrıca 2.500 civarında kanatlı hayvan ve 7.500 civarında arı kovanı mevcuttur. Arazi yapısı itibariyle yöre özellikle küçükbaş hayvancılığa çok elverişlidir. Nüfusun kalabalık olduğu ve terör olaylarının olmadığı zamanlarda hemen hemen her vatandaşın küçükbaş hayvancılıkla uğraştığı bildirilmiştir. Ayrıca yöre arıcılık içinde çok müsait bir yapıdadır. Üretilen ballar genellikle ilçe genelinde ve İstanbul'da pazarlamakta olup, kaliteli ballar arasındadır.
İlçe Ekonomisinde Önde Gelen Firmalar ve Üretim Yapıları
Bulunmamaktadır.
Turizm Altyapısı
Bölgenin en eski yerleşim yerlerinden olan ilçede çok sayıda turizm değeri bulunmakla birlikte altyapısı henüz pazarlayacak değere ulaşmamıştır. Bununla birlikte Kiğı Seyit Kasım Doğa, Kültür ve Bal Festivali etkinlikleri ile tanıtım çalışmalarına hız verilmiştir.

T.C. KALKINMA BAKANLIĞI

Finansal Hizmetlere Erişim
İlçede sadece Ziraat Bankası bulunmaktadır.
Gelir Dağılımı ve Yoksulluk
1.068 yeşil kartlı bulunmakta olup, bu oran ilçe nüfusunun yaklaşık %18'ini oluşturmaktadır.
Sosyal Desteklerden Yararlanma Durumu
512 haneden toplam 1.694 kişi 1.078.303 TL Sosyal yardım almaktadır.
İlçede Bulunan Belediyeler Tarafından Yürütülen Hizmetler ve Yaşanan Sorunlar
Belediye yerleşim alanlarında içme suyu mevcut olup, 500 ve 150 metre küplük 2 adet dinlendirme deposu mevcuttur. İçme suyu yeterli olup, şebekesi ise yetersizdir. İlçede kanalizasyon şebekesi mevcut olup, yeni yerleşimlerde yoktur. Yolların % 90 beton kaplamadır. Belediyenin imkânları kısıtlı olduğu için çok verimli çalışamamaktadır. Genel olarak faaliyetleri sokak betonlaşması ve içme suyu teminine yöneliktir.
İlçede Yer Alan Kalkınma Odaklı STK'lar ve Yürüttükleri Faaliyetler
İlçe dışında Kiğılı Genç İşadamları Derneği kurulmuş olup bölgeye destek olmak için çalışmalar yapmakta isteklidirler.

5.1.1.5 Solhan

İl Merkezi İle İlçe Merkezi Arasında Gelişmişlik Farkları
2004 SEGE' ye göre Bingöl Merkez 344.sırada iken Solhan 819.sıradadır. Bununla birlikte yapılan gözlemlerde bu derece farklılık bulunmadığı anlaşılmıştır.
İlçe İçi Gelişmişlik Farkları
Gözlemlenememiştir.
İlçenin Demografik Göstergeleri
Toplam nüfusu 33.424 olan ilçenin yaklaşık %50'si köylerde, %50'si merkezde yaşamakta olup, kadın erkek oranı eşittir. İlçe hastanesi Bingöl'ün en iyi hastanesi seçilmiş olup, Doğum ve Diyaliz üniteleri bulunmaktadır. 1 hastane 1 toplum sağlığı merkezi, 10 aile hekimliği, 7 sağlık evi, 50 yatak bulunmakta olup yatak başına 360 hekim, Hekim başına 5.847 hasta düşmektedir.
Eğitim Verileri
15+ nüfusun %14'ü okuma yazma bilmemektedir. Erkeklerde bu oran %5 iken kadınlarda %23'tür. Farklı kademelerde 50 okul 282 derslik, 396öğretmen ve 8.856 öğrenci bulunmaktadır. Öğrenci başına okul öncesinde 14, ilköğretimde 22, orta öğretimde 10 öğrenci düşmektedir.
Üniversite - Yüksek Okul Mevcudiyeti / Bölümler / Öğrenci – Öğretim Elemanı Sayıları
Sağlık hizmetleri alanında uzmanlaşmış Sağlık Hizmetleri MYO açılacaktır.
İl Merkezi ve Diğer İlçeler İle Erişilebilirlik Durumu
D300 Karayolu üzerinde bulunan ilçe, ulaşım açısından çok avantajlı olup Bingöl ve Muş'a eşit mesafededir. Tren yolu geçen ilçe hem yeni yapılacak Bingöl havalimanına, hem de mevcut Muş havalimanına yakın mesafededir.
Sanayi Altyapısı ve Bunların Üretim, İstihdam, İhracat Kapasiteleri
İlçede SS bulunmakta ancak altyapısı yeterli değil.

Öne Çıkan Sektörler
Hayvancılık, su paketlemesi
İlçe Ekonomisinde Önde Gelen Firmalar ve Üretim Yapıları
Binpınar su fabrikası ve Sütbir firmaları ilçenin önemli sanayi kuruluşlarıdır. Bunların dışında; Güler Hayvancılık İşletmesi: Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanlığının faizsiz kredi kapsamında kurulmuş olup, işletme kombine ırkı Simental sığırdır. İşletmede 6-12 ay arası 136 adet dişi dana ve düve bulunmaktadır. Sütbir Süt İşletmeciliği; Tarım ve Köyişleri Bakanlığı Kırsal Kalkınma Projesi kapsamında 20.04.2010 tarihinde yapımına başlanmıştır. 2011 yılında kapasite artırımına gidilerek 8 üniteye çıkarılan işletme; Yoğurt, Ayran, tam yağlı beyaz peynir, Laboratuar, lor, kaşar, tulum peynir ve homojenizeli yoğurt üniteleri ile hizmet verecektir. Üretime başlandığında ilk etapta günlük 9 ton kapasite ile üretim planlamakta olup tek vardiya işçi çalıştırılacaktır. Süt temin etme, hayvanların laktasyon (süt verme) süresinde bir sıkıntı yaşanmayacağı tahmin edilmektedir. İşletmede ayrıca 2 tane pişirme kazanı, 1 adet soğutma kazanı, 1 peynir mayalama odası, 1 yoğurt mayalama odası ve 1 adet (-3) kadar soğuyabilen soğuk hava deposu bulunmaktadır. Tütnen Hayvancılık İşletmesi; DAP Projesi çerçevesinde Avusturya'dan İthal edilen 86 baş Simental ırkı gebe düve 22.04.2011 tarihinde Tütünen Hayvan İşletmesinde teslim alınmıştır. Aralık 2012 sonu itibari ile 76 sağımlık sığır ve 130 adet düve ve erkek dana bulunmaktadır. İşletmenin rutin kontrolleri Gıda, Tarım ve Hayvancılık Müdürlüğü tarafından belirli dönemlerde devam etmektedir.
NACE Rev.2-Altılı Ekonomik Faaliyet Sınıflamasına Göre Öne Çıkan ve Rekabetçi Ürün Desenleri
11.07.03 İçme suyu üretimi (şişelenmiş, gazsız, tatlandırılmamış ve aromalandırılmamış) 01.41.31 Sütü sağılan büyük baş hayvan yetiştiriciliği (sütü için inek ve manda yetiştiriciliği)
Teşviklerden ve Tarımsal Desteklerden Yararlanma Durumu
2012 yılında toplam 685 çiftçi 241.343 TL tarımsal destekten faydalanmış.
Tarımsal Üretim Deseni ve Verimlilik
Bitkisel Tarıma elverişli aranlar azdır. Sulanabilir alanlar azdır. Meyve üretimi ve tahıl üretimi yapılmakta olup, meyvede elma, tahılda buğday ön plandadır.
Turizm Altyapısı
Yüzen adalar önemli bir turizm değeri olup, Ajansımız desteği kapsamında çevresinde düzenlemeler yapılmaktadır.
Finansal Hizmetlere Erişim
İlçe merkezinde bankalar bulunmakla birlikte, Bingöl ve Muş Merkezden de erişilmekte.
Gelir Dağılımı ve Yoksulluk
19.048 kişi yeşil kartlı olup, bu %50'den fazla bir orana tekabül etmektedir.
Sosyal Desteklerden Yararlanma Durumu
2.964 haneden 12.724 kişi 2.241.651 TL sosyal destek almaktadır.
İlçede Bulunan Belediyeler Tarafından Yürütülen Hizmetler ve Yaşanan Sorunlar
Altyapısal sorunlar KÖYDES ve BELDES kapsamında çözülmektedir.
İlçede Yer Alan Kalkınma Odaklı STK'lar ve Yürüttükleri Faaliyetler
Son yıllarda canlanmalar yaşanmakla birlikte aktif herhangi bir STK bulunmamaktadır.

T.C. KALKINMA BAKANLIĞI 1923

5.1.1.6 Yayladere

İl Merkezi İle İlçe Merkezi Arasında Gelişmişlik Farkları
2004 SEGE' ye göre Bingöl Merkez 344.sırada iken Yayladere ilçesi 414.sırada yer almaktadır. Türkiye'nin en küçük 2. İlçesi olan Yayladere, özellikle kışın tam bir mahrumiyet bölgesi haline gelmekte olup, ilçe halkının bir bölümü komşu Elazığ Karakoçan'a taşınmaktadır.
İlçenin Demografik Göstergeleri
Toplam nüfusu 2.019 olan ilçenin %38'i köylerde, Yüzde 62'si merkezde yaşamaktadır. İlçe nüfusunun %69'u Erkek iken %31'i kadındır. İlçende bulunan sağlık ocağı yetersiz kalmakta ve diğer konularda olduğu gibi ilçe genelde Elazığ Karakoçan'dan sağlamaktadır. İlçenin Avrupa'da özellikle İngiltere'de çok sayıda gurbetçisi bulunmaktadır.
Eğitim Verileri
15+ nüfusun %11,2'si okuma yazma bilmemektedir. Bu oran erkeklerde %4,3 iken kadınlarda %27,7'dir. İlçede 15 öğretmen ve farklı kademelerde 129 öğrenci bulunmaktadır.
Üniversite - Yüksek Okul Mevcudiyeti
Bulunmamaktadır.
Bölümler
Bulunmamaktadır.
İl Merkezi ve Diğer İlçeler İle Erişilebilirlik Durumu
Bingöl merkeze yaklaşık 2 saatlik mesafede bulunan ilçe 1.600 rakımda kurulmuştur. Özellikle kışın ulaşım güçlükle yapılmaktadır. İlçenin karayolu bağlantısı Elazığ'ın Karakoçan ilçesi üzerindendir.
Sanayi Altyapısı ve Bunların Üretim, İstihdam, İhracat Kapasiteleri
Bulunmamaktadır
Öne Çıkan Sektörler
İlçenin hayvan varlığı 1.250 büyükbaş, 1.322 civarında küçükbaştır. İlçede toplam olarak 1800 adet arı kovanı mevcuttur. İlçe genelinde toplam 200 dekarlık meyve bahçesi de bulunmaktadır.
Turizm Altyapısı
Özellikle son yıllardaki terör kaygısına bağlı olarak herhangi bir turizm hareketliliği görülmemektedir. Bununla birlikte, ilçenin flora ve fauna anlamında zengin olduğu ve Yamaç Paraşütü, Kayak, Termal turizm potansiyeli bulunduğu belirtilmiştir.
Finansal Hizmetlere Erişim
Banka şubesinin olmaması ilçe ekonomisini tamamıyla Elazığ Karakoçan ilçesine bağımlı hale getirmektedir.
Gelir Dağılımı ve Yoksulluk
İlçede Yeşil Kart sahibi 202 vatandaş olup, İlçe nüfusunun yaklaşık %10'luk bölümünü oluşturmaktadır.
Sosyal Desteklerden Yararlanma Durumu
96 haneden 235 kişi 168.595 TL vakıftan destek almaktadır.
İlçede Bulunan Belediyeler Tarafından Yürütülen Hizmetler ve Yaşanan Sorunlar
İlçe içi yol, cadde, sokak, tretuvar ve kaldırımların yeterli olmaması nedeniyle İlçe halen köy görüntüsünden kurtulmamıştır. İlçe içi yol, cadde, sokak, tretuvar ve kaldırımların yapım, bakım ve onarımı için belediye bütçesi yeterli olmamaktadır. Bununla birlikte,

özellikle gurbetçilerin tatil için yoğun olarak geldiği yaz aylarında artan nüfus nedeniyle su ve kanalizasyon hizmetlerinde aksamalar olmaktadır.
İlçede Yer Alan Kalkınma Odaklı STK'lar ve Yürüttükleri Faaliyetler
İlçe dışında kurulmuş dernekler bulunmaktadır.

5.1.1.7 Yedisu

İl Merkezi İle İlçe Merkezi Arasında Gelişmişlik Farkları
2004 SEGE'ye göre Bingöl Merkez ilçesi 344.sırada iken Yedisu 779.sıradadır. İlçede yapılan ziyaretlerde ilçenin Türkiye'nin en küçük ilçelerinden birisi olduğu ve Polis teşkilatının bulunmadığı tek ilçe olduğu öğrenilmiştir.
İlçenin Demografik Göstergeleri
2.982 olan ilçe nüfusunun yarısı merkezde yarısı köylerde yaşamakta olup kadın erkek oranı yarı yarıyadır. İlçede sağlık ocağı bulunmakla birlikte imkânlar oldukça kısıtlıdır. Doktorlar genelde geçici görevlendirme ile gelmektedir.
Eğitim Verileri
15+ nüfusun %16'sı okuma yazma bilmemekte olup bu oran erkeklerde %6 iken kadınlarda %27'dir. Farklı kademelerden okullarda toplam 541 öğrenci 33 öğretmen bulunmaktadır.
İl Merkezi ve Diğer İlçeler İle Erişilebilirlik Durumu
İlçenin tek asfalt karayolu bağlantısı Karlıova-Erzurum yolu üzerindendir. İlçeye karayolu bağlantısı veren tek yolun çok ciddi iyileştirme ihtiyacı bulunmaktadır. İlçenin Erzurum ve Bingöl bağlantısı özellikle kışın zorlukla yapılmaktadır.
Tarımsal Üretim Deseni ve Verimlilik
Fasulye, ceviz, elma ve bol miktarda hububatın yetiştirilebileceği belirtilmekle beraber üretim genelde hane tüketimi için yapılmaktadır.
Turizm Altyapısı
Bulunmamaktadır.
Finansal Hizmetlere Erişim
Herhangi bir banka şubesi bulunmamaktadır.
Gelir Dağılımı ve Yoksulluk
1.667 kişi yeşil kart sahibi olup, bu %50'den fazla bir orana denk gelmektedir.
Sosyal Desteklerden Yararlanma Durumu
427 haneden 1.581 kişi 1.231.906 TL sosyal yardım almaktadır.
İlçede Bulunan Belediyeler Tarafından Yürütülen Hizmetler ve Yaşanan Sorunlar
Altyapı hizmetleri KÖYDES aracılığı ile yerine getirilmeye çalışılmaktadır. Belediye bütçesi oldukça kısıtlıdır. İlçede kanalizasyon sorunu bulunmaktadır.
İlçede Yer Alan Kalkınma Odaklı STK'lar ve Yürüttükleri Faaliyetler
Aktif STK bulunmamaktadır.

5.1.2 Elazığ

5.1.2.1 Ağın

İl Merkezi İle İlçe Merkezi Arasında Gelişmişlik Farkları

2004 SEGE : Elazığ Merkez İlçe Sıralaması: 71
Ağın İlçe Sıralaması: 233

Ağın, Elazığ ilinin kuzey batısında bulunmakta olup, ile yaklaşık 77 km uzaklıktadır. 1954 Yılında kurulan ilçe; Arapgir, Kemaliye, Çemizgezek ve Keban ilçeleri ile komşudur. Yüzölçümü 268 Km2, rakımı 955-1005 arasında değişmekte, kıyı şeridi 70 km dir. İlçe nüfusunun %50'sine yakın bölümünü emekliler oluşturmaktadır. Kalan nüfusun yarısına yakın bir bölümü ise kamu görevlileri ile bunların eş ve çocuklarından oluşmaktadır. Geriye kalan nüfus ise geleneksel yöntemlerle çiftçilik, hayvancılık, balıkçılık ve küçük esnaflıkla uğraşmaktadır. İlçe yoğun göç vermektedir, ancak yaz aylarında nüfus 3-4 katına kadar çıkmaktadır. İlçenin ekonomik ve sosyal ilişkileri Elazığ Merkez ve Malatya Merkez ile güçlüdür. İlçe merkezinde bir İlçe Halk Sağlığı Müdürlüğü mevcuttur. Hizmetler; 1 İlçe Sağlık Müdürü, 2 TSM doktoru, 3 TSM hemşiresi, 1 ebe, 1 sağlık memuru, 1 aile hekimi, 1 aile hekimi personeli, 1 V.H.K.İ. ve 112 de 4 adet acil tıp teknisyeni, 1 tıbbi sekreter görev yapmaktadır. İlçede 1 Lise, 1 ortaokul ve birleştirilmiş sınıflı bir ilkokul mevcut olup, öğretmen ve öğrenci sayıları aşağıdaki gibidir:

İdareci Sayısı	Öğretmen Sayısı	Yardımcı Personel Sayısı	Okul Öncesi Eğitim Öğrenci Sayısı	Taşınan Öğrenci Sayısı	İlk Öğretim Öğrenci Sayısı	Orta Öğretim Öğrenci Sayısı	Lise Yatılı Öğrenci Sayısı	Lise Gündüz Öğrenci Sayısı	Toplam Öğrenci Sayısı
10	27	6	24	119	209	138	54	84	371

İlçe İçi Gelişmişlik Farkları

İlçe genelinde neredeyse homojen bir gelişmişlik düzeyinden bahsedilebilir.

İlçenin Demografik Göstergeleri

2012 ADNKS'ye toplam nüfus 2.721 kişidir. Yaklaşık %63'ü (1.717 kişi) ilçe merkezinde, diğerleri köy ve beldelerde yaşamaktadır.

Eğitim Verileri

15+ nüfusun %7,51'i okuma-yazma bilmemektedir. Lise veya dengi okul mezunu olanların oranı %16,88, en azından yüksekokul ve fakülte mezunu olanların oranı yaklaşık %9'dur (2012 ADNKS).

İl Merkezi ve Diğer İlçeler İle Erişilebilirlik Durumu

İlçenin en büyük sorunu İlçeyi Elazığ'a bağlayan karayolunun bir kısmının Keban Baraj Gölü'nün altında kalmasıdır. Elazığ ve Keban yakasındaki 8 köyle ulaşım ancak feribotla sağlanmaktadır. Ayrıca, Arapgir ve Kemaliye bağlantısı da feribotla sağlanmaktadır. Karamağara Köprüsünün 2002 Yılı Temmuz ayında temeli atılarak inşaatına başlanmış olup, inşaat çalışmaları devam etmektedir. Feribotla ulaşım (saatte bir ve her seferde 6 araç), kente erişimi büyük ölçüde kısıtlamaktadır. Ancak köprü projesinin 2014'te tamamlanması planlanmaktadır.

Sanayi Altyapısı ve Bunların Üretim, İstihdam, İhracat Kapasiteleri

İlçede bireysel girişimcilerin mikro ölçekli leblebi üretim tesisleri ve 1 deri fabrikası bulunmaktadır. SS ve OSB bulunmamaktadır.

T.C. KALKINMA BAKANLIĞI 1923

Öne Çıkan Sektörler

Gıda İşleme (Leblebi Üreticiliği), Sanayi (Deri İşleme),Tarım (Badem, Ceviz, Üzüm), Alabalık Üreticliği, Kerevit Üreticliği

İlçe Ekonomisinde Önde Gelen Firmalar ve Üretim Yapıları

İlçedeki tek sanayi kuruluşu olan ve 35 kişinin çalıştığı Ağın Deri Fabrikası (AĞDERSAN) % 25 kapasite ile çalışmaktadır. Tam kapasiteyle çalıştığında 100 kişiyi istihdam edecektir. Fabrikada günde 250 adet deri işlenmektedir. İlçede ayrıca 1 butik şarap fabrikası bulunmaktadır.

NACE Rev.2-Altılı Ekonomik Faaliyet Sınıflamasına Göre Öne Çıkan ve Rekabetçi Ürün Desenleri

01.25.08 Diğer ağaç ve çalı (çok yıllık bitkilerin) meyvelerinin ve sert kabuklu meyvelerin (yaban mersini, kuş üzümü, kestane, fıstık, çilek, ahududu, ceviz, keçiboynuzu vb. (fındık hariç)) yetiştirilmesi
01.21.05 Üzüm yetiştiriciliği (şaraplık, sofralık ve diğer üzümler)
15.11.10 Deri ve kürklü deri imalatı (kürkün ve derinin tabaklanması, sepilenmesi, boyanması, cilalanması ve işlenmesi)
15.11.11 Kürklü derinin ve postların kazınarak temizlenmesi, kırkılması, tüylerinin yolunması ve ağartılması (postlu derilerin terbiyesi dahil)
15.11.13 Deri ve kösele esaslı terkip ile elde edilen levha, yaprak, şerit deri ve kösele imalatı
03.12.01 Tatlı sularda (ırmak, göl) yapılan balıkçılık (alabalık, sazan, yayın vb.)
03.22.01 Tatlı sularda yapılan balık yetiştiriciliği (süs balığı, kültür balığı, balık yumurtası ve yavrusu dâhil)
11.02.01 Üzümden şarap, köpüklü şarap, şampanya vb. üretimi

Tarımsal Üretim Deseni ve Verimlilik

İlçede arpa, buğday, üzüm geleneksel ürünlerdir. Son yıllarda özel sektör belediyeden satın aldığı alanlarda badem üretimi yapmaktadır. Diğer ürünler nohut, ceviz ve duttur. İlçeye özgü nohut ilçenin marka ürünü Ağın Leblebisi üretiminde kullanılmaktadır. İlçede küçük çaplı kültür alabalığı işletmeleri vardır. 16 üyeli Ağın Su Ürünleri Koop. Balıkçılık ve Kerevitçilik ile uğraşmaktadır. İlçede yıllık yaklaşık 10 ton balık ve 10 ton kerevit üretilmektedir.

Buğday (Ton)	Arpa (Ton)	Nohut(Ton)	Üzüm (Ton)	Ceviz (Ton)	Dut (Ton)	Badem (Ton)
312	5.670	64	745	38,4	12	160

Turizm Altyapısı

İlçe kendine has yapısı ve tarihi ile turizm potansiyeli arz etmekte ancak yeterli altyapı bulunmamaktadır. İlçenin günübirlik turizm potansiyeli vardır. Yatak kapasitesi olarak hizmet verebilecek tek tesis belediyenin misafirhanesidir. Bununla birlikte, köprünün yapımı ile artabilecek ziyaretçi akışı için bungalov projesi düşünülmektedir.

Gelir Dağılımı ve Yoksulluk

2011 yılı sonu verilerine göre ilçede 344 Aktif Yeşil Kartlı bulunmaktadır. Yeşil Kartlılık Kriterine göre yoksul nüfusun toplam nüfusa oranı %12, 28'dir.

Sosyal Desteklerden Yararlanma Durumu

2012 yılında SYDV kapsamında 222 haneden 462 kişiye 486.186 TL yardım yapılmıştır.

İlçede Bulunan Belediyeler Tarafından Yürütülen Hizmetler ve Yaşanan Sorunlar

Fiziki altyapı yetersizliği vardır. Kanalizasyon dereye deşarj edilmektedir. Arıtma yoktur.

İlçede Yer Alan Kalkınma Odaklı STK'lar ve Yürüttükleri Faaliyetler
-----

5.1.2.2 Alacakaya

İl Merkezi İle İlçe Merkezi Arasında Gelişmişlik Farkları
2004 SEGE : Elazığ Merkez İlçe Sıralaması: 71 **Alacakaya İlçe Sıralaması: 626** Malatya Merkez ilçeye yaklaşık 1,5 saat. (76 km.) uzaklıktadır. İlçenin ekonomik ve sosyal olarak Kovancılar ve Elazığ Merkez İlçe ile ilişkileri kuvvetlidir. Özellikle ilçe merkezindeki toplum hayatı, il merkezine uzak oluşu ve nispeten yeni olmasına rağmen bölgedeki çoğu ilçeden daha ileri durumdadır. Bunun başlıca sebebi Etibank Şarkkromları işletmesinin ilçede kurulmuş olmasıdır. İşletme üretim görevini yaparken bir taraftan da yörenin sosyal ve kültürel kalkınmasına katkıda bulunmuştur. İlçe halkı genel olarak geçimini Mermer Ocaklarında çalışarak veya Etikrom A.Ş.'den emekli olarak sağlamaktadır. Bunun dışında ilçede ve tarım ve hayvancılık ağırlıklı tipik bir köy yaşantısı mevcuttur. Tarım ve hayvancılık aile bazında kendi ihtiyaçlarını karşılamak için yapılmaktadır. İlçe merkezi Etibank'ın özel mülkiyeti üzerine kurulmuştur. Etibank'ın mülkiyetindeki 112 lojmanın 67'si hazine adına devralınmış, Kamu kurumlarında çalışan personelin en ciddi sorunu ilçedeki konut yetersizliğidir. Bu yöndeki ihtiyacın giderilmesi önem arz etmektedir. Bu sorundan dolayı memurlar Elazığ'a günübirlik gidiş dönüş yapmayı tercih etmektedir. İlçe maden geçmişinden dolayı planlı olarak konuşlanmış bir yerleşim olup, krom işleme fabrikasının kapanmasından sonra ilçede gecekondulaşma görülmüştür. 1 İlköğretim 1 Lise mevcut olup, Lisenin ciddi bir yenileme ihtiyacı vardır. Eğitim alanında kendine yetmektedir. Alacakaya lisesinde 280 öğrenci, 18 öğretmen; merkezdeki ilköğretim okullarında 480 öğrenci, 30 öğretmen, Alacakaya Suat ÇAĞLAR Anaokulunda 59 öğrenci 2 öğretmen; köylerde ise 712 öğrenci, 60 öğretmen ve ilçe genelinde ise 1531 öğrenci ve 110 öğretmen görev yapmaktadır. İlçede Toplum Sağlığı Merkezi Sorumlu Tabipliği'nde 1 adet ambulans, 1 adet paletli ambulans, 1 adet hizmet otosu mevcut olup, 2 Aile Hekimi 2 Toplum Sağlığı Sorumlu hekimi 4(Doktor), 4 Ebe, 7 acil tıp teknisyeni 4 şirket elemanı 3 şoför ve 1 hizmetli ile hizmet verilmekte olup, bu altyapı yerel ihtiyacı karşılamaktadır.
İlçe İçi Gelişmişlik Farkları
İlçe genelinde homojen bir yapı bulunmaktadır, ancak ilçe merkezi gelişmişlik olarak diğer bölgelerden biraz daha ileridedir.
İlçenin Demografik Göstergeleri
2012 ADNKS'ye toplam nüfus 7.320 kişidir. Yaklaşık %33,5'i (2.458 kişi) ilçe merkezinde, diğerleri köy ve beldelerde yaşamaktadır.
Eğitim Verileri
15+ nüfusun %6,83 okuma-yazma bilmemektedir. Lise veya dengi okul mezunu olanların oranı %14,72, en azından yüksekokul ve fakülte mezunu olanların oranı yaklaşık %4'dür (2012 ADNKS).
Üniversite - Yüksek Okul Mevcudiyeti / Bölümler / Öğrenci – Öğretim Elemanı Sayıları
Yoktur.
İl Merkezi ve Diğer İlçeler İle Erişilebilirlik Durumu
İlçeyi Elazığ'a bağlayan iki kara yolu mevcut olup, bunlardan ilki Maden ilçesi üzerinden

bağlantıyı sağlayan 98 km.lik yoldur, diğeri ise Elazığ- Bingöl karayoluna Gülüşkür mevkiinden bağlantılı olup 76 km.dir. Bu yolların tamamı asfalttır. Yolların iyileştirme ihtiyacı vardır.
Sanayi Altyapısı ve Bunların Üretim, İstihdam, İhracat Kapasiteleri
İlçede SS ve OSB bulunmamaktadır, ancak ihracat yapan mermer ve krom firmaları bulunmaktadır.
Öne Çıkan Sektörler
Madencilik (krom, mermer), Arıcılık
İlçe Ekonomisinde Önde Gelen Firmalar ve Üretim Yapıları
Yıldırım Holding (Ferrokrom işletmesi)., Alacakaya Mermer A.Ş. Yaklaşık 2.200 kişi bu iletmelerin işleme ve maden çıkarma kısımlarında çalışmaktadır. İşçilerinYıllık üretim yaklaşık 700.000 ton kromdur. Yıllık mermer kapasitesi 50.000 ton olup bu kapasite %100 olarak gerçekleşmemektedir.
NACE Rev.2-Altılı Ekonomik Faaliyet Sınıflamasına Göre Öne Çıkan ve Rekabetçi Ürün Desenleri
24.10.12 Ferro alaşımların imalatı (ferro manganez, ferro silisyum, ferro siliko manganez, ferro krom ve diğerleri) 24.45.01 Maden cevherlerinden ya da oksitlerden işlenmemiş krom, manganez, nikel, tungsten, molibden, tantalum, kobalt, bizmut, titanyum, zirkonyum, berilyum, germanyum vb. imalatı (alaşımları dahil) 08.11.01 Mermer ocakçılığı (traverten dâhil) 23.70.01 Taş ve mermerin kesilmesi, şekil verilmesi ve bitirilmesi (doğal taşlardan, mermerden, su mermerinden, travertenden, kayağantaşından levha/tabaka, kurna, lavabo, karo, kaldırım taşı, yapı taşı, mezar taşı, vb. imalatı dâhil, süs eşyası hariç)
Tarımsal Üretim Deseni ve Verimlilik
İlçede arpa ve buğday öne çıkan ürünlerdir. Bunun yanı sıra 2.000 kayıtlı kovan bulunmakta olup, elde edilen bal genellikle kişisel ilişkiler ile satılmaktadır. SDiğer bir potansiyel küçükbaş hayvancılıktır.
Turizm Altyapısı
Bagin Kalesi ve Dorek Han Arıcak yolu üzerinde bulunan ilçenin önemli turizm değerleridir. Turizm altyapısı gelişmemiştir.
Gelir Dağılımı ve Yoksulluk
2011 yılı sonu verilerine göre ilçede 1.727 aktif Yeşil Kartlı bulunmaktadır. Yeşil Kartlılık Kriterine göre yoksul nüfusun toplam nüfusa oranı %22,97'dir..
Sosyal Desteklerden Yararlanma Durumu
2012 yılında SYDV kapsamında 240 haneden 824 kişiye 402.766 TL yardım yapılmıştır.
İlçede Bulunan Belediyeler Tarafından Yürütülen Hizmetler ve Yaşanan Sorunlar
İlçede altyapı yetersizdir. İlçe merkezinde ve ilçeye bağlı 10 köyün sadece 2 'sinde kanalizasyon mevcuttur. İlçe merkezi ve 10 köyün 9'unda içme suyu şebekesi vardır.
İlçede Yer Alan Kalkınma Odaklı STK'lar ve Yürüttükleri Faaliyetler
İlçede maden ve krom sektöründeki firmaların öğrencilere burs vermesi için "Alacakaya Kültür Derneği" kurulmuştur.

5.1.2.3 Arıcak

İl Merkezi İle İlçe Merkezi Arasında Gelişmişlik Farkları
2004 SEGE : Elazığ Merkez İlçe Sıralaması: 71 **Arıcak İlçe Sıralaması: 831** Elazığ Merkez ilçeye yaklaşık 2,5 saat. (108 km.) uzaklıktadır. İlçenin ekonomik ve sosyal olarak Ergani (Diyarbakır) ile ilişkileri kuvvetlidir. İlçe genelinde toplam (23) İlkokul, 7 Ortaokul ve 1 Lise mevcuttur. İlkokullardan (3)ü İlçe merkezinde, (20) si de Belde ve Köylerdedir. İlçe Merkezinde 2 Ortaokul mevcut olup 5 Ortaokul Belde ve Köylerde bulunmaktadır. Toplam öğrenci sayısı (okul öncesi dâhil) 4.013 olup, toplam öğretmen sayısı 219'dur. Öğretmenlerin yaklaşık %48'i sözleşmelidir. Aileler genellikle çok nüfuslu olup çekirdek aile yapısına pek rastlanmamaktadır. Bu nedenle evler mimari kaygıdan ve görsellikten uzak ihtiyaçlara göre geniş olarak inşa edilmiştir. İlçe nüfusunun %80-85' inin geçim kaynağı tarım ve hayvancılık olup, genellikle tarımsal faaliyetler pazara yönelik değil, aile ihtiyacı için yapılmaktadır. İlçede toplum sağlığı merkezi olup, çok yüksek düzeyde sağlık personeli ihtiyacı vardır.
İlçe İçi Gelişmişlik Farkları
İlçe genelinde homojen bir yapı bulunmaktadır, ancak ilçe merkezi gelişmişlik olarak diğer bölgelerden biraz daha ileridedir.
İlçenin Demografik Göstergeleri
2012 ADNKS'ye toplam nüfus 15.512 kişidir. Yaklaşık %21,65'i (3.352 kişi) ilçe merkezinde, diğerleri köy ve beldelerde yaşamaktadır.
Eğitim Verileri
15+ nüfusun %8,76 okuma-yazma bilmemektedir. Lise veya dengi okul mezunu olanların oranı %8,97, en azından yüksekokul ve fakülte mezunu olanların oranı yaklaşık %4, 5'dir (2012 ADNKS).
İl Merkezi ve Diğer İlçeler İle Erişilebilirlik Durumu
İlçeyi Elazığ il merkezine uzaklığı 108 km, Diyarbakır Merkeze uzaklığı ise 134 km dir. Çevre ilçelerden batıda Alcakaya'ya 35 km, kuzeyde Palu'ya 45 km, güneyde Diyarbakır'ın Dicle ilçesine 35 km, doğuda Bingöl'ün Genç ilçesine 131 km dir. İlçeyi diğer il ve ilçelere bağlayan yol asfalt olup, iyileştirilmeye ihtiyacı vardır. Köy yollarının çoğu asfalt olup, kullanılabilir durumdadır.
Sanayi Altyapısı ve Bunların Üretim, İstihdam, İhracat Kapasiteleri
İlçede SS ve OSB bulunmamaktadır.
Öne Çıkan Sektörler
Tarım (hububat, küçükbaş, meyvecilik), Arıcılık
NACE Rev.2-Altılı Ekonomik Faaliyet Sınıflamasına Göre Öne Çıkan ve Rekabetçi Ürün Desenleri
01.49.01 Arıcılık, bal ve bal mumu üretilmesi (arı sütü dâhil) 01.45.01 Koyun ve keçi (davar) yetiştiriciliği (işlenmemiş süt, kıl, tiftik, yapağı, yün vb. üretimi dâhil) 01.11.12 Tahıl yetiştiriciliği (buğday, dane mısır, süpürge darısı, arpa, çavdar, yulaf, darı, kuş yemi vb.) (pirinç hariç) 01.24.04 Yumuşak veya sert çekirdekli meyvelerin yetiştirilmesi (elma, kayısı, kiraz, şeftali, erik vb.) (turunçgiller ve üzüm hariç) 01.25.08 Diğer ağaç ve çalı (çok yıllık bitkilerin) meyvelerinin ve sert kabuklu meyvelerin (yaban mersini, kuş üzümü, kestane, fıstık, çilek, ahududu, ceviz, keçiboynuzu vb.

(fındık hariç)) yetiştirilmesi
47.11.01 Bakkal ve marketlerde yapılan perakende ticaret (belirli bir mala tahsis edilmemiş mağazalarda gıda, içecek veya tütün ağırlıklı perakende ticaret)

Teşviklerden ve Tarımsal Desteklerden Yararlanma Durumu

Mazot, Gübre ve Toprak Analizi Desteklemeleri

Kişi Sayısı	*Alan (Dekar)*	*Miktar (TL)*
1039	24456,641	219378,37

Büyükbaş Hayvan Desteklemesi

Kişi Sayısı	*Hayvan Sayısı*	*Miktar (TL)*
3	49	11002,95

Küçükbaş Hayvan Desteklemesi

Kişi Sayısı	*Hayvan sayısı*	*Miktar (TL)*
28	2025	36450,00

Arıcılık Desteklemesi

Kişi Sayısı	*Kovan Sayısı (Adet)*	*Miktar (TL)*
5	830	6.640,00

Tarımsal Üretim Deseni ve Verimlilik

Üretilen Ürünlere Göre Tarım Arazisi Dağılımı

Buğday	22.800 Dekar
Arpa	3.000 Dekar
Diğer (Elma, Armu, Ceviz, Kayısı, Domates, Biber, Patlıcan)	13.395 Dekar

Kullanılan Tarım Arazisi Dağılımı

Kuru Tarım Alanı	10.645 Dekar
Sulu Tarım Alanı	16.550 Dekar
Bağ Alanı	12.000 Dekar

İlçedeki Hayvan Varlığı

Büyükbaş Hayvan	2.000
Küçük Hayvan	3.000

Turizm Altyapısı

Turizm altyapısı gelişmemiştir.

Finansal Hizmetlere Erişim

İlçede Ziraat Bankası mevcut olup, Ziraat Odası, Tarım Kredi Kooperatifi vb. çiftçi örgütlenmeleri yoktur.

Gelir Dağılımı ve Yoksulluk

2011 yılı sonu verilerine göre ilçede 9.042 aktif Yeşil Kartlı bulunmaktadır. Yeşil Kartlılık Kriterine göre yoksul nüfusun toplam nüfusa oranı %58,73'dür.

Sosyal Desteklerden Yararlanma Durumu

2012 yılında SYDV kapsamında 1.830 haneden 6.306 kişiye 1.401.286 TL yardım yapılmıştır.

İlçede Bulunan Belediyeler Tarafından Yürütülen Hizmetler ve Yaşanan Sorunlar

İlçede altyapı yetersizdir. İlçe merkezinde kanalizasyon şebekesi %30 oranında tamam olup, bitişi için %50 SUKAP desteğiyle çalışmalar devam etmektedir. İlçeye bağlı 3 beldede de kanalizasyon yapım çalışmaları devam etmektedir.

5.1.2.4 Baskil

İl Merkezi İle İlçe Merkezi Arasında Gelişmişlik Farkları
2004 SEGE' ye göre Elazığ Merkez ilçe 71. Sırada iken Baskil 691.sırada yer almaktadır.
İlçe İçi Gelişmişlik Farkları
İlçe içi gelişmişlik farklarına yönelik gözlem yapılamamakla birlikte baraja doğru üretim artmaktadır. Özellikle Kayısı üretimin de önemli bir noktadadır.
İlçenin Demografik Göstergeleri
Toplam nüfusu 14.400 olan ilçenin yaklaşık %65'i köylerde yaşarken, %35'i merkezde ikamet etmektedir. Nüfusun %48'i erkek iken %52'si kadındır. Sağlık hizmetleri ilçe merkezinde 4 Aile Hekimi, 3 Toplum Sağlığı Merkezi hekimi-,2 Sağlık memuru ve 8 ebe ile yürütülmekte olup, her Aile Hekimi kendi hizmet bölgeleri nüfusuna sağlık hizmeti sunmaktadır. Kuşsarayı Aile Sağlığı Merkezinde 1 Aile Hekimi ve 1 Sözleşmeli Aile Sağlığı Elemanı görev yapmaktadır. Aile Hekimleri kendilerine kayıtlı hastaların takibini yapmakla ve tüm sağlık sorunlarıyla ilgilenmekle yükümlü olup, ayda minimum 48 saat mobil hizmet sunmaktadırlar. Toplum Sağlığı Merkezinde 4 poliklinik mevcuttur. Her Aile Hekiminin kendi polikliniği mevcuttur. Bölgemizin gelişmişlik ve sosyal yaşantısı göz önüne alınırsa önleyici ve koruyucu sağlık hizmetlerine ayrı bir önem verilmesi gereklidir. Özellikle köy ve mezralarda yaşayan vatandaşların sağlık konusunda bilinçlendirilmesi çalışmalarına ağırlık verilmektedir. Toplum Sağlığı Merkezi ve Aile Sağlığı Merkezleri köy ve ilçe merkezine 1 Adet tam Donanımlı Ambulans ve 1 adet minibüs hizmet aracı ile hizmet vermektedir. Bu Sağlık Birimlerinde 6 Doktor, 1 Diş Doktoru, 2 Sağlık Memuru, 3 Memur, 2 Hemşire, 8 Ebe, 6 Acil Tıp Teknisyeni, 1 Tıbbi Sekreter, 6 Hizmetli, 1 Röntgen Teknisyeni, 1 adet laboratuar Teknisyeni, 1 Tıbbı sekreter ve 6 Şoför görev yapmaktadır. • İlçede eczane sayısı : 2 • Yıllık Doğum hızı %0 (Binde) : 13,43 • Bebek ölüm hızı %0(Binde) : 0 • Ölüm Hızı %0(Binde) : 4,45 • DBT (Difteri, Boğmaca, Tetanos)% :95 • Kızamık % :96 • Hepatit % :95
Eğitim Verileri
15+ nüfusun %11'i okuma yazma bilmemekte olup, bu oran erkeklerde %6 iken kadınlarda %15'tir. İlçede 4 birleştirilmiş sınıf, 2' si merkez, 4 köylerde toplam 6 ilk okul ve 1' si İmam Hatip Orta Okulu olmak üzere toplam 6 Orta okul mevcuttur. 1 pansiyonlu olmak üzere 2 adet genel lise, ayrıca 1 adet pansiyonlu Anadolu Öğretmen lisesi, 1 adet Halk Eğitim Merkezi ve Akşam Sanat Okulu İlçede 130 derslikte 153 öğretmen görev yapmaktadır. 1 Müdür, 2 Şube Müdürü,3 Şef, Memur ve Hizmetli sayı ise 46 dır.. İlçe genelinde, ilk Okulda 438 kız, 412 erkek olmak üzere toplam 850 öğrenci, Orta Okulda 397 kız, 57 erkek toplam 754 öğrenci eğitim görmektedir. 288 kız 363 erkek toplam 651 kişi ortaöğretimde eğitim görmekte olup öğrenci sayısı 2.255'dir. İlçede 1 adet özel öğrenci yurdu vardır. Okul öncesi 4 adet Anasınıfı açılmış olup, 83 öğrenci devam 砸 碱 靶 鞘 鞍 ⸢答

Üniversite - Yüksek Okul Mevcudiyeti / Bölümler / Öğrenci – Öğretim Elemanı Sayıları
MYO' da Bahçe Tarımı Programı mevcuttur. Değişik programların açılarak ve ilçede öğrenciler için barınma ve sosyal imkânlar oluşturularak ilçeye ekonomik katkı sağlanması düşünülmektedir.
İl Merkezi ve Diğer İlçeler İle Erişilebilirlik Durumu
İl merkezine 38 km. uzaklıkta olan ilçenin düğer ilçelerle erişimi de merkez üzerinden sağlanmaktadır. Bununla birlikte, Elazığ ve Malatya İline trenle gidebilmektedir. Karakaya Baraj Gölü üzerinde çalıştırılan 2 adet özel işletilen feribot sahil köyleri ile Malatya ili Battalgazi ilçesi arasında yük ve yolcu taşımaktadır.
Sanayi Altyapısı ve Bunların Üretim, İstihdam, İhracat Kapasiteleri
Ekonomik hayat son derece sığ ve içe kapalıdır. İlçede sanayi kuruluşu yoktur. İlçe ekonomisi büyük ölçüde tarıma dayalı olmakla beraber, az miktarda küçükbaş hayvancılık ve arıcılık yapılmaktadır. Kamu kaynakları ile yaptırılan kayısı entegte fabrikası atıl durumdadır.
Öne Çıkan Sektörler
Tarım; özellikle kayısı üretimi
İlçe Ekonomisinde Önde Gelen Firmalar ve Üretim Yapıları
Bulunmamaktadır.
NACE Rev.2-Altılı Ekonomik Faaliyet Sınıflamasına Göre Öne Çıkan ve Rekabetçi Ürün Desenleri
01.24.04. Yumuşak veya sert çekirdekli meyvelerin yetiştirilmesi
Teşviklerden ve Tarımsal Desteklerden Yararlanma Durumu
****
Tarımsal Üretim Deseni ve Verimlilik
Kayısı önemli bir yer tutmaktadır. Bununla birlikte Kaymakamlıktan alınan bilgilere göre yeterli verim alınamamaktadır.
Turizm Altyapısı
Bulunmamaktadır.
Finansal Hizmetlere Erişim
İlçede T.C Ziraat Bankası, Tarım Kredi Kooperatifi Müdürlüğü mevcuttur.
Gelir Dağılımı ve Yoksulluk
3.400 kişi yeşil kartlı olup, bu toplam nüfusun %20'sinden fazladır.
Sosyal Desteklerden Yararlanma Durumu
885 haneden 2.669 kişi 798.727 TL Sosyal yardım almaktadır
İlçede Bulunan Belediyeler Tarafından Yürütülen Hizmetler ve Yaşanan Sorunlar
İlçe merkezinin su kaynağı bol ve yeterlidir. İçme suyu sıkıntısı yoktur. Şefkat mahallesinin kanalizasyonu bitirilmiş olup, bazı mahallelerin kanalizasyon işleri yapılamamıştır. Maddi kaynaklar bulunduğu takdirde yapılacaktır.
İlçede Yer Alan Kalkınma Odaklı STK'lar ve Yürüttükleri Faaliyetler
Aktif STK bulunmamaktadır.

5.1.2.5 Karakoçan

İl Merkezi İle İlçe Merkezi Arasında Gelişmişlik Farkları
2004 SEGE' ye göre Elazığ Merkez 71.sırada iken Karakoçan 599. Sırada yer almaktadır. Bununla birlikte ilçe gözlemlerimize göre hareketli bir yer olup, özellikle Bingöl Yayladere için önemli bir merkez konumundadır. Ulaşımdaki düzelmelere bağlı olarak Bingöl'ün Kiğı ve Adaklı ilçeleri için de merkez olma olasılığı vardır.
İlçe İçi Gelişmişlik Farkları
Gözlemlenememekle birlikte ilçeye bağlı çok sayıda köy ve mezra (87 köy 50 mezra) bulunmakta olup, buralara hizmet götürme konusunda sıkıntılar yaşanmaktadır.
İlçenin Demografik Göstergeleri
İlçede toplam 28.743 kişi yaşamakta olup, bu nüfusun yaklaşık %55 köylerde %45'i merkezde yaşamaktadır. İlçe nüfusunun kadın erkek oranı yarı yarıyadır. İlçenin yurt dışında da önemli bir nüfusu bulunmaktadır. Özellikle yaz aylarında nüfus yurt dışından gelen gurbetçilere bağlı olarak artmakta ve ilçe canlanmaktadır. Kışın da Bingöl'ün Yayladere ilçesinden özellikle eğitim için gelen bir nüfus söz konusudur. Sağlık hizmetleri 1 Devlet Hastanesi, 1 Toplum Sağlığı Merkezi, 9 Aile Hekimliği tarafından yürütülmektedir. İlçe sağlık hizmetleri anlamında yeterlidir.
Eğitim Verileri
15+ nüfusun %8'i okuma yazma bilmemekte olup bu oran Erkeklerde %4 iken kadınlarda %11'dir. İlçede 2adet özel dershane bulunmaktadır.

	OKUL SAYISI	DERSLİK SAYISI	ŞUBE SAYISI	ÖĞRENCİ SAYISI		TOPLAM	ÖĞRETMEN SAYISI
				ERKEK	KIZ		
KARAKOÇAN	43	262	342	3.81	3.040	6.221	393

Üniversite - Yüksek Okul Mevcudiyeti / Bölümler / Öğrenci – Öğretim Elemanı Sayıları
Yüksekokul ile ilgili Fırat Üniversitesi ile gerekli çalışmalar yapılmış olup, 2010–2011 eğitim öğretim yılında yedi bölüm açılmış olup, geçici olarak Fırat Üniversitesinde eğitim görülmektedir. Söz konusu Meslek Yüksek Okulu binası tamamlandığında eğitim öğretime başlayacaktır.
İl Merkezi ve Diğer İlçeler İle Erişilebilirlik Durumu
İl karayolu ile Bingöl Merkez ve Elazığ Merkeze yaklaşık 1 saatlik mesafededir. Bununla birlikte Bingöl'ün Yayladere ilçesi için önemli bir bağlantı noktası durumunda olup, yol çalışmalarına bağlı olarak Bingöl'ün Kiğı ve Adaklı ilçeleri için de geçiş noktası olabilir.
Öne Çıkan Sektörler
Tarım ve Hayvancılık
İlçe Ekonomisinde Önde Gelen Firmalar ve Üretim Yapıları
1 adet yem fabrikası, 2 adet süt fabrikası ve Karakoçanlılar Et Entegre Tesisleri adı altında 1 adet Et İşletme Tesisi bulunmaktadır.
NACE Rev.2-Altılı Ekonomik Faaliyet Sınıflamasına Göre Öne Çıkan ve Rekabetçi Ürün Desenleri
01.11.12 Tahıl yetiştiriciliği
Tarımsal Üretim Deseni ve Verimlilik
Karakoçan ekonomisinin tamamını "Tarım ve Hayvancılık" oluşturmaktadır. Küçük bir

tarım kenti olan Karakoçan İlçesi Buğday üretimi 15.615 ton, Arpa üretimi 7.434 ton ve Elma üretimi 698 tondur. Et ve et ürünleri üretimi açısından Elazığ ve ilçeleri içerisinde en çok besi yetiştiriciliği yapılan ilçe olup yaklaşık 2.500 ton et ve et üretimi gerçekleştirilmektedir
Turizm Altyapısı
Golan Kaplıcaları önemli bir turizm değeri olabilme kapasitesine sahip olmakla birlikte, mevcut tesis yeterli turist çekememektedir.
Finansal Hizmetlere Erişim
İlçede Ziraat Bankası bulunmaktadır.
Gelir Dağılımı ve Yoksulluk
9.759 kişi yeşil kart sahibi olup bu sayı toplam nüfusun %30'undan fazladır.
Sosyal Desteklerden Yararlanma Durumu
2.307 haneden toplam 9.155 kişi 1.187.682 TL sosyal yardım almaktadır.
İlçede Bulunan Belediyeler Tarafından Yürütülen Hizmetler ve Yaşanan Sorunlar
Arıtma sorunu bulunmaktadır.
İlçede Yer Alan Kalkınma Odaklı STK'lar ve Yürüttükleri Faaliyetler
Yurt Dışında aktif dernekler bulunmaktadır.

5.1.2.6 Keban

İl Merkezi İle İlçe Merkezi Arasında Gelişmişlik Farkları
SEGE 2004'e göre Elazığ Merkez 71.sırada iken Keban ilçesi 323.sıradadır. Bununla birlikte bölge genelindeki ilçelerle karşılaştırıldığında Keban durgun ilçeler arasındadır. Halkla yapılan görüşmelerde ilçenin eski canlılığını yitirdiği belirtilmiştir.
İlçe İçi Gelişmişlik Farkları
Baraj kenarı nispeten daha gelişmiş yapı arz ederken, iç taraflara gidildikçe şartlar zorlaşmakta.
İlçenin Demografik Göstergeleri
6.579 toplam nüfusa sahip olan ilçenin %26'sı köylerde yaşarken, %74'ü merkezde ikamet etmektedir. Nüfusun %48'erkek , %52'si kadındır.
Eğitim Verileri
15+ nüfusun %8'i okuma yazma bilmemekte olup; erkeklerde bu oran %4 iken kadınlarda %13'tür. Keban'da 1 Kız teknik ve Meslek Lisesi, 1 Çok Programlı lisesi,1 Ortaokul, 1 İmam- Hatip Ortaokulu ve 3 ilkokul ilçe merkezinde yer almaktadır. Tüm okular baz alındığında derslik başına 18 öğrenci düşmektedir. Görevlendirmelerle birlikte 100'e yakın eğitmen ve farklı kademelerde 1000' yakın öğrenci bulunmaktadır.
Üniversite - Yüksek Okul Mevcudiyeti / Bölümler / Öğrenci – Öğretim Elemanı Sayıları
İlçede Fırat Üniversitesine bağlı Meslek Yüksek Okulu mevcuttur. Meslek Yüksek Okulu bünyesinde, Bitkisel ve Hayvansal Üretim Bölümü, Çevre Koruma Teknolojileri Bölümü, Gıda Teknolojisi Bölümü, Elektrik ve Enerji Bölümü, Maden Teknolojisi Bölümü, Park ve Bahçe Bitkileri Bölümü, Geoteknik Bölümü ve Su Ürünleri Bölümlerinde eğitim öğretim verilmekte olup, toplam 465 öğrenci bulunmakta ve 17 Akademik personel görev yapmaktadır.
İl Merkezi ve Diğer İlçeler İle Erişilebilirlik Durumu

Keban İlçe merkezinin Elazığ, Malatya, Arapkir ve Ağın ilçe karayolu bağlantısı vardır. Elazığ' a 46 km. olup yolu asfalttır. Malatya iline bağlantımız 101 km'dir. Yolu asfalttır. Arapkir yolu asfalt olup 48 km'dir. Ağın ilçesiyle bağlantımız 35 km. olup yolu asfalttır. Arada bulunan Keban Baraj Gölünden feribot ile geçilerek ulaşım sağlanır.
Sanayi Altyapısı ve Bunların Üretim, İstihdam, İhracat Kapasiteleri
İlçede Türkiye'nin en önemli Alabalık tesislerinden birisi bulunmaktadır.
Öne Çıkan Sektörler
Balıkçılık çok önemli bir yer tutmaktadır. Keban Baraj gölü üzerinde 2012 yılı sonu itibariyle 293 balıkçı, 168 balıkçı teknesi, 165.000 m. uzatma ağı ve 31.000 adet pinter ağı (kerevit avcılığında kullanılır) bulunmaktadır. Balıkçılık yaparak geçimini sağlayan insan sayısı 1.172 kişidir.
İlçe Ekonomisinde Önde Gelen Firmalar ve Üretim Yapıları
Keban Alabalık
NACE Rev.2-Altılı Ekonomik Faaliyet Sınıflamasına Göre Öne Çıkan ve Rekabetçi Ürün Desenleri
03.12.01 – Tatlı sularda yapılan balıkçılık
Tarımsal Üretim Deseni ve Verimlilik
İlçe merkezinde bahçe tarımı yanında çiftçilikte yapılmaktadır. Ekilebilir arazilerin % 87' si tarla ürünleri ile kaplıdır. Bunlarında başında arpa ve buğday yer alır. İlçenin arazisi kıraç ve engebelidir. Bundan dolayı tarıma pek elverişli değildir. Hayvancılık ise yöre halkının kendi maddi imkânları ile ihtiyaçlarını karşılayacak şekilde yapılmaktadır.
Turizm Altyapısı
Turizm Koruma Gelişim Bölgesi ilan edilmesi ilçenin turizm yatırımlarına destek almasını kolaylaştıracak olup Turizm alanında gelişmeler artmıştır. 200.000 TL'ye Marina, 300.000 TL'ye mal olan yüzen havuz inşaatları tamamlanmış olup, 2.2 Trilyon bedelindeki rekreasyon alanının ihalesi tamamlanmıştır. Bunların dışında Kaymakamlığın Damlataş Mağarasını canlandırmaya yönelik çabaları sürmektedir
Finansal Hizmetlere Erişim
İlçede Ziraat Bankası bulunmakla birlikte ilçe Elazığ Merkez'de işlemlerini yürütmektedir.
Gelir Dağılımı ve Yoksulluk
449 kişi yeşil kartlı olup, bu toplam nüfusun yaklaşık %7'sidir.
Sosyal Desteklerden Yararlanma Durumu
322 haneden 874 kişi 798.267 TL Sosyal yardım almaktadır.
İlçede Bulunan Belediyeler Tarafından Yürütülen Hizmetler ve Yaşanan Sorunlar
İlçe belediyesinin çok borçlu olduğu belirtilmiştir.

5.1.2.7 Kovancılar

İl Merkezi İle İlçe Merkezi Arasında Gelişmişlik Farkları
2004 SEGE'ye göre Elazığ Merkez 71.sırada iken Kovancılar 429.sırada yer almaktadır. İlçe bölgenin kavşak noktalarının başında gelmekte olup, hareketli bir görünüm arz etmektedir.
İlçe İçi Gelişmişlik Farkları
İlgili konuda herhangi bir araştırma yapılmamış olmakla birlikte yapılan saha araştırmalarında farklılık gözlemlenmemiştir.

İlçenin Demografik Göstergeleri
39.906 toplam nüfusa sahip olan ilçenin %44'ü köylerde %56'sı merkezde yaşamaktadır. Nüfusun %49'u erkek , %51 'i kadındır. Her haneden en az bir kişinin yurt dışında çalıştığı belirtilmiştir. Sağlık açısından kendine yeten bir ilçedir. 54 yataklı devlet hastanesi ve 6 uzman hekim vardır.
Eğitim Verileri
15+nüfusun %8'i okuma yazma bilmemekte olup, bu oran erkeklerde %4 iken kadınlarda %12'dir. Farklı kademelerde 10.422 öğrenci, 535 öğretmen bulunmakta olup, genel anlamda eğitim hizmetlerinde fazla sıkıntı yaşanmadığı gözlemlenmiştir.
Üniversite - Yüksek Okul Mevcudiyeti / Bölümler / Öğrenci – Öğretim Elemanı Sayıları
Kovancılar Meslek Yüksekokulu, Yüksek Öğretim Kurulunca 2010 yılında kurulmuştur. Yüksekokulda; Bilgisayar Teknolojileri Bölümü ve Yönetim ve Organizasyon Bölümü olmak üzere iki bölüm mevcuttur. Ayrıca 2011-2012 eğitim öğretim yılı için açılmasına izin verilen Acil İlkyardım programı, Büro Hizmetleri ve Yönetici Asistanlığı Programı ve Posta Hizmetleri Programlarına öğrenci alınması ile ilgili çalışmalar devam etmekte olup Öğretim Elemanları alınması halinde 2013-2014 eğitim öğretim yılından itibaren 5 programla devam edilecektir. Bilgisayar Teknolojileri Bölümü Bilgisayar Programı Programcılığına 27 ve Yönetim ve Organizasyon Bölümü İşletme Yönetimi Programına 25 olmak üzere 2010 - ÖSYS merkezi yerleştirmesiyle 52 öğrenci alarak, 2010-2011 Öğretim yılına Fırat Üniversitesi'nin Kovancılar yerleşkesinde eğitim ve öğretimine başlamıştır.
İl Merkezi ve Diğer İlçeler İle Erişilebilirlik Durumu
İlçe Merkezi Elazığ-Bingöl ve Elazığ- Tunceli geçişinde bulunmakta olup önemli bir kavşak noktasıdır. Aynı zamanda demiryolu da özellikle Ferrokrom işletmesininde etkisiyle birlikte aktif kullanılmaya başlanmıştır.
Sanayi Altyapısı ve Bunların Üretim, İstihdam, İhracat Kapasiteleri
Sanayi anlamında en önemli etken Ferrokrom işletmesinin ilçede yer almasıdır. Bunun dışarısında tarıma dayalı sanayi yapılmaktadır. Un fabrikası, yem fabrikası, sebze meyve kurutma tesisi, soğuk hava depoları yer almaktadır.
Öne Çıkan Sektörler
Hayvancılık (özellikle küçükbaş), Bitkisel üretim.. Madencilik de çok önemli ancak şirket merkezi farklı ilde olduğu için ihracat ilçeden gözükmüyor.
İlçe Ekonomisinde Önde Gelen Firmalar ve Üretim Yapıları
Ferrokrom İşletmesi; 8 yıl önce işletme özelleştirilmiştir. Yıldırımlar holding tarafından işletilmektedir.100 milyon dolar ihracat yapmaktadır. Ancak şirket merkezi Samsun olduğundan ihracat Elazığ üzerinden görünmemektedir. İşletmede 7000 personel çalışmaktadır. İşçiler Palu, Kovancılar ve özellikle Elazığ'dan gelmektedir. Tesisin A bölümü yenilenmekte olup, B bölümü %100 kapasiteyle çalışmaktadır. Ferrokrom ürünleri Amerika, Avrupa ve Çin'e satılmaktadır. Maden ocakları taşeron firmalar tarafından işletilmektedir.
Tarımsal Üretim Deseni ve Verimlilik
Önceden ilçede şeker pancarı üretilmekteyken, sulama birliğine olan borçlarından dolayı üretici artık kuru tarıma yönelmiştir. (60.000 da sulanabilir arazi mevcut, ancak

sulanamıyor) Toplam tarımsal arazi 320.000 dekardır. Araziler çok parçalı bir yapıdadır. İlçede ekilebilir araziler mevcuttur, ancak halkın daha çok yurtdışında çalışmayı tercih etmesi nedeniyle bu potansiyel tam anlamıyla kullanılamamaktadır.
Turizm Altyapısı
Kümbet (Çakırtaş beldesinde), tescilli çeşme ve kilise harabesi vardır İlçede konaklama yeri ihtiyacı yoktur. Öğretmenevi ve belediye belgeli otel mevcuttur. İlçe özellikle Palu ile birlikte turizm rotası haline getirilebilir. "Heybet Baba Festivali" düzenlenmektedir.
Finansal Hizmetlere Erişim
İlçe merkezi bir konumda olup finansal hizmetlere erişim açısından sıkıntı çekmemektedir.
Gelir Dağılımı ve Yoksulluk
8.964 kişi yeşil kartlı olup bu toplam nüfusun %20'sinden fazlasına denk gelmektedir.
Sosyal Desteklerden Yararlanma Durumu
1.124 haneden 4.584 kişi toplam 1.537.480 TL sosyal destek almaktadır.
İlçede Bulunan Belediyeler Tarafından Yürütülen Hizmetler ve Yaşanan Sorunlar
Şehir içi cadde ve sokakların asfaltlanması gerekmektedir. Şehirlerarası terminal ihtiyacı bulunmaktadır.
İlçede Yer Alan Kalkınma Odaklı STK'lar ve Yürüttükleri Faaliyetler
Bulunmamaktadır.

5.1.2.8 Maden

İl Merkezi İle İlçe Merkezi Arasında Gelişmişlik Farkları
2004 SEGE'ye göre Elazığ Merkez 71.sırada bulunurken, Maden ilçesi 615.sıradadır. İlçede yapılan gözlemlerde, ilçenin eski canlılığını yitirdiği görülmüştür. İlçenin ilişkileri Diyarbakır Ergani ile gelişmiş.
İlçe İçi Gelişmişlik Farkları
Gözlemlenmemiştir. Bununla birlikte Gezin beldesi konum itibariyle ilçeden daha merkezi olmakla birlikte, yazın canlanmaktadır.
İlçenin Demografik Göstergeleri
12.360 toplam nüfusu bulunan ilçenin %60'ı köylerde, %40'ı merkezde yaşamaktadır. Nüfusun %49'u erkek, %51'i kadındır. İlçe merkezinde sağlık merkezi olarak (8) yatak kapasiteli (1) Entegre Devlet Hastanesi bulunmaktadır. Bu sağlık kuruluşlarında (86) personel görev yapmaktadır. Kırsal alanda; Gezin Aile Sağlığı Merkezi , Hazar Aile Sağlığı Merkezi 112 Acil Yardım İstasyonu ve Maden Aile Sağlığı Merkezi hizmet vermektedir. Toplum Sağlığı Merkezine bağlı olarak; - Maden Aile Sağlığı Merkezi 01 ve 02 No'lu Aile Hekimlikleri, - Gezin Aile Sağlığı Merkezi 03 ve 04 No' lu Aile Hekimlikleri, - Hazar Aile Sağlığı Merkezi 05 No'lu Aile Hekimliği olarak hizmet vermektedir. Toplum Sağlığına bağlı 5 Aile Hekimi, 3 Yardımcı Sağlık Personeli görev yapmaktadır. Sağlık Grup Başkanlığına bağlı olarak toplam 9 doktor, 18 hemşire görevlidir. Kartaldere, Işıktepe, Naldöken, Durmuştepe, Çalkaya, Bahçedere Sağlık Evleri personel olmadığından

kapalı durumdadır. Başkaynak Sağlık Evi açık olup 1 ebe görev yapmaktadır.
Eğitim Verileri
15+ Nüfusun %8'i okuma yazma bilmemekte olup, bu orak erkeklerde %4 iken kadınlarda %8'dir. İlçede 2012–2013 eğitim ve öğretim yılında Okul öncesinde 169 öğrenci ilkokul 714, Ortaokul 784, Lise 305 toplamda ise 1972 öğrenci çeşitli okullarda eğitim ve öğretimlerini devam ettirmektedirler. İlçede 3 taşıma merkezli okul bulunmaktadır ve taşımalı sistemdeki öğrenci sayısı 432' dir. İlçede bağlı eğitim ve öğretim kurumlarında 9 okul öncesi, 41 sınıf öğretmeni, 80 branş öğretmeni olmak üzere toplam 130 öğretmen görev yapmaktadır. Ayrıca İdareci olarak 10 Müdür, 2 Müdür Baş Yardımcısı, 12 Müdür Yardımcısı görev yapmaktadır.
Üniversite - Yüksek Okul Mevcudiyeti / Bölümler / Öğrenci – Öğretim Elemanı Sayıları
İlçede Meslek Yüksek Okulu Maden Bölümü açılmış, ancak kısa bir süre sonra Fırat Üniversitesi Kampüsüne taşınmıştır.
İl Merkezi ve Diğer İlçeler İle Erişilebilirlik Durumu
İlçe karayolu ile Elazığ'a 78 km, Diyarbakır'a 75 km. uzaklıktadır. Elazığ-Diyarbakır Devlet karayolunun 41 km'lik kısmı ilçe sınırları içerisinde bulunmaktadır. İlçe demiryolu ile Elazığ'a 100 km, Diyarbakır'a 83 km uzaklıktadır.
Sanayi Altyapısı ve Bunların Üretim, İstihdam, İhracat Kapasiteleri
Genelde Madencilik önem arz etmektedir.. Özelleştirmeyle işletmeyi Yıldızlar Holding devralmıştır. Özelleştirmeden sonra işçi sayısı 200'e düşmüştür. Bakır İşletmesi, 9 km mesafedeki bakırı işleyip zenginleştirmektedir. Ayrıca önceki yıllardan artık cürufları da tekrar işlenip zenginleştirilmektedir. Aylık 1.500 ton zenginleştirilmiş bakır üretilmektedir. Bakır ürünleri Mersin limanı üzerinden Çin'e ihraç edilmektedir.
Öne Çıkan Sektörler
Madencilik
İlçe Ekonomisinde Önde Gelen Firmalar ve Üretim Yapıları
Yıldılar Holding'e ait maden tesisinde 177 kişi istihdam edilmektedir. Tesis işletmeye girdiği zaman Maden İşletmelerinde ve Tesiste istihdam arttırılacaktır. Gezin Süt Fabrikası ise yeterli alım yapılamadığından düşük kapasiteyle çalışmaktadır.
NACE Rev.2-Altılı Ekonomik Faaliyet Sınıflamasına Göre Öne Çıkan ve Rekabetçi Ürün Desenleri
07.29.03 – Bakır Madenciliği
Teşviklerden ve Tarımsal Desteklerden Yararlanma Durumu
Makineli Tarıma geçiş için KKYDP desteklerinden yararlanılmaktadır. İlçede 2012 yılı itibariyle ÇKS kayıtlı 1.157 çiftçi bulunmaktadır. İlçe Müdürlüğüne başvuran çiftçilere yaklaşık olarak MGD(Mazot, Gübre, Toprak Analizi Desteği) 377.717,67 TL destekte bulunulmuştur. Aynı zamanda Yem Bitkileri Destelemesine başvuran 56 çiftçiye 47.344,94 TL destekte bulunulmuştur
Tarımsal Üretim Deseni ve Verimlilik
İlçenin tarım yapılabilir arazi varlığı 10.053 hektardır. Bu arazi varlığının 5.168 hektarı sulanabilir arazi olup entansif tarım yapılmaktadır. 4.885 hektarlık alan ise kuru olup ekstansif tarım yapılmaktadır. Ayrıca 6.270 hektar orman arazisi, 15.000 hektar çayır-mera arazisi 24.347 hektar ise tarım dışı arazi bulunmaktadır. Kuru Tarım alanlarında Buğday, Arpa, Baklagillerden Nohut, Mercimek, Yem Bitkilerinden Yonca yetiştiriciliği ayrıca Bağcılık yapılarak üzüm yetiştiriciliği yapılmakta, Sulu Tarım alanlarında ise Fasulye, Endüstri Bitkilerinden Patates ve Şeker Pancarı, Yem Bitkilerinden

Yonca ,Fiğ. Yumuşak çekirdekli meyvelerden Elma, Armut, Ayva, İncir ve Nar. Sert Çekirdekli meyvelerden: Kiraz, Vişne. Üzümsü meyvelerden: Çilek. Sert Kabuklu meyvelerden: Ceviz ve Badem yetiştiriciliği yapılmaktadır
Turizm Altyapısı
Mavi bayraklı plaja sahip olan Gezin beldesi üzerine yoğunlaşmak gerekmektedir. Özellikle Diyarbakır'dan turist alan ilçenin tanıtımının arttırılması gerekmektedir.
Finansal Hizmetlere Erişim
İlçede ziraat bankası bulunmaktadır.
Gelir Dağılımı ve Yoksulluk
2.627 kişi yeşil kartlı olup nüfusun yaklaşık %20'sine denk gelmektedir.
Sosyal Desteklerden Yararlanma Durumu
648 haneden 2118 kişi 552.470 TL destek almaktadır.
İlçede Bulunan Belediyeler Tarafından Yürütülen Hizmetler ve Yaşanan Sorunlar
Fiziki altyapıya dair sorunlar bulunmaktadır. İlçe merkezinde fen ve sanat kurallarına uygun kanalizasyon bulunmamaktadır. Tüm artıklar Dicle ile Mihrap sularına akıtılmaktadır. Bu durum çevre sağlığı bakımında da büyük tehlikeler doğurmaktadır. Ayrıca Ergani Bakır İşletmesine ait fabrika atıkları da Dicle çayına verilmektedir. Bu nedenle çayda hiçbir canlı yaşamamaktadır. İlçede kısmi kanalizasyon ve arıtma tesisi yapılması için İl Bank ile Proje ile Orman ve Su İşleri Bakanlığı ile gerekli yazışma yapılmıştır.

5.1.2.9 Palu

İl Merkezi İle İlçe Merkezi Arasında Gelişmişlik Farkları
2004 SEGE'ye göre Elazığ Merkez 97.sırada iken, Palu ilçesi 757. Sıradadır. Tarihi ve Kültürel anlamda önemli bir geçmişe sahip olan ilçe eski canlılığını yitirmiş olmakla birlikte, Palu kültürü ve Palulu vatandaşlar bölgede etkinliğini korumaktadır.
İlçe İçi Gelişmişlik Farkları
Kasaba ve köylerin % 70'i dağlık ve engebeli arazide kurulmuş olup dağınık bir yerleşim şekli arz etmektedir. Bu kısımlar nispeten daha az gelişmiştir denilebilir.
İlçenin Demografik Göstergeleri
20.377 toplam nüfusa sahip olan ilçenin %55'i köylerde, %45'i ise şehirde yaşamaktadır. Nüfusun erkek ve kadın dağlımı hemen hemen eşittir. Devlet hastanesi ve temel alanlarda uzman doktorlar bulunmakta olup yetersiz kalındığı durumlarda yaklaşık 1 saat mesafedeki Elazığ Merkeze gidilmektedir..
Eğitim Verileri
15+ Nüfusun %9'u okuma yazma bilmemekte olup; bu oran erkeklerde %5 iken kadınlarda %13'tür. Farklı kademelerde toplam 320 öğretmen, 3260öğrenci bulunmaktadır.
Üniversite - Yüksek Okul Mevcudiyeti / Bölümler / Öğrenci – Öğretim Elemanı Sayıları
Bulunmamaktadır.
İl Merkezi ve Diğer İlçeler İle Erişilebilirlik Durumu
İlçe dışından ulaşımda sorun olmamakla birlikte ilçe içinde özellikle tarihi-kültürel değerlere ulaşım sorunludur..
Öne Çıkan Sektörler
Turizm ve Küçükbaş hayvancılık.

Teşviklerden ve Tarımsal Desteklerden Yararlanma Durumu
983 çiftçi toplam 42.657 da alanda yapmış olduğu üretim ile Mazot ve Kimyevi Gübre Desteklemesinden faydalanmıştır. 75 Çiftçi 1142 da alanda 35.905 TL destekten faydalanmıştır.
Tarımsal Üretim Deseni ve Verimlilik
İlçede tarla bitkilerinden hâkim olarak hububat(Arpa, Buğday), kavun, karpuz, şekerpancarı, kuru soğan, sarımsak, mercimek ve nohut üretimi yapılmaktadır. Sebzelerden yoğun olarak domates, biber, patlıcan, salatalık ve fasulye üretimi yapılmaktadır. Meyvecilikte ise ağırlık bağcılık olmakla birlikte genelde karışık meyve bahçesi olarak elma, armut, ceviz, kayısı, vişne, dut ve erik üretimi yapılmaktadır.
Turizm Altyapısı
Çok sayıda turizm değeri (Başta Palu kalesi olmak üzere) bulunmakla birlikte altyapı ve tanıtım eksikliği vardır.
Finansal Hizmetlere Erişim
Ziraat Bankası bulunmaktadır.
Gelir Dağılımı ve Yoksulluk
7.897 kişi yeşil kartlı olup bu toplam nüfusun yaklaşık %35'ine denk düşmektedir.
Sosyal Desteklerden Yararlanma Durumu
648 haneden 2.344 kişi 709.076 TL sosyal yardım almaktadır.
İlçede Bulunan Belediyeler Tarafından Yürütülen Hizmetler ve Yaşanan Sorunlar
AB Projesi ile ortak bir arıtma tesisi yaptırılması için Kovancılar, Karakoçan ve Palu belediyeleri arasında uzun süredir yazışmalar devam etmektedir. Kanalizasyon altyapısı ve içme suyu şebekesi tamamlanmıştır.

5.1.2.10 Sivrice

İl Merkezi İle İlçe Merkezi Arasında Gelişmişlik Farkları
2004 SEGE'ye göre Elazığ Merkez 71.sırada iken Sivrice 687.sırada bulunmaktadır. İlçe özellikle turistik değerine bağlı olarak yaz aylarında canlanmaktadır. Bununla birlikte kış turizmini etkinleştirmeye yönelik çabalar da sürdürülmektedir.
İlçenin Demografik Göstergeleri
8.485 toplam nüfusa sahip ilçenin %53'ü köylerde , %47'si ilçe merkezinde yaşamaktadır. Nüfusun %49'u erkek, %51'i kadındır. İlçe Merkezinde 1 adet Toplum Sağlık Merkezi bulunmakta olup, 3 Doktor, 10 ATT, 1 Hemşire, 1 Ç.S.T, 1 Röntgen, 1 Laborant ve 1 Ebe olmak üzere 18 Sağlık personeli ile 15 İdari Personel olmak üzere toplam 33 personel bulunmaktadır. Ayrıca İlçede 2008 yılı itibariyle 2 Adet Aile Hekimliği kurulmuş olup, 2 Doktor, 1 Sağlık Memuru, 1 Ebe olmak üzere toplam 4 Sağlık Personeli bulunmaktadır. Köylerde 8 Sağlık evi mevcut olup, sadede Gözeli Sağlık Evinde 1 ebe bulunmaktadır.
Eğitim Verileri
15+ nüfusun %10'u okuma yazma bilmemekte olup, bu oran erkeklerde %5 iken kadınlarda %16'dır. İlçede toplam derslik sayısı 80 olup, 2012-2013 Eğitim-Öğretim yılında Okul Öncesi Öğrenci sayısı 77, İlkokulda(1.- 4. sınıf) Öğrenci sayısı 437, Ortaokul(5. - 8. sınıf) Öğrenci sayısı 349, Lise Öğrenci sayısı 120 olmak üzere toplam öğrenci sayısı 983'tür. Temel Eğitim kapsamında bulunan okullarda (İlkokul-Ortaokul) derslik başına düşen öğrenci sayısı15, lisede ise 6'dır.

Üniversite - Yüksek Okul Mevcudiyeti / Bölümler / Öğrenci – Öğretim Elemanı Sayıları
1996 öğretim yılında Kanatlı Hayvan Yetiştiriciliği Programı ile eğitime başlamıştır. 1996-1997 öğretim yılında Arıcılık, Turizm ve Otelcilik ile Harita Kadastro Programlarını açarak alanını genişletmiştir. Genişletme faaliyetleri; 2001-2002 öğretim yılında Süt Hayvancılığı programı, 2007-2008 öğretim yılında da At Antrenörlüğü ile Atçılık İşletmeciliği Programlarının açılması ile devam etmiştir. Faal olan program sayısı 7 ye ulaşmıştır. Yüksekokulun akademik kadrosunda; 3 profesör, 4 Doçent, 4 Yrd. Doçent, 3 Öğretim Görevlisi ve 1 Uzman görev yapmaktadır. Ayrıca, 9 kadrolu 4 geçici olmak üzere 13 idari personel ve 427 öğrenci bulunmaktadır. Sivrice İlçesinde bulunan Yüksekokulumuza ait binalar, 11 Ağustos 2004 tarihinde meydana gelen deprem neticesinde kullanılamaz hale gelmiştir ve hali hazırda atıl durumdadırlar. Eğitim Elazığ Merkez'de sürmektedir.
İl Merkezi ve Diğer İlçeler İle Erişilebilirlik Durumu
Elazığ'a 25km mesafede ulunan ilçe Diyarbakır Ergani yolu üzerinde olup, ilçeden gerek Elazığ'a gerekse de Diyarbakır'a rahat ulaşılmaktadır.
Sanayi Altyapısı ve Bunların Üretim, İstihdam, İhracat Kapasiteleri
İlçede 3 adet Tuğla Fabrikası, mevcuttur. Bu Fabrikalarda 300 kişi istihdam edilmekte olup, yıllık üretimleri 15 milyon tuğla civarındadır.
Öne Çıkan Sektörler
Turizm, Bitkisel üretim, arıcılık
Tarımsal Üretim Deseni ve Verimlilik
İlçenin toplam tarım alanı 20.703,29 hektar olup, bunun yaklaşık % 30' luk kısmında tarla bitkileri, % 5' lik kısmında bağ-bahçe bitkileri üretimi yapılmaktadır. Geri kalan %65' lik kısmı ise kullanılmayan tarım arazisidir.
Turizm Altyapısı
İlçe sınırları içindeki Hazar Gölü etrafında D.D.Y., P.T.T.,Fırat Üniversitesi, Çimento, Sağlık Müdürlüğü, Orman, Elazığ Belediyesi, Özel İdare, Maliye, Milli Eğitim (Hazar İzcilik), Harp-İş Sendikası, 8'ci Kolordu, D.S.İ. Karayolları ve Emniyete ait 15 adet Kamp mevcut olup, bunlardan 4'ü hariç, diğerleri faaldir. Bu tesislerden bir kısmı günü birlik tesis olup, yataklı tesislerin yatak kapasitesi yaklaşık 1.000'dir.Ayrıca, 2 adet Turizm işletme belgeli tesis ve çok sayıda lokanta mevcuttur. Bu tesislere ait motellerden biri 80, diğeri 95 yatak kapasitelidir. Yazlık konut sayısı, 1000, inşaat halindeki konut sayısı ise, 50 civarındadır. İlçede kış turizmini canlandırmaya yönelik girişimler sürmekte olup özel bir işletme hazar baba kayak tesislerini işletmeye başlamıştır.
Finansal Hizmetlere Erişim
İlçede banka şubeleri bulunmakla birlikte, Elazığ Merkeze çok yakın olması finansal hizmetlerin genelde merkezden yürütülmesine yol açmaktadır.
Gelir Dağılımı ve Yoksulluk
1618 yeşil kartlı bulunmakta olup, bu sayı nüfusun yaklaşık %20'sini oluşturmaktadır.
Sosyal Desteklerden Yararlanma Durumu
765 aileden 2268 kişi 603.523 TL sosyal yardım almaktadır.
İlçede Bulunan Belediyeler Tarafından Yürütülen Hizmetler ve Yaşanan Sorunlar
Belediye iller bankasını borçlu.. Arıtma ve kanalizasyon önemli problemler..
İlçede Yer Alan Kalkınma Odaklı STK'lar ve Yürüttükleri Faaliyetler
------

5.1.3 Malatya

5.1.3.1 Akçadağ

İl Merkezi İle İlçe Merkezi Arasında Gelişmişlik Farkları
2004 SEGE : Malatya Merkez İlçe Sıralaması: 37, Akçadağ İlçe Sıralaması: 675 Malatya Merkez ilçeye 37 km (yaklaşık 30 dk.) uzaklıktadır. İlçe Merkez ilçeye yakınlığı dolayısıyla bazı alanlarda merkeze yakın durumdadır, ancak yine de kırsal karakteri devam etmektedir. Ulaşım, sağlık, eğitim, gibi alanlarda merkez ilçeye yakınsaması yüksektir, ancak yine de önemli düzeyde gelişim ihtiyacı görülmektedir. Kentleşme düzeyi olarak başlangıç seviyesindedir. Ekonomik sıkıntılar nedeniyle, ilçemizden, belirli tarihlerde yurtdışına ve çoğunluğu İstanbul olmak üzere büyük şehirlere göçler yaşanmış, kayısı üretiminin artışına paralel olarak yaşanan gelir artışı da başta Malatya olmak üzere diğer büyük şehirlere göç olayını hızlandırmıştır. Eğitim ve sağlık alanında kendine yeter bir durumdadır.
İlçe İçi Gelişmişlik Farkları
Karayolu güzergâhı üzerinde bulunan köylerde hizmet ulaştırılması kolay olduğundan mekânsal gelişme az bir düzeyde daha iyidir. Bu köylerde günübirlik merkezde ücretli çalışan sayısı fazla olduğundan yine belirli bir düzeyde ekonomik gelişmişlikten söz edilebilir. Ancak, ilçe genellikle homojen bir gelişmişlik düzeyi göstermektedir.
İlçenin Demografik Göstergeleri
2012 ADNKS'ye toplam nüfus 28.206 kişidir. Yaklaşık %25'i ilçe merkezinde, diğerleri köy ve beldelerde yaşamaktadır.
Eğitim Verileri
15+ nüfusun %10,93'ü okuma-yazma bilmemektedir. Lise veya dengi okul mezunu olanların oranı yaklaşık %19, en azından yüksekokul ve fakülte mezunu olanların oranı yaklaşık % 5,5'tir (2012 ADNKS).
Üniversite - Yüksek Okul Mevcudiyeti
İnönü Üniversitesi Senatosu'nun 30.01.1997 tarih ve 2-2 sayılı kararı açılan ve ilçede yer olmadığından İnönü Üniversitesi Kampüsünde Bilgisayar ve İşletme olmak üzere iki bölümde hizmet veren Akçadağ Meslek Yüksek Okulunun ilçede açılması için yer temin edilmiş olup proje çalışmalarına devam edilmektedir.
Bölümler
Bilgisayar Teknolojileri, Yönetim ve Organizasyon, Bitkisel ve Hayvansal Üretim
Öğrenci-Öğretim Elemanı Sayıları
1 Doç., 1 Yrd.Doç., 6 Öğr Gör.,
İl Merkezi ve Diğer İlçeler İle Erişilebilirlik Durumu
Akçadağ ilçesi Malatya-Ankara karayolu bağlantısı üzerinde olup, erişilebilirlik durumu "çok kolay" olarak nitelendirilebilecek bir ilçedir. Malatya Merkez İlçeye yaklaşık 30 dk. (37 km.) uzaklıktadır. İlçe sınırları içerisinde Malatya'nın sivil hava ulaşımını sağlayan Erhaç Hava Limanı (Malatya Merkeze 20 km.- yaklaşık 20 dk.) da yer almaktadır.
Sanayi Altyapısı ve Bunların Üretim, İstihdam, İhracat Kapasiteleri
İlçede Mermer İhtisas OSB kurulma aşamasındadır.
Öne Çıkan Sektörler
Kayısı Üretimi, Hayvancılık (Besi), Mermercilik, At Üretimi, Kâğıt Üretimi
İlçe Ekonomisinde Önde Gelen Firmalar ve Üretim Yapıları
Şampiyon Besi, Kâğıt Fabrikası

NACE Rev.2-Altılı Ekonomik Faaliyet Sınıflamasına Göre Öne Çıkan ve Rekabetçi Ürün Desenleri

01.24.04 Yumuşak veya sert çekirdekli meyvelerin yetiştirilmesi (elma, kayısı, kiraz, ayva, erik vb.) (turunçgiller ve üzüm hariç)
08.11.01 Mermer ocakçılığı (traverten dahil)
01.41 Sütü sağılan büyük baş hayvan yetiştiriciliği
17 Kâğıt ve kâğıt ürünlerinin imalatı

Teşviklerden ve Tarımsal Desteklerden Yararlanma Durumu

2012 YILI DESTEKLEME ÖDEMELERİ :

2012 Yem Bitkisi Desteklemeleri:

DÖNEM	DESTEKLEMEDEN YARARLANAN ÇİFTÇİ SAYISI (Kişi)	DESTEKLEMEYE TABİ ALAN (da)	DESTEKLEME TUTARI (TL)
2012	58	1305	62309

2012 Mazot, Gübre ve Toprak Analizi Desteklemeleri:

DÖNEM	DESTEKLEMEDEN YARARLANAN ÇİFTÇİ SAYISI (Kişi)	DESTEKLEME TUTARI (TL)
2012	5384	2.158.265,82 TL

2012 yılı Sertifikalı Fidan Desteklemeleri:

DÖNEM	Başvuru Sayısı (Kişi)	Desteğe Tabi Toplam Alan (Da)	Toplam Destek Miktarı (TL)
2011 GÜZLÜK	95	1870	187081,00
2012 YAZLIK	24	526	52673,00

2012 Yılı Güzlük Sertifikalı Tohum Desteklemeleri:

DÖNEM	Desteklemeden faydalana Çiftçi Sayısı	Desteğe Tabi Toplam Alan (Da)	Toplam Destek Miktarı (TL)
2012 GÜZLÜK	4	245	1470,00

2012 yılı Organik Tarım Desteklemeleri :

DÖNEM (2012)	İşletme Sayısı	Destekleme Alanı (dekar)	Toplam Destek Miktarı (TL)
AKÇADAĞ	68	3723	93088,00

2012 Yılı Çiftlik Muhasebe Veri Ağı Desteklemesi:

DÖNEM (2012)	İşletme Sayısı	Toplam Destek Miktarı (TL)
AKÇADAĞ	11	4125

HAYVANCILIK DESTEKLEMELERİ

DESTEKLEME TÜRÜ	DESTEKLENEN HAYVAN SAYISI (ADET)	DESTEKLEME TUTARI(TL)
Buzağı Desteklemesi (57 Çiftçi)	373	27975,00
Anaç Sığır Desteklemesi (71 Çiftçi)	879	214243,00
Küçükbaş Rev-1 Desteklemesi (87 İşletme)	2866	11646,00
Koyun- Keçi Desteklemesi (136 Kişi)	15284	229260,00
Arı Koloni Desteklenmesi (43 Çiftçi)	4490	31430,00
Kırmızı Et Desteklemesi	...	...
Süt Desteklemesi (6 Çiftçi)	414700 LT	53106,00

Tarımsal Üretim Deseni ve Verimlilik

Kayısı ağırlıklı olmak üzere, ilçemizde narenciye hariç her türlü meyve ve sebze yetişmektedir. Meyvelerden elma, armut, üzüm ve kiraz, hububat ve bakliyat ürünlerinden, buğday, arpa, mısır, çeltik, mercimek ve fasulye, sebze ve endüstri bitkilerinden, tütün, şeker pancarı, domates, soğan

ve biber sayılabilir.
Mevcut kayıtlarımıza göre İlçemizde toplam 1.322.000 adet meyve veren, 80.000 adet ise meyve vermeyen yaşta dikili kayısı ağacı bulunmaktadır.
İlçemizde 2012 yılında 138.800 ton yaş kayısı, 30.500 ton kuru kayısı rekoltesi gerçekleşmesi tahmin edilmektedir. İlimiz genelinde üretilen kayısının yaklaşık ¼ 'ü ilçemizde üretilmektedir.

Turizm Altyapısı

Levent Vadisi Gözlem Terası, Sultansuyu Harası günübirlik turistik cazibe merkezleridir.

Finansal Hizmetlere Erişim

İlçe merkezinde olmak üzere sadece bir adet T.C.Ziraat Bankası şubesi bulunmaktadır. Bankacılık hizmetleri yanında, vatandaşların bireysel kredi ihtiyaçları ile küçük ve orta ölçekli tarım işletmelerinin kredi ihtiyaçlarını karşılamaktadır.

Gelir Dağılımı ve Yoksulluk

2011 yılı sonu verilerine göre ilçede 6398 Aktif Yeşil Kartlı bulunmaktadır. Yeşil Kartlılık Kriterine göre yoksul nüfusun toplam nüfusa oranı %23,73'dür.

Sosyal Desteklerden Yararlanma Durumu

2012 yılında SYDV kapsamında 1769 haneden 5777 kişiye 833.043 TL yardım yapılmıştır.

İlçede Bulunan Belediyeler Tarafından Yürütülen Hizmetler ve Yaşanan Sorunlar

İlçede bazı altyapı sorunları bulunmaktadır. Kanalizasyon ile ilgili tablo aşağıdaki gibidir:

	2007	2008	2009	2010	2011	2012
İlçe Geneli Toplam Hane Sayısı	6582	6393	5812	5834	5934	5968
Kanalizasyonu Olmayan Hane Sayısı	2759	2722	2722	2650	2650	2627
Kanalizasyonu Olmayan Hane Oranı %	41.92	42.58	46.83	45.42	45.42	43.58
Toplam Köy ve Belde Sayısı	100/4	100/4	100/4	100/4	100/4	100/4
Kanalizasyonu Olmayan Köy ve Belde Sayısı	61	60	38	38	38	38

5.1.3.2 Arapgir

İl Merkezi İle İlçe Merkezi Arasında Gelişmişlik Farkları

2004 SEGE : Malatya Merkez İlçe Sıralaması: 37
Arapgir İlçe Sıralaması: 437
İlçe, Malatya Merkez'e en uzak ilçedir. Osmanlılar döneminde Sancak olan ilçe, kuzey-güney ticaret yolu üzerinde bir kavşak noktası olması nedeniyle bölgede önemli bir ticaret ve sanat merkezi olmuştur. Eğitimde iyi durumdadır ve yıllardan beri yakın çevresinin de rağbet ettiği bir eğitim merkezidir. Sağlık alanında 10 yıl öncesine kadar Kemaliye, Arguvan, Ağın, Divriği ve Keban'a da hizmet verecek düzeyde bir bölge hastanesine sahip olan Arapgir, günümüzde sadece uzman doktorların bulunduğu Dâhiliye ve Genel Cerrahi alanlarında sağlık hizmeti verebilmektedir. Sosyal olarak kendine has kültürü ile yukarıda bahsi geçen ilçeler ile yakınsama göstermektedir. Sosyal ve ekonomik ilişkilerin en güçlü olduğu ilçe Kemaliye, il merkezi ise Malatya Merkez'dir. İlçe yüksek düzeyde göç vermektedir. Göçün ana yönü İstanbul'dur.

İlçe İçi Gelişmişlik Farkları

İlçe merkezine yakın ve Karayolu güzergâhı üzerinde bulunan köyler gelişme açısından ilçe merkezine yakınsama göstermektedir.

İlçenin Demografik Göstergeleri

2012 ADNKS'ye toplam nüfus 10.972 kişidir. Yaklaşık %55'i ilçe merkezinde, diğerleri köy ve beldelerde yaşamaktadır.

Eğitim Verileri
15+ nüfusun %14,22'si okuma-yazma bilmemektedir. Lise veya dengi okul mezunu olanların oranı %15,53, en azından yüksekokul ve fakülte mezunu olanların oranı yaklaşık % 6'dır (2012 ADNKS).
Üniversite - Yüksek Okul Mevcudiyeti
Arapgir MYO 26 yıldır hizmet vermektedir. İlçede fakülte bulunmamaktadır; ancak gerek sosyal ve fiziki altyapı yeterliliğiyle, gerekse çevre ilçelerin ihtiyacını karşılayan bir eğitim merkezi oluşuyla Arapgir bir fakültenin kurulması için bölgenin en elverişli ilçesidir.
Bölümler
Bilgisayar Teknolojileri, Büro Hizmetleri ve Sekreterlik, El Sanatları, Elektrik-Enerji, Elektronik ve Otomasyon, Finans-Bankacılık ve Sigortacılık, Mimarlık ve Şehir Planlama, Motorlu Araçlar ve Ulaştırma Teknolojileri, Muhasebe ve Vergi, Tekstil-Giyim-Ayakkabı ve Deri
Öğrenci-Öğretim Elemanı Sayıları
Arapgir MYO'da 13 öğretim görevlisi, 2 okutman ve 5 sözleşmeli öğretim elemanı bulunmaktadır.
İl Merkezi ve Diğer İlçeler İle Erişilebilirlik Durumu
Arapgir Malatya Merkez ilçeye yaklaşık 1 sa. 45 dk. (110 km) uzaklıkta olup, İlçe kuzey-güney bağlantı yolu üzerindedir. Trabzon-Mersin istikametini bağlayan karayolu Arapgir'den geçmektedir. İlçe Arguvan, Yazıhan, Ağın (Elazığ), Keban (Elazığ), Kemaliye (Erzincan) ve Divriği'den (Sivas) de kolayca erişilebilir durumdadır. Kemaliye-Arapgir arasına yapılacak 12 km.lik tünelin erişilebilirliği Erzincan yönünden daha da kolaylaştırması ve Yazıhan-havaalanı bağlantı yolunun yapılmasıyla Arapgir-havaalanı mesafesinin 85 km'e inmesi beklenmektedir.
Sanayi Altyapısı ve Bunların Üretim, İstihdam, İhracat Kapasiteleri
İlçede 1991 yılında açılmış ve çoğunluğu marangoz, tamirat, demirci vb. esnaflardan oluşan bir SS bulunmaktadır.
Öne Çıkan Sektörler
Turizm, Bitkisel Üretim, Besicilik (Küçükbaş), Alabalık Yetiştiriciliği, Arıcılık
İlçe Ekonomisinde Önde Gelen Firmalar ve Üretim Yapıları
Alima Alabalık üretim çiftliği, Şarap Fabrikası
NACE Rev.2-Altılı Ekonomik Faaliyet Sınıflamasına Göre Öne Çıkan ve Rekabetçi Ürün Desenleri
91.03.02 Tarihi alanlar ve yapılar ile benzeri turistik yerlerin işletilmesi (tarihi alanların ve yapıların korunması dâhil) 55.10.06 Tatil amaçlı pansiyonların faaliyetleri (günlük temizlik ve yatak yapma hizmeti sunanlar) 01.21.05 Üzüm yetiştiriciliği (şaraplık, sofralık ve diğer üzümler) 01.45.01 Koyun ve keçi (davar) yetiştiriciliği (işlenmemiş süt, kıl, tiftik, yapağı, yün vb. üretimi dâhil) 03.22.01 Tatlı sularda yapılan balık yetiştiriciliği (süs balığı, kültür balığı, balık yumurtası ve yavrusu dâhil) 01.49.01 Arıcılık, bal ve bal mumu üretilmesi (arı sütü dahil)
Teşviklerden ve Tarımsal Desteklerden Yararlanma Durumu

Tarımsal Üretim Deseni ve Verimlilik

İlçenin ana ürünü üzümdür (7.000 ton). Tescilli coğrafi işareti olan Köhnü Üzümü (3.500 ton), mayalanma özelliği dolayısıyla şarap yapımında, kan yapıcı özelliği dolayısıyla ilaç sanayinde hammadde olarak kullanılabilme özelliğine sahiptir. Hububatlar, Badem, Kiraz, Reyhan, alıç ve biber diğer önemli ürünlerdir. Malatya ilinde en fazla küçükbaş varlığı (27.000 anaç hayvan) ve en çok kovan varlığı (7.000) Arapgir'de bulunmaktadır.
Turizm Altyapısı
Osmanlı devrinde bölgenin en önemli sancaklarından olan Arapgir'de çok sayıda kültür ve inanç varlığı ile doğal güzellikler bulunmaktadır. İlçe son yıllarda bilinirliği artmaya başlayan bir turizm merkezi haline gelmektedir. Buna yönelik olarak sokak sağlıklaştırma çalışmaları yapılmakta, ilçedeki kültür varlıklarının ayağa kaldırılması ve turizm sektörüne kazandırılması için çok sayıda restorasyon çalışması devam etmektedir. Fırat KTKGB alanında yer alan Arapgir'de önümüzdeki yıllarda da turizmin gelişmesi için kentsel iyileştirme faaliyetlerinin (sokak sağlıklaştırma, restorasyon, erişilebilirlik vs.) devam ettirilmesi, hizmet sektörüne yönelik insan kaynağı yetiştirilmesi ve tanıtım faaliyetlerine hız kazandırılması gerekmektedir. Kültür ve doğa turizmi için yeterli arz kaynağına sahip olan ilçede, doğal güzelliklere ve kültür varlıklarına erişimin iyileştirilmesi gerekmektedir. Kentiçi engebeli coğrafi yapısı nedeniyle ziyaretçilerin ilçedeki turizm odaklarına erişimi en önemli sorunlardan biridir. Kültür ve Doğa turizm türlerinin yanısıra İnanç turizmi de (Ermenilere ait ibadet yerlerinin ve ülkenin en eski Cemevi'nin ilçede bulunması nedeniyle) geliştirilebilir. Turizm için konaklama altyapısı kısmen hazır durumdadır. Hâlihazırda 3 yıldızlı bir otel mevcuttur ve Kemaliye yoluna 36 yataklı öğretmenevi yapılmaktadır.
Finansal Hizmetlere Erişim
İlçede tek bir banka şubesinin bulunması sorun yaratmaktadır.
Gelir Dağılımı ve Yoksulluk
2011 yılı sonu verilerine göre ilçede 2.376 Aktif Yeşil Kartlı bulunmaktadır. Yeşil Kartlılık Kriterine göre yoksul nüfusun toplam nüfusa oranı %21,35'tir.
Sosyal Desteklerden Yararlanma Durumu
2012 yılında SYDV kapsamında 579 haneden 1.566 kişiye 698.861 TL yardım yapılmıştır.
İlçede Yer Alan Kalkınma Odaklı STK'lar ve Yürüttükleri Faaliyetler
İlçenin büyük sorunlarından biri aktif STK'nın olmayışıdır. İlçede işbirliği kültürü zayıftır. Belediye ve Kaymakamlığın insicam içinde yürüttükleri projeler mevcut olmakla birlikte, sivil toplum ayağı zayıf olduğu için bu projeler sahiplenilmemektedir.

5.1.3.3 Arguvan

İl Merkezi İle İlçe Merkezi Arasında Gelişmişlik Farkları
2004 SEGE : Malatya Merkez İlçe Sıralaması: 37, Arguvan İlçe Sıralaması: 748 Arguvan Malatya Merkez İlçeye 1 saat (yaklaşık 70 km.) uzaklıktadır. İlçe Malatya'nın en eğitimli ilçelerinden biri olmakla birlikte, gelişmişlik açısından en geri ilçelerinden biridir. İlçenin en önemli sorunu yoğun göçtür. İlçe İstanbul ve yurtdışına göç vermektedir. Kültürel olarak Arapgir-Keban-Ağın ile yakınsama göstermektedir. Sosyal ve ekonomik ilişkilerin güçlü olduğu ilçe Malatya Merkez ilçedir. Yakınlık dolayısıyla sağlık hizmetlerinde genellikle Malatya Merkez ilçe tercih edilmektedir. İlçe Merkezinde Konut sıkıntısı olduğundan Kamu Kurum ve Kuruluşlarında görev yapan çoğu memur ve işçiler İl Merkezine gidiş geliş yapmaktadır. Bu durum hizmetin aksamasına yol açmaktadır. İlçe merkezinde halen 150 konuta daha ihtiyaç vardır.

İlçe İçi Gelişmişlik Farkları

İlçe genelinde neredeyse homojen bir gelişmişlik düzeyinden bahsedilebilir. Nüfusu yüksek bazı köyler gelişmişlik açısından göç veren köylere göre biraz daha ileri durumdadırlar. İlçe merkezinde yerleşim durumu oldukça dağınık olup 4 mahalle mevcuttur. Ayrıca ilçeye bağlı 46 köy ve bu köylerimize bağlı 72 mezra bulunmaktadır.

İlçenin Demografik Göstergeleri

2012 ADNKS'ye toplam nüfus 9.285 kişidir. Yaklaşık %25'i (2.292 kişi) ilçe merkezinde, diğerleri köy ve beldelerde yaşamaktadır.

Eğitim Verileri

15+ nüfusun %16,41'i okuma-yazma bilmemektedir. Lise veya dengi okul mezunu olanların oranı %14,41, en azından yüksekokul ve fakülte mezunu olanların oranı yaklaşık % 6'dır (2012 ADNKS).

İl Merkezi ve Diğer İlçeler İle Erişilebilirlik Durumu

İlçe Malatya Merkez İlçeye görece yakın olup, Arapgir-Keban yolu üzerinde olması hasebiyle bu ilçelere de kolay erişimi bulunmaktadır. Ayrıca, Arapgir-Ağın feribot limanı aracılığıyla Ağın (Elazığ) ile de bağlantısı vardır.

Sanayi Altyapısı ve Bunların Üretim, İstihdam, İhracat Kapasiteleri

İlçede küçük çaplı bir SS kurulması planlanmaktadır.

Öne Çıkan Sektörler

Tarım (Buğday, Arpa, Kavun), Hayvancılık, Kültür Turizmi, Madencilik (Demir)

İlçe Ekonomisinde Önde Gelen Firmalar ve Üretim Yapıları

Alima, Cenhan demir İşletmesi, Bulgur Fabrikası

NACE Rev.2-Altılı Ekonomik Faaliyet Sınıflamasına Göre Öne Çıkan ve Rekabetçi Ürün Desenleri

01.11.12 Tahıl yetiştiriciliği (buğday, dane mısır, süpürge darısı, arpa, çavdar, yulaf, darı, kuş yemi vb.) (pirinç hariç)
01.13.20 Meyvesi yenen sebzelerin yetiştirilmesi (hıyar, kornişon, sivri ve dolmalık biber, kavun, karpuz, kabakgil türleri, domates, biber, patlıcan vb.)01.21.05 Üzüm yetiştiriciliği (şaraplık, sofralık ve diğer üzümler)
03.22.01 Tatlı sularda yapılan balık yetiştiriciliği (süs balığı, kültür balığı, balık yumurtası ve yavrusu dâhil)
07.10.01 Demir cevheri madenciliği (sinterlenmiş demir cevheri üretimi dâhil)

Teşviklerden ve Tarımsal Desteklerden Yararlanma Durumu

Bitkisel Üretim Desteklemeleri:

Sıra No	Destekleme Konusu	Çiftçi Sayısı	Arazi Miktarı	Destekleme Miktarı (TL.)
	Sertifikalı Fidan	16	578	57.040
	Organik Tarım	4	256	6.402
	Sertifikalı Tohum	86	9.111	45.867
	Yem Bitkileri	21	558	19.114
	Mazot, Gübre ve Toprak Analizi	2.524	207.409	1.793.754
	Ürün Fark Ödemeleri	244	-	408.513
	Toplam	**2.893**	-	**2.323.975**

Hayvancılık ve Su Ürünleri Desteklemeleri:
18 İşletmede 4.191 Ton/Yıl kapasiteli alabalık üretimi için 1.395.222 TL.

Rev-1 Aşılamaları için 132 İşletmeye 8.610 baş aşı için 34.440 TL., 139 Küçükbaş işletme 30.100 baş için 451.500 TL., Buzağı desteklemesi 193 baş için 4.825 TL., Anaç Sığır desteklemesi olarak 214.625 TL., Süt desteklemesi olarak 1.229 baş için 250.832 TL., Kooperatif desteklemesi olarak 129 üye için 28.966 TL. olmak üzere toplam 4.704.385 TL. destekleme ödemesi yapılmıştır. Ayrıca Yukarısülmenli – Tarlacık - Asar Köyleri Tarımsal Kalkınma Kooperatifi bünyesinde 30*6 = 180 baş Holstein ırkı gebe düve alımı 2009 yılında yapılmıştır.
Tarımsal Üretim Deseni ve Verimlilik
İlçemiz tarımsal arazi varlığı yaklaşık 429.000 dekar olup, bu arazilerin yaklaşık 38.000 dekar sulu, 391.000 dekarı ise susuz tarım alanlarından oluşmaktadır. Sulu tarım alanları genellikle bahçe (kayısı, elma vs.) ve sebze üretiminde değerlendirilmekte olup, susuz alanlar ise hububat üretiminde kullanılmaktadır. İlçenin ana ürünleri buğday ve arpadır. Susuz ortamda yetişen kıraç kavunu son yıllarda ilçenin ve diğer bazı komşu ilçelerin (Yazıhan, Hekimhan)önemli gelir kaynaklarından biri olmuştur. Yoncalı Barajı ve Sulaması Projesi'nin tamamlanması ile sulu tarım ürünlerinin daha yoğun üretileceği düşünülmektedir. Büyükbaş hayvancılıkta sürü popülasyonu fazla büyük olmamakla birlikte, ilçede 3 tonluk bir süt toplama merkezi mevcuttur. Ayrıca Karakaya Baraj Gölü üzerinde kültür alabalığı yetiştiriciliği yapılmaktadır.
Turizm Altyapısı
Bölgenin en önemli kültürel değeri kendine has ağzıyla söylenen türküleridir. Arguvan Ağzı, Türkiye'deki birçok türküye ilham kaynağı olmaya devam etmektedir. Her yıl Uluslararası Türkü Festivali yapılmakta ve büyük ilgi görmektedir. Festival kültür turizmi için bir altyapı teşkil edebilir. Bunun dışında, Kızık köyündeki Balıklı Göl günübirlik bir ziyaret merkezi olup, basit altyapısı tamamdır. Yaylalar ise doğa turizmi veya spor kampı tesisi için potansiyel olup, yol ve diğer altyapıları iyi durumda değildir. Konaklama tesisi azdır. Belediye misafirhanesi şu anda 30 kişiliktir. Akören köyündeki demir madeni cevherinde çalışacak işçiler için Belediye tarafından (100-150 kişilik)yeni tesis yapılması için şirkete alan sağlanmıştır.
Finansal Hizmetlere Erişim
İlçede tek bir banka şubesi bulunmaktadır.
Gelir Dağılımı ve Yoksulluk
2011 yılı sonu verilerine göre ilçede 2.626 Aktif Yeşil Kartlı bulunmaktadır. Yeşil Kartlılık Kriterine göre yoksul nüfusun toplam nüfusa oranı %32,78'tir.
Sosyal Desteklerden Yararlanma Durumu
2012 yılında SYDV kapsamında 602 haneden 1.655 kişiye 750.370 TL yardım yapılmıştır.
İlçede Bulunan Belediyeler Tarafından Yürütülen Hizmetler ve Yaşanan Sorunlar
Belediye hizmetleri azalan nüfus nedeniyle zorlukla sürdürülmektedir. Su tesisatı yenilemesi henüz bitirilmiştir. %50 SUKAP Desteğiyle Doğal Arıtma Tesisi Projesi İller Bankası'na sunulmuştur. Belediye SS kurulması için alan ayırmıştır, kaynak aranmaktadır. Bunun dışında halı saha, Pazar alanı gibi topluluk kullanımına ayrılan yerler belediye tarafından işletilmektedir.
İlçede Yer Alan Kalkınma Odaklı STK'lar ve Yürüttükleri Faaliyetler
Dernekleşme açısından önemli bir sosyal altyapı mevcuttur. Köy derneklerinin yanı sıra, il dışındaki Arguvan dernekleri aktiftir. Ancak, birlik ve kooperatif gibi ortak hareket kurumlarının kurulması sorunludur.

T.C. KALKINMA BAKANLIĞI 1923

5.1.3.4 Battalgazi

İl Merkezi İle İlçe Merkezi Arasında Gelişmişlik Farkları

2004 SEGE : Malatya Merkez İlçe Sıralaması: 37, Battalgazi İlçe Sıralaması: 493

Malatya Merkez İlçe ile komşu olup, yaklaşık 15 dk. (20 km.) uzaklıktadır. İlçenin ekonomik ve sosyal olarak Malatya Merkez ilçe ile bağlantıları kuvvetlidir. Eğitim olarak kendine yeten bir görüntü çizmektedir. Sağlık alanında yakındaki İnönü Üniversitesi Araştırma Hastanesi tercih edilmektedir. Battalgazi İlçe Merkezinde Malatya Kamu Hastaneler Birliğine bağlı Semt Polikliniği bulunmakta olup, 6 Uzman Doktor, 16 hemşire, 5 sağlık memuru, 5 röntgen teknisyeni, 5 laboratuar teknisyeni, 6 tıbbi sekreter, Hizmet alımı sonucunda çeşitli görevlerde çalışan 6 eleman ile hizmet vermektedir.

İlçenin yerli halkının çoğu hizmetlere yakın olmak adına Malatya'ya göçmeyi tercih etmekte ve genelde yazın sayfiye yeri olarak ilçedeki evlerini kullanmaktadırlar. Giden nüfusun yerine Doğu ve Güneydoğu'dan çok yoğun göç alınmaktadır, özellikle tarım alanında ve meyve işleme tesislerinde iş bulabilme ihtimali bu göçü tetiklemektedir. Çoğu el emeği ile geçinen göç edenlerin birçoğu Adıyaman, Şanlıurfa ve Diyarbakır'dan gelmektedir. Bu nedenle nüfus yoğunluğu artmaktadır. Çevre illerden göçen vatandaşlar "yarıcılık usulü" ile yerleşmektedirler.

İlçe İçi Gelişmişlik Farkları

İlçe genelinde neredeyse homojen bir gelişmişlik düzeyinden bahsedilebilir. Yakın komşu merkez ilçe ile yakınsama göstermektedir. İlin büyükşehir olmasıyla, Battalgazi merkez ilçe olarak statü değiştirmiştir. Bu durum ilçenin hâlihazırda merkez ilçeyle mekânsal olarak birleşme potansiyelini hızlandıracaktır. Kentleşme hızı ilçenin doğal avantajı olan kayısıyı tehdit etmekte ancak turizm gelişimini tetikleyeceği öngörülmektedir.

İlçenin Demografik Göstergeleri

2012 ADNKS'ye toplam nüfus 29.891 kişidir. Yaklaşık %58'i (17.224 kişi) ilçe merkezinde, diğerleri köy ve beldelerde yaşamaktadır.

Eğitim Verileri

15+ nüfusun %11,96'sı okuma-yazma bilmemektedir. Lise veya dengi okul mezunu olanların oranı %18,22, en azından yüksekokul ve fakülte mezunu olanların oranı yaklaşık % 5'tir (2012 ADNKS).

OKUL TİPİ	SAYISI	DERSLİK SAYISI	ÖĞRENCİ SAYISI
OKUL ÖNCESİ (ANAOKULU)	2	27*	545
İLKOKUL	27	148	2608
ORTAOKUL	15	50	2248
LİSELER	5	76	1704
TOPLAM	49	301	7105

S.NO	UNVAN TÜRÜ	SAYISI
1	OKUL ÖNCESİ ÖĞRETMENİ	34
2	İLKOKUL ÖĞRETMENİ	156
3	ORTAOKUL ÖĞRETMENİ	146
4	ORTAÖĞRETİM ÖĞRETMENİ	127
5	DİĞER PERSONEL	101
6	ÜCRETLİ ÖĞRETMEN	27

TOPLAM PERSONEL	591

Üniversite - Yüksek Okul Mevcudiyeti

Battalgazi MYO 1994 yılında eğitim-öğretime İnönü Üniversitesi kampüsünde başlamış, 2007 yılında ilçede bulunan Tacan Yerleşkesine taşınmıştır. Tacan Yerleşkesinde "Tarım" temalı ikinci bir devlet üniversitesi kurulması için çalışmalar İnönü Üniversitesi tarafından başlatılmış ve sürdürülmektedir.

Bölümler

Basım ve Yayın Teknolojileri, Yerel Yönetimler, Bahçe Tarımı, Süs Bitkileri Yetiştiriciliği

Öğrenci-Öğretim Elemanı Sayıları

2 Doç.Dr., 1 Yrd.Doç.Dr., 5 Öğr. Gör., 1 Akademik Uzman

İl Merkezi ve Diğer İlçeler İle Erişilebilirlik Durumu

İlçenin erişim sorunu yoktur. Malatya Merkez İlçeye çok yakın olup, gün içinde her saat belediye otobüsü ve dolmuşla erişim sağlanmaktadır. Battalgazi Demiryolu Köprüsü ile önemli bir Doğu-Batı demiryolu bağlantısı sağlamaktadır. Demiryolu köprüsü ilçeyi Baskil (Elazığ) ilçesine bağlamaktadır. Ayrıca, ilçe ile Baskil arasında feribot seferleri yapılmaktadır. Bazı karayolu bölümlerine iyileştirme gerekebilir.

Sanayi Altyapısı ve Bunların Üretim, İstihdam, İhracat Kapasiteleri

Tarım, Gıda İşleme, Turizm, Hayvancılık

Öne Çıkan Sektörler

Kayısı, Kayısı İşleme, Turizm, Büyükbaş Besicilik, Sebzecilik

İlçe Ekonomisinde Önde Gelen Firmalar ve Üretim Yapıları

Öznesil Tavukçuluk, Mormaş (Mobilya),Esenlik (Besi), Aslanlar Market (Besi),Şitoğlu, Kanat, vb. gibi kayısı işleyicileri ilçede önde gelen firmalardır.

İlçede 8 adet kayısı kurutma ve bir adette paketleme fabrikası vardır. Fabrikaların her birinde ortalama yılda 4000 ton kayısı işlenmekte ve tamamen ihraç edilmektedir. Fabrikaların her birinde 100 İşçi çalışmaktadır. Kayısı ürünlerini değerlendirilmesinde önem arz etmektedir.

İlçede 1987 yılında kurularak faaliyete geçen özel sektöre ait bir adet un fabrikası vardır. Un ve kepek imalatı yapmaktadır. Günlük üretim miktarı 21 tondur. Vardiyalı olarak 24 saat açık olup, ortalama 13 işçi çalışmaktadır.

İlçede ayrıca ÖZNESİL Tavuk Çiftliği adı altında 1992 yılında faaliyete geçen, yılda 2.000 000 adet yumurta, 1.600.000 adet civciv kapasiteli tavuk çiftliği vardır. Günde ortalama 7 kişi çalışmaktadır.

MORMAS MOBİLYA FABRİKASI:

Şirketin Kuruluş Tarihi	: 1974
Ticaret Sicil Numarası	: 2223
Sermayesi (Ödenmiş)	:100.000.000.000 Tl.
Fabrika Sahası	: 19.500 m2,
Kapalı Alanı	: 8.500 m2,
Üretime Geçiş Yılı	: 1981
İstihdamı	: Tam kapasite, 2 vardiya çalışması halinde 150 kişi
Makine Adedi	: İthal makineler : 42 adet,
Yerli makineler	: 23 adet,
İştigal Konusu	: Orman Ürünleri, Ağaç ve Mobilya işletmeciliği
Çalışan Mevcut (İşçi Sayısı)	: 60

NACE Rev.2-Altılı Ekonomik Faaliyet Sınıflamasına Göre Öne Çıkan ve Rekabetçi Ürün Desenleri

01.24.04 Yumuşak veya sert çekirdekli meyvelerin yetiştirilmesi (elma, kayısı, kiraz, ayva, erik vb.) (turunçgiller ve üzüm hariç)
10.39.05, Dondurulmuş veya kurutulmuş meyve ve sebzelerin imalatı (kuru kayısı, kuru üzüm, kuru bamya, kuru biber vb.)
46.31.12 Kuru kayısı toptan ticareti
01.13.20 Meyvesi yenen sebzelerin yetiştirilmesi (hıyar, kornişon, sivri ve dolmalık biber, kavun, karpuz, kabakgil türleri, domates, biber, patlıcan vb.)
46.31.04 Diğer taze meyve sebze toptan ticareti (patates dâhil)
46.17.01 Gıda maddelerinin bir ücret veya sözleşmeye dayalı olarak toptan satışını yapan aracılar (aracı üretici birlikleri dahil, yaş sebze ve meyve hariç)
46.17.02 Yaş sebze ve meyvelerin bir ücret ve sözleşmeye dayalı olarak toptan satışını yapan aracılar (kabzımallık ve aracı üretici birlikleri dâhil)
01.42.09 Diğer sığır ve manda yetiştiriciliği (sütü için yetiştirilenler hariç)
56.10.19 Yiyecek ağırlıklı hizmet veren kafeteryaların faaliyetleri
56.30.02 Çay ocakları, kıraathaneler, kahvehaneler, kafeler, meyve suyu salonları ve çay bahçelerinde içecek sunum faaliyeti
56.10.08 Diğer lokanta ve restoranların (içkili ve içkisiz) faaliyetleri (garson servisi sunanlar ile self servis sunanlar dâhil, imalatçıların ve al götür tesislerin faaliyetleri ile seyyar olanlar hariç)

Teşviklerden ve Tarımsal Desteklerden Yararlanma Durumu

2012 yılında Arıcılık desteklemesine 12 çiftçi başvuru yapmış olup,**1142** arı kovanı bulunmaktadır. Başvuru yapan çiftçiler için toplam destekleme tutarı **9.136,00** TLdir.
2012 yılında İlçe TGH Müdürlüğünde kaydı bulunan 12 çiftçi tarafından toplam **28.550** kg bal üretilmiştir. Kovan başına ortalama verim 25 kg dır.

Koop. Adı	Üye Sayısı	Projesi	Dağıtılan Kredi Miktarı	Yılı
Hatunsuyu Beldesi Tarımsal Kalkınma Kooperatifi	50	Damızlık Sığır Yetiştiriciliği Projesi(50 aileye 200 baş)	630.051 TL	2007
Yarımcahan- Kadıçayırı Köyleri Tarımsal Kalkınma Kooperatifi	28	Damızlık Sığır Yetiştiriciliği Projesi(50 aileye 200 baş)	729.813 TL	2004

Tarımsal Üretim Deseni ve Verimlilik

İlçenin ana ürünü kayısıdır. Gerek işgücü alışkanlığı, gerek kestirilebilir ekonomik kazanç, kayısının baskın ürün olmasına neden olmuştur ve bu durumun devam edeceği düşünülmektedir. Kaynağa yakın olarak birçok kayısı işleme tesisi ilçede kümelenmiştir. İlçe aynı zamanda Malatya'nın sebze üretiminde önemli yere sahiptir, ancak su kalitesi ve sulama suyu eksikliği bu potansiyele darbe vurmaktadır. Malatya'daki bazı büyük marketlerin büyükbaş besi çiftlikleri ilçede yer almaktadır.
İlçede meyve veren ağaçlardan 52.400 ton yaş kayısı üretilmekte olup, 3.850 ton yaş olarak tüketilmektedir.48.550 ton kurutmalık olarak ayrılmakta ve bundan yaklaşık 12.137 ton kuru kayısı elde edilmektedir. Kurutulunca ¼ oranında kuru kayısı elde edilmektedir. 2012 yılında ağaç başına ortalama verim100kg.dır. Malatya İl genelinde 725.000 ton yaş kayısı üretilmiş ve bundan 160.000 ton kuru kayısı elde edilmiştir. Malatya ili genelinde üretilen kuru kayısı rekoltesi içindeki İlçenin payı yaklaşık %7.6'dır.

ÜRÜN CİNSİ	EKİM ALANI (Da)	ÜRETİM (ton)
BUĞDAY(Durum)	9.000	1.923
BUĞDAY(Diğer)	11.000	2.475
ARPA(Diğer)	5.100	459
MISIR(1.Ekiliş-Dane)	0	0
MISIR(1.Ekiliş-Slaj)	60	270
MISIR(2.Ekiliş-Slaj)	900	3.780
NOHUT	300	45
FİĞ(Yeşil Ot)	1.000	1.400
TÜTÜN	20	3
ŞEKER PANCARI	258	1.264
SOĞAN(Kuru)	60	132
SARIMSAK(Kuru)	8	6,56
YONCA(Yeşil Ot)	1.855	7.049
SUDAN OTU	24	72
YEM BEZELYESİ	82	328
TOPLAM	29.667	19.207
*2. Ekiliş alanları hariç		

SEBZENİN CİNSİ	EKİM (Da.)	ÜRETİM (ton)
LAHANA(Beyaz)	25	87,5
MARUL(Göbekli)	250	750
ISPANAK	1.350	1.620
TERE	50	60
NANE	50	80
MAYDANOZ	120	132
FASULYE (TAZE)	80	64
DOMATES (SOFRALIK)	1.545	7879,5
HIYAR (SOFRALIK)	240	1176
HIYAR (TURŞULUK)	0	0
BİBER (DOLMALIK)	1.300	3900
BİBER (SİVRİ)	305	457,5
KAVUN	300	900
KARPUZ	350	1400
KABAK(SAKIZ)	250	750
PATLICAN	210	630
SARIMSAK (TAZE)	8	6
SOĞAN (TAZE)	145	174
TOPLAM	6.578	20.067
*2. ekiliş alanları hariç		

MEYVENİN CİNSİ	ALAN (Da)	AĞAÇ SAYISI (Adet)		ÜRETİM MİKTARI (Ton)	
		Meyve Veren	Meyve Vermeyen	Kuru	Yaş

KAYISI	58.000	524.000	56.000	0	52.400
ELMA	454	19,56	8040		656
DUT	10	8.700	800		565
ARMUT	46	3.560	113		113
ŞEFTALİ	200	4900	650		83
VİŞNE		2.150	300		43
NEKTARİN(ŞEFTALİ)	30	2050	1.000		30
KIZILCIK		140	30		
ÜZÜM	100	10.000	2.500		200
NAR	30	4.500	900		36
CEVİZ	130	4.325	1.650		129
ERİK	5	1.620	310		72
BADEM	93	2.100	2.100		31
TRABZON HURMASI	2	1050	300		21
KİRAZ	75	1.300	800		19
AYVA		500	50		
TOPLAM ALAN	59.175				
DAĞINIK MEYVE ALANI	9.895				
GENEL TOPLAM ALAN (DA.)	69.070				

Turizm Altyapısı

İlçe Malatya'nın ilk ve en eski yerleşim yeri olup, eski adı "Eski Malatya"dır. Dolayısıyla, Bizans, Selçuklu ve Osmanlı dönemlerinden önemli eserler mevcuttur. Bu eserlerin bir kısmı restore edilmiş ve turizm amaçlı kullanılmaktadır, ancak önemli sayıda eserin restorasyonu için kaynak gerekmektedir. İlçe ayrıca inanç ve doğa turizmi açısından potansiyele sahiptir. Su turizmi potansiyeli için araştırma gerekmektedir. İlçenin günübirlik turizm potansiyelini değerlendirecek kafe, restoran vb. hizmet sağlayıcıların sayısı yetersizdir. Konaklama altyapısı birkaç pansiyondan oluşmaktadır. Turizm altyapısına önemli yatırım gerekebilir.

Finansal Hizmetlere Erişim

İl merkezine yakınlığından dolayı finansal hizmetlere erişimde bir sorunu yoktur.

Gelir Dağılımı ve Yoksulluk

2011 yılı sonu verilerine göre ilçede 5.808 Aktif Yeşil Kartlı bulunmaktadır. Yeşil Kartlılık Kriterine göre yoksul nüfusun toplam nüfusa oranı %19,47'dir.

Sosyal Desteklerden Yararlanma Durumu

2012 yılında SYDV kapsamında 1.884 haneden 7.830 kişiye 1.260.576 TL yardım yapılmıştır.

İlçede Bulunan Belediyeler Tarafından Yürütülen Hizmetler ve Yaşanan Sorunlar

İlçe ve bağlı köylerde kanalizasyon ve arıtma tesisleri için ciddi yatırım gerekmektedir. İlçede tüm Malatya Merkez İlçenin arıtma tesisi bulunmaktadır. Ancak, yoğun göçün getirdiği nüfus artışının önümüzdeki birkaç yıl içinde içme suyu sağlamada sorunlar yaratacağı bildirilmiştir. Ayrıca yeni Büyükşehir Belediyesi yasasından sonra Battalgazi'nin Malatya Büyükşehir bölgesinin 2 ana ilçesinden biri olacağı ve yaklaşık 350.000 kişiye hizmet sağlaması gerekeceği de göz önünde bulundurulmalıdır.

5.1.3.5 Darende

İl Merkezi İle İlçe Merkezi Arasında Gelişmişlik Farkları

2004 SEGE : Malatya Merkez İlçe Sıralaması: 37
Darende İlçe Sıralaması: 627

Malatya Merkez ilçeye yaklaşık 1,5 saat. (110 km.) uzaklıktadır. İlçenin ekonomik ve sosyal olarak Malatya Merkez ilçe ile bağlantıları kuvvetlidir. Eğitim olarak kendine yeten bir görüntü çizmektedir. Şehirlerarası yol güzergâhında olduğundan nüfusun %30'u ticaretle uğraşmaktadır.

Darende İlçesinde mevcut kayıtlara göre toplam 4000 konut mevcuttur. Konutlar genellikle toprak ve ahşap bina olup, betonarme binaların sayısı gün geçtikçe artış göstermektedir. TOKİ Projesi kapsamında başlatılan 196 adet konut, 1 iş merkezi ve 1 camii yapımına 2008 Nisan Ayı içerisinde başlanılmış olup, konutlar teslim edilmiştir. Ayrıca TOKİ tarafından 90 adet sosyal konut ve 204 adet konut inşaatı tamamlanmıştır. İlçe halkının neredeyse ülkenin her tarafına göç vermiş olması sebebiyle dışarıyla bağlantısı oldukça fazladır. Buna D-300 Devlet Karayolunun İlçe merkezinden geçmesinin de büyük etkisi vardır.

ÖRGÜN EĞİTİM KURUMLARI: OKUL TÜRÜ	OKUL SAYISI	KIZ ÖĞRENCİ	ERKEK ÖĞRENCİ	TOPLAM
İlköğretim	41	2241	2390	4631
Liseler	8	953	1046	1999
Toplam	49	3194	3430	6630

Toplam Öğretmen Sayısı: 391

Hastane 24 saat sistemine göre çalışmakta olup, Hastanede 1 Dahiliye, 1 Çocuk, 1 Ortopedi, 1 Genel Cerrahi, 1 Anestezi 1 Aile Hekimliği, 1 Göz, 1 Ürolog 1 KBB Uzmanı bulunmaktadır.

İlçe İçi Gelişmişlik Farkları

İlçe genelinde neredeyse homojen bir gelişmişlik düzeyinden bahsedilebilir. Şehirlerarası yol güzergâhı üzerinde olan yerleşimler ve ilçe merkezi, iç kısımlarda kalan köylere göre biraz daha fazla gelişmiştir denilebilir.

İlçenin Demografik Göstergeleri

2012 ADNKS'ye toplam nüfus 29.836 kişidir. Yaklaşık %33'ü (9.764 kişi) ilçe merkezinde, diğerleri köy ve beldelerde yaşamaktadır.

Eğitim Verileri

15+ nüfusun %9,10'u okuma-yazma bilmemektedir. Lise veya dengi okul mezunu olanların oranı %15,85, en azından yüksekokul ve fakülte mezunu olanların oranı yaklaşık % 7'dir (2012 ADNKS).

Üniversite - Yüksek Okul Mevcudiyeti

Darende Bekir Ilıcak MYO

Bölümler

Gıda İşleme, Tıbbi Hizmetler ve Teknikler

Öğrenci-Öğretim Elemanı Sayıları

1Doç.Dr., 1 Yrd.Doç.Dr., 6 Öğr. Gör.

İl Merkezi ve Diğer İlçeler İle Erişilebilirlik Durumu

İlçenin erişim sorunu yoktur. Malatya-Ankara karayolu üzerinde olduğundan ilçenin erişim sorunu yoktur. İlçe Doğu ve Güneydoğu Anadolu'yu batıya bağlayan D-300 Devlet Karayolu üzerinde bulunmaktadır. Mevcut yoldan her gün 2000 civarında araç karşılıklı

seyir halindedir. Yol 1958 ve 1962 yılları arasında yapıldığından bu güne kadar fiziki ve geometrik değişiklik yapılmamış olup, yetersiz kalmaktadır. Özellikle Şehir içi Malatya istikametinde Yukarı Ulupınar köyü mevkii ve Kayseri istikametindeki Gümüşlüdere mevkiinde en çok trafik kazası meydana gelen yerlerdir. Malatya-Darende arası Duble Yol çalışmaları devam etmekte olup, bu yolun bir an önce bitirilmesi trafik kazalarının önlenmesi bakımından çok büyük önem arz etmektedir.

Sanayi Altyapısı ve Bunların Üretim, İstihdam, İhracat Kapasiteleri

OSB mevcuttur ancak elektrik ve içme suyu altyapısı yoktur. İlçede özel teşebbüs tarafından kurulmuş olan bir SS vardır.

Öne Çıkan Sektörler

Kayısı Üreticiliği, Turizm,

İlçe Ekonomisinde Önde Gelen Firmalar ve Üretim Yapıları

Konfeksiyon Tekstil Sanayi Ticaret A.Ş., Triandafil Otel,

NACE Rev.2-Altılı Ekonomik Faaliyet Sınıflamasına Göre Öne Çıkan ve Rekabetçi Ürün Desenleri

01.24.04 Yumuşak veya sert çekirdekli meyvelerin yetiştirilmesi (elma, kayısı, kiraz, ayva, erik vb.) (turunçgiller ve üzüm hariç)
10.39.05, Dondurulmuş veya kurutulmuş meyve ve sebzelerin imalatı (kuru kayısı, kuru üzüm, kuru bamya, kuru biber vb.)
46.31.12 Kuru kayısı toptan ticareti
91.03.02 Tarihi alanlar ve yapılar ile benzeri turistik yerlerin işletilmesi (tarihi alanların ve yapıların korunması dahil)
55.10.02 Otel vb. konaklama yerlerinin faaliyetleri (günlük temizlik ve yatak yapma hizmeti sağlanan yerlerin faaliyetleri) (kendi müşterilerine restoran hizmeti vermeyenler ile devre mülkler hariç)
56.10.19 Yiyecek ağırlıklı hizmet veren kafeteryaların faaliyetleri
56.30.02 Çay ocakları, kıraathaneler, kahvehaneler, kafeler, meyve suyu salonları ve çay bahçelerinde içecek sunum faaliyeti
56.10.08 Diğer lokanta ve restoranların (içkili ve içkisiz) faaliyetleri (garson servisi sunanlar ile self servis sunanlar dâhil, imalatçıların ve al götür tesislerin faaliyetleri ile seyyar olanlar hariç)

Teşviklerden ve Tarımsal Desteklerden Yararlanma Durumu

Tarımsal Üretim Deseni ve Verimlilik

İlçenin ana ve baskın ürünü kayısıdır. Bunun yanı sıra kiraz vb. diğer meyvelerin üretimi de yapılmaktadır.

Ürünün Cinsi	Üretim Alanı (Ha)	Üretim Miktarı (Ton)
Kayısı	8.896	66.720
Buğday	18.921	30.274
Mürdümük	4.074	10.185
Arpa	163	228,2
Diğer Yem Bitkileri	148	370

İlçede 1.250 adet süt ve et inekçiliği işletmesi mevcuttur.

Ürünün cinsi	Üretim Miktarı (Ton)
Süt	7.000
Kırmızı Et	190

Beyaz Et	5
Bal	20
Yumurta	17.000

Hayvan Cinsi	Sayısı (Adet)
Sığır Kültür	2.680
Yerli	2.795
Koyun	13.150
Keçi	1.050
Kümes Hayvanları	5.000
Tek Tırnaklı	316
Arı (Kovan)	4.800

Ürün Sektörü (Alabalık Yetiştiriciliği	Üretici Sayısı (Adet)	Üretim (Ton)
Alabalık Çiftliği	9	189
Toplam	9	189

Turizm Altyapısı

İlçenin doğa ve inanç turizmi potansiyeli yüksektir. Somuncu Baba Türbesine yılda 400.000 ziyaretçi gelmektedir. İlçede 45 tescilli eser bulunmaktadır. Tohma Kanyonu ve Günpınar Şelalesi önemli günübirlik turizm noktalarıdır.
İlçede 4 yıldızlı bir otel bulunmakta olup, konaklama altyapısı halen gelişmektedir.

Finansal Hizmetlere Erişim

İlçede 3 ayrı banka şubesi vardır. Tarım KK aktif üye sayısı 1.800, toplam üye sayısı 4.200'dür.

Gelir Dağılımı ve Yoksulluk

2011 yılı sonu verilerine göre ilçede 9.380 Aktif Yeşil Kartlı bulunmaktadır. Yeşil Kartlılık Kriterine göre yoksul nüfusun toplam nüfusa oranı %30,11'dir.

Sosyal Desteklerden Yararlanma Durumu

2012 yılında SYDV kapsamında 463 haneden 1.936 kişiye 940.632 TL yardım yapılmıştır.

İlçede Bulunan Belediyeler Tarafından Yürütülen Hizmetler ve Yaşanan Sorunlar

İlçe merkezinde içme suyu yetersiz ve sert olup, şu anda 16 mahallede içme suyu mevcuttur. Ancak Günpınar ve Üçpınar kaynaklarından sağlanan su yetersizdir. Merkez ve 3 kasaba belediyesince ortaklaşa Gökpınar' dan içme suyu getirtme çalışmaları devam etmektedir. Ayrıca ilçe merkezinde yer altı su kaynaklarında mevcut şebekeye bağlanan 2 kuyudan şebekeye su verilmektedir. Köylerin % 60' da kapalı şebeke, % 40'da ise şebekesiz içme suyu vardır. Ancak köylerimizin bir çoğunun içme suyu yeterli değildir.
Kasabalardan Aşağıulupınar, Balaban, Ağılbaşı ve Yenice'nin içme suları yetersizdir. İçme suyu yetersiz köy ve mezralar, Günerli-Kilise, Barındır- Şahinler mezrası, Kölükler-Çatören, Başkaya-Göllüce,Kerimli-Çatalca-Aşağı Kerimli ve Kuçulu yaylasıdır.
İlçe merkezinde kanalizasyon şebekesi yetersiz olup, kimi yerlerde plastik borularla Tohma Çayı'na bağlanmıştır. İlçenin belediye sınırları içinde mahallelerin dağınık ve engebeli olması kanalizasyon yapımının maliyetini artırmaktadır

İlçede Yer Alan Kalkınma Odaklı STK'lar ve Yürüttükleri Faaliyetler

Dernekleşme açısından önemli bir sosyal altyapı mevcuttur (Es-Seyyid Osman Hulusi Efendi Vakfı). Vakıf ilçedeki birçok altyapı projesini yürütmüş ve yürütmektedir (restorasyon projeleri, hastane, eğitim kurumu, yurt vd.)

5.1.3.6 Doğanşehir

İl Merkezi İle İlçe Merkezi Arasında Gelişmişlik Farkları

2004 SEGE : Malatya Merkez İlçe Sıralaması: 37, Doğanşehir İlçe Sıralaması: 654

Malatya Merkez ilçeye yaklaşık 1 saat. (57 km.) uzaklıktadır. İlçenin ekonomik ve sosyal olarak Malatya Merkez ilçe ile bağlantıları kuvvetlidir. Eğitim ve sağlık olarak kendine yeten bir görüntü çizmektedir. Şehirlerarası yol güzergâhında olduğundan, erişimi sorunsuzdur. Bazı mezraların köy merkezlerine uzak olması ulaşım, içme suyu, sulama suyu ve kanalizasyon gibi hizmetlerin götürülmesinde sıkıntı yaratmaktadır.

İlçe merkezinde bulunan konutların % 60'ı betonarme, %40 ı kerpiç, Kasabalarda % 35 beton, % 65 kerpiç, köylerde ise % 10 beton, % 80 kerpiç, %10'u taş yapılardır. Konutların % 98' inin üzeri çatı ile kaplıdır. İlçe genelindeki toplam konutun % 14' lük bölümü deprem nedeni ile yapılan prefabrik binalardır. Nüfusun % 90'ı tarım ve hayvancılıkla, geri kalanı esnaf geçici işçi ve kamu sektöründe bulunmakta olup, halk geçimini sağlamak amacıyla özellikle kış mevsiminde Adana-Mersin ve Antalya illerinde çalışmaktadırlar.

İLKÖĞRETİM EĞİTİM DURUMU

Öğrenci Sayısı	5386
İlköğretim Çağ Nüfusu	5400
İlköğretime Kayıtsız Öğrenci Sayısı	19
Devamsız Öğrenci sayısı	16
Okul Sayısı	38
8. Sınıfı Bulunan İlköğretim Okul Sayısı	18
Birleştirilmiş Sınıflı Okul Sayısı	19
5.Sınıfı Bulunan Okul Sayısı	1
İlköğretim Okullarına Devamsız Öğrenci Sayısı	16
Burslu Öğrenci	51
Taşıma Merkezi Olan Okul Sayısı	10
Taşınan Öğrenci Sayısı	1144
Taşıma Yapan Araç Sayısı	89

İlköğretim Okullaşma Oranı:%99,7

ORTA ÖĞRETİM EĞİTİMİ DURUMU

Öğrenci Sayısı	2231
Çağ Nüfusu	2700
Okul Sayısı	8
Lise	3
Anadolu Lisesi	1
Anadolu İmam Hatip Lisesi	1
Anadolu Sağlık Meslek Lisesi	1
METEM	1
[illegible]	1
Pansiyonlu Okul Sayısı	2 (METEM ve AND. İMAM-HATİP LİSESİ)

Burslu Öğrenci Sayısı	48
Taşıma Merkezi Olan Okul Sayısı	6 (1'i Nurhak Lisesi)
Taşınan Öğrenci Sayısı	468
Taşıma Yapan Araç Sayısı	36

Ortaöğretim Okullaşma Oranı: %82,5
TOPLAM ÖĞRENCİ SAYISI: 8208

OKUL VE KURUMLARDAKİ ÖĞRETMEN VE PERSONEL DURUMU

	Kadrolu	Toplam
Branş Öğretmeni	218	218
Sınıf Öğretmeni	159	159
Ana Sınıfı Öğretmeni	41	41
Yönetici	65	
Ücretli Öğretmenlerimiz	24	
Ana Sınıfı Kadrosuz Usta Öğretici	2	
HEM Kadrosuz Usta Öğretici	24	
Şef	5 (1 tanesi %100 görme özürlü, 1 tanesi %96 bedensel özürlü)	
VHKİ	15	
Memur	3	
Hizmetli	42 (3 Tanesi 4/C li)(17 İşçi)	
Teknisyen	3 (1 tanesi Teknisyen Yardımcısı)	
Şoför	1	
TOPLAM	602	

PERSONEL SAYI VE YAPISI (DOKTOR ,EBE,HEMŞİRE V.S.)	PERSONELİN TSM DIŞINDA GÖREVLENDİRMESİ VARMI?
Sorumlu Tabip : 1 tane	Sorumlu Tabip :Aynı zamanda Doğanşehir Devlet Hastanesinin Başhekimi
Doktor : 2 tane	Doktor : 2 Doktor Devlet Hastanesinde görevli
Sağlık Memuru : 3 tane	
Çevre Sağ. Tek. :1 tane	
Ebe : 15 tane	(9 Tanesi Sağlık Evi Ebesi,4 tanesi geçici görevli)
Hemşire : 5 tane	(4 tanesi geçici görevli)
Hizmetli : 2 tane	
Memur : 1 tane	Memur : Geçici görevle geldi

İlçe İçi Gelişmişlik Farkları

İlçe merkezi yeni kentleşmeye başlamış olup, inşaat sektörü hareketlidir. İlçe ve uzak mezra ve köyler arasında gelişmişlik farkları vardır.

İlçenin Demografik Göstergeleri

Malatya'nın en yüksek nüfuslu ilçesidir. 2012 ADNKS'ye toplam nüfus 40.832 kişidir. Yaklaşık %27'si (11.077 kişi) ilçe merkezinde, diğerleri köy ve beldelerde yaşamaktadır.

Eğitim Verileri

15+ nüfusun %11,38'i okuma-yazma bilmemektedir. Lise veya dengi okul mezunu olanların oranı

%17,82, en azından yüksekokul ve fakülte mezunu olanların oranı yaklaşık % 5'dir (2012 ADNKS).
Üniversite - Yüksek Okul Mevcudiyeti
Sürgü MYO
Bölümler
Teknik Programlar, Su Ürünleri
Öğrenci-Öğretim Elemanı Sayıları
3 Yrd.Doç.Dr., 1 Öğr. Gör.
İl Merkezi ve Diğer İlçeler İle Erişilebilirlik Durumu
Malatya-Mersin karayolu üzerinde olduğundan ilçenin erişim sorunu yoktur.
Sanayi Altyapısı ve Bunların Üretim, İstihdam, İhracat Kapasiteleri
SS kurulmaktadır.
Öne Çıkan Sektörler
Kayısı Üreticiliği, Elma Üreticiliği, Fasulye Üreticiliği, Turizm, Alabalık, Tekstil
NACE Rev.2-Altılı Ekonomik Faaliyet Sınıflamasına Göre Öne Çıkan ve Rekabetçi Ürün Desenleri
01.24.04 Yumuşak veya sert çekirdekli meyvelerin yetiştirilmesi (elma, kayısı, kiraz, ayva, erik vb.) (turunçgiller ve üzüm hariç) 10.39.05, Dondurulmuş veya kurutulmuş meyve ve sebzelerin imalatı (kuru kayısı, kuru üzüm, kuru bamya, kuru biber vb.) 46.31.12 Kuru kayısı toptan ticareti 56.10.08 Diğer lokanta ve restoranların (içkili ve içkisiz) faaliyetleri (garson servisi sunanlar ile self servis sunanlar dâhil, imalatçıların ve al götür tesislerin faaliyetleri ile seyyar olanlar hariç) 56.10.19 Yiyecek ağırlıklı hizmet veren kafeteryaların faaliyetleri 56.30.02 Çay ocakları, kıraathaneler, kahvehaneler, kafeler, meyve suyu salonları ve çay bahçelerinde içecek sunum faaliyeti 14.14.01Gömlek, tişört, bluz, vb. ceket altına giyilebilen giyim eşyası imalatı (dokuma, örgü veya tığ işi kumaştan)
Teşviklerden ve Tarımsal Desteklerden Yararlanma Durumu
TARIMSAL DESTEKLER - 2012 yılı Organik tarım destekleme ödemesi kapsamında İlçemizde toplam 101 çiftçiye 5967 da alanda 155.164.00 TL. destekleme ödemesi yapılmıştır. - İlçe TGH müdürlüğü faaliyetlerinde 14 çiftçiye elektrik aboneliği, 3 cins değişikliği ve 1 zarar ziyan tespiti,1 kıymet takdiri işlemi yapılmıştır - İlçede ilk defa yapılmakta olan iyi tarım uygulamaları doğrultusunda Doğanşehir Elma Üreticileri Birliğine üye 22 çiftçinin 371,5 da alanda "Elmada İyi Tarım" Uygulama çalışmaları tamamlanmış olup 2012 yılı iyi tarım uygulamaları desteklemeleri kapsamında 22 çiftçiye 7.430.00 TL destek yapılmıştır. **HAYVANCILIK DESTEKLEMELERİ** - 2011 yılında 140 üreticiye 17623 adet koyun ve keçi için ye 264.345.00 TL ve 1 üreticiye 7 oğlak için brucella desteği olarak 400 TL aşı desteği verilmiştir. - 2012 yılı içerisinde yetiştiricilerden anaç sığır ve buzağı desteklemeleri olarak 409.038 TL destek ödemesi yapılmıştır. - 2012 yılı içerisinde 19 adet yetiştiriciye büyükbaş aşı desteği 1000 TL ödenmiştir. - 2011 yılında 17 yetiştiricinin çiğ süt desteklemelerinde 9 aylık destekleme ödemesi 9.861,00 TL olarak yapılmıştır.
Tarımsal Üretim Deseni ve Verimlilik

Tarımda temel ürün olarak; buğday, arpa, nohut, fasulye, tütün, şeker pancarı, yonca, diğer ürünlerden kayısı, elma baskın olarak ve üzüm, armut ve kiraz üretilmektedir.

ÜRÜN CİNSİ	2011 YILI EKİLİŞİ(Ha)	ADEDİ	2012 YILI EKİLİŞİ(Ha)	ADEDİ	2012 YILI REKOLTESİ (TON)
BUĞDAY	2270,4		4,500		13,500
ARPA	72,6		85		272
NOHUT	56		65		72
FASULYE	344		410		902
TÜTÜN	168,8		400		680
Ş.PANCARI	114,5		106.5		6390
YONCA	55,1		25		950
DİĞERLERİ	758,3		680	-	-
KAYISI	3429,2	514.000	4055	405500	30400
ELMA	1087,3	380,555	1087	380.555	28541
ARMUT	29.2	10,220	30	8100	526,5
ÜZÜM	20.2		350		575
DİĞERLERİ	758,3		825		-
TOPLAM	91639	904775	126185	794155	69322

Turizm Altyapısı

İlçenin günübirlik turizm potansiyeli yüksektir. Öğretmenevi mevcut olup 5 yataklıdır.

Finansal Hizmetlere Erişim

Gelir Dağılımı ve Yoksulluk

2011 yılı sonu verilerine göre ilçede 14.974 Aktif Yeşil Kartlı bulunmaktadır. Yeşil Kartlılık Kriterine göre yoksul nüfusun toplam nüfusa oranı %36,23'tür..

Sosyal Desteklerden Yararlanma Durumu

2012 yılında SYDV kapsamında 1.993 haneden 5.281 kişiye 1.762.645 TL yardım yapılmıştır.

İlçede Bulunan Belediyeler Tarafından Yürütülen Hizmetler ve Yaşanan Sorunlar

Fiziki altyapı yetersizliği vardır. Çözüm için Malatya'nın Büyükşehir statüsü beklenmektedir.

İlçede Yer Alan Kalkınma Odaklı STK'lar ve Yürüttükleri Faaliyetler

Elma Üreticileri Birliği yeni kurulmuştur ancak bölgenin elma potansiyelinin değerlendirilmesi için çalışmaktadır.

5.1.3.7 Doğanyol

İl Merkezi İle İlçe Merkezi Arasında Gelişmişlik Farkları

2004 SEGE : Malatya Merkez İlçe Sıralaması: 37
Doğanyol İlçe Sıralaması: 750

Malatya Merkez ilçeye yaklaşık 2 saat. (95 km.) uzaklıktadır. İlçenin ekonomik ve sosyal olarak Malatya Merkez ilçe ile bağlantıları kuvvetlidir. İlçede görevli memurlar genelde Malatya'ya günlük gidiş geliş yapmakta. İlçede ticari hareketlilik çok zayıftır. Eğitim olarak kendine yeten bir görüntü çizmektedir. Sağlık için genellikle Malatya tercih edilmektedir. İlçeye karayolu erişiminin iyileştirilmesi gerekmektedir. İlçe göç nedeniyle kan kaybetmektedir. İlçe halkının girişimci bir kültürü olup, ilçe dışındaki Doğanyollular özellikle ticaret alanında faaldirler.

İlçe İçi Gelişmişlik Farkları

İlçe genelinde neredeyse homojen bir gelişmişlik düzeyinden bahsedilebilir. Dağ köylerinin ilçe merkezi ve çevresine oranla daha dezavantajlıdır olduğu söylenilebilir.

İlçenin Demografik Göstergeleri
2012 ADNKS'ye toplam nüfus 4.713 kişidir. Yaklaşık %35'i (1.677 kişi) ilçe merkezinde, diğerleri köy ve beldelerde yaşamaktadır.
Eğitim Verileri
15+ nüfusun %18,23'ü okuma-yazma bilmemektedir. Lise veya dengi okul mezunu olanların oranı %8,21, en azından yüksekokul ve fakülte mezunu olanların oranı yaklaşık %3, 5'dir (2012 ADNKS).
İl Merkezi ve Diğer İlçeler İle Erişilebilirlik Durumu
İlçenin Malatya Merkez ile bağlantısı Malatya-Pötürge yolu üzerinden sağlanmaktadır. Pötürge yol ayrımından sonra ilçeye erişim için kullanılan yolun (yaklaşık 35 km) iyileştirilmesi gerekmektedir. Ana karayolu ağlarının dışında kalması ilçenin gelişimini olumsuz etkilemiştir. Ulaşım şartları kışın zorlaşmaktadır. Acil durumlarda Kale'ye kadar tekne ile ulaşım mümkün olup, feribot limanı için fizibilite yapılabilir (Kale, Baskil veya diğer ilçelere ulaşım için).
Sanayi Altyapısı ve Bunların Üretim, İstihdam, İhracat Kapasiteleri
SS kurulmaktadır.
Öne Çıkan Sektörler
Kayısı Üreticiliği, Çilek Üreticiliği, Nar Üreticiliği, Arıcılık, Alabalık Üreticiliği
NACE Rev.2-Altılı Ekonomik Faaliyet Sınıflamasına Göre Öne Çıkan ve Rekabetçi Ürün Desenleri
01.24.04 Yumuşak veya sert çekirdekli meyvelerin yetiştirilmesi (elma, kayısı, kiraz, ayva, erik vb.) (turunçgiller ve üzüm hariç) 01.25.08 Diğer ağaç ve çalı (çok yıllık bitkilerin) meyvelerinin ve sert kabuklu meyvelerin (yaban mersini, kuş üzümü, kestane, fıstık, çilek, ahududu, ceviz, keçiboynuzu vb. (fındık hariç)) yetiştirilmesi 46.31.12 Kuru kayısı toptan ticareti
Tarımsal Üretim Deseni ve Verimlilik
İlçede kayısı, nar, dut, badem, buğday, arpa yoğunlukla üretilmektedir. Çilek üreticiliği ve alabalık üreticiliği başlangıç aşamasındadır denilebilir. Dağ köylerinde arıcılık (bal) potansiyeli yüksektir.
Turizm Altyapısı
İlçede turizm altyapısı çok zayıftır. Günübirlik yemek vb. hizmeti veren tek bir lokanta vardır. Konaklama için yeni açılan Öğretmenevi önemli bir tesistir.
Gelir Dağılımı ve Yoksulluk
2011 yılı sonu verilerine göre ilçede 1.269 Aktif Yeşil Kartlı bulunmaktadır. Yeşil Kartlılık Kriterine göre yoksul nüfusun toplam nüfusa oranı %27, 08'dir.
Sosyal Desteklerden Yararlanma Durumu
2012 yılında SYDV kapsamında 240 haneden 610 kişiye 590.384 TL yardım yapılmıştır.
İlçede Bulunan Belediyeler Tarafından Yürütülen Hizmetler ve Yaşanan Sorunlar
Fiziki altyapı yetersizliği vardır. Kanalizasyon doğaya deşarj edilmektedir. Arıtma yoktur.

5.1.3.8 Hekimhan

İl Merkezi İle İlçe Merkezi Arasında Gelişmişlik Farkları
2004 SEGE : Malatya Merkez İlçe Sıralaması: 37 **Hekimhan İlçe Sıralaması: 598** Malatya Merkez ilçeye yaklaşık 1,5 saat. (80 km.) uzaklıktadır. İlçenin ekonomik ve sosyal olarak Malatya Merkez ilçe ile bağlantıları kuvvetlidir. İlçede görevli memurlar genelde Malatya'ya günlük gidiş geliş yapmaktadır. İlçede ticari hareketlilik güçlüdür. Eğitim olarak kendine yeten bir görüntü çizmektedir. İlçede hastane bulunmakta ancak uzman doktor bulunmamaktadır. Sağlık için genellikle Malatya tercih edilmektedir. İlçeye karayolu ve demiryolu ile erişimde sorun yoktur. Madencilik alanında çalışan (ustabaşı ve şef dâhil) vasıfsız işgücü ilçenin yerlilerinden, vasıflı işgücü dışarıdan gelmektedir. İlçe dışarıya çok göç vermektedir. Göçün ana yönü Malatya Merkez ilçedir. Son yıllardaki hızlı kentleşme (yapılaşma) ve tuğla fabrikası gibi tesislerden dolayı doğu ve güneydoğudan (özellikle Van ve Adıyaman'dan) vasıfsız işgücü göçü almaktadır.
İlçe İçi Gelişmişlik Farkları
İlçe merkezi kentleşmektedir. Bu durum komşu bazı beldeler ve köyler ile ilçe merkezi arasında dengesizliklere yol açmaktadır.
İlçenin Demografik Göstergeleri
2012 ADNKS'ye toplam nüfus 25.629 kişidir. Yaklaşık %26'sı (6.784 kişi) ilçe merkezinde, diğerleri köy ve beldelerde yaşamaktadır.
Eğitim Verileri
15+ nüfusun %12,98'i okuma-yazma bilmemektedir. Lise veya dengi okul mezunu olanların oranı %21,79, en azından yüksekokul ve fakülte mezunu olanların oranı yaklaşık %7, 5'dir (2012 ADNKS).
Üniversite - Yüksek Okul Mevcudiyeti / Bölümler / Öğrenci – Öğretim Elemanı Sayıları
Halen İnönü üniversitesi kampüsünde hizmet veren Hekimhan MYO, 2013 yılında ilçede hâlihazırda inşaatı devam eden kampüse taşınacaktır. Hekimhan MYO inşaatının %70'i hayırsever Hekimhanlı işadamlarınca karşılanmaktadır. MYO'da 1 Prof., 1 Yrd.Doç ve % Öğr.Gör. Hizmet vermektedir. Hekimhan MYO'da Bitkisel ve Hayvansal Üretim, İnşaat, Madencilik ve Maden Çıkarma, Mülkiyeti Koruma ve Güvenlik Bölümleri bulunmaktadır.
İl Merkezi ve Diğer İlçeler İle Erişilebilirlik Durumu
İlçe karayolu ve demiryolu bağlantıları ile başta Malatya ve Sivas olmak üzere diğer iller ve bölgelerle sorunsuz bir bağlantı
Sanayi Altyapısı ve Bunların Üretim, İstihdam, İhracat Kapasiteleri
İlçede demir madenleri ve tuğla fabrikasının yanı sıra SS bulunmaktadır.
Öne Çıkan Sektörler
Madencilik (demir, krom), Tarımsal Üretim
İlçe Ekonomisinde Önde Gelen Firmalar ve Üretim Yapıları
Er-Demir, Kolin Madencilik, Engin KILIÇ (Tuğla Fabrikası), Güzelyurt Tarımsal Kalkınma Kooperatifi (Kayısı Paketleme ve Kurutma Tesisi), Nazif KAYA (Soğuk Hava Deposu), Kemal EKMEKÇİ (Çekirdek Fabrikası), İrfan POLAT (Alabalık Üreticisi)
NACE Rev.2-Altılı Ekonomik Faaliyet Sınıflamasına Göre Öne Çıkan ve Rekabetçi Ürün Desenleri
07.10.01 Demir cevheri madenciliği (sinterlenmiş demir cevheri üretimi dâhil) 01.24.04 Yumuşak veya sert çekirdekli meyvelerin yetiştirilmesi (elma, kayısı, kiraz, ayva,

erik vb.) (turunçgiller ve üzüm hariç) 01.25.08 Diğer ağaç ve çalı (çok yıllık bitkilerin) meyvelerinin ve sert kabuklu meyvelerin (yaban mersini, kuş üzümü, kestane, fıstık, çilek, ahududu, ceviz, keçiboynuzu vb. (fındık hariç)) yetiştirilmesi
Tarımsal Üretim Deseni ve Verimlilik
İlçede kayısı ve ceviz üretilmektedir. Bunun yanı sıra kiraz potansiyeli de vardır. İlçenin kendine has cevizinin 3 yerel türü olup bunlar 1300-1500 m. Yükseltide soğuk iklimlerde yetişmektedirler. Cevizin tescilinin alınması çalışmaları devam etmektedir.
Turizm Altyapısı
İlçenin turizm değerleri Selçuklular tarafından yapılmış olan Taş Han (vakıflar tarafından restore edilmiş), Hamam ve Merkez Camii'dir. Belediye tarafından işletilen bir otel bulunmakta ve ilçe merkezinde yeni bir otel halen inşa edilmektedir. Anayol güzergâhında yeni bir otel inşa etmek için arazi başvurusunda bulunan girişimciler de vardır.
Gelir Dağılımı ve Yoksulluk
2011 yılı sonu verilerine göre ilçede 4.289Aktif Yeşil Kartlı bulunmaktadır. Yeşil Kartlılık Kriterine göre yoksul nüfusun toplam nüfusa oranı %17, 08'dir.
Sosyal Desteklerden Yararlanma Durumu
2012 yılında SYDV kapsamında 373 haneden 1.302 kişiye 1.576.206 TL yardım yapılmıştır.
İlçede Bulunan Belediyeler Tarafından Yürütülen Hizmetler ve Yaşanan Sorunlar
İlçede SUKAP kapsamında kanalizasyon yenileme projesi yapılmaktadır. İlçe içme suyu halen asbestli borularla sağlanmakta olup, bu alanda önemli altyapı yatırımı gerekmektedir.
İlçede Yer Alan Kalkınma Odaklı STK'lar ve Yürüttükleri Faaliyetler
Güzelyurt TKK yaptığı çalışmalarla öne çıkmaktadır.

5.1.3.9 Kale

İl Merkezi İle İlçe Merkezi Arasında Gelişmişlik Farkları
2004 SEGE : Malatya Merkez İlçe Sıralaması: 37 **Kale İlçe Sıralaması: 744** Malatya Merkez ilçeye yaklaşık 25 dk. (30 km.), Elazığ Merkez ilçeye yaklaşık 45 dk. /60 km.) uzaklıktadır. İlçenin ekonomik ve sosyal olarak Malatya Merkez ilçe ile bağlantıları kuvvetlidir. İlçede görevli memurlar genelde Malatya'ya günlük gidiş geliş yapmaktadır. İlçede ticari hareketlilik güçlüdür. Eğitim olarak kendine yeten bir görüntü çizmektedir. Sağlık için genellikle Malatya tercih edilmektedir. Doğu-Batı ana bağlantı yolu üzerinde olduğundan İlçeye karayolu ile erişimde sorun yoktur. İlçe dışarıya çok göç vermektedir. Göç nedeniyle nüfus yaşlanmaktadır. Göçün ana yönü İstanbul'dur. İstanbul'a gidenler birçok sektörde girişimci olarak başarılı olmuşlardır. Bu nedenle ilçede çoğunlukla yazları sayfiye olarak kullanılan konutlar çoktur. Baraj gölü kıyısında bulunan İlçenin belirli bir ilçe merkezi yoktur. İlçenin bu mekânsal yapısından dolayı konut sıkıntısı (özellikle memurlar için) vardır. Sosyal sermaye sadece belirli konularda (hizmet yapıları, öğrenim bursu vb.) işlevseldir. İlçede temel ihtiyaçların karşılanması için Kasap, Manav, Terzi, Berber ve Bakkal gibi iş yerlerinin yaygınlaşması gerekmektedir.
İlçe İçi Gelişmişlik Farkları
İlçede belirli bir farklılaşma gözlenmemiştir, ancak Yol üzeri köyler ve Pötürge-Doğanyol yönünde bulunan köyler arasında gelir açısından farklılıklar olduğu düşünülmektedir. Bir diğer

gözlem ise, hem yol, hem göl kenarında olmasına rağmen ilçenin her ikisiyle de kurduğu zayıf bağlantıdır.
İlçenin Demografik Göstergeleri
2012 ADNKS'ye toplam nüfus 5.917 kişidir. Yaklaşık %28'i (1.681 kişi) ilçe merkezinde, diğerleri köy ve beldelerde yaşamaktadır.
Eğitim Verileri
15+ nüfusun %19,53'ü okuma-yazma bilmemektedir. Lise veya dengi okul mezunu olanların oranı %8,62, en azından yüksekokul ve fakülte mezunu olanların oranı yaklaşık %3'dür (2012 ADNKS).
Üniversite - Yüksek Okul Mevcudiyeti / Bölümler / Öğrenci – Öğretim Elemanı Sayıları
İnönü Üniversitesi Kale Meslek Yüksekokulu 1994-1995 eğitim-öğretim yılında açılmış, 1995-1996 eğitim-öğretim yılında ise öğrenci almaya başlamıştır. Bünyesinde Turizm ve Otel İşletmeciliği ile Pazarlama programları bulunmaktadır. Şu anda eğitime Üniversite'nin Battalgazi Yerleşkesinde devam etmektedir. Programların 1 yıl İngilizce hazırlık öğretimi (isteğe bağlı) bulunmaktadır. Akademik kadro 1 Doç., 1 Yrd.Doç., 1 Okt., 3 Öğr.Görevlisinden oluşmaktadır.
İl Merkezi ve Diğer İlçeler İle Erişilebilirlik Durumu
İlçe karayolu bağlantıları ile başta Malatya ve Elazığ olmak üzere diğer iller ve bölgelerle sorunsuz bir bağlantıya sahiptir.
Sanayi Altyapısı ve Bunların Üretim, İstihdam, İhracat Kapasiteleri
İlçede SS bulunmamaktadır ancak şu anda küçük çaplı SS sayılabilecek 2 ayrı noktada hizmet sağlayan çeşitli küçük işletme kümelenmeleri bulunmaktadır. Kayısı işleme ve paketleme tesisinde ayçiçeği işlenmektedir. Çeşitli dinlenme tesisleri ve bir adet küçük çaplı motor yağı üretim tesisi bulunmaktadır.
Öne Çıkan Sektörler
Tarımsal üretim (kayısı, çilek), Turizm (günübirlik), Alabalık Üretimi, Arıcılık
İlçe Ekonomisinde Önde Gelen Firmalar ve Üretim Yapıları
Kocalar, Köprü Dinlenme Tesisleri
NACE Rev.2-Altılı Ekonomik Faaliyet Sınıflamasına Göre Öne Çıkan ve Rekabetçi Ürün Desenleri
01.24.04 Yumuşak veya sert çekirdekli meyvelerin yetiştirilmesi (elma, kayısı, kiraz, ayva, erik vb.) (turunçgiller ve üzüm hariç) 01.25.08 Diğer ağaç ve çalı (çok yıllık bitkilerin) meyvelerinin ve sert kabuklu meyvelerin (yaban mersini, kuş üzümü, kestane, fıstık, çilek, ahududu, ceviz, keçiboynuzu vb. (fındık hariç)) yetiştirilmesi 46.31.12 Kuru kayısı toptan ticareti 03.22.01 Tatlı sularda yapılan balık yetiştiriciliği (süs balığı, kültür balığı, balık yumurtası ve yavrusu dâhil) 01.49.01 Arıcılık, bal ve bal mumu üretilmesi (arı sütü dahil)
Teşviklerden ve Tarımsal Desteklerden Yararlanma Durumu
• **2012 Yılı Hayvancılık Desteklemeleri:** 734 Adet Arılı kovana 5872 TL destek ödemesi 183 Büyükbaş hayvana 39.449,25 TL Anaç Sığır desteklemesi ödemesi 7 Büyükbaş hayvana 1925 TL Soykütük farkı ödemesi 4 Adet Kırmızı Et Besi Sığırı desteklemesinde 929 TL ödemesi

2011 yılı 2. Dönem Ön Soykütüğü Buzağı destekleme 1575 TL soykütüğü 75 TL ödemesi
2011 yılı Brucella Aşı Desteklemesi 30 adet ilk dönem 29 adet ikinci dönem de toplamda 1475 TL ödemesi
2011 Yılı ilk dönem Önsoykütüğü 36 Buzağı için 2700 TL, soy kütüğü 5 adet için 375 TL ödemesi yapılmıştır.

2012 yılında 734 Adet Arılı kovana 5872 TL destek ödemesi Arılı Kovan Desteği verilecektir.

Tarımsal Üretim Deseni ve Verimlilik

İlçede geleneksel olarak kayısı ve son yıllarda artan şekilde çilek üretilmektedir. Bunlarla birlikte alabalık üretimi ve arıcılık potansiyel arz etmektedir. Alabalık üretim kapasitesi aşağıdaki tabloda görülebilir (Yıllık yaklaşık 3.000 ton). 2012 yılında toplam 12 kişiden 2984 ton olarak gerçekleşmiştir.

	TESİS ADI	SAHİBİ-TESİS YETKİLİSİ	KAPASİTE (TON/YILLIK)	TELEFON
1	TUMA ALABALIK	Levent TEMUR	249 ton	532 406 11 71
2	AKKUŞ ALABALIK	Bahattin AKKUŞ	25 ton	536 301 03 39
3	KAYAPINAR ALABALIK	H.Barış KAYAPINAR	240 ton	346 715 17 02
4	TALİP AKKUŞ ALABALIK	Talip AKKUŞ	249 ton	535 790 43 15
5	ERDOĞAN AKSOY ALABALIK	Erdoğan AKSOY	450 ton	535 687 10 85/ 252 614 20 91
6	KALEHAN ALABALIK	N.Ersin ÖZTOP	25 ton	544 464 44 43
7	YILDIRIM ALABALIK	Ferhat YILDIRIM	25 ton	- (TESİS DEVRİ YAPILIYOR)
8	GÜVENCE ALABALIK	GÜVENCE İÇ VE DIŞ TİC. GIDA SAN. TİC. LTD. ŞTİ.	450 ton	
9	ÇETİNKAYA ALABALIK	Reşit ÇETİNKAYA	25 ton	05322668149
10	CEMAL YALÇIN ÇAPAR	Cemal YALÇIN ÇAPAR	249 ton	05352530306
11	KARAMAN ALABALIK	Temur KARAMAN	249 ton	05323971322
12	ER-BA ALABALIK	ER-BA HAY.GIDA PET.İNŞ.MED.SAN.TİC.LTD.ŞTİ.	748 ton	05384241398
	TOPLAM		2984 ton/yıl	

Turizm Altyapısı

İlçe günübirlik/yol üzeri konaklama turizmi potansiyeline ve tesislerine sahiptir. Atıl durumda olan yol üzeri bir konaklama tesisi (yaklaşık 40 yatak) bulunmaktadır. İnönü Üniversitesi ilçe sınırları içerisinde yaklaşık 30 yatak kapasiteli konaklama tesisi inşa etmektedir.

Gelir Dağılımı ve Yoksulluk

2011 yılı sonu verilerine göre ilçede 1.473 Aktif Yeşil Kartlı bulunmaktadır. Yeşil Kartlılık Kriterine göre yoksul nüfusun toplam nüfusa oranı %23,94'dür.

Sosyal Desteklerden Yararlanma Durumu

2012 yılında SYDV kapsamında 311 haneden 923 kişiye 429.092TL yardım yapılmıştır.

İlçede Bulunan Belediyeler Tarafından Yürütülen Hizmetler ve Yaşanan Sorunlar

İlçede kanalizasyon bulunmamakta, sulama pompalar ile baraj gölünden çekilerek yapılmaktadır.

İlçede Yer Alan Kalkınma Odaklı STK'lar ve Yürüttükleri Faaliyetler

İlçede faaliyet gösteren 4 adet dernek bulunmakta olup, bu dernekler: Yeşil kale Eğitim ve Kültür Yardım Derneği, Kale Spor Kulübü Derneği, Şeyh Muhammed Kerhi Güzelleştirme ve Onarma Derneği, Bezmi Hak Derneği

KOOPERATİFLER **1-Kale İlçe Merkezi, Bent, İkizpınar, Kale ve Kıyıcak Köyleri Tarımsal Kalkınma Kooperatifi:** 100 Üyesi bulunmaktadır. 100 Aileye aile başı 2 inek olmak üzere 200 montofon inek dağıtılmıştır. 2-**Kıyıcak, Bent, Kumluyazı, Şişman, Meydancık Su Ürünleri Koopetarifi:** 18 Üyelidir.

5.1.3.10 Kuluncak

İl Merkezi İle İlçe Merkezi Arasında Gelişmişlik Farkları
2004 SEGE : Malatya Merkez İlçe Sıralaması: 37 **Kuluncak İlçe Sıralaması: 708** İlişkileri daha çok Darende ile gelişmiş olan ilçe Malatya'dan karayolu ile yaklaşık 2 saat uzaklıkta bulunmaktadır. İlçenin geçim kaynakları madencilik ve tarımdır. 66.400 hektarlık tarım alanının 26.000 hektarı sulanabilmektedir. Kayısının en geç yetiştiği ilçedir. İlçede 1 tane sağlık ocağı bulunmakta olup, sağlık hizmetleri için daha çok merkez ve Hekimhan tercih edilmektedir. İlçede Çok programlı bir lise bulunmakta olup ilçe ortaöğretimde Malatya'da 5.sıradadır. İlçede konut sıkıntısı bulunmaktadır.
İlçenin Demografik Göstergeleri
2012 ADNKS'ye toplam nüfus 9.521 kişidir. Yaklaşık %24'ü (2.278 kişi) ilçe merkezinde, diğerleri köy ve beldelerde yaşamaktadır.
Eğitim Verileri
15+ nüfusun %12,39'u okuma-yazma bilmemektedir. Lise veya dengi okul mezunu olanların oranı %14,16, en azından yüksekokul ve fakülte mezunu olanların oranı yaklaşık %5'dir (2012 ADNKS).
İl Merkezi ve Diğer İlçeler İle Erişilebilirlik Durumu
İlçe karayolu ve demiryolu bağlantıları ile başta Malatya ve Darende olmak üzere diğer iller ve bölgelerle bağlantılıdır. Ancak karayolu bağlantısının (özellikle Hekimhan tarafından gelen kısmında) altyapının iyileştirilmesi gerekmektedir. Merkeze uzak olması süt hayvancılığını olumsuz etkilemektedir.
Sanayi Altyapısı ve Bunların Üretim, İstihdam, İhracat Kapasiteleri
Şu anda bir açık maden ocağı bulunmaktadır, bir tane daha açılması planlanmaktadır.
Öne Çıkan Sektörler
Madencilik (demir), Tarımsal üretim (kayısı, ceviz), Turizm, Alabalık Üretimi
İlçe Ekonomisinde Önde Gelen Firmalar ve Üretim Yapıları
Ilıcaklar (Termal Tesis ve Alabalık konusunda yatırım düşünüyorlar)
NACE Rev.2-Altılı Ekonomik Faaliyet Sınıflamasına Göre Öne Çıkan ve Rekabetçi Ürün Desenleri
07.10.01 Demir cevheri madenciliği (sinterlenmiş demir cevheri üretimi dâhil) 01.24.04 Yumuşak veya sert çekirdekli meyvelerin yetiştirilmesi (elma, kayısı, kiraz, ayva, erik vb.) (turunçgiller ve üzüm hariç) 01.25.08 Diğer ağaç ve çalı (çok yıllık bitkilerin) meyvelerinin ve sert kabuklu meyvelerin (yaban mersini, kuş üzümü, kestane, fıstık, çilek, ahududu, ceviz, keçiboynuzu vb. (fındık hariç)) yetiştirilmesi 46.31.12 Kuru kayısı toptan ticareti 03.22.01 Tatlı sularda yapılan balık yetiştiriciliği (süs balığı, kültür balığı, balık yumurtası ve yavrusu dâhil)

Tarımsal Üretim Deseni ve Verimlilik
İlçenin geleneksel ürünleri kayısı ve cevizdir. İlçede 2 tane 200 başlık besi bulunmaktadır. Romanoff koyunu üretilmesi projeleri vardır.
Turizm Altyapısı
İlçede turizm altyapısı yok denecek kadar azdır. Özel sektörün termal tesis kurma projesi vardır.
Gelir Dağılımı ve Yoksulluk
2011 yılı sonu verilerine göre ilçede 2.770 Aktif Yeşil Kartlı bulunmaktadır. Yeşil Kartlılık Kriterine göre yoksul nüfusun toplam nüfusa oranı %30,95'dir. Bu kritere göre Malatya'nın en yoksul ikinci ilçesidir..
Sosyal Desteklerden Yararlanma Durumu
2012 yılında SYDV kapsamında 1.102 haneden 3.953 kişiye 461.009 TL yardım yapılmıştır.
İlçede Bulunan Belediyeler Tarafından Yürütülen Hizmetler ve Yaşanan Sorunlar
İlçede altyapı sorunları vardır. SUKAP katkısı ile altyapı yenilenmektedir.
İlçede Yer Alan Kalkınma Odaklı STK'lar ve Yürüttükleri Faaliyetler
İlçede kooperatifler işlevsizdir. Özellikle il dışındaki iş adamlarında ilçe için ortak çalışma düşüncesi mevcut olup ancak örgütlenme yoktur. Kurumsal beşeri sermaye yetersizdir.

5.1.3.11 Pütürge

İl Merkezi İle İlçe Merkezi Arasında Gelişmişlik Farkları
2004 SEGE : Malatya Merkez İlçe Sıralaması: 37 **Pütürge İlçe Sıralaması: 823** 1872'de ilçe olan Pütürge. Malatya'nın en eski ilçelerinden biridir. İlçe sarp ve dağlık bir alana kurulu olması nedeniyle ulaşımın sorunlu olduğu ilçelerden biridir. Malatya'ya 74 km (yaklaşık 1,5 saat) uzaklıktadır. İlçe yoğun göç vermektedir. Göçün ana yönü İstanbul'dur. İstanbul'da yaklaşık 200.000'den fazla Pütürgelinin yaşadığı tahmin edilmektedir. İlçe halkının girişimci bir yapısı vardır ve ticarette başarılıdırlar. 5 milyon TL'den fazla sermayesi olan çok sayıda Pütürgeli işadamı vardır. Türk tekstilinde Pütürgelilerin büyük yatırımları bulunmaktadır. Eğitim altyapısı kısmen mevcuttur. Okul ve öğretmen sayıları aşağıdaki gibidir:

OKULLAR	ADEDİ
Lise	2
Merkezde Ortaokul	1
Merkez İlkokul	1
Yatılı Bölge İlk ve Ortaokul	1
Belde İlk ve Ortaokul	2
Belde İlkokul	3
Köy İlkokulları	38
Köy İlk ve Ortaokulu	2
Mezra İlkokulu	12
Süresiz Kapatılan İlkokulu	54
İmam Hatip Ortaokulu	1
TOPLAM	117

ÖĞRETMENLER	ADEDİ	İHTİYAÇ
Sınıf Öğretmeni	88	
Branş Öğretmeni	95	25
Ana Sınıfı Öğretmeni	9	
Sözleşmeli Öğretmen		-
Yedek Subay Öğretmen	4	-
TOPLAM	196	25

İlçede 20 yataklı bir Devlet Hastanesi 2013 içerisinde bitirilecek olup, ilçe halkının sağlık hizmetlerine erişim düzeyi iyi durumdadır, ancak az sayıda da olsa uzman personel ihtiyacı vardır. Bununla birlikte, genel olarak sağlık hizmetleri için Malatya (özellikle yol üzerindeki İnönü Üniversitesi Turgut Özal Araştırma Hastanesi) tercih edilmektedir. İlçedeki sağlık kadrosu aşağıdaki gibidir:

Görevi	Kadro
Doktor (Uzman)	3
Doktor (pratisyen)	6
Diş Hekimi	1
Hemşire	21
Sağlık Memuru	5
Ebe	7
ATT	4
Laborant	2
Röntgen Tekn.	1
Anestezi Tekn.	1
Şoför	1
İdari Personel	3
Tıbbi sekreter	3
Hizmetli	3
Eczacı	1
TOPLAM	62

İlçedeki vatandaşlarımızın ikamet ettikleri konutların çoğu betonarme ve çok katlı, köylerdeki konutlar genelde kerpiç ve tek katlıdır. İlçenin önemli düzeyde konut sıkıntısı bulunmaktadır. 1978 yılında yapımına başlanan ve 1986 yılında tamamlanarak hizmete sunulan 66 dairelik sosyal halk konutu ilk etapta memurlara kira mukabilinde verilmiş, daha sonra söz konusu konutların tamamı dar gelirli memurlara ve halka satılmıştır. Bunlara ilaveten 1995 yılında ilçe belediyesine ait olan 16 daire de konut ihtiyacını karşılamak üzere satışa sunulmuştur.

Konut ve uzaklık sorunları kamu hizmetlerinde sürekliliği etkilemektedir. Yerleşimin dağınık ve aralarındaki mesafenin uzak oluşu kamu hizmetlerinin sağlanmasındaki verimliliği azaltmaktadır. Zaman zaman dağınık yerleşimi olan bir köye mezralarıyla beraber içme suyu şebekesi götürmenin maliyeti toplu vaziyetteki, üç dört, belki daha fazla köye yatırım götürmenin maliyetine eşdeğer olmaktadır. Bu nedenle, yatırımlar açısından mezraların önemli bir kısmı da, köy gibi müstakil değerlendirilmektedir.

İlçe İçi Gelişmişlik Farkları

İlçede belirli bir farklılaşma gözlenmemiştir.

İlçenin Demografik Göstergeleri

2012 ADNKS'ye toplam nüfus 18.261 kişidir. Yaklaşık %14'ü (2.506 kişi) ilçe merkezinde, diğerleri köy ve beldelerde yaşamaktadır.
Eğitim Verileri
15+ nüfusun %25,06'sı okuma-yazma bilmemektedir. Lise veya dengi okul mezunu olanların oranı %5,41, en azından yüksekokul ve fakülte mezunu olanların oranı yaklaşık %3'dür (2012 ADNKS).
Üniversite - Yüksek Okul Mevcudiyeti / Bölümler / Öğrenci – Öğretim Elemanı Sayıları
Yoktur.
İl Merkezi ve Diğer İlçeler İle Erişilebilirlik Durumu
İlçenin ve komşu Doğanyol ilçesinin ana bağlantısı Kubbe Dağı üzerinden ilçeyi ve Malatya'yı bağlayan karayoludur. Ancak, yolun dağlık ve virajlı olması ulaşımda zaman açısından sorunlar yaratmakta, kazalar görülebilmekte ve yol kışın sıklıkla kapanmaktadır. Bunlara ek olarak, stabilize dağ yolları ile Kale, Diyarbakır ve Adıyaman ile erişilebilir durumdadır. Diyarbakır yönünde Çüngüş bağlantısının yapılması ilçenin gelişimini hızlandırabilir ancak bu bağlantının açılması durumunda olabilecek sosyo-ekonomik değişimler iyi analiz edilmelidir. Diğer yandan, Kömürhan-Doğanyol arasında feribot seferleri düzenlenmesi hem Doğanyol hem de Pütürge'nin erişilebilirliğini artırabilir.
Sanayi Altyapısı ve Bunların Üretim, İstihdam, İhracat Kapasiteleri
İlçede SS olmayıp, ilçe merkezinde dağınık şekilde tamirci, bakkal, vb. küçük işletmeler bulunmaktadır.
Öne Çıkan Sektörler
Tarımsal üretim (kayısı), Madencilik (Profilit), Hayvancılık Turizm (Nemrut Yolu üzerindedir, ancak yol üzerinde konaklama olmadığından ilçeye fazla katkısı yoktur), Arıcılık, Ormancılık
İlçe Ekonomisinde Önde Gelen Firmalar ve Üretim Yapıları
İlçede maden olarak, bol miktarda Profilit maden rezervleri bulunmakta, bu maden beyaz çimento ve seramik sanayiinde kullanılmaktadır. İlçe genelinde profilit madeni çıkartan İM-RUN, COŞTAŞ ve ÇİMSA madencilik adı altında 3 adet şirket bulunmakta olup, bu üç şirkette toplam 20 kişi işçi olarak çalışmaktadır. 5 köyden oluşan Nemrut Birliği Nemrut Dağındaki Güneş Motel'i işletmektedir. Ayrıca yol üzerindeki Meyve-Sebze kurutma tesisi ve Turgutlar Kayısı İşleme Tesisi (sermaye sıkıntısı nedeniyle şu anda atıldır, ancak ihracat bağlantıları bulunmaktadır) önemli işletmelerdir.
NACE Rev.2-Altılı Ekonomik Faaliyet Sınıflamasına Göre Öne Çıkan ve Rekabetçi Ürün Desenleri
08.99.90 Başka yerde sınıflandırılmamış diğer madencilik ve taşocakçılığı 01.24.04 Yumuşak veya sert çekirdekli meyvelerin yetiştirilmesi (elma, kayısı, kiraz, ayva, erik vb.) (turunçgiller ve üzüm hariç) 01.25.08 Diğer ağaç ve çalı (çok yıllık bitkilerin) meyvelerinin ve sert kabuklu meyvelerin (yaban mersini, kuş üzümü, kestane, fıstık, çilek, ahududu, ceviz, keçiboynuzu vb. (fındık hariç)) yetiştirilmesi 46.31.12 Kuru kayısı toptan ticareti 01.49.01 Arıcılık, bal ve bal mumu üretilmesi (arı sütü dahil)
Teşviklerden ve Tarımsal Desteklerden Yararlanma Durumu
2012 yılı güz döneminde çiftçilerimize 1600 adet bağ çubuğu İl Özel İdaresi destekli olarak dağıtılmıştır. 1 kişiye 10 dekar fiğ yem bitkisi karşılığı 300 TL. Destekleme ödemesi için işlemler tamamlanmıştır. Yine güz döneminde 20 çiftçi sertifikalı kayısı ve ceviz bahçesi

tesisi için müracaat etmiş olup bahçe kontrolleri sonucunda uygun bulunan çiftçilerin destekleme ödemeleri yapılacaktır. 2012 yılında Çiftçi kayıt sistemine 1820 çiftçinin kaydı yapılmıştır.

İlçede 5.500 adet sığır, 2500 adet koyun, 1080 adet kıl keçisi, 350 adet yük hayvanı ve yaklaşık 16500 adet kümes hayvanı mevcuttur. Ayrıca 6015 adet fenni kovan mevcuttur. Bunlar Arıcılar Birliğine kayıtlı olup kayıt altındaki arıcılara 36 bin TL. destekleme ödemesi yapılmıştır. İlçede yıllık yaklaşık et üretimi 20 ton, süt üretimi 40 ton, deri üretimi 1700 adet ve aylık ortalama yumurta üretimi 250.000 adettir. Sonbahar döneminde 5025 büyükbaş, 1300 doz küçükbaş projeli şap aşısı uygulanmış, ayrıca küpesiz büyükbaş hayvanlara 1350 adet küpe takılarak kayıt altına alınmıştır..
Sun'i tohumlama faaliyetleri özel veteriner hekimlerce yapılmaktadır. Soy kütüğü ve önsoy kütüğü çalışmalarına personelimizce üretici birlikleriyle koordineli olarak devam edilmektedir. Boğaaltı inek sayısı yaklaşık 3.000 adettir.
2 yetiştiriciye suni tohumlama sonucu doğan buzağı, 2 yetiştiriciye anaç sığır desteği verilmiştir. Ayrıca 620 adet koyun-keçi için 6700 TL. Destekleme ödemesi yapılacaktır. İlçede arıcılık giderek yaygınlaşmakta, halk bu konuda teşvik edilmektedir. Ekim ayı içinde Nohutlu Beldesinde arıcılık kursu düzenlenmiş ve 69 kursiyere belge düzenlenmiştir.

Tarımsal Üretim Deseni ve Verimlilik

İlçede tarım alanlarının yetersiz olması nedeniyle bu sektörde uğraş veren vatandaşlar ancak kendi ihtiyaçlarını karşılayacak şekilde üretim yapmaktadır. Herhangi bir pazar ilişkisi yoktur. Sadece Şiro havzasında bulunan köylerde kayısı üretimi yapılmaktadır. Son yıllarda Şiro Çayı Havzasında nar yetiştiriciliği üzerine yoğunlaşılmıştır. İlçenin önemli ürünleri kayısı, ceviz, nar, hububatlar ve sebzelerdir. Önemli bir arıcılık potansiyeli vardır. Sürüler aile geçimine yönelik ve küçük çaplıdır.

Turizm Altyapısı

İlçe Nemrut Yolu üzerinde olmasına ve kendine özgü bir yapısal dokuya sahip olasına rağmen, Nemrut Yolu ilçe merkezinden geçmediğinden turizm potansiyeli olarak gelişmemiştir. Ancak, Nemrut Yolu üzerinde bulunan Tepehan'da konaklama tesisleri kurulabilirse bu potansiyelden yararlanılabilir. İlçede 10 yataklık bir öğretmenevi ve yeni kurulmuş bir otel bulunmaktadır.
Tepehan beldesi Uzuntaş köyünde bulunan Mor Barsavmo Manastırı 1.000 yıl süre ile Süryani patrikliğine ev sahipliği yapmış olup, şu anda ulaşımı yol sorunu nedeniyle çok zor olan bir tarihi-turistik değerdir. Orman alanına sahip tek Malatya ilçesi olan Pütürge'nin doğa turizmi potansiyeli de bulunmaktadır, ancak bu yönde bir altyapı yoktur.

Finansal Hizmetlere Erişim

İlçede sadece Ziraat Bankası'nın bir şubesi bulunmaktadır.

Gelir Dağılımı ve Yoksulluk

2011 yılı sonu verilerine göre ilçede 8.086 Aktif Yeşil Kartlı bulunmaktadır. Yeşil Kartlılık Kriterine göre yoksul nüfusun toplam nüfusa oranı %41,76'dır. Bu ölçüte göre Malatya'nın en yoksul ilçesidir.

Sosyal Desteklerden Yararlanma Durumu

2012 yılında SYDV kapsamında 2.771 kişiye yaklaşık 191.000 TL yardım yapılmıştır.

İlçede Bulunan Belediyeler Tarafından Yürütülen Hizmetler ve Yaşanan Sorunlar

İlçenin fiziki altyapısı yetersiz durumdadır. Kanalizasyon sistemi eskidir, arıtma ve katı atık

bertaraf tesisleri bulunmamaktadır.
İlçede Yer Alan Kalkınma Odaklı STK'lar ve Yürüttükleri Faaliyetler
İlçede meslek kuruluşu olarak sadece Esnaf ve Sanatkârlar Odası bulunmaktadır. Vakıf olarak, Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı ile Türkiye Diyanet Vakfı bulunmaktadır. İlçedeki dernekler şunlardır: 1- Kızılay Derneği, 2- Avcılar ve Atıcılar Derneği, 3- Muhtarlar Derneği, 4- Merkez Camiilerini Yaptırma ve Yaşatma Derneği, 5- Hasan Baba Kültür ve Sağlık Derneği 6- Pütürge Spor Kulübü Derneği, 7- Pütürge Eğitim ve Kültüre Yardım Derneği 8-Örmeli Köyü Hacı Bektaşı Veli Kültür Derneği 9-Pütürge'li Girişimci Kadınlar Derneği Bu derneklerden Pütürge Girişimci Kadınlar Derneği bünyesinde önemli bir sinerji bulunmaktadır. Çeşitli eğitimler verilmiş ve tekstil alanında gelir getirici faaliyetler yönünde talepleri bulunmaktadır. Buna ek olarak, Örnekköy Kalkınma Kooperatifi Saanen keçisi yetiştirmekte ve bu faaliyeti gelir getirici (et ve süt) bir düzeyde sürdürmek için gerekli faaliyetlerde bulunmaktadır.

5.1.3.12 Yazıhan

İl Merkezi İle İlçe Merkezi Arasında Gelişmişlik Farkları
2004 SEGE : Malatya Merkez İlçe Sıralaması: 37 **Yazıhan İlçe Sıralaması: 731** Malatya Merkez İlçeden karayolu ile yaklaşık 35 dk. (40 km.) uzaklıkta bulunmaktadır. İlişkileri Malatya Merkez ilçe ile daha gelişmiştir. İlçe merkeze yakın olduğu için genelde ilişkileri Malatya merkez ile gelişmiş olup, memurlar günlük gidiş geliş yapmaktadır. İlçede 3500 civarında kayıtlı çiftçi bulunmakta ve yaklaşık 46.000 ton kayısı üretilmektedir (Malatya üretim oranının %11'i). İlçede 130 Okul Öncesi, 952 İlkokul, 901 Ortaokul ve 410 Lise öğrencisi olmak üzere 2393 öğrenci eğitim-öğretim görmekte olup, okul sayıları şöyledir: 1 Genel Lise, 1 Çok Programlı Lise, 1 Halk Eğitim Müdürlüğü, 10 Müstakil İlkokul-Ortaokul, 12 İlkokul (Birleştirilmiş Sınıflı), 1 Anaokulu (Müstakil). 7 İlkokulun bünyesinde Anasınıfı bulunmaktadır. Sağlık hizmeti için Malatya Merkez tercih edilmektedir. İlçemizde bulunan 10 yataklı İlçe Devlet Hastanesinde 53 personel görev yapmaktadır. Ayrıca A Tipi 112 Acil Sağlık Hizmetleri İstasyonunda 10 Acil Tıp Teknisyeni, 2 Acil Tıp Teknikeri ve 4 Şoför görev yapmaktadır.
İlçe İçi Gelişmişlik Farkları
İlçede belirli bir farklılaşma gözlenmemiştir. Genel olarak kasabalarda konutlar toplu olup, köylerde çok sayıda mezra bulunmaktadır. Hâkim konut tipi ahşap ve kerpiç binalardır. İlçe merkezi ve kasabalarda halk betonarme bina yapımına yönelmiştir.
İlçenin Demografik Göstergeleri
2012 ADNKS'ye toplam nüfus 14.919 kişidir. Yaklaşık %13,5'i (2.013 kişi) ilçe merkezinde, diğerleri köy ve beldelerde yaşamaktadır.
Eğitim Verileri
15+ nüfusun %10,15 okuma-yazma bilmemektedir. Lise veya dengi okul mezunu olanların oranı %17,47, en azından yüksekokul ve fakülte mezunu olanların oranı yaklaşık %5,5'dir

(2012 ADNKS).
Üniversite - Yüksek Okul Mevcudiyeti / Bölümler / Öğrenci – Öğretim Elemanı Sayıları
Yoktur.
İl Merkezi ve Diğer İlçeler İle Erişilebilirlik Durumu
İlçe Malatya-Sivas karayolu bağlantısı üzerinde bulunduğundan, başta bu iki il olmak üzere komşu ilçeler Arguvan, Arapgir, Hekimhan ve Kuluncak ile sorunsuz bağlantıya sahiptir. Duble yolun geçmesine bağlı olarak kurulacak Sanayi Sitesi ilçede canlanmaya yol açacaktır.
Sanayi Altyapısı ve Bunların Üretim, İstihdam, İhracat Kapasiteleri
İlçede maden işletmesi olarak 8 adet Kum ve Çakıl işletmesi bulunmaktadır. İlçemizde Faaliyetine devam eden kum ve çakıl işletmeleri toplam 215.902 m²'lik alana sahiptir. İlçede Faaliyet gösteren MAKUMSAN İnşaat Taahhüt Nakliye Tarım Tekstil Turizm Akaryakıt İstasyonu ve Kum Ocağı Sanayi Tic. Ltd. Şti. 30.000 m² alana sahiptir. Şu anda üretim yapmamakta ve stoktan satış yapmakta olup, 2011 yılı Kum–Çakıl satış miktarı 39.000 (ton / m³)'dur. ONURGÜL Tekstil Nakliyat Otomotiv Akaryakıt İnşaat Madencilik Sanayi Ticaret Ltd. Şti. 30.000 m²alana sahip olup, 2011 yılı Kum–Çakıl üretim miktarı 68.664 (ton / m³)'dur. BOYRAZLAR Kum-Çakıl İşletmesi 16.400 m² alana sahip olup, 2011 yılı Kum–Çakıl üretim miktarı 382.780 (ton / m³)'dur. ACEMOĞULLARI Nakliyat Hafriyat Tic. San. Ltd. Şti. 19.000 m² alana sahip olup, 2011 Kum–Çakıl üretim miktarı 120.000 (ton / m³)'dur. ÖZPAK İnş. Nak. Kum – Çakıl ve Hazır Beton San. Tic. Lmt. Şti. 08.07.2010 tarihinde faaliyete geçmiş ve 69.000 m² alana sahip olup, 2011 yılı üretim miktarı 73.000 (ton / m³)'dur. MEHMET ŞAHİN Kum – Çakıl İşletmesi 02.08.2010 tarihinde faaliyete geçmiş ve 30.830 m² lik alana sahip olup, üretim yapılmamaktadır. AKYÜZ Madencilik 22.09.2010 tarihinde faaliyete geçmiş ve 6.72 m² lik alana sahip olup 2011 yılı kum-çakıl üretim miktarı 115.023 (ton / m³)'dur. ENSU İnş. Nak. Tic. San. Ltd. Şti. 04.06.2009 tarihinde faaliyete geçmiş ve 20.000 m²lik alana sahip olup, 2011 yılı kum-çakıl üretim miktarı 16.200 (ton / m³)'dur.
Öne Çıkan Sektörler
Madencilik (taşocakcılığı, kumocakçılığı), Tarımsal üretim (kayısı, kavun, karpuz), Turizm,
İlçe Ekonomisinde Önde Gelen Firmalar ve Üretim Yapıları
Yukarıda değinilenlere ek olarak, Fethiye beldesinde YİBİTAŞ'ın 120 Milyon dolarlık bir çimento fabrikası kurması söz konusudur.
NACE Rev.2-Altılı Ekonomik Faaliyet Sınıflamasına Göre Öne Çıkan ve Rekabetçi Ürün Desenleri
08.12.01 Çakıl ve kum ocakçılığı (taşların kırılması ile kil ve kaolin madenciliği hariç) 08.12.02 Çakıl taşlarının kırılması ve parçalanması 01.24.04 Yumuşak veya sert çekirdekli meyvelerin yetiştirilmesi (elma, kayısı, kiraz, ayva, erik vb.) (turunçgiller ve üzüm hariç) 01.25.08 Diğer ağaç ve çalı (çok yıllık bitkilerin) meyvelerinin ve sert kabuklu meyvelerin (yaban mersini, kuş üzümü, kestane, fıstık, çilek, ahududu, ceviz, keçiboynuzu vb. (fındık hariç)) yetiştirilmesi 01.13.20 Meyvesi yenen sebzelerin yetiştirilmesi (hıyar, kornişon, sivri ve dolmalık biber, kavun, karpuz, kabakgil türleri, domates, biber, patlıcan vb.)

46.31.12 Kuru kayısı toptan ticareti

Teşviklerden ve Tarımsal Desteklerden Yararlanma Durumu

Hayvancılık Desteklemeleri:

*** Buzağı desteklemesi;**
-İlçe Müdürlüğüne yapılan şahsi başvurular =6
-Damızlık Birliği aracılığıyla yapılan başvurular = 196
-Süt Birliği aracılığıyla yapılan başvurular = 222 (**Toplam=424**)
*** Anaç sığır desteklemesi;**
-Damızlık Birliği aracılığıyla yapılan başvurular = 196
-Süt Birliği aracılığıyla yapılan başvurular = 222 **(Toplam = 418)**
*** Damızlık koyun-keçi destekleme çalışmalarında** Koyun-Keçi Birliği aracılığıyla 90 adet üretici için başvuru yapılmış olup çalışmalar devam etmektedir.
*** Su ürünleri desteklemeleri** kapsamında; 25 ton kapasiteli bir işletme için 6.875 kg ürün desteği başvurusu yapılmış olup destekleme işlemi devam etmektedir.
*** Arılı kovan desteklemeleri** kapsamında 43 işletmede bulunan 3.863 kovana karşılık 30.904 TL destekleme hak edişi düzenlenmiştir.
*** Besilik sığır desteklemeleri ile ilgili icmaller hazırlanmaktadır.**
*** Çiğ süt desteklemelerinde** 2012 yılında ;
-Ocak-Şubat-Mart = 143 işletmeye 20.333 TL
-Nisan-Mayıs-Haziran = 134 işletmeye 19.675 TL
-Temmuz-Ağustos-Eylül = 118 işletmeye 14.512 TL destekleme ödemesi yapılmıştır.
-Ekim-Kasım-Aralık = icmaller hazırlanmaktadır.
*** Halk elinde ıslah projesi** kapsamında 29 çiftçinin elinde bulunan 6.300 Akkaraman ırkı koyun desteklemesi kapsamında toplam 210.000 TL destekleme ödemesi yapılmıştır. Yapılan bu destekleme yalnızca anaç koyun desteklemesi olup 2013 yılından itibaren 5 yıl süre ile hem anaç koyun sayısındaki artışa bağlı olarak anaç koyun desteklemesi ve kuzu desteklemeleri ile birlikte bu projeden yıllık 500.000-600.000 TL destekleme ödemesi yapılacaktır.

Tarımsal Desteklemeler:
*** Yem Bitkileri Geliştirme Projesi** kapsamında 138 çiftçi 1.588 da Tek yıllık (fiğ, mürdümük), 397 da silajlık mısır , 361 da yonca ve 2.808 da diğer tek yıllık yem bitkileri ekimi gerçekleşmiş, karşılığında toplam 200.752 TL . destekleme ödeme hak edişi düzenlenmiştir.
*** Sertifikalı Meyve Bahçesi Projesi** kapsamında ilçede 2012 yılı ilkbahar ve sonbahar(güz) döneminde toplam 31 çiftçiye755 da. karşılığında 75.564 TL destekleme hak edişi düzenlenmiştir.
*** Çiftçi Kayıt Sisteminde 3.213, Mazot Gübre Desteklemelerinde** 3.213, **Toprak analizi** ile ilgili 610 başvuru olmuş desteklemelere ilişkin toplam 2.156.745 TL destekleme hak edişi düzenlenmiştir.
*** Sertifikalı tohum desteklemelerinde** toplam 39 çiftçiye 3.557 da. arazi ekimi karşılığında 18.481 TL destekleme hak edişi düzenlenmiştir.
*** Organik tarım desteklemeleri kapsamında** 15 işletmedeki 1.156 da arazi karşılığında 28.917 TL destekleme hak edişi düzenlenmiştir.
*** Hububat ve baklagil fark desteği** ödemeleri kapsamında toplam 137 kişiye 249.052 TL destekleme hak edişi düzenlenmiştir.

* 2012/36 nolu tebliğ kapsamında makine ve ekipman alımı desteklemesi programı kapsamında %50 desteklemeli olarak 1 üreticiel traktörü, 2 üretici süt sağım ünitesi ve soğutma tankı, 15 üreticide pülverizatör (ilaçlama makinesi) desteğinden faydalanmıştır.

Tarımsal Üretim Deseni ve Verimlilik

İlçemizde ÇKS'ye kayıtlı 3273 çiftçi bulunmaktadır. Kayıt altında toplam 227.125 dekar arazi bulunmaktadır. İlçedeki kayıtlı arazilerin %30 sulu alan olmasına rağmen Sebzede Kavun, Karpuz üretimi Malatya il genelinin %70-80'ini teşkil etmektedir. Tarım alanları genellikle susuz olup, yaklaşık 150.000 da. alanda sulu tarım yapılmaktadır. Sulu alanlarda kaysı yetiştiriciliği 1. ürün olarak yapılmaktadır. Son yıllarda susuz alanda kaysı ekiminde de önemli oranda artış olmuştur. İlçemiz genelinde 68.066 da' lık sulanabilir alanda kayısı yetiştiriciliği yapılmaktadır. Bunun 60.000 da alandaki kaysılar verim çağında, 8.000 da. Alandakiler ise verim çağına gelmemiştir. İlçemiz genelinde toplam 46.000 da alanda bulunan 407.000 kayısı ağacından yılda yaklaşık 67000 ton kayısı üretimi yapılmaktadır.

TARLA ÜRÜNLERİ	EKİLEN ALAN	ÜRETİM MİKTARI(ton)
Arpa	84.500	20.280
Buğday(ekmeklik)	71.500	15.730
Buğday(makarnalık)	19.700	4.334
Fiğ(yeşil ot)	2.850	3.277,5
Ayçiçeği(Çerezlik)	1.400	268
Fasulye (Kuru)	52	9,88
Kırmızı Mercimek	465	51,15
Mısır(dane)	28	8,96
Mısır(Silajlık)	335	1.706,5
Mürdümük	4.100	4.100
Nohut	4.086	429,03
Soğan (Kuru)	180	396
Şeker Pancarı	1.658	9.399,202
Yeşil Mercimek	14	1,54
Yonca	1.265	5.186,5
TOPLAM	192.133	65.178,262
SEBZELER	**EKİLEN ALAN**	**ÜRETİM MİKTARI(ton)**
Biber (Dolmalık)	170	323
Biber(Sivri)	65	92,3
Domates(Sofralık)	1.430	7.579
Hıyar	350	1.365
Fasulye(Taze)	60	41,1
Havuç	5	10
Karpuz	1.200	4.800
Kavun	2.400	3.360
Patlıcan	1.400	3.920
TOPLAM	7.080	21.490,40
MEYVELER	**EKİLEN ALAN**	**AĞAÇBAŞI ORTALAMA VERİM (Kg)**

Armut	40	21,00
Badem	18	10,00
Ceviz	188	20,00
Elma (Diğer)	25	40,00
Elma (Golden)	145	50,00
Elma (Grannysmith)	40	40,00
Elma (Starking)	45	48,00
Erik	20	45,00
Kayısı (Zerdali hariç)	68.066	110,00
Kiraz	117	20,00
Şeftali (Diğer)	180	25,00
Üzüm (Sofralık Çekirdekli)	3.000	200,00
Vişne	17	20,00
Nar	16	500,00
TOPLAM	71.917	

Turizm Altyapısı
Ansır mağaraları ve tarihi İpek yolu üzerinde bulunan, Uzan Hasan Cami, Kızıldeli türbesi gibi değerleri barındıran Fethiye Turizm'de ön plana çıkabilir. Ancak, altyapıların tamamlanması gerekmektedir.
Gelir Dağılımı ve Yoksulluk
2011 yılı sonu verilerine göre ilçede 4.815 Aktif Yeşil Kartlı bulunmaktadır. Yeşil Kartlılık Kriterine göre yoksul nüfusun toplam nüfusa oranı %30,93'dür. Bu kritere göre Malatya'nın en yoksul üçüncü ilçesidir..
Sosyal Desteklerden Yararlanma Durumu
2012 yılında SYDV kapsamında 791 haneden 2.770 kişiye 831.634 TL yardım yapılmıştır.
İlçede Bulunan Belediyeler Tarafından Yürütülen Hizmetler ve Yaşanan Sorunlar
İlçede altyapı sorunları vardır. Büyükşehir yasasına bağlı olarak artacak kaynak tek çözüm olarak görülebilir. Nitekim İller Bankası desteğinden yararlanması maddi açıdan pek mümkün görünmemektedir..

5.1.4 Tunceli

5.1.4.1 Çemişgezek

İl Merkezi İle İlçe Merkezi Arasında Gelişmişlik Farkları
2004 SEGE'ye göre Tunceli Merkez 97.sırada iken Çemişgezek 518.sırada yer almaktadır. İlçenin ilişkileri daha çok Elazığ ile gelişmiştir.
İlçenin Demografik Göstergeleri
7.760 nüfusu bulunan ilçenin %62'si köylerde, %38'i merkezde yaşamaktadır. Nüfusun %51'i erkek, %49'u kadındır. İlçe Devlet hastanesinde, çoğu Aile Sağlığı Hekimi olan 8 doktor bulunmaktadır. Diyaliz üniteleri mevcuttur, ancak uzman personel olmadığı için işletilememektedir.
Eğitim Verileri
15+ nüfusun %6'sı okuma yazma bilmemektedir. Bu oran erkeklerde %2 iken kadınlarda %11'dir.
Üniversite - Yüksek Okul Mevcudiyeti / Bölümler / Öğrenci – Öğretim Elemanı Sayıları
MYO mevcuttur. Bölümleri büro yönetimi, işletme, okul öncesi eğitimi, bankacılıktır.

İl Merkezi ve Diğer İlçeler İle Erişilebilirlik Durumu
Karayolu ile sağlanmakla birlikte yolların genişletilmesi gerekmektedir. Bununla birlikte Elazığ'a feribot seferleri bulunmaktadır. Ancak sefer sayısı yeterli değildir.
Öne Çıkan Sektörler
Hayvancılık, Turizm, Tarım
NACE Rev.2-Altılı Ekonomik Faaliyet Sınıflamasına Göre Öne Çıkan ve Rekabetçi Ürün Desenleri
01.41.31 - Sütü sağılan büyük baş hayvan yetiştiriciliği (sütü için inek ve manda yetiştiriciliği) 03.12.01 – Tatlı sularda yapılan balıkçılık 10.39.03- Meyve ve sebzelerden jöle, pekmez, marmelat, reçel vb. imalatı (pestil imalatı dahil)
Turizm Altyapısı
Başta in delikleri olmak üzere çok sayıda turizm değeri bulunmakla birlikte altyapı yetersizdir.
Finansal Hizmetlere Erişim
İlçede Ziraat bankası bulunmakla birlikte, Finansal işlemler genelde Elazığ Merkez'de yapılmaktadır.
Gelir Dağılımı ve Yoksulluk
2302 kişi yeşil kartlı olup, toplam nüfusun yaklaşık %30'una denk gelmektedir.
Sosyal Desteklerden Yararlanma Durumu
338 haneden 976 kişi 511.815 TL sosyal yardım almaktadır.
İlçede Bulunan Belediyeler Tarafından Yürütülen Hizmetler ve Yaşanan Sorunlar
İlçenin fiziki altyapısı yetersizdir. Kanalizasyon kapsaması%30 düzeyinde olup, arıtma tesisi bulunmamaktadır.
İlçede Yer Alan Kalkınma Odaklı STK'lar ve Yürüttükleri Faaliyetler
İlçe dışında yaşayan Çemişgezeklilerin kurduğu aktif STK'lar bulunmaktadır.

5.1.4.2 Hozat

İl Merkezi İle İlçe Merkezi Arasında Gelişmişlik Farkları
SEGE 2004'e göre Tunceli Merkez 97.sırada iken Hozat ilçesi 340.sırasındadır.
İlçe İçi Gelişmişlik Farkları
İlçe nüfusu terörün etkisi ile genelde merkezde toplanmış olup, ilçe içinde fazla gelişmişlik farkı bulunmamaktadır.
İlçenin Demografik Göstergeleri
Toplam nüfusu 8.661 olan ilçenin yaklaşık yüzde 22'si köylerde %/78'i merkezde yaşamaktadır. Nüfusun %71'i erkek iken %29'u kadındır.
Eğitim Verileri
15+ Nüfusun %7'si okuma yazma bilmemekte olup bu oran erkeklerde %2 iken kadınlarda %20 gibi yüksek bir orana sahiptir. Farklı kademelerde toplam 686 öğrenci bulunmaktadır.
Üniversite - Yüksek Okul Mevcudiyeti
MYO mevcuttur. 1 bölüm bulunmaktadır.
Bölümler
Büro yönetimi ve yönetici asistanlığı programı

Öğrenci-Öğretim Elemanı Sayıları
Yaklaşık 100 öğrencisi vardır.
İl Merkezi ve Diğer İlçeler İle Erişilebilirlik Durumu
Merkeze yaklaşık 1.5 saat karayolu mesafesinde bulunan ilçenin gerek merkez gerekse de diğer ilçelerle bağlantısı çoğu stabilize olan ve kışın ulaşımın zorlaştığı yollardan yapılmaktadır. Bununla birlikte yenileme çalışmaları başlamış olup, Ovacık ile bağlantının da sağlanması ile ilçe ulaşım anlamında rahatlayacaktır.
Sanayi Altyapısı ve Bunların Üretim, İstihdam, İhracat Kapasiteleri
İlçede doğal yapı, iklimi, ulaşım olanaklarından yoksunluk, tarımda düşük verimlilik ve düşük gelir düzeyi sanayi için bir sermaye birikimini sağlayamamıştır. Hammadde kaynağının bulunmayışı ve pazara ulaşım uzaklığı nedeniyle sanayiden bahsetmek mümkün değildir. Küçük el işletmeciliğinin dışında sanayi yoktur.
Öne Çıkan Sektörler
İlçede üretim daha çok ilçe iç tüketime yönelik olarak yapılmakta olup öne çıkan bir sektör bulunmamaktadır.
Tarımsal Üretim Deseni ve Verimlilik
İlçede arazilerinin yaklaşık %27 i işlenir tarım arazilerinden oluşturmaktadır. İşlenebilir arazilerin 4/5 ü kuru, 1/5 ü sulu olup kuru tarıma dayalı ziraat sistemi uygulanmaktadır. İlçede yetiştirilen tarım ürünleri içerisinde buğday ilk sırayı almaktadır.
Turizm Altyapısı
İlçede envanteri çıkarılamamış olmakla birlikte eserler mevcuttur. Dersim'in eski merkezi olan inanç turizmi açısından da önem arz etmektedir. Ancak henüz altyapısal anlamda çalışmam yapılmamıştır.
Finansal Hizmetlere Erişim
Genelde Elazığ ile sağlanmaktadır.
Gelir Dağılımı ve Yoksulluk
600 haneden 1.852 kişi toplan 1.360.349 TL yardım almaktadır.
Sosyal Desteklerden Yararlanma Durumu
1.938 kişi yeşil kartlı olup, bu oran nüfusun %20'sini aşmaktadır
İlçede Bulunan Belediyeler Tarafından Yürütülen Hizmetler ve Yaşanan Sorunlar
İçme suyu AB projesi ile yenilenmiştir (38km -260.000 Avro). Belediye veya kaymakamlık önderliğinde süt toplama merkezi kurulması ilçeyi canlandırabilir.

5.1.4.3 Mazgirt

İl Merkezi İle İlçe Merkezi Arasında Gelişmişlik Farkları
2004 SEGE'ye göre Tunceli Merkez 97.sırada iken Mazgirt 711.sırada yer almaktadır.
İlçenin Demografik Göstergeleri
8.622 toplam nüfusa sahip olan ilçenin %76'sı köylerde, %24'i merkezde yaşamaktadır. Nüfusun %54'ü erkek, %46'sı kadındır.
Eğitim Verileri
15+ nüfusun %4'ü okuma yazma bilmemekte olup erkeklerde bu oran %2 iken kadınlarda %13'tür.
Üniversite - Yüksek Okul Mevcudiyeti / Bölümler / Öğrenci – Öğretim Elemanı Sayıları

İşletme Yönetimi Programı bulunmaktadır.
İl Merkezi ve Diğer İlçeler İle Erişilebilirlik Durumu
Karayolu ile sağlanmakla birlikye yolda yenileme çalışmaları yapılması gerekmektedir.
Turizm Altyapısı
Turizm altyapısı geliştirilmeli, yenileme projeleri tamamlanmalıdır.
Finansal Hizmetlere Erişim
Genelde Tunceli Merkez finansal hizmetler için kullanılmaktadır.
Gelir Dağılımı ve Yoksulluk
2133kişi yeşil kartlı olup toplam nüfusun yaklaşık %25'ine denk gelmektedir.
Sosyal Desteklerden Yararlanma Durumu
154 haneden 394kişi 158.314 TL sosyal yardım almaktadır.

5.1.4.4 Nazımiye

İl Merkezi İle İlçe Merkezi Arasında Gelişmişlik Farkları
2004 SEGE' ye göre Tunceli Merkez 97.sırada iken, Nazımiye 510.sırada yer almaktadır.
İlçenin Demografik Göstergeleri
3.378 nüfusa sahip olan ilçenin %42'si köylerde %58'i merkezde yaşamakta olup nüfusun %58i erkek, %48'i kadındır. 4 doktorun bulunduğu bir sağlık ocağı yer almaktadır.
Eğitim Verileri
15+ nüfusun %8'i okuma yazma bilmemekte olup, bu oran erkeklerde %2 iken kadınlarda %18'dir.
Üniversite - Yüksek Okul Mevcudiyeti / Bölümler / Öğrenci – Öğretim Elemanı Sayıları
Muhasebe ve Vergi Uygulamaları Bölümü'nün MYO bulunmaktadır.
İl Merkezi ve Diğer İlçeler İle Erişilebilirlik Durumu
Ulaşım sıkıntılı olup yolu genişletme çalışmaları yapılmaktadır.
Sanayi Altyapısı ve Bunların Üretim, İstihdam, İhracat Kapasiteleri
Bulunmamaktadır.
Öne Çıkan Sektörler
İnanç turizmi (Düzgün baba ve Kureyş baba)
İlçe Ekonomisinde Önde Gelen Firmalar ve Üretim Yapıları
Bulunmamaktadır.
Tarımsal Üretim Deseni ve Verimlilik
Ceviz üretimine elverişli alanların bulunduğu belirtilmiştir.
Turizm Altyapısı
Dersim Alevi kültüründe önemli bir yere sahip olan Düzgün Baba'nın Ziyaretgâhı bulunmakla birlikte altyapısal eksiklikler vardır.
Finansal Hizmetlere Erişim
Genelde Tunceli merkezden erişim sağlanmaktadır.
Gelir Dağılımı ve Yoksulluk
706 kişi yeşil kartlı olup, bu nüfusun %20'sinden fazla bir orana denk gelmektedir.
Sosyal Desteklerden Yararlanma Durumu
407 haneden 1283 kişi 429.370 TL yardım almaktadır.

İlçede Bulunan Belediyeler Tarafından Yürütülen Hizmetler ve Yaşanan Sorunlar
Belediye hizmetlerde yaşanan sıkıntılara bağlı olarak zaman zaman Şişli, Ataşehir Belediyesi gibi belediyelerden yardım almaktdır.. (Çöp kamyonu vs.)

5.1.4.5 Ovacık

İl Merkezi İle İlçe Merkezi Arasında Gelişmişlik Farkları
2004 SEGE' ye göre Tunceli Merkez 97.sırada iken Ovacık 377.sırada yer almaktadır.
İlçenin Demografik Göstergeleri
6.352 toplam nüfusu bulunan ilçenin%42'si köylerde, %58'i merkezde yaşamaktadır. Nüfusun %57'si erkek %43'ü kadındır. İlçenin 2 Aile hekimi ile 1 geçici doktorun bulunduğu entegre hastanesi vardır.
Eğitim Verileri
15+ nüfusun %2'si okuma yazma bilmemekte olup kadınlarda bu oran %2'dir. Erkeklerde ise okuma yazma bilmeyen yoktur.
Üniversite - Yüksek Okul Mevcudiyeti / Bölümler / Öğrenci – Öğretim Elemanı Sayıları
Çocuk Gelişim Programı bulunmaktadır.
İl Merkezi ve Diğer İlçeler İle Erişilebilirlik Durumu
İlin merkezle bağlantısını sağlayan yok yaklaşık bir saat sürmekte olup, özellikle kış aylarında tehlike arz etmektedir. 2014 yılında Hozat yolunun açılması ile ulaşım kolaylaşacaktır.
Öne Çıkan Sektörler
Hayvancılık ve Turizm
İlçe Ekonomisinde Önde Gelen Firmalar ve Üretim Yapıları
3 tane kooperatif, 2 tane büyük firma (Munzur A.Ş. – Dersim A.Ş.) bulunmakta.
Teşviklerden ve Tarımsal Desteklerden Yararlanma Durumu
DAP kapsamında hayvan alımları bulunmaktadır.
Turizm Altyapısı
Turizm Altyapısı yetersiz olup, konaklama sıkıntısı bulunmaktadır. Bununla birlikte; 34 odalı, 120 metre telesiyeji olan kayak tesisi projesinin ihalesi gerçekleştirilmiştir. Turizm alanında çeşitli aktivitelerin yapılmasına imkan sağlayan alanlar bulunmaktadır: Yamaç paraşütü, rafting, trekking, yüzme vs. çeşitli doğa sporları potansiyeli vardır.
Finansal Hizmetlere Erişim
İlçede Ziraat Bankası bulunmaktadır.
Gelir Dağılımı ve Yoksulluk
2.348 kişi yeşil kartlı olup bu nüfusun %40'ına yakın bir orana denk gelmektedir.
Sosyal Desteklerden Yararlanma Durumu
441 haneden 1.614 kişi 2.137.550 TL sosyal destek almaktadır.
İlçede Bulunan Belediyeler Tarafından Yürütülen Hizmetler ve Yaşanan Sorunlar
Kanalizasyon tamamlanmış olmakla birlikte arıtma tesisi bulunmamaktadır. Daha önce Avrupa Birliğinden kazanılan 1.2 milyon Avroluk altyapı desteği iyi kullanılamamıştır. Köylere yol, su, kanalizasyon uygulaması yapılmış, ancak halk su faturasını ödeyemediği için şebekeleri kapanmış ve proje başarısız olmuştur.
İlçede Yer Alan Kalkınma Odaklı STK'lar ve Yürüttükleri Faaliyetler

Sivil toplum bilinci gelişmiştir. Aralarında kadınların kurduğu derneklerin de olduğu sivil toplum kuruluşları yer almaktadır.

5.1.4.6 Pertek

İl Merkezi İle İlçe Merkezi Arasında Gelişmişlik Farkları
2004 SEGE'ye göre Tunceli Merkez 97.sırada iken Pertek ilçesi 586.sırada yer almaktadır.
İlçe İçi Gelişmişlik Farkları
Gözlemlenmemiştir.
İlçenin Demografik Göstergeleri
Toplam 12.198 nüfusa sahip ilçenin %42'si köylerde %58'i merkezde yaşamaktadır. Nüfusun %56'sı erkek , %44'ü kadındır. İlçede; 1 Toplum Sağlığı Merkezi, 1 Aile Sağlığı Merkezi, 4 Aile Hekimliği, 1 diş polikliniği, 1 acil servis ve 112 acil ambulans hizmetleri veren İlçe Hastanesi bulunmaktadır. Sağlık hizmetleri 7 doktor, 1 diş tabibi ve 46 diğer personel olmak üzere toplam 60 personelle yürütülmektedir.
Eğitim Verileri
15+ nüfusun %8'i okuma yazma bilmemekte olup, bu oran erkeklerde %2 iken kadınlarda %17'dir. İlçede ;1 Anaokulu, 3 Anasınıfı, 7 İlkokul, 4 Ortaokul, 2 Lise, 1 Özel Eğitim Etüt Merkezi ve 1 Özel Eğitim Kurumları Dershane olmak üzere toplam 19 eğitim kurumu eğitim-öğretime açık bulunmaktadır. İlçemizde; 167'si Anaokulu, 564'ü İlkokul, 530'u ortaokul ve 442'si lise olmak üzere toplam 1703 öğrenci mevcuttur. Eğitim kurumlarında 22 idareci ve 125 öğretmen görev yapmaktadır.
Üniversite - Yüksek Okul Mevcudiyeti / Bölümler / Öğrenci – Öğretim Elemanı Sayıları
Tunceli MYO'ya bağlı 5 program var. 2013'de müstakil MYO olması bekleniyor. Bununla birlikte; Tunceli Üniversitesi Su Ürünleri Fakültesi'nin ilçeye taşınması yönünde proje fikri olduğu bildirilmiştir.
İl Merkezi ve Diğer İlçeler İle Erişilebilirlik Durumu
İlçe Merkezi Tunceli İline 52 km uzaklıktadır. Elazığ İline ise 33 km uzaklıkta olan Pertek'in Keban Baraj gölünden 3 km'lik yol bağlantısı feribotla sağlanmaktadır.
Sanayi Altyapısı ve Bunların Üretim, İstihdam, İhracat Kapasiteleri
Yeni açılan fabrikalar dışında bir sanayi altyapısı bulunmamakta, daha çok tarım ve hayvancılığa dayanmaktadır.
Öne Çıkan Sektörler
Tarım ve hayvancılık
İlçe Ekonomisinde Önde Gelen Firmalar ve Üretim Yapıları
Yeni açılan Süt Fabrikası ve Pekmez fabrikası bulunmakta olup, çevre illere satış yapmaktadır.
NACE Rev.2-Altılı Ekonomik Faaliyet Sınıflamasına Göre Öne Çıkan ve Rekabetçi Ürün Desenleri
46.33.01 Süt ürünleri toptan ticareti
Tarımsal Üretim Deseni ve Verimlilik
Küçükbaş hayvancılık daha yaygın olup konar -göçer olarak yaz aylarında il ve il dışı yayla ve meralara gidilmektedir
Turizm Altyapısı
İlçede çok sayıda turizm değeri bulunmasının yanında yakın zamanda açılan Termal tesis de

turizmi canlandırmaya başlamıştır. Ayrıca ilçe Kültür ve Turizm Bakanlığı tarafından ilan edilen Fırat havzası Turizm Gelişim Bölgesi sınırları içerisindedir.
Finansal Hizmetlere Erişim
İlçede Ziraat Bankası bulunmakla birlikte, ilçe daha çok Finansal ihtiyaçlarını Elazığ'dan sağlamaktadır.
Gelir Dağılımı ve Yoksulluk
3.390 kişi yeşil kart sahibi olup, bu %25'ten fazla bir orana tekabül etmektedir.
Sosyal Desteklerden Yararlanma Durumu
598 haneden 1.777 kişi 1.319.676 TL sosyal yardım almaktadır.

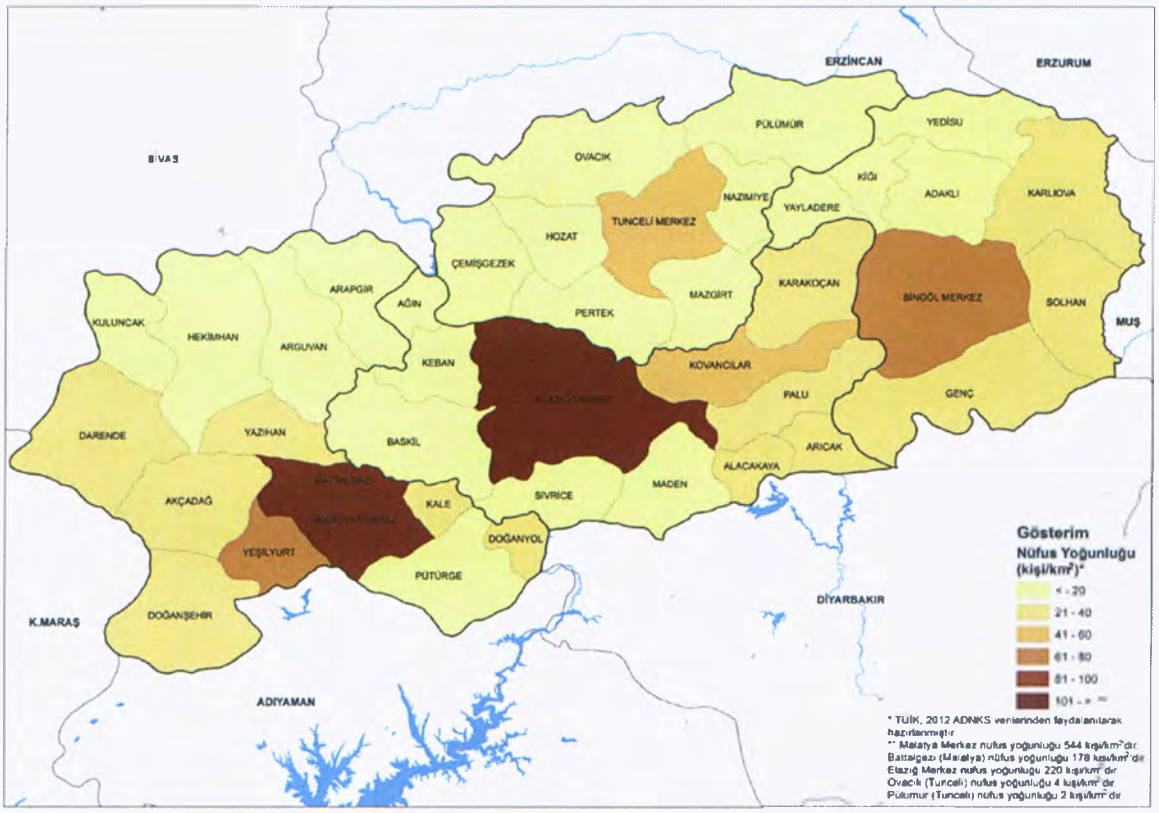
5.1.4.7 Pülümür

İl Merkezi İle İlçe Merkezi Arasında Gelişmişlik Farkları
2004 SEGE'ye göre Tunceli Merkez ilçesi 97.sırada iken, Pülümür 432.sırada yer almaktadır. İlçenin Erzincan ile ilişkileri daha fazla gelişmiştir.
İlçe İçi Gelişmişlik Farkları
Gözlemlenmemiştir. Bununla birlikte köylerin çoğu terör nedeniyle boşaltılmıştır.
İlçenin Demografik Göstergeleri
Toplam nüfusu 3.307 olan ilçenin %47'si köylerde %53'ü ise merkezde yaşamaktadır. Nüfusun %59'u erkek,%41'i kadındır. İlçe özellikle son yıllarda çok fazla göç vermiştir. Sağlık ocağı bulunmakta ancak personel sirkülasyonunun yüksek olması nedeniyle hizmetlerde devamlılık sorun olmaktadır. Aile hekimi bulunmamaktadır. 1 toplum sağlığı hekimi vardır. İlçede Eczane bulunmaması önemli bir sorun teşkil etmektedir.
Eğitim Verileri
15+ yaş grubunun %6'sı okuma yazma bilmemekte olup, bu oran erkeklerde %1 iken kadınlarda %12'dir. İlçenin toplam %1 anaokulu, 1 ilkokul, 1 ortaokul ve 1 lise bulunmaktadır.
Üniversite - Yüksek Okul Mevcudiyeti / Bölümler / Öğrenci – Öğretim Elemanı Sayıları
Tunceli'deki yüksekokula bağlı 1 program bulunmaktadır. (Büro Yönetimi ve Sekreterlik)
İl Merkezi ve Diğer İlçeler İle Erişilebilirlik Durumu
Tunceli-Erzincan yolu üzerinde bulunan ilçenin karayolu bağlantısı bulunmakta olup, terör nedeniyle ulaşımda zorluklar yaşanmaktadır.
Sanayi Altyapısı ve Bunların Üretim, İstihdam, İhracat Kapasiteleri
Kaymakamlık 1997'de bal dolum ve paketleme tesisi kurmuştur. Bu yıla kadar tüm masrafını üstlenerek bal üreticilerinin kullanımına sunmuştur.
Öne Çıkan Sektörler
- Arıcılık, Hayvancılık - Küçükbaş hayvancılık çok yaygındır, ancak sürü sahipleri ağırlıklı olarak Çemişgezek ve Pertek'tendir. Çemişgezek, Pertek ve Erzincan'dan (Şavaklar) sürüler getirilmekte ve bazı dönemlerde küçükbaş hayvan sayısı 4000'e kadar çıkabilmektedir. Pülümürlüler ise ağırlıklı olarak aile ölçeğinde büyükbaş hayvan yetiştiriciliği yapmaktadır.
İlçe Ekonomisinde Önde Gelen Firmalar ve Üretim Yapıları
Bulunmamaktadır.
NACE Rev.2-Altılı Ekonomik Faaliyet Sınıflamasına Göre Öne Çıkan ve Rekabetçi

Ürün Desenleri
01.49.01- Arıcılık, Bal ve Bal Mumu Üretimi
Finansal Hizmetlere Erişim
Daha çok Erzincan üzerinden ulaşılmaktadır.
Gelir Dağılımı ve Yoksulluk
843 kişi yeşil kart sahibi olup, bu toplam nüfusun yaklaşık %25'i kadardır.
Sosyal Desteklerden Yararlanma Durumu
228 haneden 630 kişi 750.080 TL sosyal yardım almaktadır.
İlçede Yer Alan Kalkınma Odaklı STK'lar ve Yürüttükleri Faaliyetler
Aktif olarak sadece gurbetçi dernekleri bulunmaktadır. Kültür ve eğitim faaliyetleriyle ilgililer.

5.2 İlişki Kümeleri

TRB1 Bölgesi ilçelerinde nüfus ağırlıklı olarak Bölgenin güneyinde yoğunlaşmakta, görece daha sarp coğrafi yapıya sahip olan ve akarsular-göllerle erişilebilirliği kısıtlanmış olan kuzey kesimlerde daha az nüfus bulunmaktadır (Harita 5.1). Bölgesel cazibe merkezleri olan Malatya ve Elazığ merkez ilçeleri nüfus yoğunluğunun en fazla olduğu yerleşimleridir. Sanayinin bu iki merkezde yoğunlaşması ve eğitim, sağlık gibi sosyal hizmetlerin kolayca sağlanabilmesi nedeniyle işgücünü çeken kentsel merkezler olan bu yerleşimler hem bölge içinden, hem de bölge dışından göç almaktadır. Bingöl merkez ilçe ve Tunceli merkez ilçe çeşitli hizmetleri sağlamadaki avantajları nedeniyle kendi ilçeleri için önemli birer merkez konumundadırlar. Gelişimleri devam eden bu iki kentsel merkezde nüfus yoğunluğunun daha da artması beklenmektedir. Nüfus yoğunluğunun artmakta olduğu diğer yerleşimler merkez ilçenin çeperinde yer alan, belirli bir düzeyde sanayiyi çekmeyi başarabilmiş ve/veya merkez ilçeye yakınlığı nedeniyle çeşitli hizmetlere erişimin görece kolay olduğu ilçelerdir. Battalgazi, Yeşilyurt, Akçadağ, Yazıhan, Kale, Genç ve Solhan bu ilçeler arasında sayılabilir. Diğer yandan, bölgede karayolu bağlantıları üzerinde bulunan ve ticaret ilişkileri gelişmiş, belirli bir düzeyde çekim gücü olan Darende, Doğanşehir, Kovancılar, Karakoçan ve Karlıova gibi ilçelerde de görece nüfus yoğunluğu fazladır.

Harita 5.1 Nüfus Yoğunluğu, 2012

2014 – 2023 TRB1 Bölge Planı hazırlığı esnasında yürütülen saha çalışmalarında Bölge ilçeleri önceden tanımlanan fonksiyonlar bazında değerlendirilmiş ve her bir ilçe için fonksiyon atamaları gerçekleştirilmiştir. Aşağıda listesi verilen 22 fonksiyon TRB1 Bölgesi için önemli görülen, ilçelerin gelişiminde rol üstlenebilecek, potansiyel barındıran ya da ilçeler için önemli bir eksikliği/sorunu tanımlayan alanlar arasından seçilmiştir.

Tablo 5.2.1 Fonksiyonlar

F1	Kayısı	**F9**	Fiziki Altyapı	**F17**	Ulaşım ve Lojistik
F2	Üzüm	**F10**	Doğa Turizmi	**F18**	Ticaret
F3	Diğer tarımsal ürünler	**F11**	Kültür Turizmi	**F19**	Gıda Sanayi
F4	Büyükbaş-Hayvancılık	**F12**	İnanç Turizmi	**F20**	Tekstil
F5	Küçükbaş Hayvancılık	**F13**	Sağlık-Termal Turizm	**F21**	Diğer Sanayi
F6	Arıcılık	**F14**	Diğer Turizm Türleri	**F22**	Madencilik
F7	Kanatlı Yetiştiriciliği	**F15**	Eğitim		
F8	Su Ürünleri	**F16**	Sağlık		

41 ilçe söz konusu 22 fonksiyon bazında incelenmiş, söz konusu ilçenin gelişimine önemli bir yön verebilecek fonksiyonlar aşağıdaki tabloda işaretlenmiştir. Ayrıca ilçeler arası günlük ilişkiler, idari ilişkiler, ticari ilişkiler, üretim ilişkileri ve etkileşim alanları ilgili haritalarda şematize edilmiştir.

Günlük ve ticari ilişkiler merkez ilçeye yakın olan ilçelerde genellikle merkez ilçe ile daha yoğun olarak gerçekleşmektedir. Bununla birlikte, bölgenin diğer bölgelerle olan sınır ilçelerinde günlük ilişkiler, kendilerine en yakın komşu bölge ilçeleri tercih edilmektedir. Darende-Gürün, Arapgir-Kemaliye, Pülümür-Erzincan ve Maden-Ergani arasındaki ilişkiler buna örnek gösterilebilir. İdari açıdan ilişkiler, bağlı bulunan il merkezleri ile gerçekleşmektedir. Diğer yandan, idari açıdan bağlı olunan il ile idari ilişkileri güçlü olan, ancak günübirlik ve/veya ticari ilişkilerinde komşu bölgelerdeki il/ilçeleri tercih eden ilçelerde vardır. Baskil-Malatya, Pülümür-Erzincan, Çemişgezek-Elazığ ve Pertek-Elazığ arasında bu gibi ilişkiler mevcuttur. Bölgede görülen bir diğer ilişki, (merkez ilçeler dışında) yerel merkez konumunda olan ilçeler ve bunların çeperinde yer alan ilçeler arasındaki ilişkilerdir. Merkezinde Kovancılar'ın olduğu Kovancılar-Palu-Alacakaya-Arıcak ilişkisi bu tip bir ilişkidir. Diğer yandan, bazı ilçelerin de erişilebilirlik (karayolu) açısından tek çıkışı olan ilçeler ile günlük ilişkilerinin gelişmiş olduğu görülmektedir. Yedisu-Karlıova, Kayladere-Karakoçan, Kuluncak-Hekimhan, Doğanyol-Pütürge arasındaki ilişkiler bu gibi ilişkilerin birer örneğidir (Harita 5.2).

Bölge ilçeleri arasındaki bağıntıyı gösteren ilişki kümeleri Harita 5.3'de görülmektedir. Bölgede üç tür üretim ilişkisinden bahsedilebilir. Merkez İlçeler ve bunların çeperlerinde bulunan ilçeler arasındaki üretim ilişkileri, sanayinin yoğunlaştığı merkez ilçeler ve bunlara hammadde ve işgücü sağlayan çevrelerindeki ilçeler arasındadır. Malatya merkez ilçede yoğunlaşmış gıda işleme sanayi için hammadde üretimi çeperde bulunan ilçeler olan Arguvan, Yazıhan, Akçadağ, Yeşilyurt, Battalgazi, Kale ve Baskil'de yapılmaktadır. Komşu Tunceli'nin Çemişgezek ve Pertek ilçelerinin üretim ilişkileri Elazığ merkez ilçeyledir. Bingöl Merkez ilçe, Genç ve Solhan coğrafi yakınlıklarının da etkili olduğu bir üretim ilişkisi içindedirler. Bir diğer üretim ilişkisi komşu ilçeler arasındaki üretim ilişkileridir. Kuluncak-Hekimhan ve merkezi Kovancılar olan Kovancılar-Palu- Alacakaya ilişkisi buna örnek gösterilebilir. Bu ilişkiler bazı ilçelerin komşularının tek karayolu bağlantısını sağlamasından dolayı da ortaya çıkmaktadır. Doğanyol-Pütürge, Yedisu-Karlıova, Yayladere-Karakoçan arasındaki ilişkiler bu tür ilişkilerdir. Diğer yandan, bölge ilçeleri ile komşu bölgelerdeki ilçeler arasında üretim ilişkileri de mevcuttur. Bu gibi ilişkiler Arapgir-Kemaliye-Ağın, Pülümür-Erzincan, Maden-Arıcak-Ergani gibi coğrafi yakınlığa dayalı olmakla birlikte, Darende-Gürün ve Doğanşehir-Gölbaşı gibi bölgenin dışa açılan karayolu bağlantıları üzerinde bulunan ilçeleri ile komşu ilçeleri arasında da görülmektedir.

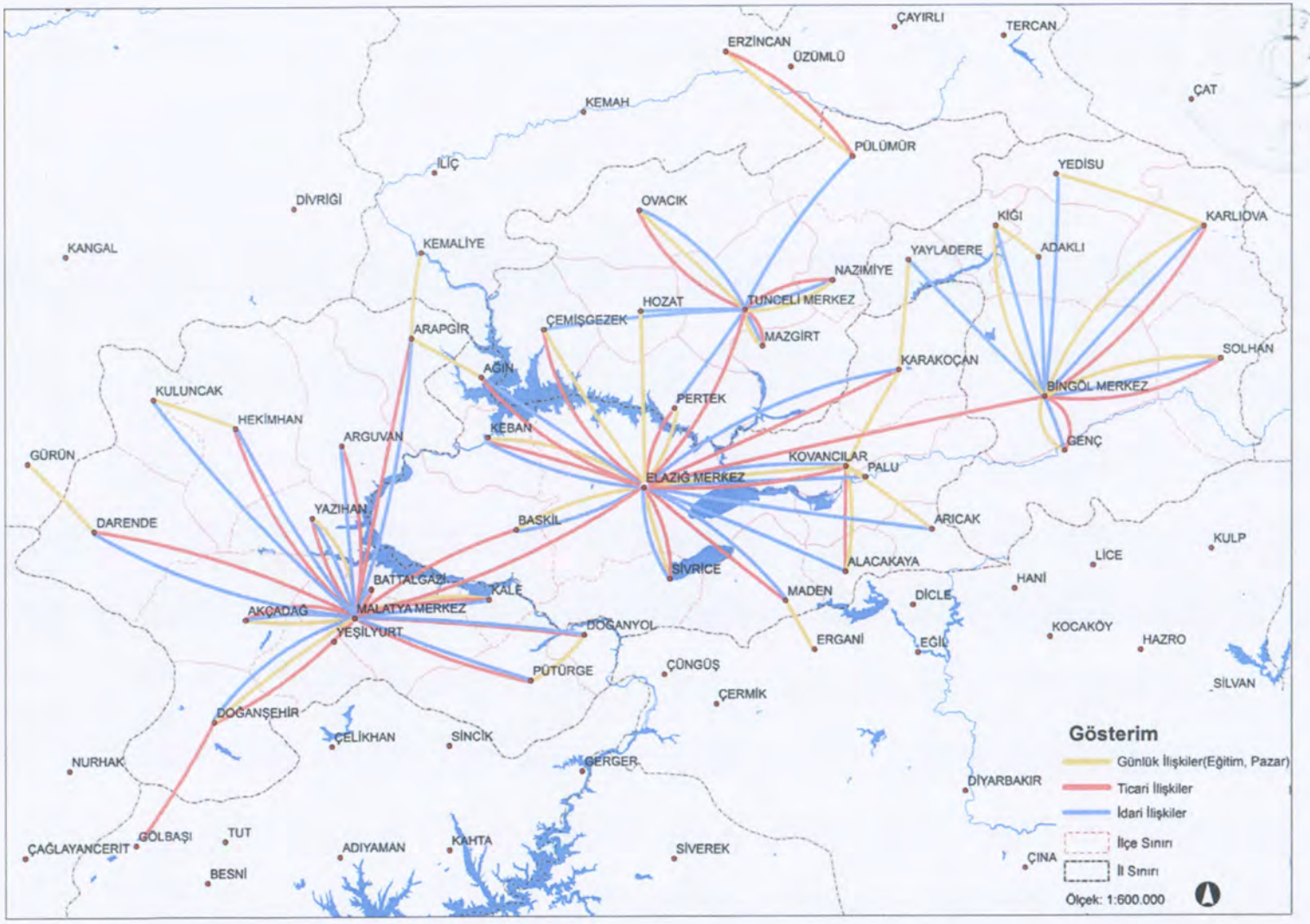
Bölge içindeki zengin etkileşim Harita 5.4'de gösterilmektedir. Bölgede genellikle gelişen cazibe merkezlerinin etki alanlarının geniş olduğu görülmektedir (Harita 5.4). Malatya'nın etki alanı komşu bölgelerden ilçeleri ve komşu il Elazığ'ı da içerecek şekilde genişken, Elazığ etki alanı Tunceli'nin Çemişgezek, Pertek ve Hozat ilçelerini ve Bingöl merkez ilçeyi içermektedir. Baskil, Keban, Ağın ilçeleri Malatya ve Elazığ'ın ortak etki alanındadır. Bununla birlikte, diğer bölgelerle komşu olan bazı ilçeler, bağlı bulundukları illerden ziyade, daha çok komşu bölgelerin etkisi altındadır. Örneğin; Pülümür hem Tunceli'nin hem de Erzincan'ın ortak etki alanı içindeyken, Maden, Arıcak ve Genç, Diyarbakır'ın Elazığ ve Bingöl ile ortak etki alanı içindedir.

Tablo 5.2.2 İlçe - Fonksiyon Matrisi

		F1	F2	F3	F4	F5	F6	F7	F8	F9	F10	F11	F12	F13	F14	F15	F16	F17	F18	F19	F20	F21	F22
Adaklı	B1			X	X	X	X																
Ağın	B2		X	X					X		X									X	X		
Akçadağ	B3	X			X						X							X		X		X	X
Alacakaya	B4					X	X																X
Arıcak	B5					X	X																
Arguvan	B6			X	X	X	X		X			X											X
Arapgir	B7		X	X		X	X		X		X	X						X		X			
Baskil	B8	X		X	X			X											X	X		X	X
Battalgazi	B9	X		X	X			X	X		X	X	X					X	X	X		X	
Çemişgezek	B10		X	X		X	X		X		X	X											
Darende	B11	X									X	X	X					X	X	X		X	
Doğanşehir	B12	X		X			X		X		X							X	X	X			
Doğanyol	B13	X		X			X		X														
Genç	B14			X		X	X											X	X			X	X
Hekimhan	B15	X		X			X				X							X					X
Hozat	B16			X		X	X					X	X						X				X
Kale	B17	X		X					X		X							X		X			
Karakoçan	B18			X		X													X				
Karlıova	B19			X	X	X	X											X		X			X
Kiğı	B20						X		X		X	X											
Keban	B21		X						X		X							X		X			X
Kovancılar	B22																	X	X	X		X	
Kuluncak	B23			X		X																	X
Maden	B24																	X					X

Mazgirt	B25			X			X	X		X			X			X								X
Nazımiye	B26			X			X	X						X		X								X
Palu	B27												X	X					X					
Pertek	B28		X	X			X	X		X		X	X			X					X		X	
Pülümür	B29			X			X	X								X							X	X
Pütürge	B30	X		X			X	X				X	X								X		X	X
Ovacık	B31			X	X		X	X		X		X		X									X	
Sivrice	B32							X				X							X					
Solhan	B33			X	X		X	X				X							X		X		X	
Yazıhan	B34	X		X	X				X	X			X						X					X
Yayladere	B35							X																
Yedisu	B36							X																
Yeşilyurt	B37	X	X	X	X			X	X			X							X		X		X	X	X
Malatya Merkez	B38	X			X				X				X			X		X	X		X		X	X	X
Elazığ Merkez	B39		X		X				X	X			X	X		X		X	X		X		X		X
Tunceli Merkez	B40						X	X		X			X	X			X	X			X		X		X
Bingöl Merkez	B41				X		X	X								X		X	X		X		X	X	X

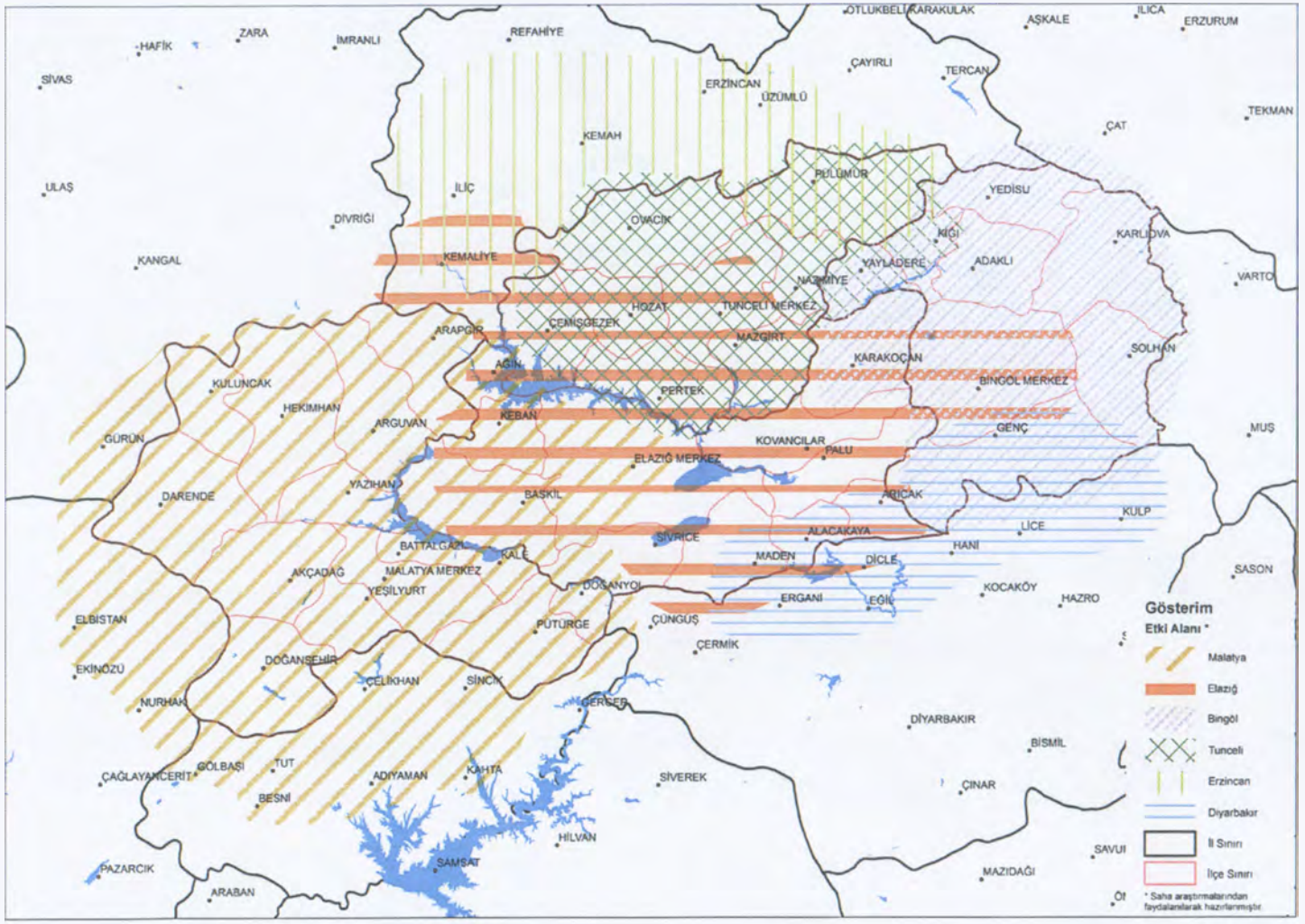
T.C. KALKINMA BAKANLIĞI 1923

Harita 5.2 Günlük, Ticari ve İdari İlişkiler

Harita 5.3 İlişki Kümeleri

Harita 5.4 Etki Alanları

İkinci aşamada il merkezleri de dahil olmak üzere TRB1 Bölgesinde bulunan 41 ilçe coğrafi yakınlık-benzerlik, üretim ilişkilerinin benzerliği/tamamlayıcılığı, ticari ilişkilerin yoğunluğu, ulaşım kolaylığı, eğitim, sağlık gibi kamu hizmetlerine erişim noktasında karşılıklı bağımlılık, etki ve etkileşim alanlarının yoğunluğu gibi kriterler dikkate alınmak suretiyle sınıflandırılmıştır.

Sınıflandırma neticesinde 41 ilçe, 16 ilişki kümesi biçiminde tanımlanmıştır. Tanımlanan iletişim kümeleri aşağıda sıralanmıştır;

Tablo 5.2.3 İlişki Kümeleri

B1	HEKİMHAN, KULUNCAK	**B9**	KOVANCILAR, PALU
B2	DARENDE	**B10**	TUNCELİ MERKEZ, HOZAT, OVACIK, MAZGİRT, NAZIMİYE
B3	DOĞANŞEHİR	**B11**	KARAKOÇAN, YAYLADERE
B4	ARAPGİR, ARGUVAN, AĞIN, KEBAN	**B12**	PÜLÜMÜR
B5	MALATYA MERKEZ, AKÇADAĞ, YAZIHAN, YEŞİLYURT, BATTALGAZİ, KALE, BASKİL	**B13**	BİNGÖL MERKEZ, GENÇ, SOLHAN
B6	PÜTÜRGE, DOĞANYOL	**B14**	KİĞI, ADAKLI
B7	ELAZIĞ MERKEZ, SİVRİCE	**B15**	KARLIOVA, YEDİSU
B8	MADEN, ARICAK, ALACAKAYA	**B16**	PERTEK, ÇEMİZGEZEK

Öncelik ve tedbirler uygun düştüğü ölçüde ilişki kümeleri bazında önerilmiş olup, bu yaklaşımla bölge ilçeleri için üretim alanında yeni dinamiklerin ve ölçek ekonomilerinin oluşturulması, eğitim-sağlık gibi temel hizmetlerin alımı konusunda il merkezleri üzerindeki baskının azaltılarak ihtiyacın diğer merkezlerden sağlanması, il merkezlerine ve bölge dışına verilen göçün azaltılması yönünde tedbirler sunulacaktır.

Tablo 5.2.4 İlişki Kümeleri – Potansiyel /Ortak Fonksiyon Matrisi

İlişki Kümeleri		Potansiyel / Ortak Fonksiyonlar																				
		Bitkisel Üretim			Hayvancılık					Turizm									Sanayi			
		Kayısı	Üzüm	Diğer ürünler	B.baş-Hayvancılık	K.baş Hayvancılık	Arıcılık	Kanatlı Yetiştiriciliği	Su Ürünleri	Doğa Turizmi	Kültür Turizmi	İnanç Turizmi	Sağlık-Termal Turizm	Diğer	Eğitim	Sağlık	Ulaşım ve Lojistik	Ticaret	Gıda Sanayi	Tekstil	Diğer	Madencilik
		F1	F2	F3	F4	F5	F6	F7	F8	F10	F11	F12	F13	F14	F15	F16	F17	F18	F19	F20	F21	F22
B1	Hekimhan, Kuluncak	x															x					x
B2	Darende	x								x		x			x		x	x			x	
B3	Doğanşehir	x		x			x		x	x							x		x			
B4	Arapgir, Arguvan, Ağın, Keban	x	x	x		x	x		x	x	x						x					x
B5	Malatya Merkez, Akçadağ, Yazıhan, Yeşilyurt, Battalgazi, Kale, Baskil	x		x	x			x	x	x	x				x	x	x	x	x	x	x	
B6	Pütürge, Doğanyol	x					x			x	x											
B7	Elazığ Merkez, Sivrice		x	x				x	x	x	x				x	x	x	x	x		x	
B8	Maden, Arıcak, Alacakaya					x	x															x
B9	Kovancılar, Palu			x		x					x						x	x				x
B10	Tunceli Merkez, Hozat, Ovacık, Mazgirt, Nazımiye			x		x		x	x	x	x	x	x									x
B11	Karakoçan, Yayladere				x	x	x															
B12	Pülümür						x										x					x
B13	Bingöl Merkez, Genç, Solhan		x	x	x	x	x			x							x					x
B14	Kiğı, Adaklı				x	x	x															
B15	Karlıova, Yedisu				x	x	x										x					
B16	Pertek, Çemizgezek		x	x	x	x	x		x	x	x		x									

6 YOĞUNLAŞMA-YERELLEŞME KATSAYISI ANALİZİ (LOCATION QUOTIENT)

Yoğunlaşma-Yerelleşme Katsayısı Analizi en yaygın kullanılan temel ekonomik analiz yöntemlerindendir. Bu teknik, yerel ekonomide uzmanlık tanımlarken, referans ekonomiyle yerel ekonomiyi karşılaştırır. Genellikle ulusal ekonomiyle bölgesel ekonomiyi karşılaştırılırken kullanılır. Yoğunlaşma-Yerelleşme Katsayısı Analizi yerel ekonomi ile referans ekonomi arasında hesaplanmış bir orana dayanmaktadır. Bir endüstrinin "yoğunlaşma katsayısı" olarak adlandırılan bu oran, analiz tekniğine de adını vermiştir.

Yoğunlaşma-Yerelleşme Katsayısı Analizi teorik çerçevesi oldukça basittir. Bu analiz tekniği, bir bölgede sistematik bir şekilde ticareti yapılan ekonomik faaliyetler ile temel olmayan ya da yerel olarak üretilen ve tüketilen ekonomik faaliyetleri kategorize etmenin en hızlı yöntemidir. Bu yöntem, ulusal ölçeğe kıyasla bir bölgenin temel ekonomisindeki uzmanlaşmanın güçlü ve zayıf yönlerini gösterir.

Bir bölgenin Yoğunlaşma-Yerelleşme Katsayısı hesaplanırken;

$$YK(LQ) = \frac{\frac{X_i}{X_b}}{\frac{T_i}{T_u}}$$

X_i = Bölgenin "i" sektöründeki istihdamı

X_b = Bölgenin toplam istihdamı

T_i = Ülkenin "i" sektöründeki istihdamı

T_u = Ülkenin toplam istihdamı

YK(LQ) < 1.0 : Bu sektör bölgede temel sektör değildir. Bölge söz konusu mal veya hizmet için yerel talebi bile karşılayamamaktadır.

YK(LQ) = 1.0 : Bu sektör bölgede temel sektör değildir. Ancak yerel istihdam söz konusu mal veya hizmet için yerel talebi karşılamak için yeterlidir.

YK(LQ) > 1.0: Bu sektör bölgede temel sektördür. Yerel istihdam söz konusu sektörde "ekstra" istihdam oluşturmaktadır. Bu ekstra istihdam ekstra ticaret ve/ya ekstra mal ve hizmet sunumu olduğunu göstermektedir ki; bu durum sektörün bölgede temel sektör olduğuna işaret eder.

6.1 TRB1 Bölgesi Yoğunlaşma-Yerelleşme Katsayısı Analizi (LQ)

TRB1 bölgesinin Yoğunlaşma-Yerelleşme Katsayısı Analizi incelemesinde SGK İstihdam verilerinden yararlanılmıştır. Söz konusu veri seti, Nace.Rev.2 sınıflamasına göre 2012 yılı çalışan sayılarının ilçelere dağılımını içermektedir. Bu analizde, Nace.Rev.2-ikili düzeyde tarım, madencilik, imalat, inşaat, ticaret, ulaştırma, konaklama, eğitim ve sağlık faaliyet kollarına göre TRB1 Bölgesi Yoğunlaşma-Yerelleşme Katsayıları hesaplanmıştır. Buna göre TRB1 bölgesi metal cevherleri madenciliği, balıkçılık ve su ürünleri, bina dışı yapıların inşaatı, ormancılık sektörlerinde ulusal ölçekte yoğunlaşmış olduğu görülmektedir (Tablo 5.2.1, Grafik 6.1).

Bu değerlere göre bölgede bitkisel ve hayvansal üretim faaliyetlerinde istihdam ulusal ölçeğe kıyasla düşük görülmektedir. Bu durum Türkiye genelinde olduğu gibi TRB1 Bölgesi'nde de tarımsal istihdamın kayıt dışı olduğunu göstermekte; ayrıca saha araştırmalarından alınan veriler de tarımda aile işçiliğinin yaygın olduğunu doğrulamaktadır. Bu nedenle bölgenin en önemli ticaret kaynağı bitkisel ve hayvansal üretim faaliyetleri olmasına rağmen yoğunlaşma-yerelleşme katsayısı düşük çıkmaktadır.

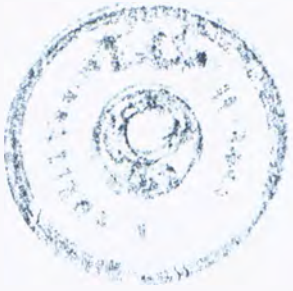
Buna karşın inşaat, bina yapımı vb. sektörlerde yoğunlaşma-yerelleşme katsayısının yüksek olması, bölgede kentleşme, yapılaşma, baraj vs. yapımının ivme kazandığı sonucunu doğrulamaktadır.

Bölgede yoğunlaşma-yerelleşme katsayısı metal cevherleri madenciliği sektöründe 6,7 olarak hesaplanmıştır. Bu değerin TRB1 bölgesinde bu derece yüksek çıkmasında Elazığ'daki yoğun krom çıkarma ve işleme faaliyetlerinin etkisi vardır. Zira Elazığ ilinin yoğunlaşma-yerelleşme katsayısı incelendiğinde metal cevherleri madenciliği 17,6;'lik değerle ilk sırada iken; Malatya ve Bingöl illerinde bu sektörler 1'den küçük değerlere sahiptir. Bu durum daha özelde Elazığ'ın bahse konu sektörlerde ulusal ölçekte rekabetçi olduğunu göstermektedir. Bunun yanı sıra, Malatya ilinde madenciliği destekleyici hizmet faaliyetleri 4,5'lik değerle ilk sıradadır. Bu faaliyet kolu maden arama yöntemleri, sondaj faaliyetlerini içerdiğinden, Hekimhan ve Kuluncak'ta demir cevherine yönelik hız kazanan çalışmaların varlığını

desteklemektedir. Bu durum önümüzdeki dönemde Malatya ilinin de metal cevheri madenciliği sektöründe yoğunlaşacağını göstermektedir.

TRB1 Bölgesinde balıkçılık ve su ürünleri yetiştiriciliği sektörü yoğunlaşma-yerelleşme katsayısı 5,9 olarak hesaplanmıştır. Bu durum Bingöl hariç, diğer illerde yoğun üretimi yapılan ve bölgenin ihracatına büyük katkısı olan alabalık tesislerinin etkisi ile açıklanabilir.

Ancak diğer yandan yoğunlaşma-yerelleşme katsayısı 1'den büyük çıkan her sektörün bölgede rekabetçi olduğu sonucuna ulaştırmadığını unutmamak gerekmektedir.

T.C.
1923

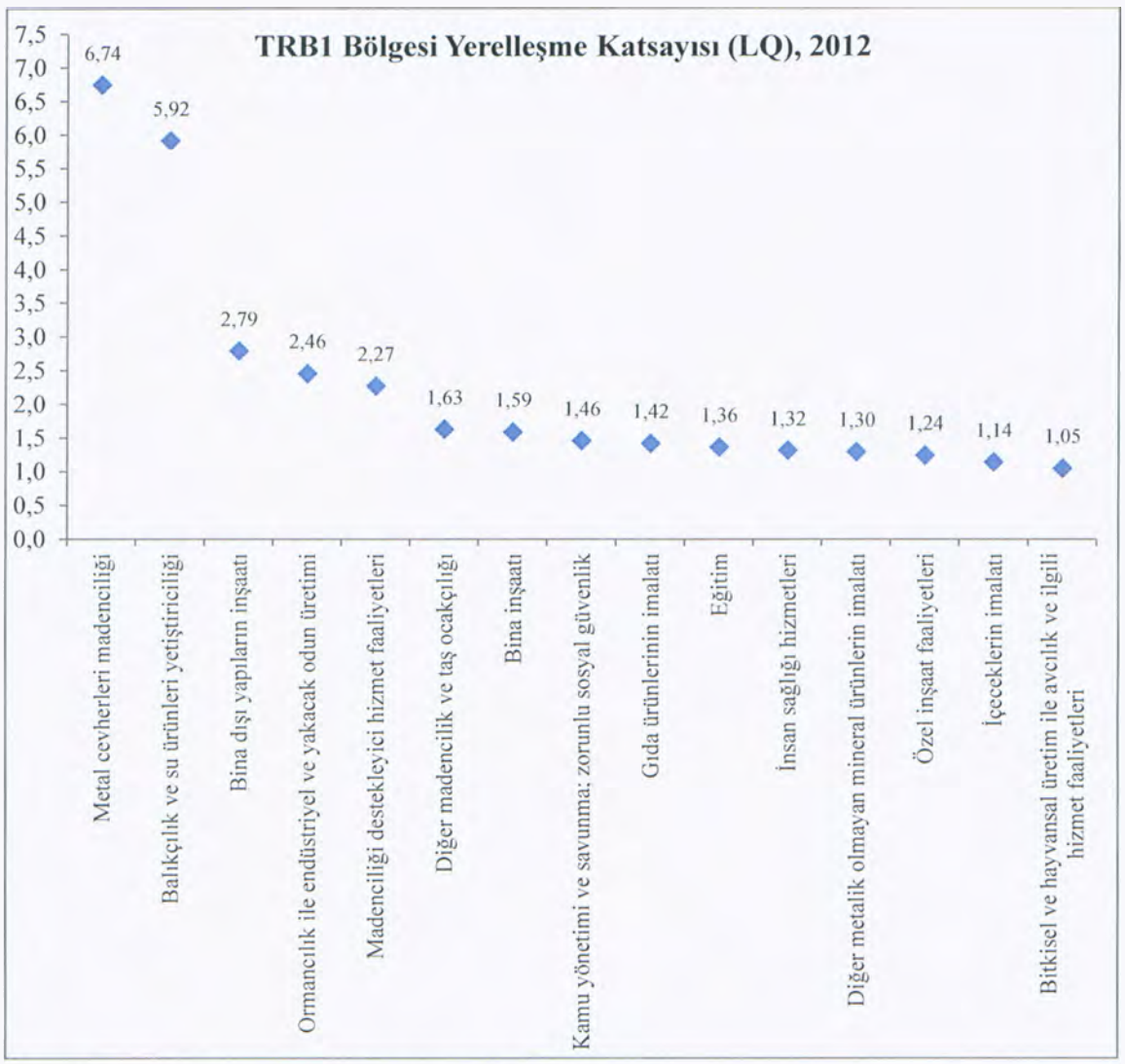
Tablo 6.1.1: TRB1 Bölgesi Nace.Rev.2 Sınıflamasına göre Yoğunlaşma-Yerelleşme Katsayıları (LQ), 2012

Nace.Rev.2 Sınıflaması	LQ
Metal cevherleri madenciliği	6,74
Balıkçılık ve su ürünleri yetiştiriciliği	5,92
Bina dışı yapıların inşaatı	2,79
Ormancılık ile endüstriyel ve yakacak odun üretimi	2,46
Madenciliği destekleyici hizmet faaliyetleri	2,27
Diğer madencilik ve taş ocakçılığı	1,63
Bina inşaatı	1,59
Kamu yönetimi ve savunma; zorunlu sosyal güvenlik	1,46
Gıda ürünlerinin imalatı	1,42
Eğitim	1,36
İnsan sağlığı hizmetleri	1,32
Diğer metalik olmayan mineral ürünlerin imalatı	1,30
Özel inşaat faaliyetleri	1,24
İçeceklerin imalatı	1,14
Bitkisel ve hayvansal üretim ile avcılık ve ilgili hizmet faaliyetleri	1,05
Ham petrol ve doğal gaz çıkarımı	0,95
Tekstil ürünlerinin imalatı	0,95
Giyim eşyalarının imalatı	0,93
Yiyecek ve içecek hizmeti faaliyetleri	0,86
Motorlu kara taşıtlarının ve motosikletlerin toptan ve perakende ticareti ile onarımı	0,84
Perakende ticaret (Motorlu kara taşıtları ve motosikletler hariç)	0,78
Mobilya imalatı	0,71
Kara taşımacılığı ve boru hattı taşımacılığı	0,69
Ağaç, ağaç ürünleri ve mantar ürünleri imalatı (mobilya hariç); saz, saman ve benzeri malzemelerden örülerek yapılan eşyaların imalatı	0,67
Makine ve ekipmanların kurulumu ve onarımı	0,65
Toptan ticaret (Motorlu kara taşıtları ve motosikletler hariç)	0,58
Kauçuk ve plastik ürünlerin imalatı	0,52
Kayıtlı medyanın basılması ve çoğaltılması	0,48
Diğer ulaşım araçlarının imalatı	0,48
Taşımacılık için depolama ve destekleyici faaliyetler	0,41
Bilimsel araştırma ve geliştirme faaliyetleri	0,34
Kimyasalların ve kimyasal ürünlerin imalatı	0,34
Ana metal sanayii	0,32
Kağıt ve kağıt ürünlerinin imalatı	0,31
Başka yerde sınıflandırılmamış makine ve ekipman imalatı	0,27
Konaklama	0,26
Elektrikli teçhizat imalatı	0,26
Fabrikasyon metal ürünleri imalatı (makine ve teçhizat hariç)	0,23
Diğer imalatlar	0,20
Posta ve kurye faaliyetleri	0,19
Kok kömürü ve rafine edilmiş petrol ürünleri imalatı	0,17
Deri ve ilgili ürünlerin imalatı	0,15
Bilgisayarların, elektronik ve optik ürünlerin imalatı	0,14
Motorlu kara taşıtı, treyler (römork) ve yarı treyler (yarı römork) imalatı	0,12
Kömür ve linyit çıkartılması	0,10
Temel eczacılık ürünlerinin ve eczacılığa ilişkin malzemelerin imalatı	0,04
Su yolu taşımacılığı	0,02
Tütün ürünleri imalatı	0,00
Hava yolu taşımacılığı	0,00

Kaynak: *SGK, 2012 verilerinden faydalanılarak hesaplanmıştır.*

***Kaynak**: SGK, 2012 verilerinden faydalanılarak hesaplanmıştır.*

Şekil 6.1. TRB1 Bölgesi Nace.Rev.2 Sınıflamasına göre Yoğunlaşmış Sektörler (LQ), 2012

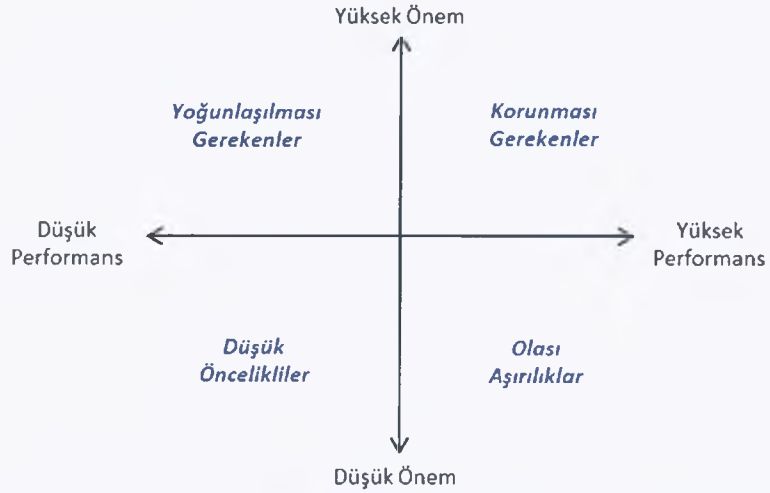
7 ÖNEM – PERFORMANS (BAŞARIM) ANALİZİ

Kentler için stratejilerin kurulacağı ve sınırlı kaynakların kullanılacağı alanların belirlenmesinin bir yolu da, kent sakinlerinin beklenti düzeylerini belirleyerek bu beklentilerin kent tarafından ne derece karşılandığının ölçülmesiyle mümkündür. Söz konusu ölçümün yapılabilmesi ancak katılımcı bir yöntemle mümkün olup, plan hazırlığı sürecinde ilçe ve kurum ziyaretlerinde yapılan ikili görüşmelerde kısmen sağlanmıştır.

Katılımcılığın arttırılması, bölge insanının perspektifinden illerin sorun ve potansiyelinin belirlenmesi amacıyla plan sürecinde bir analiz tekniği olarak Önem-Performans Analizi (ÖPA) kullanılmıştır. ÖPA metodu, kent sakinlerinin seçimleriyle illerin öncelikli alanlarını ve bu alanlardaki yeterlilik düzeyini ortaya koymaktadır. Bu analiz yönteminde ana amaç, iller için belirlenen hususların önem derecelerinin ve bu hususlarda gösterilen başarının katılımcı bakış açısıyla değerlendirilmesidir.

ÖPA ilk olarak Martilla ve James (1977) tarafından pazarlama alanında müşteri memnuniyeti odaklı bir çalışmada kullanılmış; uygulaması basit, kolay yorumlanabilen, görsel bir analiz tekniği olması nedeniyle daha sonra turizm, eğitim, sağlık gibi birçok farklı alanda uygulanan istatistiksel bir yöntem olmuştur. Analizin temeli, incelenen husus veya boyuta ait özelliklerin önemi ile bu özelliklere yönelik başarı algılarının bir matris üzerinde karşılaştırılmasına dayanmaktadır. Her bir özellik için hesaplanan önem ve performans ortalamaları, x-ekseninde performansın ve y-ekseninde önemin yer aldığı bir matris üzerinde gösterilmektedir.

Şekil 7.1. Önem-Performans Matrisi

Önem-performans eksenlerinin kesişmesinden elde edilen 4 bölüm farklı öneriler içerir:

- *Korunması Gerekenler:* Bu bölümde yer alan özellikler değerlendirenler tarafından oldukça önemli görülmektedir. Ayrıca değerlendirenler bu özelliğe dair performansı da yüksek algılamaktadırlar.
- *Yoğunlaşılması Gerekenler:* Bu bölümde yer alan özelliği değerlendirenler önemli görmekte ancak performansını yeterli bulmamaktadır. Yapılması gereken, bu özelliğe dair performans düzeyini arttırmak için çaba göstermektir.
- *Düşük Öncelikliler:* Bu bölümdeki özellikler, değerlendirilenler tarafından önemli görülmemekle birlikte performansı da düşük algılanmaktadır.
- *Olası Aşırılıklar:* Bu bölümdeki özelliklerin performansı yüksek bulunmasına rağmen, değerlendirenler bu özelliklere fazla önem vermemektedir. Bu bölümdekiler için gereğinden fazla kaynak ayrılmaması gerekir.

7.1 TRB1 Bölgesi Önem – Performans (Başarım) Analizi

Bölge Planı'nda ÖPA yöntemi için geliştirilen anket çalışması 3 bölümü içermektedir. İlk bölümde katılımcıların demografik özelliklerinin belirlenmesi için yaş, cinsiyet, eğitim durumları ile ilgili sorular yöneltilmiştir. İkinci bölümde mevcut durum analizi ile saha ziyaretlerinde sorun ve potansiyel olarak karşılaşılan alanlar belirlenerek ÖPA yöntemiyle

değerlendirilecek 23 madde oluşturulmuştur. Bu alanlarda ilin önem/öncelik düzeylerinin belirlenebilmesi için katılımcılardan "1-çok önemsiz, 5-çok önemli"; yine aynı maddeler için yaşadıkları ili ne derece yeterli bulduklarını belirlemek için ise "1-çok başarısız, 5-çok başarılı" aralığında puan vermeleri istenmiştir. Anketin 3. aşamasında ise katılımcılara 20 kelime sunularak 2023'de tasavvur ettikleri bölgeyi tanımlayan en fazla 7 kelime seçmeleri istenmiş bu kelimeler oluşturulan vizyon ifadesinin anahtar kelimeleri olmuştur.

Tablo 7.1.1: ÖPA için Oluşturulan Anket

Bölüm	*Değerlendirilen Hususlar*
Katılımcıların Demografik Özellikleri	İl
	Yaş
	Cinsiyet
	Eğitim
İlin Önem-Performans Alanları	Eğitim Hizmetleri (İlköğretim, Ortaöğretim, Yüksek Öğrenim)
	Yetişmiş İnsan Kaynağı
	Sağlık Hizmetleri
	İş İmkânları ve Gelir Dağılımı
	Göçün Etkilerinin Yönetimi
	Dezavantajlı Gruplara (kadın, engelli, yaşlı..vb.) Yönelik Hizmetler
	Ticari Girişimcilik
	Dış ticaret (İthalat ve İhracat)
	Araştırma-Geliştirme (Ürün Çeşitlendirilmesi, Verimliliğin Arttırılması, Teknolojinin Kullanımı vb.)
	Bilişim – İletişim – Yazılım
	Madencilik (Mermer, Demir, Bakır, Krom vb.)
	Yenilenebilir Enerji (Rüzgâr, Güneş vs.)
	Kültür ve Doğa Turizmi
	Bitkisel Üretim
	Büyükbaş ve Küçükbaş Hayvancılık
	Su Ürünleri (Alabalık, vs.)
	Arıcılık
	Kanatlı Hayvan Yetiştiriciliği
	Afet Yönetimi (Deprem, sel vb.)
	Altyapı ve Belediye Hizmetleri (su, kanalizasyon, arıtma, kent içi ulaşım vb.)
	Ulaştırma (karayolu, havayolu, göl-nehir taşımacılığı, demiryolu, yük ve yolcu taşımacılığı vb.)
	Çevrenin Korunması
	Sanayileşme ve Sanayi Altyapıları (OSB, SS, İŞGEM)
Bölge 2023	Bilgi Toplumu

Vizyon Kelimeleri	İşbirliği kültürüne sahip Cazibe merkezi Doğal Kaynakları korunan Eğitimli Erişilebilir Girişimci Güvenli Katılımcı Kentleşen Kültürel çeşitliliği benimseyen Öncü Refah düzeyi yüksek Rekabetçi Sanayileşen Sosyalleşen Üreten Verimli Yaşanabilir Yenilikçi

Tablo 7.1.1'de içeriği verilen anket 29.04.2013-31.05.2013 tarihleri arasında ajans web sayfasından yayınlanmış ve ankete toplam 583 kişi katılmıştır. Katılımcıların genel profili aşağıdaki tablolarda verilmiştir.

Tablo 7.1.2: Ankete Katılanların İller Bazında Dağılımı

Değerlendirilen İl	Frekans	Yüzde (%)
Malatya	154	26,4
Elazığ	328	56,3
Bingöl	62	10,6
Tunceli	39	6,7
Toplam	*583*	*100*

Ankete en yoğun katılımın olduğu il Elazığ'dır. Elazığ'ı sırasıyla Malatya ve Bingöl izlemiş, Tunceli ise 39 kişi ile oldukça düşük bir katılım göstermiştir. Ankete katılanların 20-74 yaş aralığında olduğu görülmüş, %70'lik bir oranın 25-44 yaş aralığında yoğunlaştığı belirlenmiştir. Ayrıca katılımcıların %88 gibi oldukça yüksek bir oranının lisans ve yüksek lisans düzeyinde eğitimli olduğu ve katılımcıların yalnızca 4'te 1'inin kadın olduğu anket sonuçlarında görülmüştür.

Tablo 7.1.3: Ankete katılanların yaşı

Yaş grupları	Frekans	Yüzde (%)
15 ve altı	0	0
15-19	0	0
20-24	44	7,5
25-29	106	18,2
30-34	127	21,8
35-39	84	14,4
40-44	93	16
45-49	57	9,8
50-54	47	8
55-59	19	3,2
60-64	5	0,9
65-69	0	0
70-74	1	0,2
75 ve üzeri	0	0
Toplam	*583*	*100*

Tablo 7.1.4: Katılımcıların Cinsiyeti

Cinsiyet	Frekans	Yüzde (%)
Kadın	144	24,7
Erkek	439	75,3
Toplam	*583*	*100*

Tablo 7.1.5: Katılımcıların Eğitim Düzeyi

Eğitim Düzeyi	Frekans	Yüzde (%)
İlkokul	4	0,7
Ortaokul	4	0,7
Lise	36	6,1
Lisans	405	69,5
Yüksek Lisans	107	18,4
Doktora	27	4,6
Toplam	*583*	*100*

Önem-Performans Analizi bölümünde katılımcıların il bazlı değerlendirmede bulunmaları istenmiştir. Sosyal, ekonomi ve kentsel yapı alanlarında derlenen 23 maddenin her biri için katılımcılardan "il için ne kadar önemli" ve "iliniz ne kadar başarılı" soruları yöneltilerek ilin önceliklerini ve başarı düzeylerini 5 üzerinden puanlamaları istenmiştir.

Bu bağlamda, Malatya ilini değerlendirmek üzere ankete katılan 154 kişi önem düzeyi en yüksek 3 alanı Altyapı-Belediye Hizmetleri (ort: 4,75), Eğitim Hizmetleri (ort: 4,71), Yetişmiş İnsan Kaynağı (ort: 4,69) olarak belirlemiş; il için önem düzeyi en düşük alanları ise Kanatlı Hayvan Yetiştiriciliği (ort: 3,69), Arıcılık (ort: 3,70) ve Su Ürünleri (ort: 3,80) olarak görmüştür.

Malatya ilinin söz konusu alanlarda başarı düzeyi dikkate alındığında ise katılımcılar en başarılı buldukları 3 alanı Sağlık Hizmetleri (ort: 3,49), Kanatlı Hayvan Yetiştiriciliği (ort: 3,22), Su Ürünleri (ort: 3,01) olarak belirlerken; başarı düzeyi en düşük alanları ise Yenilenebilir Enerji (ort: 1,97), Araştırma-Geliştirme (ort: 2,23) ve Göç Etkilerinin Yönetimi (ort: 2,30) olarak görmüştür.

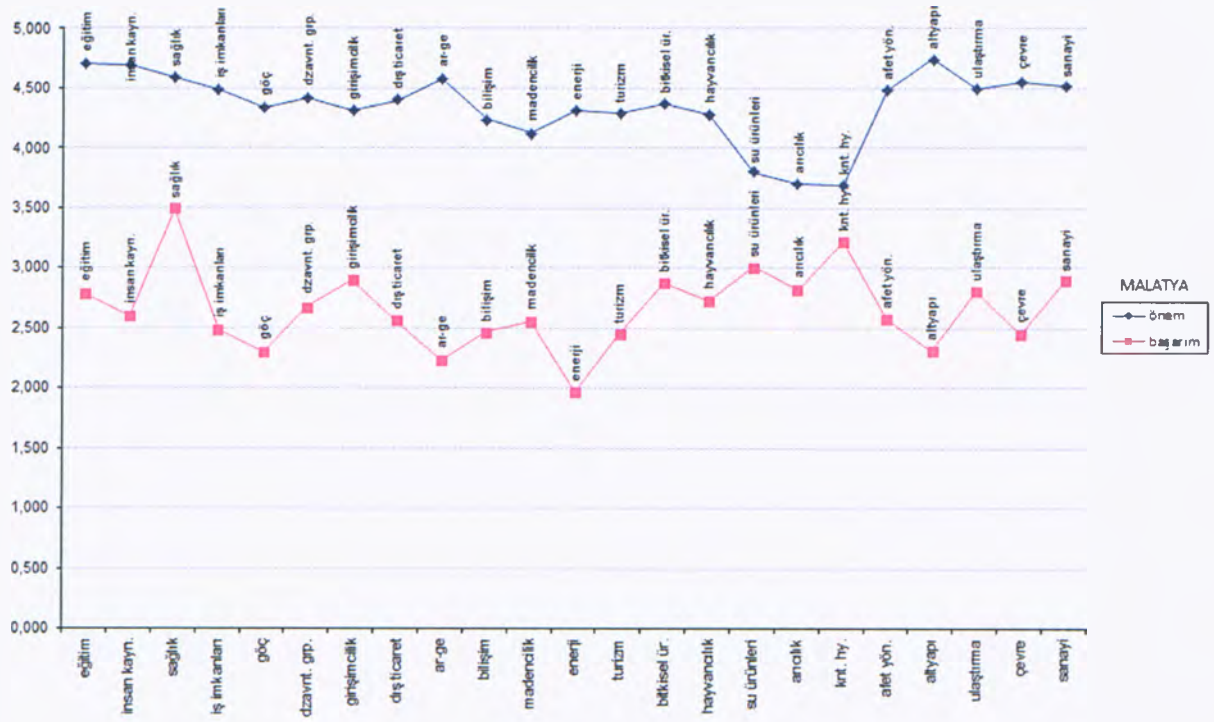

Tablo 7.1.6: Malatya İli için Önem ve Başarı Ortalamaları

No	Değerlendirilen Alan	Önem Düzeyi		Performans Düzeyi		T-test	
		Ortalama	Std.Sapma	Ortalama	Std.Sapma	t	sig
1	Eğitim Hizmetleri	4,710	0,683	2,790	0,870	22,428	,000
2	Yetişmiş İnsan Kaynağı	4,690	0,680	2,600	0,897	21,343	,000
3	Sağlık Hizmetleri	4,590	0,772	3,490	0,873	12,367	,000
4	İş İmkânları ve Gelir Dağılımı	4,490	0,769	2,490	0,873	20,492	,000
5	Göçün Etkilerinin Yönetimi	4,340	0,827	2,300	0,901	18,290	,000
6	Dezav. Gruplara Yönelik Hizmetler	4,420	0,876	2,680	1,033	15,414	,000
7	Ticari Girişimcilik	4,310	0,796	2,900	0,854	16,156	,000
8	Dış Ticaret	4,400	0,910	2,560	0,915	18,325	,000
9	Araştırma-Geliştirme	4,580	0,773	2,230	0,941	22,418	,000
10	Bilişim – İletişim – Yazılım	4,240	0,886	2,470	0,958	16,273	,000
11	Madencilik	4,130	0,975	2,550	0,801	15,456	,000
12	Yenilenebilir Enerji	4,310	0,945	1,970	0,910	19,740	,000
13	Kültür ve Doğa Turizmi	4,290	0,758	2,450	0,886	17,807	,000
14	Bitkisel Üretim	4,370	0,775	2,880	1,035	14,843	,000
15	Büyükbaş- Küçükbaş Hayvancılık	4,280	0,754	2,730	0,794	16,594	,000
16	Su Ürünleri	3,800	0,917	3,010	0,852	8,101	,000
17	Arıcılık	3,700	0,991	2,820	0,718	9,357	,000
18	Kanatlı Hayvan Yetiştiriciliği	3,690	0,904	3,220	0,778	5,404	,000
19	Afet Yönetimi	4,490	0,865	2,580	0,898	19,724	,000
20	Altyapı ve Belediye Hizmetleri	4,750	0,611	2,310	1,110	21,858	,000
21	Ulaştırma	4,500	0,778	2,810	1,077	15,741	,000
22	Çevrenin Korunması	4,560	0,740	2,450	1,017	19,390	,000
23	Sanayileşme ve Sanayi Altyapıları	4,520	0,743	2,900	0,876	17,710	,000

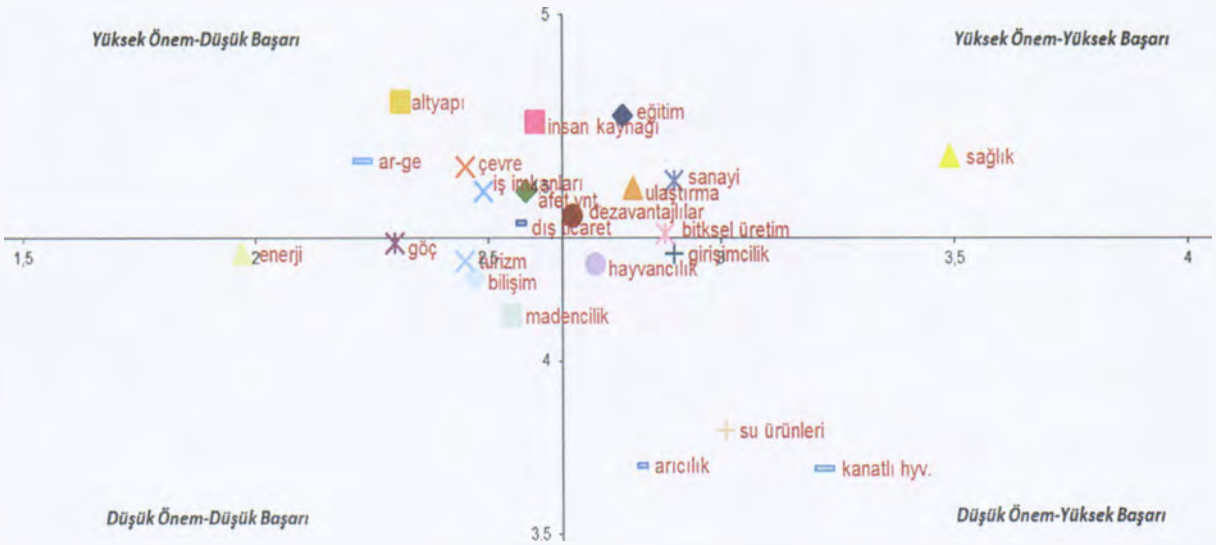
Önem ve performans seviyeleri karşılaştırıldığında değerlendirilen 23 alanın tümünde negatif performans boşluğu olduğu; başka bir deyişle, katılımcıların perspektifinden Malatya ilinin bu alanlarda atfedilen önem düzeyine erişecek ölçüde başarı gösteremediği görülmüştür. T-test sonucunda önem ortalamaları ile başarı ortalamaları arasındaki farklılık tüm alanlar için istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur.

Şekil 7.2. Malatya için Önem ve Performans Seviyeleri Grafiği

Önem ve performans skorlarının görsel bir özeti olan yukarıdaki çizgi grafik, 23 maddenin tümünde belirlenen negatif performans boşluğunu göstermektedir. Önem ortalaması ile performans ortalaması arasındaki boşluğun kısmen azaldığı Sağlık Hizmetleri, Su ürünleri, Arıcılık, Kanatlı Hayvan Yetiştiriciliği gibi alanlarda performansın yükseldiği ve/veya atfedilen önem düzeyinin düşük olduğu yorumu yapılabilir.

Şekil 7.3. Malatya ili ÖPA Matrisi

Yukarıda yer alan ÖPA matrisine göre Malatya ili için;

- *Korunması Gerekenler:* Sağlık Hizmetleri, Eğitim Hizmetleri, Bitkisel Üretim, Ulaştırma, Sanayileşme ve Sanayi Altyapısı, Dezavantajlı Gruplara Yönelik Hizmetler
- *Yoğunlaşılması Gerekenler:* Altyapı ve Belediye Hizmetleri, Yetişmiş İnsan Kaynağı, Dış Ticaret, Afet Yönetimi, Çevrenin Korunması, Araştırma-Geliştirme, İş İmkânları ve Gelir Dağılımı
- *Düşük Öncelikliler*: Kültür ve Doğa Turizmi, Madencilik, Bilişim-İletişim-Yazılım, Yenilenebilir Enerji, Göç Etkilerinin Yönetimi
- *Olası Aşırılıklar*: Ticari Girişimcilik, Büyükbaş-Küçükbaş Hayvancılık, Su Ürünleri, Kanatlı Hayvan Yetiştiriciliği, Arıcılık

Elazığ ilini değerlendirmek üzere ankete katılan 328 kişi Elazığ için en önemli 3 alanı Eğitim Hizmetleri (ort: 4,78), Sağlık Hizmetleri (ort: 4,73), Yetişmiş İnsan Kaynağı (ort: 4,68) olarak değerlendirmiş; önem düzeyi en düşük alanları ise Kanatlı Hayvan Yetiştiriciliği (ort: 3,84), Arıcılık (ort: 4,00), Yenilenebilir Enerji (ort: 4,27) olarak belirlemiştir.

23 alanda Elazığ'ın başarı düzeyi değerlendirildiğinde ise en başarılı bulunan hususlar Sağlık Hizmetleri (ort: 3,44), Su Ürünleri (ort: 3,34) ve Madencilik (ort: 3,10) olmuştur. İlin başarı

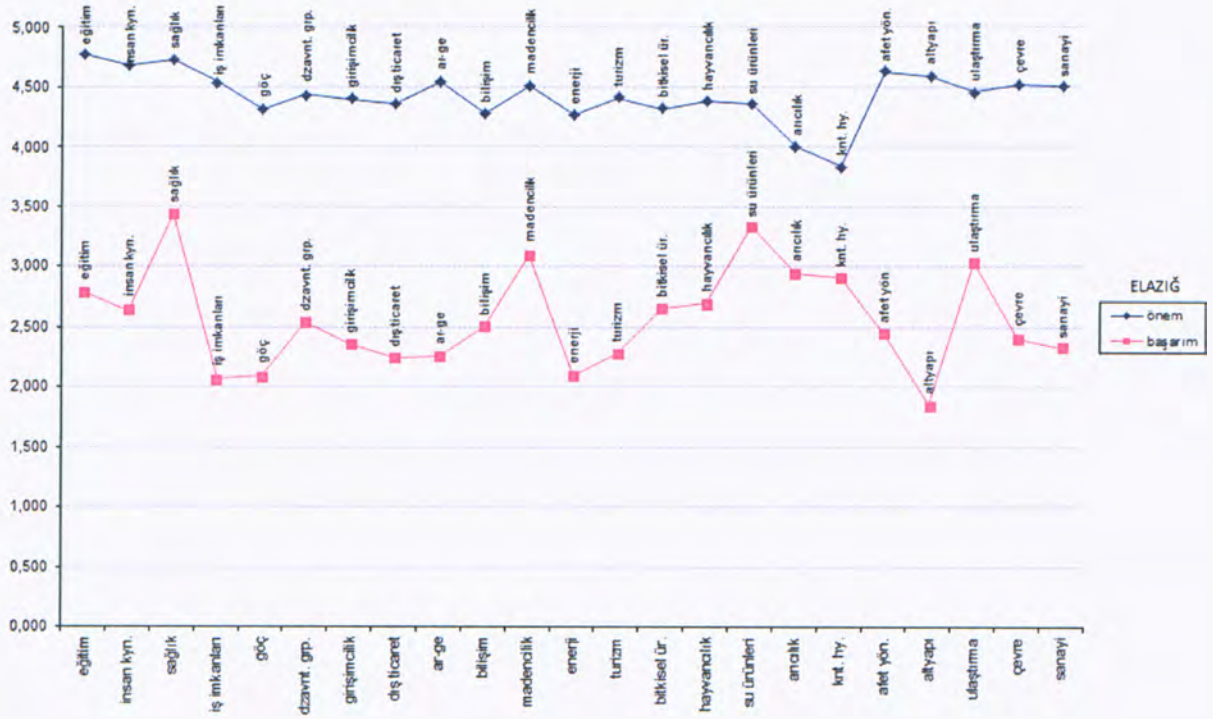
düzeyinin en düşük bulunduğu alanlar Altyapı ve Belediye Hizmetleri (ort: 1,85), İş İmkânları ve Gelir Dağılımı (ort: 2,07) ile Göç Etkilerinin Yönetimi (ort: 2,09) olarak belirlenmiştir.

Önem ve performans seviyeleri karşılaştırıldığında katılımcıların Elazığ ilini belirlenen 23 alana atfedilen önem düzeyine erişecek düzeyde başarılı bulmadığı görülmüştür. T-test sonucunda önem ortalamaları ile başarı ortalamaları arasındaki farklılık tüm alanlar için istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur.

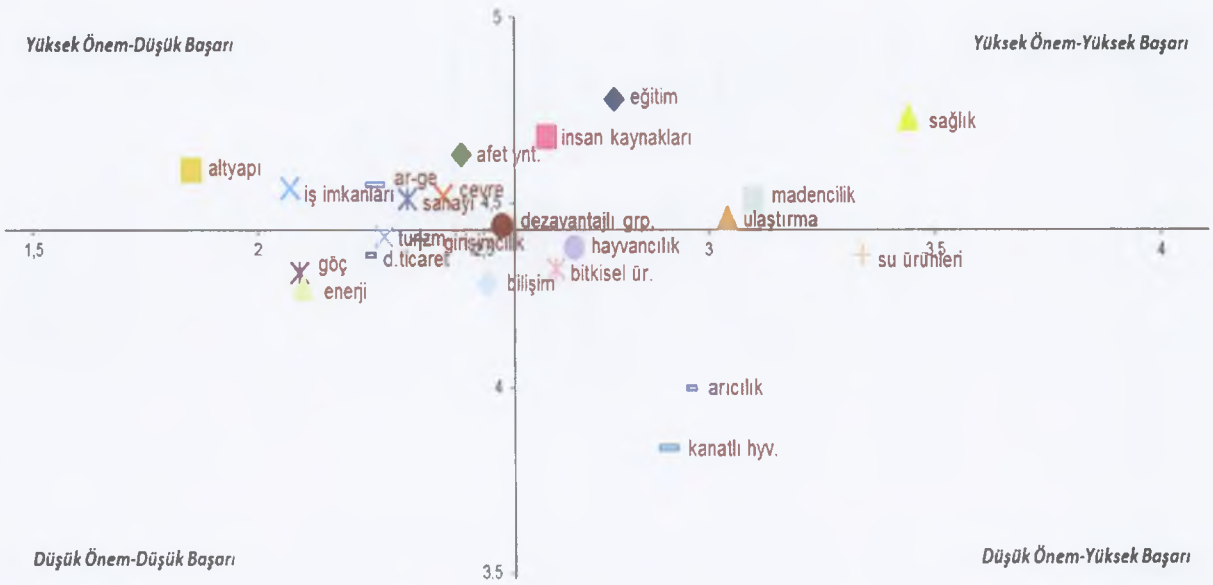
Tablo 7.1.7: Elazığ İli için Önem ve Başarı Ortalamaları

No	Değerlendirilen Alan	Önem Düzeyi		Performans Düzeyi		T-test	
		Ortalama	Std.Sap.	Ortalama	Std.Sapma	t	Sig.
1	Eğitim Hizmetleri	4,780	0,515	2,790	0,977	31,168	,000
2	Yetişmiş İnsan Kaynağı	4,680	0,630	2,640	0,927	31,655	,000
3	Sağlık Hizmetleri	4,730	0,599	3,440	0,994	20,644	,000
4	İş İmkânları ve Gelir Dağılımı	4,540	0,834	2,070	0,858	35,341	,000
5	Göçün Etkilerinin Yönetimi	4,310	0,824	2,090	0,834	30,023	,000
6	Dezav.Gruplara Yönelik Hizmetler	4,440	0,829	2,540	0,967	26,790	,000
7	Ticari Girişimcilik	4,400	0,833	2,360	0,901	27,840	,000
8	Dış ticaret	4,360	0,819	2,240	0,796	31,748	,000
9	Araştırma-Geliştirme	4,550	0,720	2,260	0,893	32,165	,000
10	Bilişim – İletişim – Yazılım	4,280	0,851	2,510	0,929	24,008	,000
11	Madencilik	4,510	0,686	3,100	1,059	20,088	,000
12	Yenilenebilir Enerji	4,270	0,958	2,100	0,928	25,798	,000
13	Kültür ve Doğa Turizmi	4,410	0,732	2,280	0,965	29,941	,000
14	Bitkisel Üretim	4,320	0,774	2,660	0,921	23,517	,000
15	Büyükbaş-Küçükbaş Hayvancılık	4,380	0,706	2,700	0,939	24,031	,000
16	Su Ürünleri	4,360	0,765	3,340	0,954	16,677	,000
17	Arıcılık	4,000	0,796	2,950	0,756	17,240	,000
18	Kanatlı Hayvan Yetiştiriciliği	3,840	0,915	2,910	0,825	15,513	,000
19	Afet Yönetimi	4,630	0,794	2,450	1,006	30,425	,000
20	Altyapı ve Belediye Hizmetleri	4,590	0,924	1,850	0,941	35,792	,000
21	Ulaştırma	4,460	0,781	3,040	1,066	20,409	,000
22	Çevrenin Korunması	4,520	0,797	2,410	1,010	27,417	,000
23	Sanayileşme ve Sanayi Altyapıları	4,510	0,762	2,330	0,875	31,915	,000

Şekil 7.4. Elazığ için Önem ve Performans Seviyeleri Grafiği

Yukarıdaki çizgi grafikte 23 maddenin tamamında negatif performans boşluğu olduğu görülmektedir. Önem ortalaması ile performans ortalaması arasındaki boşluğun kısmen azaldığı Sağlık Hizmetleri, Madencilik, Su ürünleri, Arıcılık, Kanatlı Hayvan Yetiştiriciliği, Ulaştırma gibi alanlarda performansın yükseldiği ve/veya atfedilen önem düzeyinin düşük olduğu yorumu yapılabilir. Aradaki boşluğun görece fazla olduğu alanlar yoğunlaşılması gereken, il için kritik alanlardır.

Şekil 7.5. Elazığ ili ÖPA Matrisi

ÖPA matrisine göre Elazığ ili için;

- *Korunması Gerekenler:* Sağlık Hizmetleri, Madencilik, Eğitim Hizmetleri, Ulaştırma, Yetişmiş İnsan Kaynağı
- *Yoğunlaşılması Gerekenler:* Altyapı ve Belediye Hizmetleri, Sanayileşme ve Sanayi Altyapısı, Dezavantajlı Gruplara Yönelik Hizmetler, Afet Yönetimi, Çevrenin Korunması, Araştırma-Geliştirme, İş İmkânları ve Gelir Dağılımı
- *Düşük Öncelikliler*: Kültür ve Doğa Turizmi, Bilişim-İletişim-Yazılım, Yenilenebilir Enerji, Göç Etkilerinin Yönetimi, Dış Ticaret, Ticari Girişimcilik
- *Olası Aşırılıklar*: Bitkisel Üretim, Büyükbaş-Küçükbaş Hayvancılık, Su Ürünleri, Kanatlı Hayvan Yetiştiriciliği, Arıcılık

ÖPA'da Bingöl'ü değerlendiren 62 katılımcı il için önemli buldukları 3 alanı Eğitim Hizmetleri (ort: 4,89), Arıcılık (ort: 4,73), Yetişmiş İnsan Kaynağı (ort: 4,71) olarak görmüş; Kanatlı Hayvan Yetiştiriciliğini (ort: 3,68), Su Ürünlerini (ort: 3,74) ve Dış Ticareti (ort: 4,02) ise il için öncelikli olmayan alanlar olarak belirlemişlerdir.

Bingöl ili için başarı düzeyinin en yüksek bulunduğu alanlar Arıcılık (ort: 2,89), Büyükbaş-Küçükbaş Hayvancılık (ort: 2,52), Dezavantajlı Gruplara Yönelik Hizmetler (ort: 2,45) olarak

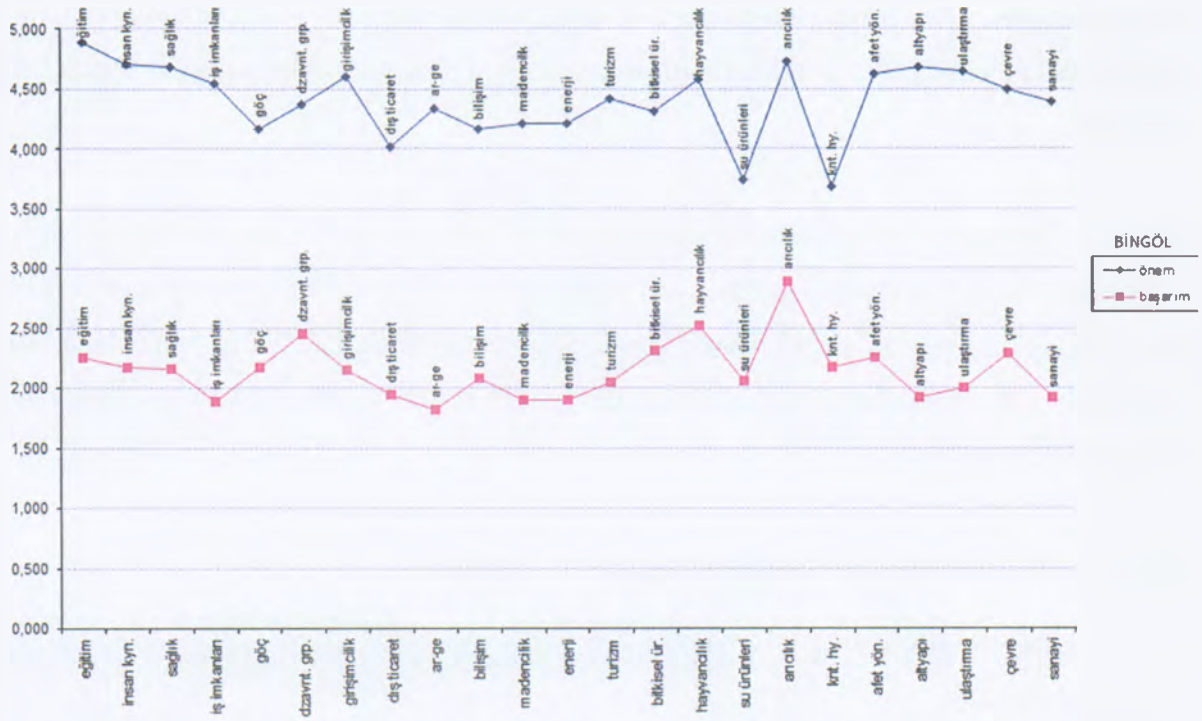
değerlendirilmiş; Araştırma-Geliştirme (ort: 1,82), İş İmkânları ve Gelir Dağılımı (ort: 1,89), Yenilenebilir Enerji (ort: 1,90) ise ilin başarı düzeyinin en düşük olduğu alanlar olarak tespit edilmiştir.

Önem ve performans seviyeleri kıyaslandığında değerlendirilen 23 alanın tümünde negatif performans boşluğu olduğu, katılımcıların perspektifinden Bingöl ilinin bu alanlara atfedilen önem düzeyine erişecek ölçüde başarı gösteremediği görülmüştür. T-test sonucunda önem ortalamaları ile başarı ortalamaları arasındaki farklılık tüm alanlar için istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur

Tablo 7.1.8: Bingöl İli için Önem ve Başarı Ortalamaları

No	Değerlendirilen Alan	Önem Düzeyi		Performans Düzeyi		T-test	
		Ortalama	Std.Sapma	Ortalama	Std.Sapma	t	Sig.
1	Eğitim Hizmetleri	4,890	0,367	2,260	0,848	22,321	,000
2	Yetişmiş İnsan Kaynağı	4,710	0,797	2,180	0,779	19,553	,000
3	Sağlık Hizmetleri	4,680	0,719	2,160	0,927	16,358	,000
4	İş İmkânları ve Gelir Dağılımı	4,550	0,717	1,890	0,812	17,074	,000
5	Göçün Etkilerinin Yönetimi	4,160	0,814	2,180	0,967	10,913	,000
6	Dezav. Gruplara Yönelik Hizmetler	4,370	0,707	2,450	0,953	10,931	,000
7	Ticari Girişimcilik	4,600	0,557	2,150	0,765	18,104	,000
8	Dış ticaret	4,020	0,983	1,950	0,777	10,517	,000
9	Araştırma-Geliştirme	4,340	0,809	1,820	0,779	15,835	,000
10	Bilişim – İletişim – Yazılım	4,160	0,891	2,080	0,946	11,197	,000
11	Madencilik	4,210	0,943	1,900	0,918	11,173	,000
12	Yenilenebilir Enerji	4,210	0,926	1,900	0,936	13,217	,000
13	Kültür ve Doğa Turizmi	4,420	0,691	2,050	0,838	14,846	,000
14	Bitkisel Üretim	4,320	0,805	2,310	0,822	13,294	,000
15	Büyükbaş-Küçükbaş Hayvancılık	4,580	0,691	2,520	0,936	12,976	,000
16	Su Ürünleri	3,740	1,023	2,060	0,787	8,994	,000
17	Arıcılık	4,730	0,518	2,890	0,943	13,674	,000
18	Kanatlı Hayvan Yetiştiriciliği	3,680	0,988	2,180	0,736	8,815	,000
19	Afet Yönetimi	4,630	0,834	2,260	0,922	15,163	,000
20	Altyapı ve Belediye Hizmetleri	4,680	0,805	1,920	0,874	16,683	,000
21	Ulaştırma	4,650	0,575	2,000	0,868	17,729	,000
22	Çevrenin Korunması	4,500	0,763	2,290	0,876	13,996	,000
23	Sanayileşme ve Sanayi Altyapıları	4,390	0,894	1,920	1,029	13,550	,000

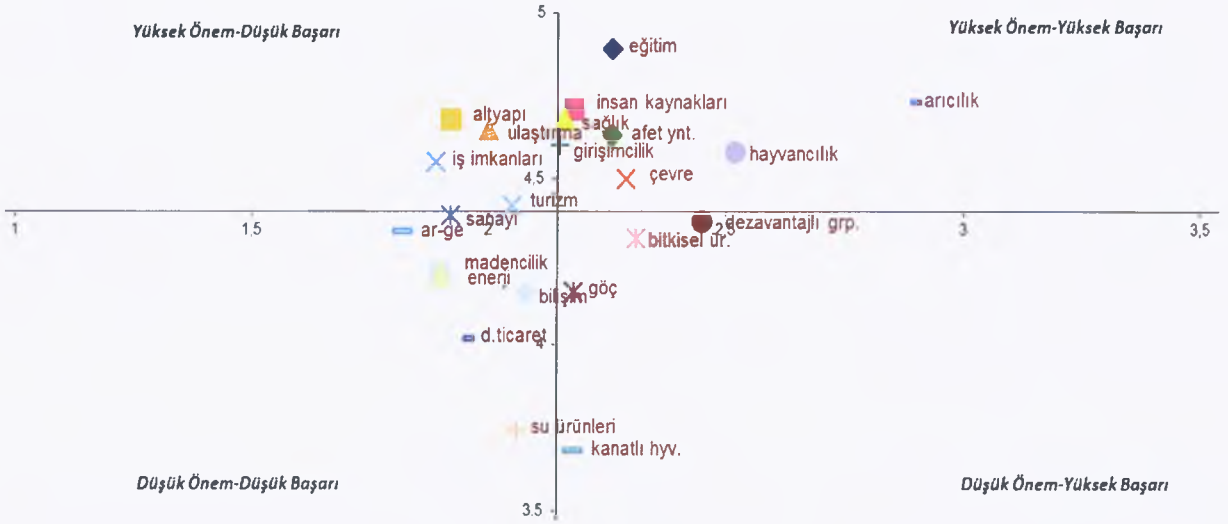

Şekil 7.6. Bingöl için Önem ve Performans Seviyeleri Grafiği

Yukarıdaki çizgi grafikte diğer illerde olduğu gibi 23 maddenin tamamında negatif performans boşluğu olduğu görülmektedir. Önem ortalaması ile performans ortalaması arasındaki boşluğun kısmen azaldığı Göç Etkilerinin Yönetimi, Dezavantajlı Gruplara Yönelik Hizmetler, Su ürünleri, Arıcılık, Kanatlı Hayvan Yetiştiriciliği gibi alanlarda performansın yükseldiği ve/veya atfedilen önem düzeyinin düştüğü yorumu yapılabilir.

T.C. KALKINMA BAKANLIĞI 1923

Şekil 7.7. Bingöl ili ÖPA Matrisi

ÖPA matrisine göre Bingöl ili için;

- *Korunması Gerekenler:* Sağlık Hizmetleri, Eğitim Hizmetleri, Arıcılık, Büyükbaş-Küçükbaş Hayvancılık, Çevrenin Korunması, Ticari Girişimcilik, Afet Yönetimi, Yetişmiş İnsan Kaynağı
- *Yoğunlaşılması Gerekenler:* Altyapı ve Belediye Hizmetleri, Kültür ve Doğa Turizmi, Ulaştırma, İş İmkânları ve Gelir Dağılımı
- *Düşük Öncelikliler*: Sanayileşme ve Sanayi Altyapısı, Madencilik, Araştırma-Geliştirme, Bilişim-İletişim-Yazılım, Yenilenebilir Enerji, Dış Ticaret, Su Ürünleri
- *Olası Aşırılıklar*: Bitkisel Üretim, Kanatlı Hayvan Yetiştiriciliği, Dezavantajlı Gruplara Yönelik Hizmetler, Göç Etkilerinin Yönetimi

39 kişiyle en düşük katılımın olduğu il Tunceli'de ise öncelikli ve önemli görülen 3 alan Turizm (ort: 4,92), Eğitim Hizmetleri (ort: 4,87) ve Çevrenin Korunması (ort: 4,85) olarak değerlendirilmiş; Kanatlı Hayvan Yetiştiriciliği (ort: 3,67), Madencilik (ort: 3,67) ve Bilişim-İletişim-Yazılım (ort: 3,87) ise Tunceli için öncelikli bulunmamıştır.

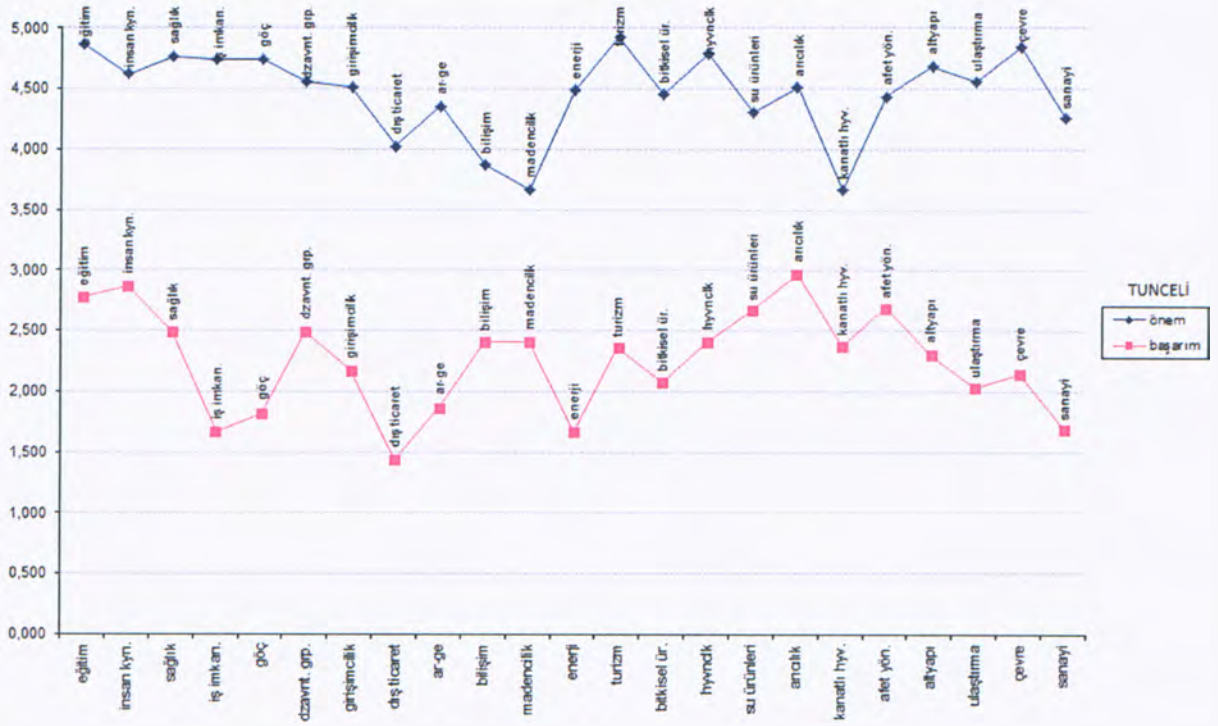
İlin başarılı bulunan alanlarına bakıldığında Arıcılık (ort: 2,97), Yetişmiş İnsan Kaynağı (ort: 2,87) ve Eğitim Hizmetleri (ort: 2,77) öne çıkarken; Dış Ticaret (ort: 1,44), Yenilenebilir

Enerji (ort: 1,67), İş İmkânları ve Gelir Dağılımı (ort: 1,67) Tunceli için başarı düzeyi en düşük 3 alan olarak belirlenmiştir.

Önem ve performans seviyeleri kıyaslandığında katılımcıların Tunceli ilinin belirlenen 23 alandaki performansını, atfedilen önem düzeyine erişecek düzeyde yeterli bulmadığı görülmüştür. T-test sonucunda önem ortalamaları ile başarı ortalamaları arasındaki farklılık tüm alanlar için istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur.

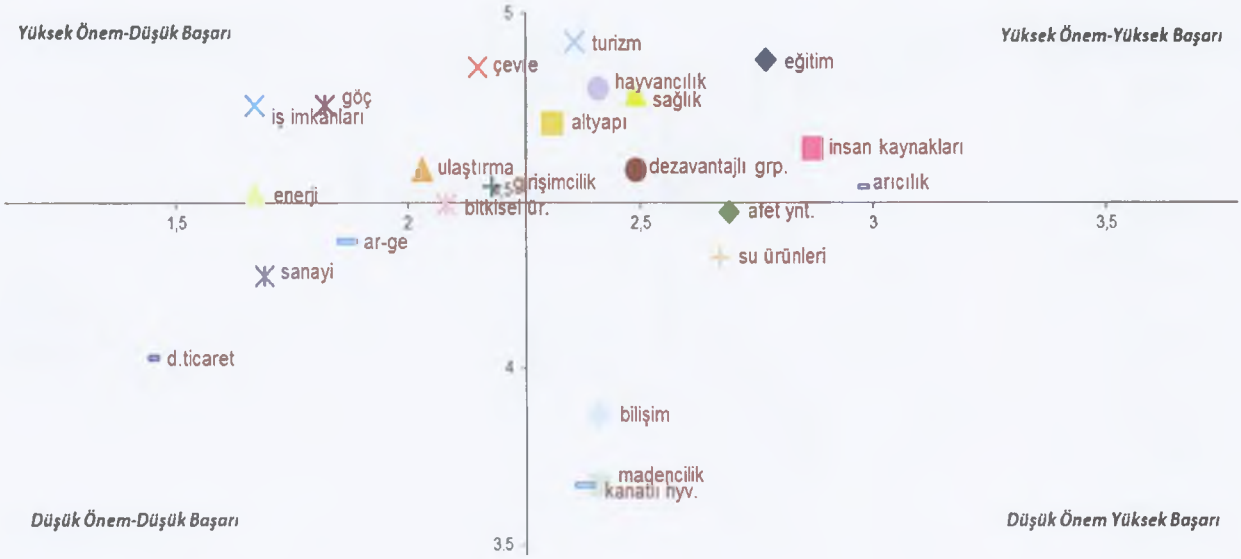
Tablo 7.1.9: Tunceli İli için Önem ve Başarı Ortalamaları

No	Değerlendirilen Alan	Önem Düzeyi		Performans Düzeyi		T-test	
		Ortalama	Std.Sapma	Ortalama	Std.Sapma	t	Sig.
1	Eğitim Hizmetleri	4,870	0,409	2,770	0,902	13,568	,000
2	Yetişmiş İnsan Kaynağı	4,620	0,544	2,870	0,951	11,608	,000
3	Sağlık Hizmetleri	4,770	0,485	2,490	1,023	11,546	,000
4	İş İmkânları ve Gelir Dağılımı	4,740	0,442	1,670	0,838	16,624	,000
5	Göçün Etkilerinin Yönetimi	4,740	0,498	1,820	1,023	13,376	,000
6	Dezav. Gruplara Yönelik Hizmetler	4,560	0,552	2,490	0,997	10,092	,000
7	Ticari Girişimcilik	4,510	0,556	2,180	0,942	11,533	,000
8	Dış ticaret	4,030	1,013	1,440	0,598	11,964	,000
9	Araştırma-Geliştirme	4,360	0,778	1,870	0,801	11,465	,000
10	Bilişim – İletişim – Yazılım	3,870	1,005	2,410	0,818	6,008	,000
11	Madencilik	3,670	1,108	2,410	0,818	5,360	,000
12	Yenilenebilir Enerji	4,490	0,683	1,670	0,927	12,159	,000
13	Kültür ve Doğa Turizmi	4,920	0,270	2,360	1,203	13,007	,000
14	Bitkisel Üretim	4,460	0,720	2,080	0,870	12,135	,000
15	Büyükbaş-Küçükbaş Hayvancılık	4,790	0,469	2,410	0,910	14,297	,000
16	Su Ürünleri	4,310	0,766	2,670	0,838	7,837	,000
17	Arıcılık	4,510	0,644	2,970	0,811	9,913	,000
18	Kanatlı Hayvan Yetiştiriciliği	3,670	0,838	2,380	0,711	5,990	,000
19	Afet Yönetimi	4,440	0,680	2,690	0,832	8,857	,000
20	Altyapı ve Belediye Hizmetleri	4,690	0,468	2,310	1,080	12,352	,000
21	Ulaştırma	4,560	0,598	2,030	0,986	11,706	,000
22	Çevrenin Korunması	4,850	0,432	2,150	1,182	11,712	,000
23	Sanayileşme ve Sanayi Altyapıları	4,260	0,966	1,690	0,694	11,833	,000

Şekil 7.8. Tunceli için Önem ve Performans Seviyeleri Grafiği

Tunceli ilinin çizgi grafiğinde 23 maddenin tamamında negatif performans boşluğu olduğu görülmektedir. Önem ortalaması ile performans ortalaması arasındaki boşluğun kısmen azaldığı Bilişim-İletişim-Yazılım, Madencilik, Su ürünleri, Arıcılık, Kanatlı Hayvan Yetiştiriciliği gibi alanlarda başarı düzeyinin yükseldiği ve/veya atfedilen önem düzeyinin düşük olduğu yorumu yapılabilir. Aradaki boşluğun görece fazla olduğu alanlar yoğunlaşılması gereken alanlardır.

Şekil 7.9. Tunceli ili ÖPA Matrisi

ÖPA matrisine göre Tunceli ili için;

- *Korunması Gerekenler:* Sağlık Hizmetleri, Eğitim Hizmetleri, Arıcılık, Büyükbaş-Küçükbaş Hayvancılık, Yetişmiş İnsan Kaynağı, Dezavantajlı Gruplara Yönelik Hizmetler, Kültür ve Doğa Turizmi, Altyapı ve Belediye Hizmetleri,
- *Yoğunlaşılması Gerekenler:* Çevrenin Korunması, Ticari Girişimcilik, Ulaştırma, Göç Etkilerinin Yönetimi, İş İmkânları ve Gelir Dağılımı, Yenilenebilir Enerji,
- *Düşük Öncelikliler*: Sanayileşme ve Sanayi Altyapısı, Bitkisel Üretim, Araştırma-Geliştirme, Dış Ticaret
- *Olası Aşırılıklar*: Kanatlı Hayvan Yetiştiriciliği, Madencilik, Bilişim-İletişim-Yazılım, Su Ürünleri, Afet Yönetimi

ÖPA sonuçlarına göre 4 il bazında bazı ortak çıkarımlara ulaşılabilir. Sağlık ve Eğitim Hizmetleri 4 il için de önem ve başarı düzeyi yüksek kabul edilerek *"korunması gerekenler"* arasında değerlendirilmiştir. Ulaştırma ise Malatya ve Elazığ illeri için *"korunması gerekenler"* arasında iken, Bingöl ve Tunceli illeri için yeterli başarı düzeyinde olmadığı düşünülerek *"yoğunlaşılması gerekenler"* arasında yer almıştır. Altyapı ve Belediye Hizmetleri Tunceli hariç 3 ilde, Çevrenin Korunması ise Bingöl haricindeki 3 ilde *"yoğunlaşılması gerekenler"* arasında görülmüş; 4 il için de yüksek öneme sahip olmasına

rağmen yeterli performansın sergilenemediği *"yoğunlaşılması gereken"* ortak alan İş İmkânları ve Gelir Dağılımı olmuştur. Malatya ve Elazığ illeri, Tunceli ve Bingöl illerinin aksine Sanayileşme ve Sanayi Altyapısı'nı önemli bulurken buna bağlı olarak Araştırma-Geliştirme'yi de *"yoğunlaşılması gerekenler"* arasında görmüştür. Benzer şekilde Tunceli ve Bingöl illeri, Malatya ve Elazığ illerinden farklı olarak Büyükbaş-Küçükbaş Hayvancılık ve Arıcılık alanlarının öncelikli olduğunu düşünürken, 4 ilimiz de Su Ürünleri ve Kanatlı Hayvan Yetiştiriciliği'ni öncelikli/önemli bulmamıştır. Bitkisel Üretim yalnız Malatya'da, Madencilik yalnız Elazığ'da, Kültür ve Doğa Turizmi ise yalnız Tunceli ilinde yüksek önem ve başarı düzeyinde görülerek *"korunması gerekenler"* arasında yer almıştır.

Anketin son bölümünde ise katılımcılara 20 kelime sunularak 2023'de yaşamak istedikleri bölgeyi tanımlayan en fazla 7 kelime seçmeleri istenmiştir. Kelimeler ve seçilme oranları aşağıdaki tabloda yer almaktadır.

Tablo 7.1.10: Bölge 2023 Vizyon Kelimeleri

No	Vizyon Kelimeleri	Frekans	Yüzde (%)
1	Üreten	202	9,91
2	Yaşanılabilir	185	9,07
3	Eğitimli	176	8,63
4	Refah Düzeyi Yüksek	168	8,24
5	Girişimci	160	7,85
6	Güvenli	151	7,41
7	Bilgi Toplumu	141	6,92
8	Doğal Kaynakları Korunan	139	6,82
9	Cazibe Merkezi	137	6,72
10	Sanayileşen	111	5,44
11	Yenilikçi	87	4,27
12	Verimli	71	3,48
13	Sosyalleşen	69	3,38
14	Kentleşen	68	3,33
15	Kültürel Çeşitliliği Benimseyen	57	2,80
16	İşbirliği Kültürüne Sahip	38	1,86
17	Öncü	38	1,86
18	Katılımcı	23	1,13
19	Rekabetçi	15	0,74
20	Erişilebilir	3	0,15
	TOPLAM	2.039	100,00

Buna göre, bölge vizyonu için en çok tercih edilen ilk 5 kelime *"Üreten", "Yaşanılabilir", "Eğitimli", "Refah Düzeyi Yüksek"* ve *"Girişimci"* olarak belirlenmiştir. Ajans uzmanlarınca yapılan Vizyon Belirleme Toplantısı'nda kısa, akılda kalıcı, kolay ifade edilebilir bir vizyon oluşturma hassasiyetiyle ve 583 anket katılımcısının görüşlerine bağlı kalınarak aşağıdaki ifade Bölge 2023 Vizyonu olarak benimsenmiştir (*"yaşanılabilir"* ve *"refah düzeyi yüksek"* ifadeleri birleştirilerek *"yaşam kalitesi yüksek"* olarak kullanılmıştır):

"Eğitimli ve girişimci insan gücüyle üreten, yaşam kalitesi yüksek TRB1"

KAYNAKÇA

AFAD Deprem Dairesi Başkanlığı. (1986). Haritalar: Deprem Bölgeleri Haritası. Mayıs 08, 2013 tarihinde AFAD Deprem Dairesi Başkanlığı Web Sitesi: http://www.deprem.gov.tr/sarbis/Shared/DepremHaritalari.aspx adresinden alındı

Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı (2012) "Sosyal Yardımlaşma Vakfı Bazlı Yardım Durumu"

AKSA Malatya Doğalgaz Dağıtım A.Ş. http://www.malatyagazdagitim.com.tr (Erişim: Nisan 2013)

Amin, A. (1999). "An Institutionalist Perspective on Regional Economic Development". International Journal of Urban and Regional Research, 23 (2), 365-378.

Amin, A. ve Thrift, N. (1994). "Living in the Global". Ash Amin ve Nigel Thrift (Ed.). Globalization, Institutions and Regional Development in Europe (1-22). Oxford: Oxford University Press.

Bingöl Gıda, Tarım ve Hayvancılık İl Müdürlüğü. (2011). Bingöl Tarımsal Veriler Bingöl

Bingöl İl Çevre Durum Raporu (2011) http://www.csb.gov.tr/db/ced/editordosya/bingöl_icdr2011.pdf (Erişim: Nisan 2013)

Boisier, S. (2001). "Territorial Development and the Construction of Synergetic Capital: A Contribution to the Discussion on the Intangibility of Development, Asfaw Kumssa ve Terry McGee (Ed.). "New Regional Development Paradigms" (17-32). Londra: Greenwood Press.

Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı (2011) "Çalışma hayatı İstatistikleri 2011" http://www.csgb.gov.tr/csgbPortal/csgb.portal

Çevre ve Şehircilik Bakanlığı. (2011). Malatya-Elazığ-Bingöl-Tunceli Planlama Bölgesi 1/100.000 Ölçekli Çevre Düzeni Planı Araştırma Raporu. Malatya, Elazığ, Bingöl, Tunceli: Çevre ve Şehircilik Bakanlığı

Demir Şeker, S. ve Küçükbayrak, M. (2012). Türkiye'de Bölgesel Asgari Ücretin Uygulanabilirliği (İşgücü Piyasası Çalışma Raporları-1). DPT Sosyal Sektörler ve Koordinasyon Genel Müdürlüğü.

DHMİ İstatistikleri, http://www.dhmi.gov.tr/istatistik.aspx, [Erişim Tarihi: 01.06.2013].

DPT Doğu Anadolu Projesi (DAP) Ana Planı, Mevcut Durum ve Analizi, Cilt 1. Sektör: Sağlık. Üniversiteler Ortak Girişim, 2000, s:117-172

DSİ 9. Bölge Müdürlüğü. (2011). Sulama Alanları. Elazığ.

Dünya Enerji Konseyi Türk Milli Komitesi. (2013). Enerji Raporu 2012. Mayıs 2013 tarihinde Dünya Enerji Konseyi Türk Milli Komitesi Web Sitesi: http://www.dektmk.org.tr/upresimler/enerjiraporu2012.pdf adresinden alındı

Ekonomi Bakanlığı (2013) "Yatırım Teşvik İstatistikleri" http://www.ekonomi.gov.tr/index.cfm?sayfa=EE7EE7B1-D8D3-8566-45201CE77E5F0FDD (Erişim: Mart 2013)

Elazığ Gıda, Tarım ve Hayvancılık İl Müdürlüğü. (2011). Elazığ Tarımsal Veriler Elazığ

Elazığ İl Çevre Durum Raporu (2011) http://www.csb.gov.tr/db/ced/editordosya/elazig_icdr2011.pdf (Erişim: Nisan 2013)

Elazığgaz Doğalgaz Dağıtım A.Ş. http://www.elaziggaz.com.tr (Erişim: Nisan 2013)

Enerji Verimliliği Genel Müdürlüğü. (2012, Temmuz 02). Enerji Verimliliği Strateji Belgesi. Nisan 11, 2013 tarihinde Enerji Verimliliği Genel Müdürlüğü Resmi Web Sitesi: http://www.eie.gov.tr/ adresinden alındı

EPDK verileri. http://www2.epdk.org.tr/data/index.htm. (Erişim: Nisan 2013)

European Commission. (2012). Fertility Rate Statistics. Şubat 2013 tarihinde European Commission Statistics: http://epp.eurostat.ec.europa.eu/statistics_explained/index.php?title=File:Total_fertility_rate,_1960-2011_(live_births_per_woman).png&filetimestamp=20130129121040 adresinden alındı

European Commission. (2012). Infant Mortality Statistics. Şubat 2013 tarihinde European Commission Statistics: http://epp.eurostat.ec.europa.eu/tgm/table.do?tab=table&init=1&language=en&pcode=tps00027 adresinden alındı

FKA, (2010). TRB1 Bölge Planı 2010-2013.

FKA, (2011). Bingöl Arıcılık Raporu (Sektörel Araştırmalar Serisi-4).

FKA, (2012). Malatya Sağlık Araştırması Raporu. Malatya: Basılmamış Doküman, Fırat Kalkınma Ajansı

FKA, (2012). TRB1 Bölgesi Bitkisel Üretim Sektörü Stratejisi ve Eylem Planı. Malatya: Fırat Kalkınma Ajansı

FKA, (2012). TRB1 Bölgesi Su Ürünleri Sektörü Bilgi Notu (Yayımlanmamış Belge).

FKA, (2012). TRB1 Bölgesi Sürdürülebilir Turizm Stratejisi ve Eylem Planı. Malatya: Fırat Kalkınma Ajansı

FKA, (2012). TRB1 Dondurulmuş Meyve-Sebze Sektör Analizi ve Ön Fizibilitesi. Malatya: Basılmamış Doküman, Fırat Kalkınma Ajansı

FKA, (2013). Kanatlı Hayvancılık Sektör Raporu.

FKA, (2013). Süt ve Süt Ürünleri Sektör Raporu (Yayımlanmamış Sektör Raporu).

FKA, (2013). Harput Raporu (Yayımlanmamış Belge)

Gelir İdaresi Başkanlığı (2013) "Vergi İstatistikleri" http://www.gib.gov.tr/index.php?id=271 (Erişim Mart 2013)

Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı. (2007). TRB Ortadoğu Anadolu Bölgesi Tarım Master Planı. Ankara

Gıda, Tarım ve Hayvancılık İl Müdürlüğü. (2006). Bingöl Tarım Master Planı. Bingöl

Gıda, Tarım ve Hayvancılık İl Müdürlüğü. (2006). Elazığ Tarım Master Planı. Elazığ

Gıda, Tarım ve Hayvancılık İl Müdürlüğü. (2006). Malatya Tarım Master Planı. Malatya

Gıda, Tarım ve Hayvancılık İl Müdürlüğü. (2006). Tunceli Tarım Master Planı. Tunceli

Hacettepe Ü.Nüfus.E.E.&SB, DPT: Türkiye Nüfus ve Sağlık Araştırması (TNSA 2008) Ankara, 2009

http://www.bingolkulturturizm.gov.tr/belge/1-58318/halk-oyunlari.html (Erişim: Nisan 2013)

http://www.bingolkulturturizm.gov.tr/dosya/1-287113/h/festivaller-9.pdf (Erişim: Nisan 2013)

http://www.bingolkulturturizm.gov.tr/dosya/1-289104/h/yoresel-el-sanatlari.pdf (Erişim: Nisan 2013)

http://www.elazigkulturturizm.gov.tr/belge/1-57178/halk-oyunlari.html (Erişim: Nisan 2013)

http://www.elazigkulturturizm.gov.tr/belge/1-57187/geleneksel-el-sanatlari.html (Erişim: Nisan 2013)

http://www.elazigkulturturizm.gov.tr/belge/1-96753/yerel-etkinlikler.html (Erişim: Nisan 2013)

http://www.kulturvarliklari.gov.tr/TR,44799/illere-gore-korunmasi-gerekli-tasinmaz-kultur-varligi-i-.html (Erişim: Nisan 2013)

http://www.kulturvarliklari.gov.tr/TR,44974/illere-gore-sit-alanlari-istatistigi.html (Erişim: Nisan 2013)

http://www.malatyakulturturizm.gov.tr/belge/1-61699/halk-oyunlari.html (Erişim: Nisan 2013)

http://www.malatyakulturturizm.gov.tr/belge/1-61720/geleneksel-el-sanatlari.html (Erişim: Nisan 2013)

http://www.malatyakulturturizm.gov.tr/belge/1-61741/yerel-etkinlikler.html (Erişim: Nisan 2013)

http://www.tuncelikulturturizm.gov.tr/belge/1-58348/halk-muzigi-halk-oyunlari-yoresel-halk-edebiyati.html (Erişim: Nisan 2013)

http://www.tuncelikulturturizm.gov.tr/belge/1-58450/geleneksel-el-sanatlari.html (Erişim: Nisan 2013)

http://www.tuncelikulturturizm.gov.tr/belge/1-58477/yerel-etkinlikler.html (Erişim: Nisan 2013)

İstanbul'da Bilgi Odaklı Küresel Rekabet Projesi. http://www.kureselrekabet.com/ .

İTKİB. (2012). Türkiye'de Tekstil ve Hazır Giyim Sektöründe Kurumsal ve Sosyal Sorumluluk Durum Raporu. İstanbul: İTKİB

Kalkınma Bakanlığı (2013) "Kamu Yatırımlarının İllere Göre Sektörel Dağılımı" http://www2.kalkinma.gov.tr/kamuyat/ilozet.html (Erişim: Mart 2013)

Kaya, Yahya Kemal (1995). "Kalkınma 'da Eğitimin Rolü" Abece Dergisi 102. Sayı, s. 26-28.

Kayasü, S. ve Doyduk, U. (Mart 2004). "Yeni Ekonomi Anlayışı İçinde Kurumsallaşma: Kurumsal Ekonomi ve Yönetişim". DPT (Ed.). Kentsel Ekonomik Araştırmalar Sempozyumu Bildiri Kitabı Cilt I (ss. 358-363). Ankara: DPT.

KGM (Karayolları Genel Müdürlüğü) İstatistikleri, http://www.kgm.gov.tr/Sayfalar/KGM/SiteTr/Istatistikler/DevletveIlYolEnvanteri.aspx.

KGM, (2012). 2011 Trafik ve Ulaşım Bilgileri.

KOSGEB. (Ağustos 2012). İl Hizmet Birimleri ile yazışmalar.

Kültür ve Turizm Bakanlığı Malatya Kültür ve Turizm Müdürlüğü. (2012). Arslantepe Höyüğü. Arslantepe-Anadolu'nun En Eski Şehir Devleti, IV.

Kültür ve Turizm Bakanlığı. (2007). Türkiye Turizm Stratejisi 2023. Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı

Malatya Gıda, Tarım ve Hayvancılık İl Müdürlüğü. (2011). Malatya Tarımsal Veriler Malatya.

Malatya İl Çevre Durum Raporu (2011) http://www.csb.gov.tr/turkce/dosya/ced/icdr2011/malatya_icdr2011.pdf (Erişim: Nisan 2013)

Martilla, J. A. and J.C. James, "Importance-performance analysis", Journal of Marketing, January 1977, 77-79

Martin, R. (2005). Thinking About Regional Competitiveness: Critical Issues. Background 'Think-Piece' Paper Commissioned by the East Midlands Development Agency. [Elektronik Sürüm]. [http://www.emda.org.uk/research/documents/research-studies/projects/RonMartinpaper1.pdf, Erişim Tarihi: 11 Ocak 2012].

Milli Prodüktivite Merkezi. (2009). "İller Düzeyinde Verimliliği Artırma Projesi". Elazığ

MTA 2013a "İl Maden Potansiyelleri" http://www.mta.gov.tr/v2.0/default.php?id=il_maden_potansiyelleri (Erişim: Mart 2013)

MTA 2013b "Maden Dış Ticareti" http://www.mta.gov.tr/v2.0/default.php?id=maden-dis-ticaret (Erişim: Mart 2013)

North, Douglass C. (1990). Institutions, Institutional Change and Economic Performance. 24th Ed. New York: Cambridge University Press.

OECD ve EUROSTAT. (2005). Oslo Manual Guidelines for Collecting and Interpreting Innovation Data (Third Edition). OECD: Paris.

Ö. Emre, D. T. (2013). Yer Bilimleri Harita Görüntüleyici: 1/1.125.000 Ölçekli Türkiye Diri Fay Haritası, Maden Tetkik ve Arama Genel Müdürlüğü Özel Yayınlar Serisi. (D. T. Ö. Emre, Dü.) Mayıs 08, 2013 tarihinde Maden Tetkik ve Arama Genel Müdürlüğü Web Sitesi: http://www.deprem.gov.tr/sarbis/Shared/Default.aspx adresinden alındı

SGK (Sosyal Güvenlik Kurumu), Kasım 2012 İstatistik Bülteni. http://www.sgk.gov.tr/wps/portal/tr/kurumsal/istatistikler?CSRT=15889297173742471958 [Erişim Tarihi: 06.03.2012].

T.C. Devlet Personel Başkanlığı Devlet Teşkilat Veri Tabanı (DTVT), http://dtvt.basbakanlik.gov.tr/AnaSayfa.aspx

T.C. Ekonomi Bakanlığı, İhracata Dönük Üretim Stratejisi (İDÜS) İl İl İhracat Potansiyeli. http://www.ekonomi.gov.tr/idusdk/dosya/kitapmakro.pdf [Erişim Tarihi: 26.03.2013].

T.C. İçişleri Bakanlığı Dernekler Dairesi, http://www.dernekler.gov.tr/index.php?option=com_content&view=category&layout=blog&id=51&Itemid=66&lang=tr

T.C.D.D., (2013). T.C. Devlet Demiryolları İstatistik Yıllığı 2008-2012. (TCDD Yayın No: 2013-4).

TMMOB Makine Mühendisleri Odası. (2012, Ağustos 8). Dosyalar: TMMOB Makina Mühendisleri Odası. Nisan 11, 2013 tarihinde TMMOB Makina Mühendisleri Odası Web Sitesi: http://www.mmo.org.tr/ adresinden alındı

Tunceli Gıda, Tarım ve Hayvancılık İl Müdürlüğü. (2011). Tunceli Tarımsal Veriler Tunceli

Tunceli İl Çevre Durum Raporu (2011) http://www.csb.gov.tr/db/ced/editordosya/tunceli_icdr2011.pdf (Erişim: Nisan 2013)

TÜİK (2013a). "Bölgesel İstatistikler" http://tuikapp.tuik.gov.tr/Bolgesel/anaSayfa.do (Erişim: Şubat 2013)

TÜİK (2013a). "Bölgesel İstatistikler" http://tuikapp.tuik.gov.tr/Bolgesel/ (Erişim: Şubat 2013)

TÜİK (2013a). "İşgücü İstatistikleri" http://www.tuik.gov.tr/PreTablo.do?alt_id=25 (Erişim: Şubat 2013)

TÜİK (2013a). "İşgücü İstatistikleri" http://www.tuik.gov.tr/PreTablo.do?alt_id=25 (Erişim: Şubat 2013)

TÜİK (2013b). "Eğitim İstatistikleri" http://www.tuik.gov.tr/VeriBilgi.do?alt_id=14 (Erişim: Şubat 2013)

TÜİK , Bölgesel Hesaplar Veritabanı. http://www.tuik.gov.tr/PreTablo.do?alt_id=1075.

TÜİK 2013 "Dış Ticaret İstatistikleri" http://tuikapp.tuik.gov.tr/disticaretapp/menu.zul

TÜİK Malatya Bölge Müdürlüğü (2013). "TÜİK Nüfus ve Konut Araştırması 2011"

TÜİK Malatya Bölge Müdürlüğü (2013). "TÜİK Nüfus ve Konut Araştırması 2011"

TÜİK, (2011). Bölgesel Göstergeler TRB1 Malatya, Elazığ, Bingöl, Tunceli, 2010. Ankara: Türkiye İstatistik Kurumu Matbaası.

TÜİK, (2012). Kültür İstatistikleri 2011. Ankara: Türkiye İstatistik Kurumu Matbaası.

TÜİK, (2012). Seçilmiş Göstergelerle Bingöl 2011. Ankara: Türkiye İstatistik Kurumu Matbaası.

TÜİK, (2012). Seçilmiş Göstergelerle Malatya 2011. Ankara: Türkiye İstatistik Kurumu Matbaası.

TÜİK, (2012). Seçilmiş Göstergelerle Tunceli 2011. Ankara: Türkiye İstatistik Kurumu Matbaası.

TÜİK, Gelir ve Yaşam Koşulları Araştırması, 2006-2011. www.tuik.gov.tr/PreIstatistikTablo.do?istab_id=1601

TÜİK, Gelir ve Yaşam Koşulları Araştırması, 2011. http://www.tuik.gov.tr/HbGetir.do?id=10902&tb_id=6

TÜİK, Hayvancılık İstatistikleri, http://tuikapp.tuik.gov.tr/hayvancilikapp/hayvancilik.zul [Erişim Tarihi: 08.04.2013].

TÜİK, Kümes Hayvanları İstatistikleri Bültenleri (http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=10774 [Erişim Tarihi: 08.04.2013].

TÜİK,. (2012). Seçilmiş Göstergelerle Elazığ 2011. Ankara: Türkiye İstatistik Kurumu Matbaası.

TÜİK. (2011). Tarım İstatistikleri. Şubat 2013 tarihinde TÜİK: http://www.tuik.gov.tr/UstMenu.do?metod=kategorist adresinden alındı

TÜİK. (2012). Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi. Şubat 2013 tarihinde TÜİK: http://tuikapp.tuik.gov.tr/adnksdagitapp/adnks.zul adresinden alındı

TÜİK. (2012). Göç İstatistikleri. Şubat 2013 tarihinde TÜİK: http://www.tuik.gov.tr/VeriBilgi.do?alt_id=1067 adresinden alındı

TÜİK. (2012). Sağlık İstatistikleri. Şubat 2013 tarihinde TÜİK: http://www.tuik.gov.tr/PreTablo.do?alt_id=1095 adresinden alındı

Türk Patent Enstitüsü (TPE). http://www.tpe.gov.tr/portal/default2.jsp?sayfa=640.

Türkiye Bankalar Birliği (2011). http://www.tbb.org.tr/tr/banka-ve-sektor-bilgileri/veri-sorgulama-sistemi/illere-ve-bolgelere-gore-bilgiler/73 (Erişim: Nisan 2013)

Ulusal Süt Konseyi. http://www.ulusalsutkonseyi.org.tr/ana/istatistik.asp?uid=61.

Yeldan, E., Taşçı, K., Voyvoda, E. ve Özsan, Mehmet E., "Orta Gelir Tuzağından Çıkış: Hangi Türkiye?" Cilt 1: Makro/Bölgesel/Sektörel Analiz. İstanbul: TÜRKONFED

Yenilenebilir Enerji Genel Müdürlüğü. (2012). İl Bazlı Rüzgâr Enerjisi Potansiyeli Atlası: Yenilenebilir Enerji Genel Müdürlüğü. Nisan 29, 2013 tarihinde Yenilenebilir Enerji Genel Müdürlüğü Web Sitesi: http://www.eie.gov.tr/YEKrepa/REPA-duyuru_01.html adresinden alındı

Yenilenebilir Enerji Genel Müdürlüğü. (2013). Güneş Enerjisi Potansiyel Atlası: Yenilenebilir Enerji Genel Müdürlüğü. Nisan 29, 2013 tarihinde Yenilenebilir Enerji Genel Müdürlüğü Web Sitesi: http://www.eie.gov.tr/MyCalculator/Default.aspx adresinden alındı

YKBS (Yeşil Kart Bilgi Sistemi). http://sbu.saglik.gov.tr/sbyesil/[Erişim Tarihi: 06.03.2013].